

В ПОДАРОК (В).

СЕРИЯ 78

В ИДРОСОВИ

815.

(80 а 811. 161. 2'282 (038)

090 а 811. 161. 2'282 (038)

б. С. 481

650 а Девньоруска мова

✓ Словники

650 а Украинська мова

х Діалекти

✓ Словники

1953

1948

1992
2006
2012

дод. на тит. 25991 *in Russica*

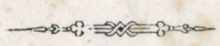
СЛОВАРЬ

49y
П-3450

ЖИВАГО НАРОДНАГО, ПИСЬМЕННАГО И АКТОВАГО ЯЗЫКА

РУССКИХЪ ЮЖАНЪ

Россійской и Австро-Венгерской имперіи.

813.

СЛОВНИКЪ

ЖИВОІ НАРОДНЕІ, ПИСЬМЕННОІ І АКТОВОІ МОВИ

РУСЬКИХЪ ЮГІВЦІАНЪ

Россійської і Австрійсько-Венгерської цесарії.

711182

Составилъ

Фортунатъ Пискуновъ.

Издание второе,

исправленное и значительно пополненное.

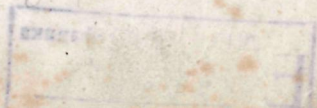

КІЕВЪ

Тяпографія Е. Я. Федорова, Крещатицкая площадь, собств. домъ.

1882.

Т. д. на рус. и укр. 93.

Кулиша, Стороженка, Максимовича, Гребенки, Боровиковскаго, Глѣбова, Бѣлецкаго-Носенка, Метлинскаго, Ю. Федьковича, Гулака-Артемовскаго, Галки (Костомарова), Гречулевича, Цисея, братьевъ Карпенко, Лозицкаго, Ганны Барвинокъ, Номиса, Стеценка, Левицкаго, Старицкаго, Раевского, Подушки, Правды, Кузьменка, Кулиша, и всѣхъ другихъ дѣятелей южно-русской литературы въ Россіи и Австро-Венгріи; но тѣмъ не менѣ мой словарь еще очень далекъ, отъ той полноты, какую бы я желалъ ему сообщить и на составленіе котораго я надѣюсь посвятить всю мою жизнь въ надѣждѣ издать въ будущемъ возможно полный трудъ для силъ одного человѣка, а теперь я пока ограничиваюсь изданіемъ въ свѣтъ, того что уже сдѣлалъ и чѣмъ отъ души радъ буду услужить дѣлу южно-русской лексикографіи.

Южно-русскій языкъ по сію пору ожидаетъ еще филологической разработки; онъ не нарѣчіе произшедшее отъ искаженія русскаго языка, какъ это утверждаютъ круглые невѣжды, а самобытный языкъ *) въ которомъ нужно искать древнѣйшихъ элементовъ русскаго слова; онъ существовалъ на русскомъ югѣ прежде чѣмъ зародилась историческая жизнь въ Русской Землѣ и сама земля эта пошла отсюда съ юга на сѣверъ, доказательствомъ чему можетъ служить тотъ всѣмъ общезвѣстный фактъ, что новгородское нарѣчіе почти тождественно съ южно-русскимъ языкомъ и есть какъ бы его отрасль; люди знающіе хорошо Новгородцевъ говорятъ, что слушая Новгородца, кажется будто слушаешь рѣчь Южно-Руса натурализовавшагося на сѣверѣ. Южно-русскій языкъ въ древнія времена былъ универсальнымъ языкомъ всей Руси и отъ него произошелъ современный русскій языкъ, который образовался по мѣрѣ того какъ сѣверъ колонизировался южанами эмигрировавшими туда и слившимися съ туземцами въ одну массу изъ которой сформировалось великорусское племя поглотившее немало чужоплеменныхъ элементовъ, современемъ славянская филологія докажетъ это такъ, какъ доказано въ ариметикѣ, что $2 \times 2 = 4$. Южно-русскія слова и формы оборотовъ рѣчи свойственныя южно-русскому языку находятся въ древнѣйшихъ памятникахъ славянской письменности: въ Остромировомъ Евангеліи 1057 г. обоихъ Сборникахъ писанныхъ черноризцемъ Іоанномъ 1073 и 1076 г. и Несторовой Лѣтописи, въ житіяхъ Св. Феодосія, Бориса и Глѣба, въ Крылоскомъ Евангеліи 1143 г. Общникѣ XII-го столѣтія, хранящемся въ Вѣнѣ, въ сочиненіяхъ Кирилла Туровскаго, Даніила Заточника, въ путешествіи Игумена Даніила, въ Словѣ

*) См. начатки Рус. филологіи М. А. Максимовича.

о полку Игоря, Ипатіевской Лѣтописи и во многихъ другихъ памятникахъ письменности XI и XII вѣка; въ древнихъ колядкахъ; въ рукописи Ефрема Сирина 1370 г. въ грамотахъ князей Володимирскихъ и Галицкихъ XIV в. Вотъ напримѣръ нѣсколько южно-русскихъ словъ часто встрѣчаемыхъ каждымъ въ церковно-славянскихъ книгахъ безъ всякаго измѣненія: *злутитися, треба, чути, яко, богатство, тим, наска, укуні*. Г. Гатцукъ въ сборникѣ своемъ. *Ужинокъ рідного поля* говоритъ: *Тим же часом* (т. е. въ XVI вѣкѣ) *Ляшки добре жилилися коло нас достотнюю нашою мовою,.... перетягли з неї до себе багато слов і наш одяжний посполудній споряд і наші пісні*. Это правда; но правда и то, что южно-русскій языкъ принялъ въ свою очередь много словъ и польскихъ; впрочемъ вопросъ объ томъ кто больше у кого позаимствовалъ Поляки ли у насъ или мы у Поляковъ, а также принадлежатъ ли какое либо данное слово къ польскому или южно-русскому языку, можетъ рѣшить только будущая славянская филологія; но теперь этотъ важный вопросъ по неволѣ долженъ оставаться открытымъ, Богъ вѣсть какое время, по недостатку точныхъ филологическихъ изслѣдованій въ области славянскихъ языковъ.

Южно-русскій языкъ главнымъ образомъ распадается только на два нарѣчія: западное и восточное: т. е. австрійско-украинское или червоно-русское галицкое и русско-украинское или малороссійское; разница между ними самая незначительная во всѣхъ отношеніяхъ.

Привожу для примѣра образцы червоно-русской и малорусской рѣчи.

Червоно-русское.

Як ся набуло, так ся ізбуло.

Свій хоч не заплаче, то ся скривить; хоч ся не скривить, то не висміє.

Та скажи мні, дівко, правду в кім ты ся кохаеш?

Най ся твое меле—не вибірай.

Кому ся веде, тому ся і когутнєсе.

Кому ся змеле, тобі ся скрутить.

Найби го чорт на глибоке не носив, то би він ся не втопив.

Де ся двом варить, третій ся поживить.

Добре ся ширіти в чужім.

Малорусское.

Як набулося, такъ ізбулося.

Свій хоч не заплаче, то скривиться; хоч не скривиться, то не висміє.

Та скажи мені, дівко, правду в кім ти кохаєшся?

Хай твое мелеться—не вибірай.

Кому ведеться, тому і когут несесться.

Кому змелеться, тобі скрутиться.

Хай би его чортъ на глибоке не носив, тоб він не втопивсь.

Де двом вариться, третій поживиться.

Добре ширітися въ чужім.

Въ обоихъ главныхъ нарѣчіяхъ малороссійскомъ и червоно-русскомъ различаютъ еще говоры, которыхъ есть по нѣскольку въ каждомъ изъ нихъ; малороссійское нарѣчіе содержитъ въ себѣ три главныхъ говора: а) *перелесовско-чигиринскій*, *украинско-слободской* и *волыно-подольскій*; перелесовско-чигиринскій говоръ распространенъ между жителями Украины обѣихъ сторонъ Днѣпра (т. е. въ губерніяхъ: Полтавской Черниговской, юж-южной части Курской и Кіевской), въ бывшей Землѣ Войска Запорожскаго, переименованной въ Новороссійскій Край (т. е. въ губерніяхъ Екатеринославской и Херсонской) и въ Землѣ Войска Черноморскаго. Говоръ этотъ мягче другихъ, чище, отъ того пріятнѣе для слуха и занимаетъ средину между всѣми прочими вѣтвями общаго языка.

Украинско-слободской употребляемый въ Харьковской губерніи или теперешней Слободской Украинѣ. Этотъ говоръ относится къ перелесовско-чигиринскому говору также, какъ тверской и владимірскій говоръ относится къ московскому. Главная особенность слободско-украинскаго говора состоитъ въ полномъ и усиленномъ произношеніи гласныхъ буквъ, особенно *i* вмѣсто *o* и *и* вмѣсто *і*, и проч. Волыно-подольскій почти что и чигиринско-перелесовскій, но содержитъ въ себѣ много польскихъ словъ.

Червоно-русское нарѣчіе сообразно разновидностямъ своего племени дѣлится на *Бойковъ*, *Галичанъ*, *Гривняковъ*, *Гуцуловъ*, *Доловъ*, *Крайняковъ*, *Кутовъ*, *Лемковъ*, *Ополовъ*, *Подгорцевъ*, *Русиновъ*, *Русняковъ* и *Чеваковъ* имѣетъ почти столько же и говоровъ различающихся одинъ отъ другаго очень незначительно да и то лишь въ формахъ оборотовъ рѣчи; но не въ самой лексикѣ. Кромѣ того Южно-Русы живущіе въ Венгріи: въ округахъ Берагскомъ, Угварскомъ, Угоцкомъ, Мармарошскомъ, въ Польшѣ въ Люблинской губерніи *Постолыницы* и въ Сибири имѣютъ свои говоры, въ которыхъ отразились отчасти говоры ихъ сосѣдей.

Въ письменномъ языкѣ Южно-Русовъ также нужно различать языкъ мертвый, актовъ или приказный, употреблявшійся въ древности, начиная съ извѣстной грамоты Ягайла 1410, почти до 1764 года или до отреченія отъ гетманской булавы послѣдняго гетмана Графа Кирилла Разумовскаго. Этотъ языкъ современники называли *Руским писмом* (*Унысуючи до книг писмом Руским*. Чинъ Львовскаго Братства, 1668 г.), хотя это была смѣсь языковъ южно-русскаго, польскаго, церковно-славянскаго, на которомъ отъ начала XV-го до половины XVIII вѣка, писались грамоты, универсалы, привилегіи, трактаты, лѣтописи проповѣди и проч. и языкъ

литературный выработанный въ XIX вѣкѣ трудами: Котляревскаго, Квитки, Шевченка, Стороженка, Марко-Вовчка, Кулиша, Максимовича, Левицкаго и проч. который есть ни что иное какъ тотъ же самый народный языкъ Южно-Русскаго племени въ полной своей чистотѣ отъ засоряющей его чужеземщины.

Южно-русская азбука отличается отъ своей родной сестры азбуки сѣверно-русской лишь отсутствіемъ буквъ *и, ъ, ѣ, о*, прибавкою лишней буквы *г*, которая употребляется почти исключительно лишь въ словахъ заимствованныхъ изъ иностранныхъ языковъ и въ словахъ актоваго языка и инымъ произношеніемъ нѣкоторыхъ буквъ, такъ напримѣръ буква *з*, произносится какъ *h*, буква *д* какъ *з*, буква *и*, какъ *ы*, только немного мягче, такъ что она есть нѣчто среднее между сѣверно-русскимъ *и* и *ы*; она произносится тверже чѣмъ *и* и мягче чѣмъ *ы*, напримѣръ слово *воли*, слѣдуетъ прочесть такъ какъ бы было написано *volu*; буква *і* произносится какъ *и*, а *ї* съ двумя точками, какъ Латинское *j*; буква *ё* съ двумя точками, какъ *io*; буква *ѣ* какъ *хв*, вотъ и вся разница южно-русской азбуки отъ сѣверно-русской; въ составъ южно-русской азбуки входятъ 31 буква и 2 знака *ъ* и *ь*; первый изъ нихъ употребляется лишь въ срединѣ словъ, напр. *підгiзд*, *підгiхати*, а второй въ срединѣ и въ концѣ словъ напр. *білѣ*, *кінѣ*, *дзiнжаторѣ*, *Гетьманѣ*, *вілннѣ*, *мідѣ*, *червінецѣ*, *хлопецѣ*,

Южно-русская азбука.

А, а.

Б, б.

В, в.

Г, г. — Г. г.

Г, г. — Н. h.

Д, д.

Е, е. ё. — Е. е. *io*.

Ж, ж.

З, з.

И, и. — Ы.

Й, й.

І, і. — ІІ. и.

К, к.

Л, л.

М, м.

Н, н.

О, о.

П, п.

Р, р.

С, с.

Т, т.

У, у.

Ф, ф. — хв.

Х, х.

Ц, ц.

Ч, ч.

Ш, ш.

Щ, щ. — сч.

Ъ, ъ.

Ь, ь.

Э, э, є, последняя форма е употребляетъ лишь въ концѣ словъ, на-
примеръ *синє море, сіре гусиня*.

Ю, ю.

Я, я.

А	а	И	и
Б	б	Р	р
В	в	С	с
Г	г — Г. Г.	Т	т
Д	д — Д. Д.	У	у
Е	е — Е. е.	Ф	ф — хв.
Ж	ж	Х	х
З	з	Ц	ц
И	и — и.	Ч	ч
Й	й	Ш	ш — ш.
К	к — К. к.	Ъ	ъ
Л	л	Э	э
М	м	Ю	ю
Н	н	Я	я
О	о		

Южно-русская азбука. Южно-русская азбука. Южно-русская азбука.

А.

А—союзъ и, да, или, но, даже.

1.

Ой біжить, біжить да дівчинонька.

А як рибонька вѣтця.

2.

Ти мене да додержала,

А до білого світа.

3.

А чи ти ж не бачиш, що він вже переставився.

4.

А не дай Боже ще вітру, той горобина ніч буде.

5.

Усі добре по ярмаркували, а Ярема купив бриль.

Абаз—прочь! (на ягнать)

Абѣхта—гауптвахта.

Абѣтка, абѣточка—азбука, азбучка.

Абѣтло—алфавитъ.

Абѣтловий—алфавитный.

Абетний—азбучный.

Абеца́дло—абѣтло. См. выше.

Абеца́дловий—абѣтловий. См. выше.

Аби—союзъ лижбы, чтобы.

Аби були побрязками, то будуть и послухачи. Посл. Аби лиха на знати, треба своїм плуом та своїй ниві орати Погов.

Абиб—лижбы-бъ.

Абиде—гдѣ-нибудь, лижбы гдѣ.

Абим—нар. развѣ. *Або ти старий, абим ты просив. Погов.*

Абир!—прочь! (на овецъ).

Абисьмо—(Австр. Укр.) дабы.

Абисьте—(Австр. Укр.) чтобы вы.

Абито—чтобы, только бы.

Аби-то-де—лижбы то гдѣ, гдѣнибудь.

Аби-то-хто—кто-нибудь.

Аби-то-як—лижбы то какъ, какънибудь.

Аби-хто—кто-нибудь.

Аби-шо—лижбы что, что-нибудь.

Абишо—**аби-що**. *Да відчепися гаспиде, хай тобі абищо.*

Аби-як—какъ-нибудь, на скорую руку.

Аби-який—какой-нибудь.

Абѡ—союзъ или, либо. *Або праий або проиши відай. Або зисък, або страта.*

Або зелене жати, або нічою не мати. Погов.

Абѡ-шо, абѡ-що—что-ли, что-иное. *Щур тобі від мене йди вже додому або що.*

Абрѣнунціяція—(акт. сл. *abrenuntiatio*) отказъ, отреченіе отъ правъ.

Абрикоз—дерево *Prunus Armeniaca* L; иначе еще—*дзарзари*

Авдотки, удотки—растеніе *Trollius europaeus* L.

Авизія—вѣдомости, газета.

Аврукати—воркотать по голубиному.

Голубки сизі тоді прилітали.

Калинки віти крупом обідали,

На єї віточках аврукали мило,

Чудовну казку мені говорили.

И. Верхратскій.

Автентик—(акт. сл. *autentyk*) дипломъ на должность Вознаго.

Автентичний—(акт. сл. *autenticus, autenticus*) подлинный.

Авулом—нар. оптомъ, разомъ, съ-обща.

Авульный—огульный. См. О.

Авшпург—Аугсбургъ.

Авшпурскій—Аугсбургскій. *Авшпурской роботи тарілка*. Марковичъ.

Агрус, **агрус**—крыжовникъ *Ribes grossularia* L.

Агрүсний, **агрусовий**—крыжовничный.

Ага—(съ татарскаго) дворянинъ, баринъ.

Агиля—прочь! (на гусей).

Агу!—междоиметіе агу!

Агуш!—крикъ на курей, мухъ, воробьевъ и на публичныхъ женщинъ въ Подольской губерніи.

Адалі—на конецъ, далѣе.

Адамашка, **адамашок**—дамаская матерія, весьма плотная съ узорами того же цвѣта; въ старину бывшая въ великомъ уваженіи.

Адамашиковий—сдѣланный изъ дамаской матеріи.

Адамова голова—растеніе *Eryngium campestre* L. *Плють и обкурюють, коли трудно родять*. Пов.

Адамове ребро—растеніе *Thysellinum palustre* L.

Адверсор—(акт. сл.) противникъ.

Адвиталя—(акт. сл. *advitalitas*) право пожизненнаго владѣнія имуществомъ.

Аделі, = **адалі**. См. выше.

Адже—вѣдь.

Аджѣж—вѣдь-же, однако, но.

Администрація—(акт. сл.) королевская грамота о назначеніи какого-либо лица завѣдывающимъ епископскимъ, митрополитскими или архимандритскими имѣніями.

Администратор—(акт. сл.) управляющій.

Адуз!—кишь! (на голубей).

Аср—трава *Asorus calamus*; иначе по Южно-русски—*гавяр*, *шувар*, *ле-*

пеха, татарскѣе зѣлле, жидівська *лелеха*.

Аерів, **аерний**—аерный.

Аж—союзъ даже, поа.

*Долина глибока, калина висока.
Аж додолу віття нутця.
А в тії дівчини, а в тії молоді.
Аж на землю слези лютця. Пѣс.*

Ажѣ—а какъ, же, притомъ.

Аже не статечная приязнь вовку збараном, так християнинові з бу-сурманом. Лѣт. Самов.

Ажѣж—нар. безъ сомнѣнія, именно, по-долго.

Аж'-ось, **аж-осьде**, **аж-осьдечки**—какъ вдругъ, какъ вотъ, вотъ гдѣ. *Про вовка помовка аж-ось ї він. Погов.*

Аж-поки—докудова, до какихъ поръ.

Аж-поті—по сюда, до сихъ поръ, по это мѣсто.

Азѣж, **азѣлі**—союзъ развѣ, такъ-ли, или

Азалі не велику славу мав Князь Острозський? Азаж не був утихою і підпорою всіх правовірних? Пс. Копинскій.

Азѣсі, **азѣсь**—не мѣшайся, не суйся.

Азась тобі до неї понесбраті!

Азіят—азіать, изувѣрь.

Після Азіята піде Царь на молодіда. Раевскій,

Азѣк—буква А, уменьшительно въ дѣтскомъ говорѣ.

Азусь—атирусь! См. выше.

Азім—цѣнная восточная вещь: коверъ, сѣдло, кинжалъ и проч.

Азімський—восточный.

Айва—растеніе *Cydonia vulgaris* Pers.

Акаж—дерево *Anacardium occidentale* L. съ рода тарпентиновыхъ; иначе по—Южно-русски—*нирочник*.

Акація біла—робинія *Robinia Pseudo-* *Acacia* L.

Акація жовта—желтая акація *Caragana arborescens* L.

Акѣць!—прочь! вонь! (на телятъ).

Аккорд—(акт. сл.) капитуляція, приминіе. *Варишава три штурми отразила, але звонивши на аккорд зда-лася.* Величко.

Акт протестацій—краткая жалоба заносимая на первых порахъ, чтобы не пропустить срока.

Акт езекуторіальний—актъ составлявшійся судомъ основнхъ дѣйствіяхъ для приведенія въ исполненіе судебного рѣшенія или объ оказанномъ ему при этомъ сопротивленіи.

Акти—акта, книги присутственныхъ мѣстъ для записыванія въ нихъ документовъ, которые такимъ только образомъ получали законную силу. Актовыя книги были: 1) *Акти мет-раки Литовської і коронної*, находившіеся въ вѣдѣніи канцлера. 2) *Акти трибунальскіи*; 3) *Акти про-дѣськіи* и 4) *Акти земськіи*—находившіеся въ судахъ тѣхъ же названій; кромѣ того города и мѣстечки, имѣвшія самостоятельное управленіе, имѣли и свои 5) *Акти міст-ськіи*.

Активане—пріобщеніе къ актамъ.

Актиковати—пріобщать къ актамъ.

Актор—(акт. сл. actor) истецъ.

Акторат—(акт. сл. Actoratus actoratus) участіе лица въ дѣлѣ въ качествѣ истца.

Акулька—растеніе *Scutellaria hastae-folia* L.

Акцессорія—(акт. сл. Accessorium,) такъ называлась всякая формальность, которою та или другая сторона обя-зана была исполнить предваритель-но разсмотрѣнія дѣла по существу, и несоблюденіе которой могло повести къ отказу суда отъ такового размо-

трѣнія. Если же несоблюденіе ист-цомъ акцессорій было доказано от-вѣтчикомъ, послѣ судебного рѣшенія, то съ истца взискивался штрафъ. Акцессоріями были: опредѣленіе компетентнаго суда, т. е. такого, кото-рому дѣло подсудно, доставленіе поз-ва въ законный срокъ, предъявленіе законной довѣренности, если дѣло велось чрезъ повѣреннаго и т. под.

Але—союзъ но; и чтожь, какъ бы не такъ.

Алѣр—безпорядокъ, неурядица.

Алѣрний—безпорядочный.

Алѣрничати—производить безпорядокъ.

Алес—(Австр. Укр.) да вѣдь ты.

Алеута—лютя.

На ганочку малеванім

Цар-цесарь ходив

На залотій алеуті

Дві пісні він прав,

Всего личко кривавее.

Він то утерав. Ю. Федьковичъ.

Аленито!—вотъ ужъ! какъ же!

Аломнй—лимонъ *Citrus medica* Riss.

Алуни—орѣшина *Coryllus avellana* L.

Алѣбо—аѣб. См. выше.

Алѣбовім—союзъ и такъ, ибо, развѣ.

Алѣбовім як тое можетъ статися?

Мазепа.

Алѣборачей—(акт. сл.) нар. скорѣе, справедливѣе.

Алѣботеж—союзъ или и то.

Алѣкоба—альковѣ.

Алѣтана—веранда, балконъ.

Алѣтей—растеніе *Alhpaea officinalis* L ;
пначе по—Украинскіи—*проскурник*,
рожа.

Алѣтембас—родъ парчи.

Алѣтембасовий—парчевый.

Аляр—алѣр. См. выше.

Алярний—алерний. См. выше.

Амбитний—гордый, высокомерный.

Амбитность—гордость, высокомеріе.
Амбона—трибуна, кафедра, амвонъ.
Анахтема—отверженный, анафема
Анахтемскій—анафемскій.
Ангелія, Ангелянія, —Англія.
Ангелянецъ, Ангелянинъ—Англичанинъ.
Ангелянка—Англичанка.
Ангелянскій—Англіискій.
Ангелія—Ангелія. См. выше.
Ангельскій—Ангелянскій. См. выше.
Ангельчикъ—(акт. сл.) Англичанинъ.
Анис—растение *Pimpinella aromatica* М. В.
Ані—нар. не, ни. *Ані до ради ані до звади.* Погов.
Анікогісінко—нар. совершенно никого.
Анімуш—(акт. сл. *animus*) духъ, мужество.
Анікогісінко—нар. совершенно ничего.
Аниута—(акт. сл. *Annuita*). 1) Сумма годовичнаго дохода; 2) годовичный доходъ, получаемый съ капитала, подареннаго кому—нибудь подъ условіемъ выдачи дарителю такого пожизненнаго пансіона.
Анолси—(акт. сл.) лишь только.
Антал—Венгерская мѣра вина. *Венгерське продавалось 1755 р. антал по 20 рублів.* Марковичъ.
Антецессор—предшественникъ.
Антико—1) бѣсъ; 2) дерево *Prunus Mahaleb L.* иначе еще оно называется—*кур, кумина.*
Антиковий—бѣсовскій; сдѣланный изъ антиповаго дерева.
Ануко—нука, нужъ.
Ануко пий!-хоть на силу!
Ю. Федьковичъ.
Анумо—а нуте, давайте, станемъ.
Апарамент—(акт. сл. *Aparament*) церковныя одежды.
Апараментарь—шьющій церковныя одежды.

Аппаригор—(акт. сл. *apparitor*) Возный состоявшій при извѣстномъ судѣ и исполнявшій его порученія назывался аппаратормъ этого суда.
Аппробата—(акт. сл. *aprobatio*) подтвержденіе судомъ прежняго своего рѣшенія; подтвержденіе такого-жъ рѣшенія судомъ высшей инстанціи.
Апроте—нар. между тѣмъ.
Аранда, оранда—1) Арендное пользованіе имѣніемъ. 2) Откупъ на право торговли въ имѣнии горячими напитками.
Арандарь, рандарь—Откупщикъ права пропинаціи, т. е. продажи спиртныхъ напитковъ въ имѣніи.
Арѣи—1) Негръ. 2. Черная собака.
Аранія, Араньска Земля—Негритянская страна.
Арѣнка—1) Негретьянка. 2) Черная сука.
Араньскій—Негритянской.
Арголь—нива, поле.
Аргѣт, аргѣт—батракъ.
Аргатовати—батрачить.
Арендонецъ—арендаторъ.
Арѣдове—арендная плата.
Арешт—1) наложеніе ареста, запрещенія на имущество. 2) Отдача на поруки.
Арешт справк—Если при неявкѣ отвѣтчика, состоялось заочное судебное рѣшеніе, то оно не считалось еще окончательно состоявшимся до вечера, «до godziny zwykley areztowey», въ этотъ промежутокъ времени отвѣтчикъ имѣлъ право явиться и «aresztować spawę», и дѣло вслѣдствіе этого откладывалось для вторичнаго разбирательства въ присутствіи отвѣтчика.
Арештант—арестантъ.

Арештантка—арештантка.
Арештанський—арештанскій.
Арештовати—вооружить. *Галера гармата арештована.* Д. про Кішку.
Аркуш, аркушець, аркушник—листъ, листокъ.
Арма́та, гарма́та—(акт. сл. armata) пушка.
Арматний—артиллерійскій.
Армтниця—1) Артиллерійскій дворъ, гдѣ хранятся пушки. 1) Артиллерія.
Арма́тований—вооруженный.
Арма́тованіє—вооруженіе.
Арма́товати—вооружать.
Армистиціум—(акт. сл.) перемиріє.
Арнаута—пшеница арнаутка *Triticum vulgare vill.*
Артикул—членъ, пунктъ, статья, параграфъ, отдѣлъ.
Артикули військові Гетьманські—дисциплинарные и уголовные законы, постановленные для войскъ сеймомъ 1609 года.
Артус—антидоръ.
Архимандрита—архимандритъ.
Арсѣмнікѣс—нар. отлично, превосходно.
Арци—(отъ Греческ. архе) главный.
Арцибіскуп—католическій Архієпископъ.
Арцибіскупський—архієпископскій.
Арцибіскупство—архієпископство, архієпископія.
Арцибіскупщина—архієпископское владѣніе или помѣстіе.
Арцирабин—старшій раввинъ.
Арцирабинський—архивавинскій.
Арцишахрай—первѣйшій плутъ, мошенникъ.
Аршинник, арсѣник—мышьякъ отъ Латинскаго *Arsenicum*.
Арья!—прочь! (на свиней).
Арэшт—нар. баста, довольно.
Аса—абир! См. выше.
Асаул, осаул—чиновникъ смотрѣвшій за

исправностью въ козацкомъ войскѣ
Асаул Генеральный—блюститель исправности и порядка во всѣхъ полкахъ гетманіи.
Асаул Полковий—блюститель въ Полковой Области.
Асаул Компанійскій—блюститель въ конницѣ.
Ассаул сотенний—младшій офицеръ въ Сотѣхъ.
Асаула, осаула—штабъ, свита.
*Крикнув Швачка та на осаулу:
 „Из коней додолу.
 Ох не даймося, панове молодці,
 Ми москалям у неволю! Пѣс.*
Ассекуратор—поручитель, обезпечитель.
Ассекурація—(акт. сл. *assecuratio*) обязательство что либо исполнить, или чего-либо не дѣлать.
Ассессорскій судъ—высшій королевскій судъ для мѣщанъ, королевскихъ родовъ и для бояръ.
Ассистенція—1) свита, спутники, *Зо всею своею ассистенцією рушивши, Гетьман, прибув...* Ханенко. 2) *Assistentia de jure debita*. Лица, находившіеся въ какой-либо юридической зависимости отъ другихъ не имѣли права вести дѣлъ, совершать документовъ и вообще являться въ судъ, безъ разрѣшенія тѣхъ отъ кого они зависѣли. Присутствіе при нихъ въ судѣ этихъ послѣднихъ лицъ и составляло для нихъ *«assistentiam jure debitam»*. Такъ, жена или дѣти должны были являться *cum assistentia* отца семьи, крестьяне, при помѣщикахъ, монахи при игуменѣ, малолѣтныя—при опекунахъ и т. д. Въ такой формулѣ они призывались въ судъ (въ позвахъ).
Ассетовати—присутствовать, находиться, быть при чемъ.

Ассисторія — резиденція, присутствіє, мѣсто пребываніє.

Ассигнація — (акт. сл. Assignatio, assignasya.) распоряженіє гетмана о назначеніи мѣста квартированія для извѣстнаго отряда войскъ.

Астерія — вокзалъ, гостинница.

Астеревскій — вокзальный.

Атаман, отаман — предводитель, глава начальника.

Атаман Генеральный — начальникъ артиллеріи при гетманахъ.

Атаман Полковий — смотритель за пушками въ полковой области.

Атаман Сотенний — первый человекъ послѣ Сотника.

Атаман жолдатебскій — начальникъ гетманской дворцовой стражи.

Атаман Кошовий — глава козаковъ бывшей Земли Войска Запорожскаго.

Атаман Куріиний — начальникъ Сѣчеваго Курія. См. К.

Атаман Городовий — полиціимейстеръ.

Атаман сільський — сельскій начальникъ.

Атаман чумацький — предводитель чумацкаго каравана.

Атаманія, отаманія — (собират.) предводительн.

Атаманувати — предводительствовать, главенствовать.

Атась! — акишь! (на утокъ.)

Атгерент — (акт. сл. отъ adhaereo, прилипать) послѣдователь, поддипало. *Вшовський до адгерентовъ своїхъ писавъ.* Величко.

Атѣни — городъ Афинъ.

Атеринка — родъ рыбы въ родѣ Красноперокъ.

Атестация — (акт. сл. Atestatio, atestasya) удостовѣреніє, свидѣтельство.

Атласики — растеніє бархатцы.

Атласовий — атласный.

Атирусъ — прочь! (на кошекъ).

Атра — невѣстка; иначе по—Украински — *невѣхна, невѣстка.*

Атрамент — чернила.

Атраментовий — черпильный.

Атрии — невѣстчинъ, принадлежащій невѣсткѣ.

Аужжѣ, авжжѣ — разумѣется, вотъ уже; по ужжъ; да. *Авжжѣ: не все битимуть, колись і перестануть. Авжжѣ мені сая морква!* — *Буде за що моркву скромадити*

Афектовати — (акт. сл. Effectus) уважать.

Ацѣри — кленъ Acer platanus.

Ацариовий — кленовый.

Ацѣт, оцѣт — уксусъ.

Ацетове дѣрево — уксусное дерево.

Ацѣба! — прочь, вонъ (на собакъ.)

Ач! — ишь! смотри!

Ачѣй! — авось, можетъ быть.
Струни мої, струни золотіі!
Зарайте мні стиха,
Ачей козакъ нетяжнице позабуде лиха.
Пѣс.

Ачкѣльвек — (акт. сл.) хотя, нѣсколько.
Ачкѣльвекъ хорій на тілі, але здоровий на умислі.

Ач-як — лишь какъ.

Ач-який — ишь какой.

Ашб? а-щб? — а что? и что?

Аште — союзъ если.

Аще — еще.

Б.

Баба — 1) старуха, нищая, повивальная бабка, акушерка. 2. Трусъ. 3. Родъ большихъ грушъ. 4. Орудія для вколачиванія свай. 5. Куча снѣжныхъ шаровъ наваленныхъ одинъ на другой.

Баба — шарпанія — родъ аладій.

Бабак — сурокъ.

Бабах!—междом. бубухъ!
Бабешки—потроха, внутренности.
Бабин—бабушкинъ, принадлежащій бабушкѣ.
Бабинень—наперть, женское отдѣленіе въ церкви.
Бабинс літо—лѣтающая въ воздухѣ паутина.
Бабити—акушерствовать.
Бабишник—растеніе *Berberoa incana* Des; иначе по Южно-русски-толанъ, іавка.
Бабка—железная петля на платьѣ. 2) Маленькая наковальня, которой набиваютъ косы. 4, Стрекоза. 4. Родъ рыбы. 5, Попутникъ (Славян, трескотъ) *Plantago*. 6, Игра камышками и черепками. 7, Извѣстная косточка изъ ноги вола, свиньи и проч. 8) Растеніе *Boletus Scaber* Bull. 9) Мать отца или матери, уменьшит. бабуня, бабуся, бабусенька, бабусечка.
Бабки—растеніе *Nuphar luteum* Smith. Саму квітку называютъ бабки, листики жовті, лататте жовте, водяний мак; плід називають збанок, а листя капелюші, корінь називається у Києві товстун.
Бабувати—бабити. См. выше.
Бабчук—растеніе *mygdalus nappa* L, иначе по—Южно-русски—дівочакров, заячі орішки, черсаки.
Бавелиа—хлопокъ.
Бавеляний—хлопчато-бумажный.
Бавеляника—бумага.
Бавити—занимать; нянчить.
Бавитися—тыця—забавляться, проводить время въ чемъ, медлить.
Бавка—занятіе, забава.
Бавольна, бавон, бавовна, бавуна—хлопчатая бумага.
Бавуяний—бавеляний. См. выше.
Богатий вечер, Святий вечер—24-е Де-

кабря, канунъ предъ Рождествомъ Христовымъ.
Багатирь—богатый человекъ.
Его багатиремъ славятъ.
Багатирка—богачка.
Багато, багацько—нар. много, вдоволь.
Багатолічний—многочисленный.
Багатолічність—многочисленность.
Багаття—огонь, костёръ.
Велів багаття розводити,
Щоб Троянський флот спалити.
 Котляревський.
Багатьмо—нар. множество, сила.
Багач—1) огонь. 2) Богачъ.
Багачка—багатирка. См. выше.
Баглай—лѣнь. *Баглаі напам, байдики бити.*
Багливий—лѣнивый, нерадивый.
Багливик, багливець—лѣняй.
Багнет—(Австр. Укр.) штыкъ.
Стулився він на багнеті,
На хвилюку заснув. І. Федькович.
Завтра рано поточуться
Червоні, червоні,
Три дуні!... одна куля
Оден багнет в груди—
Щастя, доля, лихо, горе,
Піска, тал, моде,
Усе, усе закопають,
Ув одну мошлу. Ю. Федькович.
Багнетий—илытый, грязный, болотный.
Багно, багнюка—1) размокий, гной, или навозъ, большая вязкая грязь. 2) *Багно, багун, душистий багун*—растеніе *Ledum palustre* L.
Багнивица—грязная лужа, болото.
Багниний—багнетий. См. выше.
Баговиння—водоросли.
Рибалка несе на сорочку баговиння зеленою. Т. Шевченко.
Багр—яркокрасный, багровый цвѣтъ.
Далі, далі, одне небо
Багром румяніє. І. Федкович.

Багрий—красный, багряный.

Пояс, багрий шовковий.

Багрий—свѣтлобурый воль.

Багрий—пурпуръ; пунсовая краска.

Багул—току.

Бадá—помѣха.

Бадё, батё—батьюшка, батинька.

Бадёретий—молодцоватый.

Бадёритися—тъця — мужаться, храбриться, удавать съ себя молодца.

Бадёрний—ловкій, смѣтливый, проворный.

Бадилна, бадилника—стебель, стебелёкъ

Бадиле—я—усохшіе травянистые стебли.

Баёвий—байковый, изъ байки сдѣланный.

Бажаний—желанный.

Бажание—я—страстное, сильное желаніе.

Бажати—страстно желать, сильно хотѣть.

Базалучья—хламъ.

Базар—рынокъ.

Базарника—1) взятка, пеня, штрафъ, за причиненное увѣче, раны. 2) Пустяки, пустой подарокъ, игрушки.

Базікати—болтать, переливать изъ одного въ порожнее.

Базник—растеніе изъ ягодъ, котораго добывается сокъ, употребляемый на окрашиваніе тканей въ черный цвѣтъ.

Базувати—калякать, болтать.

Бай—сказочникъ.

Байбак—бабакъ. См. выше.

Байбарак—крытый тулузъ.

Дав байбарак з покриттям киндяковим. Маркович.

Байде—краюха хлѣба.

Байдак—барка, одно-мачтовое рѣчное судно.

Байдуже!—нар. нужды нѣтъ, всё равно; горя мало; Сравнит. ст. *байдужіе*.

Байдужий—равнодушный, безучастный.

Байдужіе—равнодушіе, безразличіе, безучастность.

Байка—басня, легенда, сказка.

Байківниця—баснословъ, сборникъ басень и легендъ.

Байрак—лѣсная долина, оврагъ покрытый лѣсомъ; иначе по-Южно-руски—*лур*.

Ой не шуми луже,

Зелений байраче:

Не плач, не журися,

Молодий козаче. Пѣс.

Байрачок хорошенъкий був, потім запустили. Хіба хто не хотів то не рубав, або не пас. Хазяїн потім байрачок гарненько вичистив на садивце дерева и обкопав ще ровом.

Номис.

Байстрик—сынъ прижитый внѣ брака.

Байстричка—не законно-рожденная дочь.

Байстри—(общ. рода) не-законно-прижитое дитя.

Байще!—еще бѣ!

Бак, пак—ка, же, то, бы, бѣ.

Дивись бак чого їй заманулося.

Хиба пак не бачили, яка fuga.

Бакай—яма въ болотѣ.

Бакалея, бакалія—(Лат. *Baccalia*) овощи.

Бакалійий—овощный.

Бакалійщик—продавецъ овощей.

Бакалійщица—продащица овощей.

Бакаляр—1) баклалавръ. 2) Педантъ-учитель. 3) Дякъ. 4) Школьникъ.

Бакалярка—1) учительница-педантка. 2) Школярка. 3) Дьячиха.

Бакалярство—1) степень бакалавра. 2) Педанство. 3) Званіе дьячка. 4) Школьниковство.

Баки—ротъ (въ насмѣшку)

Vin ему нечим не повіритъ, баки ему забѣе. Квітка.

Бакір—на бакір—т. е. на бекренъ.

Баклажани—патлажаны *Lycopersicon esculentum* Mill.

Бакуп, батюн—очень крѣпкій табакъ *Nicotiana rustica* L.

Балаболка—бубѣнчикъ.

Балабух, балабушок—комъ, комокъ.

Балабухи—галушки съ чеснокомъ.

Балабушка—малая сдобная булочка

Балагула—крытый еврейскій фургонъ.

Балаканье—я—разговоръ, говоръ.

Балакати—бесѣдовать, разговаривать.

Балакливий—говорливый.

Балаклій—говорунъ.

Балакучий—балакливий См. выше.

Баламут—возмущеніе, возстаніе, мятежъ волненіе.

Баламута—1) возмутитель, бунтовщикъ, 2) Родъ карточной игры.

Баламутити—возмущать, мѣшать, волновать.

Бали—расскази.

Балия—1) кадъ для моченія бѣлья. 2) Вмѣстилище для мельничнаго камня.

Балка—степной оврагъ, образованный теченіемъ рѣки.

Балувати—пировать, веселиться.

Бальяка—безтолковый разговоръ.

Баяндраси, баянтраси—тары-бары, болтовня, чепуха, вздоръ.

Баяс—шумъ.

Баяси—1) перила. 2) Вздоръ, болтовня; *баяси точити*—болтать вздоръ; *баяси підпускати*—обманывать.

Баясини—шалунъ, проказникъ, говорунъ.

Баясеница—проказница, болтунья, шалунья.

Баясувати—шумѣть.

Бамбиза—(общ. рода) неуклюжій и возрастный.

Банда—гурьба, шайка, домъ терпимости.

Бандор—глава банды.

Бандура—музыкальный инструментъ въ родѣ торбана, съ металлическими струнами; иначе по—Южно-руски—*кобза*.

Бандуриста—рапсодъ, менестрель, трубадуръ; иначе по—Южно-руски—*кобзарь*.

Банелюк—пустая книга.

Банелюки—околесица, чушь, исторія, вздорный вымыселъ, глупая рѣчь.

Баниціи—изгнанный, отчужденный, преданный анафемѣ, проклятію, безчестію. *Що завжди в уникчиженні баніційнім вічнім перебувають.* Пасквиль на Мазену 1691 г.

Баниция—изгнаніе, ostracismus; отъ Латинскаго *banitio* и Польскаго *baniecu*

Бани—(Австр. Укр.) страшный жалкій.

Банно—нар грустно, жалко, страшно. *Мині банно за ним друже.* Ю. Федькович.

Банта, бантина—поперечный брусъ (лентень) связывающій два стропила.

Банувати—грустить, жалѣть.

Тай стали над убитим вони банувати. Ю. Федькович.

Банька—стекляной шаръ, которымъ разглаживаютъ *намітки* т. е. покрывало изъ грубой кисеи.

Банькатий—глазастый человекъ.

Банькач—банькатий. См. выше.

Баньки—1) глаза. 2) Глазные орбиты.

Баня—1) куполь, 2) Шаръ. 3) Небольшой кувшинъ.

Баняк—выпуклый мѣдный сосудъ.

Бараболя—картофель *Solanum tuberosum* L; иначе по—Южно-руски—

бараболя, бульба, гортонля, картопля, картофій.
Іхав Ляшок морквянний,
А кін бураковий...
Пістолята з качана.
Кулі з бараболі. Пѣс.
Баранець—1) бекасъ. 2) Снарядъ для подъема тяжестей. 2) *Баранець*, борзилье—растение *Lycopodium complatanum* L.
Баранок—1) крендель. 2) Родъ теплой одежды.
Баранча—барашекъ.
Барасулі—большое желто-цвѣтное мописто.
Барбѣк—гарусъ (?)
Барбѣра—кнутъ.
Барбарис, байбарис—дерево *Berberis Vulgaris* L; иначе по—Южно-русски — *мокрица*.
Бѣрва—1) краска. 2) Одежда для солдатъ. 3) Ливрея для прислуги.
Краль Собієський барву и плату грошеву Сердюкам давим, удержав при собі. Величко.
Барвистий—яркоцвѣтнй.
Барвінець, барвінка—1) вѣнокъ изъ барвинка. 2) Грядка гдѣ растѣтъ барвинокъ.
Барвінковий—сдѣланный изъ барвинка
Барвінок—растение *Vinca minor* L; ко-
ему Южно-Русы присвоили названіе хрещатаго. по звѣздистому расположенію стеблей, и *зеленого*, по причинѣ неувыдаемости, стелется по во всѣ стороны, отличается густою зеленью своихъ листьевъ и служить въ пѣсняхъ символомъ брака.
Барда—1) маленькая желѣзная сѣкира съ изогнутою рукою. 2) Крауха хлѣба. 3) Заторъ, растворъ хлѣба съ водою на винокуренныхъ заводахъ для выгонки водки; 4) Оста-

токъ отъ перегонки. 5) Какъ питьѣ для скота. 6) Также родъ пивнаго питья изъ ячменной или житней муки для бѣдныхъ людей.
Бардичка—не большой топоръ.
То тожъ тобі, дівко, разъ буде наука;
Гей Боже, якъ затну бардичку до бука,
Та далі до дівки, та в личенько: цям!
Рцим самі: не треба орози дівкамъ?
 І. Федьковичъ.
Барзі, бардзій—нар. болѣе, особенно.
А барзі свого здоров'я же можеш певен бути. Мазепа.
Барзо—нар. очень.
Бари—(пносказат.) волки.
Барило, бариля, барильце, барилечко—(отъ французск. *Le baril*) бочка, бочонокъ, бочоночекъ.
Барити—медлить, задерживать.
Баритися—тыця — медлиться, останавливаться.
Барিশовати—барышничать.
Баринне—я—замедленіе, остановка.
Бѣркан, паркан—заборъ, ограда.
Барлога—лужа грязи.
Барложитися—тыця—валиться въ лужѣ, прохлаждаться, говорится о свиньяхъ.
Барма—1) жалаванье подчиненнымъ состоящее въ деньгахъ и вещахъ Марковичъ. ст. I. 66, 254, т. II. 300 и пр. 2) Одежды. 3) Рыба барма
Бѣрма—городъ Варна.
Барок—мѣсто прикрѣпленія посторонокъ пристижки.
Барса—барсъ.
Бартоломій—Вареоломѣй.
Бас—виліончель.
Басѣ—нар. басомъ.
Басаманъ—синякъ, слѣдъ отъ удара.
Басаманити—производить синяки, бить до синяковъ.

Басам—(отъ Французск. la basane) выч-
 ненная овечья кожа.
И пояси шалевні и басани зелені.
 Галка.
Басистий—виолончельсть.
Баскалитися—**тьця**—артачиться, метать-
 ся, рваться.
Баский—ретивый. *Прутко один про-
 тив другою коні баскїи погналі.*
 Галка.
Басовани коні—галоируюція лошади.
Басовати—становиться на дыбы, арта-
 читься и рѣзвиться (о лошадяхъ) гор-
 до выступать, надуто вести себя.
*Будка проїхала,.... коні басували і
 лакизка ззаду куняв.* Номис.
Басок—металлическая струна.
Басоля—бас. См. выше.
Тепер мені не до солі.
Колі грають на басолі. Пѣс.
Баталія—сраженіе: иначе по—Южно-
 русски—**боїще**, **плік**.
Батіг, батіг, батожок, батюга—плеть,
 плетка; кнуть.
Батова, батава—фаланга, баталіонъ де-
 каре; строй въ 3 шеренги въ За-
 порожскихъ войскахъ.
Батовати—1) строить батаву или фа-
 лангу. 2) Связывать лошадей по-
 водами.
Батівня—нѣсколько лошадей связан-
 ныхъ одна съ другою поводами и
 на вьюченныхъ.
Батіги—растеніе *Chondrilla juncea* L.
Батіжити—бить плетью.
Батьківство—отечество.
Батьківщанець—патріотъ.
Батьківщина—отцѣвшина.
Батько—отецъ, батюшка.
Батьковбивство—отцеубійство.
Батьковбивця—отцеубійца.
Бахматий—неуклюжій, неповоротливый.
Бахур—любovníкъ.

Бахурка—любovníца.
Бахуровати—таскаться, волочиться,
 заводить любовныя интрижки.
Бацнути—хлопнуть, сильно ударить.
Бацькати—стрѣлять.
Бач!—иш! смотри!
Бача—видѣніе.
Баченне—я—вниманіе; зрѣніе.
*В превеселее монарше полцаемъ
 баченне і призріеніе.* Самойлович.
 1866 р.
Бачити—зрѣть, увидѣть.
Бачитися—**тьця**—видѣться,
Бачний—осмотрительный, осторожный;
 видимый.
Бачность—осмотрительность, осторож-
 ность, видимость.
Бачця—сдаѣтся, кажется.
Баша—паша.
Башловка—раздача, дѣлежъ добычи.
*З скотів і овець кримських на всі
 курені Січовіи довольную учинивши
 башловку.* Величко.
Башта, башточка—башня, башенька.
Баштан—бакша, огородъ, плантація.
Баштанний дід—чучело, выставляемое
 на огородахъ, чтобы отвадить воро-
 бьевъ и другихъ птицъ.
Баштаник—огородникъ.
Баштаниця—огородница.
Баштановий—бакшевой.
Баштовий—тюремный, башенный.
Баштовий—тюремщикъ, башенный
 стражъ.
Баяра, балюра—бугоръ, выбои, рыт-
 вина.
*Хто ж заснув тут сиротою
 Під баярою сиротою?* Щоголевъ.
Бгати—сплетать; подгибать, загигать,
 (говорится преимущественно о хлѣ-
 бѣ):
*Ніхто не відає
 Хто в нас шпакки біає.* Посл.

Бджола—пчела.

Бджолѣе очкѣе—подать съ ульевъ.

Бджоляник—садъ гдѣ разводять пчелъ.

Бѣбехи—1) подвздохи, сила, внутренности, кишки. 2) Подушки и перины; *бебехи насадити*—отбить, отвалить бока.

А Хома знай ея бѣбехами лодуе.

Бѣбехнути—сильно ударить.

Бѣбехнутись—тъя—сильно удариться, упасть со всего размаху.

Бѣвзь—простофиля, дуракъ.

Бѣвка—мучной растворъ, которымъ кормятъ обыкновенно собакъ, а иногда и телятъ.

Бѣвкати—звонить протяжно въ колоколь.

Бѣдра—(иносказат.) коза.

Бѣдренец—оборванецъ.

Бѣдринец—растение *Cicuta verosa* L.; иначе по—Южно-русски—*вила, вомиа*.

Бѣз—сирень.

Бѣбѣтченко—байстриук. См. выше.

Бѣзвѣжій—невѣсомый.

Бѣзвѣжність—невѣсомость.

Бѣзваргій—безгубый.

Бѣзверху—нар. безъ кровли, безъ крыши.

Бѣзвершки—растение *Veronica Chamaedrys* L.; иначе по—Южно-русски—*клад, приворотки*.

Бѣзвѣдху—нар. безъ отдыха.

Бѣзвѣдѣ—безводіе.

Бѣзвѣсть—неизвѣстная страна; пустыня.

Бѣзвѣсти—нар. безслѣдно.

Бѣзвѣстий—неизвѣстный, неизвѣданный, безслѣдный.

Бѣзвѣтріа—бѣзвѣтріе.

Бѣзвѣтливій—несомнѣнный.

Бѣзвѣтливость—несомнѣнность.

Бѣзглуздіи—глухой, безумный, безтолковый.

Бѣзглуздіа—глупость, безуміе, безтолковость.

Бѣзголѣвѣя—1) бѣда, мука, несчастіе.

2) Анархія, безначаліе.

Бѣздолійи—несчастливый.

Бѣздолѣистъ—отсутствіе счастья или удачи.

Бѣзѣційи—безчестный, подлый.

Бѣзживіи—омертвѣлый, безжизненный.

Бѣзживіистъ—омертвѣлость, безжизненность.

Бѣзжурійи—беззаботный.

Бѣзжурно—нар. беззаботно.

Бѣзклубійи—безъ бедра.

Бѣзконечник—родъ писанки.

Бѣзкрайіи, бѣзкрійи—безконечный, безпредѣльный.

Бѣзкрійи—нар. безпредѣльно.

Бѣзкрилійи—безкрыльный.

Бѣзличійи—безстыдный, развратный, безсовѣстный.

Бѣзличник—безстыдникъ, развратникъ.

Бѣзличниця—безстыдница, развратница.

Бѣзлік—нар. множество, безъ счету.

Бѣзлічійи—неизчислимый.

Бѣзлюдя—безлюдье, пустыня.

Бѣзмаль—нар. почти, безъ малаго.

Бѣзмір, бѣзміря—безпредѣльное пространство.

Бѣзмірнійи—безпредѣльный, безмѣрный.

Бѣзнагѣнійи—непорочный.

Бѣзнадійи—безнадежный.

Бѣзнадійность—безнадѣжность.

Бѣзнамѣру—нар. нечаянно, не намѣренно, случайно.

Бѣзнапаснійи—безпечальный.

Бѣзнапасно—нар. безпечально.

Бѣзневинційи—невинный, невиновный.

Бѣзневинность—невинность, невинность.

Бѣзневиніе—нар. безъ вины, безневинно.

Бѣзоборобійи—беззащитный.

Бѣзоднійи—бездонный.

Бѣзодя—бездна.

Безосязний—необъемлемый, неизмѣр-
мый.
Безошкульний—безобидный.
Базперестанці, безперестанно — нар.
постоянно, во всякое, время не пере-
ставая.
Безпереч—нар. безпрекословно.
Безпешний—безопасный.
Безпешно—нар. безопасно.
Безправя, безправиця—анархія, без-
началіе, беззаконіе, несправедли-
вость, неправосудіе.
Безпремінний—непремѣнный.
Безпремінно — нар. непремѣнно, безъ
отлагательства.
Безпритулку—нар. безъ пріюта; безъ
мѣста или пристанища.
Безпритульний—безпріютный.
Безпутя—нар. изъ рукъ вонъ глупо;
безъ смысла, безъ границъ.
Безпутця—с—безпутица, скверная до-
рога.
Безрік—вѣчность.
Безрода—сирота.
Безмертки—растение *Xeranthemum ra-*
diatum Lam.
Безсоромітний—безстыдный.
Безсоромітне—нар. безстыдно.
Без'сорому—нар. не стѣсняясь приличі-
ями.
Безсумлінний—безсовѣстный.
Безсумління—нар. безсовѣстно.
Безсумний—беззаботный, безпечальный.
Безсумність—беззаботность, безпечаль-
ность.
Безсумис—нар. беззаботно, безпечально.
Безталанний—несчастный.
Безталанне—я—несчастіе.
Безтравиця, безтравя — недостатокъ
въ травѣ, неурожай травы.
Безтямлий — бессмыслящій, непонимаю-
щій.
Безтямлюсть—бессмысліе, непониманіе.

Безу — бузина *Sambucus nigra* L.
Бейкатися—тъця — шляться, возиться,
ломать голову, тратить время по-
пусту.
Бекѣт—пикетъ.
Бекѣша—родъ кафтана или сюртука.
Белебень—усторонье, выгонъ; *жити на*
белебені—значить жить на концѣ
села или хутора.
Белець—(акт. сл. *belec*) мѣра жидкости
въ 8 квартъ.
Бель—1) бѣлыя нитки. 2) Бѣлизна.
Бельбахи—бебехи. См. выше.
Белькот—лепетаніе, кипѣніе, шумѣніе.
Белькотати—бормотать, шумѣть, за-
пекаться, ругать, говорить на непо-
нятномъ (иностранномъ) языкѣ.
Бельмес—болванъ.
Бенг—(съ цыган. из.) чортъ, злой духъ.
Бенефіція—(акт. сл. *Beneficium juris*)
льгота, по которой лицо занятое
отправленіемъ какой либо долж-
ности, имѣло право, въ случаѣ требо-
ванія явки его въ судъ требовать
отсрочки дѣла.
Бенкель—родъ сукна. *Купив шукку*
бенкелю за 8 рублів. Маркович.
Бенкет—пир, балъ, пирушка, банкетъ.
Бенкетарь—гулика, сластолюбецъ.
Бенкетарка—разгульная женщина, сла-
столюбка.
Бенкетуванне—я—пированіе, веселіе.
Бенкетувати—пировать, веселиться.
Бенкарт—байстрия. См. выше.
Беньдюги—ропуски, родъ повозки домо-
выхъ извозчиковъ въ Петербургѣ и
Москвѣ.
Бера—большая группа.
Бервено—бревно.
Бердо—1) гребень въ машинѣ ткачей.
Тобі мати, нити й бердечко.
Мен давай полотенечко. Пѣс.

2) Крикъ часовыхъ соотвѣтствующій крику: *слушай*. — *Видѣть* — *Видѣть*

Бердовати — кричать: *слушай*, перекликаться. Говорится о часовыхъ.

Берег — край, обрѣзъ; подолъ женскаго платья.

Берега пуститися — пзнемогати, потерять надежду.

Берегти — беречь, сохранять.

Бережа — жерѣбая.

Бережений — осторожный, осмотрительный, остерегающійся. *Береженого и Бог береже*. Погов.

Бережина — берегъ, береговая линія, земля покрывающаяся водою во время половодія.

Береза, березина — берѣза *Betula alba* L.

Берѣзка — полевая повелка *Convolvulus arvensis*; L; иначе по — Южно-руски — *берізка*, *повійка*.

Берѣзка болотия — растение *Betula humilis* Schrank.

Берека — растение *Primus torminalis* Ehrh.; иначе по — Южно-руски — *болошник*, *боторожник*.

Беремя — время.

Бересклет — растение *Evonimus verrucosus* Scop.; иначе по — Южно-руски — *бересклет*, *бризелина*, *бруслевина*, *бруслина*, *проскуринна*.

Берест, берестина — дерево *Ulmus campestris* L.; иначе по — Южно-руски — *ульм*.

Беркий — всасывающий, вбирающій, втягивающій.

Беркиць — междоим. выражающее моментъ паденія. *Та беркиць ий у ноги щоб помилювала*.

Берлиа — карета; вагонъ.

Берлю — 1) власть. 2) Скипетръ, держава

Берловладця — государь, скиптродержецъ.

Беседа — 1) названіе украинскаго свадебнаго обычая, odbyвающагося на второй или третій день послѣ брака и состоящаго въ томъ, что толпа женатыхъ мужчинъ и замужнихъ женщинъ съ музыкою ходитъ по улицамъ, поя пѣсни и танцую по дорогѣ; при чемъ заходятъ по очереди въ дома всѣхъ членовъ *беседи* за угощеніемъ. Хожденіе *беседи* по домамъ называется *перезвою*. 2) Карнаваль. 3) Пирושка. 4) Приятный разговоръ.

Бесиво — растение *Hyosciamus niger* L.; иначе по — Южно-руски — *блекота*.

Бескѣда, безкѣда, бескѣт — пустое мѣсто, пропасть, яръ. *Блукати по скелямъ і бескѣдамъ*.

Беспереч — нар. сплосъ да рядомъ, безпрестанно.

Бета — умѣніе.

Бетонька — буквица отъ Латинскаго *betonica officinalis*.

Бѣх — растение *Cicuta verosa* L.; иначе по — Южно-руски — *віха*, *вомина*.

Про це зиле різні ходять розкази. Про него так розказували. Раз чорт щось провинуватися Савці козаку от він ёго кажуть взяв та й посадив у той комиш, що коло ставу; прив'язав до пенька, до гори ногами, да й каже: от сатане будеш сидіти, поки міні чого не зробиш. Просився, просився лихий, а Савка і слухати не хоче. Сиди, сатано, каже: дай годі. Не довго лихий сидів, як тільки стало смеркати найшла ляхів страшенна сила. Походили кругом погляділи, дай давай по своєму гуляти. Ось перед світом о других півнях, чорт прикликав до себе другого чорта та й посплае ёго до Савки. Скажи, каже ему, що я можу вчинити добре діло. Пішов чорт за Савкою. Приходить Савка, от

чорт ёму й говорить: „Хоч, кáже, пу-
сти мене, щось цікаве скажу.“ — „Ну,
кажи!“ „Ні, перше пусти.“ — „Ні, пер-
ше кажи, що ти мнї зробиш.“ — От
чорт і починає ёму розказувати. „От-
тут, каже, за байраком гуляють
ляхи, а коні їх вяру. Хоч до ідного всіх,
переловим, та вже й погуляєм!“ — „Чи
не брешеш?“ каже Савка, підожди піду
подивлюся.“ Типком-нишком, та повід
байраками пробрався до самісіньких ля-
хів, бачить правда, музика грає, а у
ляхів лядське гуляння. Ну, дума собі
Савка, справлюсь я й безь него, гадав
зібрати своїх, та одігнати коней, а тоді
й на ляхів. Аж не на ёго вийшло: при-
ходить до коней, аж стережуть дóбре;
тоді він до чорта. Ну, сатана, що хоч
роби, а щоб ляхи були наші. „Я все
зроблю, чорт говорить, тільки відпусти
на волю.“ Савка добре знав чортову
натуру збрешеш, кáже, і не пустив
ёго, а лучше скажи своїм чортам, не-
хай вони діло зроблять, а як зроблять,
тоді я тебе пущу. Нічого робити, він
свиснув, злетілись чортяки, от він і по-
слав їх до самої чортихи у самісіньке
пекло, а Савці загадав зібрати своїх.
Недовго барилась чорти, принесли зілля,
посіяли оттам у бальці по над ставом, де
паслися ляхівські коні, і як бачиш по-
росло це саме зілля. Коні йдуть, а воно
стогне: бех, бе-ех, бе-ех, бех, і тепер
як коняка на ёго наступить, абó поч-
неш рвати ёго, то воно дума, що це
ляхівські коні, та й стогне: бе-ех. Че-
рез те ёго і звуть *бех*, а коні ляхівські
наївшись доволі повипричувались. Тоді
Савка зкозаками на ляхів, ті до коней,
глядь аж вони лежать, а животи як ко-
лоди ім порозвірало. Тоді козаки ляхків
пов'язали та назбиткувавшись добре—
став ними загатили, а сами гарно погуляв-

ши задумали по тім і чорта відпустити.
Проце зілля різні ходять розказні;
сливе в кожному повіті інші; їх можно
звести до того, що народ дуже гарно
знає, що це отрута і що мабуть сила
скоту вже пропала, а може ним частесень-
ко користуються знахарі, а може в вій-
нах чи не потребували ёго. Кажуть, що
воно говорить і скликує худобу. Зап.
Юго-Запад. От. Рус. Импер. Географ.
Общества т. I. 1873 г.

Беханне-я—сильная стукотня.
Бехати—сильно стучать.
Бецман—лѣнивий здоровякъ.
Бецманка—лѣнивая здоровичка.
Бецманський—болванський.
Бечівка—верѣвка, бичева.
Бениха—рожа (накожная болѣзнь).
Бенишиник—растение *Chenopodium hu-
bridum*.

Бѣшкет—сумбуръ, страхъ, перетруска,
передряга, насмѣшка.
Бештати—ругать, бранить.
Бешесте—безчестіе.
Бжола—бджола. См. выше.
Бзюк—дерево *Sambucus Ebulus L.*; ина-
че по-Южно-руски—*ялова бузина*.
Би—союзъ чтобы.
*Коби хотъ тільки щастя в Бога-маті,
Би можна було,—вже мі доста жити.*

І. Федькович.

Бидло—рогатый скотъ.
Бидлячий—скотской, животный.
Бикове—(акт. сл. bykowie) штрафъ на-
лагавшийся помѣщикомъ на крестья-
нина, если въ домѣ послѣдняго
дѣвушка оказалась беременною.
Бикус—родъ соуса; искрошенное и въ
квасу варенное мясо.
Билина, билинка, билинонька—стебель,
стебелѣкъ.
Билинаръ—ботаникъ.
Билинарія—ботаника.

Билиско—травяниста нива.

Билиця—1) былъ. 2) Растеніе *Artemisia campestris* L.

Бильце—перила, край у колибели, спинка у кровати и т. под.

Бим—союзъ бы.

Радніишій бим був перед сім умерти. Хотів бим спитатися. Кочубей

Биліи́нній—(акт. сл.) нар. нисколько, рѣшительно ничего; ни мало; тѣмъ менѣе, по крайнѣй мѣрѣ, по меншей мѣрѣ.

Бинда, биндиця—лента, ленточка.

Биндик—связка или пучекъ лентъ.

Биржаник—городской извозчикъ.

Бирка—1) овца. 2) Неряха. 3) Баранья шапка.

Шапка бирка,

Зверху дірка,

Травою пошита,

Вітром підбита.

Куди віє, туди й провіває,

Козака молодого прохоложає. Дума.

Бирчій—(акт. сл.) сборщикъ податей.

Бирючина—растеніе *Legistrum vulgare* L.

Бись—(Австр. Укр.) щобъ ты.

Бисьмо—(Австр. Укр.) щобъ мы.

Бисьте—(Австр. Укр.) щобъ вы.

Битункар—(акт. сл. *Bitunkarz*) войско-вой чинovníкъ, распредѣлявшій военную добычу между солдатами.

Бича́ча трава—растеніе *Ononis spinosa* L.

Бичівник—барокъ.

Бичівниця—верёвочная лавка.

Бичня—загонъ для воловъ.

Бичовий—прпстѣжной.

Бичок—родъ рыбы водящейся въ устьяхъ большихъ рѣкъ Южной Руси: Днѣстра, Бога и Днѣпра *Gobius et Coffus*. 2) Родъ танца.

Бичувати—поганять воловъ бичемъ.

Бібки—1) родъ пряностей. 2) Овечій или козлий помётъ.

Бібула—макулятурная, заверточная бумага.

Біг—Богъ.

Біг—Me!—ей Богу!

Біга, бігацька—ломъ, ломикъ.

Біганина—суматоха.

Бігание—я—бѣготня.

Бігати—бѣгать.

Біглець—расторопный, способный.

Біглець, сказано, во всіх річах.

Бігма—божба, клятва.

Бігматися—тѣця—божиться, клясться.

Біговиско—гипподромъ, мѣсто для бѣговъ или скачекъ.

Бігось—родъ кушанья.

Бігти—бѣжать.

Бігуя—1) полюсь. 2) Верёя или косякъ у дверей.

Бігунка—1) паровозъ. 2) Поносъ, дисентерія. *Військо велику трудність мало от хороб великих, а найбільше от бігунки.* Лѣт. Самов. 74.

Бігцем—нар. бѣгомъ.

Біда—1) несчастіе. 2) Повозка о 2-хъ колёсахъ. 3) Женскій половой органъ.

Біда́ха—бѣдняга.

Бідити, бідка́ти—бѣдствовать.

Бідка́тися—тѣця—печалиться, скорбѣть, нуждаться, бѣдствовать.

А я бідкаюся де́б мені молотка взяти.

Бідинця—несчастная.

Ідесть бідинця така.

Як я Россія Мала́я. Вірша 1718 р.

Бідола́ка, бідола́ха—бѣда́ха. См. выше.

Бідола́шний—несчастный, бѣдствующій.

Бідо́та—пролетаріатъ.

Бідо́тник—пролетарій.

Бідо́тниця—пролетаріатка.

Бідува́ти—бѣдствовать.

Біждеревочок—(Австр. Укр.) Божье дерево.
Бізуя—(съ Цыганск. яз.) плетъ.
Бійзько—нар. страшно.
Бійка—драка, ссора.
Бік—бокъ, сторона, партія.
Біла буквиця—растение *Primula officinalis* L.; пначе по-Южно-руски—*Божя ручка, медяник—зілле, медяничка, сорочи лапки*; Var. *duplex* *лисерія*.
Біла короґва—бѣлое національное знамя, бывшаго Украинско-Запорожскаго Казачества, при гетманахъ.
Біла кропива—растение *Lamium album* L.; пначе по-Южно-руски—*муха кропива, мертвяк*.
Біла куряча слікота—растение *Anemone sylvestris* L.
Біла річка—такъ называлась прежде рѣка Ворскла.
Біла смородина—смородина. *Rhus rubrum* L.; иначе по-Южно-руски—*альба, помушор*. Бессарабія.
Білий буркуи—растение *Melilotus alba* Lam.
Білий залізняк—растение *Marrubium perigrinum* L.; иначе по-Южно русски—*перекон*.
Білий маточник—растение *Parnassia palustris* L.
Білий мох—растение *Cetraria rangeferina* L.
Білий тиждень—сѣдмая или страстная недѣля Великаго поста.
Білі ягоди—*Syphocarpus racemosus* Mich.
Білити—бѣлить, дѣлать бѣлымъ
Білиця—непостриженная монахиня, бѣлица.
Білізніа—бѣльѣ.
Білісінький—совершенно бѣлый.
Білісінько—нар. совсѣмъ бѣло.

Білка—1) бѣлка. 2) Растение *Jurinea cynoides* Des.; иначе по Южно-руски—*наоловатки*.
Білоголовник—растение *Achillea Millefolium* L.; иначе по Южно-руски—*деревій, кравник, серпоріз*.
Білозор—1) блондинъ. 2) Растение *Parnassia palustris* L.; иначе по-Украински—*білий маточник, кадай зілле*.
Білозорець—родъ сокола.
Білозорий—свѣтлоглазый.
Білоок—родъ рыбы *Abramis sora* Pall.
Білувати—снимать кожу съ животнаго.
Білуха—бѣлянка, блондинка.
Більшати—увеличиваться.
Більший—большій.
Біля—нар. около, возлѣ.
Білявий—блондинъ, бѣлый.
Білявина—блондинка.
Ідем коню у-гостину,
До дівчини—білявини.
І. Верхратський.
Біляк—родъ зайца.
Білянка—растение *Agaricus subdulcis* Bull.
Бімбувати—пыхтѣть, гордиться, чваниться.
Біс—бѣсъ, дьяволь.
Біс-дерево—растение *Datura stramonium* L.
Бісерне-дрѣво—дерево *Tamarix tentan-dra* Roll; иначе; по-Украински—*тамарикс*.
Біска пускати—куры стропть, соблазнять.
Бісів—бѣсовскій, дьявольскій.
Бісове ребро—растение *Valeriana officinalis* L.; иначе по Южно-руски—*смердючка, стоян*.
Бісурка—бѣсовка.
Біяк—большой деревянный молотъ.
Блаватас—голубая шелковая матерія.
Благая-я—мольба, молитва, просьба.

Благати—просить, упрашивать, умолять, угождать, ублажать.

Благач—проситель, молителъ.

Благачка—упрашивающая, умоляющая, просительница.

Благовѣник—Архангелъ Гавріилъ.

Благовѣститель—Іоаннъ Предтеча.

Благовѣщеніе—праздникъ Благовѣщенія, 25-е Марта.

Благодій, благодіяч—благодѣтель, благочестивый человѣкъ.

Благодійка, благодіячка—благодѣтельница, благочестивая, добродѣтельная.

Благодійство, благодія—добродѣтель, благостыня, доброе дѣло или поступокъ.

Благушій—умоляющій.

Блазень—1) молокососъ. 2) Баловень, баловникъ, глупецъ.

Блазеньскій—ребяческій, шутовской.

Блазеньство—блажь, шалость, глупость, ребячество.

Блакитъ—синева, лазурь.

Блакитный—голубой, лазуревый.

Блакитність—голубой цвѣтъ.

Блакитновій—голубоватый.

Блейвас—свинцовыя бѣлила.

Блекитъ—растеніе *Conium maculatum*.

Блѣклый—увядшій.

Блекнути—увядать, поблекнуть.

Блѣкот, блѣкота—растеніе *Hyosciamus niger*.

Блендати—медленно идти съ трудомъ, тащиться.

Ближче, ближенько—нар. ближе.

Ближчий—ближайшій.

Близна—рубець, слѣды, раны.

Блимати—мигать глазами со стыда; не смотрѣть прямо.

Блимати—мигать глазами. Одним оком блима. Т. Шевченко.

Блинецъ, млинецъ—аладь, млинокъ.

Блиск—блескъ.

Блискавка—молнія.

Блискавиця—зарница.

Блискати—блистать, сверкать. Показываться и исчезать (объ огнѣ.)

Блискучий—блестящій.

Блища—1) блѣстка. 2) Сініе.

Блищакъ—свѣтящійся жучекъ.

Блищати—блистать.

Блїдавїй, блїдий, блїдий—блѣдный.

Блоховникъ—растеніе *Mentha Pulegium* L.; иначе по-Южно-руски—*полий*.

Блющия—кнопъ.

Блуд—заблужденіе.

Блудити—блуждать, сбѣться съ дороги, плутать.

Блудяжка—блудница, блуждающая.

Коси різали блудяжекам, друї у кона стояли. Макаровскій.

Блукавий—блуждающій.

Чому душі блукавіи шукають покоя?
М. Устиянович.

Блукання, блуканє—блужданье, шлянье.

Блукати—шляться, таскаться, сбѣться съ пути; бродить безъ цѣли.

Блювати—рвать, блювать.

Блювоти—рвоты. У ея блювоти з опою.

Блювотина—выблеванное вещество.

Блюзникъ—кошунъ, богохулъ,

Блюзнити—кошунствовать, богохульствовать.

Блюзниця—кошунка, богохулка.

Блюзнїрство—кошунство, богохульство
Нехай будетъ проклят, поки аж блюзнїрства свого перестанеть.

Уст. Луц. Брат. 1623.

Блявдати—чавкать.

Блягузкати—1) нескладно говорить.

2) Врать, наговаривать. *Велику ду-же иїсїнітницю він блягузкає.*

Блядка—растеніе *Meretrix scortum*.

Блякѣвъ—блокгаузъ. *Козаки Турецкій*

бляказ підконали. Лѣт. Самов. 85.
Блякувати—поблекнуть, потерять цвѣтъ.
Бляха—металлическая дощечка.
Бляхар—1) жестяныхъ дѣлъ мастеръ.
 2) Торговецъ жестью и листовымъ желѣзомъ.
Бляхария—мастерская или заводъ жестяныхъ вещей.
Бляхваний—чеканенный, покрытый жестью.
Бляхувати—покрывать жестью, или листовымъ желѣзомъ.
Бляшаний—жестяной.
Бляшанка—жестяное издѣліе.
Бо—союзъ потому что, ибо.
Боб, біб—бобы, *Vicia Faba* L.
Бобовник—растеніе *Menyanthes trifoliata* L.; иначе по-Украински—*три-фолія*.
Бованіти—видѣться вдали; казаться въ видѣ призрака. *Як чорне бованіло море.*
Боввал—волна.
Шалений вихор завиває,
Шумлять сердито боввани.
 І. Верхратський.
Бобдур—1) рыбацій длинный шестъ съ булавою. 2) Дымовая труба выплетенная отъ полу сѣней до крыши.
 3) Болванъ; великанъ.
Бовім—(акт сл.) союзъ ибо, потому что.
Бѣвкнути—ударить въ колоколъ.
Бовкун—волъ запряженный въ одиночку
Бовтатися-тця—полоскаться въ водѣ, болтаться; шляться.
Богатітися-тця—обогащаться.
Богдан—суженный, Богомданный.
Богданка—суженная.
Богівниця—молельня.
Богівський—божескій.
Боголюдина—Богочеловѣкъ, Іисусъ Христосъ.

Богомаз—плохой иконный мастеръ.
Поки Бога змалює, а чорта зоієть.
Богородицька трава—Богородичная трава *Thymus serpyllum* L.
Богородишна коса—растеніе *Astragalus Cicer* L.
Богошник—берека. См. выше.
Бодай! богдай!—Дай Богъ! О если бы!
Бодай тобі Ієво з твоєю правдою. Квитка.
Бодіарь—обручникъ, бочаръ.
Бодіаренко—сынъ бочара.
Бодіариха—жена бочара.
Бодіарівна—дочь бочара.
Бодня—кадь съ крышкою и замкомъ.
Олеся у комору та хутій до бодні. Шпшацкій.
Бодяга—растеніе употребляемое противъ ревматизма *Spongia fluvatilis* L.; иначе по-Южно-русски—*водяна губка, надошник*.
Бодяк—сорная трава *Carduus nutans* L.; иначе по-Южно-русски—*рутьях, скин*.
Бодян—бодьянъ *Stern Anis, Pimpinella Anisum*.
Бѣванне-я—турниръ.
Божя благодать—растеніе *Gratiola officinalis* L.
Божя ручка—растеніе *Primula officinalis* L.
Божевільний—шальной, сумазбродный
Божевілля—домъ умалишенныхъ.
Боже дерево—дерево *Artemisia procera* W.
Боженко, бози—(дѣтское) Богъ.
Божник, божинця—кіотъ для образовъ; полки на которыя ставятъ образа.
Божо—нар. по-божески.
Божок—малый идолъ.
Боз білий—бѣлые бобы.
Боз Турецкій—цвѣтущіе турецкіе бобы.

Бок, бік—1) бокъ, сторона, партія. 2) Особа. *Писан лист о видной госпо-ді для особ при Паньском боку об-рітающихся.* Ханенко.

Бокатка—(Австр. Укр.) ведро, ушатъ. *В кожній хатці по бокатці.* Посл.

Боклаг—боченокъ въ которомъ носятъ сбитень и у котораго дно больше чѣмъ его длина.

Болвохвалці—идолопоклонники.

Болесний, болістний—болѣзненный.

Болѣсть, болість—1) болѣзнь. 2) Чувство скорби.

Болголов—растение *Conium maculatum* L.; иначе по-Южно-русски—*булав, омег, сикавка, свистюля, блекота.*

Болѣзко, болесно—нар. больно.

Болоня—выросшее дерево, брусъ.

Прибѣжи коню, до двору,

Та вдаръ копитом в болону. Пѣс.

Болоничейко—поле находящіяся вблизи города.

Вийшли в чисте поле, в болоничейко.

Галиц. пѣс.

Болоня—лугъ.

Болотні оріхі—растение *Thapa patans* L.; иначе по-Южно-русски—*водяні оріхи, котелки, рогульки, чортіві оріхі.*

Болотні півники—растение *Iris Pseudo-Acorus* L.; иначе—*лепешняк, ужачки.*

Болотній пух—растение *Eriophorum latifolium* Норре.

Болотня жеруха—растение *Cardamine pratensis* L.

Болотяна соєнка—растение *Hippuris Vulgaris* L.; иначе по-Южно-русски—*хвостняк.*

Болотяний—болотный.

Болючий, болячий,—болящій, больной.

Болючка, болячка—чирей, золотуха, струпъ.

Бомѣга—документъ, бумага.

Бондарь—боднѣрь. См. выше.

Бор, бір—сосна, сосновый лѣсъ.

Бор-зілле—растение *Lycopodium complatanum* L.

Ббра—бора.

Ббрва—Борей, сѣверный холодный ветеръ.

Борвій—ураганъ; иначе по-Южно-руски—*хурія.*

Бор—(отъ нѣмец *Borg, Borgen*) ссуда, оданіе, или взятіе взаймы. *Бор-умер, зачекай не жме.* Посл.

Борець—1) борець, боксёръ. 2) Растение *Aconitum Napellus* L.; иначе по-Южно-русски—*тоя.*

Боржій—нар. скорѣе; отъ церковно-славянскаго *борзо*. *Дах боржій покиньте.*

Борзо—нар. скоро, быстро; сравнит. ст. *боржій, борше. Боржій обідати ютуй. Хто борше насипле той борше змеле.*

Борікати—бодать рогами.

Боровий—сосновый, лѣсной.

Боровий богун—растение *Daphne sneorum* L.

Боровий підбіл—растение *Centaurea Marschalliana* Spr.; иначе по-Южно-русски—*порушник.*

Боровик—грибъ *Boletus edulis* L.; а также растеніе *боровий підбіл*. См. выше.

Борѣвє зілле—растение *Setaria italica* P. de Beau.

Борода лісова—растение *Usnea barbata* L.

Борода чортова—растение *Vincetoxicum officinale* L. Moench.

Бородавник—растение *Clematis vitabla* L.

Бородата трава — *Andropogon Ischaemum* L.

Бородач = **Борода чортова**, См. выше

Борозѣнный—1) дѣлающій борозды т. е. волъ. *Попав, як в яр.моборозенный.*
Посл.

Борѣна—апологія, защита, диспутъ. 2)
Соха, борона.

Борѣнецъ—защитникъ.

Боронити—1) защищать, охранять. 2)
Воспрещать. 3) Пахать сохою.

Бороти—бротъ.

Бороття = **бория**. См. выше.

Бѣрсатися-тыця—метаться въ разные
стороны.

Бѣртяникъ—пасѣшникъ.

Бѣрше—нар. скорѣе.

Бѣрщ—растение *Heracleum Sibiricum* L.

Бѣрюкати = **бѣрікати**. См. выше.

Босака, босаком, босоніч, босонож—
нар. босикомъ.

Босій—босой.

Босѣрка—низшая степень вѣдьмы.

Бось—(Австр. Укр.) ты еси.

Приюмлю ты серденько,

Бось кохана, бось миленька,

Ти зоре моя. I. Верхратський.

Бѣтва, бѣтвина—свекловичный листь.

Бѣцюн, бѣцяи—цапля.

Бѣчалка—бывшая мѣра жидкостей, отъ
слова бѣчка. *Бѣчалка меду по 2 р.*
15 к. ведерко. Маркович.

Бѣя, бѣше—сраженіе, битва.

Бѣгуз—трусъ.

Бѣгузка—трусиха.

Бѣзкій, бѣзый—пугливый, бѣзливый.

Бѣзко, бѣзно—нар. робко, страшно,
пугливо.

Бѣри—1) женихова свита на сватѣбѣ.
2) Разсылные казаки прошлаго столѣтія.

Бѣрин—(акт. сл.) бѣрами назывались
служилые люди, не пользовавшіеся

правами дворянства, а только личной свободой; сверхъ обязанности являться на военную службу, они въ послѣдствіи были обложены нѣкоторыми повинностями въ пользу замка, а иногда и въ пользу старосты; нѣкоторые бояре, въ замѣнъ службы, обязаны были ѣздить съ письмами и т. под. и такіе назывались *бѣрами путными*.

Бѣришникъ—дерево *Crathaegus monogyna* Jacq.

Бѣрія—аристократія московская.

Бѣять—бѣзнь, трусость.

Бѣага—родъ квасу дѣлаемаго изъ проса.

Бѣаговаръ—котель, въ которомъ кипитъ
затѣрь.

Бѣажный—свойственный бѣагѣ, куражный.

Бѣажникъ—1) чанъ для барды. 2) Кутила.

Бѣажничати—кутить, гулять.

Бѣазолія—1) Бразилія. 2) Родъ краски фернамбуку, темноснѣйшій сандалъ.

Бѣакъ—1) недостача. 2) Безличный глаголъ недостаетъ, нѣтъ.

Бѣама—крѣпостныя городскія или монастырскія ворота.

Бѣама славутиа—тріумфальныя ворота
М. Старицкый

Бѣаминъ—привратникъ.

Бѣамуртъ—красная краска.

Бѣаюши, бѣаюшки—растение *Stocis reticulatus* L.; иначе по-Южно-руски—*просуринка, просурень, просерень, сиротень, дрисстокъ*.

Бѣаюши білі—растение *Ornitogalum umbellatum* L.

Бѣаенецъ—1) плѣнникъ. 2) Рекрутъ.

Бѣаенскій—плѣнническій; рекрутскій.

Бѣанка—1) плѣнница. 2) Рекрутскій наборъ: *Либѣнь бѣанка у насъ буде сю зиму.* Народ. погов.

Брань трава—растение *Polemonium coeruleum* L.
Браскнути—1) зазвучать. 2) Разбукнуть.
Бра́т-у-других—двоюродный братъ, кузень.
Братак, братач—приятель, другъ.
Братанич—племянникъ по брату.
Братачка—приятельница, подруга.
Братерство—братскій союзъ, товарищество.
Братерскій—братскій, товарищескій.
Братина, братѣва—братняя жена.
Братися-тыця—соединиться, вступать въ бракъ.
Братишек—(съ презрѣніемъ) братецъ.
Братівщина—1) наслѣдство послѣ брата. 2) Военная дружина.
Братки, братіки—растение *Viola tricolor* L.
Братко—братецъ.
Братовѣнство—братоубійство.
Братовѣнскій—братоубійственный.
Братовѣвця—братоубійца,
Братовизна—братівщина. См. выше.
Браток лісовий—растение *Viola sylvestris* Lam.
Бревкало—(общ. рода.) прожора.
Бревкати—жрать.
Брезговати—брезгать, пренебрегать.
Бренькач—мѣдная монета.
Брехати—1) лгать, врать. 2) Лаять (о собакахъ и лисцахъ),
Брѣхатися-тыця—барахтаться, пробираться. *Пийшов чавкати і брѣхатися осоками та очеретами до лоз і до лісів.* Номис.
Брехачка—лгунья, врунья.
Брѣхнути—бросить, кинуть. *Брѣхнув оберемок об землю.* Номис.
Брехнути—соврать.
Брехия—ложь, вранье.
Брехун—лжець.

Брехунівка—пня вымышленной деревни, въ которой живутъ одни только лгуны. *Ащо люде добрі, чи не з Брехунівки ви?* Квитка.
Брехунка, брехуха—брехачка. См. выше.
Брид—стыдъ, страмъ.
Бридити—гнушаться, опротивѣться.
Бридкий—гадкій, скверный, отвратительный.
Бридко—нар. гадко, скверно, отвратительно.
Бридность—гадость, омерзѣніе.
Бридлиивий—брезелиивий
Брикнути—надоѣсть, опостыть.
Бридня, бредня—пустяки, вздоръ, мелочь, побасѣнка, вранье, вымыселъ, бредни; уменьш. *бриденька.* *Не що дня-бридня.*
Бризелина—растение *Evonimus verrucosus* Scop.; иначе по-Южно-руски — *проскурина, бруселина, бруселина, бересклет, вересклет.*
Брикати—лягать ногами.
Брикливость—ляганіе задними ногами, въ переносномъ смыслѣ: капризы, причуды.
Брила—глыба.
Бриль—круглая шляпа съ большими полями изъ соломы, войлока и т. п.
Бризя, брицзя—соленый овечій сыръ.
Бриніти—созрѣвать, темнѣть,
Бринтал—1) колокольный языкъ. 2) Большой гвоздь.
Брита—кусочъ холста въ три полотнища.
Бришкати—чваниться.
Брова—бровь.
Броварник—пивоваръ.
Броварь, броварня—пивоварня.
Бровенята—бровки, брови.
Бровко—одна изъ самыхъ употребительныхъ кличекъ собаки.

Брѣѣти—колобродить, причинять безпорядокъ.

Брѣск—звукъ.

Броскати—звучать.

Броскѣти—звучность.

Бростати—развѣтвляться, разростаться; выбрасывать почки (одерев).

Брѣсток—почка, отпрыскъ.

Бруд, бруда—гуща, нечистота.

Брудити—пачкать, грязнить.

Брудний—грязный, нечистый.

Брузумѣти—позументъ.

Брукати—играть зубамъ.

Бруква—брюква *Brassica Napus rapifera*.

Брунелка—растеніе *Brunella vulgaris* Benth.

Брунька—древесная почка.

Брус—точило.

Бруслина—растеніе *Evonimus europaeus* L.; иначе по-Южно-руски—*вовче лико, вовчі сережки, саклак*.

Брускина—дерево *Persica vulgaris* Mill.

Бруслина=**бризелина**. См. выше.

Бруслица—брусника *Vaccinium vitis-idaea* L.

Брусовати—пировать на свадьбѣ. Квѣтка.

Брусувати—точить.

Брязкало, брязкальце—побрякушка, гремушка, дѣтская игрушка съ колокольчикомъ.

Брязкати—брыцать, шумѣть.

Брязкити—бренчалки.

У дудки граи

І в брязкити брязжчали. Пѣс.

Брязкѣти—брыцаніе, звонъ, трескъ.

Брязкотати—брязкати. См. выше.

Брязкотило—брязкало. См. выше.

Брякати—стучать.

Бряний—бравый.

Бряск—блескъ.

Розлетѣлись орла сизі—

Де рожевий сяе бряск.

І. Верхратькій.

Бряски=**абрикоз**. См. А.

Бряскиновий—абрикосовый.

Буба—(дѣтск. сл.) 1) ягода. 2) Рана.

Бубен—горохъ.

Як бубен синя стала вся.

Котляревський.

Бублѣйница, бублѣшница—булочница.

Бублики—баранки.

Бублица, біблица—рыба *Leusciscus rutilis* L.

Бубни—котлы, литавры.

Бубнити—бить въ литавры.

Бубнявити—1) бухнуть какъ горохъ. 2) Говорить въ носъ.

Бубовник—растеніе *Rhinanthus major* Ehrh.

Бубонъ—(Австр. Укр.) турецкій барабанъ, бубень.

А синички-бубѣшники в бубонъ вибивають. Пѣс.

Бубонѣти—бубѣшники.

Бувалець—бывалый.

Бувальщина—быль, былина, бывое.

Буванѣти=**бованѣти**. См. выше.

Буваѣти—бывать.

Буга—плакса.

Бугай—1) быкъ-птица. 2) Быкъ.

А бугай буру не чайку в дуру. Пѣс.

Запряжу я бугая,

Куди моде, туди й я. Пѣс.

Буглав—растеніе вонючка *Conium maculatum*.

Буда—заводъ для выдѣлки поташа.

Будѣ—1) шатерь, шалашъ. 2) Крытая повозка.

Будар, будара—крытый фургонъ, кибитка, тарантасъ.

Будень—будній день.

Буде—1) нар. довольно. 2) Глаголь будетъ.

Будѣний—будній.

Будженина—копченное мясо, соленая свинина.

Будник—домъ, замокъ, теремъ.
Будівля—зданіе, строеніе.
Будка—кибитка.
Будова, будованне-я—зданіе, строеніе.
Будовництво—архитектура.
Будовниця—строительница.
Будовничий—архитекторъ, строитель, зодчій.
Будра—растение *Glechoma hederacea* L.; иначе по-Южно-русски—*котики, кошачья мята, кошачки, кошачник, росхідник*.
Будучій—существующій, находящійся.
Будяк—1) чортополохъ *Xanthium spinosum* L. 2) Растение *Carduus*. 3) Все колючее на растеніи.
Будяк жовтоцвітний—растение *Senecio vernalis* L.
Буза—осадокъ.
Будигарня—пустая неопрятная комната.
Будихан—татарскій кинжалъ.
Бузина—дерево *Sambucus nigra* L.
Бузівок—перезимованный телёнокъ.
Бузок, без—сирень *Syringa vulgaris* L.
Бузувір—бусурманъ.
Бузувірив, бузувірський—бусурманскій.
Бузувірка—бусурманка, тиранка.
Бузько—ангстъ *Ciconia*.
На одній сіножаті і віл пасецця і бузько жаби ловить. Посл.
Бузю—(Австр. Укр.) поцѣлуй.
Буйнестер—буйный вѣтеръ.
Гулящий вітер Буйнестер
Заніс по-над море
Той пісні скажи, тую скорбь
У дикі пуги—гори. I. Верхратський.
Буйний—сильный, крѣпкій, крупный, непокорный.
Буйно—нар. сильно, непокорно.
Буйность—буйство, дерзость, наглость, плодовитость, крайняя свобода.
Буіеть—духъ непокорности.

Бук, фэг—дерево *Fagus Sylvatica* L.
Буквиця—бетонька. См. выше.
Буквиця біла—растение *Primula officinalis* L.
Буки—буквы, азбука.
Буки—барабан—банта—взоръ, нелѣпость, ложь. Погов.
Букієр—бакієр. См. выше.
Буківий—сдѣланный изъ буковаго дерева.
Буківина—Южно-русская провинція носящая титулъ воеводства и принадлежащая нынѣ вмѣстѣ съ Галиціею и Лодомиріею Австро-Венгріи; названіе свое получила отъ множества росшихъ въ ней въ старину буквыхъ лѣсовъ, а прежде она называлась Покутьемъ.
Була, було, був—была, было, былъ.
Булава—атрибутъ гетманскаго сана; она состояла изъ серебрянной, позолоченной палки съ яблокомъ на верху. На яблокѣ была надпись, обозначавшая имя гетмана, а также годъ и число ея полученія отъ народной рады. Яблоко украшалось бирюзою и далами, а на верху его ставился крестъ. Въ Москвѣ въ Оружейной палатѣ хранятся булавы нѣкоторыхъ гетмановъ.
Букшина—буксъ *Viscus sempervirens*.
Будимка, будимок—родъ короткаго ружья употреблявшагося запорожскими пастухами.
Булка—бѣлый хлѣбъ, а также мячъ.
Булобан—болванъ.
Бульба—бараболя. См. выше.
Бульбаха, бульбанка, булька—водяной пузырь.
Булькот—шипѣніе, клокотаніе.
Булькотати—клокотать шипѣть.
Аж бульбашки забулькотіли. Пѣ горілочку з барильця; горілочка буль, буль, а такому-то сім думь.—Погов.

Будючний, будячий—надутый, рос-
кошный.

Будячитися-тя—чваниться, гордиться,
дуться. *Vin take будячине весі-
ля уджине що ну.* Котляревський.

Бунтовливий—мятежный, непокорный,
бунтующий

Бунтовливість—мятежность, непокор-
ность.

Бунтовник—бунтовщикъ, мятежникъ.

Бунтовниця—бунтовщица, мятежница.

Бунтовничий—мятежническій.

Бунчик—1) 12 питокъ мониста. 2)
Связка бисеру.

Бунчук—знакъ гетманскаго сана; онъ
состоялъ изъ длиннаго древка съ
насажденнымъ на него золотымъ
яблокомъ съ бѣлымъ султаномъ
изъ конскаго волоса, какъ знакъ
гетманскаго сана, бунчукъ во вре-
мя походовъ ставился передъ па-
латкою гетмана. Во время сраже-
ній и торжествъ. они возились пе-
редъ гетманомъ. Въ полкахъ бун-
чукъ употреблялся въ числѣ знаменъ.

Бунчужний—блюститель гетманскаго
бунчука, бунчугоносецъ.

Бунчуковий Товариш—чиновникъ при
Гетманскомъ штандартѣ.

Бунчукове товариство—гетманская сви-
та или штабъ.

Бурграбій—(акт. сл. burgrabia) урид-
никъ назначавшійся градекимъ ста-
ростою, къ въ случаѣ отсутствія по-
слѣдняго, исполнявшій его должность

Бург, борг—употребляется въ формѣ-
ность. — *На бург, набор*—т. е. въ
долгъ, въ кредитъ.

Бургомистр, бурмистр—(акт. сл. bur-
mister) высшій урядникъ въ коро-
левскихъ городахъ избравшійся
мѣщанами и вѣдавшій дѣла,
мѣщанскаго городского общества.

Бурграбство—градоначальство, комен-
дантство.

Бургувати, борговати—выдавать на
бурh.; давать взаймы, давать въ кре-
дитъ.

Бурдей—домъ терпимости.

Бурдейка—дѣвушка изъ дома терпи-
мости.

Бурдюк—пастушья котомка.

Буремний—революціонный.

Бурити—волновать.

Буритися-тя—волноваться.

Буріння-є—волненіе.

Бурк—мощная улица.

Бурка—эпанча, валеная изъ шерсти, отъ
дождя.

Буркований—мощенный.

Буркованне—мощеніе, выкладка.

Бурковати—разсуждать, бранить.

Буркѣвина—плащъ, бурка.

Буркун—ворчунъ

Буркун-зілле—растеніе *Melilotus caeru-
lea Lam.*; иначе по-Южно-русски—
чунба.

Буркутити—ворковать.

Бурлака—бурлакъ.

Бурлаковати—бродяжничать.

Бурсак-спудея—ученикъ. *Для спра-
вовання школи ректор має як ди-
даскала такі спудев постерегати.*
Уст. Луц. Брат. 1624 г.

Бурт—огорожа. 3) Край чего-либо. 3)
Костѣрь.

Бурти—насыпи изъ золы.

Буртись!—междом., булькѣ!

Бурулька—1) малый горшокъ. 2) Со-
сулька изъ лѣду.

Бурун—валь, волна.

Бурундук—растеніе *Medicago falcata L.*

Бурхання—штурмъ морской.

Бурхати—1) бросать, швырять. 2) Про-
ливать, лить.

Бурхливий—бушующій.

Бурчаніе—ворчаніе.
Бурчати—ворчать.
Бурштин—**бруштин**. См. выше.
Бурьма—революція
Бурьмак, **бурый**—революціонеръ.
Бурьмачка—революціонерка.
Буряк—свекла *Beta vulgaris* L.
Буряки, **бурячки**—растение *Polygonum orientale* L.
Бурячник—растение *Borrago officinalis* L.
Бусел, **бусоль**, **бусько**, **буська**, **бузько**,
бушля—цапля.
Буськи—растение *Erodium cicutarium* L.
Бута—молдавскій возъ.
Бути, **буть**—глаголь вспомогаѣ. **Быть**
Бути—сапожки, ботинки.
Бутилочня тиква—растение *Lagenaria*
Vulgaris Ler.
Бутирия—хламъ.
Бутиѣти—усиливаться, увеличиваться.
*Іде він аж монує страшенний сплав,
 Ріка ніби море шуміє,
 А повинь все тіше бутніє.*
Бутте-я—жизнь, существованіе.
Буханецъ, **боханецъ**—маленькій, хлѣбъ.
Буханка, **бухника**—пухлый пшеничный
 хлѣбъ.
Бухикати—кашлять.
Буцим—союзъ какъ будто, словно.
Буча, **бута**—содомъ, кутерьма.
Бучний—пышнѣй, важнѣй громкій.
Бучно—пышно, славно важно.
Бучокъ—большая палка.
Бучуля—(Австр. Укр.) корова.
Буяра—большая рѣчная лодка.

В.

В—предлогъ въ, у.
Ваба—1) прелести, красота. 2) Родъ
 матеріи. Величю.
Вабити—привлекать, прельщать, манить

Вага—тяжесть, вѣсъ.
Вага—вниманіе, значеніе, достоинство;
 цѣна, почтеніе.
Вагадло—маятникъ въ часахъ.
Ваган, **ваганокъ**—корытце употребляемое
 вмѣсто миски.
Вагаться-тыця—колебаться.
Ваги—большіе вѣсы; иначе по-Южно-
 руски—*терези*; а малые вѣсы, назы-
 ваются—*шальки*.
Вагови дзигари—стѣнные часы.
Ваговий—продаваемый на вѣсъ.
Вагом дати—отвѣсить; дать извѣстное
 количество вѣсомъ; дать на вѣсъ.
Ваготѣ—тяжесть, вѣсъ.
*Зелів водѣм зрорадітисъ на хмѣрах.
 Ісаіоти не чують, не порвуця.*
 П. Ратай.
Вада—вредъ
Вадити—вредить.
Вадко—нар. тошно, вредно.
Вадливий—вредный, дурной.
Важення-є—взвѣшиваніе.
Важити—взвѣшивать, вѣсить уважать,
 считать.
Важитися-тыця—осмѣливаться, дерзать,
 отваживаться.
Важний—тяжелый.
Важко—нар. тяжело, тяжко.
Важливий—тяжеловѣсный.
Важниця—1) большіе вѣсы для взвѣ-
 шиванія соли. 2) Рычагъ для подъѣ-
 ма тяжестей.
Важня—мѣсто на торговой площади
 гдѣ находилось магистратскіе вѣсы.
Вайда—растение *Isatis Tinctoria* L.
Ваканціовий—вакантный.
Ваканція—(акт. сл.) освобожденіе
 отъ чего; свободное время.
Ваксований—вычищенный ваксою.
І острои побіляні і чоботи ваксовані, П.
Вал—1) несученныя нитки, спряденныя,
 изъ охлопковъ, шнурокъ. 2) Воз-

вышеніе, бастіонъ! 3) Скошенное сѣно, первоначально лежащее *в валах* собираемое послѣ *в копці*.

Валандатися-тьця—барахтаться, коверкаться, протягиваться, бродить.

Валантанис-я—медленность.

Валантатися-тьця—медлить, вяло работать.

Валасатися-тьця—странствовать,

Валець—цилиндръ.

Валѣчний—(акт. сл. *walczny*). 1) Прилагательное, означавшее лицо военного званія. 2) Славный, храбрый, воинственный.

Валити—1) разрушать. 2) Изготавливать *вал* См. выше.

Валк, вѣлка—1) борьба. 2) Комъ, 2) 3) Партія, артель, кучка людей идущихъ вмѣстѣ. 4) Чумацкій обозъ, въ которомъ всегда на первомъ возѣ помѣщается пѣтухъ, замѣняющій чумакамъ барометръ и часы.

Валѣвий—сдѣланный изъ грубыхъ нитокъ т. е. *вала*.

Валька—комъ.

Валькований—смазанный, вымазанный (о хатахъ и печахъ).

Вальковати, валькувати—1) катать, выкатывать. 2) Бить, колотить. 3) Смазывать, вымазывать.

Валькою нестися—ѣхать во весь опоръ.

Вальний—главный, общій.

Посиламъ депутатів в Варшаву на сойм вальний. Конисскій.

Вѣлва—1) нар. сила, куча, множество. 2) Развалины, мусоръ. 3) Поле сраженія съ необрунными тѣлами.

Вѣляний—пряденый.

Вѣдри—(Австр. Укр.) бродяжество, шлянье, кочеваніе; иначе по-Украински—*мандри*.

Вандровати—бродяжничать, кочевать, путешествовать.

Вѣпник—растеніе ландышъ.

Вѣпенник—торговецъ известью.

Вѣпна—известъ; отъ церковно-Славянскаго—*вѣпн*, краски.

Вѣпенць—калій.

Вѣпновий, вѣпняний—извѣстковый.

Вѣпнярка—яма съ извѣстью.

Вѣр—кипятокъ; иначе по-Южно-руски—*окріп*.

Варѣники—родъ Малоросійскихъ и Червоно-Русскихъ макаронъ; на прѣсномъ тѣстѣ варенные съ творогомъ пирожки, подаются съ масломъ и сметаною, а также и съ ягодами.

Варениці—родъ галушекъ, варѣныя лепешки.

Варенуха, варѣна—водка или наливка съ сухими плодами, медомъ, прянымъ кореньемъ и проч. Поставленная въ горшкѣ на цѣлую ночь въ горячую печь. *Наварили доброї вареної; як то вона випьетця.* Посл.

Вѣриво, вѣрево—сваренная пища.

Варистий—предметъ для варенья п мѣсто гдѣ варятъ.

Вѣрмія—армія.

Вѣрпак—клеименный каторжникъ.

Старий недобиток варпак

Мені розказував оттак. Шевченко.

Варнованіе—(акт. сл.) предостереженіе.

Варякати—разглагольствовать, нескладно говорить.

Варовати—остерегаться, условливаться, предупреждать, просить.

Вароватися-тьця—1) дожидаться. 2) Беречься, остерегаться, медлить.

Козаченьку, сватай, не варуйся. Пѣс.

Варувався кия, та палкою дістав. Посл.

Вѣрт—стойтъ, достоинъ, заслуживаетъ.

Вѣрта—сторожа, конвой, караулъ.

Вѣртовати—стеречь, беречь, хранить.

Вѣртовий—часовой, сторожевой, караульный.

- Варуватися-тьця** — наміриватися, жевать, собираться.
- Варунок** — (акт. сл.) предостереженіе; условіе.
- Варяниця** — варениці. См. выше.
- Васильки** — цвѣты *Centaurea Cyanus*.
- Вастократно** — нар. многократно.
- Вастокротне моде убогий воплять і ускаржаютьця.* Орлик.
- Ватаг, ватаждк** — предводитель, руководитель, зачинщикъ.
- Ватажка** — пастухъ стада, а также старшина, начальникъ.
- Ватра** — горнищ печной, печь.
- Вахляй** — болванъ.
- Вашецъ** — (акт. сл.) сударь, Ваша Милость.
- Вбагнути** — понять, разрѣшить.
- Вбачати** — усматривать, предвидѣть.
- Вбачливий** — осмотрительный, внимательный, старательный.
- Вбачливо** — нар. осмотрительно, внимательно, старательно.
- Вбивати-тьця** — заботиться, пектись.
- Вбивство** — убійство.
- Вбивця** — убійца.
- Вбитки** — бѣтъ яйца о Святой.
- Хлоти на вбитки бились крашанками.*
- Вбір, вбрание-я** — одѣваніе.
- Вбірати** — 1) одѣвать, убирать, парятъ. 2) Всащвать, втигивать.
- Вбіратися-тьця** — одѣваться.
- Вблагати** — умилоствлять, примирять.
- Вбрятися-тьця** — 1) нарядиться. 2) Удалиться.
- Ввага** — вниманіе.
- Вважати** — уважать, считать важнымъ.
- Ввилнути** — уйти, удрать.
- Ввічливий** — привѣтливый, лстивый, любезный.
- Ввділити** — исполнить чью либо волю или желаніе.
- Вгав** — воздержаніе, усталость, покой, задержаніе.
- Вгавати** — отдыхать, уставать, переставать.
- Вгадати** — угадать.
- Вгамова** — усмиреніе, упокоеніе.
- Вгамовати** — усмирить, уговорить, успокоить.
- Вгамоватися-тьця** — утихнуть, успокоиться, перестать, удерживать, задержать.
- Вгділя, вгдія** — условіе.
- Вгядіти** — высмотрѣть, увидѣть.
- Внондіти** — устроить, уладить, дѣлать что хорошо.
- Вдавати** — доносить, выдавать, выставлять, притворяться, казаться.
- Вдаватися-тьця** — *вдаватися сви-що* — предаваться чему-либо; удаваться.
- Вдаля** — разстояніе, отдаленіе.
- Вдане** — стеченіе обстоятельствъ, поводъ, причина.
- Вдати** — представить, изобразить, приспособить.
- Вдатися-тьця** — сходствовать.
- Вдатний** — способный.
- Вдѣха** — (общ. рода) способный, удавшийся.
- Вдѣча** — характеръ.
- Вднелятися-тьця** — всматриваться.
- Вдивовижу** — *надивовижу* — наудивленіе; *недивовижу* — нар. неудивительно, не диковина.
- Вдиратися-тьця** — вмѣшиваться, неправоугодно овладѣвать, втѣсняться.
- Вдираючись до угодій нашихъ.* Мазепа.
- Вдіяти** — сдѣлать, совершить.
- Вдовж** — нар. вдоль.
- Вдовиця, удова** — вдова.
- Вдовиченко** — сынъ вдовы.
- Вдовіана** — дочь вдовы.
- Вдовольнитися-тьця** — удовольствоваться, удовлетвориться.
- Вдовушки** — растеніе *Knautia sylvatica* Dub.

Варуге—нар. въ другой разъ. —
Вдягання-я—вбіранія-с. См. выше.
Вдягати—одѣвать, надѣвать.
Вдячний—благодарный
Вдячюсть, вдяка—благодарность, благодареніе.
Вдячис—нар. съ благодарностью, признательно.
Вегєря, векгєря—родъ танца.
Ведеркѣвий—мѣряемый ведромъ.
Ведеркѣве—пошлина отъ ведра.
Вѣдлуг—(акт. сл.) нар. по силѣ, въ силу.
Вѣдмѣдъ, вѣдмидъ—медвѣдь.
Вѣдмеже вухо—растеніе *Salvia Aethiopis* L.
Вѣдмежина—растеніе *Rubus corylifolius* Bess.
Вѣжа, вѣза—башня, тюрьма; иначе по-Южно-русски—*бакима, баи́ма*.
Вѣлет—великанъ, исполинъ.
Вѣлѣти—разрѣзаны въ жупанахъ рукава.
Вѣлєтний—грандіозный.
Великдень—Свѣтлое Христово Воскресеніе.
Вѣлико—нар. много, дорого, сильно, грѣшко.
Великодні Свята—Недѣля Пасхи.
Великодній—пасхальный,
Великомѣвий—многогрѣбный.
Великомѣвнѣсть—многословіе, многогрѣбчивость.
Великодній, величѣнький—очень большой.
Вѣлитєнь—великанъ атлетъ—иногда геній.
Величѣньний—огромный, громаднй.
Величній—величественный.
Велький—(Австр. Укр.) великій.
Вельми—нар. очень, весьма.
Вельможный—знатный, превосходительный.
Вельможность—значность, именитость;

Ваша Вельможность—Ваше Превосходительство.
Вѣльце—нар. весьма, очень.
Вендрѣати—путешествовать.
Венєрація—(акт. сл. *veneratio*) почтеніе.
Венєря—Венера.
Вєрба—ветла, ива *Salix fragilis* L.
Вєрбич, вєрбичия—суббота 6 недѣли Великаго поста.
Вєрбичий тиждєнь—6-я недѣля Великаго поста.
Вєрболіз, вєрболѣз—ива *Salix Capraea* L.
Вєрбунка, вєрбунок—собираніе солдатъ посредствомъ разнаго рода приманокъ.
Вєредливий—капризный.
Вєредник—растеніе *Thlaspi arvense* L.; иначе по-Южно-русски—*малабанъ, чорне ребро*. 2) Капризникъ.
Вєредница, вєредливия—капризница.
Вєредуванія—капризы.
Вєредувати—капризничать, прихотничать, пренебрегать.
Вєремій, вєремія—1) вздоръ, колобродъ. 2) Дождь, вихоръ, буря; *крутить вєремія*—дѣлать быстрыя атаки; дѣлать ловкіе маневры.
Вєрес, вєріє, вєрое—растеніе *Calluna vulgaris* Salisb.
Вєреск—шумъ, крикъ.
Вєрескєлєн—растеніе *Evonimus verrucosus* Scop.
Вєрєжати—пронзительно кричать,
Вєрєжений—устремленный, направленный
Та за думи сумнєнькї
Вєрєженї в облоки
Та за жалї горєнькї
Слєзавї тотоки. М. Устиянович.
Вєрлєанъ—крикунъ.
Вєрмєяний—краснощєкїй.
Вєрнути—возвратитъ, воротитъ, отдать, повернуть.

Вернутый—возвращенный, вороченный.
Вернутися-тыця—возвратиться.
Вернякати—болтать.
Верстать—верстакъ.
Верствá—верста.
Вертáти—возвращать, отдавать обратно.
Вертатися-тыця—возвращаться.
Вертѣп—1) пещера, уединенное мѣсто, пуца, пустыня. 2) Кукольная комедія.
Вертіло—блокъ.
Верть—междопменіе выражающее моментъ вращенія чего нибудь, или быстрый поворотъ. *Круть, верть в черепочку смерть*. Загадка.
Весь—село, поселеніе.
Веселка—радуга.
Весёлка чортова—растение *Phallus carinatus* L.
Весёлка воноча—растение *Phallus impudicus*.
Весілле-я—свадебное пиршество.
Весільний—свадебный.
Весняк—поселянинъ, крестьянинъ.
Веснянки—весеннія пѣсни, которыя поютъ дѣвушки, собираясь по вечерамъ, начиная съ Марта до Троицына дня.
Веспол—(акт. сл.) нар. обще, вмѣстѣ.
Весполочний—общій, соединенный, дружный.
Вет за вет—соотвѣтствуетъ выраженію, какъ аукнется, такъ и откликнется.
Ветхій деньми—очень старій.
Вжѣ—союзъ уже.
Вживáти—употреблять, пользоваться, наслаждаться.
Вжинок, ужинок—прибыль жатвы, получаемой сверхъ посѣва. Гатцукъ,
Вжиток—употребленіе, потребление.
Взáводи—*навзаводахъ*—во всѣ повода, во весь опоръ, сколько мочи.

Взаміт—нар. сплошь да рядомъ, безъ разбору.
Вгзлядом—нар. по поводу. *Небійтеся вгзлядом Шведів*. Мазена т. е. въ отношеніи Шведовъ будьте покойны. *Сѣюж числа був сам Ясносельможный у Грапа Головкина вгзлядом присланного вчора листа о Полковнику Лубенському*. Ханенко.
Взгоржáти—презирать.
Вздогоньці—доганяя.
Вздріти—узрѣть.
Вздричка—скажѣть или сдѣлать, что либо въ глаза.
Взмінка—упоминаніе, препоминаніе. *О томъ зась трупи Золотарѣнка взмінку положу, що ся стало на погребі оною*. Лѣт. Самов.
Взмінковати—намекать, поминать.
Взміряти—намѣреваться, направляться. *Рушив ку Паволочі, взміряючи на поле Гончариха*. Величко.
Взнáк—пáвзнак. См. Н.
Взрушити—нарушить.
Взрушований—нарушенный.
Взяти—взять. Плеоназмъ.
Взяв заплакавъ тай пішов. Пѣс.
Взяв да й вмер мовчки.
Взятися-тыця—сдѣлаться, стать; *взявся водою*—покрылся водою.
Вибава—выводъ, истребленіе, уничтоженіе.
Вибавити—вывести, истребить, уничтожить.
Вибадáне—изысканіе, изслѣдованіе.
Вибадáтися-тыця—(акт. сл.) доискаться, узнать.
Вибадурити—выливать, вычистить.
Вибачáти, вибачити—извинять, прощать, снисходить, смотрѣть сквозь пальцы, недосматривать.
Вибѣйкатися-тыця—вылѣзть, выкарабкаться.

Виблюнути—выблевать, выплюнуть.
Виборийний—1) избранный, избирательный. 2) Сельскій атаманъ, реестровый козакъ.
Вибрікувати—брыкать, бить задними ногами; здравствовать.
Вибрудок—грязный осадокъ.
Вибувати—выживать, выбывать.
Вибудований—воздвигнутый, выстроенный.
Вибудовати—выстроить, воздвигнуть, построить.
Вибухнути—1) взойти распухнуть. 2) Открыться, явиться, развратиться.
Вивага—выручка, помощь.
Виважати—выругать, избавлять, помогать.
Виважений—1) вырученный, избавленный. 2) Взвѣшенный, вывѣшенный.
Виважовати—выручать, взвѣшивать.
Виважчик—избавитель, выручитель.
Виважниця—избавительница.
Виваплений—выблennyй извѣстью.
Виваплювати—бѣлить, щекатурить.
Виверт—отворотъ, а чаще вычетъ.
Вивертати—выворачивать, отсчитывать, вычитывать.
Вивертатися-тьця—изворачиваться.
Вивідач—шпіонъ, лазутчикъ.
Вивішник—растеніе *Gerum urbanum* L.; иначе по-Южно-русски - *гравилат*, *гребінник*.
Виволожити, волѣжити—1) когда собаки, или волки, на кого кругомъ нападутъ. 2) Утомить, шалить, издѣваться надъ кѣмъ.
Вивчити—выучить, научить.
Вигад, вигадка—вымысль, содержащій въ себѣ повѣсть, шутку и прочее; фабула.
Вигадалий—выдуманный, придуманный, изобрѣтенный.
Вигадати—выдумать.

Вигадовати—выдумывать, рассказывать.
Вигляд—видъ,
Виглядати—высматривать.
Вигнасець—изгнанникъ.
Вигозор—пзъятіе.
Вигодзати—вскормить, воспитать.
Вигойковати, вигойкувати—громко пѣть съ крикомъ.
Вигон—усторонье, пастбище.
Вигортѣтися-тьця—освободиться, разрывать.
Виготовати—приготовить.
Вигравати—выигрывать что, наигрывать на чѣмъ, гарцовать на конѣ.
Вигребатися-тьця—выбираться, убраться.
Вигребти—отыскать, выгорнуть, очистить.
Вигромяти—издавать громы, гремѣть.
Вигромядти—выгрести, собирать въ кучу.
Вигукнути, вигуковати—позвать, крикнуть, выкрикивать.
Вид—1) лице, фізіономія. 2) Паспортъ.
Видавання—выдача.
Видавця—издатель, выдаватель.
Видапис-я—изданіе.
Видати—издать, выдать.
Видатися-тьця—выпасть, выйти, выдаться, случиться.
Видатчик—издатель.
Видатниця—издательница.
Видибати—выходить, восходить.
Видибуляти—выходиться, учиться ходить.
Видина—(съ Чешск. яз.) идеаль.
Видирати—забирать, отыскивать, находить, добывать.
Виділ—отдѣлъ, учрежденіе, выдѣлъ.
Виділ Товариства Имени Шевченка вi Львові.
Видкий—видный, видѣмый.
Видко—нар. видно.
Видовиско—зрѣлище.
Видок—(акт. сл.) видъ, предлогъ, про-

спекть, міѣніе.
 Хоч не для потужної війни, але так
 ля самого видоку. Самолович 1886 р.
Видоптати—вытоптать, вытолочь.
Видрюковати—отпечатать.
Видряпати—выцарапать.
Видужати—выздорѣть.
Видумованіе—(Авст. Укр.) вымысль,
 выдумка.
Видурювати—выманивать.
Видющий—очевидный, видимый, видящий
Видюща смерть страшина. Погов.
Вижей—(акт. сл.) нар. выше.
Вижей писаніе і нижей реченое.
Вижвлене—содержаніе, прокормленіе.
Вижлуктити—съ жадностію выпить.
Вижмок—выжимки.
Визви—вызовъ.
Визвідити—выговаривать, укорять, бра-
 нить.
Визвіритися-тьця—озлобиться.
Визволѣний—освобожденный, отпущен-
 ный, свободный.
Визволити—освободить, спасти.
Виздатка—предположеніе, произведеніе.
Виздоза—растеніе *Tagetes execta* L.
 ппаче—по-Южно-русски — *купики*,
воздики.
Визерунок—виньетка, маленькая гравюра
Визирати—высматривать, выглядывать.
Визитовати—посѣщать, дѣлать визиты.
Визнавки віри—догматы вѣры, исповѣ-
 даніе.
Визнака—означеніе, знакъ.
Визнати—разузнять, развѣдать.
Визнаття—развѣды.
Визначатися-тьця—обнаруживаться, по-
 казываться.
Виймати—вынимать.
Вийте, вийстя, вийте—1) выходъ. 2)
 Происхождение.
Викалючити—вымолить, униженно вы-
 просить.

Викидка—шутка, угара, шарлатанство.
Виклик—вызовъ.
Викликаний—вызванный.
Викликати—вызывать, кликать.
Виконати—исполнить, сдѣлать окон-
 чить.
Викорнати—выковырять.
Викоханий—взлелѣанный.
Викохати—взлелѣять, хорошо воспитать,
 выкормить.
Викохач—воспитатель.
Виконтувати—выпить, испробовать, от-
 вѣдать.
Викочувати—выкатывать.
Вякромати—извиваться, уклоняться,
 уступать.
Викругас—вихляс. См. ппже.
Вила—рогатина.
Вилаяти—выбранить.
Вилѣти—прорѣзные откидные рукава у
 контуша.
Вилизнутися-тьця—ускользнуть, исчез-
 нуть.
Вилинати—вылетать, появляться, при-
 летать.
Виличчій—величественный.
Виличасть—величественность, величіе.
Вилки—ухвать.
Вилунити—произвестъ на свѣтъ. Гово-
 рится о животныхъ.
Вилуск—трескъ.
Вилучати—отлучать, исключать.
Вилуцити—очистить отъ шелухи.
Вилушувати—уничтожать, убивать.
Вияти—высматривать, выжидать, устра-
 няться.
Вимагати—домогаться, выпуждать, тре-
 бовать.
Вимазати—1) вымазать, окрасить. 2)
 Истребить, изгладить.
Вимечений—изгнанный, исключенный.
Вимик—исключеніе, выдѣлъ.

Вимикати—выключать, исключать, выдѣлять.

Вимикнутий—исключенный, выдѣленный.

Вимірятися-тья—1) измѣрять 2) Оправдываться.

Виличати—отмѣчать, выдѣлять, класть замѣтки.

Вимова—1) произношеніе, выговоръ, акцентъ. 2) Ограниченіе, изъятіе.

Вимовити—прознести, выговорить, сказать.

Вимовка—отговорка, предлогъ.

Вимовлений—выговоренный, произнесенный, сказанный.

Вимовляти—выговаривать, уврекать.

Вина—1) см. закладъ; 2) вина, проступокъ. 3) Взысканіе, наказаніе. „Попасти в вини правниці“ — навлечь на себя наказаніе.

Винагорода—награда.

Винайдовати—отыскать, найти.

Винайтися—(гл. средн.) найтись.

Винець—алкоголь

Винищити—разорить.

Винний—виновный, должный.

Винник—винокуръ.

Винниця—винокурня.

Виноватець, виноватник—виновный, преступникъ.

Виновати, виноватити—обвинять, винить.

Виноватниця—виновница.

Виновачений—обвиняемый.

Винюшувати—выносить, вытаскивать.

Виняти—вынуть.

Випадок—случай, приключеніе.

Випал—выжга.

Випалений—выжженный, выгорѣвшій.

Випалювати—выжигать, сжигать.

Випередки—гонка; *бігати на випередки* — бѣгать взапуски.

Виперти—изгнать, выжить.

Випестити—взлелѣять.

Випинатися-ття—вытягиваться.

Випис—выписъ, засвидѣтельствованная копія документа выданная изъ актовой книги.

Випит, випитанис-я—вывѣдъ.

Випитаний—вывѣданный.

Випитати—вывѣдать.

Випитовати—выспрашивать.

Випікати—выжигать, укорять.

Виплодок—отродокъ, дурной плодъ.

Виповняти—исполнять, наполнять.

Виповнятися-ття—исполняться, выравниваться, наполняться.

Випогодитися-ття—распогодиться, выясниться.

Випороток—негодий, человекъ пошлаго происхожденія.

Виправа—приданное, преимущественно движимость, гардеробъ и т. п.

Виправити—1) выправить, сдѣлать примѣмъ. 2) Отправить, отослать. 3) Выговорить, рассказать, описать, подстрекать. 4) Возвратить свое, выхлопотать.

Виправляти—отправлять, провожать; выравнивать.

Випраний—выстиранный, вымытый.

Випровадити—1) произвести. 2) Избавить. 3 *від тяжкого на той час панування Польского випровадив*. Орликъ.

Випростаніє—освобожденіе, изъятіе.

Випростати—высвободить.

Випростатися-ття—выпрямиться.

Випручувати—ускользнуть, вырваться.

Випучити—пучить глаза.

Випняти—вытянуть, натянуть.

Виражавати—оказывать.

Виразний—явственный, выразительный.

Вираховати—вычислить, высчитать, вычесть, исключить.

Вирачковати—ползати на колѣнахъ.

Нюді всю хату стара вирачкує. Номисъ.

Вирей, вирей, вирій—ирій. См. II.

Вирівняти—выровнять.

Вирлодкий—пучеглазый.

Виробня—робильня. См. Р.

Виробник—производитель, фабрикантъ, заводчикъ.

Виродок—чудакъ, уродъ. *В семьї не без виродка.* Погов.

Вирѳити—произвести рой; породить, появиться на свѣтъ.

Вирок—1) приговоръ, рѣшеніе. 2) Отреченіе отъ правъ на имущество.

Вироковий запис—(акт. сл.) документъ, по которому дочь, вышедшая замужъ и получившая достаточное приданое, отказывалась отъ своихъ правъ на участіе въ наслѣдованіи остатка родительскаго имущества.

Виросток—выдѣланная телячья кожа.

Вирюватися-тьця—происходить, рождаться, выходить.

Вируга—вытѣсненіе, изгнаніе, ostracismus.

Вирюговати, вирюговувати—вытѣснять, подвергать ostracismu, исключать. *Аби віра Римська з Швеції вирюгована, знову була принята і впроважена.* Величко.

Да той же Балмер вирюговав пана Осаула, з двора єго. Хапенко.

Виряжати—отправлять, провожать, брать, давать все нужное для путешествія.

Вирятовувати—спасать, избавлять.

Вирячити—выпучить. См. выше.

Вирячковатий—большеглазый

Висвідчити—выслѣдить, изоблачить.

Висектовий—высокосный; отъ Латинскаго—Bissectus. *Літо було висектове.* Величко.

Висеп, висип—островъ.

Висенкака—высочка, бойкій, дерзкій.

Висиплятися-тьця—выспаться, высыпаться.

Висіти—висѣть.

Вислебесовати—высказать, выяснить.

Вислобонити—освободить.

Висловка—изображеніе чего словами. *Важко ковити над усіма там висловками.* Гатцук.

Вислуга—(акт. сл.) имѣніе кому либо пожалованное за военныя заслуги.

Вислухач—слушатель.

Висникати—выдѣргивать.

Висмоктати—высосать.

Високодумний—гордый.

Високость—вина. См. ниже.

Висолопити—выказать языкъ.

Висна—(акт. сл.) островъ. *Переплинувши море достигли висни.* Величко.

Висниватися-тьця—усовершенствоваться въ пѣніи. Говорится о пѣвчихъ птичкахъ.

Висніувати—распѣвать.

Вистачати—поставлять, вознаграждать, доставлять, производить, отдуваться.

Вистачене—поставка, доставка, изданіе.

Вистняти—вырубать, истребить, избить.

Вистрашити—устрашить.

Вистриб—скачокъ.

Вистрибувати—скакать, прыгать, находиться въ добромъ здравіи.

Вистрочити—вышить.

Вистряхнути—вытряхнуть.

Виступ—проступокъ, преступленіе.

Виступний—виноватый, преступный, порочный.

Вистунок—проступокъ, вина, порокъ, преступленіе.

Виступцем—нар. поступью, пятясь.

Виступцем, виступцем до дверей, а далі й минув із хати.

Виступці—туфли; попросити на виступці—показать двери.

Висякати-тьця—высморкать носъ.

Витальня—гостинница.

Витикати—вынимать пробку.

Витинати—истребить, спить голову.

Витинка—фокусъ, штука.

Витивати—затѣвать.

Витівки—затѣи.

Витратити—истребить, издержать.

Витребѣньки—выдумки, забобоны, закуски.

Витребѣньковати—капризничать, прихотничать.

Витрикуш—гасильщикъ. *Скорбниця за-загорілася з неосторожності витрикуша, же там свічки клав на полиці не записавши добре.* Лѣт. Само-вида.

Витримати—удержать, вытерпѣть.

Витришки—витришки *продавати*—зѣвать, ротовѣйничать.

Витришковатий—вирычковатый. См. выше.

Витрищати—высовывать, выказывать, вынучить.

Витрівати—выдержать, выждать.

Витрусити—отыскать, открыть.

Витручати—отрицать, вычитать. *Жадних їму пожитків невимовляючи, і невитручаючи, увесь наклад їю пиннути немає.*

Витунищувати—топтать ногами.

Витурляти, витуряти—выгонять, выжигать.

Витягти—вытащить.

Витяжки—экстрактъ.

Вия, війя—дышло въ воловьемъ возѣ.

Виява—открытие.

Вівдя—Евдокія.

Вівсюг—растение *Avena fatua* L.

Вівтарь—алтарь жертвенникъ.

Вівтарний—алтарный, жертвенный.

Вівторок—вторникъ.

Вівця—овца; пначе-овця, бирка, овѣчка.

Вівчарик—1) бекасъ. 2) Овечій пастухъ.

Від—предлогъ отъ.

Віда, відство відомство—вѣдомство.

Відборѣна—защита, оборона.

Відбрѣховатися-тця—вывѣртываться.

Віддѣлити—отвадить.

Відволати, відволодати—привести въ чувство, спасти.

Відгадати—отгадать.

Відгомон—отголосокъ.

І протяжний тії вої,

І розпачливий той стон—

В сколиханій груді моїй

Вічний найдуть відомон.

І. Верхратський.

Виддубарити—поколотить, наказать.

Видячити—отблагодарить.

Видѣлка—вилка.

Відень, Відня—городъ Вѣна.

Уступаючи позад до Відня столиці Цесарської. Величко.

Де ж ти нічку заночував

Сердешний Іване.

Чи у полі, чи у дома,

Чи на царській брамі.

Серед Відня на шельвагу—

Заплакани очі! Ю. Федькович.

Видимус—(акт. сл. *Vidimus, Widymusz*)

1) цензорская подпись, судейское позволеніе. 2) Засвидѣтельствовавшая копія, списокъ, противень. *Видимус книгъ крѣдскихъ Замку Господарського, повіту Пінського.* Чинъ Львов. Брат. 1668 г.

Сей відимус під печаттю земською Воєводства Миньского, сторони по-требуючий естъ видан. Репротест. на Тишковича 1619 року.

Відки, відкіль-я—откуда, отколь.

Відкрутити—избавить, вызволить.

Відлога—родъ капюшона, пришитаго къ кобеняку. См. К.

Відьма—вѣдьма; *Київська відьма*—бранное слово.

Відьмак—оборотень.

Відмене зілля—растение *Circaea lutetiana* L.
Відмувати—заниматися колдовством.
Відношення-я—отношеніе.
Відпочити—отдыхать.
Відпочівка—отдыхъ.
Вірадісний—отрадный.
Вірадісно—нар. отрадно.
Відро, відерце—ведро, ведрко.
Вісі, відсіль-я—нар. отсюда, отсюдова, отъ этого мѣста.
Вісолити—отвязать.
Відти, відтіль-я—нар. о томъ, оттуда.
Ой не відти місяць світити,
Відкіль ясни зірки. Пѣсн.
Відтикати—откупоривать открывать.
Відусіль-я—нар. со всѣхъ сторонъ, отовсюду.
Відутіль—нар. оттудова.
Віж—урядникъ, которому поручались разнаго рода освидѣтельствованія, осмотра на мѣстѣ, разслѣдованія и т. под. Возжи посылавшіеся отъ суда съ этою цѣлю, а равно для предъявленія позвовъ и т. под., назывались *віжами*—*поїздниками*, или просто—*поїздниками*. Поздѣе обязанности вижей исполняли возные.
Віжки, віжечки—возжи, возжечки.
Віжливий—вѣдущій, знающій.
Віз—1) возъ. 2) Созвѣздіе. Б. Медвѣдичи
Візія—(акт. сл. visio) донесеніе урядника о произведенномъ имъ осмотрѣ или освидѣтельствованіи, если этотъ осмотръ касался убытковъ, грабежа и т. под.
Вій—фантастическій чародѣй, начальникъ гномовъ, у котораго вѣки на глазахъ простираются до самыхъ ногъ. См. повѣсть Вій у Гоголя.
Війско, військo—войско, армія, рать.
Війсковий—вонскій, войсковой.
Війсковий-товариш—унтеръ-офицеръ.

Війсковик—солдатъ, военный человѣкъ.
Вийсте—вийете. См. выше.
Війся—ободъ у колеса.
Вій—рѣсницы, вѣки.
Вікно, віконечко, віконце—окно, оконце, окошечко.
Віко—крышка; *віко трунис*—гробовая крышка.
Віковати—жить; вѣчно жить.
Вікобинця—ставень.
Вікопомний—вѣчный, незабвенный, достойный вѣчной памяти.
Нехай станеться на вікопомную пам'ятку. Орликъ.
Вікуєтий—вѣчный.
Вільний—свободный.
Вільно—нар. вольно, свободно.
Вільность—свобода, воля, вольность.
Вільце, вілець, вілечко—свадебное деревце, стоящее на столѣ въ домѣ невѣсты украшенное ленточками и и разноцвѣтными бумажками *Кликали дівок вілечки вити.* Пѣс.
Вільчура, вельчура—волчья шуба.
Покроїм мені вільчуру ллятертову і шляпрок з блакитного штофу. Марковичъ.
Віи, їи, вона, виа, воно, вио, вони
вин—личныя мѣстоименія: онъ, она, оно, они, онѣ.
Вінецъ, віничик—вѣнецъ, вѣничикъ, что кладутъ мертвецамъ на головы.
Вінички, полева пехворощ—растение *Artemisia scoparia* Waldst et Kit.
Віно—1) приданное за невѣстою. 2) Пиковыя карты.
Віновий—пиковый.
Віповка, вінівка—пиковая карта.
Вінце—ободокъ
Вішновати—пожелать кому счастья, поздравить съ чѣмъ. *Генеральний особи вішновали пану Гетьману.*
Вір—водоворотъ.

Віра—исповѣданіе, вѣра, клятва, присяга; *віру учинити*—присягать, принести клятвенное обѣщаніе. Актъ, 1663 г. *на віру дати*—повѣрить, дать въ долгъ.

Вірбілѣ—барабанный бой.
За хмаров невидко; за вірбілем нечутъ
Ю. Федькович.

Віриник—послѣдователь, adeptъ.

Вірина—стихотвореніе по большей части поздравительное.

Віршиий—писанный стихами.

Віршиик—поэтъ стихотворецъ.

Віршинця—поэтесса, декламаторша.

Віршовати—говорить поздравительные стихи.

Віршомаз—стихоплеть.

Віршопиство—стихотворство.

Віршувальник—декламаторъ, поздравительнаго стихотворенія.

Вісепъ—осень.

Вісім—восемь.

Вісімнадцять—18.

Вістка—извѣстіе, вѣсть.

Вістковати—извѣщать.

Вістниця, вістовинця—вѣстница.

Вістун, вістник—вѣстникъ.

Вісьмерик—жерновой, камень въ 8 четвертей.

Віста—(Австр. Укр.) крикъ для понужденія лошади своротить влѣво.

Віта, віть—отростокъ, вѣтвь.

І камина прийнялася, віти растустила. Т. Шевченко.

Вітанкс-я—пріємъ.

Вітати—привѣтствовать, принимать, угощать.

Вітер, вітерець, вітрець—вѣтеръ, вѣтерокъ.

Вітка—1) древесная вѣтка. 2) Рѣчной рукавъ, притокъ. *Тії всі вітки спадають в Великую Воду, а з неї тирла в Дніпр, от самої Сіци,* Величко.

Вітки—відки. См. выше.

Вітрило—духъ воздуха.

Вітрик—вѣтрянная мельница.

*Раз крила в вітрика худім й горютам,
Що все село вони насущним годувам;
А камінь, тятарня, колесо мовчам.*

Приказують, що: хто мовчить

Той двоє навчить Л. Боровиковський.

Вітрилка—вѣтряная погода.

Вітрино, вітро—нар. вѣтряно (о погоды).

Віткер, відкер—нар. съ этой поры. съ этого времени; уменш. *відтепереньки, відтеперечка, відтвперечки.*

Віяти—вѣять.

Віятися-тьця—шляться, блуждать, разспостраняться. *За часу з Чигирна вибірайся, де хоч, війся!*—*Поголки в Криму віютьця.* Величко.

Вквічати—убрать цвѣтами.

Вквічатися-тьця—увѣчаться, украшаться цвѣтами.

Вкинутися-тьця—печаянно напасть.

Вкладка—взносъ.

Вкласти—уложить, убить.

Вкленатися-тьця—обознаться, ошнбиться.

Вкликати—зывать, взывать.

Вклонитися-тьця—поклониться.

Вкрайний—урѣзанный, початой.

Вкраяти—урѣзать, отрѣзать, почать.

Вкročати—вступать, входить.

Не можетъ уже в ея державу безпечне вкročати. Величко.

Вкрутити—закрутить, укоротить; *вкрутити хвоста*—значить сбить спѣсь.

Вкупі—нар. вмѣстѣ, совместно.

Вкуну—нар. въ одно мѣсто, кучами.

Владга, владза—(акт. сл.) власть, сила.

Владичній—властительскій, господствующій.

Владичность—господство, властвованіе.

Владнути — (акт. сл.) владѣть. *Своїми границями владнути повинна*. Справа 1605. г.

Власкавити — уласкати, умаслить.

Власне — нар. собственно, именно, какъ бы.

Власний — собственный, вольный настоящий.

Власність, власность — собственность.

Власноручне — нар. собственноручно.

Властомавний — властный.

Властомавця — властительная особа, владыка.

Влѣстити — уласкати.

Влѣстіння — прельщеніе, обманъ.

Влещати — улещати. См. У.

Вливок — передача; *вливок права* — 1) передача, переуступка права, препмущественно на получение долга, на арендное владѣніе имѣніемъ и т. под.; 2) актъ этой передачи.

Влитися-тьця — облиться.

Вліво — нар. влѣво.

Вліворуч — нар. въ лѣвую руку.

Влітку — нар. лѣтомъ, лѣтнею порою.

Влука — попадѣ.

Влучати — попадать, находить. *Як псе, то не проливає; як бє, то дбєре влучає*. Посл.

Влучити — попасть въ цѣль, улучшить время.

Вліяти — (Австр. Укр) налить, влить.

Вмѣрти, умѣрати — умереть, умирать.

Вмлівий — могущій, умѣющій.

Вмѣва — уговоръ условіе.

Вмовитися-тьця — уговориться, условиться.

Вмоблений — условленный, уговоренный.

Вмовляти — уговаривать, усовѣщевать, успокоивать.

Вмовий — условный.

В-моготу, в-могу — нар. подѣ сплу, подѣ статью.

Вмѣра — смѣхъ.

Вновити — обновить.

Вовк, вѣк, вовк-сіромапецъ — волкъ, сѣрый-волкъ.

Вовкодухъ — злой, лютый, сердитый какъ волкъ.

Вовкѣног — растеніе цыгникъ *Lycopus exaltatus*.

Вовкулака — оборотень, упырь, человѣкъ превратившійся въ волка.

Вовна — овечья шерсть.

Вовнянка — грибокъ *Agaricus nectator Bull.*

Вовся — нар. совершенно вовсе.

Вовтузтисся-тьця — барахтаться, показывать видъ сопротивленія.

Вѣвча лапа — растеніе *Trollius europaeus* L.

Вѣвча стѣпа — волосник. См. ниже.

Вѣвча стуна — вовкѣног. См. выше.

Вѣвча трава — растеніе *Ononis spinosa* L.

Вѣвче лико — растеніе *Daphne mezereum* L.

Вѣвче тѣло — растеніе *Comarum palustre* L.

Вѣвчі лапки — растеніе *Geranium pratense* L.

Вѣвчі серги — саклак. См. С.

Вѣвчі ягоди — чернецъ. См. Ч.

Вѣвчок — 1) растеніе *Orobancha ramosa* L. 2) Волчокъ.

Вѣвчуг — растеніе *Ononis hircina* Jacq. *Від вовчих мишай.*

Вѣвчуга — растеніе *Geranium palustre* L.

Вѣгничок — растеніе смолка.

Вѣгняний — огненный.

Вѣгонь — огонь.

Вѣдоквати — пить водку, завтракать, быть на водкѣ, на закускѣ.

Вѣдограй — фонтанъ.

Вѣдойма — бассейнъ, водоёмъ.

Водохрище—освященіе воды на праздникъ Крещенія Господня.

Водопійло—спускъ къ водопою.

Водяна губка—прѣсковидный полнѣт Spongia fluviatilis L.

Водяна жеруха—растеніе Cardamine amara L.

Водяна кропива—растеніе Ceratophyllum demersum L.; иначе по-Украински—*кушир*, *кропики*.

Водяний мак—растеніе Nymphaea alba L.; иначе по-Украински—*водяна лілія*, *водяна лотушина*, *лататте*, *гуски*.

Водяна мята—растеніе Mentha aquatica L.; иначе по-Украински—*полий*.

Водяний омер—растеніе Oenanthe Phelandrium Lam.

Водяни оріхи—Trapa natans L.

Водяний щавель—растеніе Rumex Hydrolapathum L.

Водяник, водяничик—сосудъ съ водою, сосудъ для воды.

Водянка—растеніе Empetrum nigrum L.

Воєвник—боець, рубака.

Воєвница—дебоширка.

Воздбний—красивый, удалой. *Кінъ під ним въздобний*. Дума.

Возний—См. *Віж*. Кромѣ обязанностей вижа, возные имѣли еще власть исполнительную, замѣнявши собой въ томъ отношеніи „*дітських*“; они дѣлали объявленія, вводы во владѣніе, освидѣтельствванія, разносили позвы, присутствовали при передачахъ имѣній по судебнымъ рѣшеніямъ и вообще при судахъ, вызывали тяжущихся по разбирательству, объявляли (публиковали) рѣшенія и проч.

Возница, возничій—кучеръ, погонщикъ.

Возовиця—перевозка чего либо.

Возок, візѣк—малый возъ.

Войсковиця—ополченіе, милиція.

Войт, війт—предсѣдатель магистрата; глава купцовъ и мѣщанъ; избирался изъ среды ихъ пожизненно. Предсѣдатель городскихъ судовъ; въ сѣлахъ урядникъ, поставленный помѣщикомъ.

Воівода—палатин. См. II.

Воляти—взывать, сильно просить, требовать, кричать.

Волити—желать.

Вѣло—зобъ.

Волове око—растеніе Aster Amellus L.

Воловий язик—румянка. См. P.

Волѣвик—работникъ смотрящій за волами.

Володарь—обладатель, владѣлецъ.

Володѣрство—владичество, владѣніе.

Волѣжити—виволожити. См. выше.

Вѣлок—неводъ, бредень.

Волѣка—тяга, грузъ.

Волѣки—завязки, обвязи у лаптей.

Волокита—судебная проволочка.

Вѣлое—болѣзнь ногтоѣда; *вѣлос вилвати*—припаркою лѣчить ногтоѣду.

Волосистий молочай—растеніе Euphorbia Villosa Waldstvet Kit.

Волосник—1) шиньѣнъ. 2) Растеніе Geranium sanguineum L.; иначе по Южно-руски—*вовча стопа*, *гостівник*, *мир-зілля*.

Волосница—растеніе Roa memorialis L.

Волосня, волосиъ—конскій волосъ.

Волосожѣр—созвѣздіе Плеяды.

Волосся—волоса.

Волоський горіх—грецкій орѣхъ Juglans regia L.

Вѣлот—колоссъ, гигантъ.

Вѣлотний—колосальный.

Вѣлоття—буксированіе.

Вѣлох—1) Румынтъ. 2) Валашской породы баранъ.

исполнить что по приказу, заставить. 3) Определить къ должности. *Вправлен до канцелярії військової.*

Величко.

Впридбѣти—снабдить, устроить.

Впровадити—вести, склонить, привести, втербѣть.

Впродовж—нар. въ продолженіи чего-либо.

Вражѣний—вражескій. *Заминцѣючи з вражѣної своєї хитрості.*

Мазена.

Враження—впечатлѣніе.

Вра́за—обида, оскорбленіе; рана.

Вра́зити—ранить, уколоть.

Вранішній—утренній; *вранішнє судо*—утренній нарядъ.

Вранці—нар. рано, утромъ, поутру.

Врачнитися-тѣся—воротиться.

Врѣт—(акт. сл.) фруктовый паркъ.

Врѣшті—нар. наконецъ, въ результатѣ.

Вроба—вдѣлка.

Вробити—заработать; вдѣлать.

Вроблений—вдѣланный.

Врѣда—красота, пригожество.

Вродливий—красивый, пригожий, счастливый.

Врознь—нар. порознь.

Врѣстич—нар. въ разсыпную.

Врубати—врубить.

Вряді-годи—нар. изрѣдка.

Всевла́дза, всевла́дність—всевластность, всемогущество.

Всевла́дний—всевластный. всемогущій.

Вседі́йма—исторія (по Куцому) иначе по-Украински — *діється, исторія, сторія, славу́та.*

Всі́лу—нар. едва, насилу.

Всі́пати—влиять.

Вспи́яти—спать, досыпать.

Всі́сти—сѣсть.

Всказовати—говорить чрезъ посредника. *Чому хан нечинить отвѣта на*

мої слова, которіі я через тебе всказовав. Мазена.

Вску́бнути—ущипнуть, потянуть за волоса.

Веміти—осмѣлиться, поспѣть.

Вемішка—усмѣшка, улыбка.

Вені́ак—нар. назадъ, навыворотъ, задомъ. напротивъ.

Все йде вспак, пішло на псі. Посл.

Веналати—воспламениться.

Вени́ити—остановить.

Вені́ячки—нар. медленно.

Веспокійний—спокойный.

Вспра́вки—нар. истинно, дѣйствительно.

Ветере́гті—подкараулить.

Веті́гнути—поспѣть.

Ветид—стыдъ.

Ветре́нт—отпоръ. *Встрент учинити.*

Величко.

Ветроміти—вонзить, всадить, воткнуть,

Ветрява́ти—вмѣшиваться.

Ветра́ти—завязнуть.

Вестун—вступленіе, входъ, вліяніе, причина ко вмѣшательству.

Весту́пе—плата при вступленіи въ какое-либо общество, братство.

Вечпиа́ти—причинять.

Всяко́во—нар. различно, хорошо и худо.

Вта́рчка—нападеніе, впаденіе, вторженіе въ чужую сторону.

Втекти—уйти, убѣжать.

Втиски—притѣсненіе, нужда, тѣснота.

Втиха́ти—утихать.

Втихоми́рити—утихомирить См. У.

Вті́кати—убѣгать.

Вті́кач—бѣглець.

Вті́качка—бѣгляка.

Вті́шити—утѣшить.

Вті́шка—забава.

Вті́шний—забавный.

Втку́ти—уткнути. См. У.

В-торі́к—нар. прошлаго года.

Второнати—понять.

Второчній—прошлогодній.
Втрапити—потрафить, понасть, улу-
 чить.
Втриматися-тьця—(иносказ.), влюбитися,
 привязатися!
Втручаний—втискиваючийся, вторгаю-
 щійся.
Втручати—безпокоить.
Втручатися-тьця—вмѣшиватися.
Втіати—снуть.
Втіатий—сдѣланный, совершенный.
Вугілля—уголь.
Вудвуд—(Галицк.) угодъ.
Красне пір'я на вудвуді, але сам смер-
дить. Посл.
Вулиця—юлиця. См. Ю.
Вхѣкатися-тьця—умориться, устать.
Вхйбити—пропустить.
Вхйтиний—усладительный.
Вхйття—наслажденіе, удовольствіе.
Вхйдини, вхйдини—освященіе дома и
 угощеніе на новоселья.
Вхйити—схватить.
Вхйлений—схваченный.
Вхйляти—схватывать.
Вцале—(акт. сл.) нар. вполне, сов-
 сѣмъ.
Вцйнований—оцѣненный.
Вцати, вцйнати—начинать.
Вцєння—ученіе.
Вцєноватися-тьця—(акт. сл.) вмѣшаться,
 задѣвать.
Вцєси—завчасу. См. З.
Вцйнити—сдѣлать, поступить, причи-
 нить.
Вцйнок—поступокъ, дѣло, фактъ.
Вцйняти—вцйняти дѣжу—замѣсить тѣ-
 сто въ кадкѣ, и одбитъ.
Вцистити—хорошо исполнить, хватить.
Вцити—учить, наставлять.
Вцйвати—понять уразумѣть, разоб-
 рать.
Вцйра—нар. вчера, вчєрѣ.

Вцйня—чувства сердечныя.
Вцйти—услышать.
Вцйтиний—услышанный.
Вцєлякий—(Галицк.) всякій.
Вцєстя-с—Духовъ День. *Не буде сєю*
ж Вцєстя в сєреду. Посл.
Вцєтєчний—(акт. сл.) безчестный, по-
 стыдный, подлый.
Вцєтєчнийця посєнлїта—публичная раз-
 вратница.
Вцєтєчность—развратъ, своеволие.
Вцйковати—поставить въ боевой по-
 рядокъ, дисциплинировать, устроить.
Вцйкварити—уцкварити. См. У.
Вцйкодити—причинить вредъ, убытокъ,
 непрїятность.
Вцйнигйти—уколотъ, уязвить.
Вцйкати—найти, открыть.
Вцйати—вцйати. См. выше.
Вцйатися-тьця—начинаться.
Вцйнати—вцйнати, См. выше.
Вцйнок—растеніе *Convolvulus sepium*
 L.
Вцйз—дерево *Ustilago Maydis* L. и
U. Carbo Tul.
Вцйзи—шея, затылокъ.
Вцйнути—увядать.
Нехай невяднєть вїнець зготован-
ний такимъ душем. П. Могила
 1640.
Вцйз, вцйзна—дерево илемъ *Ulmus*
campestris.
Вцйзєнь—уцйзєнь, невольникъ, заклю-
 ченный.
Вцйєння—темничное заключеніе или
 плѣнь. *Аби тебе до вцйєння не са-*
жали. Справа 1605 р.
Вцйзль—растеніе *Trifolium flexosum*
 F.
Вцйторнєст—валторнєсть.

Г.

Г—предлогъ къ.

Прим. Буква *г* употребляется только въ словахъ устарѣвшихъ, актовыхъ и заимствованныхъ изъ иностранныхъ языковъ, польскаго, латинскаго, нѣмецкаго и проч.

Газѣта—газета.

Газетарка—газетная бумага.

Газетиния—продащица газетъ.

Газетовий—газетный.

Галаган—головня съ искрами.

*Ще ж не знаємо галаганом
Козацьке сонце.* П. Куліш.

Галган—(акт. сл.) негодяй.

Гáнок, гáнки, гáночки—навѣсъ, подъѣздъ, балконъ, крыльце, галлерей.

Гáс—галунъ, позументъ.

Гатюнок—сортъ, родъ

Гвáлт—тревога, насиліе, шумъ, отъ нѣмецкаго *Gevalt*.

Гвалтовáти—будоражить, тревожить, шумѣть.

Гвалтовний—безпокойный, тревожный.

*Великою Руїною прозвав насъкий миръ
гвалтовні часи Хмельниччини морівъ
і чвар.*

Гварáнція—ручательство, гарантія отъ французскаго *Le garantie*.

Гварнизон—гарнизонъ.

Гди—(акт. сл.) когда.

Гдирáти—болтать, бранить, выговаривать, ворчать.

Гдýля—продолговатая груша *Malum Cydonium*.

Гегáти—кричать по гусиному.

Гегу!—междом. выражающее собою гусиный крикъ.

Гемайн, гемайнер—(Австр. Укр.) воинскій нижній урядникъ.

Сивий маіор на переді—

За столомъ аудитор;

Штири шаржі, два гемайні—

Всі будуть судити

Арештанта молодого—

Іване, Іване!—

Зазвонили у хоромахъ

Голосні кайдани;

Маіор плюнув, гемайнери

Повтерали слѣзи.

Ю. Федькович.

Берегá—(Австр. Укр.) досчатое колесо, для игры дѣтей.

Гирліга, дирліга—кій съ булавою, пастушескій посохъ.

Гáлі—(акт. сл.) нар. подлѣ, возлѣ.

Гáя—(акт. сл.) союзъ для.

Гмйн—(акт. сл.) толпа черни.

*Челядь превеликимъ гминомъ иде осипъ
під стіни.* Велпчко.

Гни́нець—сапожническій короткій ножъ

Гни́п—кривой садовничій ножъ.

Гвѣт, гвѣтик—свѣтильня.

Гдѣт, гдѣт—дрань, которой кроютъ кро-вля.

Гонта, гонта, гонтарь—производитель дранцы.

Гонтовий—покрытый дранью или сдѣланный изъ нея.

Гравіра, гравірка—гравюра, гравюрка.

Гравіровáти—гравировать.

Гравірія, гравір—гравѣръ.

Грáдиль—плуговой дышель.

Грассі—(съ цыганск. яз.) любимица, фаворитка.

Не зачйнай бо то дадосова грассі.

Грáти, гратовання-с—желѣзная оконная рѣшетка.

Гратований—снабженный рѣшеткою.

Гратовáти—снабжать рѣшетками.

Грѣцький—превосходный, отличный.

Гречний—порядочный, учтивый, вѣжливый.

Бречность — добропорядочность, достоинство, вѣжливость, учтивость.
Брече — нар. порядкомъ, сильно, на славу
Гризет — франц. *Etoffe grisâtre* матерія мнѣная, т. е. сотканая изъ нитокъ двухъ различныхъ цвѣтовъ, двулчная или двухцвѣтная.
Гризетовий — сдѣланный изъ гризета.
Гринджола-и, гринджолѣта — простые дѣтскіе санки.
Гроздь, гродечек — (акт. сл.) загородъ, мѣсто обнесенное заборомъ.
Хлопецъ з гродечка стрелявши запалив хату. Маркович.
Грѣи — кругъ, общество.
Грѣна — виноградная кисть, гроздь.
Грунт, кгрунт — мѣсто, усадьба; основаніе.
Грунтовати — класть основу.
Грунтовий — крестьянинъ получившій отъ кого-либо усадьбу или поле за извѣстный отработокъ.
Гудзь, гудзик — пуговица, пуговка.
Гутур — (Австр. Укр.) тетеревъ, глухарь
Гштальт — видъ, фигура, образъ, манера.

Г.

Га? — союзъ а, что?
Габа — такъ называлось въ XVIII ст. грубое сукно бѣлаго цвѣта; парча, пелена, покрывало.
Габати — пакостить, дразнить.
Габелковий — сафьянный (?); *габелковий черевик*.
Габит — чинъ монашескій, одежда монаховъ.
Приняв на себе габит чернецкій. Величко.
Габяк — суковный кафтанъ изъ бѣлаго сукна.
Всім в габяки козацьким строем з рогами устроєнними. Ханенко.

Гава — ворона,
Гавкати — лаять (о собакахъ и лисцахъ).
Гавкѣтня — собачій лай.
Гавкучий — много лающий.
Гавр — гайворон. См. ниже.
Гавра — берлога, логовище.
*Бусѣк сяде на хаті,
Медвідь гавру розмече,
Пічка почне гуляти,
Соловій защебече.* Устиянович.
Гавьяр — аер. См. А.
Гагара — дикая утка.
Гадай-зілс — растеніе *Parnassia palustris* L.
Гадати — 1) думать, загадывать, болтать, 2) Ворожить.
Гадина — пресмыкающееся, змѣя.
Гадка — думка, мысль, забота, мечта, фантазія.
Гадюка — змѣя, гадина.
Гадюча морква — растеніе *Peucedanum Oreoselinum* Moench; иначе по-Украински — смовдь, мовдь.
Гадючий — змѣиный.
Галючий горошок — растеніе *Vicia Stacca* L; иначе еще называется — *горобиний или горобьячий горошок*.
Гадючий просурень — растеніе *Bulbocodium ruthenicum* Bunge.
Гадючник — растеніе *Spiraea Filipendula* L; иначе по-Украински — *воронецъ, липка, талабан, тарлабан, починочки*. — *Коли укусить гадюка, то беруть усе зілля і прикладають припарку. Кажуть, що на другий день і сліду рани не буде.* Народ пов.
Гаѣк — рошица, лѣсокъ.
Газдѣ — (Австр. Укр.) хозяинъ, господинъ. *Тяжко там украсти де газда злодій.*

Газдати—хозяйничать, распоряжаться.

Гай—роща.

Гай-гай!—жалъ! междом., удивленія и сожалѣнія.

Гайворон—грачъ, лѣсной воронъ.

Гайдамака—мятежный крестьянинъ, разбойникъ.

Гайдамащина—1) крестьянское возстаніе. 2) Собирательное гайдамаки.

Гайдук—1) великорослый служитель. 2) Родъ танца.

Гайдуга садити—танцевать въ присядку.

Гайно—безпорядокъ, берлога, опустошеніе.

Гайнованне—приведеніе въ безпорядокъ, загрязненіе; мотовство, растрачиваніе

Гайновати—повѣсничать, мотать, растрачивать.

Гайнути—дать драла, быстро побѣждать. махнуть.

Гайстер—однолѣтнее растеніе со звѣздообразными цвѣтами *Aster Chinensis* и *Aster Amellus*.

Гайвка—1) хороводная игра въ Подольской губерніи въ недѣлю пасхи. 2) Лѣсная нимфа, лѣсной сильфъ. 3) Гуляніе въ рощѣ.

Гак, гачок—1) желѣзный крюкъ на концѣ багра судового или пожарнаго. 2) Зубецъ на острогѣ. 3) Порядочной величинны крючекъ у уди для живца. 4) Загнутые концы у подковы.

Гаківниця—пушка.

Як понесуть товарища

В нову свѣтлицю,

Запомнять самопѣли,

Гукнуть гаківниці Т. Шевченко.

Галанці—панталоны въ обтяжку.

Галас—крикъ, шумъ, неспокойствіе, драка.

Галасити, галасовати, галасовати—голосить, вопіять, кричать, буянить, бѣситься.

Галѣвати—тащить, что либо. *Галѣвати мѣсто цѣле по полю.*

Галич—собирает. галки, вороны.

Галиччина—Галиція.

Галка—1) ворона. 2) Всякое круглое тѣло, шарикъ, пуговица, орѣхъ, набалдашники; мускатный орѣхъ.

Група як галка. Жидівки шклянкою галкою викачують свої шлесери.. Бунчу з позлотистою галкою зило майстерно зроблений. Величко. 3. Пѣсня Галка.

Ой полетѣй, полетѣй, да чорная галка.

Да на Дін рѣби їсти,

Ой принеси, принеси, да чорная галка

Од Кошового вѣсти!

—Да вжѣж мѣні неїтати—

Да Шин рѣби їсти,

Да вжѣж мѣні неносїти

Од Кошового вѣсти!

Ой ви запоробци, ой ви молодїї!

Повдавались одїн в одїбо,

Як брѣття рїднїї.

Ой ви запоробци, ой ви молодїї!

Деж вѣшї кїні?

Нашї кїні в пѣна на припонї,

Самї-ж ми в неволї.

Ой ви запоробци, ой ви молодїї!

Деж вѣшї їзди?

Нашї їзди в коней на занїзді!

Самї-ж ми у нужді!

Ой ви запоробци, ой ви молодїї!

Деж вѣшї спїси?

Нашї спїси у пѣна устрїсі,

Самї-ж ми улїсі!

Ой ви запоробци, ой ви молодїї!

Деж вѣшї ручнїї?

Нашї ручнїї у пѣна в свѣтлїцї,

Самї-ж ми в темнїцї!

Ой ви запоробци, ой ви молодїї!

Деж вѣшї жупѣни?

—Нашї жупѣли поносїли пѣни,

Самї-ж ми пропѣли.

Ой полеті, полеті, да чорная галка,
Да на Дін риби їсти!
Ой принесі, принесі, да чорная галка,
Од Кошового вісти!
Да вжеж мені нелітати
Да на Дін риби їсти,
Да вжеж мені не носити,
Од Кошового вісти!

Галочка — миленка, голубочка; собственно птица Галка; множест. *галки, гави, галич*.

Галуз, галужка, галужь—вѣтвь.
Убогого і галузе тине. Погов.
На галузі сорока скрегоче.

Галюза — 1) чрезвычайный шалунъ 2) Глупый, безтолковый.

Галүзованне — бездѣльничанье, шаловство. *Галүзованне твое не доведе тебе до добра*.

Галүзоватий—1) шаловливый, склонный къ шалостямъ; 2) Своевольный.

Галуи—квасцы Alaun.

Галүшки — вареное тѣсто съ гречаной или пшеничной муки въ чечевицеобразной формѣ.

Галшка—(акт. сл.) Анна.

Гальмо—изъянъ, недостатокъ,

Гальмовати, гальмувати—1) браковать, порочить, находить недостатки. 2) Тормошить, торопиться, навязывать себѣ что, приобрѣтать.

Галя—Анюта.

Галяра, галера — рѣчная плоскодонная лодка большихъ размѣровъ.

Галис—чернильные орѣшки.

Галисовати=галасити. См. выше.

Галисовий — изъ чернильныхъ орѣшковъ составленный. *Галисовий атрамент*.

Гам—крикъ, шумъ.

Гамазя, гамазія—магазинъ.

Гамалик—задняя часть шеи.

Гамаликоватий, гамаликуватий — смуглый; толстостейный.

Народ по тих хуторах гарний, одяний, гамаликуватий. П. Куліш.

Гаман, гаманець — (отъ собственного имени Амманъ) 1) Презрѣнный челоуѣкъ. *Усі кричать на ёго, як на гамана. Напали, як на гамана якого*. 2) Злой. *Попадися тільки в руки тому гаманові, то залле в шкуру сала*. 3) Кожанная сумка для табаку, огнива и проч.

Гаманичик—карманный воръ.

Гаманиция—карманщица, воровка.

Гамкати—готовиться съѣсть.

І гамка їсти здалека. Котляревський.

Гамованне — усмиреніе шума, драки, гнѣва, страстей и проч.

Ніякого гамовання не слухають; своє поганяють.

Гамовати—усмирать, останавливать.

Гамор—стая.

Над тином опустили галок гамор прае. М. Шашкевич.

Гаморити—шумѣть, кричать.

Гамуз—мязга.

Ган—позошеніе, безславіе, позоръ.

Гана—укоризна, порицаніе.

Гандель—1) мѣна товаровъ или вещей 2) Торговля.

Ганебний—достойный порицанія.

Ганебность—оужденіе.

Ганити—порицать, злословить.

Ганки=ганки. См. G.

Ганна, Галшка, Гандзя, Ганиуся, Галя, Ганиулька—Анна, Аннушка, Анюта.

Ганус — 1) растение Anthriscus Sylvestris Hoffm; иначе по-Южно-русски — *борщівник* (по Роговичу). 2) Растение Pimpinella Anisum. (по Закревскому).

Ганчірка, ганчірочка—тряпка, тряпочка.

Ганьба—надменность, укоризна; порицаніе, брань, поруганіе, хула.
Ганіти—бѣгать, гнать, гонять.
Ганка, Гана, Гапуся—Агафія, Агаша.
Ганлік—крючокъ у платья; *утяти до ганликів*—глупо что сдѣлать или сказать
Ганликовий—снабженный крючками (о платьѣ).
Гантѣрь, гаѣтѣрь—золотошвей.
Гантѣрка, гаѣтарка—золотошвея.
Гантований, гаѣтований—вышитый золотомъ, серебромъ, шелками.
Гантовати, гаѣтовати—1) вышивать чѣмъ-либо. 2) Истреблять, убивать.
*— „Ох Максиме Замізняку!
Ходімо в Смілу ляхів гаѣтовати,
А після тої поживи
Підемо Умань штурмувати.“*
Гайдамац. пѣс.
Гаразд—спокойствіе
*Учинилась йому серцю
З гараздом розлука.* Пашкевич.
Гѣрап—(акт. сл.) грабительство, разбой; собственно истребленіе дичи собаками. *Вже по гѣрані*—уже поздно.
Гѣранник—кнуть, арапникъ.
Гѣранник у табуників довжинею в три сажени.
Гѣрба—большая крытая повозка.
Гѣрбати—хватать.
Гѣрбуз—тыква *Cucurbita Melopepo* L.
Гѣрбуза піднести—отказать въ сватовствѣ
Гѣрд—такъ назывались рыбные заводы въ Землѣ Войска Запорожскаго или точнѣе сказать притоны рыболовъ, такъ напр. былъ *гѣрд* на Бугѣ и проч.
Гѣрдовати—гулять.
Гѣрдовина—растеніе *Viburnum Lantana* L.
Гѣрізь—пылинка, частичка, вообще ничтожная вещь.
Гѣркебуз—родъ ружья отъ французскаго *L'arquerbuse*.

Гѣркуша—извѣстный Украинскій разбойникъ конца XVIII в., имя котораго сдѣлалось нарицательнымъ.
Гѣрма́та—пушка.
Гѣрматерія—артиллерія.
Гѣрматій, гармаш—пушкаръ.
Гѣрматійський—артиллерійскій.
Гѣрматний—пушечный.
Гѣрматня—1) батарея. 2) Пушечный литейный заводъ.
Гѣрмидер—суматоха, шумъ, тревога.
Гѣриний—хорошій, красивый, превосходный, отличный.
Гѣри́ти—хорошѣть.
Гѣрно, гѣри́енько, гѣри́сенько—нар. хорошо, превосходно.
Гѣрт—закалка.
Гѣртовати—сообщать большую твердость
Гѣртѣхля—картофель.
Гѣрцѣвник—шутникъ, потѣшный.
Гѣрцѣвница—шутница.
Гѣрцовати—рыскать на конѣ.
Гѣрчати—ворчать, говорится о собакахъ.
Гѣрячий—запальчивый.
Гѣс—выстрѣлъ.
Гѣсати—бѣгать, скакать, метаться.
Гѣсити—тушить.
Гѣсло—сигналь, пароль, лозунгъ.
*Горе, горе лукавому,
Що в-гасло неволі
Обертає хрест всечестний,—
Гасло правди й волі!* І. Галка.
Гѣспид—дьяволъ, демонъ.
Гѣспидський—демонскій.
Гѣтинецъ—растеніе *Chenopodium Bonus* Henrichus L.
Гѣтити—*гѣтити* *чрѣблю*—дѣлать плотину
Гѣтка—плотина, насыпь.
Гау—междом. ау!
Гаѣтѣрь—гантарь. См. выше.
Гѣх!—междометіе ахъ!
Гахати, гахнути—ахать, ахнутъ.
Гацинт—гѣацинтъ.

Гачок—гак. См. выше.

Гайка—замедленіе, задержаніе.

Гаяти—замедлять, задерживать.

Гаятися-тьця—медлится, терять время.

Гварѣиця—гварѣиця. См. Г.

Гварнизон—гварнизон. См. Г.

Гвер—(Гуцулск.) киверъ (?)

Утер собі і миченько,

Утер сі і звер,

Кров точиця по мarmyрі,

А жовняр умер. І. Федькович.

Гвоздики—растение *Tagetes erecta* L.,

иначе по-Украински—*купчаки*, *ви-
доза*.

Гвоздички—растение *Tagetes patula* L.;

иначе еще—*чорнобривець*.

Гди—когда.

Гдирати—гдирати. См. Г.

Гдуля—гдуля. См. Г.

Гев, гѡв—(Галиц.) нар. тутъ, здѣсь.

Гѡвал—самый простой мужикъ; иначе по-Южно-русски—*муир*.

Гевальний—грубый, необтесанный, не-
образованный.

Гегу!—*gegy!* См. Г.

Гедзатися-тьця—капризничать.

Гей!—междом. эй, пошелъ.

Гей воли сиві й половіи! Пѣс.

*Зажурилась Україна, що нїде про-
жити;*

*Гей витоптала орда кїньми маленькіі
діти,*

*Ой маленьких витоптала, великих заб-
рала.*

*Назад руки постягала, під хана погна-
ла.* Пѣс.

Гейби—союзъ словно, будто.

Гѣйкати—поганять воловъ, реченіємъ
гей-гей!

Гемон—гаспид. См. выше.

Гемонський—гаспидський. См. выше.

Геп—нар. далеко, вонъ.

Гей-геп—нар. очень далеко.

Генерал—(акт. сл. *general*) 1) нѣкото-
рые воеводы носили титулъ генера-
ла своей земли; 2) такъ назывались
Возные цѣлаго воеводства или нѣ-
сколькихъ; 3) вся совокупность (дво-
рянства) извѣстнаго воеводства или
земли.

Генеральная канцелярія—главное при-
сутственное мѣсто въ гетманіи.

Генеральна старшина—главные чины
гетманскаго правительства.

Генеральный—главный.

Генеральный обозний—гетманскій Генера-
ль—Фельдцейхмейстеръ.

Генеральный отаман—главный началь-
никъ гетманской артиллеріи.

Генеральный писарь—Министръ Внут-
реннихъ Дѣлъ и Канцлеръ гетманскій

Генеральный суд—главный судъ, вер-
ховное судилище гетманіи соотвѣт-
ствующее нынѣшнему сенату.

Генеральнаго суда писарь—секретарь
главнаго Малороссійскаго Суда.

Генеральный судья—Президентъ Генера-
льнаго Суда.

Гѣснути—упасть съ ногъ; сильно стукнуть

Гѣснутися-тьця—упасть со всего размаху

Герега—*gerega*. См. Г.

Герець—военная вылазка. *Где на коня
під час потребі, Золотаренка на
герцу пострелену у ногу з мушке-
та.* Лѣт. Самов.

Герсѡнути—удрять, убѣжать, убѣжать.

Герц—(акт. сл.) арена, ристалище, по-
прище.

Герцир—шїрмір. См. III.

Гетера—гризетка.

Геть, геть-те—поди прочъ, подите прочъ
подите вонъ; убирайся, убирайтесь.

Гетьман—1) пожизненный президентъ
вонной республики въ Украинѣ. 2)
Военный министръ и главнокоман-
дующій войсками въ чинѣ Гене-

раля-Фельдмаршала въ Польшѣ и Литвѣ. *Примѣч.* слово *Гетьман* по толкованію М. А. Максимовича произошло отъ слова Гедиминъ, а по толкованію другихъ отъ древне-Скандинавскаго *Headman* или нѣмецкаго *Haubtmann*.

Гетьмаи-Наказный — Вице-Гетманъ; ему вручались дѣла правленія въ случаѣ отлучки Гетмана изъ столицы, или болѣзни его.

Гетьмаи — **Польний** — военачальникъ, которому передавалась власть надъ войсками вслучаѣ отбытія гетмана изъ поля сраженія.

Гетьманиста — приверженецъ гетманскаго правленія.

Гетьманистка — приверженица гетманскаго правленія.

Гетьманиха, гетьманова, гетьманша — гетманская жена.

Гетьманич, гетьманович — гетманскій сынъ.

О смерти Вельможного его Милости Пана Симеона гетьманича... Величко.

Гетьманівна — гетманская дочь.

Гетьманія, гетьманщина — такъ называлась Украина обѣихъ сторонъ Днѣпра, во времена правленія гетмановъ; которое уничтожено въ 1767 г. отреченіемъ отъ гетманской булавы Гетмана графа Кирилла Разумовскаго.

Гетьманка — гражданка гетманіи.

Гетьманювати, гетьманувати — гетманствовать.

Гетьманство — гетманскій санъ и урядъ.

Гетьманський — гетманскій.

Гѣтися-тьця — капризничать.

Гѣ — (Галицк.) какъ, подобно.

Гибѣти — пропадать, гибнуть.

Гид — (Гуцулск.) мерзавецъ, негодяй, подлецъ.

Не зачінай тида, бо буде обіда. Посл. **Гидкий** — противный, отвратительный; сравнит. ст. *идший*.

Гидко — нар. отвратительно, противно.

Гидостий — мерзкій, гадкій.

Гидостию — нар. мерзко, гадко.

Гидостность — мерзость, гадость.

Гидувати — брезгать.

Гілити — подбрасывать мячъ для битья шайкою.

Гілка — палка, коею въ игрѣ бьютъ по мячу. *Грати у шайку.*

Гиль-я! — прочь! (на птицѣ).

Гілька — **гілька**. См. выше.

Гіллястий — вѣтвистый.

Гінути — погибать, исчезать.

Гірло — водоворотъ, устье рѣки.

Судна козацькі-молодецькі

На три часті розбиває:

Перву часть ухотило

У Білоранську землю занесло;

Другу часть схопило

У Дунай в гірло забило. Дума.

Гіря — стрига, остриженная голова.

Бач, чого ширі сжотилося, кісників.

Погов.

Гірявий — низкостриженный, презрѣнный, дрянной (говорится о женщинахъ легкаго поведенія, которымъ стригутъ волосы).

Гіссон — сзѣл. См. Е.

Гицель — живодеръ, прохвостъ; чловѣкъ назначенный отъ начальства убивать по городамъ собакъ, если они размножились. Мерзавецъ.

Гицелѣвати — живодѣрничать.

Гич — 1) зелень у корнеплодныхъ. 2) Ничтожная вещь.

Гіацинт — степное растеніе *Muscari comosum* Mill.

Гідний — годный.

Гідность — годность.

Гілка, гілице, гілочка, гілля—1) вѣтвь, вѣточка, вѣтви. 2) Шишка на ко-
роваѣ. *Дівчата вжостимися против*
гілля. Александров.

Гімей—растение Humulus Lupulus L.;
иначе по-Южно-русски—*хміл*, *хмель*

Гінець—верховой, курьеръ, гонецъ

Гіпкий—тонкій, гнучкой

Гіргонія—цвѣтокъ Dahlia variabilis Dest;
иначе по-Южно-русски—*ергонія*,
жеоржина.

Гірка—родъ пшеницы Triticum Vulga-
re Vill.

Гіркій—горькій.

Гірко—нар. горько, тяжело.

Гірло—гирло. См. выше.

А по Чорному морю супротивна хвиля
встає,

Судна козацькі на три часті розбиває.
Одну частъ взяло—в землю Аларьску
занесло,

Другу частъ гірло Дунайське пожерло,
А третя-де ся має?—в Чорному морю
потонає. Дума.

Гірек, гірки—огурецъ, огурцы.

Гірошник—1) растение Spiraea Ulma-
ria L.; иначе по-Южно-русски—
кашка, лабазник, медуница. 2) Огу-
речникъ, продавецъ огурцовъ.

Гірчакъ—растение Polygonum Persicaria
L.

Гірш-є—нар. хуже. *Хоч гірше, аби*
инше. Погов.

Гіршій—хужій, плохій.

Гладишник—растение Agrimonia odora-
ta M. И.

Гладкий—толстый, жирный.

Гладу—растение Herniaria glabra L.;
иначе по-Южно-русски—*гім*, *осту-*
дник, собаче мило.

Варять юшку з цією зілля і мють
від остуди голову і спину; тож від
бородавок. Повѣр.

Гладущик—(Галицк.) 1) льстець. 2)
Толстунъ.

Гладущиця—пріятная, вкрадчивая, ль-
стивая женщина; жирная, гладкая.

Глєвѣакъ—мякишъ, съ невыпеченого
хлѣба; дѣрновыпеченный хлѣбъ

Глєйт—(акт. сл. gleyt). королевскій
охранный листь, лицу присужден-
ному къ лишенію правъ или чести.

Глєк, глєчик—кувшинъ, еувшинчикъ.

Глєчики жовті=бѣбки. См. Б.

Глєчконар—растение Chelidonium ma-
jus L. *Ним глєчики парять, ёго па-*
рять у воді і нею мють глєчки.
Народ. употребл.

Глиб, глибиня—глубь, глубина.

Глибокий—глубокий.

Глибокѣсть=глиб. См. выше.

Гліва—груша бергамота Citrus Berga-
mia по Закревскому. Pyrus commu-
nis по Роговичу; *гливи* еще назы-
ваются такъ: *дулі, піддумки, пра-*
сад и пери.

Глинєць—алюмій.

Гліянице—1) мѣсто добыванія глины. 2)
мѣсто въ рѣкѣ откуда берутъ рыбу.

Глинястий—глиняный, глиняного цвѣта.

Глитати—глотать.

Глиця—1) поперечная жердь, между
стойками стѣнъ, въ плетеныхъ избахъ.

Гей там річка, через річку глиця,
Не поодному Ляху зосталась вдови-
ця. Пѣсн. 2) Деревянная пгла.

Глід, глєд, глєд—растение Crataegus
monogyna Lacg.

Глєтник—растение Solanum Dulcamara
L.; иначе по-Южно-русски—*вовчі*
ягоди, жовтий паслєн, надтинник.

Гліт—(Галицк.) рядъ, шеренга, строй.

Оттак стоять ні кинути,
Сердешний діти!

А хто оттам межи ними

*Аж у третім літі
Стоить бідний—заплаканий?*

Ю. Федькович

Глобастий—оглобелый, съ оглобля-
ми.

Глог—теренъ (?)

Мошлу логом укривають.

Глоговий—терновий.

Вінець мартира наголов,

Крісавий, логовий,

Як та доля України.

Ю. Федькович.

Глот—растение *Crathaegus Oxyacantha*
L.

Глүд—умъ, разсудокъ, смыслъ, толкъ.

Глүд за разум повернув. Погов.

Глуздівно, глуздіво—нар. насмѣшливо,
проническимъ образомъ.

Глуздувати, глузовати—издѣваться, на-
смѣхаться.

Глузду одбитися—рехнуться, сойти съ
ума.

Глум—шумъ, крикъ, насмѣшка.

Глумити—шумѣть, кричать, издѣваться
насмѣхаться.

Глуна ніч—полночь

Глуний—поздній, хлухой.

Глуństwo—(акт. сл. *glupstwo*)—глупость.

*Ею медіація була груба, недив-
кретна і глуństwa повная.* Величко.

Гля—союзъ для.

Гляганій, гляговий—сыръ изъ свѣжа-
го молока.

Гляд—видъ.

Блестячі крилочка

Давали пишній гляд.

І. Верхратський.

Гмій—гмин. См. G.

Гміяти, гміяти—рыться, копаться.

Шеснайцять літ в пісні гмірав,

Все по латині розбіров. Пѣс.

Гна́т, Гнатко—Игнатій, Игнаша.

Гнеть—(Гуцулск). другъ.

Ей не сумуй чорнобрива,

Гнеть милий прибуде

Сяде, любо поговорить.

Тебе прилоубить.

І. Верхратський.

Гни́да—паразитъ.

Гни́в—гнивъ.

Гни́в Божий—саранча.

*На крилах у сарани нариовано по
жидівськи гни́в Божий.* Повѣрье.

Гни́втися-тьця—гни́ваться.

Гни́вий—гни́вный.

Гни́вно—нар. гни́вно, сердито.

Гни́вность—гни́вность.

Гни́й—гниой, навозъ.

Гни́т—гниѣть, давленіе.

Гни́тити—гни́тити, давить; притѣснять.

Гни́битель—разбойникъ, грабитель.

Гни́т—гни́т. См. G.

Гнузда́—узда. *Взяла коня за гнуздечку.*
Пѣс.

Гну́чий—гибкій.

Го—(Галицк.) его.

Гобзувати—устранять.

Гоб!—междом. ау!

Говод—оводъ.

Говірка—голосъ, дикція, произношеніе,
манера говорить.

Гові́ркий—балакучий. См. B.

Говорушки, говорі́ння-є—способность
говорить, говоръ.

Гоготіти—производитъ шумъ. *Стен кру-
гом горить та гоготить. Піч так
затопили, що аж гоготить.*

Год—время; *уряди-годи*—по временамъ,
иногда. *Трошки згодом*—немного
поздья.

Година—1) время, часть, обстоятельства,
счатъе, судьба. 2) Часъ (60 минутъ).
*Побила мене нещаслива та тяжка
година*

Годи́шка—минута, мигъ.

Годи́нники—часы.

Годити—1) угождать, угодить. 2) Терпѣть, ждать.

Годі—нар. довольно, полно.

Годбалий, годованний—откормленный.

Годбанецъ, годбанок—вскормленникъ, воспитанникъ, нахлѣбникъ.

Годовати—кормить, воспитать.

Годоватися-тыя—кормиться, ѣсть.

Ось млинці, ковбаси, пиріжки, вареники з сметаною і холодець с поросятини годуйтеся Никодим Тимофієвич!
Р. Андрієвич.

Годовик—одногодній.

Гожий—хорошій, вкусный.

Славна южа вода в тій криниці.

Гойда—здоровая рослая женщина

Гойдѣ!—междоиметіе выражающее моментъ качка.

Гойдѣ! гойдѣ! в колесонці. Пѣс.

Гойдалка—1) верёвочная качель. 2) Колыбель дѣтская.

Гойдання-с—качаніе.

Гойдати—качать.

Гойдатися-тыя—качаться, колебаться. склоняться то въ одну то въ другую сторону.

Гойдѣрь—овцеводъ.

Гойдарювати—1) заниматься овцеводствомъ. 2) Имѣть дѣло съ кѣмъ (въ шутку)

Гойний—щедрый, изобильный.

Гойного благословенства зичим.

П. Могила 1640 г.

Гойник—хирургъ, врачъ.

Гойница—хирургія, врачебная наука вообще; отъ слова *гоити*.

Гойно—нар. щедро, изобильно.

Гойность—щедрота, изобиліе, достатокъ
Нехай вашу гойность, на весь світ прославляють. П. Кулиш.

Гойнис-я—лѣчение, залѣчываніе.

Гоїти—лѣчить, залѣчывать.

Гоїтися-тыя—залѣчиваться.

Голдовати, голдувати—служить, дань

давать, присягать, быть вѣрнымъ; подымать шумъ, шумѣть.

Голдовник—вассалъ, платящій подать, зависимый.

Голѣвий—парадный.

Голик—бѣднякъ.

Голити—брить.

Голиш—растение *Salva nutans* L.

Голіиний, голсиний—быстрый, удалой. охотный, или жадный до чего-либо, завзятый; срав. ст. *гольнійшій*. *А Пархїм теж порубок голіиний хоч куди.* Квітка

Гѣлка—ягла.

Голковатя рушниця—игольчатое ружье.

Голковатий—игольчатый.

Голобелець—коренной конь.

Голоблі—(Галиць.)—оглобли. *Непожене коня, та по оглоблях.* Посл.

Голобельна—кобыла въ корнѣ.

Головня—растение *Ustilago Maydis* L. и *Carbo* Tul.

Головокрут—растение *Helichrysum aeneum* Dc.; иначе по-Украински—*жовта горячка, жовтушка, сварливець, чмель*.

Головщина—(акт. сл. *gluwszczyna*) платя родственникамъ убитого въ видѣ вознагражденія за убійство; плата за нанесеніе ранъ.

Голодня кутя—вечеръ предъ Крещеніемъ
Голодрѣбець, голодранецъ—пролетарій, нищій, оборвышъ, бобыль.

Голодрабий—оборванный, ободранный.

Голодрабка, голодранка—голодранка—пролетаріатка, нищая, оборвышка.

Голомозний—плѣшивый, безволосый.

Голопуця—неоперившійся птинець.

Голопуцек—неоперившаяся птичка.

Голосіти—рыдать, оповѣщать.

Голосіня—рыданіе, плачь, оповѣщеніе.

Голосний, голосістий—громкій.

Гѣлосне, гѣлосно—нар. громко, во все услышаніе.

Голѣта—бѣдные люди, голѣ, чернѣ, сволочь, голодѣ голытьба.

Гололѣдѣк—гололедица.

Голубель, голубиницѣ—растение *L. Eupetrum*.

Голубецѣ—дурийцѣ. См. *Д.*

Голубі, проліски—растение *Scilla ser-puina Red.*

Гольтій, гультій—волокита, бездѣльникѣ, бродяга.

Гольтица, гольтина—сволочь.

Гольтиак—таскающійся.

Гомілка—ладышка, голень.

Гоміи, гомон—шумѣ, разговорѣ, говорѣ.

Гомопіти—кричать, шумѣть, звучать.

Гон, гони, гоня—1) мѣра длинны въ 120 сажень. *Прогнали Татарву від свого обозу на 3 юни.* 2) Выгонѣ, угодѣ. *Роспитати в землях і водах, в тонах старій признаки і границі.* Велічко. II. 83 188.

Гонецѣ, гинѣцѣ—курьерѣ растение *Sedum acre L.*

Гонор—спѣсь честь амбиція; отъ Латинскаго honor.

Гонт, гонтина—*gont.* См. *G.*

Гонтар—*гонтарѣ.* См. *Грамота першая о гонтарах, жеби кѣлько оних з України вислати до Москви.* Ханенко.

Гончар—горшечникѣ.

Гончаренко—горшечниковѣ. сынѣ.

Гончариха—горшечница; жена горшечника.

Гончарівна—дочь горшечника.

Гончарство—горшечное искусство.

Гонщик—погоняющій стадо воловъ.

Гонак, гонки, гоцак—танецѣ трепакѣ.

Гонати, гоциувати—танцовать трепака.

Гора, гѣронька—1) чердакѣ, гора, верхѣ чего нибуть. 2) Преимущество, излишекѣ.

Дим без рук і без нѣ а на гору вилізе. Пог.

Горамент—(акт. сл. *Juramentum*) клят-ва, присяга.

Обовязок чиним і вірою, гораментом под-тверженою, висвідчаєм. Ракоцій 1656 р.

Горб, горбик—курганѣ, горбѣ.

Гордіти—презирать, пренебрегать.

Гордівиница—гордая женщина.

Гордій—1) Гордѣй. 2) Гордецѣ.

Гордованне-я—гордость, презрѣніе. *Бу-де тобі твое гордованне—все перед тобою.* Пѣс

Гордовати—гордиться предѣ кѣмѣ.

Гордовниа, гардовина—растение *Vibur-num Lantana L.*

Гѣрдоствий—заносчивый, гордый.

Гордун—гордецѣ.

Горевіт—растение *Helleborum niger L.*; иначе по-Южно-руски—стародубка.

Горевіти—дѣлать горькимѣ.

Горзатися-тѣся—метаться, рваться, со-ваться.

Горзіна—плетень пѣз ивы.

Горзину да дряницю кламі
Через Білу-Річку.

Дума про Наливайка.

Горіцвіт—растение *Adonis vernalis L.*

Горіще—палуба или чердакѣ.

Горівка—(Галицк.) водка.

Горій—нар. хуже.

Горійка—бѣдствие, худой случай.

Горілка—горівка. См. выше.

Горілковий, горілочний, горільний—во-дочный, настоящий на водкѣ.

Горланѣ—верланѣ—причиняющій много шуму крикунѣ.

Горлач—1) крикунѣ. 2) Растение *Ver-bascum nigrum L.*; иначе по-Южно-руски—омаи.

Горлаха—яма для хранения хлѣба въ въ зернѣ.

Горлівость—привязанность, привержен-ность, любовь, ревность, стремле-ніе. *Горлівость до отчизни.*

Горлиця—1) Орлица, дикая голубка. 2)

Танецъ и пѣсня Горлиця.

Ой дівчина горлиця

До козака горнетьця.

А козак як орел.

Як побачив так і вмер.

Як би мені зранку

Горілочку шклянку,

І тютюн та мольку,

Дівчину Гиннулюку.

Горілочку б пив, пив,

І молочку б я курив;

І дівчину Гиннулючку

До серденька б все тулив.

Коли б мені зранку

Кави филижанку,

Сухарця й до того

Хлопця молодого.

Кавоньку б я пила,

Сухарець би їла,

Хлопця молодого

До себе тулила.

Горло—жизнь; *здати на горло*—подвергнутъ смертной казни.

Горлова справа—уголовное дѣло

Горлове карання—смертная казнь.

Горловий—смертный, уголовный.

Горлянка—1) горло. 2) Растеніе *Filago arvensis* L.; иначе по-Южно-русски — *вѣднѣ травка*.

Горнець—(Буковинск.) горшокъ.

Зорію я горнець води. Пѣс.

Горнути—собирать, склонять, обнимать.

Горнутися-тця—прижиматься, лнуть.

Гѣрня—(Галиц.) горшочекъ.

Горняк, гораль—горецъ.

Горобейник—растеніе *Lithospermum arvense* L.

Горобецъ—воробей *Trangilla domestica*.

Горобина—рябина *Sorbus Aucuparia*. Fühlbererbaum.

Горобинець—1) мѣсто съ гнѣздами во-

робьевъ. 2) Растеніе *Oxytropis pilosta* L.

Горобиний—воробьиный.

Горобиний горох—растеніе *Onobrychis gracilis* Bess.

Горобиний горѣшок—цвѣтокъ *Vicia angustifolia*.

Горобиний щавель—растеніе *Rumex crispus*; иначе по-Южно-русски — *кинський щавель*

Гороблячий горѣшок—растеніе *Vicia Cracca*.

Гороблячий щавель—растеніе *Rumex acemosella*.

Горовий—верхній, горный.

Горѣд—огородъ.

Горѣдѣрь—градоначальникъ, комедантъ.

Горѣдник—огородникъ.

Горѣдничій—1) чиновникъ отправлявшій полицейскую должность, въ полковыхъ городахъ и сотенныхъ мѣстечкахъ, имѣлъ надзоръ за колодниками, за вѣрностью вѣсовъ и мѣръ. 2) Урядникъ, которому поручалось наблюдать за исправностью городского замка.

Городовина—лѣкарственное растеніе *Malva crispa* L.; иначе по-Южно-русски—*скулочник*

Горѣдок, гард—небольшое укрѣпленіе въ бывшей Землѣ Войска Запорожскаго; такихъ *гардов* или *городків* было въ Запорожьѣ много.

Горѣдѣнецъ, горѣдѣнин—горожанинъ.

Горѣдѣнка—горожанка.

Горѣдѣ—горемыка, бѣдняга.

Горѣдѣмба—выпуклая рѣзѣмба, горельефъ

Горѣс—побѣда.

Ведмедівська попізна

Горѣс учинила:

Сім сот турок—яничар

З коней повамила. Народ. пѣс.

Горона́ха—**горона́с**. См. выше.

Горона́ший—горемычный, бѣдствующій

Горох ми́ний—растение *Vitia sativa* L.

Горѣшок—растение *Vitia sepium* L.; иначе по—Южно-русски—*сокирки*.

Горѣшок журавли́ний—растение *Sathyrus sylvestris* L.; иначе по Южно-русски—*укладник, люби-мене—не покинь*.

Горі́йна, Горі́йника, Горі́йничка—Агриппина, Аграфена, Груня, Груничка.

Гѣру брати—братъ верхъ, осиливать.

Гору́нка—растение *Brassica Napus* L.

Горюва́лий—псытавший горе, горевавший.

Горювање, горюва́ничко—печаль, горемычная жизнь.

Горюва́ти—горевать.

Горю́-дуб—хороводная игра.

Горю́ка, горя́ка—большая гора.

Горю́ч, горю́к—горючее вещество.

Горя́нка—растение *Brunella grandiflora* Moench.

Госпа—(Галицк.) госпожа.

Госпе́ць—(Галицк.) господинъ.

Госпо́да—домъ, домохозяйство, квартира.

Господа́рь—хозяинъ, господинъ, сударь.

Господарі́я—(собирает.) хозяева, землевладѣльцы; говорится въ противоположность бѣднякамъ, которыхъ называютъ *голо́тою*.

Господа́рка—хозяйка, госпожа, сударыня.

Господа́рство—хозяйство, имущество, владѣніе.

Господарюва́ние-я—хозяйничанье, распорядительство.

Господарюва́ти—быть хозяиномъ; хозяйничать, распоряжаться.

Господі́ня, господи́нонька—**господа́рка**. См. выше.

Госте́ць—ревматизмъ, костоломъ. *Мнеть як гостець бабу*. Посл.

Гости́на—посѣщеніе или проживаніе у кого въ качествѣ гостя; употребляется въ формѣ *у—гості́ну*—т. е. въ гостн. *Іду до батька до матері у—гостіну*.

Гости́нець—1) подарокъ. 2) Большая дорога.

Велив послів на гостинцю постинати. Величко.

Гості́вник—растение *Geranium sanguinum* L.; иначе по-Украински—*вовча стопа, волосник, мир-зілле*.

Гострі́й—острый.

Гѣстрити—острить.

Гостро—нар. остро.

Гострота—острота.

Гостротя́мущий—быстроопымающій.

Готѣва́ти—варить, стряпать; приготовить. *Послав жінку з наймишкою ввечерю готувати*.

Заслав ординанцъ козакам готуватися в поход. Величко.

Гѣнци́й—гостинный, страннопріймный.

Граб, граби́на—дерево *Carpinus Betulus*; иначе по Южно-русски—*карпан*.

Граба́р—работникъ занимающійся копаніемъ каналовъ, гатей, могилъ, гробовъ и т. под.

Граба́рка—жена землекопа.

Граба́рьскій—землекопскій.

Граба́рство—землекопство.

Що потреба до грѣбі возити кромі сипання грабарьского. І. Копинскій.

Граблѣ́ща—большіе грабли.

Вила, граблѣща, штилі усе потреба.

Грабѣ́я—**граб**. См. ниже.

Гравіа́т—растение *Geum urbanum* L.; иначе по-Украински—*визішник, грѣбінник*.

Граді́на—1) большой конецъ селенія. 2) Огородъ на полѣ.

Граковати—гарцовать.

Чатами коло Вільні граковали.

Лѣт. Самовидца.

Грама́тка—1) азбука, букварь. 2) Поминальная книжка, синодикъ.

Грана—горить.

А залізо в грани гріте

Спече тя небоже. Ю. Федькович.

Гранковий—пгорный.

Гра́ння—игра.

Грани—рубежь, межа.

Гра́п—графъ.

Ой за прапа Браницького

Були ми багаті;

А за гранині Браницької

Стали кидать хати.

Ой за прапа Браницького

Були всі ж ми різви;

А за гранині Браницької

Стали в полі різн. Нар. пѣсня.

Ми Юрій Ракоцій князь Седмиградський, Ісакійський Грабля. 1656 р.

Грапенко—графскій сынъ.

Грапиня, граниха, грапова—графиня.

Грапівна—графская дочь.

Грапчина, грабчина—графство, графское помѣстіе.

Грасовати—(акт. сл. grassować grassuie,

Нѣмецк. grasieren, Французск. graser,

грація). 1) Шумѣть по ночамъ: тапцевать, нестись бѣдою; ловко ѣздить на конѣ. *Коні копिताм землю грасовали.* 2) Свѣрѣпствовать. *Повітря мореве значно грасовало.* Велико.

2) Свѣрѣпствовать. *Повітря мореве значно грасовало.* Велико.

Гра́ти—играть.

Гратий—игранный.

Гратися-тця—игратся.

Грач—музыкапть, пгрокъ.

Гребѣцъ—гребецъ.

Гребіянник—гравилат. См. выше.

Гребля—плотина, гать.

Гребовиця—уборка сѣна или хлѣба на полѣ.

Гребѣти—сгребать что либо; гребѣть ве-
слами.

Гремѣти—гремѣть.

В семіятні тицалі гремали. Дума.

Грѣна, грѣна—такъ около Стародуба называется Зеленная Недѣля, или Тропцынь день.

На граний неділі русалки сиділи, сорочок просиди. Пѣсн.

Гренѣхи, гренѣшки—пѣсни, которыя поютъ на Грянній гедель.

Грецький—греческій.

Гречаний—гречневый.

Гречаний стовпці—гречнѣвник.

Грѣчаники—1) родъ саетъ изъ гречневой муки. 2) Пѣсня и танецъ Гречаники.

Грѣчка—1) грѣчиха, грѣча Polygonum fagopyrum. 2) Растеніе Fagopyrum esculentum Moench; иначе еще она называется—*тришка*; в гречку скакати—стать невѣрною (говорится о женахъ).

По весілях жінок пускали,

Щоб часто в приданках були,

І до півночи там гуляли,

І в гречку де коли скакали.

І. Котляревський.

Грѣкосій—пахарь.

Грѣчний—грѣчний. См. Г.

Грибовище—мѣсто рожденіе грибовъ.

Гривня—1) штрафъ. 2) Алтынъ.

Гривняки—Южно-Руссы Перемышльскаго и Ярославскаго Округовъ Галиціи, бывшей Подгоріи.

Гридня—гарнизонъ; казарма.

Гридняк—гарнизонный солдатъ.

Гриднякувати, гриднячити—служить гарнизоннымъ солдатомъ.

Гризи—грыжи.

Гри́мак, гро́мак—слѣпленный изъ коровьяго помѣта и замороженный тазъ или же вырубленный изъ ку-

ска льду; тазы эти употребляются дѣтьми вмѣсто саночекъ.

Або *промак*, або *санчата*, зимою *принд-жола тацим*. Бодяньскій.

Гриджола = **грипджола**. См. Г.

Гришко = **Грицько**. См. ниже.

Гриу—(Бессарабск сл.) родъ пшеницы *Triticum vulgare* Vill.

Гриць, **Грицько**, **Гричик**—Григорій, Грп-ша; пѣсня *Гриць*, одна изъ самыхъ любимыхъ на Украинѣ.

Не ходи, Грицю,—на вечерниці;

На вечерницях—дівки чарівниці.

Одна дівчина—чорнобривая,

То чарівниця—справедливая.

Хоч і казала—що чарів не знала.

Та вона ж Гриця—причаровала.

В неділю рано—зілля копала;

А в понеділок—пополоскала.

Прийшов вівторок—зілля зварила,

В середу рано—Гриця отруїла.

Прийшов четвер,—Гриценко вмер,

Прийшла п'ятниця,—поховали Гриця.

В суботу рано—мати дочку била:

На що ти, суко,—Гриця отруїла.

Ой, жаль увати,—мати, немає;

Нехай же Гриценко—двох не кохає.

Нехай не буде—ні тій, ні міні,

Нехай лежить він—в сирій землі.

От, тобі, Грицю—така заплава,

З чотирох дощок—темная хата!

Грицьки—растеніе *Cirsium sanum* MB.;
иначе по-Украински—*жирбій*.

Гришка—гречка. См. выше.

Грище—1) игрище, игра.

З другими дѣтьми він не знався,

І в грища з ними не вязався.

Бодяньскій.

2) Собраніе парней и дѣвушекъ

для игръ. 3) Спектакль.

Гришовики—члены грища.

Гризба—угроза.

Грім—1) Громъ. 2) Растеніе *Herniaria glabra* L.

Грімати—выговаривать, высказывать не-удовольствіе.

Грімач—ворчунъ.

Грімачка—ворчунья.

Грімѣти—грѣмѣти. См. выше.

Грімкий—громкій.

Грімко—нар. громко.

Грімляч—гремлякъ.

Грімлячий—гремлящій.

Грімнути—загремѣть, погрозиться, разсердиться.

Грінка—поджаренные на сковородѣ куски булки съ масломъ, молокомъ и яичными желтками.

Просольне з ушками, з грінками,

І юшка с хляками с кишками.

Котляревскій.

Грінку убити—выиграть.

Дідону мав він мов за жінку.

Убивши добру в неї грінку.

Котляревскій.

Гріти—грѣть.

Грітий—грѣтій.

Грітися-тися—грѣтися, согрѣваться.

Гріх—грѣхъ, преступленіе.

Гріховодник—соблазнитель, искуитель.

Гріховодниця—соблазнительница, иску-сительца.

Гріховодничати—чувствовать за собою хрѣшки, жить для соблазна дру-гихъ.

Грішити—грѣшити согрѣшать.

Грішка—(дѣтск. сл.) нар. грѣшно.

Грішник—грѣшникъ.

Грішниця—грѣшница.

Гробак—могильный червь.

Гробки, **гробовище**—кладбище.

Грод—(акт. сл.) гродскій судъ.

Громада—собраніе, общество, мірская сходка, отдѣлъ.

Що бабі те й громаді. Посл.

Громадіти—сгребать что либо въ кучи, составлять, собирать.

Громаділка—кошныя грабли для сгребанія сѣна.

Громадський—общественный, общинный
Не то громадського і свого діла головою неподужаю. Куліш.

Громадянець, громадянин, громадяник—гражданинъ, мирянинъ.

Громадянка—гражданка, мирянка.

Громница—(акт. сл. Gromnice, Nayswiet-sza Panna Gromniczna) праздникъ Сръбленія Господня. Слово это означаетъ собственно восковую свѣчу, освещенную; которую зажигаютъ при молитвѣ во время грома. Акты Зап. Росс. Т. I, 27. Mrongovius и Bandke Słowniki. 2) *Громница, грѣмница*—молнія.
Блиснула грѣмница
Із чорної хмари
Повалились, покотились,
Пішаки й рейтари. П. Куліш.

Громоваина—(Чешск. сл.) электричество.

Гро́на=**грона.** См. Г.

Гро́ши, гро́шиня́та, гро́шиня́тка—деньги, деньжата, деньжатка.

Гро́шина—монета.

Грошовитий, гро́шний, грошовий—богатый, денежный. *Жиди люде грошовиті, нема що й казати. А дати тільки на зяття війська грошове вспоможенне.* Самойловч. 1686 р. *Другим штраф знатний грошний до скарбу платити.* Скоропадський 1721 р.

Грошовитость—денежное богатство.

Груба—голанская печь.

Грубник—истопник.

Груготіти—ворчать, гремѣть.

Гру́да, гру́дка—куча, комокъ.
Цур дурня, та масла грудка. Песл.

Грудна травка=**горлянка.** См. выше.

Грудни́на, гру́дника—грудь, грудная часть.

Гру́здь—растеніе *Agaricus piperatus* L.

Грукати—сильно стучать.

Грукоті́сча, грукотня́, грукотня́ва—стукотня, сильный гулъ отъ ѣзды многихъ воевъ или экипажей.

Гру́нт=**гру́нт.** См. Г.

Гру́ок, гру́ак—междометія выражающія сильный стукъ.

Приїхав в ночі, при ясній свічі,
Стук-гряк в віконечко,
Вийди, серце коханочко,
Дай коню води! Пѣсн.

Гру́кнути—загремѣть.

Грякати—производить шумъ.
По улиці щось грякотить.

Грязю́ка—большая грязь.
Ходить по поясу прѣве в грязюці. Номпс.

Губа́—родъ гриба.
А хто любить губи, а я нечирині. Пѣс.

Губе́рнія—губернскій городъ и губернія

Губіти—терять.

Губка—1) трутъ 2) Растеніе *Polyporus igniarius* Fr.; *трут, трутник,*
3) *Губка, цуска, ступка солі*—различныя формы въ продажѣ поваренной соли.

Губка водяна=**бодяга.** См. выше.

Гу́дина—огуречные, дынные и арбузные стебли.

Гудіти—охуждать, порицать, порицать.

Гудіти—гудѣть.

Гудзь, гудзик=**гу́дзь, гу́дзик.** См. Г.

Гуго́н—глухой гулъ.

Гуготіти, гуготіти—шумѣть, бурчать, издавать звукъ, гудѣть, реве́ть.
А в животі знай гуготить.

Гу́зно—(акт. сл. *Huzia, guzica*) задняя или филейная часть тѣла у звѣрей и людей. *Пришлось узлом к гузну.* Песл.

Гук—(зовъ, крикъ. 2) Междом.

выражающее шумъ, сильный крикъ, зовъ и проч.

Ой үк, мѣти үк,

Та де бурлаки йдуть. Пѣсп.

Гукання, **гуканье**—крики, голоса.

Гукати—кричать, аукать, звать, звать.

Гукнути—кликнуть, позвать, откликаться.

Гукотий—сильный и частый зовъ или крикъ

Гулий—безрогий.

Гулити—потчевать, ухаживить за кѣмъ.

Гульба—разгулъ.

Гульвіса—гультий. См. ниже.

Гульк!—междомѣтіе означающее нечаянность.

Аж гульк, а він і тутечка.

Гулькнути—мелькнуть.

Гульня—кутѣжъ, оргія, ширъ, веселье.

Гультий—повѣса, гуляка, забіяка, лѣн-
тый, негодникъ, тунеядецъ, без-
дѣльникъ.

*Укріпися Булавин окопом і прибрав
к собі гультийство.* 1704 г. Июля 14

Гультийство—сволочь.

Гультияка—(общ. рода) бродяга

Гуля—шпишка *Від ея шидуку набіла
гуля за ухом.*

Гуляй—город—подвижная башня.

Гулянка—гулянье, прогулка.

Гулящий—гуляющий, незанятой, праз-
дный, пустой.

На поміху гуляющим людям П. Куліш

Гумѣнный—молотильщикъ.

Гумид—токъ.

Гуменце попове—растение *Taraxacum*
officinale Wigger., иначе по-Украин-
ски—*кульбаба*.

Гупа—эхo, отголосокъ, усиление звука.

*Аж гупа йде по селу од пісень діво-
чих.*

Гукати—откликаться усиливаться въ
звучности.

Гуніти—1) гудѣть. *Ні трім, ні буря не
гунє.* 2) Порицать. *Він все гунить,
що не побачить.*

Гунка—мѣховщикъ; иначе по-Южно-
руски—*шубник кожар, кожущиник.*

Гуневенска душа—собачья душа.

Гунство—(Нѣмецк. *Hundspfotes*) собачья
лапа.

Гунути—кинуться, устремиться толпою,
шугнуть.

Гунєм огулом на ворога!

Гунѣба—растение *Melilotus caerulea* Lam.

Гун—междом. выражающее ударъ или
стукъ.

Гунал—*гунала басовати*—садить тре-
пака.

Соловїи защебетали,

А галки усе кавчали,

Лєтруби заклекотали,

Гунала забасовали. I. Верхратський.

Гунати—сильно стучать.

Гура—куча съ Польскаго *góra*.

Гуркало—родъ игры.

Гуркі—огурцы.

Гуркот, гуркота—ворчаніе.

Гуркотати, гуркотіти, гуркати—ворчать
гремятъ.

Гуркотливий—гремяцій.

Гуркотий—шумъ, громъ.

Гурок, огірок, огурець—огурцы *Cucur-
mis sativus* L.

Гуртовий—оптовой.

Гуртом—нар. оптомъ.

Гусак—гусиный самецъ.

Гусар—родъ танца.

Гусарка—горничная.

*Гусарку родителька подарувала жін-
ці мой.* Маркович.

Гусина ланка—растение *Potentilla An-
serina* L.

Гусинець—растение составляющее лю-
бимую пищу гусенятъ *Gagea pusilla*
Schult.

Гусиня—гусёнокъ.

Гуска—гусь—самка.

Не їсть пан дяк гусей. Посл.

Гуски—растеніе *Nymphaea alba* L. иначе *гличики білі, лататте, водяни лімі, водяний мак, лопушник водяний.*

Густвина—лѣсная чаща. *В густвині лісовій скитавшийся.* Величко.

Густи—гудѣть.

Гуся—гусеня. См. выше.

Гусятник—гусина лавка. См. выше.

Гута—1) стекляной завода. 2) Печь въ стеклянномъ или горгаркии заводѣ.

Гутарьскій—стеклянозаводскій, гончарозаводскій.

Гутор, гутір—шумъ болтовня.

Гутѳрити—говорить.

Завелася всяка гутір що хто знав, калыкав. Макаровський.

Гуф, гуфець—(акт. сл. *Gafen*) 1) куча. 2) Колонна, рота солдатъ въ боевомъ порядкѣ. *Проти Шведів ломаючи їх гуфи під Ересфером.* Кочубей.

Гуцули—жители Покутья, Куть и Коломін.

Гуч—звукъ, гуль.

Гучати—звучать, гудѣть.

Гучливий—жукащій.

Гучний—звучный.

Гучность—звучность.

Гучѳок—волчокъ (игрушка).

Гущина—чаща.

Гущѳвина—осадокъ, гуща, густая жидкость.

Д.

Д—предлогъ къ.

Чоюсь д мене мій миленький

Уже не приходить.

І. Верхатський.

Дабѧ—междом. выражающее невозможность совершенія чего либо. *Зробив би сам, даба не можна.*

Даванис—дача, выдача.

Давач—датель.

Давачка—дательница.

Давѣць—(Галицк.) дающій, дарящій.

Від злого давця бери і катця. Посл.

Давиіна—давность, давноминувшее бытіе.

Дадій—датель.

Дадійка—дательница.

Дадос—предводитель цыганскаго табора.

Дак—союзъ то.

Не ти мені скажеш, дак мати. Пѣс.

Далѣбі, дѧлибі—ей, право, истинно, ей-Богу, въ самомъ дѣлѣ.

Далиня—даль, отдаленность.

Дѧма—(въ шашкахъ) довѣдь.

Дамки—шашки.

Дамница—шашечница.

Дана—доля (?)

Гоа-жь моя, гоа,

Дана-жь моя, дана,

Просить заспівати

Дівчина кохана. І. Верхратський.

Даниіна—1) даръ, подарокъ, жертвованіе. 2) Дань, контрибуція.

Даниі-с—волшебное питье.

Давок—даваніе, ниспосланіе.

Дань—(акт. сл.) повинность въ пользу владѣльца земли, плата деньгами или продуктами.

Дарѧ—антидоръ.

Даремний—даровой.

Даремис—нар. даромъ.

Даріза—растеніе *Lycinna barbarum* L.; иначе по-Южно-руски—*ліцій, незамайник, повій.*

Дѧрма—нар. даромъ, попусту, ни за что, такъ себѣ, безденежно.

Дармѧ—1) пускай *Дарма нехай і так*

буде. 2) Пустяки, ничего, все равно.

Дарма все те, вони нічого небоятця.

Дармиця—1) напраслина. 2) Даровое.

Дармоїд—тунеядець.

Дармоїдка—тунеядка.

Дармоїдський—тунеядський.

Дарморос=**ларіза**. См. выше

Дарна неділя—воскресный день на Юлианской неделе.

Даровизна—подарокъ, даръ.

Даром—нар. бездежно.

Даромъ—нар. ни за что, даромъ.

Дарувати—дарить, прощать.

Дарунок=**данок**. См. выше.

Дата—(акт. сл. datum) число, день.

Датися в знаки—доказать дружбу.

Датка—лихоимство, взятка. *Накупец дає датка, корруції.*

Дах—крыша, крыша, кровля, отъ Нѣмецкаго Dach.

Даха—бурка съ капюшономъ.

Надів даху, став як пан, став як пан.

Пѣс.

Даховий—1) кровельный. 2) Квартирные деньги.

Дбати—приобрѣтъ, обращать внимание радитъ.

Двадцятка—гривенникъ.

Дванайцять—12.

Двійло, двільність—двойственность.

Двіла—двойни.

Двір—дворъ.

Двічі—нар. дважды.

Двойга—два. *З двоїна змх меншеє обрати.* Посл.

Двокробъ—нар. дважды, двукратно.

Двопункта—(акт. сл.) двоеточіе.

Дворак—1) придворный. 2) Развязный, хитрый, лукавый.

Мазепа був дворак і білець во всяких річах. Величко.

Дворік, дворічче—двухлѣтіе.

Дворка—придворная или дворовая женщина.

Дати—отдать, передать.

Де—нар. гдѣ.

Де-б—нар. гдѣбы.

Дев'ятини—поминаніе покойника на 9-й день послѣ смерти.

Девять сил—растение Inula Helenium L.; иначе по-Украински—*дивосил, оман.*

Дев'ятисилъник—растение Astragalus glycyphyllos.

Дежде—нар. иногда.

Дѣгтяр—продавецъ или производитель дѣгтя

Де-де—нар. кое-гдѣ, помѣстамъ, пзрѣдка

Дей—частица де въ актовомъ языкѣ.

Ім о то усправедливити, на що дей і мист єсть твій на себе дав.

Признала, що дей описано і доложено єсть. Справа 1605 р

Дей-ко—межд. ну-ка.

Дейнеки—сбродъ.

Пушкаръ, зібрав собі з винників, броварників, пастухів і наймитів полк пѣхотний наименовавши Дейнеками.

Величко.

Деінде—нар. гдѣ-нибудь.

Деж—нар. гдѣ-же.

Дескільки—нар. нѣсколько.

Декларованне—декламація.

Декларовати—декламировать, пропзносить.

Деколи—нар. иногда.

Декрет—(акт. сл.) судебное рѣшеніе, приговоръ, постановленіе суда.

Декрет компромиссарський—рѣшеніе третейскаго суда.

Декрет купний—рѣшеніе купнаго суда. См. К.

Декрет езекуторіальний—(акт. сл. decretum executionis) окончательное рѣшеніе подлежащее исполненію, даже силою.

Декретова книга — книга, въ которую вносились рѣшенія, приговоры и постановленія суда.

Делятор—(акт. сл.) такъ назывался въ старину истецъ по отношенію его къ обвинительной власти.

Дѣмен, демена—корма на суднѣ.

Ой сидить козакъ да на демені,

Він деменою повертає. П.

Демешек—стальное остріе.

Демко—Демянь.

Демь—нар. гдѣ.

Ой то-жъ бимъ полетів як куля, як криє,

Демь орлов родився, демь соколом ріє.

І. Федькович.

Дендера — растение *Datura Stramonium* L.

Деніс, Денисько—Діонисій.

Денце—денушко.

Депутат—(акт. сл.) членъ трибунального суда; они посылались въ сеймъ отъ всѣхъ воеводствъ, входившихъ въ округъ извѣстнаго трибунала.

Депутатованний—какъ депутатъ отправленный.

Дерга,—1) покрывало, платокъ большой шейный. *Хватавсь за дергу і туливсь.* 2) Родъ женской юбки изъ самой грубой матеріи.

Деревіна, деревня—дерево.

Деревій—растение *Achillea Millifolium* L.; иначе по-Южно-руски—*краваник, серторіз, білоголовник,*

Деревій болотній — растение *Achillea magna* L.

Деревій степовий — растение *Achillea millifolium* β. *lanata.*

Дереза—растение *Caragana frutescens* L.

Дерез—дерево *Cornu mascula* L.; иначе по-Южно-руски—*кісіль, корне.*

Дерезівка—водка настоянная на тернѣ.

Держава—помѣстье.

Державецъ—помѣщикъ.

Що відлячи панове державці Український мусим утікати. Лѣт. Самов.

Державскій—помѣщичій.

А мужиків вильнихъ і державськихъ 10,000 ходили робити Линіи.

Лѣт. Самов.

Держално, держальце—рукоятка.

Деркач—1) голикъ, старый вѣльникъ. 2)

Птица дергунъ или дергачъ. 3)

Родъ игры въ жгута.

Деррина—въ Херсонской и Екатеринославской губерніяхъ такъ называютъ кустарники, состоящіе изъ терновника, бояришника, шиповника и ежевика.

Деряба—(Галицк.) корыма, трактиръ на столбовой дорогѣ.

До деряби жиди — рандарі вернуть.

Правда 1874 г.

Дерябка—растение *Galium Aparine* L.; иначе по-Южно-руски—*мокрець, лепецъ*

Десница—правица. см. II.

Десь—нар. гдѣто, вѣроятно, знать, конечно.

Десь він у школи ходив, що все зна.

Десь-біч—правая сторона.

Десьбочний—правосторонний.

Десятинний мед — подать съ меда; десятая часть съ продаваемого меда.

Десятуха—10 пятница послѣ Пасхи.

Дехто—кто-нибудь, кое-кто.

Дешпероваѣти—(акт. сл.) отчаяться. *Через увесь день оппоновались, однак дешпероваѣши, раздвоїлися.*

Величко.

Дѣщина—малость, частица.

Дещо—кое-что.

Де-як—нар. какъ-нибудь.

Де який—какой-нибудь.

Джгутъ—линоукъ, въ видѣ плети, туго свѣрнутый платокъ, концы бьютъ въ игръ извѣстнаго рода. Также *джгут* изъ соломы, волосъ и проч.

Джер—(Галицк.) поило, кормъ.

Іла сир і джер тила. Пѣс.

Джерезелі—1) очень тонкія щоглы или жерди. 2) Коса на головѣ дѣвушки, сложенная вѣнкомъ.

Джерелѣ—ручей, источникъ.

Джеркотити—(въ шутку) издавать звукъ, говорить невнятно.

Все тямлють, джеркотять,

Якъ гуси по-Німецьки. Гребінка.

Джигун, джигунецъ—шалунъ.

„Ой джигуне, джигуне,

Виддай мою плахту;

А я тобі заплачу

Горілоньки квартиру.» Пѣс.

Джигжигилѣстий—вертлявый, хвастливый

Джугстро—(Бесарабск. сл.) дерево Acer Campestre L; иначе по-Украински—*паклен, неклен*.

Джугастро negro—дерево Acer tataricum

Джура=чура. См. Ч.

Джунджюристий—бравый. *Яка ж джунджюриста*.

Дзарзари=абрикос. см. А.

Дзвенячий—звеняцій.

Дзвін, дзвѣи—колоколь; звонъ.

Дзвінка—бубновая масть въ картахъ.

Дзвічник—колокольный мастеръ.

Дзвіночки—колокольчики Linaria genistaefolia Mill; иначе по-Украински—*костюрки*.

Дзвоник—колокольчикъ.

Дзвонити—звонить.

Дзвониця, дзвіниця—колокольная, башня. *Казнь всім посполитая на дзвониці сидіти*. Чинъ Львов. Брат. 1668 року.

Дзвонки—растеніе Convolvulus sepium L.; иначе по-Южно-русски—*плітуха, вьюнок*.

Дзвонок=дзвоник. См. выше.

Дзеркало—зеркало; иначе по-Южно-русски—*люстро, свічадо*.

Дзіга—юла, волчекъ.

Дзигари—стѣнные или столовые часы.

Дзигаристер—часовой мастеръ.

Дзигарок—карманные часы.

Дзіглик—стулъ.

Дзигло—кресло.

Дзик—звукъ.

Дзікати, дзічати—звучать.

Дзіковий—звуковой.

Дзізіввер—зинзивей, растеніе Malva Mauritania L.

Дзізіввер-зук—хватъ, лихачъ.

Дзінькатор—(Подольск. сл.) калитка, портмоне (?)

Дзѣга=дзіга. См. выше.

Дзуськи=азасъ. См. А.

Дзюб, дзѣб—клювъ.

Дзюба—(Галицк. сл.) рябая отъ оспы дѣвица.

Дзюбаний—рябой отъ оспы

Дзюбати—клевать.

Дзюбатий=дзюбаний. См. выше

Дзюра, дзюрка—дыра, отверстіе.

Дзюркотати, дзюркотити—течь. *Вода з криниці тихесенько дзюркотала*.

Дзюркотливий—журчащій.

Дзюркотонька—журчащій. ручеекъ, источникъ, струя воды.

Дзюрчати, дзюрити—литься мелкой струей.

Дзівкати—лаять; говорится о собакахъ молодыхъ и лисицахъ.

Дзиволинне-я—лай щенка.

Дзиволинти—лаять какъ щенокъ.

Дибати—подниматься на ноги, хромать, подкрадываться, найти.

Дяби—ходули.

Дібки—нар. на заднихъ ногахъ (оживотныхъ), на цыпочкахъ (о людяхъ).

Дивана—растеніе Verbascum Thapsus L; иначе по-Южно-русски—*ведмеже ухо, коровьяк*.

Дивень—хлѣбъ въ формѣ калача употребляемый на свадьбахъ.

Дивина—1) растение, Царскій скипетръ *Verbascum Lychnitis* L. *Verbascum thapsus*. 2) Удивленіе, странность.

Що то за дивина.

Дивитися-тця—смотрѣть, глядѣть.

Дивій—(акт. сл.) дикій, лѣсной.

Диво—чудо, непонятное явленіе, странный случай или событіе.

Дивом дивовати—очень удивляться.

Дивовати—удивляться.

Дивоватися-тця = **дивовати**. См. выше.

І сему чуду дивуємся... Ісему ся подивуєм. Духовн. Мономаха.

Дивовижа—удивленіе, рѣдкость, чудо, диво.

Дивовіськс—удивительное дѣло.

Дивообраз—гротескъ.

Диворта—(акт. сл. *givortium*) расторгеніе брака.

Дигнитар—(акт. сл. *dygnitarz*) сановникъ.

Дигнитарство—(акт. сл. отъ Латинскаго *dignitas*) публичная должность.

Дика вишня—*Prunus chamaecerasus* Jacq.

Дика рябина—*Tanaseum vulgare* L.

Дика чернушка—растение *Nigella arvensis* L.

Дике жито—растение *Secale fragile* M. B.

Дилация—(акт. сл. *dilatio*) отсрочка разбирательства дѣла по какой нибудь законной причинѣ; *дилация infumitatis* отсрочка дѣла по болѣзни кого нибудь изъ тяжущихся.

дилация admunimenta—отсрочка дѣла для представленія письменныхъ доказательствъ; *дилация Wywiedzenia inquizycui*—отсрочка дѣла для отбранія свидѣтельскихъ показаній.

Лима—буквица см. Б.

Димарь—паровая или дымовая труба.

Димчѣлка—вѣтренница.

Динячий—дынный.

Дирчати—издавать звукъ стекломъ, или чѣмъ тонкимъ, барабанить, жужжать.

Коли слуха щось дирчить за спиною.

Дитина, дитинка—дитя, дитяtko.

Дишкрѣт—(акт. сл. отъ Латинскаго *discret*) учтивость, почтеніе.

Дишкретний—учтивый, почтительный, милостивый.

Дишкреце—нар. учтиво, милостиво, почтительно.

Діацезія—(акт. сл.) епархія. *Визиваючи на синод мій діацезіальний*. П. Погила.

Діацезіальний—епархіальный.

Діамепт—бриллиантъ.

Діаментовий—бриллиантовый.

Діаріум, діаруш—(акт. сл. *diarium*) журналъ, дневникъ, дневная записка. *Діаріуми Канцеляристи Пана Ханенка.*

Діаріушник—журналистъ.

Діаріушниця—журналистка.

Дібрѣва, дібрѣвонька—дубрава.

Дівер—дѣверь, мужнинъ братъ.

Дівич-вечір—дѣвичникъ.

Дівка, дівча я, дівчата—дѣвка, дѣвочка, дѣвушки.

Дівчанне-я—дѣвство; лѣта дѣвичьи.

Дівовати—дѣвствовать.

Дівѣта—(собирает.) дѣвушки.

Дівѣцтво—дѣвство.

Дівоча кров—растение *Amygdalus nana* L.

Дівочій, дівобцький—дѣвичій.

Дівѣчити—быть дѣвушкою, оставаться небрачною.

Дівчачий—дѣвичій.

Дівчина—дѣвушка.

Дівчина в зелені—растение *Nigella damascena* L.; иначе по-Южно-руски—*нечасанні панночки*.

Дѣ, дѣдуга, дѣдусь—дѣдъ, дѣдуганъ,
дѣдушка.

Дѣ—растение *Cirsium lanceolatum* Scop.
Дѣдизнѣ—дѣдовщина.

Дѣдовник—растение *Arctium Lappa* L;
иначе по-Южно русски—*лопух*, *лопушник*.

Дѣдичія—клеветница; иначе по-Украински—*звѣдця*.

Дѣдько—домовѣй.

Дѣгромада—компанія для какого-либо
предпріятія.

Дѣлюд—трупна

Дѣмир, дѣмирищина—самоуправленіе.

Дѣпись—лѣтопись.

Дѣвий—дѣятельный.

Дѣвость—дѣятельность.

Дѣцери—дѣйствующія лица.

Дѣперія—трупна.

Дѣйво—1) молоко; дойка коровъ. 2) Поступокъ, дѣло.

А вже що в хатнѣму ділі, коло дѣйва там, коло печі, коло тіста, коло варива... Номис.

Дѣйство—дѣяніе, поступокъ.

Дѣжа, дѣжка—кадь, кадушка.

Дѣл—долъ, помость.

Дѣлованне-я — заборъ; иначе по-Южно-русски—*баркан*, *паркан*, *обора*.

Дѣлма—дли, чрезъ.

Дѣлница—различіе, распаденіе, раздѣленіе, дѣлимость.

Дѣлчий лист—(акт. сл.) дѣлежная записъ

Дѣм—1) домъ, дворъ. 2) Извѣстное число дворовъ, какъ податная единица для сбора подымной подати.

Дѣра, дѣрка—дыра, дырка.

Дѣско—кругъ, круглякъ.

Дѣснє—нар. именно, точно, настояще.

Дѣтвѣра—(собират.) дѣти.

Дѣти—дѣти.

Дѣтинний, дѣтинячий, дѣтячий, дѣтиньский, дѣтський—дѣтскій.

Дѣтисѣ-тѣця—дѣваться.

Дѣтський, децький—урядникъ имѣвшій по преимуществу власть исполнительную; онъ посылался за отвѣтчикомъ, если тотъ неявлялся на позовъ, ему поручалось иногда взысканіе нѣкоторыхъ сборовъ и наблюденіе за правильнымъ отбываніемъ повинностей. Вознагражденіе въ его пользу, взыскивавшееся съ виновнаго, называлось, *децькованне*. Дѣтскіе исчезли одновременно съ замѣною Вижей Возными.

Дѣя—дѣйствіе, поступокъ, актъ.

Дѣяти—дѣлать, совершать.

Дѣяч—дѣятель.

Дѣячка—дѣятельница.

Дѣколи—нар. съ какой поры.

Дѣланина—длань.

Дѣмитрѣ, Дѣмитрик, Дѣмитрусь—Димитрій, Мптя.

Дѣмухати, дѣмухнути—дунуть.

Дѣишѣка—денѣкъ.

Дѣишє—родъ доски, съ одного конца съ дырою, въ которую втыкають гребень съ мичкою. Пряжущая женщина обыкновенно кладетъ *дѣишє* на лавку и садится на немъ.

Дѣипра, Нѣипра — богиня Дѣипра; главная дѣипровская русалка.

Дѣипрѣ, Дѣипр, Дѣипер, Козачий Шлях—рѣка Дѣипръ.

Дѣипрянський—дѣипровскій.

Дѣистра—тоже что и *Дѣипра*. См. выше.

Дѣістро, Дѣістр, Дѣістер, Гайдамацкий Шлях—рѣка Дѣістръ.

Дѣістрияньський—дѣістровскій.

До—предлогъ къ, до, въ конецъ.

Добѣа—время, пора.

Добачати, добачити—хорошо видѣть, замѣтить.

Добраніч!—нар. спокойной ночи, прощайте.

Добре—нар. хорошо, удобно.

Добридень—добрый день, здравствуйте,
на-добридень—съ добрымъ утромъ.

Добрый—хорошій.

Добродій—1) сударь, господинъ; 2) благодѣтель, благотворитель.

Добродійка—1) госпожа, сударыня; 2) благотѣтельница, благотворительница.

Добродійний—благодѣтельный.

Добродійський—господскій, добродіевъ.

Добродійство—1) дѣланіе добра, благіе поступки. 2) Публика.

Панове добродійство, до вас обертаю мою річ.

Добродійство правне—(акт. сл.) льготное право.

Доброутливостъ—доброта.

Доброхить—нар. добровольно.

Доброчинковання—благодарность, благотворительство.

Добрячий—добрый.

Добування—добываніе, приобрутаніе, доставаніе.

Добувати—добывать, находить, доставать.

Абб добути, абб дома небути. Погов.

Добуватися-тьця—стучаться.

Довбати—долбить.

Довбешка, довбня—вологушка.

Довбиш, доубиш—литавщикъ, одинъ изъ видныхъ чиновъ въ Запорожской Сѣчѣ; во время собраний онъ давалъ повѣстку народу.

Довгий—длинный, долгій.

Довго—нар. длинно, долго.

Довгонбик—носатикъ, насѣкомое.

Довжезний—длиннѣйшій, огромнѣйшій.

Довишний—вѣрный, настоящій, непремѣнный.

Довідома подати—объявить.

Довідъ—узнаніе, освѣдомленіе.

Довіковати—окончить жизнь.

Довле учинити—удовлетворить.

Доволі—нар. вдоволь, достаточно.

Довольнитися-тьця—довольствоваться, удовольняться.

Довти, довци—острота, умъ, способность. *Немаючи такого довцину військо справовати.*

Догадатися-тьця—договориться; смекнуть.

Догана, доганка—охужденіе, горькій упрекъ, укоръ, порицаніе.

Доганяти—упрекать, порицать.

Доглядати—присматривать.

Догодис—нар. удовлетворительно.

Догодувати—докормить.

Догож—угода, угождение.

Догожати, догождати—угождать.

До-горі—нар. на верху, вверхъ.

До-гори ногами. До-гори черева.

Додавати—прилагать, увеличивать.
Хміль буде моему серцю смілость додавати. Дума.

Додати—прибавить, придать.

Додаток—прибавленіе, приложеніе, придача.

Додержати—сдержать, ненарушить.

Додільний—цѣльный, одинаковый, весь съ одного матеріала сдѣланный.
Він був у сорочці додільний. Пѣс.

Додлатися-тьця—промедлить, дотянуть.

Додблі, додблу—нар. внизъ, на землѣ, къ низу.

Дождєвний—дождевой.

Доживотис—нар. пожизненно.

Дожи—союзъ даже.

Дожчїстий, дощчїстий—дождливый.

Дозвілле—позволеніе..

Дозвілье—досугъ, свободное время,

Дозирати—1) надсматривать, смотрѣть зачѣмъ, исполнять.

Що волі нашої не дозирають. Мазепа.

Дозиратися-тьця—присматриваться, придираться.

Дознавця—ислѣдователь.

Дозѣр—досмотрѣ, наблюденіе.

Дозѣрця—патруль; смотритель.

Дойда—ищейка, охотничья собака.

Доістиний—настоящій, истинный.

Доіхати—донечь, назолить; доіхать.

Дока—(отъ латинскаго doctus) хитрый, умный, искусный, способный, ловкій.

Доказувати—досказывать.

Доки, докіль—нар. доколѣ? пока?

Та доки цього буде?

Докладати—прикладывать, дразнить прозвищемъ.

Доконечне—нар. непременно.

Докѣр, докїр—укоризна.

Докосїтися-тьця—добраться.

Докуди—нар. пока.

Докука—неотступное требованіе.

До-кѹпи—нар. въ одно мѣсто.

Військо до-кѹпи у промаду скликають.

Докучати—надоѣдать.

Долегати—досаждать, сильно болѣть.

Долегливість—домагательство, притязаніе, оскорбленіе, обида.

Дѣлі—нар. внизу, на полу, на землѣ.

Дѣлівка—глиняный или кирпичный полъ

Доложитися-тьця—доложить, укладывать, доводить до свѣденія. *Доложившися Гетьмана.*

Дѣлѣня—ладонь.

Дѣля—1) участь, судьба. 2) Растеніе *Sempervivum globiferum* L.

Домѣнатися-тьця—дощупаться.

Домівка—домъ, жилище.

Домівський—домашній, собственный.

Домівство—хозяйство.

Домівці—домашніе.

Дѣма, Домѣха, Домѣся—Домникия.

Домѣва—контрактъ, условіе договоръ, пакты.

Домѣвати—жить домомъ, хозяйничать.

Домѣвик—дѣдко. См. выше.

Домѣвина—домашнее условіе.

Домѣзія—гробница.

Стоїть в селі Суботіві,

На горі високій,

Домѣвина України

Ширѣка, глибока. Т. Шевченко.

Домѣвитися-тьця—условиться, договориться.

Домѣвлений—договоренный.

Домѣвлянка—договоръ.

Домѣвляти—договаривать, упрекать, грубо говорить.

Домѣвник—домочадецъ.

Домѣнтарь—домосѣдъ.

Домѣнтарка—домосѣдка.

Домѣткані—домашнїе тканье.

Домѣтканний—дома сотканный (о холстѣ.)

Донація—(акт. сл. donatio) дареніе.

Доньщина, Дїн—Земля Войска Донскаго.

Дѣня, дѣнька—дочь, дочка, дочечка.

До-останку—нар. до конца, до послѣдняго.

Допѣсти коня—сѣсть въ попыхахъ на лошадь.

Допѣвїтися-тьця—домогаться, удостовѣриться, обезопасить, обезпечить себя,

Допевняйся-же, наш Гетьмане, допевняйся плати!

Як не будеш допевняти, будемо втіка-ти. Пѣс. про Линію.

Допївати—1) натягивать. 2) Стремиться.

Допитѣтися-тьця—допроситься.

Допікати—досаждать.

Доплентатися-тьця—добраться, дотачиться.

Допрік—укоръ.

Допрікати—укорять.

Допровѣдити—довести, доставить.

Допрѣшуватися-тьця—допрашивать, умо-
лять.

Дорáдець — совѣтникъ.

Дораз — (Буковинск. сл.) нар. разомъ, въ одно время.

Дорватися-тьця — добратся.

Дорвавшись до коюби почала нею дочку бити, щоб не женилася.

Дорік, доріканне — докорятельство.

Дорікати — докорять.

Доробіти — сдѣлать, окончить.

Дорожбіта — дороговизна.

Дорожник — растение *Plantago lanceolata* L.; иначе по-Южно-руски — *порожник, собачи язички, стягач*.

Дорозуміватися-тьця — догадаться, понимать, предполагать.

Дорош — Дорофѣй.

Дорошенко — сынъ Дорофѣевъ.

Досвідчєнне — опытность.

Дбєвітки — посидѣлки по утрамъ; работа утромъ при огнѣ, на которую собираются *дівчата і парубки*.

Досвіток, досвіта — разсвѣтъ.

Досвітача мати — женщина въ избѣ которой собираются *досвітки*.

Досвітача хата — изба въ которой собираются на *досвітки*.

Дбєнть — нар. довольно, вволю, достаточно.

Маеш, Ваша Милость, в маєтностях своїх духовних особ досить, не треба шукати где інде. І. Копинський.

Досі — нар. по сю пору, доселѣ, до сего времени.

Доскона́лий — совершенный.

Доскона́лость — совершенство.

Дослуха́тися-тьця — вслушиваться.

Достану́тий — достаточный.

Достану́лость — достаточность.

Достатѣчне — нар. достаточно, удовлетворительно.

Достáток — корысть; имущество.

Достомѣнно — нар. какъ слѣдуетъ, какъ

должно, формально, точно, слово.

Досягати — достигать.

Брагиня досягнувшись. Величко.

Дотѣпа — способность.

Дотєний, дотїний, стїний — способный, старательный, расторопный.

Достєпность — дотєпа. См. выше.

Доти, дотїль — нар. до той поры, до того мѣста.

Дотикати — касаться, относиться, хватать, прикасаться.

Дотичний — современньй, теперешний, настоящій.

Доткливий — 1) чувствительный. 2) Колкій, обидный. *Речі доткливі, уціп ливі і вельми досадні.* Рубанъ, 1693 г.

Доткливость — 1) чувство. 2) Смута, притѣсненіе. *Як бисмо конечно мїмі і могли успокоєні бути в наших великих доткливостях.* Кієвлянинъ 1840. стр. 165.

Дотовнитися-тьця — протиснуться, пройти сквозь толпу.

Дотримувати — исполнить, додержать, издержать.

Дотум — (акт. сл. *dotum*) приданное, вѣно.

До́ява — объявленіе, донесеніе.

До́явити — объявить, донести, открыть.

Драб — растение *Viola arenaris* Dec.

Драбина — 1) подвижная лѣстница. 2) Грядка, облочокъ. 3) Бока въ мало-російскомъ возѣ.

Драбинастий — *драбинастий віз* — обыкновенный Украинскій возъ у котораго боками служатъ *драбини*.

Дра́бинчастий — пятнистый, клѣтчатый.

Драга́л — 1) холодецъ 2) Растение *Tremella mexenferica* Remy.

Драгáлти — дражать, нависнуть (говорится о тучахъ.)

Дражнити — дразнить

Драмовий, драмний—драматический,
Львівська, українська драмова
дієцерна

Дрань, драиця—тонкія досточки для по
 крытія кровлей употребляемыя.

Драпач—(Галиць) растение осетъ Л.
 Cninus.
Ой є в лісі драпачище,
Зчешу собі головище. Пѣс.

Дранѣжний—хищный, разбойнический.

Дранѣжство—грабежъ

Драніка, драи́ка—грабитель, взяточникъ

Дранустан—растение *Azalea pontica* L.;
 иначе по-Украински—*штанодран*.

Дра́та—притѣсненіе, поборъ; отъ слова
драти.

Дра́тва—смольныя нитки.

Драти—1) глаголь брать взятки. 2) Же-
 лѣзные оконныя рѣшотки.

Дра́товати—дразнить подстрекать, тер-
 зать, мучить.

Дра́ча—тіснява. См. Т.

Дременути—быстро побѣжать

Дремка, дря́ка, дремота—сонливость,
 дремота.
Сонький—дрімкий в колесиньки. Пѣс.

Дригулька—дрожаніе, болтаніе нога-
 ми. *Витупієвує дригульками, ніби*
танцює. Номис.

Дри́гати—ногами двигать, болтать.

Дри́гнути—содрогнуться.

Дря́сли—бігушка. См. Б.

Дри́стати—страдать поносомъ.

Дри́стокіз—растение *Crocus reticulatus*
 L.

Дри́бний—мелкій.

Дри́бно—нар. мѣлко, по крошкамъ.

Дри́бноголовий—идіють; микроцефаль.

Дри́бушка—мелко заплетенныя косы на
 головѣ.

Дри́бязок—мѣлочъ.

Дри́бота, дро́бота—дрожь, вздрагиваніе.

Дри́жаки—дрожь, дрожаніе.

Дри́жати—дрожать.

Дри́жджі—дрожжи.

Дрик, дрдк—растение *Genista tinctoria*
 L.

Дри́ковіця—жаркое время лѣтомъ, ког-
 да скотъ бѣсится.

Дри́мля—дремка. См. выше.

Дри́кло—дрянь, обрывишъ.

Дри́бина—мелкая вещь.

Дробок—небольшой кусокъ.
Дай ми жінко дробок солі ще, бо тре-
ба траву посолити.

Дроботіти, дри́ботіти—болтать. молотъ
 вздоръ.

Дроботун—болтунъ.

Дроголюб, драголюб—растение *Lycopus*
euroaeus L.; иначе по-Украински—
юзник.

Дрозд—(Галиць. сл.) дроздь.

Дронак—гоцак. См. Г.

Дати дропакѣ—направить лыжи, уйтн.

Дрот—провода.

Дротяний—проволочный.

Дротянка—проволочная вещь.

Дрочі́ти—дразнить, разъярять.

Дрочитися-тьця—вертѣться.

Дружина—1) жена. 2) Отрядъ войска.
 2) Компания, товарищество.

Дружитися-тьця—сдѣлаться другомъ.

Дружкѣ—дѣвушка шаферъ.

Дружки—брачные свидѣтели.

Дружкѣ—шаферъ.

Друк—печатаніе, печать книжная.

Друкаръ, друкари́к—типографшикъ.

Друкарка—типографица.

Друкари́я—типографія, печатня.

Друковати—печатать, тиснуть.

Дрюк, дрючина—дубина.

Дря́иця—дранія. См. выше.

Дря́пати—царапать.

Дря́ніка, дря́пичка—взяточникъ.

Дрясовати—мучить.

Кулі вертала,
Кіньми дрясовала. Пѣс. о Почаевѣ.

Дуб—1) *Quercus Robur*; иначе по-Украински—*стежар*. *Quercus pedunculata Ehrh.* *Дуб*, var. *граесох*—*ранній дуб*—var *tardiflora*—*нізній дуб*. 2) лодка. 3) *Дуба да́ти*—умереть, околѣть. *Був п'яний, та під тинем дуба дав.*

Дубе́ць—лозовый прутъ, розга.
Дубце́м ё́о коли не слушае. Погов.

Дубі́на—дубовое дерево.

Дубі́вка—родъ дыни.

Дубле́ний—хладный (въ шутку).

Дубняк, дубинчок—дубовый вустарниѣть, дубовый лѣсокъ.

Дубова лапа—растеніе *Sticta pulmonacea*

Дубро́ва—дубовая роща.

Дубровка—растеніе *Potentilla tormentilla Schrank*; иначе по-Украински—*кур-зілле*.

Дуда—такъ называлась пошлина платимая во времена Уніатскаго ига надъ нашею Родиною; она свое названіе получила отъ Польской монеты *Dudek*, 15 коп. серебр.

Дуда́, дудка—свирѣль.

Дудар, дударчик—мастеръ дѣлающій дудки.
Дударик їде, віз дудок везе:
Батькові дуду, матері дуду,
А дитинятам по дудинятам.
 Галицк. Пѣс.

Дудіти—играть на дудкѣ.

Дудіти—пить съ жадностью.

Дудонь—свирѣльничъ (?)
Ісчез стрілов в пустій мращі,
Дудонь замовчае;—
Може мѣ вже де в байраці,
Дай вовк доїдае. Шашкевич.

Дужатися-тьця—бороться, мѣряться сплами.
Не зазнають вони лихої доли, нема-

ють дужатися з суперечною судьбою. Терлецький.

Дуже—нар. очень, сильно, крѣпко

Дуженний—сильный, мощный.

Дужий—дюжий, сильный, крѣпкій.

Дук, дѹка—вождь, князь, богачъ, знатный человекъ, вельможа; отъ Латинскаго *dux*.

Дукáт, дукáч—червонецъ, а такъ-же родъ большой медали носимой женщинами на шеѣ.

Дуківство—княжество.

Дуківський—княжескій, полководническій, богатѣйшій.

Дуківщина—княжеское помѣстіе.

Дулі́вка—водка настоянная на *грушах-дулях*. См. ниже.

Дульє́ти—женское платье изъ мягкой шелковой матеріи; отъ Французск. *une étoffe de soie est duilleté*.

Дуля—1) родъ продолговатыхъ грушъ. 2) Шпшъ, кукишъ.

Дума—1) эпическая пѣсня. 2) Мысль, мѣнѣіе.

Думка—1) дума, мысль, намѣреніе, раздумье, забота. 2) Родъ пѣсни.

Дун, дон—господинъ, съ Испанскаго *don*.

Дундук, дондук—суровый, упрямый мужчина.

Ду́ньскій—датскій.

Ду́ньчик—Датчанинъ.

Ду́ньщина—Данія.

Дуомини—(Бесарабск. сл. съ Молдавск.) растеніе *Veratrum phlomoides L*; иначе по-Южно-русски—*канделля, коровьяк, царська свѣчка*.

Дуна́євський, дуна́євський, дуна́євський, дуна́євський—дупловатый (о деревьяхъ).

Дурбас, дурень—глупецъ, дуракъ.

Дур-зі́лле—белена, растеніе *Datura stramonium*.

Дурисвіт, дуросвіт—обманщикъ, мошенникъ, пройдошвѣтъ.

Дурити—дурачить, обманувать.
Дурійка—сумазбродство.
*Уважай, бо вікно псує три ріш: ат-
 рамент, сіль і молоду жінку, що
 би с тобою що не подіялось—тоді
 чиста дурійка.* Ворожба с Квітів.

И. П.

Дуріти—глухѣть, сойти сума.
Дурман—дур-зілле. См. выше.
Дурниця, дурніна, дурнічка—1) вздоръ,
 пустяки, глупость; даровое. 2) Ра-
 стеніе *Vaccinium uliginosum* L.;
 иначе по-Южно-руски — *голубень,*
лохина, лохачи, піжки.
Дуріти, дурнішати, = дуріти. См. выше.
Дурно, дурнісецько—нар. напрасно,

даромъ.
Дурношян—дурман, дур — зілле. См.
 выше.
Дутель—погибель, паденіе, кончина;
дутеля згісти—умереть.
Дутельний—смертельный.
Дюдя—(дѣтск. сл.) стужа, холодъ.
Дявол—дьяволъ.
Дяволѣний—дьявольскій,
Дягель—растеніе *Angelica sylvestris* L.
Дягиль—растеніе *Archangelica offic-*
inalis Hoffm; иначе по-Украински—
дзеньель.

Дядина—1) жена дяди. 2) Всякая за-
 мужняя женщина или вдова.
Дядинки—проводы.
Дядків, дядківський—дядюшкинъ,
 дядькинъ.
Дядько—1) дядя. 2) Всякій женатый
 или вдовый человекъ.
Дяк—дьячокъ.
Дяка—благодарность.
Дякло (акт. сл.) сборъ въ пользу зем-
 левладѣльца.
Дяков—(Галицк.) благодарный.
Дякова, дячіха—жена или вдова дяка.
Дякованне-я—благодареніе.

Дяковати, дякувати—благодарить.
Дякониха—жена или вдова діакона.
Дятло, дятел—дятель.
Дятловина—растеніе *Trifolium pratense*
 L.; иначе по-Южно-руски—*Івасик,*
конюшина, вязіль, понки, троян.

Е.

Е—есть, 3-е лице глагола *бути*—быть;
 во 2-мъ лицѣ *еси*; въ 1-мъ ли-
 цѣ неупотребляется. *У еси е худо-*
ба і крути. *Е де сісти а нема що*
істи. *Е в глеку молоко, та голова*
невмізе. Поговорки.
Евѣкта—вывозъ товаровъ.
Еврішок—1) пряникъ особой формы,
 2) Небольшой звѣрь, составляющій
 съ родами бѣлки и сурка одно семей-
 ство. Л. *Mus citillus vulgaris, Sper-*
mophilus.
Евтух, Явтух—Евтихій.
Едамашка—дамасская матерія, весьма
 плотная, съ узорами того же цвѣта; въ
 старину бывшая въ великомъ уваже-
 ніи.
Едамашковий—съ дамаской матеріи сдѣ-
 ланный.
Едваб—шелкъ, шелковая матерія.
Единецъ—одинецъ, одинокій, единствен-
 ный.
Едкіль—нар. съ какихъ поръ.
Еднати—соглашать, сговаривать, скло-
 нять на свою сторону.
Еднатися-тия—соглашаться; вступать
 въ бракъ, склоняться на чію либо
 сторону.
Еднак—(акт. сл.) союзъ но, однако.
Еднач—соединитель, агентъ.
Едначка—соединительница, союзница.
Едностайний, однастайний—единодуш-
 ный, единогласный.

Единостаїно — вар. єдинодушно, єдиногласно, дружно

Единостаїность — єдинодушїе, єдиногласїе.

Единость — єдинство, унїя.

Единостїий — союзный, соединенный.

Единостїи краї, єдиностїи землї — соединенные штаты, союзъ, федерація.

Ежак, їжак — ёжъ.

Езул — растение, *Hyssopus officinalis* L.; иначе по-Українски — *иссон*, *Юзеф-ка*.

Езуїта — іезуїтъ.

Езуїтскїй — іезуїтскїй.

Економ — экономъ.

Елекція — (акт. сл. *eletio*) избраніе.

Ембаръ — амбаръ.

Емь — я. *Перших днів місяця марта постий емь до Бїлграда, столицї вилломаючагося з під турецького на княжества сербьского*. Терлецький.

Ерекція — (акт. сл. *erectio*) дарственная запись въ пользу устрасваемой церкви.

Ж.

Жаба — лягушка.

Жабаръ — лужа пли болото, въ которомъ водятся жабы.

Жабовина — (собирает.) лягушки.

Жабрей — растение *Galopsis Ladanum* L.

Жабрик — растение *Galopsis Tetrabit* L.

Жабурїи — лягушечье гнѣздо.

Жабляча цибуля — растение *Scipus Tambernaemontani* Gmel.

Жага — сильное влеченіе, желаніе.

Жадà — жадность, жажда.

Жадàння — желаніе, требованіе.

Жадàти — желать.

Жадїбка, жадоба — охота.

Не силуйте співати; жадоби не має.

Шпцацький.

Жàлний, жòдний — никакой, ничто. *Без жадної причини.*

Жàдость — (акт. сл.) сильное желаніе.

Жайворонок, жайворошок — степной жаворонок *Alauda Arvensis*.

Жакòвати — разорять, грабить, опустошать.

Жакòвство — (акт. сл. *żakowstwo*) жеманство, педанство.

Жалòбний — горестный, жалобный.

Жаління-є — жалость, сожаленіе.

Жалковàння-є — сожалѣніе, соболѣзнованіе.

Жалковàти — жалѣть, сожалѣть.

Жалковàтися-тьця — жаловаться, сожалѣть, обвинять.

Жалòба — печаль, трауръ, погребальная процессія.

Жалòване — мпость, жалость.

Жàловати — любить, беречь, жалѣть, жаловать, сострадать.

Жàлостний — печальный, трогательный, сострадательный. *Жалостним на тебе уболїваючи серцем*. Величко.

Жàлостне — нар. трогательно, печально. *На инструментах всі жалостне грали*. Ханенко.

Жàлощи — сѣтованіе, соболѣзнованіе.

Жаль — печаль, скорбь, сожаленіе.

Великий мій жалю! Народ. пѣс.

Жàльний — скорбный, тоскливый.

Жарїна — раскаленный уголѣкъ.

Жарївниця — жаровня.

Жарїск, жерлòк — (акт. сл.) обжора, обѣдало.

Жарївка — жемчужина, перль. *Зубоньки як жарївки*.

Жàрт, жàрти — шутка, игра, насмѣшка, острота.

Жартлївий — шутильвый, игривый.

Жартòвати — шутить, играть.

Жартує, пустує, не дає спати. Пѣс.

Жартòвличчї — жартливый. См. выше.

Жартовливість—рѣзвість, игривість.

Жасміна—растение *Philadelphus coronarius* L.

Жа́ти—жати.

Жа́тний козак—помѣщикъ.

Жах—ужасъ, страхъ.

Жахѣние-я—пугливість.

Жаха́ти—пугать, страшить.

Жаха́тися-тьця—ужасаться, удалаться.

Жахливий—боязливый, трусливый.

Жахливість—пугливість, боязливость.

Жахляк—трусъ.

Жахлячка—трусиха.

Жахид—нар. страшно, пугливо.

Жахну́тися-тьця—ужаснуться, испугаться.

Жахтіти—сильно бояться.

Бідна дівчина з переляку аж жахтіть.

Жба́н, жба́нок, джбан, збанок—посудина въ родѣ кадучки или горшка.

До часу жбан воду носить. Посл.

Жббжж—збіжжя. См. З.

Жва́вий—веселый, бравый, оборотливый. скорый.

Жва́во—нар. бодро, браво, весело.

Жвавість—веселость, бравость, живость, проворство.

Жвяка—жвачка.

Жвякати—жевать жвачку (о животныхъ).

Жвѣхтати—чваркать.

Жвѣхтали мокри личаки.

Жгучка—растение *urtika urens* L.; пначе по Южно-русску—*жилавка, жичука, жижека*.

Жда́нки—ожиданіе.

Же́—союзъ что.

Жеб, жеби—союзъ чтобы.

Жебрак—нищій, пролетарій.

Господи Боже що жебрак має,

На тій широкій, багатій землиці.

Н. Устиянович.

Же́бри—(Галицк.) прошеніе милостыни.

Пішов дід с бабою на жебри під церкву.

Жеглір—плаватель, морякъ, матросъ, мореходець.

Жегнаніе—(акт. сл.) прощаніе, благословеніе.

Желізня́к, залізня́к—1) кирпичъ желѣзнякъ. 2) Растение *Verbena officinalis* L.

Жемчу́ж—жемчугъ.

Жениха́ние—любовныя шутки.

Жениха́тися-тьця—любезничать, амурничать.

Же́нишненко—женишокъ.

Же́нци—женцы.

Жербі́й—растение *Cirsium arvense* L.

Же́рдка, же́ртка—жердка, вѣшалка.

Жерело́—джерелѣ. См. Д.

Жереті́я—змѣя.

Жертві́ня—жертвенникъ.

Жеруха́—кресъ-салатъ, *Sactuca Lepidium sativum*.

Жерць—жрецъ.

Жерця—жрица.

Живіти—кормить.

Живиця—каніфоля.

Живіт—животъ, жизнь.

Живжик—вѣтрогонъ, легкомысленный чело́вѣкъ.

Живника—бальзамъ.

Живні́сть—пища, провіантъ, продовольствіе, состоящее изъ домашней и дикой птицы.

Живоробкий—журчащій (о ручьяхъ).

Живоробко́сть—журчаніе.

Живосі́лом—нар. насильственно.

Животі́—пожитки.

Животі́ти—существовать, жить.

Живце́м—нар. живьемъ.

Живчик—пульсъ.

Жигород—Bjorneborg.

Жиді́вський—еврейскій.

Жиді́вськи груши—растение *Physalis alkekengi* L.; пначе по-Украински—*мохнухи, мохнушки*.

Жидівська денеха—аер. См. А.
Жидівство—еврей, жидовство; неряшество.
Жидова—еврей, еврейскій народъ.
Жйжа—(дѣтск. сл.) огонь.
Жйжка, жйжки—икры на ногахъ; иначе по-Украински—*мітки*.
Жизнійший край—(Величко) неразоренная войною область.
Жйла—источникъ водяной, ключъ.
Жимолость—растение *Lonicera xylosteum* L.
Жир—трефовая масть въ картахъ.
Жирбій—Грицьки. См. Г.
Жирівка—трефовая карта.
Жировати—жирѣть, тучнѣть, (говорится о животныхъ).
Жировий—трефовый.
Жируха—жеруха. См. выше.
Житѣчний—житейскій, полезный.
Житлѣць—житель, обыватель.
Житляця—жительница, обитательница, обывательница.
Житлѣ—жительство, жилище. осѣдность.
Обрали собі місто на житло. Лѣт. Самов.
Житній—ржаной.
Жйто—рожь.
Житовѣ—жйтьє, бытъ, жпзнь.
Жйнка—жена; женщина.
Жйночйй—женскій.
Жйночлий—женственный.
Жйночпость—женственность.
Жйндщина—(собираетъ) женщины.
Жлуктіти—выпить что. *Бач як вони брагу жлуктять.*
Жлукто—кадушка, выдолбленный стволъ дерева, въ которомъ парятъ или бучать бѣльѣ.
Жмѣня, жмйнка—горсть, горсточка.
Жмйкрут—скрига, скупецъ.
Жмүритися-тьця—закрывать глаза.
Жмүт, жмүток—охапокъ, свѣртокъ.

Жйєць, жйєчпк—жнецъ.
До двору жєнцїв займає. Пѣс.
Жййва—жатва, жатвенное время.
Жййво—хлѣбные злаки.
Жовий—желваки.
Жовіір—жоліір. См. ниже.
Жовіірський—солдатскій, жоліірскій.
Жовіірщина—солдатчина.
Жовііти, жовкніти—желтѣть, вянуть.
Трава все жовкне, бо осень уже близько.
Жовта акація—дерево *Caragana arborescens* L.
Жовта гарячка—растение *Helichrysum aenearium* DC; иначе по-Украински—*головокрут, сварливець, чмель, жовтушки*.
Жовта лілєя—чоловічий вк. См. Ч.
Жовта лобода—растение *Atriplex hortensis* L.
Жовтий—желтый; срав. ст. *жовтіиий*.
Жовтий буркун—растение *Melilotus officinalis* Lam.
Жовтий лїп—растение *Linum flavus* L.
Жовтий храбуст—растение *Cirsium oleraceum* Scop.
Жовтий чистик—растение *Chelidonium majus* L.
Жовтило—растение *Serratula coronata* L.
Жовтиці—желтые сапоги.
Жовті дзвонки—растение *Nymphaea alba* L.
Жовті зозульки—растение *Cypripedium Calceolus* L.
Жовтобрюха—птичка *Emberiza citrinella* L.
Жовтоватий—желтоватый.
Жовтогарячий—ярко-желтый жолто-красный.
Жовтогрудка—жовтобрюха. См. выше.
Жовточниця—растение *Chrysosplenium alternifolium* L.

Жовтушка — растение *Helichrysum ar-
parium* DC.
Жовтяниця — желтуха.
Жовтянка — растение *Galium verum* L.
Жодея, жодний — жадний. См. выше.
Жолдак — 1) солдатъ, казакъ жолдат-
ской роты. 2) Швейцаръ; сторожъ
у помѣщиковъ.
Жолдакський — солдатскій.
Жлир — польскій коронный солдатъ.
Жолирство — солдатство, солдатчина.
Ждлоб — жлукто. См. выше.
Жоломійка — свирѣль.
Жовіта — жінощина. См. выше.
Жоріа — мельничные камни.
Жорсть, жерсть — жесьть, листовое же-
лѣзо.
Жрестокій — жестокий.
Жорстокость — жестокость.
Жорстокосердие — жестокосердіе, безжа-
лостность.
Жортокосердний — жестокосердний.
Жужелиця — окалина, изгарина, огарки
желѣза.
Жужм — безпорядокъ; *жуужмом* — вверхъ
дномъ.
Жуна жіночий — женскій кафтанъ су-
конный или китайчатый съ перех-
ватомъ на бокахъ.
Жуна чоловічий — мужской кафтанъ по-
сившійся подъ кунтушомъ.
Жупел — горячая сѣра
Жунище — гробъ, яма.
Жур — скинувшая съ водою мука.
Журавель — 1) журавль. 2) Хороводная
игра и танецъ свадебный, сопровож-
даемый пѣніемъ слѣдующей пѣсни:
*Та внадився журавель, журавель,
До бабиних конопель, конопель,
Таки, таки журавель,
Таки, таки цибатий,
Таки, таки носатий,
Таки, таки стрібатий...*

Прочіе куплеты нецензурнаго со-
держанія, что происходитъ отъ нетраз-
вости лицъ участвующихъ въ Журавль.
Журавельник — растение *Geranium pra-
tense* L.
Журавина, журавлина — растение *Oxycos-
cos palustris* Pers.
Журавлиний, гордошок — растение *Lathy-
rus sylvestris* L.
Журавлиця — журавка, самка-журавель.
Журба, журьба, журбота — печаль, тос-
ка.

Нехай твоя головонька

Од журби одстане. Пѣс.

Журитися-тыця — печалиться, горевать,
тосковать.
Журине-я — меланхолия, хандра, тоска.
Журливий — печальный.
Жучний — опасный.

3.

З — предл. съ, отъ, изъ.
За — предл. при, про, о, послѣ, по, за.
Забав — задержка остановка.
Забавитися-тыця — замедлится.
Забавка — игрушка, игра.
Забалятрѣсити — болтать.
Забѣра — замедленіе.
Забаритися-тыця — замедлится, долго
отсутствовать.
Забарий — медлительный.
Забити — убить, умертвить.
Забитий — занесенный.
Забітний — смертельный.
Забіг — скрытіе, учрежденіе, оборотъ.
Величко.
Забієць — убійца.
Забіжати — предупреждать.
Забій-круча — цыганки. См. Ц.

Забірати—брать; *забірати шлях*—направляться.
Забѣзватися-тьця—забрязгаться.
Заборѣна—оборона.
Заборонення—воспрещеніе.
Забороняти—запрещать.
Забрець—(Маркович) зелье полезное для зубовъ.
Забриути, забренити—1) забрестъ въ воду. 2) Погрузиться, попасть въ порокъ.
Забрудити—замазать, запачкать.
Забрызкотити—зазвенѣть.
Зябрызчати—забрызгать.
Забудка—чорнобилъ. См. Ч.
Забулькотати, забулькотити—клекотать; говорится вообще о жидкостяхъ.
Забутний—забывчивый.
Забѣток—забвеніе; забытый остатокъ чего-либо.
Забуттє—забытьє.
Завадити—повредить.
Завадка—значеніе, вѣсь.
Заважати—тяготѣть, вѣсить.
Заважатися-тьця—обременяться, отягощаться.
Заваловати—кричать, шумѣть. Собаки, *завалкають, завалують*.
Завалищій—валяющійся; въ пренебреженіи оставленный.
Завартій—заключенный, установленный.
Завартій з Шведом покой. Величко.
Заварювати—заговорить, заговаривать, отшептывать.
Завбільшкі—нар. величиною съ кого съ чего. *Телмика муршава завбільшки з цапа*.
Заввишки—нар. въ высоту, vysotoю.
Завгет—нар. за исключеніемъ, исключая.
Завданія—урокъ, задача.
Завдаток—задатокъ.

Завдовжкі, завдовжкі—нар. въ длину, длиною съ кого, съ чего.
Завдячати—съ благодарностію отслуживать. *Завдячати трудитимеся*. Величко.
Завдичє—нар. благодарно, съ благодарностію.
Заведенція—ужанція. См. У.
Заведія—(Галичк. сл.) обманщикъ, зачинщикъ.
Заребаймо воробія, бо був заведія. Пѣс.
Завербовати—присоединить; сманить.
Завередовати—заприхотничать.
Заверещати—раскричаться.
Завернутися-тьця—воротиться.
Завертні—оглоблѣ.
Завирѣха—вьюга, мятель, буря, суматоха.
Завѣштатися-тьця—зашататься.
Завжде—нар. всегда.
Завзнак—нар. на память, въ знакъ.
Завивало, завивайло, завивайлечко—покрывало.
*Ой білее завивайло,
 Да вічнеє покривайло*. Пѣс.
Завідна—нар. засвѣтло.
Прибув додому ще завідна.
Завизно—нар. недосужно.
Завикладний—(акт. сл.) запутанный.
Завирѣха—заверѣха. См. выше.
Завито—нар. точно и непременно на известный срокъ.
Завівало—флагъ.
Завівати—вѣять.
Завійна, завійниця—боль въ желудкѣ.
Завірати—увѣрять.
Завісати—зависить, быть на отвѣтственности.
Завіси—петли, кручья удверей.
Завісестий—(акт. сл.) висячій.

Завітати—зайти, повітати. — **Завіщо?** за що?—за что? — **Завласний**—собственный. — **Завад**—тяжба, процессъ. — **Заводи**—нар. сколько мочи. — **Заводитися-тыця**—собираться, пригото- виться; ссориться. — *Того ж року 1669 війська козацькії ні- куди на ходили на війну; же з Шве- дам тільки заводилися.* Лѣт. Само- видца. — *Завівся з жидом кат-зна зацо і нащо.* — **Заволати**—возгласить, воскликнуть. — **Заволѡка**—бродяга. — **Заволокати**—медлить, тянуть. — **Заволочити**—пройти бороною. — **Заворухитися-тыця**—зашевелиться. — **За-всі-глови**—за всѣхъ, за всю братію. — **Завстягнути**—удержать. — *Аби збитки і разоренія мандатом бу- ли завстягнені.* Величко. — **Завтовшкі**—нар. въ толщину, толщи- ною съ кого, съ чего. — **Завчасний**—заблаговременный. — **Завчасу**—нар. заблаговременно, кстаті. — **Завше**—завжде. См. выше. — **Завширшкі**—нар. шириною, широтою. — **Загрундѣувати**—усѣять, закрыть, за- крашивать, затемнять, затушовывать. — **Загавкати**—залаять. — **Загад**—приказъ. повелѣніе. — **Загаданий**—приказанный, указанный. — **Загадати**—1) предложить загадку. 2) Велѣть, приказать. — **Загадатися-тыця**—задуматься. — **Загадка**—шерада. ребусъ, задача. 2) Растеніе *Erigeron canadensis* L. — **Загал**—(Галицк. сл.) общество, това- рищество, учреждение. — **Загальмовати**—навязать себѣ что, прио- брѣсть. — **Загалья**—общественное собраніе.

Загамовати—прервать, перебить, пре- пятствовать. — **Заганити**—охулить, осудить. — **Загарбаний**—захваченный. — **Загарбати**—захватить въ руки, завла- дѣть. — **Загартовати**—сдѣлать крѣпкимъ. — **Загат**—плотина, гать. — **Заганий**—задержанный. — **Загапка**—задержка, замедленіе. — **Загагтися-тыця**—промедлить, опоздать. — **Загвоздити**—сказать колкость, сказать съ висока. — **Загибати**—погибать. — **Загинати**—загинать. — **Загинути**—пропасть, околѣть, погибнуть. — **Загортати**—заговорить на чужомъ языкѣ. — **Загнѡвати**—развести огонь, зажечь дрова. — **Загнуздити**—взнуздывать. — **Загнуцати-тыця**—пренебрегать, гну- шаться, издѣваться. — **Загоди**—нар. заблаговременно. — **Загой**—залѣченіе, заживленіе. — **Загойний**—залѣченный, заживленный. — **Загойти**—заживить, залѣчить, исцѣлить. — **Загомѡити**—заговорить громко. — **Загон**—1) военный отрядъ. *Росту- стив свої загоми по всій Україні.* Пѣс. 2) Мѣсто куда загоняють скотъ. — **Загонець**—(Галицк. сл.) выпасъ на па- хатномъ полѣ. — **Загоріти**—(Буковинск. сл.) угорѣть. — **Загоріти**—закрыть, завернуть. — **Загорода**—скотный дворъ. — **Загородка**—ложа. — **Загортати**—заворачивать, закрывать. — **Загостювати**—загостить. — **Заграти**—заиграть. — **Загрімати**—погрозить. — **Загріти**—нагрѣть.

Загромадити — зарыть, законать.
Загрузути — погрязнуть,
Загрундювати — затянуть узелъ.
Загубити — потерять.
Загублений — утерянный.
Загуголити — загудѣть, глухо загремѣть.
Загукати — позвать.
Загуменок — мѣсто за гумномъ.
Загуркотити — застучать.
Загурт — нар. съ обща, за прочимъ.
Загурчати — загремѣть.
Загусти — загудѣть.
Загусти — сгустѣть, сдѣлаться густымъ, затвердѣть.
Загучати — зазвучать.
Задвірок — садпкъ при домѣ.
Задворний суд — (акт. сл.) высшій королевскій судъ для лицъ свободнаго званія, но не пользовавшихся гражданскимъ полноправіемъ: мѣщанъ, бояръ служилыхъ и путныхъ; сюда же обращались съ жалобами и крестьяне королевскихъ имѣній.
Задивоватися-тьця — удивляться.
Задирака, задериха — (общ. рода) привязчивый человекъ.
За-для — союзъ, ради, для.
Що в Сд ссї і Бендері
За сім рік заробив
Те в Київї, на Подолї
За-для слави против. Пѣс.
Задлятися-тьця — медлить.
Задобїде — утро, дообѣденное время.
Задобїднїй — дообѣденный.
Задобре — нар. поготову, слова нѣтъ.
Задригати — замахать ногами или руками.
Задрижати — задрожать.
Задрипаець — оборвышъ.
Задрипаний — запачканный, забрызганный.
Задрипанка — оборвышка, порочная женщина.

Задріпати — забрызгать, заболтать.
Задрочитися-тьця — осориться, вздорить.
Задрутець — мученикъ, страдалецъ.
Задудити — загремѣть.

„За клятиню пиймо нашу“
І за луновъ его слів
Цїлий замок задуднів.

Н. Устиянович.

Задурманитися-тьця — ошалѣть.
Задуже — нар. слишкомъ, много.
Зажартость — злоба, злость.
Заженихатися-тьця — амуриться.
Заживати — употреблять.
Зажити — выслужить, приобрести.
Заживні пісні — пѣсни, которыя поются въ началѣ жатвы ржи.
Зажди, зажин — начало жатвы.
Зажуритися-тьця — запечалиться.
Заздалегїдъ, зазделегїдъ — нар. заблаговременно, заранѣе.
Задрівний — заздравный; *задрівна і пам'ятна частка* — вынутая изъ просфоры часть за здравіе и за упокой.
Задрость — зависть, жадность.
Запрати — заглядывать.
За зле мати — сердиться; *за зле на мене маеш* — (Мазепа) сердисься на меня.
Заземіне — заятрѣне. См. ниже.
Зазнати — давно знать, помнить.
Зазначка — знакъ, замѣтка, начертаніе.
Зазуля, зозуля — кукушка.
Зайвий — резервный, запасный, лишній.
Займашчина — своевольное завладѣніе землею.
Займати — трогать, прикасаться.
Займатися-тьця — загораться, приходить въ азартъ.
Займище — (акт. сл.) всякое мѣсто, занятое садомъ, огородомъ, сѣнокошомъ и проч. Статьи 1666 г.

Зайців лён—растение *Linaria vulgaris* Mill.
Заїди—болѣзнь, плесень, гной въ углахъ губъ.
Заїдливи́й—злой, задорный, сердитый, неотвязный.
Заїдлость—злость.
Заїдок—закуска или десертъ послѣ обѣда.
Заїскувати—заискиваться.
Заїхати—(акт. сл.) 1) занять, овладѣть, присвоить. *Заїхавши мало не половили Литви.* Величко. 2) Ударить. *Заїхав у пику трейчі.*
Закаблѹки—каблукъ.
Дам мѣха закаблѹкам,
Закаблѹкам мѣха дам,
Достанетця їй передам. Пѣс.
Заказовати—1) запрещать. 2) Сообщать, давать наказъ.
Зака́л—высохшая грязь, невыпеченное тѣсто, нечистота, пятно, порокъ, грѣхъ.
Закалець—запѣкъ.
Закаля́ний—запачканный.
Закаля́ти—замарать, запачкать, запятнать.
Закама́рок—тѣмный уголь, необитаемая часть въ жилищѣ.
Закомши́тися-тьця—зашевелиться, кипѣть.
Закапѣлок—уголь, уголокъ; печурка.
Закарва́ни, закавра́ни—обшлага.
Закарлю́чка—1) крючокъ. 2) Острота, придрка.
Закаря́вити, закоря́вити—покрыться струпомъ, хирѣть.
Закацѹ́бити—одеревенѣть, оцѣпенѣть.
Заквасува́ти—засадить, запереть, заключить.
Закви́літи—голосить, кричать по-птичьи
Заквіта́ти—дать квитанцію, росписаться

Закві́тити, заквіча́ти—убрать голову цвѣтами.
Закепко́вати—пренебречь, охульть.
Закиша́ти—зашумѣть, закопшиться.
Заклє́сото́ти, заклєсото́ти—клокотать, кипѣть.
Закле́нцєва́ний—забитый клинунками.
Закля́клий—окоченѣлый, окостенѣлый.
Заля́кнути—окоченѣть, окостенѣть.
Зако́вѣлий—угрюмый, несобщительный.
Зако́лисати—убаюкать, укачать.
Зако́мєзі́тися-тьця—закапризиться.
Зако́мєші́тися-тьця—закишѣть.
Зако́мори—закоулки.
Зако́пнѣти—задрать носъ, скорчить гримасу, надуться.
Зако́пєті́ти—побѣжать съ топотомъ.
Зако́пєші́тися-тьця—закомешитися-тьця.
 См. выше.
Закорѣ́ти—сильно пожелаться.
Закра́пати, закра́пнѣти—забрызгать.
Закра́пленчій—забрызганный.
Закрѣ́нт—(акт. сл.) дѣло, лукавство, хитрость.
Закро́ївати—1) кровть. 1) Присвоявать.
Закѹ́дланий—растрепанный.
Закує́вдженнй—закосманный.
Закує́вджовати—приводить въ безпорядокъ. Говорится о волосахъ на головѣ.
Заку́рень—пожарище.
Заку́тий—закованный.
Заку́ток—уголь печурки, закаулокъ, укрытое мѣсто.
Заку́шталюва́ти—дать видъ.
Зала́сний—упоительный, обаятельный.
Заласє́с—увлечение, стремление.
Зале́говати—высматривать, подстерегать
Старий млади́й невірує,
Од краю їй зале́говав! Пѣс.
Зале́дві, залє́дво—нар. едва-лишь, съ трудомъ.
Зале́пати, залі́пати—поручать, завѣщать

Залєжати—зависѣть.

Залєпатися-тьця — забрызгаться, замараться.

Залєскотати—защекотать.

Залицїйне — искательство у женщины, или просто—сватовство.

Не до козацького замїяння, було убогому бурлаці. П. Куліш.

Залицїтися-тьця—присвататься, засматриваться, приволакиваться.

Залишити—оставить безъ вниманїя.

Залишній—лишній.

Залїж—(акт. сл.) тогда.

Залїзний—желѣзный.

Залїзняк—1) желѣзная руда. 2) Панцырь, кирасса. 3) Крѣпкій человекъ. 4) Растеніе *Phlomis pungens* Wild. 5) Кирпичъ желѣзнякъ.

Залїзо—желѣзо.

Залїоти, залїти—любовная связь, стараніе привлечь любовь женщины, сватовство.

Залїотний — залетѣвшій, удалой, влюбленный, присватывающійся, строящій куры.

Залїчковати — дать видъ, наружность.

Хан прислав Голїцину подарунків богалок червоних злотих, который наповненї бѣли хвалышними червоними, т. е. личманами, а тільки по кінцях богалок були залїчковани правдивими златниками. Велпчко.

Залїчковий — вспомогательный.

Товариство касси залїчкової ві Львові.

Залѡга—1) стража, гарнизонъ, отрядъ, засада, баррикада, препятствіе. *Роспустили по Вкраїні Лядські залюги. Пѣс.* 2) Граница. *Гей їхали козаки з залѡга. Пѣс.*

Залѡзи—боль горла, опухоль желѣзъ.

Залопотати—закопотати. См. выше.

Залѡм—край блюда или тарѣлки; загибъ.

Залѡка—вербовка, приманка, присоеди-
ніе.

Залучати—пригонять, отыскивать.

Залучити — привлечь, завербовать; по-
пасть.

Залѡчник—растеніе *Xanthium Strumarium* L.

Залюбки — нар. съ удовольствіемъ съ
радостью, охотно.

Залєкати—пугать.

Замѡлим—нар. безъ малого.

Заманути—заманить.

Заманутися-тьця — (глаг. недостаточ.)
захотѣлось.

Замѡх—начѣреніе.

Замѡшка—конопель. См. К.

Замѣрти, замѣрати — обмирать, померт-
вѣть.

Замет—*в-замет*—нар. взапуски.

Заметушїтися-тьця—замѣпаться,

Замїготити — замїгать, заблїстать, за-
сверкать.

Замїкати, замкнути — заппрять на за-
мокъ.

Замїмрити — невнятно заговорить про
себя.

Замїтитися-тьця—1) заболѣть. 2) Стать
мутнымъ.

Замїж—нар. замужъ.

Замїна—смѣна, замѣнъ.

Замїняти—замѣнять, смѣнять.

Замїнятися-тьця—смѣняться.

Замїсити—замѣсить.

Замїсць—нар. вмѣсто, на мѣсто.

Замїський — загородный, находящійся
въ предмѣстїи.

Замїтати—замѣтать.

Замковий—крѣпостный, цитадельный.

Замліти—обомлѣть.

Замніти—усумниться.

Замѡва—заговоръ.

Замѡвка — 1) поученье. 2) Разладье,
предлогъ, сердитый тонъ, колкости.

Замовлєнний — заколдованный, заговоренный, зачарованный.
Замовляти — заговаривать.
Замовщик — знахарь.
Замовщица — знахарка; заговорщица.
Заможний — зажиточный, достаточный.
Заможність, заможность — зажиточность, достаток, довольство.
Заможно — нар. зажиточно, въ довольствѣ.
Замордовати — замучить.
Заморозки — начало морозовъ.
Заморбка — 1) очаровательница, волшебница. 2) Вечерняя темнота.
Замороч — затемненіе разсудка.
Заморочити — опутать, отуманить голову.
Замріти — мелькать.
Замуровати — замазать и заложить камнями.
Замуровати-ся-тьця — спрятаться въ муръ.
Замуцѣваний — испачканный, засаленный.
Замуцѣвати — испачкать.
Занавєт — нар. недавно.
Занепасти — сдѣлать несчастнымъ.
Занебанный — небрежно брошенный, презрѣнный.
Занебати — пренебречь, забыть.
Занедужати — заболѣть, захворать.
Занєже — союзъ такъ какъ, поелику.
Занепадати — хворать.
Занепасти — заболѣть, пропасть.
Занєхати — оставлять, презрѣть, хулить, оставить безъ вниманія, отвергать.
Занєхивати, занєхавати — бросать на произволъ судьбы.
Занєзати-ся-тьця — устать, измучиться отъ бездѣлья.
Занїшкнути — умолкнуть.
Занїшпорити-ся-тьця — засуетиться, заметаться.
Занїщ — нищета, нужда, бѣдность крайняя.

За-ні-за-що — ни за что; *за-ні-за що вважа-ти* — считать ничтожествомъ.
Занїкчемний — сдѣлавшійся ничтожнымъ.
Занїкчемніти — сдѣлаться ничтожнымъ.
Занїтовати — нїтовати. См. Н.
Занїза — стержни въ ярмѣ, между которыхъ помѣщается голова упряженного вола. *Против чумак воли й занози.* Пѣс.
Занозуватий — ѣдкій, пикантный.
Заносити — говорить вздоръ, заговариваться, лгать.
Занудити — тошнить, тосковать, принуждать.
Занудний — тягостный, невыносимый.
Занїти — взять, забрать; полонить.
Занадний — ловушка.
Занадок — паденіе.
Царя ніхто ні в пісні, ні в книзі не знадає.
Занадок і забуток — співак ю так про-кляв. І. Федькович.
Занадовець — западный вѣтеръ.
*Як ся сонце оберне
 Небо ярев затміє,
 З юга летять поверне
 Западовець озріє* Н. Устиянович
Занакувати — укоротить, уложить.
Занал — ссора, несогласіе, жаръ, увлеченіе.
*Нєслухала дївчина розуму втїни,
 З заналом коханню вся віддалася;
 Нєздобула долї, як свїчка згорїла,
 А мати старєнька сама зосталася.*
 Ф. Піскунов.
Заналєний — заженный.
Заналєний — вспыльчивый, горячій.
Заналїти — зажечь, затопить.
Занамять — нар. въ память, на память.
Занамятїлий — 1) забывчивый, задумчивый. 2) Отчаянный.
Зананка — женскій головной уборъ.

Запанувати — овладѣть господствомъ, властвовать.

Запанячитися-тьця — возгордиться, возмечтать о себѣ.

Запарѣвати — размѣсить тѣсто на горячей водѣ.

Запарний — упорный.

Запаска, запасчина, запасочка — родъ фартуха или передника тѣмноснiяго цвѣта.

Запа́стися-тьця — пропасть, провалиться.

Запасувати — запасать.

Запѣвнє — нар. навѣрно, безъ сомнѣнiя.

Запевнитися-тьця — увѣриться, увѣδο-миться.

Запѣклий — закоснѣлый, упорный, ожесточенный; пригорѣлый.

Запѣртє — заключенiе.

Записє — актъ, содержащiй въ себѣ обязательство или дачу правъ. *Zapis assecurationis* — *ассекюрацiя*. См. *A*. *Zapis вироковий* = *вирѣк*. См. *B*. *Zapis вiчистої даровизни* — дарственная запись. *Zapis вливковий* — переуступка, переуступочная запись. *Zapis юмий* — надпись на актѣ, котораго сторона, дающая, актъ, обязывается совершить его формальнымъ порядкомъ; обязательство совершить актъ. Голымъ онъ назывался въ такомъ случаѣ если самъ актъ, на оборотѣ котораго сдѣлана надпись, не былъ еще написанъ; если же онъ былъ уже написанъ, то надпись на немъ называлась *записом затилковим* или интуляцiей. *Zapis доживотний* — пожизненная запись, запись на право пожизненнаго владѣнiя. *Zapis donationis* — дарственная запись. — *Zapis заставний* — заставная запись; иначе еще она называлась: *лист зоставний*. *Zapis затилковий* — *зѣпис*

юмий. См. выше. *Zapis mutuae advitalitatis* — запись, которою супруги предоставляютъ взаимно другъ другу права пожизненнаго владѣнiя имуществомъ, наслучай смерти одного изъ нихъ; взаимная пожизненная запись. *Zapis облигацiонний* — запись на право залога имѣнiя. *Zapis simplicis debiti*, запись простаго долгу — долговая росписка. *Zapis resignationis* — актъ продажи *Zapis цессiонний* — уставочная запись; иначе *zapis dimissionis*.

Занискотати — записчать.

Заніц — подѣ.

Занізнитися-тьця — опоздать.

Занікайка — вино, а чаще водка, настоянная въ теплѣ на пряныхъ кореньяхъ.

Занічок — верхняя часть печки, возлѣ трубъ.

*Тї в занічку кихи, кихи,
Я змолодим хі-хі, хі-хі. Пѣс.*

Заплакнути — заплакать немного.

Заплітовати — утвердить, укрѣпить, обвязать, обмотать.

Заплітнитися-тьця — закрыть глаза.

Заплямити — покрыть пятнами.

Занобігатиє — предупрежденiе.

Занобігати, занобігти, занобігнути — предупредить, склонять, предохранять, помочь.

Заподіти — дѣвать, причинить.

Запблє — пола уплаты.

Зонолоніти — брать въ плѣнъ.

Заполѣха — пугалище, страшилище, страхъ.

Заполочь — 1.) красная бумага, которою вышивають бѣлье напр. *рушники, сорочки, ковпирі*. 2.) Растеніе *Hierochloa borealis* K. et Srbult.

Запольє, заполлє — концы полъ у платы, завороты полъ.

Закона—занава́сь.

Закона́сти—попа́сть.

Запорожжє—Херсонская и Екатеринославская губерніи, во время присоединенія его къ Царской Имперіи 3 Августа 1775 г. оно содержало въ себѣ 100,000. квадр. верстъ территоріи и 56,670 душъ обоого пола, которые жили въ 10 *Паланках* или округахъ расположенныхъ по 5 на каждой сторонѣ Днѣпра.

Запорѣнѣти—закричать, затрещать.

Запотѣтися-тьця—вспотѣть.

Запрѣвди—нар. въ правду.

Заправля́ти—править, управлять, распоряджаться, начинать, замышлять.

Заприсягаться-тьця—присягать.

Запровѣдити—провести, отвести, доставить, сослать.

Запропале—нар. напрасно.

Запропасти́тися-тьця—запропасться, пропасть безъ вѣсти.

Запросити—позвать, упросить, пригласить.

Запрѣторити—куда нибудь дѣвать.

Запрѣдати—заработывать прижей.

Запускаю́чийся—пускающійся, отправляющійся.

За́нуски, занует—заговѣны.

За́раз—нар. тотчасъ, немедленно.

За́разом—нар. разомъ въ одинъ прѣемъ.

Зарані, зарання—нар. рано, пораньше.

Зареч—постъ-скриптумъ, эпитогъ.

Зарі́з—рѣзаніе.

Зарі́к—общаніе, объѣтъ.

Зарі́каться-тьця—закаяться съ клятвою вознамѣряться чего либо недѣлать.

Заробі́ток—услуженіе, для пріобрѣтенія денегъ; заработанныя деньги.

Заробля́ти—зарабатывать.

Заро́йтися-тьця—заречься, умножиться,

Зарука—1.) ручательство порука. 2.)

Неустойка, штрафъ за неустойку въ условіи, обязательствъ и. т. под.

2.) Пеня опредѣляемая преимущественно королемъ (зарука господарская), за самоуправство которой либо изъ тяжущихся сторонъ.

Відайте гроши заруч, да тоді і бийтеся об заклад.

Заруче́ний—сговоренный, обрученный, женихъ.

Заручи́ни—зарученіе, обрученіе; послѣ договора ударить по рукамъ, ручательство, сватовство.

Заручи́ти—засватать, обручить.

Заручи́ий лист—королевская грамота, выдававшаяся вслѣдствіе жалобы одной тяжущейся стороны на дѣлаемая ей другою стороною угрозы, съ назначеніемъ пени, которую должна будетъ уплатить сторона, виновная въ самоуправствѣ.

Заручи́ик—1) женихъ. 2) Аманатъ, заложникъ.

Заручи́ця—1) невѣста. 2) Аманатка.

Зарюма́ти—заплакать (въ насмѣшку).

Заряди́ти—сдѣлать учинить.

Засѣ́да—убѣжденіе, принципъ.

Засажа́тися-тьця—1) Засаживать деревьями. 2) Основываться. *Шкода дармо мовити і на кондиціях не посаджених засажедатися.* Велико.

Заса́нятися-тьця—задышаться.

Засели́ще, заселле, засѣ́ля, засело́к—заселенное мѣсто.

Заси́ляти—посылать, отправлять.

Засиротіти — осиротѣть, остаться безъ родителей.

Засироченний — осиротѣвшій.

Засів — посѣваніе разными хлѣбными зернами въ день Новаго года, для чего по домамъ ходятъ мальчишки.

Засівати — засѣвать.

Засівки — пахатное поле.

Засіка — 1) закомъ. 2) Барикада, засѣка.

Засіпати — утомить требованіями услугъ.

Заскаба — заноза.

Заскабловати — занозить.

Заскавучати — завѣть, завизжать.

Заскбчити — поймать, захватить, предугадать.

Заскреготати — заскрежетать.

Заслати — посылать.

Заслона — защита, оборона.

Заслонка — деревянная закрышка въ печѣ; покрытіе, крышка.

Заслуговати́ся-тьця — заслуживать

Заслу́пний — дѣльный, стоящій вниманія.

Засмажувати — поджаривать.

Засмальцѣваний — засмоленный, облитый смолою.

Засмѣтрива́тися-тьця — высматривать, выжидать, слѣдить вниманіемъ.

Засоби — средства.

Засоромитися-тьця — застыдиться.

Засоромлений — застыженный, сконфуженный.

Засовка — задвижка.

Заспати — 1) проспать. 2) Прозѣвать, пропустить.

Заспір — азартъ, споръ; *входити в заспір* — горичиться.

Застава — залогъ, закладъ.

Заставити — заложить.

Заставка — 1) возможность. 2) Закладка въ книгѣ.

Застазлятися-тьця — заискиваться.

Застановити — отдать въ закладъ, заставить приказать.

Застебнутися-тьця — засегнуться.

Застолітній — имѣющій болѣе ста лѣтъ.

Застромити — заткнуть.

Застрянути — завязнуть, торчать.

Застувати — заслонять собою свѣтъ.

Застукати — застучать, прижать, заставить на мѣстѣ совершенія какого либо дѣла.

Зостум — пуца.

„Чи не сором тобі

Покидати нас.

І позастумих цѣю лісу.

Блукати без нас. Гайд. пѣс.

Засукати — засучать.

Засумовати — запечалиться.

Засурмити — затрубить.

Засягати — заимствовать; достать, хватить.

Заталани́ти — пріобрѣсть.

Затамовати — запрудить, загатить.

Затарасовати — загромоздить.

Зате́мперовати — очинить.

Зате́мрити — омрачить.

Затим — затѣмъ, при томъ, слѣдовательно, вслѣдствіе того.

Затина́ти, затнути — отхватывать, бойко играть, качать что разомъ, громко также ударить, сѣчь. *Затитинати невольника* — сѣчь рабовъ. *Затинати Горлиці* — играть тапецъ Орлицу.

Зати́шний — спокойный, защищенный отъ вѣтра.

Зати́шок — закрытое отъ вѣтра мѣсто.

Зати́ви — затѣи.

Заті́ліпатися-тьця — забрызгаться.

Зати́м; затимъ — нар. слѣдовательно, по тому, затѣмъ.

Зати́рка — тѣртая лаиша.

Затлумити — загородить, задушить, раздавить, заглушить, отуманить.

Затлумля́ти — затемнять.

Затнутися-тьця—заупримитися.

Затовкуватися-тьця—затолковаться, заговориться.

Затогб—скоро уже.

Затока—заливъ.

Затоби—мѣсто заливаемое водою во время наводненія.

Затопити—затопить печку; крѣпко ударить.

Затопити—затопать ногами.

Заторохтити—шумѣть чѣмъ либо.

Затрачувати—издерживать.

Затремтити—задрожать.

Затримувати—сохранить, держать. *При давніх правах ненарушеніе затримувати обичуемо.* Янъ Казамиръ 1654 г.

Затула, затулок—защита уголь.

Затулити—закрывать, зажечь.

Затупотити—затупать ногами.

Затуркати—заворчать, оглушить ошеломить.

Затушковати—1.) Прикрыть печку дверцами и замазать глиною. 2) Окончить. *А діло важнее треба ёго затушковати.* Квітка.

Затюкати—крикомъ напугать кого.

Затюпати—скоро идти, (въ насмѣшку).

Затяг—вербованіе, набираніе рекрутъ.

Затягати, зятягути—набирать, призывать въ помощь, приглашать.

Затягнѣний, зятягвѣий—новобранный, нанятый.

Затяжець—кавалеръ, молодець.

Затяжий—настойчивый.

Затятися-тьця—противиться, неслушаться.

Заужати—связать.

Заушниці—боль въ ухахъ.

Заушениий—окровавленный, исправленный.

Заушене—окровавленность.

Заушити—взбѣситься.

Заурити—шалить, бѣситься.

Заяча капуста—растеніе *Sedum Telephium* L.

Заяча кривця, заячий кривець—растеніе *Hypericum perforatum* L.

Заяча крѡв—растеніе *Majanthemus bifolium* L.

Заяча салата—растеніе *Ranunculus Ficaria* L.

Зайче вухо—растеніе *Verbascum Lychnitis* L.

Зайчий холодок—спаржа *Asparagus officinalis* L.

Заячий щавель—растеніе *Oxalis Acetosella* L.

Заячи лапки—растеніе *Eriophorum angustifolium* Roth.

Заячи орішки—бабчук, черсаки, дівоча кров. См. Б. Ч. и Д.

Заятрене—озлобленіе, ожесточеніе, воспаленіе, покрытіе гноемъ; гнойныя раны.

Заява, заявлене—объявленіе, публикація

Заявне—нар. явно, явнымъ образомъ.

Збавити—лишать.

Збавляти—убавлять, уменьшать.

Збагнути—постигнуть, догадаться, проиникнуть до багна. *Хто ж збагнув таємностей людського життя і його рування?* Куліш.

Збагнутий—понятый, разгаданный.

Збанок=збан. См. Ж.

Збенѣжити—обезкуражить, ошеломить, обидить, оговорить.

Збѣрок, збір—собраніе, сборникъ. *Зберки народних наших пісень.*

Головацький.

Збивати—коптить.

Збитѣчний—излишній, отяготительный. *Циняться збитечний тяжести.*

Орлик.

Збитий—побитый, поколоченный.

Збитне—нар. много, черезъ чуръ.

Збиток—1.) Остатокъ, излишекъ 2.)

- Пресыщеніе, сладострастіе 3.) Придирки.
- Збіг—бѣглець, дезертирть.
- Збігати́ся-тьця—збѣжатыся.
- Збіглий—збѣжавшій.
- Збійник—разбойникъ.
- Збіжа, збежже, жбोजже—хлѣбъ всякого рода.
- Збірати—собирать.
- Збіржа—дрожки; мѣсто гдѣ стоятъ воззники.
- Зблізнути—попратъ, утѣснить, пограбить.
- Зблікнути—поблекнуть, влунуть.
- Збогати́ти—богатѣть.
- Збоговійняти—сдѣлаться набожнымъ.
- Збоіще—битва.
- Збороніти, зборіняти—воспрещать.
- Збрєннїти—расцвѣсть.
- Збрєхати—солгать.
- Збрєднїа—злѣдѣйство, порокъ, преступленіе.
- Збувати—съ рукъ сбить.
- Збудовати—сооружить, основать, выстроить.
- Збуй—разбойникъ.
- Як свисне, три збуї упали,
А друи де-котриє втікали.*
- І. Федькович.
- Збурєнний—взволнованный, бурный.
- Збурєне—разореніе.
- Збурмѣти—разсердиться.
- Бояре збурмали на море стріляли. Пѣс.*
- Збурмѣтися-тьця—соединиться военною дружиною.
- Збут—сбыть.
- Збути—сбыть, потерять.
- Збутися-тьця—отдѣлится, избѣгнуть.
- Звабити—сманить, прельстить.
- Звабитися-тьця—прельститься.
- Зваблений—прельщенный.
- Звада—ссора, раздоръ
- Зважити—размыслить, разсудить, угадать.
- Зваковати—сдѣлать промахъ.
- Звар—узвар. См. У.
- Зваснітися-тьця—(акт. сл.) злобиться на кого.
- Звати—звать.
- Зверхнійшій—высшій, главный.
- Зверхность—1) начальство; высшая власть; преимущество. 2) Поверхность.
- Зверца́ло=верца́ло. См. В.
- Звести—поднять, *звести дух*—отдохнуть, освѣжиться.
- Звестися-тьця—1) встать 2) Разорить.
- Звѣклий—обыкновенный, употребительный.
- Звѣкнути—привыкнуть.
- Звѣтися-тьця—свиться.
- Звѣтяжати—побѣждать.
- Звѣтяжений—побѣждающій.
- Бо Олег Древляньскій на війні звѣтяжений. Галатовскій. 1660 г.*
- Звѣтяжство—звѣчѣнство. См. ниже.
- Звѣчай—обычай, приличіе.
- Звѣчѣйний—учтивый, обыкновенный.
- Звѣчѣнство—побѣда
- Звѣш—нар. выше.
- Звишменованій—вышеноименованный.
- Звіковати—провести жизнь.
- Звѣчати—обвѣнчать.
- Звірина, звірюка, звірря—звѣрь, звѣри.
- Звіробой—растеніе *Hypericum perforatum* L.
- Звісний, звістний—пзвѣстный.
- Звісно—нар. извѣстно.
- Звістовати—знаменовать, означать.
- Звіетка—пзвѣстіе, вѣсть.
- Звладіти—совладать.
- Звлаща—нар. особливо, особенно, тѣмъ болѣе, неговоря.
- Звѣд, звѣд—оцѣнь у колодца.

Зводити—обманывать, прельщать, соблазнять.
Зводник—сводникъ, обманщикъ, прельститель.
Зводниця—сводня.
Зволѣтися-тьця, зволѣтися-тьця—пзволить, соглашаться, согласиться.
Звѣмнити, звѣмнити—усумниться, струсить, сконфузиться, отчаяться.
Звонниця—дзвонниця. См. Д.
Звор—(Гуцулск. сл.) долина.
Там за зворами, за ярами.
І. Верхратський.
Зворухнути—встрепенуть.
Зворухнутися-тьця—встрепенутися, подать знакъ.
Зворушити—сдвинуть съ мѣста.
Звощик—извощикъ.
Звязати—связать.
Звязка—1) связь, соединеніе. 2) Намѣреніе.
Жолнірство тівнє вислухавим, за раз звязку свого одстутило. Величко.
Звѣиск—связь, союзъ, заговоръ.
Згрунтовати—основать, утвердить.
Згага—жажда.
Згадати—вспомнить, напомнить.
Згадовати—вспомнить.
Згѣмкати—сѣсть, сожрать.
Зганьбити—осрамить, обезчестить.
Згѣрб—сѣвѣжный вихрь.
Згѣрище—пожарище.
Згарцюватися-тьця—потѣшить себя удалствомъ, молодечествомъ.
Згвалтовати—насиловать, притиснять.
Згвалчений—преоборимый.
Згѣдзатися-тьця, згѣдзкатися-тьця—бѣситься, отказываться.
Згибель—гибель.
Згинути—погибнуть, исчезнуть.
Згнушатися-тьця—издѣваться.
Згода—1) согласіе, миръ. 2) Пощада, пардонъ.

Згодѣтися-тьця—1) уговориться, согласиться. 2) Пригодиться. 3) Слушаться.
Згодливий—услужливый.
Згодний—согласный.
Згодовѣтися-тьця—возрасти.
Згобѣй—уотребительный.
Згола—нар. совершенно, почти. *Згола невозможно чоловіку убогому свободне на ярмарок появилися.* Орликъ.
Зголоду в кулак трубити—не найти куска хлѣба.
Згоби—изгнаніе.
Згорда—нар. гордо.
Згордованне—пренебреженіе.
Згордовати—пренебречь.
Згоржати, згордити—презирать, пренебрегать.
Згорівка—(Гуцулск. сл.) водка.
*„Спасила мя хуста дівки,
 Та спасив кухоль згорівки.“*
П. К.
Згорнути—собрать, согнуть, уложить, укласть.
Зграсований—истоптанный, истолоченный.
Зграсовати—стоптать, скосить, сместь.
Згромадити—сгрести, собрать, составить.
Згромажений—составленный.
Згуба—погибель, потеря, пагуба.
Згубити—потерять, погубить.
Згубця—извергъ, душегубецъ.
Здвигання—движеніе.
*А дить о мамо! Яке там здвигання,
 Якогось вяжуть—а дить, аж лляно!*
І. Верхратський.
Здаватися-тьця—ссылаться; *здаватися* та на свої діти. Глаг. безлич. казаться.
Здатися-тьця—быть способнымъ, положить, согласиться, на кого или что.
Здатний—способный.

Здешперова́ти—отчаяться.
Здибати́ся—сойтись, встрѣтиться.
Здивовати́ся-тьця—удивиться.
Зди́рство—грабительство.
Зди́рця, зди́рщик—грабитель.
Здобича, здобиченька—добыча.
Здобу́ти—добыть. *Або здобути, або до-
ма не бути.* Гайд. погов.
Здабу́тий—добытый.
Здобу́тися-тьця—нараваться, наскочить.
Здола́ти—быть въ силахъ, превозмочь,
попратъ, побороть.
Здорѣв був, здорові були!—здравствуй,
здравствуйте.
Здорѣвий, здоровѣнний—великорослый,
сильный, громадный.
Здорѣвкати́ся-тьця—здравствоваться.
Здохну́ти—околѣть издохнуть.
Здра́да, зра́да, изра́да—измѣна.
Зрадецький—измѣнический.
Здра́дити, зра́дити, изра́дити—измѣнить
предать, обмануть.
Зрадли́вий, зрадли́вий, израдли́вий—
обманчивый, предательскій, измѣни-
ческий, лукавый, лстивый.
Здра́ця, зра́ця, зрайця—измѣнникъ,
предатель.
Здрига́тися-тьця—вздрагивать.
Здригну́ти—вздрогнуть.
Здри́бненька—нар. очень мѣлко.
Іде дощик здри́бненька. Пѣсн.
Здужа́ти—быть въ силахъ.
Зду́рити—ошалѣть, сойти съ ума.
Здякува́тися-тьця—многократно, благо-
дарить.
Не дякувався я любій пані. Куліш.
Зезво́ленс—(акт. сл.) соизволеніе, со-
ласіе.
Зезво́литися-тьця—согласиться,
Але Запорозжій незезво́лилися уряді.
Лѣт. Самовидца.
Зезю́льки—растение *Orchis Morio* L.
Зейсте—(акт. сл.) исходъ, исхождение.

Зейшли́й—истекшій, минувшій, прош-
лый,
Зелена́стий—зелѣноватый.
Зелені свята—клечальна недѣля. См. К.
Зеленка—грибъ *Agaricus aeruginosus*,
Curt.
Зеленце́м—нар. въ зеленомъ состоя-
ніи.
Зелже́нс—униженіе, безчестіе, поруга-
ніе.
Зелжи́ти—1) облежить. 2) Поругать,
издѣваться.
Зело, зеліно, зілля, зілле—зѣлье, тра-
ва.
Землі́нне—географія, землеописаніе.
Земля—страна, государство, народъ.
*Тілко Бог святий знав,
Що він думав, кадав, замишляв,
Як незгодити, на Українську Землю,
посилав.*
Дума про Наливайка.
Земляк—соотечественникъ.
Земляни́н—туболецъ. См. Т.
Земляні́ грю́ші—растение, *Helyanthus
tuberosus* L.
Земляне́ масло—растение *Aetaleicum sep-
ticum* Fries.
Зѣ́мство—1) земское начальство. 2)
Народонаселеніе извѣстной земли или
края.
Земський суд—(акт. сл.) судъ, кото-
рому были подчинены дѣла о пра-
вахъ поземельной собственности,
судъ гражданскій.
Земяни́н—человѣкъ благороднаго со-
словія, владѣющій поземельной соб-
ственностью, землѣвладѣлецъ; по-
мѣщикъ.
Зенькати, дзенькати—звонить.
Зернитися-тьця—наливаться, зрѣть (о
колосѣяхъ).
Зжива́тися-тьця—сживаться, привыкать
Заа—предл. изъ, за.

Зіґа—дзига. См. Д.
Зизоватий—кривоокий, косой, косоглазый.

Зірк—гульк! См. Г.

Зіркий, зоркий—бойкий.

Зиркнути—быстро взглянуть.

Зирниця, зірниця, зорниця, зіронька—звѣзда.

Зирнути=зиркнути. См. выше.

Зиск—выигрышъ дѣла, выгода, прибель, польза; искательство, стремленіе, цѣль.

Зиск—находка. Або зиск, або стра-та. Погов.

Зичити—желать.

Зичливий—благопріятный.

Зичливість—благопріятство, доброжелательство.

Зівайло—зѣвака.

Зівати—зѣвать.

Зігну́тися-тьця—согнуться.

Зілле, зілля—зѣлье, трава.

Зільник—гербарій.

Зімний—холодный.

Зіминиці—твердые яблоки или груши, которые въ погребу хранятся на зиму.

Зімній хвощ—растеніе *Equisetum hiemale* L.

Зімовля, зімівя—зимованіе.

Зімо́дра—растеніе *Lysimachia vulgaris* L.

Зіновать—раkitникъ *Cytisus austriacus* L.

Зіновка—растеніе *Origanum vulgare* L.

Зінька, зіничка—Зѣновія.

Зінькѣ—Зѣновій.

Зіньске щеня—родъ крота.

Зіпати—сильно кричать.

Зіптянка—негодная женщина.

Зіпхнути, зопхнути—столкнуть, сбросить.

Зірка́, зірби́нка, зірѣ́чка—заря, зорька, зоренька.

Зірки, зірочки—растеніе *Lychnis chalcedonia* L.

Зіри́нця—зарница.

Зітха́нне—вздыханіе, вздохъ.

Зітхну́ти—вздохнуть.

Зказі́тися-тьця—взбѣситься.

Не поможе й кадило, як бабу казило.

Погов.

Зка́мнвити—погубить.

Зка́нючити—вымолить униженно.

Зко́зачитися-тьця—сдѣлаться казакомъ.

Зко́битися-тьця—совершиться.

Зако́тмля поки весі́лля зко́тмля. Погов.

Зко́лѣтнп—радъ скромнаго кушанья(?)

Закревський.

Зко́мпонова́ти—сочинить, составить.

Зкру́т—скрут. См. С.

Зла́дде—согласіе, миръ.

Зла́йка—брань.

Зла́пати—схватить, поймать.

Злаго́лав=среброглав. См. С.

Купив кунтуш среброглавий і спідницю злаголаву на табуні. Маркович.

Злая́ти—побранить, выбрать.

Зледа́тити—избаловаться, стать негодяемъ, также сдѣлаться старымъ, хворымъ.

Злеца́ти=залецати. См. выше.

Зліга́ти—проглотить, сожрать.

Зліга́тися-тьця—стакаться, уговориться.

Злігоди́—злые или черные дни; иначе еще—злідні.

Зліде́шний—горестный, нищенскій.

Злізвати, злізувати—злізувати *переполох*—колдовствомъ избавить отъ болѣзненнаго страха.

Злізну́ти—исчезнуть, пропасть.

Зли́нка—растеніе *Erigeron canadensis* L.

Злину́ти—слетѣть, прилетѣть.

Злівуру́ч—нар. съ лѣвой руки, по лѣвую сторону.

Злі́чити—сосчитать, исчислить.

Зла́га—складъ, составъ.

- Злодій**, **злодіяка**, **злодіяга**—воръ, злодѣй.
Злодіяка—воровка.
Злодійничати, **злодіячити**—воровать.
Злодійство—воровство.
Зложити—сложить, составить; *зложити рок*—назначить срокъ.
Злопати—сожрать.
Злорада—худой совѣтъ.
Злорадця, **злорайця**—совѣтчикъ на худое.
Злосливий—злой, злобный.
Злостність—злость.
Злото, **злато**—золото.
Злочинець, **злочинця**—злодѣй, преступникъ.
Злуданне—злота, интрига.
Злупити—содрать.
Злученне—соединеніе.
Злучитися-тьця—соединиться, сойтись-встрѣтиться.
Злюка—злой, злодѣй.
Злючий—злой.
Злякати—пугать.
Злякатися-тьця, **злякнутися-тьця**—пугаться.
Зляпати—кое-какъ сдѣлать.
Змага—упрямство.
Змагатися-тьця—упрямиться, сопротивляться.
Змагнутися-тьця—сопротивиться.
Змазати—замазать, замарать.
Змазь—пятно. *Зане і в самім сонці сунь нікій змазі. Богородице Діво.* Максимовича, стр. 300.
Змазливий—красивый.
Змайструвати—смастерить.
Змарніти—похудѣть, известись, промотать.
Змастити—вычистить.
Змежи—нар. между.
Змерлий—умершій.
Змиловатися-тьця—помиловать, умило-сердиться.
- Змисл**—смысль, умъ.
Зміна—измѣна; смѣна.
Змінщик—измѣнщикъ.
Змінниця, **зміняниця**—измѣнница.
Зміяти—измѣнить.
Зміркованне—соображеніе, смыслъ.
Змірковати—сообразить.
Зміряти—измѣрять.
Змѣва, **змѣвини**—сговоръ, заговоръ, тайное совѣщаніе.
Змѣвити—произнести, сказать.
Змѣвитися-тьця—сговориться.
Змовляти—уговаривать, подговаривать, проговорить.
Змѣга—возможность.
Змагати—быть въ силахъ, имѣть возможность, средства.
Змѣршитися-тьця—наморщиться.
Змилити—натерѣть.
Змусовати—выдумать.
Змутиковати—позобрѣсть, придумать.
Знавісити—обезумѣть.
Знагодитися-тьця—случиться.
Знадвору—нар. со двора.
Знадити—завлечь, соблазнить.
Знадобитися-тьця—понадобиться.
Знажувати—увлекать.
Знайденяго—найденный.
Знайдоватися-тьця—находиться.
Знайти—сыскать.
Знакомий—знаменитый.
Знарошше—нар. нарочно.
Знаскоба—вспрыгнуть съ размаху.
Знатний—заслуженный, именитый.
Знатний військовий товариш—заслуженный казакъ.
Значковий—чиновникъ служившій при знамені.
Значний—знатный, пзрядный; обозначенный.
Зневага—униженіе, бѣда, безчестіе.
Зневажати—унижать, ставить ни во что.
Знезнѣмки—знезнѣчка. См. ниже.

Зисна́ти — болѣть, хворать.
Зисна́чка — нар. печально, мало по малу, какъ будто.

Зисо́бачка — нар. внезапно, печально.

Зисе́ти — снести, истребить.

Зисе́вья — нар. печально, съ дуру.

Зи́идити — поху́дить.

Зи́ик — исчезнове́нiе.

Зи́икати, зи́икти, зи́икнути — исчезать, исчезнуть, проходить, стать невидимымъ.

Зи́ища́лий — ограбленный, доведённый до нищенства.

Зи́ищенний — разоренный.

Лю́д порабо́ваний і до кінця зи́ищенний.
І. Мазепа.

Зи́ище́нє — разореніе.

Зи́ищити — уничтожить, искоренить, разорить, привести въ нищету.

Зи́ищити — ни во что ставить, испортить.

Зи́икче́мний — ничтожный.

Зи́икче́мити — сдѣлаться, стать ничтожнымъ, погнѣнъ.

Зи́мати — снимать.

Зи́матися-тьця — подняться, встать.

Зи́ов, зи́ову — нар. снова, опять.

Зи́овитися-тьця — обновиться.

Зи́осити — сносить, уничтожать.

Зи́оше́нє — истребленіе.

Зи́ужі́лий — обѣдѣвший.

Зи́у́атися-тьця — издѣваться.

Зи́ю́хатися-тьця — 1) обнюхать 2) Соглашаться.

Зи́бачити — увидѣть.

Зи́бгати — свернуть.

Зи́бник — растеніе *Xanthium strumarium* L.

Зи́обо́блый — обоесторонній.

Зи́обути — одѣть.

Зи́вни́ця — золовка, мужнина сестра.

Зи́гнати — изгнать; *зигнати зо світа* — лишить жизни.

Зи́дівати, зи́дігати — одѣвать.

Зи́зу́лини ру́шники — растеніе *Listera ovata* B.; иначе по-Украински — *стуму́з*.

Зи́зу́лини слѣ́зи — растеніе *Orchis militaris* L.; иначе по-Украински — *зо́зу́льки, лобки*.

Зи́зу́ля — кукушка.

Зи́зу́лястий — пѣстрый.

Зи́йкнути — крикнуть.

Зийкнути діброви

Ліси засто́нали. М. Шашкевич.

Зи́йти, зи́йти — сойти, удалиться, уничтожиться.

Зи́о́дла — нар. извѣтъ.

Зи́оло́та́рь, златар — серебрянныхъ дѣлъ мастеръ.

Зи́оло́ти́й — 20 коп. ассигнаціями въ старину; 5 *золотих* — 1 рубль ассигнаціями, а нынѣ въ Подольской и Кіевской губерніяхъ такъ называютъ 15-ти копѣчную серебрянную монету.

Зи́оло́топсе́ячик — центу́рія, центаврі́я, серду́шник. См. Ц. и С.

Зи́оло́ту́ха — растеніе *Thalictrum flavum* L.

Зи́оло́ту́шник — растеніе *solidago virgaurea* L.

Зи́омлі́ти — обомлѣть.

Зи́о́мати — смѣять.

Зи́опи́нати, зи́опи́яти — остано́вить, остано́вливать.

Зи́опсо́вати, зи́опсо́вати — испортить.

Зи́орѣ́вати — смотре́ть на зори.

Зи́орити — выматривать.

Зи́орити — сіять, блистать.

Місяць сві́тить, зоря зорі́є. Пѣс.

Зи́орі́, зи́рка, зи́рочка, зи́ронька, зори́ця — звѣзда, заря; *зи́рка сві́това* — утренняя звѣзда; *зи́рка з мі́тлою* — комета; также растеніе *мо́би́сток*. См. Л.

Засѣбна—нар. въ особенности, въ частности.
Зоставати—оставаться.
Зостѣтися-тьця—остаться.
Зостріти, зустріти—встрѣтить.
Зотліня—тлѣніе.
Моім костям зотліня я бажая.
П. Ратай.
Зошиг—тетрадь.
Зошлий—сошедшій, бывшій, умершій.
Привіліями і поприсяженем королів Польских і Великих Княжат Литовських зошлих і теперешнього Короля. Репротест 1619 року.
Зпняти—удержать.
Зписемьська—нар. свысока, високоумно
Зпитати—спитати. См. С.
Зпокутовати—нести эпитемію.
Зпотьорѣти—обижать, досаждать.
Зправді—нар. въ самомъ дѣлѣ.
Зпрѣзорити—сглазить.
Зрада—зрада. См. выше.
Зрадѣцький—измѣнническій.
Зрадѣцько—нар. измѣнническымъ способомъ.
Зрадіш—нар. отъ радости.
Зрадлий—обрадовавшійся.
Зрадїти—возрадоваться.
Зражати—зрадіти. См. выше.
Зрази—котлеты изъ сѣченной говядины.
Зразовий—изъ зразівъ изготовленный.
Зразок—образецъ, оригиналь.
Зрайця—измѣнникъ, предатель.
Зрамѣня—нар. посилѣ, поправу, въ силу, именемъ кого.
Зраіку—нар. съ утра.
Зраховати—вычислить.
Зрік—срокъ, назначенное свиданіе, определенное мѣсто и время.
Зродити—сдѣлать.
Зроблений—сдѣланный.
Зровнаєс—сравненіе, равенство.
Зрѣду—нар. со дня рожденія.

Зрослївий—способствующій росту.
Зрѣст—ростъ.
Зруб—строеніе деревянное, порубка лѣса.
Зруйовати, зруїнити—разрушить, опустошить, разорить.
Зручвий—удобный.
Зручно—нар. удобно.
Зрушлївий—трогательный.
Зрядник—растение *Gladiolus imbricatus* L.
Зряжати—наряжать, убирать.
Зтескнутн—соскучиться.
Зтнати—срублывать.
Зторжитися-тьця—сторговаться.
Зтїмнитися-тьця—опомниться, прїйти въ чувство.
Зуб—родъ пѣсни.
Зубополосканє—излишнее питье водки.
Зубці—родъ кушанья.
Зугарний—тароватый, годный, способный.
Зуміти—сѣумѣть.
Зупсний—весь, совершенный.
Зупинити—унять, удержать. останавливать, поперець стать.
Зуповний, зуполний—полный.
Зуриковий—прерывающійся, ненадежный.
Зусїля—усилія, потуги.
*Тільки Богъ святой нас не забував
 На великі зусїля, на відповіддя держав. Дума.*
Зусіль—нар. отовсюду, со всѣхъ сторонъ.
Зустрівати—встрѣчать.
Зустріч—встрѣча; *на зустріч*—нар. на встрѣчу.
Зухвальный, зухвальный—непокорный смѣлый, дерзкій.
Зухвальство—хвастовство.
Зьеднати—договорить, соединить.
Зьєдноче—соединеніе, возстановленіе.

Заїзд—(акт. сл.) прибытіе суда на мѣсто производства разслѣдованія и рѣшенія; такіа рѣшенія состоявшіяся не въ обычномъ мѣстѣ пребыванія суда и не во время *рочков* назывались *декретами* *зыздовими* или *кондесцензіональными*.

Зыздовий—свойственной съѣзду.

Зыупинити—унять.

Зыуртоватися-тьця—собраться въ кучу или толпу. *Коло волості люде зыуртовались в велику громаду чекаючи на посредника.*

Зывити—представить, изобразить.

Зывитися-тьця—появиться.

Зывиця—явление.

Зе—такъ произносится по-Украински буква *З*.

Зюзник—растеніе *Lycopus europaeus* L.

Зязюльки—растеніе *Cypripedium, Calceolus* L.

Зять—сестринъ мужъ.

И.

И—читается и выговаривается, какъ *ы*, но немного мягче. См. Предисловіе.

Играшка—игра, забава.

Иж—(акт. союзъ) что, чтобы.

Не вимазано то знать з памяти Ваших Милостей, иж столиця митрополитанська. П. Могила 1640 г.

Ижби—союзъ чтобы.

Избавѣнный—спасительный.

Избір—избраніе.

Избірний—избирательный.

Изближати-тьця—приближаться.

Изборона—побѣда, одолѣніе.

Изборонний—побѣжденный, ослепленный.

Избороти—одолѣть, побѣдить, побороть.

Изборотий—изборонний. См. выше.

Извичайний—учтивый, обыкновенный.

Извичий—обыкшый, обыкновенный.

Извідки, извідкіля—нар. откуда, откуда.

Извучений—наученный, приученный.

Извучити—выучить, научить, приучить.

Изгасанне—угасаніе.

Изгаснути—угаснуть, потухнуть.

Изгинути—погибнуть.

Израгнути—потухнуть, догорѣть, дотлѣть.

Издрігнути-тьця—ужаснуться, вздрогнуть.

Изживати—издерживать.

Изконесбѣ—нар. исконокъ, изстари.

Излецити—поручить.

Изливати—поливать.

Излічений—сосчитанный.

Излічити—сосчитать.

Изміниичий—измѣническій.

Измова, измовини—заговоръ, сговоръ, совѣщаніе.

Измовлений—сговоренный, договоренный, усыновленный.

Измовлятися-тьця—сговариваться, уславливаться, совѣщаться.

Измоцѣний—укрѣпленный, укорененный.

Изнебутися-тьця—прійти въ упадокъ, разориться.

Изобѣв, изябѣву—нар. снова, опять.

Изійти—снять.

Изійтися-тьця—тронуться, двинуться.

Изрѣда—измѣна.

Изрѣдити—измѣнить.

Изрух—движеніе; поврежденіе отъ вывиха.

Изрухнути—сдвинуть съ мѣста, повредить.

Изрухнутися-тьця—тронуться, двинуться.

Изрухтатися-тця — приготовитися къ дорогѣ, уложитися.
Изряжати — наряджати, убирать.
Ислизнути — исчезнуть.
Изчеза — призракъ.
Ийнятися-тця — случатися, приключатися.
Икавка — отрывка. *Ею икавка напала.*
Икли — клыки.
Илля, Илько, Илюсь — Илія, Илюшка.
Ильща — свѣтѣицѣ жукъ.
*Місяць заховсь у змари,
 В темряві ильщѣ блищить,
 Мов на чорній, смольній зарі
 Искра тухне — засвітить.*

I. Верхратський.

Имати — (акт. сл.) взять, схватить.
Имбрик — чайникъ.
*Купив имбрик срібний і порцеляновий,
 і млинок до кави. Маркович.*
Имєння — имя, названіе.
Имжити — мрячить. Говорится о пасмурной погодѣ.
Имля — мракъ, туманъ, мгла.
Ой имля по полю ляла. Пѣс.
Имьет — сила, стремленіе; отъ Латинскаго Impetus; *имьетстратив* — охладѣль.
Импреза — (акт. сл.) цѣль, намѣреніе, умысль.
Ия — лёнъ *Linum usitatissimum*.
Индик — индѣйскій пѣтухъ.
Индичитися-тця — хорохориться, какъ индѣйскій пѣтухъ.
Индичка — индѣйка.
Индукта — 1) тарифъ. 2) Плата за переправу, перевозъ пли, просто, пропускъ, платимая отъ души; а также плата съ провозимыхъ на ярмарку товаровъ.
Индуктарь — сборщикъ пошлинъ съ провозимыхъ на ярмарку товаровъ; обыкновенно такими сборщиками быва-

ли откупщики, которые были настоящими мытарями.
Индукторі і їх фактори од тих тільки товарів, і такові екзакції, зекти і индукти до скарбу військового отбірали би, який будуть виражені в інтерцизах. Орлик.
Ижир — винныя ягоды.
Икол, иколи — нар. иногда.
Иинотесценія — объясненіе, извѣщеніе.
Ино, ено — (Галицк. сл.) только, но.
Иибді — нар. иногда, изрѣдка, рѣдко.
Иисди — ладно, согласенъ.
Инослів — аллегорія.
Инослівний — аллегорическій, иносказательный.
Иистигатор — (акт. сл.) чиновникъ докладывавшій дѣла въ судахъ: Трибунальномъ, Гродскомъ, Земскомъ и Магистратѣ.
Иистигація — (акт. сл.) докладываніе дѣлъ въ присутственномъ мѣстѣ.
Иистиговати — докладывать.
Иителигатор — (акт. сл.) переилетчикъ.
Иитєнція — (акт. сл.) мнѣніе, намѣреніе, цѣль.
Иитерциг — судебное описаніе.
Иитерциза — 1) обязательство, договоръ. 2) Доходъ въ казну съ откуповъ. Деньги собираемы были въ казну для жалованья войскамъ, охотничьим, коннымъ и пѣшимъ, съ отдачи на откупъ: а) продажи водки въ шинкахъ, б) торговли табакомъ, в) дегтемъ и г) пользованія мельницами. См въ лѣт. Велички Унив. Гетмана Самойловича 1685 г.
Иитрѣта — доходъ, угодые, аренда.
*Добрѣми почеповськими і иншими интрѣтами, якіи здавна узвалені і поставлені на уряд Гетьманський. Орлик.
 Скільки і яких на полковничий уряд збірається интрѣт. Ханенко.*

Интромиссія—(акт. сл.) введъ во владѣніе
Иначий, иный—иной, другой, не такой.
Иныакше, инакше—нар иначе, другимъ манеромъ.

Ирга—растеніе *Cofoneaster vulgaris* Lind.

Ирей, ирій, вкрей, впрій—теплый край, едемъ.

Колись було таке время що усі, звірі й птиці говорили чоловічим язиком. Ключи од вирей були тоді у ворони: да вона пронівмила якось Бога, дак тепер ключи од вирей вже у собі. Сбѣ лѣтять туді наперед усіх птицъ, одчинить вирей і вертається назад. Нар. повѣріе.

Иржати—ржать.

Ирлік—дирліга. См. Д.

Искаліти—замарать.

Исканіиший—способи́йший.

Искус—испытаніе

Исний—истѣнный, настоящій.

Исно—нар. истинно, настоящее.

Исполник—(Галицк. сл.) компаніонъ, сотоварищъ.

Исте, истъ—капиталь; суть.

Не тільки рост, да і исте пропало. Квітка-Основьяненко.

Истизна—искромая сумма.

Истий—существенный, настоящій.

Истик—деревянная заостренная палка, которою плугатарь очищаетъ представшую къ плугу землю.

В рубльях, боса, неохайна, истиком підперта. Макаровський.

Истѣнный—извѣстный, несомнѣнный.

Истѣта—существо, дѣйствительность.

Исько, Иско, Есип—Иосифъ.

Ит!—междом. этъ!

Итилѣт—книжный переплѣтъ.

Итилѣтарь—интеллигатор. См. выше.

Итилѣтарка, итилѣтариха—переплѣтчица

Итилѣтарувати—переплетничать.

Й.

Йголка—пгла, пголка, шпигъ.

Йдица—маршъ, походъ.

Йдиницй—маршевой, походный.

Йлучий—текуцій, настоящій.

Ймѣти—попасть, владѣть, имѣть, приключиться.

А як михо йметьця,

Гуляти минетьця. Пѣс.

Йматися-тьця—находиться.

Ймла—имла. См. И.

Ймлистый—молистый, тушанный.

Ймовіра—довѣріе.

Ймовірний—довѣряющій, вѣрящій.

Ймовіркк—вѣритель, довѣритель.

Йняти—вѣритъ, довѣрять.

Йти—идти.

Йтнаа—идниа. См. выше.

І.

Ібупка—растеніе *Veronica Becca bunga* L.

Іва, верболіз—ива *Satix capraea*.

Іван-да-Марья—растеніе *Melampyrum nemorosum* L.

„Як хто уміє орудовати цім зіллям, то хоч якку коняку зупинить.“

Народ. повѣріе

Іван-чай—растеніе *Epilobium angustifolium* L.

Івасик—1) Ваня. 2) растеніе *Trifolium pratense* L; иначе по-Южно-русски—вязіль, дятовина, конюшина, понки, троян. *„Як квітка то Івасик, а як травка, то вязіль зветьця.“*

Івга—Евгенія.

Івген—Евгеній.

Івилга—иволга.

Івина—черноталь. См. Ч.

Іда—ѣда, пища.

Хліб, сіль да вода козацька їда. Погов.

Їдення—ѣденіе.

Іжа—їда. См. выше.

Іжак, їж—ѣжъ.

Іжачка—самка ежовая.

Іжегодний—ежечасный.

Іжегодние, іжегоднио—нар. каждый часть, ежечасно.

Іжемісячний—ежемѣсячный.

Іжемісячне, їжемісяця—нар. ежемѣсячно, всякій мѣсяць.

Іжероку, їжерочне—нар. ежегодно.

Іжерочний—ежегодный.

Іжетиженний—еженедѣльный.

Іжетиженно, їжетижня—нар. еженедѣльно, всякую недѣлю.

Іжечасний—повсременный, всегдашний

Іжечасно—нар. повсегда.

Із, їзок—подводный плетень, для задерживанія рыбы.

Ізвкати—пріучаться, привыкать.

Іздець—ѣздокъ, всадникъ.

Іздити—ѣздить.

Іздіця—всадница, амазонка.

Іздя—ѣзда.

Ізніити, ізніиѣти—удержать, удерживать.

Ізпотинька, спотиньга—нар. нечаянно.

Ізпрати—исправить, исполнить, сдѣлать.

Ізпроміж—нар. изъ своей среды.

Ізпросодня—нар. сквозь сонъ.

Ізрадіти—возрадоваться.

Ій!—ей.

Ій-Богу!—ей-Богу!

Ії—ея, ее.

Ікати—икать.

Іківка, їкавка—1) икотка, отрыжка. 2)

Растеніе *Berteroa incana* Dec.

Іль—ель.

Ільний—еловый.

Імела, омѣла, омсла, шульга, ївилга—растеніе *Viscum alba* L.

Імость—(титулъ) ея милость, знатность.

Імоственный—знатный.

Існування—существованіе.

Істи, їстоньки, їсточки—ѣсть.

Істівний—сѣдобный.

Істовие—нар. пища, сѣдобное, сѣстное

Істовний—сѣстной.

Істовність—сѣстные припасы.

К.

Ка́—архі. См. А.

Каба́к—1) голова, башка. 2) Тыква.

Каба́ка—нюхательный табакъ; каба́ки да́ти—наказать, а также и потчевать нюхательнымъ табакомъ.

Каба́ничий—принадлежащій кабану.

Кабарь—свиной пастухъ или человѣкъ откармливающій кабановъ для убоа.

Кабат—мундиръ.

Сидять штири офіцери

У білих кабатах. Ю. Федькович.

Кабатірка—табакерка.

Кабачки—растеніе *Cucurbita pepo* L. var. *ovifera*; иначе по-Южно-русски—карамза.

Кабі́ця—1) подвижной очагъ. 2) Малороссійское снадобіе для варення кореньевъ.

Кабі́ж—грабѣжъ, разореніе.

Каблѣчка—кольцо, перстень.

Ка́ва—кофе.

Кавало́к—(аѣт. сл.) кусо́къ.

Кавду́к—(галиц. сл.) мѣшокъ, карманъ.

Кавѣ́рза—пнтрига.

*Пошлю вас в Запорозьку Січ;
Там ваших каверз неважають,
Жінок там на тютюн міняють,
В день п'яні сплять, а крадуть в
ніч. Котляревський.*

Каверзний—интригантскій,

Каверзник—интригантъ.

Каверзниця—1) интриганка. 2) Колдунья
3) Фокусница.

Кавсікнути—вздохнуть, зѣвнуть.

Кавук—(Галицк. сл.) мѣшокъ.

Кавун—арбузъ.

Кав'яр—пкра.

Каг'ал—1) Еврейская община, а также
школа, общественная еврейская
сходка. 2) Бѣсовская оргія,
Каг'алитися-тьця—шумѣть, кричать,
собираться толпами.

Каганець, каганчик—свѣтець, плошка,
ночникъ.

К'агла—вьюшка у печи.

Каденція—(акт. сл. *kadencya*) время,
въ которое обыкновенно происходили,
засѣданія земскихъ судовъ; ихъ
считаютъ три: 1) *S. Trzechkrólska*
2) *S. Troieska* и 3) *S. Michalska*,
начинавшіяся на другой день послѣ
этихъ праздниковъ.

Кадило—1) еміамъ, ладонъ, куреніе.
2) Растеніе *Mellitis Mellissophyl-
lum. L.*

Кадити—курить,

Кадіб, кадобець, кадовбець, кадовб,

кадовба—1) бочонокъ, кадъ. 2) Сосудъ
выдолбленный изъ дерева. 3) Ту-
ловище безъ рукъ и ногъ.

А вона така товста, як кадовб.

Кадки—винокуренные большіе чаны.

Кадний—дымный, угарный.

Кадук, дук, дѹка—князь, герцогъ, вожь,
знатный человѣкъ, отъ латинска-
го *dux*.

Він могутий, як кадук вельможний.

Кадюк—чортъ, сатана.

За твоє добро, кадюк тобі в ребро. Посл.

Кажан—нетопырь, летучая мышь.

Кажанок—полшубокъ покрытый кожею.

Кажба—сказаніе, повѣствованіе, разказъ.

Каже—говорить.

Кажний, кѹжний—всякій, каждый.

Каз'ив, казілок—котель, котелокъ.

Казань, казіанне—проповѣдь, рѣчь.

Казати—говорить, сказывать.

Казитися-тьця—бѣситься.

Казка—сказка.

Казпъ—городская тюрьма.

Каз'на що—чортъ знаетъ что.

Казп'одій—проповѣдникъ,

Казп'одійка—ораторша, проповѣдница.

Казівка—насѣкомое.

Кайд'ани, кайді, кайдіта—кандалы, кан-
далики.

Хоч здається не в кайданах

Та не маю волі. Пѣс. Кармелюка.

„Ой джигуне, джигуне

Який ти ледащо:

Ведуть тебе до двора

Ти не знаєш за що!“

„Тоді буду знати,

Як будуть кар'ати,—

Як на руки та на ноги

Кайди надівати“.

„Що на ноги кайди

На руки кайдята,

Ото ж тобі, вражий сину,

Хороші дівчата!“ Народ. пѣс.

Кайд'яник—колодникъ

Кайд'яниця—арестантка, колодница

Калавур—караулъ. бѣда, насиліе.

Калавурити—сторожить.

Калавурня—сторожка.

Калак'алуша—черемха *Prunus Padus L.*

Калам'айка—коломенка, ластикъ.

Каламарь—чернильница.

Каламутити—мутить.

Каламутний, коломітний—мутный, грязный.

Калантір—карантинъ.

Калатати—(Галицк. сл.) калякать, балагурить.

Треба дово калатати, що би бабу ошукати. Посл.

Калачики—растение *Malva rofundifolia*. иначе Южно-русскихъ—*пачёрки*, *просвирки*, *проскурки*.

Калган—1) корень калганъ *Marantha galanga*. 2) Неряха, нищій.

Калаганівка—водка настоящая на калганъ.

Калёник—Калинникъ,

Калітка—мошна.

Баліч. калеч—все, что искалечено.

Кальний—грязный, сорный.

Калюга, калюжа—лужа,

Каліти—марать, пачкать; отъ церковно-Славянскаго *каль*—грязь.

Камариніцька—камаринская.

Камезітнєя-тьця—капризиться

Камень, камінь—1) камень 2) Гирия для вѣсовъ тяжестью въ 24 и 32 фунта. *Вручено тютюну камней 100.* Маркович.

Бо в камень воску вісім кіп треба вложити, а лою камнів сім за то можно купити. Климентій.

Каменіця, камяніця—1)каменное или кирпичное зданіе. 2) растение *Robus saxatilis* L.

Камяна сіль—каменная соль.

Камяний—каменный.

Камянистий—каменистый.

Камянича паица—дѣвица, у которой приданное составляетъ каменный домъ.

Капавац, канівац—канифасъ, матерія.

Канак— ожерелье, цѣпь.

Канак широзлотий в 500 талярів.

Величко.

Канальский поход—такъ казаки назы-

вали извѣстные походы для рытья каналовъ Хоречко.

Канделя—дуомина. См. Д.

Канікула—1) отдыхъ. 2) Бѣшенство.

Ваша мость (Хмельниченко) в канікулу впадиш забренулись, в озеро гріховнее. Величко.

Канон—пушка.

А канони заукали по Маджегні Амінъ. 1. Федькович.

Капунер, капуфер—душистая трава калуферъ *Balsamita vulgaris* L.

Канцеляриста—а) старшій войсковой, былъ секретаремъ Генеральнаго Суда. б) Войсковый писецъ Генеральнаго суда; в) Полковный.

Канцеровати—(акт. сл.) стать ракомъ, испортиться. *Надер канцерованими zostали.* II. Могіла. 24 Юня 1640.

Канчук—нагайка, плеть.

Каця, канюка—(Австр. Укр.) хищная птица, родъ ястреба или кобца. *Strix scops.*

Капа—покрывало на голову.

Коні в капахъ були при траурі.

Маркович.

Капелюх, каплюх—шапка съ длинными ушами.

Капелюш—шляпа.

Капелюші—растение *Nuphar luteum* Smith.

Капелян—домашній священникъ.

Капелінець—музыкантъ.

Поки стали капелянци різать походноі. Ханенко,

Капѣць— знакъ на полевыхъ межахъ.

Каплиця, капличка—каплица; отъ Латинскаго *capella*.

Каплюхій—имѣющій длинные уши; свиня. *По толочи каплаухи йдуть, аж уши теліпаються.* Номис.

Каниця—каплиця. См. выше.

Капость—пакость, непріятность.

Капостити—дѣлать мерзости; вредить.
Капостиний—скверный, вредный, пакостный.

Капостник—пакостникъ.

Капури, каптуровні суди—суды, установленныя во время междоусобицъ.

Кара, карность—наказаніе, мука, дисциплина, порядокъ.

Карабіж, бирка—палка, на которой неумѣющіе писать дѣлаютъ для памяти замѣтки или зарубки, зарубки.

Карабкатися-тыця—взбираться на возвышеніе.

Караблик—головной уборъ замужнихъ женщинъ, родъ чепчика или кокошника, похожаго на корабль; дѣлаютъ изъ парчи или бархату.

Каракуцька=хорошки. См. X.

Карама=кабачки. См. выше.

Караиний—наказанный.

Караини-с=кара, карность. См. выше.

Каратати—проживать, сокращать, оканчивать.

Карахѣйка—родъ малой тыквы.

Карб—зарубка, черточка, замѣтка.

Карбир=карабіж. См. выше.

Карбовалія—1) Анатомія. 2) Рѣзная работа.

Карбоваль—1) анатомъ. 2) Рѣзчикъ.

Карбовальний будинок—анатомическій театръ.

Карбванець—серебрянный рубль, съ зарубками на окружности.

Карбваний—намѣченный, зарубанный.

Карбванка—1) металлическая монета съ зарубками на окружности. 2) Палка съ насѣчками, по которымъ ведутъ счетъ чему либо. 3) Всякая вещь съ зарубками.

Карбовати—начерчивать, намѣчивать, надрубывать, надрубить; отъ нѣмецкаго Kerben, einkerben.

Карбуваніе, карбуватте—процессъ вскрытія какого-либо тѣла, процессъ дѣланія зарубокъ на какой либо вещи.

Карвасар—словесный судъ, помѣщавшійся въ прежнія времена, въ Украинскихъ городахъ и селеніяхъ на ярмарочныхъ площадяхъ, въ раскинутой палаткѣ.

Карватка—рюмка, кружка.

Повна карватка ще торішнієї дулівки. Квітка.

Карваши—рукава у панцыра. *Панцир з мисюрками і карвашиами.* Величко.

Кардовник—растение *Sparganium simplex L. et sp. ramosum L.*; иначе по-Украински—нюнка.

Кари—1) водовозный дрогъ. 2) Пожарный инструментъ.

Карій—черный. Въ русскомъ и польскомъ языкахъ *карий*, кагу, говорятъ карій только о вороныхъ лошадяхъ; но на югѣ Россіи это слово выражаетъ высшую красоту очей, въ особенности женскихъ.

Карк—(Галицк. сл.) шея, затылокъ.

Крука ведуть,

В карок го бють,

Недають поправи. Пѣс.

Карклѹчка—крючекъ.

Карлючковатій—крючковатый.

Кармазин, кармазина—красное сукно.

Кармазинник—знатный человекъ.

Кармазинниця—знатная женщина.

Кармазиновий—красный суконный.

Кари́вка—церковная кружка или ящикъ для сбора денегъ.

Карно—нар. строго, взыскательно.

Карность=кара. См. выше.

Кариостиний—карательный.

Карпан=граб, грабина. См. I.

Карпѣтки—носки.

Карта—(акт. сл. *karta*) документъ, содержащій въ себѣ какое либо обязательство, но несовершенный судебнымъ порядкомъ, а составленный домашнимъ образомъ; домашняя росписка. 2) Письмо, листъ бумаги, записка, страница, игорная карта.

Картати—ворчать, досаждаютъ бранью.

Картатий, картанький—клѣтчатый, въ клѣткахъ, квадратной формы.

Картник—картежникъ.

Картофій, картопля—бараболя. См. *Б.*

Карук, карюк—столярный клей, рыбій клей.

Карун—родъ материн.

Дав карун рудий на кунтуш.

Маркович.

Карунка—позументъ.

Каруца—(Австр. Укр.) карета; французскаго *le carosse*.

Каручити—клеить.

Карячитися-тця—раставлять широко, ноги.

Касарня—казарма.

Лиш той капрал Біловусяк

Нічим ся не журисть,

Сидить собі під касарнею—

Гарну мольку курить.

Ю Федькович.

Касовати, касувати—уничтожать, прекращать, истреблять. *До хундаменту касовати.*

Кат, катюга—палачъ, тиранъ мучитель, иначе еще по-Украински—*мистр*.

Катапезма—занавѣсъ, пологъ.

Кателік—католикъ.

Кателицький—католическій

Катеринка—шарманка. органъ.

Катеринщик—шарманщикъ.

Катериний—каторжный.

Кат-ма, кат-мас—нѣту, не имѣется

Кат-мас в ёго худоби.

Катовати, катувати—сильно бить, на-

казывать какъ палачъ, тиранить, мучить.

Каторга—турецкое невольническое судно,

Катран—растеніе *Cranbe tatarica* Jacq.

Катря, Катерина, Катруся—Екатерина, Катя.

Катрага, котрага—стропила для будки или шатра; шатёръ.

Катун—растеніе *Gipsophila paniculata*. *Л.*

Кафа, коива—шерстяная матерія.

Кахельний, кахлевій—изразцовый

Кахикати—кашлять.

Кахля, кахоль—изразецъ для печей.

Кацап—1) бородачь 2) Великоруссь. 3) Козѣль.

Кацапка—Великороссіянка;

Кацаппя—(собираетъ) Великоруссы, Сѣверно-руссы.

Кацапський—великорусскій, московскій,

Кацаппина, кацапська країна—московскія, Сѣверная Русь.

Кацаренко—императорскій принцъ.

Кацариха—императорская жена.

Кацарівна—императорская дочь.

Ой одчиній ворітечка,

Кацарівно!

На що воду вибірала,

Кацарівно!

Народ. сказка. См. записки о Южной Руси П. Куліша. т. II. стр. 14.

Кацѣрь—императоръ.

Качалка—скалка.

Качало—блокъ.

Качка—утка.

Качур, качурик—селезень. *Зморозъ того качурика нехай качка кваче.* Пѣс.

Качя, качятко—утёнокъ.

Кашка—растеніе *Spiraea ulmaria* L;

иначе по Украински—*лабазник, ірошник, медунія,*

Кашник—горшокъ для каши.

Каштан—дерево *Aesculus Hippocastanum* L.

Каштанчик—растение *Dianthus barbatus* L.

Каштанчики, зірки—цвѣтокъ Барская сѣсь *Legistrum leviticum*.

Каюкъ—лодка.

Каянис, каяття—расканіе.

Буде каяття, та вороття не буде.

Погов.

Квадра—четверть, четвертая часть.

Квадранецъ— $\frac{1}{4}$ часа, 15 минутъ; отъ Польскаго *kwadrans*.

У одному квадрансі зоріла. Лѣтопись Самовидца.

Квадранцевий—15-ти минутный.

Квак—родъ болотной птицы.

Кваптися-тьця—посягать, сѣшить, तो-ропиться, польститься, прельщаться.

Квапливий—скорый, падкій.

Кварціальне військо—войско получавшее жалованье по четвертямъ.

Квасиця, квашня—дѣжа. См. *Д.*

Кваснути—киснуть.

Кватѣра—1) фаза луны. 2) Продолженіе одной погоды.

Кватира—квартира.

Кватірка—оконная форточка.

Квач—мазило, неуклюжая кисть.

Кваша—соложеное тѣсто.

Квиляти—выть, завывать по волчьему, визжать.

Він заведе пісню, а вона зараз не квили: тетъ із оселі. Ганна Барвінок.

Квийль—воплъ, плачь, вой.

Квіт—цвѣтъ, цвѣтокъ. 2) Росписка въ полученіи чего нибудь; 3) Подписка о прекращеніи иска, дѣла и проч.

Квіт зобопольний—взаимная подписка, мировая сдѣлка о прекращеніи иска.

Квіт поборовий—квитанція въ уплатѣ податей.

Квіт ручний—домашняя росписка, не-

явленная формальнымъ порядкомъ и неимѣющая подписей свидѣтелей.

Квітестий, квітчастий, квітчатий, квітчаний—цвѣтнѣй, узористый.

Квітестость—колорить.

Квітка, квіточка, квітоська—цвѣтокъ, цвѣточекъ; цвѣтокъ

Квітковий—цвѣточный.

Квітник—цвѣтникъ.

Квітиця—цвѣточница

Квітучий—цвѣтущій

Квітчати, квітчати—украшать цвѣтами

Квітчатися-тьця—украшаться цвѣтами.

Квоктати—кричать. Говорится о курахъ насѣдкахъ.

Кволяти—болѣть, хворать, страдать.

Квділі—нар. слабѣе, тише.

Кволяти, квиляти—кричать по птичьему, приманивать птицъ, напоминать.

Квочка—1) звѣзда Альціона въ созвѣздіи Плеядъ 2) Курица сидящая на яйцахъ или же имѣющая маленькихъ цыплятъ.

Газѣта—газета, авизія. См. *Г* и *А.*

Кде—де. См. *Д.*

Кли—акт. нар. когда.

Кѣ, кѣте—давай ка, давайте-ка, подавай, подавайте-ка. *Кѣте лиш сюди гармати.* Шевченко,

Кебаб—(греческ. см.) жаркое.

Кебѣта, кибѣт, кибѣта—способность, умѣніе, сноровка, ловкость.

Кебетний кебатнійший—способный, хорошій, ловкій.

Кебина (съ Англійск. яз. *Cabin*) шатѣръ будка.

Келеп—1) толстая палка, посохъ съ металлическою рукояткою, въ видѣ молотка; путешественники (*подорожніи люди*) въ прошломъ столѣтіи ходили съ келепами. 2) Молотокъ

съ топоромъ насаженнымъ на длинное бревно, родъ бердыша.

Кѣлхъ—чаша. сосудъ. *Келхъ, дискосъ, мижия, аби було все порядне. I. Копинскій.*

Ке-лишень—а вотъ дай, лишь дай только.

Келійний—келейный.

Келійникъ—келейникъ, послушникъ.

Келійница—послушница.

Келійно—нар. втихомолку, не гласно, тайкомъ.

Кѣбдюхъ—большая желудочная кишка.

Кен, ки—дуракъ; *в кена грати*—играть въ дурачки.

Тй пане Потѣцький

Грѣшій сїну:

Занапастивъ Польщу,

Лїтву

I всю Україну.

Була твої думка,

Щобъ крѣлемъ стати...

Не такимъ кнамъ

Пане-брате,

В Полщі краювати. Народ. пѣсня.

Кенкування-є—насмѣшки, издѣвательство.

Кенкувати, кенкувати—дурачить, издѣваться.

Кенський—(галицк. сл.) худой, дурной.

Керѣя, кирѣя—родъ епанчи, или плаща, шуба въ родѣ контуша, шинель на подобіе плаща съ рукавами.

Упова, мамю, на керю;

Думала бути попадею. Пѣс.

Кермекъ—растеніе *Statice gmelini Willd*

Кермѣнь—червецъ. См. Ч.

Кернійця, кренійця—1) натуральный источникъ. 2) Колодязь безъ сруба.

Кѣрѣваніє—управленіе, правленіе.

Керѣвати—управлять, править.

Попереду Гамалія байдакомъ керує

Шевченко.

Керсетъ—женская верхняя одежда, походя на поддѣвку безъ рукавовъ.

Керуваль—правитель.

Керувальскій—правительственный.

Керувальство—правительство.

Кервель—растеніе *Scandix Cerefolium L.*

Кѣсарь, цезарь, цесарь, кацарь—императоръ.

Кесарьскій—кацарьскій См. выше.

Кѣтяг, кетяжокъ—гроздь, кисть.

Кзіга—дзига. См. Д.

Кибѣлка—женскій головной уборъ, въ родѣ кокошника обвитый тонкою кисею и съ длинными сзади концами.

Кибецъ, кобець—ястребъ, копчикъ, *Falco arivorus.*

Кивати—кивать.

Киги—междом. выражающее крикъ пѣголицы или такъ называемой въ Украинѣ чайки.

Кигіканіє—пѣніе пѣголицы.

Кигати—кричать киги, кричать какъ пѣголица,

Кидальникъ—работникъ на сѣнокошѣ.

Кизякъ—зосохшій навозъ.

Кій, — кій.

*) **Кіи**—запорожская казнь, состоявшая въ томъ, что преступника привязывали къ столбу, по одну сторону котораго лежали палки, а по другую стоялъ чанъ съ водкой и калачами. При казни *киями* каждый сѣчевой братчикъ подходилъ сначала къ чану и опорожнивалъ *кухоль горілки*, а потомъ бралъ кій и билъ имъ преступника одинъ разъ; тоже дѣлали и всѣ присутствующіе поочередно.

Кіів—Кіевъ.

Кілим—ковѣръ.

*) Прекрасное описаніе этой ужасной казни желающіе могутъ прочесть въ романѣ (Чорна рада) П. Куліша.

Килимниця—мастерица приготавлюющая ковры.

Килимок—коврикъ, настольникъ.

Киндія—бумажная матерія, употреблявшаяся на подкладку одеждъ; лента, *Галера златосиними киндяками* *нобивана*. Дума. про Самійла Кішку.

Куплено киндяку зеленою по 73 к. а красною по 1 р. 50 к. Маркович.

Килипа—конопля *Cannabis sativa* L.

Кийді—теплыя галоши.

Киперирожу—(Бессарабск. сл.) стручковый перецъ *Capſicum annuum* L.

Кипрей—растение Иванъ чай *Eriobolium angustifolium* L.

Кир—траурный нарядъ.

Кирѣя—керѣя, См. выше.

Кіркати—кричать по куриному.

Киринця—керинця. См. выше.

Кировый—траурный.

Кироман—растение *Statice latifolia* Sm.

Кіриа—короткій вздёрнутый носъ.

Кіриятій—курносый.

Кірийч—такъ называется въ Херсонской губерніи смятый и высушенный въ видѣ настоящаго кирпича, воловій навозъ, употребляемый для топления печей, по недостатку дровъ.

Кисѣа, кисѣя—верёвочный мѣшокъ.

Кислиця—лѣсная яблоня *Pyrus Malus* L. иначе по-Украински—*лісова яблуня, лесковка, мері*.

Кислоокій—съ заплаканными глазами.

Киснути—киснуть;—плакать. *Годі тобі, жінко киснути*.

Китайка—бумажная матерія, нанкинъ.

Жунал чи з китайки, чи каламай *ѣ вий*.

Китайчатій—нанковий

Кітиця, китичка—кисть, кисточка узавѣси.

Кить-кить—междом. отъ глагола *кочитися*. См. выше. *Кить-кить клу-*

бочком по долиці.

Кічка, кічка—1) пучокъ лѣну завитый въ косу новобрачный. 2) Связка тростнику или соломы для крытія кровли. 3) Бугорокъ, холмикъ, обросшій травою, или мхомъ. Оторванная часть корня отъ дерева. *Під кічкою знайшовъ страшенну купу мурашок*. 4) Султанъ на киверѣ. 5). Родъ женскаго головнаго убора,

Киш-а киш!—этимъ крикомъ отгоняють птицъ.

Кишеній—карманчій.

Кишеник—карманщикъ, мошенникъ, воръ.

Кишениця—карманщица, воровка.

Кишеня, кишенька—карманъ, карманчикъ.

Кишити—кишѣть, бытъ во множествѣ—**Кишка**—кишка.

Кишинецъ—растение *Coriandrum latifolium* L.

Киянини—Кіевлянини.

Киянка, Кіянка—Кіевлянка.

Кіянський—Кіевскій.

Кіянські образи хороше малювані.

Марко-Вовчок.

Кияня—родъ заступа.

Не калина в темнім чаю

Землю укриває,

А царица кияню

Мошлу копає.

Ю, Федькович.

Ківати—махать; грозить.

Кім сидить та хвостикомъ ківає.

Ківуха—моргуха, цекотуха, ляскуха. См. М. Ц. и Л.

Ківш, ковш, ківшик, ковшак—корецъ, черпакъ, ковшикъ.

Кігти, кікти—когти.

Кієвий—палочный.

Увiче на здоровью кієвим боем учинити. Самойлович.

Кієк, кіяка—палка, дубинка, кій.
Кізіль—дерев. См. Д.
Кійло— степная ллія трава *Stipa pennata* L. пначе по Украински—*тирса, шовкова трава*.
Часомъ і межи крапивою росте кійло. Посл.
Юрасько кійло косить,
Та до коника носить. Пѣс.
Кілішок—(Галицк. сл.) рюмка.
Кілля, кілки, кілок—колья, колы.
Кільниця—часть, кое-что.
Кілько, кільки—нар. нѣсколько.
Кількодесятъ—нѣсколько десятковъ.
Кільконадцять—болѣе десятка.
А меновите особъ кільконадцять. Уст.
 Луцк. Брат. 1624,
Кільконедільний—многонедѣльный.
Кімната—горенка, комната.
Кін, кон, коня—сцена; выставка.
Кіюва, коюва—кружка.
Кіндибѣл—шкандибѣл См. Ш.
Кінєць, кінчик—конецъ, кончикъ.
Кінь, коняка—лошадь
Кіньскій—конскій, лошадинный.
Кіньска мята—растеніе *Lamium amplexicalle* L.
Кірмак—кироман. См. выше.
Кієник, коєнік, кієнічка—ленточка, которую дѣвушки вплетаютъ въ косы
Кіт—котъ.
Кітляр, котляр—мѣдникъ.
Кішка, кішечка, кийя—1) кошка, кошечка. 2) Растеніе *Coronilla varia* L.
 3) Извѣстная по свою гомерическому складу дума про Самійла Кішку.
Кіѣх, кіяшѣк—цвѣтокъ *Thypha angustifolia* L. по Закревскому и растеніе *пшеничка, палочник болотній, оробицель* *Thypha Latifolia*. Zea Mays L. Пороговичу
Клавір—фортепьянъ, клавикорды.

Клавіріста—піанистъ.
Клавірка—фисъ-гармонія.
Клавірюк—фортепьяный мастеръ и торговецъ ими.
Клавірюня—депо фортепьяновъ.
Клавок—клавишъ.
Кладъ—1) сосровище, кладъ 2) Растеніе *Zinnia elegans* L.
Кладка—мостикъ или просто доска, положенная чрезъ канаву лужу или грязь.
Кладовище, кладвище, гробовище—кладбище,
Клакй, клѣки, клѣччя—очески отъ пеньки, хлопья.
Клѣмство—ложь. *Непо можутьъ тобі жадний шапвірства і клѣмства, хочбі роспуклася складаючі онні.* І. Мазена.
Клѣмця—брехун. См. Б.
Кланатий—лапастый.
Кланюнький—лоскутный, висящій.
Клѣпотъ, клѣптик—лохмотъ, лоскутъ пласть; кусочекъ.
Клѣзнути—1) дать пощечину. 2) Чер. тить.
Клѣйтух—пыжь.
Отсе вамъ заткнуло клѣйтухомъ уха.
Клѣкит, клект—крикъ орла.
Клектъ орлячий далеко чути.
Клековѣти, клекотѣти—клокотать, шумѣть.
Клекрѣт—акт нар. сколько, поколику.
Клєн клииіна—клѣнь *Acer platanus*.
Клєнѣло, клєниа—1) кусокъ дерева или деревянная лопатка, которою острятъ косы. 2) Въ XII столѣтіи и раньше, висячая доска въ монастыряхъ, вмѣсто котла.
Клєнка—доска или часть стѣнки, составляющей ведро, бочку и проч.
У ёго нема десятої клєнки въ голові
 —т. е. онъ глупъ.

Клепси́дра—песочные или водяные часы, от латинскаго Clepsydra.

Купив у Глухові клепсидру за 5 алтин. Маркович.

Клеса́чка—инструментъ сапожника.

Клеча́льня недѣля, Зелені Свята—Духовъ или Троицынъ день.

Клѣчаній—зелѣный, изъ растительный зелени приготовленный.

Клѣчанія—зелень, древесныя вѣтви срубленныя съ листьями для украшенія домовъ въ Троицынъ день.

Клещ, **клиць**—наѣдомое Asarus.

Клеці з дума поспадали, Головоньку комареві постискали, Свірки зачали співати,

Щоби болестъ розірвати. Пѣс.

Клик—кликъ, зовъ.

Кликацій—званный, приглашенный.

Кликае-я—приглашеніе, призывъ.

Клика́ти, **кля́кнути**—звать, позвать.

Кликовщина **геродова** (?)—См. **Акты** Западн. Россіи. т. I. 355 стр.

Клим, **Климко**—Климентій.

Климбас—дуралей.

Кліна, **Кулина**—Акулина.

Кліяці—узоръ зубьями.

Клішопогій—кривоногій.

Кліячити—становиться на колѣни.

Клібіт **кдіпог**—хлопоты, попеченіе, забота.

Клопотати—хлопотать, заботиться.

Клопотатися-тяти—заботиться.

Клопотливий—хлопотливый, заботливый.

Клуб—бедро; иначе по-Украински—*кульша*.

Клу́нок, **оклу́нок**—мѣшокъ, связка, укладка. узелъ, ранецъ во множ. числѣ *клу́нки*; уменьшит. *клуночок*.

Клу́ня—рѣга, хлѣбный сарай.

Клу́шня—такъ называется въ Малоросійскомъ возѣ кривое дерево, одинъ бонецъ коего утвержденъ на оси и

прдерживаетъ затычкою (чекою); колесо, а другой верхній конецъ прикрѣпленъ къ бокамъ повозки. иначе по-Украински—*лушній*, *лушній*.

Клюга́—наконечникъ или же остріе пика.

Клюка́, **клячка́**—крючекъ, кривая палка.

Кля́кати—клевать.

Ключ—1) ключъ отъ замка. 2) Палка съ крючкомъ, посредствомъ которой вытаскиваютъ ведро изъ колодца.

Клю́ча—летающая стая дикихъ птицъ.

Кля́к—пограничный знакъ на деревѣ или пограничный столбъ.

Кля́кнути—гнутья.

Кля́мка, **кля́мка**—рукоятка, крючокъ у дверей.

Кля́снути—хлыснуть, подобно пузырю лопаться.

Біс перістий, свиснув, кляснув.

Артемовський-Гулак.

Клязу́ля, **клязу́ля**—(акт. сл.) условіе

Кляштор—(акт. сл. klasztov) монастырь,

Кмет—простолудинъ, крестьянинъ.

Кметиня, **кметя**—крестьянка.

Кмійн—тминъ *Carum carvi* L.

Книга́рь—книгопродавецъ, бібліотекарь.

Книга́рня—бібліотека, книжный магазинъ.

Книги вічисті—**Акти**. См. **А**.

Кни́ш—родъ булки, съ разрѣзанными и завороченными во внутрь намастленными краями.

Кно́вати—1) рубить. 2) Замышлять, пытать.

Ані явної, ані потаємної не маєть кновати вражди. Величко.

Кну́р—боровъ.

Кну́рячий—свиной, кабанскі.

У его (т. е. у бѣса) козяча борода, кну́рячий стан. Пѣс.

Кoadгeрeнт—(акт. сл. koadherent, coadhaerens) соучастникъ, помощникъ.

Кобеля́—жеребенокъ, лошенокъ.

Кобеняк, кобийяк—родъ бурки съ ка-
пюшономъ на голову.

Кобеніти, кобийити—собачиться, сильно
бранить, чернить, пенять, лаять,
борщиться, ломаться, хвастать, бра-
нить, хулить. *Кобенила на всі за-
ставки.*

Кобер—(Австр. Укр.) коверъ

Кобза—бандура, родъ торбана.

Кобзарь—бандуриста. См. Б.

Кбби—(Галицк.) когда бы, если бы, кабы.

Кобыла—1) возвышеніе на эшафотѣ
гдѣ наказывали тѣлесно. 2) Кобы-
лица; уменьшит. *кобилка, кобильчина.*

Кобильник—сластолюбецъ; лошадиный
любитель.

Кобѣдло—наковальня.

Коваленко—сынъ кузнеца.

Ковалиха—жена кузнеца.

Коваливна—дочь кузнеца.

Коваль—кузнецъ.

Ковальня—кузница.

Ковальскій—кузнецкій.

Ковати—ковать.

Ковбаня—подводная яма; увеличит.
ковбанюга.

Ковбаса—колбаса.

Ковбатка—большой кусокъ мяса.

Ковбиця—медовые соты. (?)

Загадка—*Е у насъ такий, баран що
у него сорок ран.* **Отгадка**—*ковбийя.*

Ковбѣта—бакай. См. Б.

Ковганяка—корчага.

Ковчанок—толкачъ,

Ковдра, ковдя—одяло,

Ковѣр, ковѣр, коверецъ—ковѣръ коврижъ.

Як підемо до церкві

Станем на ковері. Пѣс.

Ковѣрза—размышленіе.

Коверзати—разсуждать, умничать.

Коверзнути—понять, уразумѣть. *Миттю
коверзнула.*

Коверзѣати—привередничать.

Ковѣрница—килиминця. См. выше.

Кѣззатка—чистое мѣсто на льду для
скользанія

Кѣззатися-тця—скользить.

Ковизитися-тця—шалить, бѣситься,
капризничать.

Ковизнути—копѣть, хирѣть.

Ковиза, ковилъ—трава *Stipa capillata* L.

*„ Про ковилъ такъ розказувавъ одинъ
старій чоловікъ: Е-е! Поки ковила
був то й хлѣбъ був, якъ ковилу не
стало, то й хлѣба немає. Исправ-
ді такъ: ковилъ росте на цілині,
тільки після якъ покориються
років чимало, то вже в землі не та
сила, а підмоги не дають, то хлѣбъ,
що разъ менши родить. „*

Ковиртати—болтать.

Ковирати—колупать.

Ковинька на руку—идеть въ руку, счаст-
ливо.

Ковнір—кѣмір. См. ниже.

Ковок—деревянный гвоздь.

Ковтати, ковтнути—глотать, глотнуть.

Ковтки—серьги.

Ковток—глотокъ, кусокъ, для глотанія.

Ковтун—колтунъ (болѣзнь).

Когорє—(акт. сл.) хоругвь, отрядъ
войска.

Когут—(галицк. сл.) пѣтухъ.

Кѣдло—родъ, фамилія, племя, поколѣніе.

Кодол—толстая верѣвка.

Кожемяка—кожевникъ.

Кѣжний, кѣжний—каждый.

Кожнієвскій—совершенно всякій.

Кожух, кожушок, кожушина—шуба,
тулупъ, шубка.

Кожушанка—кофта на мѣху; шубка
женская.

Кожушки—растеніе *Echinopspermum
lappula* Lehm.

Коза—1) волянка. 2) Тюрма. 3) Воклага.
4) Коза.

Козакъ, козаченько—1) воинъ. 2) Рыцарь. 3) Свободный человѣкъ. 4) Удалецъ — молодець. 5) Молодой человѣкъ.

Козаки лейстровиі—регулярное козачье войско.

Козаки охочекомонниі — иррегулярное козачье войско.

Козаковати—молодечествовать, вести народную жизнь.

Козарь—козинный пастухъ или охотникъ, а также владѣтель козиннаго стада.

Козарюга—богатырь козакъ.

Васюринський козарюга

Все пье та гуляе.

Отамана кошовою батькомъ називае:

Позволь, батьку, отамане.

Намъ на бабѣ стати:

Не попустимъ Москалеві

Січи руйновати!

Не позволишъ с шабельками.

Позволь с кулаками:

Нехай наша слава не тине

Поміжъ козаками. Запорож. пѣс.

1775 года. 3-го Августа.

Козацький, козачий—казачій, рыцарскій, свободный.

Козацький залізнякъ — растение *Phlomis pungens* Wild.

Козацький шляхъ—рѣка Днѣпръ.

Козацтво, козачество, козаччина—казачество, рыцарство, удальство.

Козачка—казачка, свободная женщина.

Козачкы — родъ мухи, насѣкомое, красное съ черными пятками, живущее въ трухлыхъ пняхъ и въ землѣ.

Козел, козлики—бедриница. См. Б.

Козелець — растение *Anemone ranunculoides* L. *Ranunculus acris* L. *Козелецьзілля* од трясци.

Козѣлки—комарови носпки. См. ниже.

Козелокъ—растение *Tragopogon major* L.

Козельці — трава холодникъ, спаржа *Asparagus officinalis*.

Кѣзикъ—ножъ для снятія кожи. *Од кози на бо ножика.* Посл.

Козипячий, козлячий—козинный.

А чи в тебе, старий діду,

Та козляча борода. Пѣс.

Козубѣвка—корзина, сплетенная изъ ремней.

Козуря—уменьшительное отъ *козарюга*. См. выше.

Кѣйти—дѣлать, совершать.

Кокция, клокчя — растение *Staphylea pinnata* L.

Кокірички — растение *Corydalis cava* Schweigg.

Кѣтокъ—когут. См. выше.

Кѣкотень—шалунъ, рѣзвое дитя.

Кокусъ—растение *Potentilla verna* L.

Кокушкин лѣн—растение *Linum Catharticum* L.

Коли—союзъ когда, если.

Колибъ—союзъ еслибы.

Колівати—хромать.

Кѣливо, колево—1) кутья, рисъ съ медомъ, употребляемый при похоронахъ. 2) Запорожскій курень.

Колісь—союзъ когда-то.

Коліска—колыбель.

Колисковий, колисочний—колыбельный.

Колішній—когдашній.

Колій—1) разбойникъ, гайдамакъ. 2) Большой острый ножъ.

Колівищина—крестьянская украинская революція 1776 года.

Колістраторъ—регистраторъ,

Колісчатий—узорчатый, квітчатый.

Колішки—колѣни.

Колішня—дыра въ колесной трубкѣ.

Коліщотка—1) Металлическое зубчатое колесо, которымъ рѣжутъ тѣсто. 2) Родъ узора.

Коллєгатъ—(акт, сл. collega) сотоварищъ

Коло—1) нар. около, возлѣ, вблизи. 2) Свита. 3) Колесо, кругъ. 4) Округъ, вѣдомство, границы власти. 5) Кружекъ общества.

Колобрѣдѣти—шутить, шалѣть.

Колѣда—1) тиски на ноги для наказанія.

2) Бревно; во множест. *колѣдды*. 3)

Мѣра ржи, пшеницы и проч. огъ того *поколѣдная*, помѣрная пошлина.

Колѣдѣи—большой гайдамацкій или кухонный ножъ.

Колѣдки—тиски на ноги для преступника.

Колоду волочити—на масляной какай либо, *молодиця*, молодая замужня женщина привязываетъ какому нибудь парню къ ногѣ колоду, въ наказаніе, что въ прошедшій мясоѣдъ онъ не женился, и тѣмъ заставляеть его выкупиться.

Колокольчик—растение *Campanula persicifolia* L.

Коломазь—деготь, смола на осяхъ воза.

Коломѣтѣи—каламутѣи См. выше.

Кѣлот—тревога, набатъ, сумятица,

Колѣтѣи—взбалтывать

Колѣтѣи-тѣи—дрожать, трястись стучать (о сердцѣ).

Колѣтѣча, колѣтѣи—ссора, неистовство споръ, брань, смута, драка.

Колѣтѣи—возмутитель, безпокойный челоуѣкъ.

Колѣтѣиця—вздорная женщина, возмутительница.

Колѣтѣи—колики.

Колѣть—дурная замерзшая дорога.

Колѣши, холѣши—нижняя часть шароваръ, покрывающая голени. *Заткну*

колоши у халыи.

Колѣшкати—безпокоить, разстраивать

Колѣтришовѣи—изъ грубаго сукна сдѣланный.

Колѣпати—ковырять; попрекать, надоѣдать.

Кольвек—(ает. сл.) ни былъ; *это кольвек*—кто бы нибылъ; *як кольвек*—что бы небыло.

Кѣлька—судорги, колика.

Кѣлька в боки коле.

Кѣлюки—дурман. См. *Д.*

Кѣлюча—растение *Salisolia kali* L.; иначе по-Украински—*перекоти-поле, курай*.

Кѣлючий дѣрик—растение *Genista germanica* L.

Кѣлючки—растение *Tribulus terrestris* L.

Кѣлюшина судейска—(?) См. источн. Малоросійской исторіи т. 1. 165 стр.

Кѣлядѣ кѣлядка—поздравительныя пѣсни древняго языческаго происхожденія, которыя поють съ 24 по 30 декабря вотъ для образца одна изъ нихъ
*Ой на толоцѣ та на муравцѣ
Ой раненько!*

*Там король Руський коником грае,
Турського царя все визирае:*

*Ой видѣ, видѣ ти, Турський царю,
На ту толоку, та на мураву,*

*Покажи славу ти Турський царю!
Як би я не знав, вѣйска не збѣрав—*

*Ой все наш панок коником грае,
Та як го узрѣв, тай мечем извѣ;*

*Як панок наш тѣв то Тур-царя стяв;
Ой взяв же ёю поподлѣ коня.*

*А повѣз ёё а в Чеську Землю,
Ав Чеській землѣ короля нема;*

*Ой ти, паночку господарочку,
Ав Ческой землѣ королем будеш*

*А взяв же ёё по пужаровѣ:
Чорний пужарець нѣженки коле,*

*Нѣженки коле, все пѣбуждае,
Що слѣди кровця все заливає,*

*А чорний ворон все залѣтае,
А з слѣдѣв кровцю все витѣває—*

Ой наш паночку, господарочку!

Колядовати—пѣть колядки.

Коляндра, кишинецъ—однолѣтнее растеніе *Coriandrum sativum*.

Коляса—фургонъ.

„*Сідай, Катю, у колясу,
Поїдемо, Катю в землю нашу.*“

Нар. Пѣс.

Комарови носики—растеніе *Delphinium Consolida L.*

Комѣха, комѣшка, комѣшина—муравей

Комѣшия—муравейникъ.

Кѣмен, кѣмін—лицевая сторона варистой печи, а также печная дымовая труба.

Коменотрѣс—трубочистъ.

Комешитися-тъця—зашевельтисъ, закипѣть.

Комисѣр—(Галицк. сл.) исправникъ.

Коміиш—тростникъ.

Коміишник—разбойникъ обитающій въ мѣстахъ поросшихъ камышомъ.

Кѣмір, кѣвнір—вороть, воротникъ; уменьшит. *комірець, комірок, комірич*—воротничокъ

Комірка—чуланъ, коморка.

Комлік—Калмыкъ.

Комлицький—калмыцкій.

Комличка—Калмычка

Коммція—(акт. сл. *committia*) сеймикъ.

Кѣмнага—кімната. См. выше.

Кѣмонь, кінь, коняка, конячка—лошадь, лошадка.

Комѣниий—верховой, конный, форейторъ

Комѣишник—кавалеристъ, всадникъ.

Комѣишница—всадница, амазонка.

Комѣбра, комѣрчина—лавка, амбаръ.

Комѣрний, підкомѣрний—камеръ-юнкеръ.

Комѣриш—уридикъ, заступавшій мѣсто подкомѣрія въ подкомѣрскихъ судахъ.

Комѣрчий—амбарный, лавочный, сарайный.

Компаніиці—легкая регулярная кавалерія.

Компанія—рота солдатъ.

Компаріяція—(акт. сл. *comparasya, comparitio*) личная явка къ суду.

Компланация—(акт. сл. *complanasya, samplanatio*) мировая сдѣлка, любовное соглашеніе.

Композитѣра—сочиненіе.

Синевій вірши своєї композитѣри. Величко.

Компонованіе—составленіе, сочиненіе.

Компоновати—сочинять, слагать, выдумывать.

Компортація—(акт. сл. *comportasya, comportatio*) отсрочка разбирательства дѣла для сообщенія каждой сторонѣ документовъ, представленныхъ противной сторонѣ.

Компробация—(акт. сл. *comprobatio*) одобреніе, гутверженіе, подтверженіе прежде совершеннаго документа, состоявшагося судебнаго рѣшенія н. т. под.

Компромисс—(акт. сл.) третейскій судъ; соглашеніе сторонъ о предоставленіи дѣла на рѣшеніе третейскаго суда.

Компут—ракладка податей, окладной листъ.

Комяга—лодка.

Кон—публичное мѣсто около суда.

Блудяжки у коня стояли. Макаровскій.

Конѣр, конарище—толстый сучекъ.

Конѣти—умирать, кончаться, пропадать.

Конява—кафѣ, См. выше.

Конвалія, кувнолія—ландышъ, майскій цвѣтокъ *Lilium Convallaria majalis*.

Конвент—католическій монастырь, монастырская община; отъ латинскаго *conventus*

Конвокація—(акт. сл.) созваніе чиновъ

Кондемпната—(акт. сл.) заочное рѣшеніе.

Кондіція—условіе.

Кондійка—ендова,

Конечяе—нар. непремѣнно, необходимо,

всеконечно.

Коні-виногради—лихія лошади

Гоя коні—виногради,

Буду в винах вас купати. І. Федькович.

Кѳнов, копѳвка, копѳвок, копѳб—кружка.

Конопельки—растение *Veronica latifolia*. L.

Конопельні пісні—пѣсни, которыя поють во время уборки конопли. Максимович.

Конопка—продолговатая кружка.

Консе́нс, консе́с—позволеніе, соизволеніе; отъ латинскаго *consessio, consensus*.

Контѣнтій—довольный.

Контентовати—угощать, принимать.

Контентовати́ся-тьця—1) удовольствоваться, быть довольнымъ. 2) Заниматься, продолжаться;

Контѣнт—замѣчаніе, указаніе.

Континна—келія (?).

А священникъ старецъ ходить

По святой контині

Молить слави Запорожжю,

Щастя України. І. Федькович.

Контроверсія—дебаты, пренія, защитительная рѣчь.

Контровертовати—вести судебныя пренія.

Контумация—(акт сл. *contumacia*) заочное рѣшеніе.

Конфесата—(акт. сл.) допросъ подсудимаго.

Конфирмація—(акт. сл.) подтвержденіе правъ, преимущественно на недвижимую собственность, подтвердительная грамота; конфирмаціи выдавались также старостами и помѣщиками священникамъ на ружныя земли, приписныхъ къ церквямъ крестьянъ, и т. под.

Ко́нцепт—періодъ, мысль, положеніе, правило.

Кѳиче—нар. необходимо, непременно, непреложно.

Кѳперта—конвертъ, обертка, обложка.

Копа—1) 50 коп. серебромъ. 2) 60 штукъ, если считаются какіе-либо предметы, напр. снопы, колья, колоды, доски и. т. под.

Копанія—мотыка.

Кѳпанка—яма, выкопанная для добытія воды въ походахъ

Кѳпательный—старательный.

Прихильні і до хозяйского добра Кѳпательні. Номпе.

Кѳпати—брести, бродить.

Кѳперсати—чесать, перебирать.

Щось таменьки собі коперсає.

Ко́пецъ—землянное возвышеніе, пограничный сугробъ.

Границю провадили, частій ко́пці висипуючи. Величко.

Кѳйі—колодка на сапогъ или рбашмакъ.

Кѳйілити—гнуть, кривить, гримасничать. *Ач як пубу почав кайілити.*

Кѳирсати—ковзять, долбить.

Кѳирснѣти—стремглавъ упасть. *полетѣть внизъ. Або і сам в некло кѳирснѣ.*

Кѳистка—спичка.

Кѳитник, копитняк, копитці—растение *Asarum europaeum*; иначе по-Украински—*подолішник, підлистник, подорішник.*

Кѳиця—кошпа.

Кѳієвати—(акт. сл.) копировать, снимать копію, списывать. *Той лист ізкопйєвавши послали...* Величко.

Кѳійка, копйичина—копѣйка, копѣчка; деньги.

Кѳийй, куийй суд—судъ, производимый членами общины на сходѣхъ, на основаніи обычнаго права; хотя въ нѣкоторыхъ случаяхъ онъ признавался и статутомъ (въ XII вѣѣхъ).

Копотитися-тьця—дѣяться.

І так тоє, през цілую зіму копотилося. Лѣт. Самов.

Копошѣтися-тьця—рытѣся, копаться.

Кор—укоризна; *кором зачинати*—укорять, попрекать.

Корабель—корабль.

Кораблик—родъ кокошника.

Корго́вщина(?)—См. акты Запад. Россіи т. I. 145 стр.

Коренѣти—бранить, перебирать бранью всё до корней.

Коренѣтися-тьця—виѣдряться.

Корець, кірець = кѣвш. См. выше.

Коригова́ти, скоригова́ти—(акт. сл.) про водить на бумагѣ линейки, писать. (Въ концѣ актовъ была обыкновенно въ старину приписка: *скориговал такой то*; т. е. контрасигнировалъ, свѣрялъ)

Користоватися-тьця—пользоваться.

Корѣти—укорять, унижать.

Корінь, корінець—корень, корешокъ.

Корки—каблуки; *коркові чоботи*—сапоги на высокихъ каблукахъ.

Кормѣга—1) ярмо, иго. 2) Невольническій корабль.

Кормѣвка—покормка.

Корній—Корнелій; уменьшит, *Корнійко, Корнієць.*

Корє—кізіль. См. выше.

Коровай—свадебный куличъ, рас-брашенный или вызолоченный сусальнымъ золотомъ и украшенный цвѣтами.

На чужий коровой очей не поривай, а свій обай. Посл.

Коровайник—разносчикъ на свадьбѣ куличей.

Коровайница, коровайничка—женщина пекущая свадебные куличи;

Коровѣякъ—одволѣтиѣе растеніе Царскій скипетръ *Verbascum Thapsus* L.

иначе по-Южно-русски—*дивана, дивинна, ведмеже уго.*

“Це те зілля, що як спортитѣця корова, не стане давати молока, то треба її напоїти цім зіллям.”

Народ. повѣріе.

Корогва́, корогѣв, корогѣвка—хоругвь, знамя, значокъ.

Королѣвати—королевствовать.

Королів цвіт—цвѣтущіе бобы красный цвѣтъ *Phaseolus multiflorus* Wild.

Коромисел, коромисело—рычагъ.

Кѣрон, кѣроб—лщикъ, лубокъ.

Корѣста—чесотка.

Корѣстяний, корѣстяний—чесоточный.

Коротá—лаконизмъ.

Українська корота і гумор славні по всьому світу.

Коріати—ковырять, колунать.

Корпоушка—ухвертка, родъ ложечки, для выниманія сѣры изъ ушей.

Корру́ція—(акт. сл.) подущеніе, подкупъ

Кортѣти—(глагол, безлич,) хочется, нетѣрпѣливо желать. *Нескажемо нехай кортитъ.*

Коруна, кору́нка—корона, коронка; вѣнчикъ.

Кору́нный—коронный, государственный.

Корѣякъ, корѣячок—деревянный сосудъ для мѣры сыпучихъ тѣлъ. *Купив корѣякъ гороху.*

Коса богомáтерпа—растеніе *Huregicum humifusum*. L.

Косáръ—сѣнокосецъ.

Косáра—покосъ сѣнной.

Косачѣско—(Галиц. сл.) растеніе и цвѣтокъ косатникъ *Irideae*.

Зорію я горнець води,

На припічку го положу,

Касачиском го приложу. Галиц. пѣс.

Косѣця—косичка.

Космàта тра́ва—растение *Galium Mollugo* L.
Коснàтий—мохнàтый.
Космàч—мохнàчъ, имѣющій длинныя волоса.
Косни́чка=кíсник. См. выше.
Косови́ця—1) время сѣнокоса, а также и самое кошеніе. 2) Барышъ, прибыль. *Ім од сієї виадки булаб косовиця.*
Костирь—1) токарь. 2) Растение *Bromus secalinus* L. иначе по Южно-руски—*овсянка, стоколос, костюльки.*
Костирьскій—токарскій.
Костя́к, костя́к, костя́нница—остовъ, скелеть.
Коструба́тий—всклокоченный, взъерошенный, шероховатый.
Коструба́чить—взъерошивать.
Костур—клюка.
Костю́к—1) окаменѣлость, окостенѣлость. 2) Неподатливый человѣкъ.
Костя́нця—камениця. См. выше.
Косю́рки—растение *Linaria genistaefolia* Mill.
Кося́к—1) конскій табунъ. 2) Штука краснаго товара.
По кілько косяків, муданів і бейбереків купив. Маркович.
Котелки—чортові оріхи. См. Ч
Котеня́, кошени́я—котенокъ.
Котик—родъ игры.
Котики, кошачки—растение *Glechoma hederacea* L.
Котки, огі́рочна тра́ва—растение *Trifolium arvense* L.
Котли—литавры.
Котля́р—1) литавщикъ 2) Мѣдникъ.
Котна́рський—погребной.
Ірислав вина волоського 25 бут.... Вина виборного котнарського буту не велику. Величко.
Котолуп—кошкодеръ.
Котора—вражда.

Которливый—враждующій, враждебный.
Которовати—враждовать.
Котра́га—**катра́га**. См. выше.
Котрий—который.
Кофта—спенцеръ.
Кох—корзина.
Коханий—милый, возлюбленный, дорогой, любовный, любимый.
Коханка—любовница, фаворита.
Коханье-я—любовь.
Коханок, коханецъ—любовникъ, любимецъ, фаворитъ.
Кохати—любить, лелѣять.
Кохатися-тьця—любитися между собою; быть богатымъ въ чемъ-либо. *Той кохається в конях, а той в волах.*
Коць—простой коверъ, попона.
Коца́рка—коверница.
Коцуба, коцюба—кочерга.
Кчади́жник—растение *Asplenium Filix femina* Bernh.
Кочевине—кочевье.
Кочкова́та осо́ка—травя *Carex Coespifosa* L.
Кочовик—номадъ, скотоводъ.
Кочови́ця—кочевая жизнь.
Кош—(татарск. сл.) укрѣпленный станъ лагерь, обозъ, таборъ; запорожская Сѣчь и большая лодка. *Кош* т. е. капитуль ордена Запорожцевъ, могъ быть вездѣ, гдѣ былъ *Кошевой* атаманъ со старшинами.
Кош, ко́шик—корзина, кошолка.
Коша́ра—загорода, загонъ.
Коша́тина—кошачье мясо.
Кошача мьята, кошечник—котики См. выше.
Коше́й—батава. См. Б.
Коши́ки—растение *Trifolium montanum* L.; иначе по Южно-руски—*полуношник, Івасик, куряча лапка, сорочи лапки.*

Кошійця—растение желтый желѣзнякъ
Verbena officinalis
Кошлатий—всклоченный
Кошовий—президентъ Запорожскаго Коша, избравшійся обыкновенно радю на 1 годъ.
Кошт—цѣна, стоимость, счетъ, сумма, издержка.
Коштовати—1) пробовать, отвѣдывать.
 2) Цѣниться стоятъ.
Коштовний—цѣнный; дорогой.
Коштовность—цѣнность, стоимость.
Кошуля, кошулька, кошуленька—рубаша, рубашечка.
Кошур—рѣчные водоросли.
Кошавий—костлявый.
Кийлити—издѣваться, насмѣхаться.
Кийна—насмѣшка, издѣвательство.
Кийти—кийлити. См. выше.
Кийтися-тѣя—дурачить, почитать глупцемъ, гордиться, чваниться, издѣваться.
Крабин, крабиа—кивоть, ящикъ образной.
Кравецъ—портной.
Кравецкий—портняжескій.
Кравчик—растение *Hypericum perforatum* L.
Кравчина—1) портняжескій цехъ; соби-рат. портные. 2) Название Запорожцевъ во время Наливайка, въ слѣдствие того что Наливайко былъ *кравецъ*.
*Славна стала та Кравчина,
 Як на Польщу стала,
 Вовкулакам, кателикам,
 Мстючи зраду дала.*
 Пѣс. про Наливайка.
Кравчиха—портниха, жена портнаго.
Краклі, крѣклі, скрѣклі—кегли.
Крадежа—воровство, прѣспажа.
Крадько—злодій. См. 3.
Крадькома—напр. тайкомъ.

Краєзд—ландшафтъ, пейзажъ
Краѣвий—пограничный, конечный.
Країй—1) нар. подлѣ, возлѣ. *Гей там
 Край дороги хрест Божий стоить.*
 Пѣс. 2) Область, страна.
*Не в нашім краї Богу мчимъ,
 Не за темнів і царів,
 А в Римській идольській землі
 Се беззаконіє творилось.*
 Т. Шевченко.
Країка—покромка, окраина у сукна.
Краївниця—граница, рубежъ, предѣлъ.
Краївнякі—такъ называются жители Стрыйскаго округа въ Галиціи.
Країна—область, провинція, губернія, страна, край.
Країний—мѣстный, земскій.
Крѣк—кустъ. *У нас що крѣк, той ко-
 зак, а де байрак там сто козаків.*
 Поговорка Богдана Хмѣльницкаго.
Крѣль, крѣль—царь, король.
Крѣлівство, крѣлівство, королівство, краля—ко. олевство, царство.
Крѣлівщина, крѣлівщина—королевское помѣстье.
Крѣля—царица, королева, знатная дама.
Крѣлячи, крѣлянист, крѣлянець—роя-листъ
Крѣляка—роялистка.
Крѣлявський—роялистскій, королевскій.
Крѣм, крамїна—мелкій товаръ.
Крѣмарь—мелкій торговецъ.
Крамарка—лавочница.
Крамарчук—купчина (съ презрѣніемъ).
Крамивий—торговый.
Крамивця—торговая лавка.
Крѣмовати—торговать мелкимъ това-ромъ.
Краит—кранъ.
Крѣп—марена *Rubies tinctorum* L.
Крѣпати—капать.
Крѣпка—точка.

Краплетий—содержащій много капель, частый.
Да йшов дощик краплетий,
Да уродив черчик черчистий. Пѣс.
Крапля, кропля—капля.
Краплетий—краплетый. См. выше.
Крапівка—растение *Ceratophyllum demersum* L.
Крапчастий—покрытый точками, каплями, пестрый.
Краса—1) красота, прижество. 2) Растение *Amarantus caudatus*.
Красень—красавецъ.
Красний горошок—растение *Lathyrus tuberosus* L.; иначе по Южно-руски *рожева чина*.
Красний осот—храбуст. См. X.
Красні зяюльки—цвѣтокъ *Cypripedium macranthon* Swartz.
Красні пітушки—растение *Gladiolus imbricatus* L.; иначе по Южно-руски—*зрядник*.
Красні порічки—красная смородина *Rhus rubrum* L.
Красні султаичики—растение *Ohrchis laxiflora* L.
Красні чорнобровці, маєрці—цвѣтокъ *Zinnia elegans* L.
Краснокорінь—растение *Echium rubrum* L.
Краспоталь—растение *Salix acutifolia* Willd.
Красолиця—розовая мечта.
Где ся ниші гадки діли, гадки красолиці.
Н. Устиянович.
Красбля, красульки—настурція *Teoragolum majus* L.
Красоуля, красовуля—большая рюмка,
Красти—воровать.
Красуля—красавица.
Крайши—туземецъ, землякъ.
Крайпка—туземка.
Крайяський—туземный.

Краяти—кроить, рѣзать на куски или на части.
Крѣвний—родной, близкій.
Креденець, кредѣнц—(акт. сл.) буфетъ.
Креденцій—буфетчикъ.
Креденчиха—буфетчица.
Крѣйда—мѣль.
Крѣдяний—мѣловой.
Крѣймахы, крѣймашки—родъ игры косточками или черепьями величиною съ копѣйку, которые подбрасываютъ и ловятъ.
Кремезний, кремязний—крѣпкій, какъ кремь. *Хоч і бѣли 60 було, кремязний ще дід був* Номис.
Крѣнця, кринця—керинця. См. выше.
Крепак—крѣпостной члвкъ. рабъ, невольникъ.
Крепачький—крѣпостной, невольническій.
Крепачество—невольничество, крѣпостная зависимость.
Креначка—крѣпостная, невольница, рабыня.
Крес—(акт. сл.) кругъ, граница, конецъ, цѣль. *Же часу остатнього кресу життя нашего.* Ілія Торський.
Кресак, кресаня, крисак, краля, крисаня—Гуцульская шляпа. чорнаго цвѣта съ павлинымъ перомъ. І. Федьконич.
Кресало, крѣево, крѣсиво—огниво.
Кресати—высѣкать огонь.
Крѣспути—таять и ломаться.
Кривда—неправда, несправедливость, обманъ, обида.
Кривдити—обижать, обманывать.
Кривдик—лжець обманщикъ.
Кривдинця—обманщица.
Кривий—хромой.
Крига—льдина.
Крижний—ледяной, зимній.
Крижити—околѣвать, замерзать.

Крий Боже—сохрани Богъ.
Криканиця—крикъ, гамъ.
Крилатый—крылатый.
Криво орлине—растение *Astragalus glycyphyllos* L.; иначе по-Украински *девятилитник*. *и наситись*.
Криджбли—гриджбли. См. G.
Кривичана осока—трава *Carex praecox* Jasq.
Криничовика—водяной источникъ, ключъ.
Криця, криць—чистая сталь.
Кричати на пуп—кричать что есть мочи.
Кришанецъ медовый—родъ пряничныхъ конфетъ.
Кришеник—отродье, порождение.
Кришити—крошить.
Кришталъ—хрусталь, кристалъ.
Кривазий—крававый.
Кривавиця—крававый потъ; трудъ.
Кризъ, крузь—нар. сквозь, чрезъ.
Кризий—сквозной.
Крля, кроль—кроликъ.
Крихта, крихта, крихточка—крошка, крошинка.
Кругулецъ—(Галицк. сл.) кончикъ родъ астреба *Falco nisus*.
Крокъ—ступень, шагъ. *У милі замикаеться 1000 кроків*.
Крокви—шпари, бактина. См. III и Б.
Крѣкіе, крѣкус, крѣкое, свѣлужи—растение *Carthamus tinctorius* L. *Крѣкіом красять ложки і кришанки у Черкаському повіті*.
Кролѣвецъ—уѣздный городъ Черниговской губернии, а также этимъ именемъ называется въ Малороссіи прусскій Кенигсбергъ.
Кроп—растение укрова *Anethum graveolens*.
Кропива—крапива *Urtica dioica* L.
Кропѣва горілка—водка настоящая на укрова.

Крѣпля—кряпля. См. выше.
Круг, круга—нар. кругомъ, вокругъ.
Кругавъ—тетеревъ. (?)
Чого в тебе Нестерюку
На полах да кров?
Дитаночко—волошечко
Я круавя вбив,
А він мені ракух-полау
Кровлю да збудив.
Гой-гой Нестерюку—
Не с птаха це кров! І. Федькович.
Кругляк—1) небольшое круглое бревно.
 2) Растение *Equisetum palustre* L.
Кругляти—1) округлять 2) пить круговую
Круж—циркуль.
Кружка, кружкомъ—круг круга. См. выше.
Кружляти—вертѣться, пить круговую.
Крук, крюк—чорный воронъ.
Крунъ—мелкій градъ.
Крутай—растение *Echinops Ritro* L.
Крутити—вертѣть.
Крутитися-тьця—вертѣться, танцовать.
Крутиж—бездна, пропасть.
Ти добре радив—коли ж кляте
Годі навчити було!... Гляв—
І як у той крутижѣ упав,
У ті прокляті чорні очі!..
 Ю. Федькович.
Крутинъ—водоворотъ, смерчъ.
Круторегий—имѣющій большіе несогнутые рога.
Круть-верть—междоиметіе отъ глагола крутити. См. выше. *Круть-верть в черепочки смерть*. Загадка.
Крутька-дати крутька—значить сбить съ толку, увернуться.
Крѣкати—кричать по жабы.
Крѣкати—каркать.
Ксѣвж—(акт. сл.) князь.
Кзѣиз—ксендзь.
Кѣ—акт. предл. къ, для.
Кублатися-тьця—вить гнѣздо, гнѣздиться.

Кубло, кубелечко, кубельце—гнѣздо, гнѣздышко.

Кубок, кубушка—большой стаканъ.

Кувіати—подражать крику поросенка.

Кувшинички—бѣбки. См. Б.

Кувшир—водоросли *Conferva*.

Куга—водоросль.

Готово! Парус розпустили;

Посунули по синій хвилі

По-між кудю, в сир- Дарьб,

Байдару, та баркас чималий.

Т. Шевченко.

Кугляр=фигляр. См. Ф.

Куда луча—вар. куда попало, куда глаза глядятъ.

*Прочане... прич за рубіж, куда
луча запускаються.* Скоропадський.

Куделя—1) мычка, фунтъ счесанного льна. 2) Шиньѣнь, букли въ на-смѣшку,

Кудись—нар. куда-то.

Кудлатий, кошлатий—мохнатый.

Кудла, кудло—собачьи клички.

Кудрявецъ—растение *Tanacetum vulgare* L. *Pyrethrum millefoliatum* Willd.

Кудѣдити—надоѣдать, наскучать, причинять безпорядокъ.

Кужіль, кужілка—1) родъ пряслицы. 2) *Висукати кужіль*—сучить нитки на *кужелі*.

Кузня—кузница.

Кузовиця—ива *Salix viminalis* L.; иначе по-Украински—корзинна лоза, молдованська ива.

Кузубѣнька—лукошко.

Кузюк—горестное положеніе (въ на-смѣшку). *Він сів долі, поневоли в кузюк изогнувшись. В кузюк ізгорнути*—свернуть въ бараний рогъ

Кукіль, куколь—растение *Agrostemma githago* L. розово цвѣтетъ. *Lychnis noctiflora*, бѣло-цвѣтетъ.]

Кукублится-тыця—праводить кубло въ порядокъ.

Стара на возі кукублитсяя неначе курка.

Куколиця—растение *Silene inflata* Ehrh.

Кукольван—приманка и ядь для рыбъ.

Кокулярия—растение *Scrophularia nodosa* L.; иначе по Украински—*підтинник*.

Кукуруза—пшеничка, кіяхи, напуся. См. П. и Н.

Кукушки—растение *Orchis latifolia* L.; иначе по-Украински—*любжа, любка*.

Кукушкин лій—растение *Polytrichum commune* L.

Кукушкин слізи—растение *Platanthera bifolica* Beck.

Кулѣчниця—пантронташъ.

Куликати—пьянствовать.

Кулишниця—ящикъ для пуль.

Кульбѣба—одуванчки, волчья трава, Соломонова печать *Taraxacum officinale* Wigger *Leontodon taraxacum*; иначе по-Южно-русски—*попове чуменце*.

Кульбака—сѣдло. *Який кінъ така й кульбака* Посл.

Кульбачити—сѣдлатъ коня.

Ой кульбач сі, честний отче, коня вороного. Цѣс.

Кульбачник—сѣдельникъ.

Кулька—растение *Prunus insititia*.

Кульша—лядвія.

Куля, кулька—пуля, пулька.

Куман—бокаль. *Ложки та срібні кумани.* Кочубей.

Куманда—команда.

Кумановати—командовать, распоряжаться.

Кумедія—комедія, смѣшной случай, странное происшествіе.

Кумедний—комическій, веселый, занимательный, непонятный.

Кумедник—потѣшникъ, забавникъ, шутъ

Кумѣдниця—забавница.
Кумедничати—паясничать, смѣшнить.
Кумілем—нар кувиркомъ.
Кумство—кумовство. *Умерла дитина, та й кумство пропало.* Посл.
Кѹна—церковное наказаніе, темница, или мѣсто ареста, хотя бы и снаружн зданія. Куною карали иногда, приковывая руку къ стѣнѣ у колокольні, для позора, а иногда приковывали и за шею на короткой цѣпи.
Кундель—домашняя простая мохнатая собака.
Куниця—налогъ, который должны были платить брачующіеся крестьяне въ пользу помѣщика, а мѣщане въ пользу городничаго.
Кунишник—растение *Calamagrostis epigejos* Roth.
Кунишаня—общество, компанія.
Кунтуш—контушъ, чекмень съ разрѣзными рукавами или *вилетами*.
Кунтуш жіночий—верхнее длинное платье, со складками назади, и плотно обхватывающее талію; покрой одного почти такой-же, какъ теперешней *свити*; но изъ тонкаго сукна; или дорогихъ матерій и парчи, кунтуши женскіе были съ длиннымъ, лежащимъ узкимъ воротничкомъ и съ усами, или безусные, т. е. у нихъ на перехватѣ таліи, вверху складокъ, по сторонамъ лифа были нашивы на крестъ широкіе золотые галуны; а другіе не имѣли сего украшенія и назывались безусными.
Куништ, кунштик—1) картина, гравюра. 2) Штука отъ Нѣмецкаго *Kunst-Stück*.
Куништаня—1) декорація на сценѣ. 2) Лѣсы для иллюминаціи.
Куныти—дремать.
Кур-зілле—растение *Convallaria Polyg. natum* L.

Кѹпа—куча, толпа.
Кунавка—растение *Ranunculus arvensis* L.
Купало—хороводная игра съ перескакиваніемъ чрезъ костры на канунѣ дня Рождества Іоанна Предтечи. 24 іюня.
Купалові пісні—пѣсни купальныя, которые поютъ на Купала, еще отъ міфологій.
Купека, купина, скупія—растение *Convallaria multiflora* L.
Куперіас—купоросъ.
Кунецъ—купецъ.
Кунецъ, кунка—кучка.
Кунецкій—купеческій.
Купина—1) кустарникъ. 2) Растение *Polygala vulgaris* L.
Купитися-тця, купитися-тця—толпиться, собираться, сходиться въ одно мѣсто.
Куленіе-я—соединеніе, сочетаніе.
Кунований—купленный, покупаемый.
Куновати—покупать.
Куновка—покупка.
Куприк—задняя часть тѣла у птицъ.
Купрій—Кипрій.
Купчаки—гвоздики *Tagetes erecta* L.
Кур-зіле—растение *Potentilla Tormentilla* Schrank; иначе по-Украински—*дубровка, терментилля*.
Кѹра, куріва—пыль.
Курай—растение *Xanthium spinosum*. *Salsola Kali* L.
Курва—(съ Польск. *kurwa*) непотребная женщина.
Курган—большой курганъ, малые же называются *могилами*.
Кургікати—пѣтъ подъ носъ.
Курдупель—карликъ, уродъ.
Куреки—кочанная капуста *Brassica oleracea* L. *Var capitata* Dc.
Курецъ—курлышникъ.
Курзѹ-верзѹ—вздоръ, чепуха.

Кури́ти ли́хо—причинять бѣду. *Троян-ці ли́хо таке кури́ли.* Котляревський.

кури́й—вихрь.

кури́нь—будка, шалашъ, палатка.

Кури́нка—лагерь; поселение въ кото-

ромъ живутъ в *кури́няхъ*.

Кури́ний—будочный, шалашовый.

Курика—куропатка.

Курка—курица.

Курлю́кати—кричать по журавлиному. *Перепели підні́дмають, журавлі дес курлю́кати на тирлахъ, вісчарик посвистує.* Номис.

Курноло́х—трусъ, лѣнтяй.

Курослі́п—растение *Anemone nemorosa* L.

Курохватъ—крадущій куръ.

Куря—(Галицк. сл.) курица; множеств. *курьє*.

Куря́—цыпленокъ.

Куряча ла́пка—кошники. См. выше.

Куряча слі́пота—1) Глазная болѣзнь. 2) Растение *Ranunculus polyanthemos* L.

Курячи очки—растение *Anagallis arvensis* L.

Курячий—куриный.

Кусій—куцый. См. ниже.

Кусі́тись-тьця—покушаться.

Кут—уголь, сторона, небольшой острый мысъ.

Кути—Гуцули. См. Р.

Кути́й—угольный, задній крайній; *кути́ зуби*—зубы находящіеся въ концахъ обѣихъ челюстей.

Кутокъ—уголь, конецъ.

Ку́тя—кутья, родъ каши съ рису пшеничныхъ, а также пшеничныхъ крупъ съ сытою.

Ку́фа, ку́хва—1) большая лодка. 2) Мѣра жидкости.

Кухар, куховар—поваръ.

Кухе́ний—кухонный.

Пустились-ми .. Йосифу Тукаль-

скому... Пастирові. Нашому на ку́сенное вистаченне містечко стайки. Универсалъ Гетмана Петра Дорошенка, 1609 года.

Ку́хликъ—кружечка.

Ку́холь—простая глиняная или деревянная кружка.

Куховарка—кухарка.

Куховария—кухня.

Кухаре́вскій—кухарскій.

Ку́хта—1) помощница повара. *А я ку́хці в плечі; геть но вража до печі.* Пѣс. 2) Кофта. *Куди ку́хті патини* Посл.

Ку́хтикъ—кофточка, спенсеръ.

Куць—1) междом. *Куць програв, куць виграє* 1) Артемовский-Гулак. 2) Крошево, мелко разрѣзанныя овощи.

Куца́к, куца́л—1) безхвостый. 2) Карликъ. 3) Вѣсь.

Ку́ций—1) безхвостый. 2) Вѣсь. 3) Короткій, уменьш. *куцесенький, куценький*.

Куціньба—шутка, шалость, обида.

Куцію́ба—кочерга.

Куціюба́ба—игра въ жмурки.

Коцюру́б, Гусар, Материнка, Ой ксько—національные Украинскіе танцы.

Куч!—междом. а кишь!

Куче́ри—кудри.

Кучерява мя́та—мята *Mentha piperita* L. var. *crispa*.

Кучерявий—кудрявый, курчавый.

Кучи́ти—(акт. сл.) докучать, досаждать. *Я се обі́чною вислякою старання приложити і кучи́ти паномъ посломъ, аби домовлялися.* П. Могила, 1640 г.

Кучма—1) родъ овчиной круглой шапки. 2) На пимѣшка, обида, издѣвание хлопоты, забота.

Кучо́мка—баранья шапка.

Кучу́гура—сугробъ, бугоръ.

Кушати—пробовать, отве́дывать.
Кушир—рѣчные водоросли *Ceratophilum demersum* L; иначе по-Южно-руски—*кропивка, водяна кропивка*.
Кушка—пушка.
Кушир—мѣховщикъ дѣлающій тулумы.
Куширський—мѣховщикій.
Куширство—ремесло мѣховщика.
Кущ—кусть.
Кущина—чаща лѣсная, лѣства, кусты.
Кшталт—манеръ, форма, подобіе, фигура; отъ нѣмецкаго *Gestalt*.

Л.

Лаба—лапа.
А в горячѣм краю
Лев лабою оре. Ю. Федькович.
Лабазник—растение *Spiraea ulmaria* L; иначе по-Украински—*ирошник, медуница, кашка*.
Лабѣт—западня, ловушка. *Попався в лабет неборака*.
Лабзѣ, лабзюк—мальчикъ попрошайка.
Лабзюковати—просить милостыни.
Лѣва—1) скамья. 2) Куча, толпа, рядъ, фронтъ; *лавою ити*—идти кучею, фронтомъ. См. *Батаса*.
Лѣвиця—судейская скамья.
Лѣвка—1) скамейка. 2) Лавка торговая.
Лѣвний—фронтвой, строевой, лѣвний.
Лѣвник—1) одинъ изъ бывшихъ магистратскихъ чиновниковъ. 2) Присяжный засѣдатель въ гласномъ судѣ.
Лѣгода—согласіе; кротость.
Лѣгодити—починять, снаряжать.
Лѣгодитися-тѣця—починяться, снаряжаться.
Лѣгідний, лѣгодний—исправный, милостивый.

Лагожелний—поправляемый исправляемый.
Лагоженіе-я—поправка, исправленіе, починка.
Лагомѣни, лагомѣнки, лагомѣнци, лагомѣни, ласони—лакомства. *Книжні вѣренки і зсяки лагомѣни*.
Лагор—лагерь.
Лада—1) красавица; богиня красоты въ міѳологическій періодъ. 2) Сокровище.
Ладаном дихати, на ладаи дихати—быть въ предсмертномъ состояніи.
Ладівниця—патронташъ.
Докіль ходили по Україні козаки з рогами,
Стояли степи, поля облогами,
Як явилися на Україні попи в ладівницях
Стали у мужиків пироги на полицях.
 Народ. пѣсня.
Ладки, ладусеньки—(дѣтск. сл.) ладоши; *плече ладки*—бьетъ въ ладоши.
А в рученьки ладусеньки,
А в ніженьки ходусеньки. Пѣс.
Ладнати—устраивать, улаживать.
Ладом—напр. толкомъ, дѣломъ.
Ладунка, лядунка—сумка.
Лазіния—ползаніе.
Лазнюк—1) банщикъ, парщикъ. 2) Ползунъ. Говорится по большей части о малыхъ дѣтяхъ неумѣющихъ еще ходить, а также и о безногихъ нищихъ.
Лазня—баня.
Лайка—брань.
Іди синку пріч від мене,
Через тебе сварка в мене;
Не так сварка, як та спірка,
Не так спірка, як та лайка,
Не так лайка, як та бійка. Пѣс.
Лайливий—бранчивый.
Лайно—(Галицк. сл.) пометъ, калъ, ся-

пражненіє. *Власне лайно ні смердити, ні пахне.* Посл.

Лакіюватий—низкій льстець, по лакейски раболѣпно угоджающій.

Лакізка—лакейшка.

Лакнути—чувствовать голодь.

Лѣкоти—лакомства.

Ламанце—ломка.

Ламати—ломить.

Лѣп—пахатное поле, участок пахатной земли.

Лѣнець—бездѣльникъ, подлець.

Лѣнове—подать отъ десятины на содержание войска. *Ланови побори.* См. Лѣт. Величко.

Лѣнтух—большой мѣшокъ.

Лѣцюг. лѣцюжокъ—цѣпъ, цѣпочка.

Лѣпча—туша съ убитого животного.
*Кривавую лѣпчу по хаті носили,
І золоте блюдо він їх незаймав.*
Ю. Федькович.

Лѣпа, лѣпка—лѣпки мостити—значить присосѣживаться, ухаживать. *До тебе всі лѣпки мостять*—всѣ за тобою ухаживаютъ.

Лѣпастий—широколистный.

Лѣпати—щупать.

Лѣпко—название собакъ.

Ларивон—Иларіонъ.

Лѣсий—лакомый.

Лѣситися-тьця—(Галицк. сл.) льститься, желать.

Лѣска—милость, распоряженіє. *Уживати угодія до лѣски військової*—(Маркович) т. е. владѣть помѣстьемъ до указу изъ Войсковой Канцеляріи.

Лѣскавецъ—1) ласковый благодѣтель.
2) Растеніє *ласкавецъ*.

Лѣскатися-тьця = лѣщитися-тьця. См. ниже.

Лѣсовати—лакомиться.

Лѣсостохліст, лѣсоохліст—сластолюбець.

Лѣсоши—лѣкоти. См. выше.

Лѣстівка, лѣстовка, лѣсочка—птица лѣсточка.

Лѣстовень, лѣсточник—растеніє *Asclepias Syriaca* L.

Лѣсуха—лакомка, лакомая.

Лѣта, лѣтка—1) шесть. 2) Заплата.

Лѣтання-я—штопанье, починка платья.

Лѣтати—починять, пришивать заплатки.

Лѣтатина, лѣтати, лѣтатте—растеніє *Caltha palustris* L.

Лѣтвий—легкій.

Лѣтво—напр. легко.

Лѣхачи, лѣхика—растеніє *Vaccinium uliginosum* L; иначе по-Украински—*голубецъ, дурница, тіяки*.

Лѣхвѣ—пожива.

Лѣхмѣй—бѣднякъ, оборванецъ.

Лѣхмѣина—обноски, изношенный костюмъ.

Лѣцний—легкій, удобный.

Лѣцно—напр. легко

Лѣцно дурити, коли приступає. Посл.

Лѣшт—мѣра сыпучихъ тѣлъ въ 27 корцевъ.

Лѣштовати—прилаживать.

Лѣштунки—лѣсы, деревянныя подмостки.

Лѣщитися-тьця—ласкаться.

Лѣяти—бранить; лаять по собачьему; лгати.

Лгарь—лжець.

Лгарка—врунья.

Лгарство—ложь, обманъ.

Лебедѣха—(общ. рода.) бѣдняга.

Лебощь, либонь—кажется, сдается, или, чуть ли, можетъ быть, вѣроятно. *Бо він її либонь з ума зведе.*

Лев—монета (какая?)
Опісля баталії Полтавської зо шведом, (Петро І) монету старавичню польску т. е. леви, орлянки, чертки, півталарки, орти, тимиби, шостаки, шапи, чехи, осьмачки і зо

- всієї Малої Росії вивів.* Лѣт. Величко.
- Левада, левадка**—земля подъ сѣнокосомъ возлѣ усадьбы.
- Левенець**—рослый человѣкъ, дубина, негодай, мерзавецъ.
- Левко, Левусь**—Левъ, Лѣва.
- Левон, Левбитій**—Леонтій,
- Лѣвудра**—растеніе *Polygonum Bistorta* L.; иначе по-Украински—*рачешийки, рачки, ракови шийки.*
- Легация**—(акт. сл.) завѣщаніе, запись.
- Легкодѣх**—слабый здоровьемъ.
- Легкодѣхій**—слабосильный.
- Леговати**—завѣщать.
- Ахентам червоний золотий завісати леую.* Четвертинскій 1690 г.
- Легойко**—нар. легко, проворно, ловко.
- Ой піду я межи гори,
Там де живуть бойки,
Де музика дрібно грає,
Скачуть по легойки.* Галицк. пѣс.
- Легот, леготь**—(Гуцульск. сл.) зефиръ.
- Легце**—нар. слегка; *легце важити*—неуважать, брать слегка.
- Легш-е**—нар. легче,
- Легшати**—дѣлаться легчимъ.
- Леда, лада, ляда**—1) окончина въ лавкахъ, органахъ и проч. 2) Пустяки, дрянъ, мерзость. 3) Дуракъ.
- Ледарь**—негодяй
- Ледарка**—негодяйка.
- Ледарювати**—негодяйничать.
- Ледачий**—негодный, лѣнливый.
- Ледашниця**—негодница,
- Ледашітк**—лѣнниться. дѣлаться негодникомъ.
- Ледашо, ледашина**—негодяй, лѣвтяй.
- Лѣдве, лѣдві, лѣдво, лѣда**—нар. едва, на силу, еле.
- Лѣдинь**—молодецъ.
- Лежа**—стоянка, квартированіе войскъ.
- Лѣжень**—1) экзекуція кому въ домъ. См. Уст. о Волокахъ, 1557 г. 2) Лѣнн-вецъ. 3) Стражъ. 4) Особый родъ печенаго хлѣба.
- Лезний**—гулящій человѣкъ, бродяга не имѣющій пристанища и занятій.
- Лейстер**—реестръ, регистръ.
- А нін по лейстрам завітав.* Макаровскій.
- Лейстрѣвий**—реестровый, состоящій въ спискахъ; регулярный.
- Лейстрѣвик**—козакъ записанный въ казацкомъ реестрѣ опредѣлявшемъ число украинскихъ казаковъ.
- Лейстровня, лейстровщина**—реестровое казачество; регулярное войско.
- Лейтар, рѣйтар**—всадникъ, кавалеристъ.
- Легация**—легация. См. выше.
- Лектика, лектичка**—родъ легкаго экипажа. *І до карець колес треба і на лектики.* Климентій 1700 г.
- Лѣле, лѣлєнько**—горе, горюшко; отъ слова *Лель.*
- Іван у голос тужить,
Кричить, мов нависний:
“Ой лѣле, лѣле.”* Впавський,
- Лѣлка**—родъ цапли.
- Лѣля**—(дѣтск. сл.) рубашка. *Як буде доля, то буде й лѣля.* Посл.
- Лем, ино**—союзъ но, только.
- Не боить тя твоя лавка,
Лем тя чекать фрасер вонка.* Пѣс.
- Лем, ілем, ільм, ільма, ільмяк, ільняк**—дерево *Ulmus montana* Wither.
- Лѣмбик**—мѣднй, сосудъ для перегонки и очистки водки; отъ Польскаго *Alembik.*
- Лементарь**—реймсваръ См. Р.
- Лементовати**—шумѣть, кричать, производить сумятицу,
- Лемѣш, леміш**—сошникъ, плужникъ, рѣзакъ въ плугѣ.

Лемка, лемент—шумъ, крикъ; отъ Латинскаго *lamenta* или Польскаго *lament*.
Лемки—жители Саноцкаго округа въ Галиціи.
Лѣн дикий—растеніе *Linum parenne* L.
Лѣн жовтій—*Linum flavum* L.
Лѣн скакун—*Linum usitatissimum* L. var. *crepitans* Schubl. et Mart.
Лѣнок, зайців лѣн—растеніе *Linaria vulgaris* Mill.
Лѣнок, зозулен лѣн—растеніе *Linum catharticum* L.
Лентварь—выдѣланная кожа.
Лентваровій—кожаный.
Леп—потъ, вечистота, грязь.
Ленеха—аер. См. А.
Ленеховатій—вялый.
Ленешняк—растеніе *Scirpus sylvaticus* L.
Лепістка—лепестокъ.
Ленок—растеніе *Asperugo Aparine* Schoff.
Лепорт—рапортъ.
Лѣпський—славный, хорошій. *Лѣпський город*.
Лѣпсько—нар. хорошо, славно.
Ленчиця, ленець—растеніе *Asperugo procumbens* L. иначе по-Украински—*остриця, мокрець*.
Лесковка—яблуня. См. Я.
Лескотати—лоскотати. См. ниже.
Лѣстоши—лестъ, лицемѣріе.
Леступ—лестецъ.
Леськѣ, Олекса—Алексѣй.
Лесчина—лісщина. См. ниже.
Лѣтяга—бѣдняга.
Либастер—алебастръ.
Либерія—ливрейная шинель; отъ Французскаго *la livrée* и Польскаго *liberya*.
Либра—дѣсть бумаги; отъ Польскаго *libra*.
Ливній—преливной.
Ліга—1) союзъ. 2) Обжора.
Лигати—уплетать, пожирать, ударять.

Лигумини—лагомини. См. выше.
Лизень—бычачій языкъ.
Лимаи—растеніе *Ranunculus Lingua*; иначе по-Украински—*натяж, натягач*.
Лимарь, римарь—кожевникъ.
Лимаренко—сына кожевника.
Лимарка—кожевница.
Лимарський—кожевницкій.
Лимарство—кожевничество.
Лимон—аломий. См. А.
Лимонна трава—растеніе *Molucella laevis* L.
Ліна—канатъ, верѣвка.
І із стін кизикурманських лінами в човні запорожський поспускавшись.
 Величко.
Линійна—рыба линъ.
Линія—казацкая сторожевая граница, или оборонительный валъ отъ татарскихъ набѣговъ: начатый въ 1763 г. между Днѣпромъ и Донцемъ, длиною въ 400 верстъ. Бантишъ-Каменскій т. 164 стр. Лѣтопись Самовидца 164 стр. На Линіи были крѣпости. 1) Борисолібська, 2) Кутай 3) Царичанка 4) Маяки, 5) Нехвороща, 6) Ливенська, 7) Роска. 8) Св. Феодора 9) Козна 10) Білівська. 11) Св. Іоанна. 12) Орлівська. 13) Св. Параскові, 14) Тройчата, або Яхремовка. 15) Берека або Св. Олекси, 16) Лозова, 17) Бузова, 18) Донецька. *Про між кріпостями реданті, а наші зовуть кручки* Зап. Як. Марковича. 2) Пѣсія Линія.
У Глухові у городі у всі дзвони дзвонять;
Да вже наших козаченьків на Линію
звонять.
У Глухові у городі стрільцями зру-
чили,

Не по одному козаченьку плакали
сестриці
У Глухові у городі поплетени
сітки;
Не по одному козаченьку заплясали
дітки.
На бистрому на озері—ієть плавала
качка
Не по одному козаченьку плакала
козачка.
У Грицькові оні горять, а в Полтаві
димно;
На могилі ієтьман *) сидить—ієть
тамъ ёю видно.
Допевняйсь-ж, наш ієтьмане, допев-
няйсь плати!
Як не будеш допевняти, будемо
етикати.
Ой ідіть-же, ви панове до Петра
до свѣта—
Ой там буде вам панове, велика за-
плата:
По заступу у рученьки, та ще і
лопата!..
Сидить козак на могилі сорочку
латає,
Ой кинувся до черешка—копійки
немає.
Сидить лукач на-убочу, на вітер
надувся
Іде козакъ в Україну, на лихо здо-
бувся.
Ішов козак на Липію до й вельми
надувся
Ішов козак із Липії, як лихо зинувся
Пієсня описуєть по мѣнію славного
М. А. Максимовича собѣтіє 1761 г.,
когда на Липію было выслано нара-
боты канальскіѣ (т. е. для рытья ка-
наловъ) 20,000 украинскихъ казаковъ
и 10,000 украинскихъ крестьянъ.

*) Гетьман Іоанн Скоропадський, про которого
складася така пословиця в народі: «Іван носить
плахту, а Настя (ёю жінка) булаву.»

Липви—корабельные канаты.
Липта—мелкая чечевица Eryum Lens L.
Липтварь—лентварь. См. выше.
Липути—летѣть, исчезать.
Липа—1) длинная лодка. 2) Липа *Tilia*
parviflora Ehrh; *серебриста липа*,
тей—*T. argentea* Dc.
Липецк, Липськ—Лейпцигъ
Липецъ—бѣлый медъ.
Липка—растеніе *Spiraea Filipendula* L;
иначе по-Украински—*талабан*, *тар-*
лабан, *починочки*, *воронецъ*, *ядючник*.
Липчиця—растеніе *Asperugo procum-*
bens L.
Лис, лиса, лисиця, лися,—лисица
Ліса гора—гора возлѣ Кіева, гдѣ, по-
повѣрію народному, вѣдьмы слетаютъ
ся поночамъ для шабаша. Берында,
авторъ Словено-Россійскаго лекси-
кона, называетъ эту гору «*Лобное*.
или *кранієво мѣсто*».
Лисий—плѣшивый.
Лисий дідько—демонъ.
Лисиця—1) лисица. 2) Растеніе *Gipso-*
philia muralis. L.
Лисичка—растеніе *Agaricus Cantharelus*
L.
Лисковия, лисковка—зарница, молнія.
Лиснутися-тьця—лосниться, сверкать.
Лиспуті—блестѣть, сверкать.
Лист—письмо, листокъ.
Лист дозволений—разрѣшеніе.
Лист ексекutorialный—королевская
грамота къ старостѣ о выполненіи
какого-либо судебного рѣшенія съ
помощью вооруженной силы.
Лист екедєвизії—дѣльчій листъ, условіє
о раздѣлѣ имѣнія.
Лист залізний—глейт. См. Г.
Лист заповідний—запрещеніе.
Лист заставний—заставная записъ
Лист либертації, лист визволений—от-
пуская,

Лист одрочний—постановленіє суда объ отсроцкѣ выполненія какого-либо судебного рѣшенія съ помощью вооруженной силы.

Лист отвороний, отвористий—открытый листъ; циркулярное объявленіе о чемъ-нибудь пересылавшееся незапечатаннымъ и заявлявшееся въ городахъ для публикаціи.

Лист уважчий—вводный листъ, актъ, по которому вводили во владѣніе.

Лист уопинальний—подтвердительное письмо, подтвержденіе требованія.

Листатій—многолиственный

Листовний—письменный.

Силамя листового, ні словесного немаю
Гетьман І. Брюховецький.

Листовне—нар. письменно.

Листовня—собраніе писемъ, портфель.
Которий то лист у своєї комірі, у листовні. Якимович.

Литянички—растеніе *Silene Armeria* L.

Литий—массивный.

Литки—голенн, икры.

Лиферія—Божя ручка. См. Б.

Лихва—прибыль, проценты.

Лихвити—брать проценты.

Лихварь—ростовщикъ,

Лихварка—ростовщица.

Лихварський—ростовщичкій.

Лихварство—ростовчество.

Лихий—1) лѣшій, бѣсъ, 1) Злой, ужасный.

Лихо, лишко, лишенько—горе, бѣда, несчастье; горяшко.

Прийшов пан Палій додому

Да й сів у наміті,

На бандури виграє:

Лихо жити в світі. Пѣс.

Лиходій—злodeй

Лихолітс—тяжелыя времена; моръ, голодъ, эпидемія.

Лихоманка, лихоманья—трясця. См. Т.

Лихоманник—растеніе *Gentiana cruciata* L.; иначе по-Южно—русски—*тов-стуха*.

Лихоманський—лихорадочный, возбужденный.

Лихослбвити—злословить.

Лихота—горькая бѣдность.

Лихтар, лихтарня—фонарь.

Лихованець—любовникъ.

Лихованка—любовница.

Лиховати—злodeйствовать.

Лиховодити—лиховати. См. выше.

Лишай—растеніе *Lichen*.

Лишати, лишати—1) оставлять, оставить, остаться. 2) Убить, доконать. *Лишилася Полька дома. Берн—кричить, лишн мовчить.* Загадка. *Не лишив го на дорозі.* Пѣс.

Лишень—*ходімо лишень*—пойдемъ-ка.

Лишка—лишнее, излишекъ.

Кишки—1) междом. прочь! на телать и коровъ, тоже что *адуки*. См. А. 2) Растеніе *Trifolium repens* L.

Лишниця—растеніе *Gypsophila muralis* L.

Лисарь—рыцарь.

Лицарія, лицарщина—рыцарство.

Лицарський—рыцарскій

Лицѣваний—вывороченный на другую сторону, передѣланный.

Лице—поличное, вещественная улыка.

Лицѣвати—выворотить на изгнанку.

Лицине—волокитство, ухаживанье, любезничанье.

Лицятися-тыця—ухаживать, любезничать.

Личаки—лапти.

Личаний—лыковый, дрянной.

Личина—маска, пугалище, привидѣніе; иначе по-Украински—*мана, мара, маскара*.

Личити—надлежать, слѣдовать, прилпчествовать.

*Підпережись, як личить у поході,
І дай одвіт на всі мої питання!*

П. Ратай.

Личмаи—1) родъ медалей изъ мѣдной жести, носимыхъ женщинами на шеѣ, вмѣстѣ съ монистомъ. 2) Фальшивая монета. 3) Особое состояніе людей въ простомъ быту. 4) Сосчитанныя деньги. 5) Счетоводъ, бухгалтеръ. 6) Предводитель, вождь. передовой челоуѣкъ.

*Так туди нехай веде, а сам попереду,
як личмаи іде.* Довгоносенко.

Либѣртація—(акт. сл. libertacya) освобожденіе какого-нибудь имѣнія отъ военнаго постоя. 3) Гетманскій листъ выдававшійся владѣльцу такового имѣнія 3) Отпуская крестьянамъ отъ помѣщика.

Лівер—ручной насосъ.

Лід—лѣдъ.

Ліжка, ліжечка—ложка, ложечка.

Ліжко, ліжниця—кровать, постель.

Ліжма—нар. лека.

Ліжник—1) шерстяное одѣяло, коверъ, покрывало. 2) Колонистъ.

Лій—топленное сало.

Лійка—лейка, воронка.

Лік—счетъ, счисленіе.

Лікар—медикъ.

Лікарка—знахарка.

Лікарик—аптекарь.

Лікариця—аптека.

Лікарня—больница, госпиталь.

Ліки—лѣкарство, медикаментъ.

Лілея лісова—растеніе *Lilium Martagon*

Ліноватися-тьця—лѣнитися.

Ліндши—лѣнь, антипатія.

Ліній—превосходный, великолѣпный.

Ліпно—нар. великолѣпно.

Лініта—красота, изящество, великолѣпіе

Ліпши—лучшій.

Ліпше—нар. лучше.

Ліра—лира.

Лірник—играющій на лирѣ.

Ліс, лісок—лѣсъ, лѣсокъ.

Ліса—плетень, тынъ.

Ліскотати, лоскотати—щекотать.

Лісова груша—дикая лѣсовая груша
Pyrus communis L.

Лісова фіалка, підлісок—цвѣтокъ *Viola mirabilis* L.

Лісова яблуня—дикая яблоня *Pyrus Malus* L.

Лісовий—лѣсной.

Лісовий жабріи, жабрик—растеніе *Galeopsis Tetrahit* L.

Лісовий тюльпан—тюльпанъ лѣсной
Tulipa sylvestris L.

Літєло—теплая вода.

Літній—1) лѣтній, 2) Пожилой, въ лѣтахъ.

Літник—женское лѣтнее полосатое платье, родъ юбки.

Літвяк—1) лѣтній домъ, павильонъ, шалашъ, палатка. 2) Лѣтній костюмъ.

3) Лѣтній день. 4) Южный вѣтеръ.

Літо—лѣто; годъ.

Літовати—боятися, лѣнниться. *Не літуйчи праці.*

Літописецъ, літописця—лѣтописецъ,

Літопись—лѣтопись.

Літопровод—1 Сентября; день св. Семена.

Ліцій—растеніе кустарное *Lucium barbarum*; иначе по-Украински—*дереза дарморос, дарица, незамайник, новий.*

Лічба—число, счетъ.

Лічити—считать, псчислать.

Лічозір, лічозор—звѣздочетъ.

Ліщ—лящъ.

Ліщина—орѣшникъ *Coryllus Avellanna*

Лобода, лобідка—лебеда *Chenopodium atriplex*.

Лобур, лобуряка—повѣса, дубина, бродяга

Ловчий—(акт. сл.) начальник охоты; урядникъ, которому поручалось заведываніе королевскими охотами; были ловчіе великіе—коронный и литовскій. и кромѣ того въ каждомъ повѣтѣ.

Логво—логовище.

Лодарь—ледарь. См. выше.

Лоёвий—сальный.

Лоёк, лоюк, сухвершки—растение *Ajuga genevensis* L.,

Лёже—лѣжка. См. выше.

Ложити—предлагать. употреблять, издерживать. *Кошти ложенніи пропали туне.* Величко.

Лоза—лох. См. ниже.

Локати, ликати—локать.

Локша, локишина—лапша.

Ломѣка, ломѣчка—палка, палочка,

Ломѣти право—употреблять во зло законы.

Ломка верба—ива *Salix fragilis* L.

Ломонос, ломиніе—растение *Clematis alba* L.

Лбия—грудь, лоно.

Лбпати—жрать.

Лопотіти—стучать, шумѣть, бѣгать не поворотливо.

Лопух, лопушина, лопушник, дідовник—растение *Arctium Lappa* L.

Лопушник водяний—растение *Nymphaea alba* L.

Лоском—нар. наповаль, покотомъ

Лоскот—щекотка,

Лоскотати—щекотать.

Лотоки—стоки у водяной мельницы.

Лотр—(акт. сл) негодий.

Лох, царегравка лоза—ива *Elaeagnus hortensis* L.

Лохина—лохачи. См. выше.

Лошиця—лошаки.

Лошия—лошонокъ.

Лощіти—блестѣть

Лоюк—лоёк. См. выше.

Лубок—родъ дѣвичьяго головнаго убора; состоящаго изъ полосы картона обитатаго лентою.

Лубяний—лубочный.

Луг—1) лѣсъ на низменныхъ прирѣчныхъ мѣстахъ, 2) Лугъ.

Лугарь—лѣсникъ, обитатель луговъ.

Лугова незабудка—растение *Myosotis Sparsiflora* Mikan.

Лудани—жупани лудани—изъ блестящей матеріи жупаны, жупаны расшитые золотомъ. Несторъ упоминаетъ *объ епанчахъ* или жупанахъ луданахъ.

Лузати—раскусывать.

Лукѣ—поёмный лугъ

Луковниця—лукъ *Allium Cera* L.

Лукиѣи, Луцькѣ—Лукіѣи.

Лулусь!—междоиметіе выражающее сильный трескъ. *Лулусь щось під ногами.*

Лулуєнути—сильно затрещать.

Лунѣ, лунь—1) Эхо отголосокъ 2) Труба.

Пристрастна лютая жада

З очей неситих запалає,

Мов-би пожеарная луна.

I. Верхратський.

Лунати—откликаться.

Луп—грабежъ, здирство.

Лупати—лупати очима—клипать глазами.

Лупѣтка—луста. См. ниже.

Лупити—братъ, сдирать.

Лусь!—межд. тресъ!

Лускѣ—рыбная чешуя.

Плеве шука з Кременчука,

Лускѣ на їй сле. Пѣс.

Лускѣти—трещать отъ раскусыванія, лопаться.

Луснути—лопнуть, треснуть.

Луста, лустка—ломоть хлѣба.

Лутка—оконный или дверной косякъ.

Лутѣвий—громоздскій, простой.

По мужичи постоліи лутѣвий. Пѣс.

Любенько—нар. очень легко, удобно.
Люби мене, на забудь мене—незабудка
 растение *Myosotis palustris* L.
Люби мене не покни—растение *Lathyrus*
sylvestris L.
Любий—милый.
Любиста, любисток—растение *Levisticum officinale* Koch
Любитися-тия—любить другъ друга.
Любісінкий—млѣйшій, драгоценнѣйшій.
Любісінко—нар. мило, любовно, съ удовольствіемъ.
Любжа—растение *Orchis incarnata*
Eripactis atrorubens Schult.
Любки—растение *Orchis militaris* L;
Люблєний—любимый.
Любо—любовникъ.
Люблязий—любезный.
Люблязиѣ—нар. полюбовно.
Любо—нар. мило, хорошо, пли.
Любоши—любовныя страсти, наслажденіе любовью.
Любрика—красный мѣлъ у столярей.
Лювчати—молча слушать.
Як будуть лаяти,
Так буду плакати;
Як будуть навчати,
То буду лувчати Пѣс.
Люде, люди, люді—люди, сватовья.
Людіна—человѣкъ.
Людиний—человѣческій, людской, гуманный.
Людинность—человѣчность, гуманность.
Людинство—человѣчество.
Людки—людишки.
Людський—человѣческій, людской.
Людіа—человѣчина.
Людяний—людской, порядочный.
Люзий, лѣзий—праздношатающійся.
Люкреция—растение *Caragana frutescens* L.

Люлєшник—трубочникъ.
Люлька, люлечка—курительная трубка, трубочка.
Люлята, лѣята—фитиль.
Люстрина—шерстяная матерія.
Люстриновий—шерстяной
Люстро—свѣчадо, зеркало. См. *С. и Д.*
Люстровати—ревидовать, осматривать.
Лютовати—злобиться, злостововать, сердиться, бѣситься.
Лютр—лютеранинъ; это слово у Червоно-руссовъ такое же бранное, какъ когда-то у Малороссіянъ было слово *катемик*.
Лють—дрожь отъ холода.
І зима истигає лють
Од важкого страдання.
 I. Верхратський.
Люштик—(акт. сл.) увеселеніе.
А для черні військової був дан от Гетьмана горілочний люштик. Величко.
Ляберінт—1) лабиринтъ. 2) Запутанность, смута.
Лягати—ложиться.
Лягови—время сна.
Ляговийця, лягівийця—1) спальня, 2) Постель, кровать.
Лягоминець—проказникъ.
Ляда—доска, которою закрываютъ ходъ на чердакъ.
Ляденець—растение *Lotus corniculatus* L.
Лядина—дрянь, мерзость.
Лядський—Польскій.
Лядчина—Польша.
Ляк—испугъ.
Ляканий—пуганный. *Лякана ворона і куца боїтыця.*
Лякання-с—пуганье, запугиванье.
Лякливий—пугливый, робкій.
Ляля, лялька—игрушка, кукла, маленькое дитя.

Лямѣнт—лемѣнт. См. выше.
Ляментувати—вопіть, вопіять.
Лямпарт—леопардъ.
Лямпертовий—леопардовый.
Лѣп-тляп—междоиметіе стука.
Лѣпас—пощечина.
Лѣпасовати—бить по щекамъ.
Лѣпати—бить, ударять; пачкаты; дурно дѣлать.
Лѣрва—мерзавка, негодяйка.
Лѣс—*ліси відпускати*—лѣстить.
Лѣска—палка.
Лѣскати—хлопать.
Лѣскотати, лѣскотіти—производить хлопанье.
Лѣскуха—болтуня, вѣтренница.
Лѣх—полякъ; баринъ.
Лѣхивщина—лѣдщина. См. выше.
Лѣхівка—1) Полька. 2) Подоль у женской рубахи, который обыкновенно вышитъ.
Лѣхівський, Лѣхський, лѣхський—Польскій; панскій.
Лѣшка—Полька.
Лѣшуга—Полякъ.
Лѣвина ланка—растение *Alchemilla vulgaris* L.
Лѣвина пасть—растение *Antirrhinum majus* L.
Лѣнуваніє—полюдное, дань священническому семейству льномъ и разнаго сорта съѣстными припасами; *лѣнуваніє* бываетъ обыкновенно осенью.
Лѣнувати—собирать полюдное, собирать дань, отъ каждой пшбы, льномъ или съѣстными припасами. Въ нѣкоторыхъ губерніяхъ Украины (какъ напр. въ Волынской и Полтавской) *лѣнують* (т. е. собираютъ полюдное) не только попадади, но и дяконши и дячихи.
Лѣнувати—пздѣваться, насмѣхаться.

М.

Мá, мáс—имѣть, 3-е лицо отъ глагола *мати*. См. ниже.
Мабідь, мабіть, мабудь, мабуть—напр. вѣроятно, кажется, стало быть *Мабуть кінці не зтикають*. Посл.
Мавка—полевая или кладбищенская русалка.
Магай-Бі—поможи Господи!
Магѣрка, магірка—небольшая шляпа.
Магнѣс—магнитъ.
Магнѣсовий—магнитный.
Мáж мáжа—большой походный чумацкий возъ съ солью или рыбою.
Мажар—производитель чумацкихъ возовъ.
Мажаренко—сынъ мажаря.
Мажариха—жена мажаря.
Мажарівна—дочь мажарева.
Мажний—возовщикъ, владѣтель мажъ.
Мазари—горох мининий. См. Г.
Мазілка—квачъ, большая кисть.
Мазка—кровь, сукровица, сокъ. *Мазка капотить*.
Мазніця, мажніця—дегтярни, сосудъ, въ которомъ хранится деготь для подмазыванія тѣлегъ.
Мазурик—*Perg. montana* L.
Мазурівка—часть города Полтавы.
Май—соколь (?)
*Гаєм маєм, лебедем Дунаєм
А степами бистримъ горностаєм.*
И. Федьковичъ.
Мáйво—флагъ.
Мáйдáн—1) публичная площадь. *Стояли в шиках по серед майдану Сімового. Величко.* 2) Заведеніе для гонки смолы и дѣгтя.
Мáйдáнщик—смологонщикъ, работникъ добывающій смолу.

Майдебургія—Магдебургское Право.

Присудах і вільностях права Майдебурського оставить. Гетьман Богдани Хмельницький 1654 р.

Майже—(Галицк. сл.) можетъ быть, вѣроятно.

Майло—вуаль, фата и вообще все легкое и развѣвающееся.

Майно—имущество.

Майнути—скоро найти.

А дівчина за козаком майнула. Пѣс.

Майстер—(съ нѣмец. яз.) мастеръ.

Майстерно—напр. искусно, мастерски, хорошо.

Майстріха—мастерица, жена мастера.

Майталатися-тця—болтаться, шлаться.

Мајстат, маєстат—величество, величіе; отъ Нѣмецкаго Der Majestat.

Маітниця, маєтниця—помѣщица, землевладѣлица.

Маіток, маєтність, маєток—имѣніе, помѣстіе; имущество; отъ Польскаго majatek majetność.

Мак водяной—гуски. См. Г.

Мак полѣвій—растение Papaver Argemone L.

Мак-самосійний—P. Somniferum L.

Маківка—маковка, макушка.

Макітра, макотерь, макотра—большая глиняная сѣдова; горшокъ въ котомъ трутъ сѣмена.

Маковія—1-е августа; праздникъ Макавеевъ.

Маковникі—родъ лакомства, приготовляемаго изъ меду и маку.

Макоби, макоби—большой пестъ, которыми растирають пшено, макъ и другіе сѣмена въ сѣдовѣ.

Макриш—щавель. См. Щ.

Макуха—збины, лепешка изъ битыхъ маковыхъ сѣмянъ.

Макуха сімьяна до вареників.

Закревскій.

Малай—1) просяной хлѣбъ. 2) Растеніе Panicum crusgalli Trin.

Маланецъ—житель города Милана.

Маланка—1) Миланка. 2) Меланія.

Малан—город—городъ Миланъ.

Малахѣй—татарская плеть.

Чи татар, бесурменів малахаями як череду, у полон заганяете. Пѣс.

Малашка, Меланка, Мелася—Меланія.

Малѣваний—рисованный.

Малѣванка, малево—кисть; рисунокъ.

Малеваніе—рисованіе.

Малѣвати, малювати—рисовать.

Малеча—(собираетъ) дѣти.

Малѣнство—(акт. сл. Malżeństwo) брачный союзъ.

Малити—уменьшать.

Малпа—мартышка, обезьяна.

Малиованіе—обезьянничанье, гримасничанье, кривляніе.

Малиовати—обезьянничать, подражать какъ обезьяна.

Мальконтент—(акт. сл. недовольный.

Мальство—младенчество.

Малюсінький—очень маленький, самый малый, самый крошечный.

Малѣр—живописецъ.

Малѣренко—сынъ живописца.

Малѣриха—жена живописца; рисовальщица.

Малѣрівна—дочь маляра.

Малѣрство—живописное искусство.

Мама, матінка, матуся, ненька, ненічка, мамочка, мауня, мамуся, мамусенька, мамусечка—мама, маминька зват. надежъ: *мамо! матінко! ненько! матусенько!*

Мамі—(съ Цыганск. яз.) кормилица.

Мамій—баловень, мазунъ, маменькинъ сыночекъ.

Мамона—1) страсть, увлеченіе, грѣхъ; 2) Демонъ.

Мамрам—бланкъ съ подписью, на ко-

торомъ, въ случаѣ надобности, вписывался, требуемый документъ отъ лица подписаннаго на мамратѣ.

Мамрати—бурчать, ворчать, кричать.

Мамс—матерія. Велпчко. Т. II. 383 стр.

Мамула, мурміло—повѣса, болванъ.

Мана, маній—призракъ, наводненіе, привидѣніе, пугалище.

Пустити ману—обаять, околдовать, пустить ниль въ глаза.

Маваток—масток. См. выше.

Манатте, манатье—лохмотья, изорванное платье.

Мандат—(акт. сл.) приказъ, повелѣніе, указъ.

Мандовѣшка—площадь.

Мандрики—скверныя лепешки, ихъ пекутъ особенно къ Петрову дню.

Мандрівецъ—путешественникъ.

Мандрівка—путешествіе.

Мандрованис—путешествованіе.

Мандровати—идти, странствовать, путешествовать, бродить.

Мандрівний—захожій.

Мандроха—(общ. рода) путникъ.

Манівцемъ, мановцемъ—нар. стороною не по дорогѣ, на попадъ, куда глаза глядятъ.

Маніфестанц—(акт. сл. manifestaus.) жалобщикъ, объявитель.

Маніфестація—(акт. сл. manifestatio) жалоба; объявленіе.

Манія, минія—1) Сурпковая краска. 2) Сумасшествіе, безумье.

Манна трава, манья—растеніе *Glyceria fluitans* R. Br.

Мановець—кривой путь.

Манок—манаток. См. выше.

Манути—прельщать, соблазнять.

Манутися—тыця—сильно желаться, хотѣть.

Мано́силький—мало́силький. См. выше

Мая́к—маякъ.

Манячий—видѣющійся вдали.

Манічити—видѣться вдали, казаться.

Мара—призракъ, привидѣніе.

Маракувати—думать, размышлять.

А чо́го ти там маракуєш на за́п'ятках. Андріевич.

Маргаритки—стократки См. С.

Марс—шелковая матерія волнистая; но мало лоснящаяся.

Ма́рєво—миражъ, призракъ.

Марєв, крап—растеніе *Rubia tinctorum* L.

Марєнка—растеніе *Asperula odorata* L. Очень пахучее.

Ма́рєць—(Галицк. сл.) мѣсяць мартъ.

Ма́ри—похоронныя носилки.

Ма́рина—мечта, фантазія.

Ма́рина, Ма́риша—1) Марина. 2) Растеніе *Anthemis nobilis* L.

Ма́рити—мечтать, фантазировать, думать

Ма́рибе—(Галицк. сл.) смерть, скелеть, остовъ.

Ма́рибий—смертельный, смертный.

Ма́риг—(акт. сл. maritus) мужъ, супругъ.

Мармор—мраморъ.

Марморовий—мраморный.

Ма́риєтний—тщетный, напрасно пропадающій.

Ма́рий—тщетный, напрасный.

Ма́ри́ти—1) покрываться тѣнью, блѣднѣть, блекнуть. 2) Бѣднѣть, глѣбнуть.

Ма́рно, ма́рис—нар. тщетно, напрасно.

Ма́риотраве́ць—мотъ, пустой человѣкъ, блудный сынъ.

Ма́риотравити—употреблять по пусту, употреблять во зло; мотать.

Ма́ртир—тѣрнь.

*Якъ пропаде Україна
То у-купі з нами—*

Вінці мартирів на главах...

Ю Федькович.

Мартоп'яс—истуканъ, пустой человѣкъ, франтъ.

Маргця—зайчонокъ родившійся въ мартѣ мѣсяцѣ.

Маруна—(Галицк. сл.) ромашка, маточная трава *Matricaria*.

Маруниця—ліята. См. Л.

Маруся, Марусенька—Маша, Машенька.

Марца—штрафъ, пеня; отъ Латинскаго *Marcae*.

Марціпан—пирожное.

Обійдеця циганське весілля без марципанів. Погов.

Маршалки—родъ игръ.

Маршалок—(акт. сл.) предводитель дворянства.

Марщити—морщить.

Марь—кудрявецъ. См. К.

Маслак—кость, оконечности кости, а также напухнувшій мускулъ.

Тлів та тлів поки осталися маслаки на полі. Макаровський.

Масляки—Петрів хрест. См. П.

Масляни—оливки, отъ масличнаго или оливкового дерева *Olea europaea* L.

Маслюк—растение *Boletus luteus*.

Масляк—родъ кушанья.

Маслянка—растение *Lilium Martagon* L. иначе по-Украински—*лісова лілея*.

Маслянку корові давать, щоб більше молока давала.

Масна неділя—воскресенье на сырної неділі.

Масний тиждень—сырная неділя.

Масник, масниця—маслянка.

Масть—1) цвѣтъ шерсти. 2) Мазь.

Мастак—мастеръ, искусникъ.

Матерзаяка—растение *Thymus Serpyllum* L.

Материзна—имущество доставшееся послѣ матери.

Матерки—киника. См. К.

Матерювати—быть матерью, быть за мать.

Мати—имѣть, отъ церковно-Славянскаго—*имати*.

Мати, матір, найматка, паніматка—мать; множеств. числ. *матірки*.

Матий—1) ширинка. 2) Рыбачья сѣть, въ видѣ мѣшка.

Маторженики—общее названіе всѣхъ сухихъ лепешекъ, коржей, пирожковъ и т. под.

Маточина—колесная трубка.

Маточка—цвѣточный пестикъ.

Маточник—растение *Ballota nigra* L.

Матридуна—дикая роза, шиповникъ (?)

Цианочка молода

Матридуна обриває,

Тай словами промовляє:

Матридуно, матридуно—

Криваві квіти.

Ю. Федькович.

Матузка, матузок, мотузок—шпагатъ, веревочка.

Мах—мигъ, мгновеніе.

Махайлик—рюмка. *Витив горілки Махайлик.*

Маховий сажень—длина распростёртыхъ рукъ взрослого человѣка.

Махорка—Украинскій листовый табакъ *Nicotiana rustica* L; иначе по-Украински—*бакун, тютюн*.

Маца—Еврейскіе опрѣсноки.

Мацапура—уродъ, чучело, пугалище.

Мацати—щупать.

Мачок—растение *Papaver Roesas* L.

Мачуха—мачиха.

Машкара, маскара—1) маска; переодеванье 2) Привидѣніе, пугалище.

Машталір—1) кучеръ знатнаго магната, который, правя цугомъ, сидѣлъ верхомъ. 2) Солдатъ правящій тройкою лошадей въ артиллерійскомъ зарядномъ ящикѣ.

Ма́юс—(отъ negotium majus) заявленіе одной изъ тяжущихся сторонъ, о томъ, что она не можетъ явиться въ назначенный срокъ къ разбирательству дѣла, такъ какъ въ то самое время имѣеть въ другомъ судѣ, дѣло болѣе важное; почему и просить объ отстрочкѣ.

Майти—двигать, помавать.

Майчити—маи́чити. См. выше.

Ме-ме, мекеке—междом. выражающее блеяніе овецъ и козъ.

Медведь, медвѣдь, ведмѣдь—медвѣдь.

Медикамент—(акт. сл.) лѣкарство.

Медум—(акт. сл. medium) половина; обыкновенно штрафы (гривны) опредѣлялись <per medium>, т.е. пополамъ, въ пользу суда и противной стороны.

Медяница—(акт. сл. meduasya) посредничество.

Медлякъ—большая борзая собака.

Медовникъ—растеніе *Dracosephalum Moldavica* L.

Медовчикъ—пчеловодъ, пасѣшникъ.

Медуница, медука—Растеніе *pulmonoria azurea* Bess.

Медяний—мѣдный.

Медяникъ—медовый прыпкъ.

Медяникъ—зілле—медянички растеніе *Primula officinale* L.

Медянишний—медовый.

Межи, междо—нар. между.

Мекетати—блеять по овечьи.

Меланка—канунъ Нового Года, 31 декабря, день св. Меланіи.

Меліорация—(акт. сл. melioratio) поправка, исправленіе; при разбирательствѣ жалобъ и тяжбъ. За основаніе къ разбирательству принимался позовъ, имѣвшій по этому значеніе обвинительнаго акта; манифестаціи же и протестаціи могли

быть дополняемы и исправляемы, почему въ концѣ каждой вносилась обычная формула, что жалобщикъ оставляетъ за собой право <поправленія> своей жалобы.

Мем—будемъ.

Мем в вечер в гроби балакати. Ю. Федькович.

Мембран—мамрам. См. выше.

Менений—именованный.

Меній—имянной.

Меник—алфавитный указатель именъ въ календаряхъ.

Мениця—имениница.

Мѣня—имя, прозвище.

Менований—мѣсний. См. выше.

Меновати—именовать, звать.

Меноватися—тѣя—именоваться.

Меновите—(акт. сл.) именно, то есть.

Меньджовати, миньджовати—барышничать лошадыми.

Меньёк—вѣюнъ рыба

Мерёжево—кружева.

Мерѣжити, мержіти—дѣлать что пѣстрымъ, бить, ударить

Мерѣжка—узоръ; отъ церковно—Славянскаго—*мрежа*.

Мерѣжованный, мерѣжанный—полосатый, узористый, узорчастый.

Мерѣжовати—проводить полосы, дѣлать узоры.

Мерковей—растеніе *Senecio Jacobaea* L.

Мерлица, мерлушка—издохнувшая овца; мѣхъ съ павшей овцы.

Мерлякъ, мерлий, мертвецъ, мертвенецъ—мертвецъ.

Мертва кропива—глуха кропива. См. Г.

Мертвечина—трупы, мертвецы.

Мерхнути—погасать.

Мерці—(собирает.) усопшіе, покойники.

Мерцій, мерчій—нар. скорѣе, быстрѣе.

*Паровоз мерщій біга ніжє паро-
плав.*

Местний—местительный,

Местник—меститель.

Местница—местительница.

Мѣта—родъ дѣтской игры. См. **Дучка**.

Метѣлик—мотылёкъ.

Метѣлиця—1) вьюга, мятель. 2) Танецъ съ припѣвомъ:

Ой на дворі метелиця,

Чому старий не женитьця?

Ой як йому женитися,

Що нікому журитися.

Метѣлка—метла.

Метѣлочки—растение *Sepidium ruderale*

L; иначе по—Украински—клопов-
ник, зайчики.

Метиковати—размышлять, разсуждать.

Метиковатий—разсудительный.

Меткий—скорый, быстрый, проворный,
мѣткій.

Метлюг—львиная лапа. См. **Л**.

Метнутися—тыця—кинуться, броситься.

Метушитися—тыця—копаться, дѣлать,
заниматься.

*А воно тобі одиноке метушиться
по надвір'ю.* Г. Барвінок.

Мигдالی—миндаль.

Миготіти—сверкать, блнстать.

*Щось против свѣчки миготіло, то
певне коси полискувались.* П. Куліш.

Мигтіти—мелькать.

*Цілу дорожч мигтять мені в очу, як
сонце.* П. Куліш.

Миковщик—землетръ.

Микатися—тыця—мыкаться, соваться.

Микита, Микитка—Никита, Никитушка

Микѣла, Микѣлай—1) Николай. 2) Лир-
ницкій псалмъ Св. Николаю Чу-
ворцу Миръ-Ливійскихъ.

Ой хто—хто Миколая любить,

Ой хто—хто Миколаю служить,

Тому святой Миколай

На всякій час помогає.

Миколає!

Ой хто—хто живе в сїю дворі,

Миколай на землі і на морі

Возьмєть сїю од напасти

Не дасть ему од злих пропасти

Миколаю!

Пастирю словесного стада!

Возьмєть нас варварская,

Хотять нас согласити,

В пещ огненную зарождити

Миколаю!

Миколай имя знаменито,

Побіждай ти за їх і молитов

Побіждаєши Огарянно

Утішаєши нас християнов

Миколаю!

Побіждай врагів наших усюди,

Помощник, водскорбник нам прибуде!

Ми тя будем вихвалити,

Имя твоє славляти

Миколаю!

Ми тя будем всегда славити,

Заступника у сердці собі иміти

Миколая!

Миколай! ми ж тебе прославляем,

На поміч собі призиваєм.

Будь похвален, святителю,

Мир—Ливійський учителю

Всегда навѣки!

Миколайці—растение *Neotta N. dus*
avis L. иначе по—Южно—руски—
приворотень. “Ім зуби парять”

Миколайчики—растение *Eryngium pla-*
num L, иначе по—Южно—руски—
синеголов, сині колочки. Святять на
Маковія.

Милиця—костыль, деревяшка.

Коло пустки на милиці

Москаль шкандибає.

Т. Шевченко.

Мило собаче—растение *Herniaria glab-*
na L; иначе по—Украински—гладун,

прім, остудник.

„Варять юшку з цією зілля і мють вид, голову, і спину, і тож від бородавк.“

Милодѣи—(въ насѣшку) любовникъ

Милодѣйка—любовница.

Милозіркий—симпатическій, пріятный, милый. *Та встань милозірко* Пѣсн.

Милѣстник—(акт. сл.) любитель, ревнитель.

Милѣстница—ревнительница, любительница.

Мильный— 1) бѣлый. *Достав із скрині мильну свиту.* Александров. *Були свити простою Уразівського і мильною сукна.* Гр. Квітка. 2) Ошибочный, обманчивый.

Мимо—нар. противъ.

Бистъ от панів польских мило волю Королівську, веліе утисненіе.

С. Величко.

Мимрити—очень невнятно говорить.

Минія—сурінь.

Ми́нція, ми́нуція—(акт. сл.) 1) Календарь. 2) Бездѣлка. 3) Карманные часы. Величко т. I. стр. 487.

Мир—народъ, нація.

Мір—зілля—растеніе *Dracoscephalum Ruischianum* L.

Мирнути—невнятно произнести.

Миротсѣра—самоуправленіе, республіка, народоправленіе.

Миса, миска—глубокая тарѣлка, блюдо.

Мисливець—охотникъ, егеръ, ловчій, доvkий человекъ.

Молодой та ба, мисливець, був і у столицях. Магаровскій.

Мисливий—гордый, заносчивый.

Мисливство—охота.

Мисліте—буква М. *Мисліте писати*—значить идти расклевываясь (Говорится о походѣ пьяницъ.)

Мисник—1) полка съ мысами, т. е. та-

рѣлками. 2) Раздатчикъ обѣдовъ.

Мистець—мастеръ своего дѣла.

Мисюрка—желѣзная шанка, съ кольчатой сѣткою, которая накидывалась на лице, шею и плечи.

Митель—теплая вода съ квасомъ или мятою для мытья головы.

Митиця—растеніе *Dactylis glomerata* L.

Митивия—таможня; казначейство.

Мито—мытъ, денежный сборъ въ казну на дорогахъ, мостахъ и переправахъ.

Миттю—нар. быстро, вдругъ, въ одинъ мигъ.

Мить—мах. См. выше.

Михиничник—зілля темно блакитне, цвіте в-осени, полезно на головні болѣсти. Маркович.

Мичка—1) растеніе *Nardus stricta* L.

2) Кусокъ счесаннаго льна на гребнѣ.

Мишак—арсенік. См. А.

Мишей—растеніе *Setarica glauca* P. de Beau

Мишеня, мишенітко, мишятко—мышенокъ.

Мишка—родъ игры.

Мишелѣвки—орѣхи собранные мышами или бѣлками.

Мідень—мѣдный котѣль.

Мідний, мідяний—мѣдный.

Мідняк, міляк—мѣдная монета.

Мідь, медь—мѣдь.

Меж—нар. между, промежъ.

Годитця як межє надюк морний уж.

Мізєрія—бѣдное имущество.

Мізєрний—презрѣнный, жалкій, отъ Латинскаго miser.

Мізєрство—бѣдственное жалкое положеніе.

Мізкатися—тыця—толковаться, возиться съ чѣмъ-либо.

num Moench ; иначе по Южно — рус-
ски — смѣль, гадюча морква.
Мовляв — дескать, де, будто бы; говорить;
словно.
Мовляти — разговаривать.
Мовлячий — говорливый.
Мовний — краснбай, болтунъ.
Мовниця — грамматика.
Мовча, мовчки — молча.
Мовчати — молчать.
Мовчок — молчаніе.
Мовчок! розбив батько горщик. Посл.
Мовчущий, мовчязливий — молчащій
Мовчязливецъ — молчальникъ
Мовчязливица — молчальница.
Мовчязний — молчаливый.
Вона стала мовчазна.
Моба — мощь, сила; средство; *Яко-мога* —
какъ только можно
Могіла — 1) курганъ. 2) Могила.
Могілки — **гробовище, кладовище, гроб-**
ки, цвинтар. См. Г. К. Ц.
Могильниця — **барвінок.** См. Б.
Моготѣ — силы; *не в моготу* — выпе силъ.
Мода — обычай, обыкновеніе, привычка.
Модерунок — костюмъ, уборъ, нарядъ;
отъ Нѣмецкаго Montirung и Польс-
каго moderunek.
Модница — щеголиха, франтиха, мод-
ница.
Модосвітка — модница, щеголиха; мо-
дистка.
Модосвітський — модный.
Може — можетъ, можетъ быть.
Можливий — возможный.
Можний — мощный, мужественный.
Можис — нар. мужественно, сильно.
Моклиця — мертвый паразитъ (гнида); а
также насѣкомое стоногий.
Мокрѣць, мокриця — однолѣтняя трава
Куричья Червячки Sagina procumbens
L. Vogelgrass Alsine media.

Мокриш, барбарис — кустарникъ Berberis
vulgaris L.
Мокруха — **горілка, горівка.** См. Г.
*Голуб не тая горілка, не тая,
мокруха Не так хутко я збавився б
від свого кожуха. Пѣс.*
Молдаванська пва — **корзинна лоза, ку-**
зовиця. См. К.
Молѣстовати — беспокоить, докучать, до-
саждать, огорчать, тревожить; отъ
Латинскаго molesto, molestare
Молитовник — молитвенникъ.
Молодѣ — новобрачная, невѣста.
Молодій, молодик — молодой человѣкъ;
молодой не опытный козакъ.
Молодень — **мошнач.** См. ниже.
Молодѣнок — молодой человѣкъ, множест-
во молодѣтъ.
*Старі *помічали: нехай, кажуть,
люблятьця молодята. Марко-Вовчко.*
Молодій — новобрачный, женихъ.
Молодік — 1) молодой человѣкъ. 2) Мо-
лодой мѣсяцъ; первая четверть луны.
Молодіця, молодічка — молодая замуж-
няя женщина.
Молодило — растение Sedum Telephium L;
иначе по — Украински — *заяча капу-*
ста, заяча розсада.
Молоді — новобрачная чета.
Молодіти — молодѣть.
*До віку вічною слава Хмельницькою
молодіти.*
Молодічка — молодѣть.
Молодь — отрокъ.
Молозиво, молізево — свѣжее, сладкое.
зсѣвшееся молоко.
Молочай, гірчак — растение Sonchus ar-
vensis L. по Роговичу. *Хто зове*
молочаєм, хто гірчаком — бо молоко
гірке. **Молочай, молочка** — Euphorbia
procera M. B. **Молочай сосонка** — E.
Gyparissias L. **Молочай, молочак** —
E Esula L. **Молочай степовий** — E.

piccaensis Allion. *Молочай волосистый*—
E Villosa Waldst et Kit
Молочак, осот—растение *Sonchus arven-*
sis L.
Молочко—растение *Lactuca Scariola* L.
Моноксила—(акт. сл.) судно, лодка вы-
долбленная из одного пня, дерево;
отъ Греческаго, *monoxylis*.
Богдан Хмельницький на морю Чор-
ном воюючи в своїх моноксилах....
Сірко.
Мономэхия—поединокъ, единоборство.
Мономэхитися—тьця—драться на дуэли.
Моргуля—шпика отъ удара.
Морг—родъ десятины.
Моргати—двигать, шевелить. Говорится
о движеніи бровъ или усовъ.
Моргуя—1) мипёръ, жестикуляторъ 2)
Родъ кушанья. *На закуску дали*
морчунів.
Моргуха—*кібуха*. См. К.
Мордерство—ученіе; отъ Нѣмецкаго *Mor-*
den.
Моріг, моріжок—мурава, трава спо-
рышъ.
Морква—морковь *Daucus Carota*; въ
переносномъ смыслѣ досада, выго-
воръ. *Авжеж дині сая морква—*
охъ какъ миѣ это надоѣло; моркву
скромладити—дѣлать упреки или
выговоры.
Морквяний—морковный.
Був собі: Лях морквяний,
Конѣк його буряковий;
А шабелька з пистирнаку,
Жупан лопуховий. Пѣс.
Морок—мракъ, туманъ.
Ой німують по Вкраїні
Високі палати;
Густий морок окриває
Пахарські хати. П. Куліш.
Морѣка—затрудненіе, безтолковщина,
возня, задача, непонятное дѣло, не-
объяснимый вопросъ.

Мороковати—разсуждать, углубляться
мыслями.
Морѣчити—дурачить, сбивать съ толку.
Морошка—растение *Rubus Chamaemor-*
rus L.
Мѣр, моровія—чума, моровая язва.
Курѣю моровію заморили.
Морський—*хвисський*. См. Х.
Морснути—сильно ударить.
Мосій, Мусій, Мусієць, Мусійко—Мойсей
Москаль—1) солдатъ, военный человѣкъ.
2) Великоруссъ. *Москаля везті—об-*
манивать.
Москалів—прилаг. солдатскій.
Москѣвка—1) солдатка. 2) Великорос-
сіянка.
Москѣвський—великорусскій; солдатскій.
Москѣвщина, Москвитина—Московія,
Великороссія.
Мостивий, мосцивий—вельможный, вме-
нитый.
Мостана—половица.
Мостовс—подать при проѣздѣ чрезъ мос-
ты; мостовая подать.
Мосулѣс, мусалѣс—родъ шелковой ту-
рецкой матеріи.
Моцеъ—титулъ. *Гімоцеъ*—Ея милость.
Мотатися—тьця—болтаться въ воздухѣ,
качаться.
Мѣтлох—1) хламъ, дрань. 2) Чернь.
Мотнутися—тьця—кинутъся. *Шатнувся,*
мотнувся, наші Хома, так що ну!
Квітка.
Мотор—(акт. сл. *motor*) зачинщикъ.
подстрекатель, руководитель.
Моторний—проворный, удалой, расте-
ропный.
Моторно—нар. проворно, ловко.
Моторняний—печальный, унылый, жут-
кій.
Моторошно—нар. странно, жутко, дур-
но, тошно.

Мотря, Мотя—Матрёна.

Моховик—растение *Boletus subtomentosus* L.

Мохунки, мошунхи, жидівські груші—растение *Physalis Alkekengi* L.

Мошельник—мошеник.

Мошнач—растение *Sedum acre* L. иначе по—Украински—очиток, молодень, іінець, чистик, росхідник.

Мрачня—темнота.

*В тай же прость шумна, страшна,
А як покриє тя мрачня,
Степи вітайте, гори, яри—
Прощай мі рідна сторона.* І. Верхратський.

Мрєць—смертний; мертвець.

Мріти—не ясно быть видимымъ, казаться вдали.

Мрія—мечта фантазія.

Мріяти—марити. См. выше.

Мрўка—мурлыка.

Мрўкати—мурлыкать.

Мручати—ворчать. Немало мручили и шемрили. Величко.

Мрўчка—ворчунья.

Мрїва, мрїка—пасмурная погода.

Мрївати, мрїчити—смеркаться, темнѣть.

Мугїкати—пѣть про себя, мычать.

Мугїр—простой, грубый мужикъ.

Мугїрка—мужичка, грубая женщина.

Мудєрний—искусный.

Мудрагєль—1) родъ сокола обученнаго для охоты. 2) Хитрецъ, лукавецъ.

Мудрація—капризь, причуда.

Мудриво, мудро—искусство.

Мудро—нар. искусно.

Мудровати—капризничать, прихотничать.

Він мудрує, що заставить себе у решеті возити.

Мудрощи—капризы, прихоти.

Мудрячий—умный, мудрствующій.

Мужикуватий—неотесанный, грубый, какъ мужикъ.

Мужичьство—крестьянскій бытъ.

Мужний—мужественный.

Музыка—музыка, музыкантъ

Музикбанда—военный оркестръ.

Завтра рано в чистім полі

Заревуть гармати,

Завтра рано музикбанди

До штурму задзвонять.

Ю. Федькович.

Музикмайстер—капельмейстеръ.

Мукосїй—просѣвующій муку.

Мулити—давить, жать.

Мулко—нар. жестко. *Мулко сидіти.*

Мулькований—вышитый.

Рушник білий, мулькований.

Шпшацьквій-Ильіч.

Мультиєска Земля, Мультиянина—Румынія; отъ Польскаго Multany.

Мультиєський—румынскій.

Мундик—лакомство.

Він любить тільки мундики та мундики, а до страви не охочий.

Мушїция—амуниція.

Мўвка—Машка.

Муравський Шлях—главная дорога изъ Крыма въ Россію шла изъ Перекопа на Ливны и Тулу. См книгу Большаго Чертежа.

Муравїне масло, земляне масло—растение *Aetulum Septicum* Fries.

Мурашка—муравей.

На той бєйкет комара з мурашкою обили. Пѣс.

Мурєй—сермяжникъ, болванъ, глупецъ.

Мурєйка—сермяжница.

Мурєлі—персики.

Мури—1) растение ежевика *Rubus caesius* L. 2) Каменные стѣны, крѣпость, укрѣпленіе.

„ Розвіємо! „ — „ Шкодѣ муру,

Сшаросвітська штурка!

А ще ірше, Богданови

Муровали рўки! „

„Боданови! шкода, шкода,
Геть ма́ньскої пра́ці.“

Т. Шевченко.

Мурий—лестрофиль, переливчатый.

Мурип—Арапъ, Негръ

Мурип ніколи не буде білим Посл.

Мури́вник—каменьщикъ.

Муркѡ—большой старый котъ.

Мурло́, **мурмло**—лезенець. См. .І.

Мурмотати, **мурмотіти**—бормотать, роптать.

Мурму́р—ворчаніе, ропотъ.

Зараз великее возмущенне і мурмур стався. Величко.

Мурдзаний—кирпичный, выстроенный изъ кирпича.

Мурова́ти—1) строить изъ кирпича. 2) Окрѣпить.

Море крѣпким замуровалося льдом. Величко.

Мурѹгый—темнорыжий съ черными полосами.

Мус—нужда, насилие.

Которие через мус хрест ціловати мусим. Король Янъ Казимиръ 1654 г.

Мусалбес, **мосулбес**—гладкий, красный катунь для подкладки; отъ Польскаго Musulbus.

Мусиньдзѣвий, **мусиньѣзновий**—тѣмно синий, съ металлическимъ одблескомъ съ зеленой мѣди сдѣланный; иначе по-Украински—*мосійжний*, *мосійжний*.

Мусити—долженствовать, быть обязаннымъ.

Мусова́ти—думать, выдумывать.

Мусуле́ць—наитовъ подобный ратафія.

Мухомор—грибъ *Agaricus muscarius* L.

Мухоя́р—турецкий камлотъ, шерстяная матерія.

Мухояру 53 лікті. Маркович.

Муцик—собака мопсъ.

Мучимия—растеніе *Aretostaphylos Uva-*

ursi Spreng; иначе—по—Украински—*росхидник*, *вовчі яідки*.

Муштра́—военное ученіе

Муштрованій—ученый, школьный.

Муштрованис—выправка.

Муштровати—школить, учить.

Муштѹк—удила.

Мушѹр, **мужѹр**—1) мортира. 3) *мушѹра татили* 2) *Пготъ*, ступка. *Товкти перець в мушѹру.*

Мясиво—мясо, говядина.

Воно б було зовсім не диво

Колиб він із собі мясиво. І. Гребінка.

Мясийці—мясоѣдъ.

Мячка—растеніе *Typha Latifolia* L; иначе—по Украински—*рогоза*, *султанчики*.

Мьякий—мягкий.

Мята—мята растеніе *Mentha Crispa*.

Н

На́—предл. на, о, объ.

Спожни тільки на свої слова, на свою присесту. На тое болю. Мазепа.

Спожни Ваша князя милость на святої памяти родителі свои, якої вони були побожности. Іс. Копинський.

Наба́зграти—наначкать.

Набач—надзоръ, присмотръ.

Набачитися—*тъця*—насмотрѣться, наглядѣться.

Набгати—напихать.

На-бѣзбаш—нар. на произволь судьбы, безъ пастырл, безъ пастуха.

Наберег—сбереженіе.

Набити—1) зарядить. 2) Набить, наполнить.

Набиток—имущество. *Господарський набиток.*

Наближ—приближеніе.

Наближатися—тьця—приближаться.

Наблиз—наближ. См. выше.

Наблюдок—обсервационный или наблюдательный пункт.

Набожѣнство—(акт. сл. *nabożeństwo*)
набожность.

Набѣй, набѣй—зарядъ.

Набѣр, на-бѣрг, на-бѣрг—нар. на вѣру,
въ долгъ. *Взяв на-бор відро горілки.*

Набриднути—опостылѣть, спротивѣть.

Наброїти—совершить что либо дурное.

Наброя—дурной поступокъ.

Набути—надѣть.

Набутися—тьця—пожить.

Набуток—костюмъ.

Набухатися—тьця—наѣться, нажратися.

Набучавити—розбучнуть.

Нава—1) корабль, судно; отъ Латинскаго *Navis*. 2) Гробъ

Не той же тепер світ настав

Щоб умерший з нави встав Пѣс.

Навага—1) умысль, намѣреніе 2) Тяжесть, грузъ.

Наважба—рѣшеніе; намѣреніе.

Наважити—нагрузить; взвѣсить, перевѣсить на вѣсахъ.

Наважитися—тьця—намѣряться, посягнуть, рѣшиться.

Навальный—бурный, стремительный.

Навальность—буря, напоръ.

*А Селіміч в їднім домі запершиися,
любо одстрелювався людської на-
вальности, однак не оборонився.*

Величко т. II. стр. 388.

Навантажити—навьючить, навалить; отъ Французскаго *l'avantage*.

*Хоч як було навантажити віз сно-
пами, чи на гору, чи съ долину,
кобилі все одно, що по рівному.*

Продчук.

Навишки—нар. высотой съ кого, или чего.

Навишки—нар. широтой, шириною.

Надивовижу—нар. на удивленіе, уди-
вительно.

Навертѣся, наверхлось—на умъ взойти.

Навернути—обратить; навалить.

Навернутися—тьця—обратиться.

Навернякати—наболтать всякаго вздору.

Навет, наветь, навіт, навіть—союзъ
даже.

Навзаводи—нар. вскачъ, галопомъ.

Навзѣході—нар. на закатѣ, на заходѣ, на
западѣ.

Навзяк—нар. задомъ.

Навидіти—навѣстить.

Навизначний—главный, замѣчательный.

Навилья—куча свитаго сѣна.

*Сіно давали не хунтами, а навиль-
ями.* Довгоносенко.

Навинутися—тьця—навернуться, по-
пасться.

Навиняти—навивать.

Навируч—нар. на помощь, въ помощь,
для избавленія.

Навнеть—донось, навѣтъ, клевета.

Навід, навіданне—навѣщеніе, посѣ-
щеніе.

Навідати—навѣстити, посѣтити.

Навіець, навіло—вихрь, сплывъ вѣ-
теръ; иначе по-Украински—*вітрило*.

Навіжений—полуумный, безумный, су-
машедшій, юродивый

Навіженство—юродство, сумазбродство.

Навій, навой, навійчик—небольшой
свертокъ холста.

Навійка—навѣваніе.

Навіки—нар. навсегда.

Навісний—сумашедшій, шальной, без-
толковый, неумѣстный.

Оженився навісний,

Та взяв бісновату;

Од нічого робити,

Запалили хату. Пѣс.

Навіснити—сумазбродствовать.

Навіщо?—зачѣмъ? начто? къ чему? для чего?
Навіщось—зачѣмъ-то, для чего-то.
Навк—мертвецъ.
Навкруги—нар. вокругъ, кругомъ. *Аж луна навкруги йде від співів дівочих.*
Навмаий, навмаий—нар. на угадъ, на удачу, на обумъ.
Наволікати, наволокати—навлекать.
Наволок—находъ, наносъ, нашествіе.
Наволос—шпильнѣнь, парикъ.
Наволосник—парикмахеръ.
Наволосниця—парикмахерша.
Наволоч—сволочъ, сбродъ, бродяги.
Навдорочати—направлять; имѣть намѣреніе. *До бунту навдорочати.* Ко чубей.
Навпѣки—нар. напротивъ, съ противоположной стороны. *Навпѣки сонця*—противъ солнца. *Один иде по сонцю, а другий навпѣки сонця.*
Навперѣйми—нар. наперехватъ, на встрѣчу, на перерѣзъ, на-отрѣзъ.
Навпѣк—нар. наперекоръ, на противъ.
Навпрѣд—нар. впрѣдъ, на будущее время.
Навпрѣк—нар. сбоку, со стороны. (en profil.)
Навпрѣтець, навпрѣтець, навпрошки—нар. напрямкомъ, на прямикъ.
Наврѣчити—сглазить, испортить глазомъ. *Невроку вам!*—да не будетъ вамъ порчі.
Навсѣнак—нар. задомъ, наоборотъ, назадъ, на спину.
Навспінячки—нар. быстро, скоро, также поперебъ пли догоняя.
Навспрѣжки, навспрѣжас—нар. серьезно, шутя.
Навстеж, наветіж, навстіж—нар. пас-тежъ оттворенный.
Ворота навстіж покинули.

Навтікача—нар. на уходъ, навтѣкъ.
Навтѣки—уйти.
Нахрест—нар. крестообразно, накрестъ.
Навчѣнку—нар. на дѣлѣ, на мѣстѣ совершенія.
Навчѣнис, навчѣнку—нар. во всеуслышаніе, публично.
Навязивати—(акт. сл.) наредать за убытки, раны, увѣчья и т. под.
Навязка—вознагражденіе за раны, увѣчья излишекъ вознагражденія за убытки сверхъ пополненія ихъ.
Нагабати—нападать, дразнить.
Нагавця—(Галлц. сл.) помятые длинныя штаны.
Нагадѣние—напоминаніе.
Нагадѣти—напомнить, навести.
Нагайський—татарскій.
Нагайний—внезапный.
Нагана, наганка—непріятность, выговоръ; срамъ.
Награбати—нахватать, замахъ.
Нагѣбати—найти.
Нагѣдки, наугѣдки—цвѣты поготки *Calendula officinalis L.*
Нагледѣти—высмотрѣть.
Нагло—нар. внезапно.
Наглумлятися-тьця—издѣваться.
Нагодитися-тьця—кстати случиться.
Нагодований—накормленный.
Нагодовати—накормить.
На-голѣ—нар. всѣ вообще.
Наголоватки—жербій. См. Ж.
На горло карати—(акт. сл.) осуждать на смертную казнь.
Ті, котрі карани бувають от-свѣцького уряду на горі, аби були сповідані. Іс. Копинський
Нагорѣда—(Галлцк. сл.) нагада.
Нагородити—1) наговоритъ вздору. 2) Вознаградить
Нагорюватися-тьця—претерпѣть всякаго рода лишенія, печалиться.

Нагосподарювати—приобрѣсть экономно-
стью.

Нагут—нагідки. См. выше.

Над—нар. сверхъ. того, выше, болѣе
нежели, противъ. *Та квітка краща*
над усі.

Надаремне—нар. напрасно.

Надати—дать, пожаловать.

Надаток—придатокъ.

Надобання—имущество, приобретіе.

Погибли без сліду наші злочини,

Пожеер огонь неправе їх надбання.

П. Ратай.

Надобати—приобрѣсть.

Надобок—нажитое имущество.

Надвередити, надвереджати—повредить.
Вольности військові надвередити
і разрушити. Орлик.

Надвередитися-тьця—подорваться.

Надвірній—дворовый, придворный.

Надвірня Корогва—Гетманскій штандартъ, который охраняла конная команда, подъ началомъ Генеральнаго Хоружаго

Надвереджений—поврежденный.

Надгробок, нагробок—надгробный камень, надпись.

Надер—(акт. сл.) очень, весьма.

Надер до роспачи приходить мусило. Г. Самойлович.

Надзвичайний—необыкновенный, сверхъестественный.

Надбати—приподняться на ноги, найти.

Надити—приманивать, соблазнять.

Надібок—1) подблочный лѣсъ 2) Всякая
нужная вещь.

Наділка, наділок, надолок—1) ножны,
2) Заступъ.

Шаблями наділками сучоділ копали.

Дума.

Надівоватися-тьця—пожить въ дѣвствѣ.

Надіслати—прислать. *А коли нема сего,*
то надішли другою.

Надія, надійность—надежда, надеж-
ность.

Надітися-тьця—надрѣзывать, урѣзывать.

На-добра́ніч—нар. спокойной ночи. *На-*
добра́ніч вам.

Надогад—нар. вдомѣкъ.

Надогад буряків, дайте канусти.

Стань їй надогад закидати, а вона
уже знає. Квитка.

Надоколиця—окрестность.

Надолуга—усиленный трудъ.

Надолужити—наполепнуть, притѣснить.

Надособний—чрезвычайный.

Надощник—растение *Spongia fluvialis* L.

Надпис—надпись.

На́дро—нѣдро.

Надрубати—нѣсколько подрубить.

Надса́ла—поврежденіе.

Надса́дити—поколотить, взбить. *Він*
ѣму добре надсадив бебехів.

Надса́дитися-тьця—надрываться, утвер-
ждаться. *Хоч надса́дся та дай*
мені гроші.

Надсоток—процентъ.

Найшлися вже і капіталісти
котрі за малий надсоток готові
були визичити намъ гроші.

Терлецький.

Надти́ник—растение *Solanum Dulcamara* L; иначе по Южно-русски—
глестникъ, жовтий паслен, вовчі
моди.

Надто—над. См. выше.

Над тоє видячи і тоє, же потен-
ція та не сильна і не військова.
Мазепа.

Тому-ж душманові над умисл і волю
вашу прислати вас примушав.

Янъ-Казимиръ, 1654 г.

Нажаклий—губительный.

На-жива—нар. во время жатвы.

Назапаси—призапасить, приобрести.
Назауміру—нар. через-чуръ, чрез-мѣрно.
Назбит—нар. весьма, очень.
Назбит серця наші печалію наповнило. Величко.
Наздів—нар. наудивленіе.
Наздогнати—догнать, настичь.
Най—хай. См. Х.
Найбільше—нар. всего болѣе.
Найбільший—самый большой.
Найблизче—нар. ближе всего.
Найблизчий—ближайшій, самый близкій.
Найвальніший—главнѣйшій, самый глав-ный.
Найгірш, найгірше—нар. хуже всего.
Найгірший—самый скверный, самый худой.
Найгравати—издѣваться.
Найдоватися—тьця—находиться, обрѣтаться. *В правій вірі знайдемося всі.*
Найже—нар. пускай же.
Найзаможніший—богатѣйшій, самый зажиточный.
Найзнайшливіший—соблазнительный, завлекательный.
Найкращий—самый лучший.
Найкраще—нар. лучше всего.
Наймй—наёмъ.
Наймит—наёмный работникъ.
Наймивати—служить по найму, нанйматься.
Наймичка—наёмница, работница, служанка.
Найподужчий—могущественный.
Найпритрібний—необходимый.
Наїдатися—тьця—наѣдаться.
Наїдки—кушанья, блюда.
Наїдний—питательный, вкусный.
Наїдок—питательное вещество; стѣс-ное, пища.
Наїсти—наѣсть. *Приїде, що наїсть що напє, ниши пропало.* П. Куліш.

Наказ—постановленіе, распоряженіе.
Наказати—передать черезъ кого либо свой словесный отвѣтъ. *Накажіть же люде добрі мой матиначі, нехай вона мене не жде.*
Наказний—исправляющій должность по наказу старшаго; младшій; такъ напр. были: *Наказний Гетьман, Наказний Полковник, Наказний Отаман* и т. под.
Накара—наказаніе, кара.
Накариас—потасовка. *Дали Рутульцям накариас.* І Котляревський.
Накарувати—подкрасить подъ карій цвѣтъ, сдѣлать карымъ.
*Ой голубе сив,
 Колиб ти ожив.
 Хоть би ти не чув
 Аби жив був:
 Як твої крила
 Позолотила.
 Як твої очі
 Накарувала.* Народ. пѣс.
Наквітник—цвѣточный горшокъ; вазонъ
Накидати—набрасывать; *накидати слово*—намекать. *Ото я кілька раз накидав слово.* Мазепа.
Накидка—плащъ, верхняя одежда.
Накировати—(приказ. сл.) направить.
Наківати—*наківати пятами*—уйти.
Наклад—1) иждивеніе. 2) Грузъ, тяга. 2) Налогъ, подать, пошлина.
Наклеп—ложное обвиненіе, ябеда, клевета.
Наклепати—наклеветать, насплѣтничать
 наябедничать, ложно обвинить.
Накоїти—учинить, надѣлать, произвѣсть.
Наколоти—взболтать жидкость.
Накнітися—тьця—вдоволь наиздѣваться надъ кѣмъ-либо.
Накрітка—дѣвушка прижившая внѣ-

брака ребенка. *Чесць тоді святила ся дуже, накриток карами.*

Макаровський.

Накручувати — накручивать, заводить (часы или что другое.)

Накупень — откупщикъ, подкупатель Орлик.

Накшталт — нар. на видъ, на подобье, на манеръ

Налагати́ся-тьця — (акт. сл.) налягать, упорствовать. *Панове наложатъця на тоє, абп... Величко.*

Налагодити — приготовить, исправить.

Налагодитися-тьця — снарядиться, на-правиться. *Та куди ви, добродію, налагодились.*

Налагожовати — готовить, справлять.

Налапати — найти ощупью.

Налаштовати — приготовить, приладить, наполнить. *З вечора було ще налаштують воловий віз і поскладають.* Номис.

Належати — принадлежать.

Належитий належачий — принадлежащий, зависимый. *Належачий братству церковному Львівському.*

Належитє — нар. надлежащимъ образомъ. *Належитє контиентовати декларовано* — присуждено надлежащимъ образомъ удовлетворить.

Належитость — принадлежность.

Налєжний — принадлежащий

Налигати — поймать на верёвку.

Налигати́ся-тьця — ёсть и пить невоздержно.

Налигач — короткая верёвка, привязанная къ рога́мъ вола, чтобы вести его *Ой на волики да налигачи, А на коники пуга.* Пёс

Налёга — напоръ, натискъ.

Налёгти — насалить.

Налёпатися-тьця — обожраться.

Налякати — напугать.

Намагати́ся-тьця — стараться, усиленно просить.

Датків найменших отнюдь вимагати неважитися. Орлик.

Намалѣвати, намалювати — нарисовать, изобразить, представить.

Нама́рати — нащупать.

Намастир — монастырь.

Намацати — **нама́рати**. См. выше.

Наменилося — сказанно, упомянуто.

На-менно — нар. поимённо.

Наменування — названіе, наименованіе.

Наменувати — дать имя, поименовать, назвать по имени.

Наменути, наменити — напомнить, касаться, упомянуть.

Наместник — (акт. сл.) урядникъ, назначавшійся старостою и исполнявшій его должность за отсутствиемъ старосты.

Намет, наміт — балдахинъ, палатка, навѣсъ, шатеръ.

Наступила чорна хмара,

Став дощ накрапати,

Ой стали наші козаки

В намет утікати,

Которіє багатіє

У намет пішли.

Козаченьки — нетяжесеньки.

Непосмім,

Взяли квартиру,

Ще друку з жарту,

На дощ сіли.

А в нашого отамана

Учинився жалъ:

Скинув з себе голубий жупан:

Тай намет нап'яв. Запорожск. пёс.

Наметати — засыпать, наносить,

Наметний — наносной.

Намісто — монисто, ожерелье.

Намір — намѣреніе.

Намірятися-тьця — замышлять, намѣре-

- ваться. *Наміряють вони Поляки війну почати.* Мазепа.
- Намісець, замісець**—нар. вмѣсто кого, на мѣсто кого или чего.
- Намітка**—кисейное покрывало носимое Украинками съ одкинутыми назадъ концами.
- Наміш**—соръ, смѣсь.
- Намянути**—намять; побить.
- Намо́ва**—наговоръ.
- Намобвити**—подговорить, подбучить.
- Намовляти**—склонять, подговаривать, подбучивать.
- Намонятися-тьця**—напитися пльнимъ.
- Наму́лити**—намозолить, нажать; надавить.
- Намяшкурити**—надрать уши.
- Напезабудь**—нар. на память, въ честь, въ воспоминаніе.
- На-орчику**—нар. напрестяжкѣ, на привязи.
- На-осточ**—нар. напрымѣръ, примѣрно.
- На-отшибі**—нар. вдали, въ одаленіи
Стоить пустка на-отшибі.
- На́нал**—приступъ.
- Напакувати**—нагрузить, наложить.
- Напа́сник**—оскорбитель, обидчикъ. *Напасників поверне в виновництво.* П. Ратай.
Відчепися, напаснику, я не була на празнику. Посл.
- Напа́сниця**—обидчица, оскорбительница.
- Напа́сть**—обида, клевета.
- Напасть і на гладкій дорозі здибле.** Посл.
- Напастова́нне**—напаслизна, обида.
- Напа́стовати**—обижать, оскорблять, обоглать.
- Напевний**—навѣрный.
- Напевно**—нар. навѣрно.
- Напекти**—напечь; *напекти раків*—пораспѣть, застыдиться *Ащо, Олено, напекла раків?*
- Наперед**—прежде, впередъ.
- Наперекі́р**—нар. вопреки, наперекоръ.
- Напі́знитися—тьця**—надуться, важничать.
- Напі́лий**—хмѣльной, нетрезвый.
- Напі́ти**—напить. *Наїв, напив, і втік неподакувавши.*
- Напі́рити**—надѣть на себя много одежды.
- Напі́рик**—наволока.
- Напі́люк**—илъ, наносной песокъ.
- Напіді́й**—напоеніе, упоеніе.
- Напіді́лий**—полевой, боевой.
- Напідра́но**—нар. очень рано.
- Напоту́ху**—нар. въ заключеніе.
- Напра́ва**—подговоръ, подстрекательство.
- Напрáсний**—внезапный. *Умер напрасно смертію.*
- Напридба́ти**—припасти.
- Наприкрати́ся—тьця**—скучать.
- Напроста́дити**—направить, дать наставленіе. *Напроста́див ёго на добрий шлях.*
- Напросте́ць, навипросте́ць**—нар. напрямикъ, прямокомъ. *Навипросте́ць прямуйся*—ступай прямо.
- Напроха́нний**—напрошенный.
- Напроха́ти**—напросить.
- Напу́житися—тьця**—натянуться.
- Напу́стити**—наставить на путь.
- Напу́ялити**—натянуть.
- Нара́да**—совѣтъ.
- Нара́яти**—присовѣтовать.
- Нареква́ний**—нареченный.
- Нареква́ти**—нарицать.
- Наремно**—нар. скоро.
- На́рис**—очеркъ, абрисъ.
- Нарі́жний**—угольный.
*В башті нарі́жній кімната—
В княжу світлостъ небагата,
Роги й зброї весь там стрій.*
Зоря Галиц. 1855 р.
- Нарі́канне**—наръканіе.
- Нарі́кати**—1) пменовать, наръкать. 2) Роптать, упрекать.

Наробіти—1) надѣлать, совершить. 2)

Напакостити.

Наровістий—упрямый.

Наруб **нарубка**—насычка, зарубка на деревѣ.

Наруга—печаль, поруганіе, бѣда, несчастіе.

Щоб було ти лѣше пропав, чим мене бачити у такій нарузі. Квітка.

Наружний—обидный, достойный порицанія, безчестный, бранный.

Наруч—нар. кстати, съ руки.

Наруччя—браслетъ.

Насамперед—нар. прежде всего.

Насамоті—нар. съ глазу на глазъ, въ уединеніи.

Насит—насыщеніе. *Наївся до наситиу.*

Насидати—заставлять, приневоливать.

Насіишник—сѣменникъ.

Насіице—я—сѣмена, сѣмя.

Яке коріння таке й насіння.

Погов.

Наслѣдній—послѣдующій

Наслуговачий—служащій.

Насповіа́ти—навіѣять.

Наста́новити—наставить, избрать.

Наставля́ти—опредѣлять.

Насті́льний—скатерть.

Настовбу́рчити—наставить.

Настовбурчився відорака мов їжак.

Настовпу́житися—тьця—надуться, нас-тершиться.

Насторо́дити, насторо́жити—наставить, выставить, высунуть, выдвинуть. *Эней сам насторожує уха.* Котляревський. *То він одно ухо нашорошить.* П. Куліш.

Настоя́нований—настоянный, налитый. *Горілки настоянована на каман.*

Наступова́ти—1) наслѣдовать. 2) Наступать, попира́ть ногами. *На всіх неприяте́лів своїх наступовав.* Б. Хмельницький 1654 г.

Наступство—наступленіе.

Наступця—наслѣдникъ.

Настра́шити—устрашить.

Настрі́льний—наконечникъ стрѣлы.

Настромити—наткнуть, заткнуть, про-дѣть.

Настя, Насту́ся—Анастасія, Настинька.

Насупнитися—тьця—нахмуриться, на-дуться, сердиться, задуматься.

Насущи́к—насушный хлѣбъ.

Наський—тутешній. См. Т.

Ната́лка, Ната́лочка, Та́ля,—Наталія, Па-таша.

Ната́нчитися—тьця—натапцоваться.

Ната́чка—наме́къ.

Нати́снутися—тьця—втѣсняться, на-браться.

Нати́хати—вдохновлять.

Натовкма́чити—натолочь, прибить, при-колотить.

Нато́вп—толскъ, толпа.

Нато́плювати—натопить.

Наторби́ти—навратъ, невѣрно переска-затъ.

Се вам снилось, а ви й пану нато-рочили. П. Куліш.

Нато́шакá, нато́шесерце—нар. натошій, желудокъ, ни ївши, ни пивши.

Натра́вка—полка въ ружьѣ.

Натру́сити—насыпать. *Натрусив з ріж-ка кабаки.*

Натру́шувати—натрасти.

Нату́га—напряженіе, болѣзнь. *Сохрани, Боже, натуги.* Пѣс.

Нату́жне—нар. насильно.

Нату́натися—тьця—утомиться, устать. *Натупалася старенька від роботи.*

Нату́рити, нату́рлити—дать нагонку, наг-нать.

Натурка́ти—наговорить всякого вздору нагать, наморочить.

Нату́рковати—наушничать, подушать.

Натягати, натягнути—натягивать, натянуть.

Натягач—растение *Paris quadrifolia* L; иначе по—Украински—*вороняче око, ранник, хрещате зілля*.

Натяж—растение *Ranunculus lingua* L.

Натякнути—намекнуть, напомнить.

Наугодки—нагідки. См. выше.

Наузкрай—нар. въ конецъ.

Наука—наставленіе.

Наумір—нар. до смерти.

Наусти́ти—подъучить.

Наля́зати—жирно намазать.

Наямлѣти—накопить.

Нахѣба—напасть. *НАХАА*

Нахѣпати—нахватать.

Нахилки—нар. выпить безъ помощи стакана.

Нахильность—склонность, приверженность, прїязнь, склонность.

Нахилѣти, нахилѣти—наклонять, нагибать, наклонить, склонить.

Нахилѣтися—тьця—наклоняться, нагибаться.

Нахїдка—находка.

Наход—нашествіе.

Нахмаритися—тьця—покрыться тучами.
Нехай лише вияснитьця, бач як нахмарило.

Нахопѣтися—тьця—наскочить, наткнуться, испытать что либо нечаянно.

Нахра́пом—нар. дерзко, нахально.

Нахурова́тися—тьця—нагрузиться, набрать клады, нагрузить руки.

Напо́кати—наколоть чего мелко.

Нача́стка—начастку да́ти—значить подать синодикъ или поминальную книжку для вынутія части въ просфорѣ при совершеніи проскомидіи для поминовенія усопшихъ.

На-час на-часок—нар. на мигъ.

Нѣче—небѣче. См. ниже.

На-чеку—нар. насторожѣ, на караулѣ.

Начепѣти, начеплѣти—нацѣпить, нацѣплять.

Начипѣти—начипить, надѣлать, избрать.

Начі́ня—сосудъ, горшокъ. *Начіня мляне кущене*.

Начува́тися—тьця—ожидая кого освѣдомляться.

На-швидко нар. на скорую руку, на скоро.

Нашкодѣти—причинить вредъ или убытокъ.

На́ що?—на что? за чѣмъ? къ чему? для чего?

Нашорошити—насторожити. См. выше.

Нашось—на что-то.

Нащадний—потомственный.

Нащадок—потомство.

Нащесерце—нар. патошакъ.

На́шо, наві́шо—на́ шо См. выше.

На-щоб?—къ чему? за чѣмъ? для чего?

Нащось—нашось См. выше.

Не-абі-як—нар. не какъ-нибудь, пышно.

Не-абі-який—не какой нибудь.

Небезне́чєньство—опасность.

Небіжчик, небіжник, небожчик, небожник, небощик—покойникъ, усопшій.

Небѣга—1) племянница. 2) Бѣдняжка.

Небѣж, небіж—племянникъ.

Небѣжа—голубчикъ.

Неборак, неборака—бѣдняга, бѣднякъ.

Небора́чка—бѣдняжка, бѣдная.

Небо́схил—небосклонъ, горизонтъ.

Невада—безвредность.

Нева́житися—тьця—не дерзать.

Неварт—не стоить, недостойнъ.

Невбачати—невидѣть, непредусматривать.

Невга́вати—непереставать, неостанавливаться.

Невга́вучий—безпрестанный, никогда не-унимающійся.

Невгамова́ний—безпокойный.

Невда́ха—безталанный.

От сей невдаха бідомашний.

Невдя́чений—неодѣтый.

Невдя́чий—неблагодарный.

Невели́кий—маленькій.

Невели́чкий—небольшой, маленький ростомъ.

Невыводни́й—ненсчерпаемый, постоянный

Невыводно— нар. постоянно, всегда.

Неви́кру́тний—безвыходный.

Неви́мовни́й—невыяснимый.

Неви́мовне чудо учийлося с того дива.

Неви́тра́вни́й—неизгладимый.

Неви́глас—невѣжда, грубиянъ.

Неви́ра, неви́рий—слово означающее еврей.

Неви́ста—1) въ Украинѣ невѣста. 2) Въ Галиціи Буковинѣ жена.

*Іде мужик с поля, бички підняе,
А невіста іде з міста гонки витинае.*

Пѣс.

Іде мужик постолнуючи,

А невіста вишукуючи. Погов.

3) Вообще всякая замужняя женщина.

*Два жиди, а дві невісти зроблять
ярмарок у місті.* Посл.

Невістка, неві́хна—невѣстка; братняя жена также.

Невістки́н—невѣсткийнъ.

Невісто́х—(акт. сл.) женоподобный мужчина.

*Лучше за цілость отчизни на плацу
військовим... полеги, ніжсли вдомах
своїх яко невістохам, побієним бу-
ти.* Унив. Богдана Хмельницкаго
1648 г.

Невклѣ́жий—неуклюжий, неловкій.

Не́вод, неві́д—волок. См. В.

неви́покій—безпокойство.

Неви́покійни́й—безпокойный.

Невро́ку!—да не повредятъ! *Невроку ій,
як маєвий мак цвіте!*

Невспя́щий—неутомимый, неусыпный.

Невсти́мний—печальный См. ниже.

Невсти́дливий—безстыдный, безсовѣстный

Невто́мне, неу́томне—нар. безъ усталы.

Невча́си—непогода. *Невчаси зимній.* Велычко.

Невча́сний—бывременный, нехстати.

Неви́м—нар. недаромъ, *Неви́м так
дуже боляче*

Нега́дки—нар. всеравно, безразлично, равнодушно.

Нега́йни́й—скорый, немедленный.

Нега́йно—нар. немедленно

Нега́рний—скверный, нехорошій, нехрасивый.

Нега́рно—нар. скверно, гадко.

Негі́н—растение куколь *Agrostema Githago* L.

Негі́дъ—гадость.

Негі́дний—негодный, злой, дурной.

Него́да—непогода, несчастье.

Сива шапка до погоди

Сірячина до негоди. Пѣс.

Негові́ркий—неразговорчивый.

Него́же—нар. нехстать, негодится, нехорошо. *На тобі небоже, що міні
негоже.* Посл.

Негрѣ́чи—нар. неприлично.

Негрунто́вий—1) безземельный. 2) Неосновательный.

Недаремни́й—непустой, нехщетный

Недаремне—нар. напрасно, нехщетно.

Неда́рма—нар. недаромъ.

Недба́лий—беззаботный, равнодушный къ приобрѣтеніямъ.

Недба́лість, Недба́льство—беззаботность, нехажаніе.

Недба́ло—нар. безъ вниманія, беззаботно.

Недба́ти—необращать вниманія, нехботиться.

Неді́ля—воскресный день.

Неді́льний—воскресный.

Недобыток—педобитый или незамученный окончательно.

Недовірок—изувѣрь, вольнодумецъ, отщепенецъ, атеистъ.

Недогаръ—зола, пепель.

Недогарок—свѣчной огарокъ.

Недогляд—недосмотръ.

Недогода—нар. не въ ладъ, не впопадъ неудачно.

Недоймитка—недостатокъ.

Недоки—нар. не всегда, невѣчно.

Недолімок—безталанный человекъ.

Недолѣдок—злой, какъ звѣрь, человекъ; дурнаго поведенія человекъ.

Недѣля—безталанье.

Недѣляшка—ополяченная, несчастная.

Недѣляшок—ополяченный Южно-Русскъ.
Морозенко топче конемъ ляхівъ з недѣляшками. П. Куліш.

Недорід—неурожай,

Недорідний, недородний—неурожайный.

Недоріка—заика, косноязычный.

Не-до-соли—нар. нѣкогда, не дотога, не время.
Теперъ мині не-до-соли.
Коли грають на басолі. Пѣс.

Не-достѣти—нар. неаккуратно.

Недостямкѣ—нар. невразумительно, непонятно.

Недѣтика—перуш—мене. См. ниже.

Недоумок—глупецъ.

Недуга—болѣзнь. недугъ.

Недугувати—болѣть, хворать.

Недуж, недужий—больной. слабый, хворый.

Недуже—нар. потихоньку, слабо, въ малой степени.

Недужий—болѣзненный.

Недужність—слабосиліе, болѣзненная слабость.

Недурно—недарма. См. выше.

Мѣжелі—ниж. См. ниже.

Нежит, нежидь—пасморкъ; въ переносномъ смыслѣ прихоть, лѣньность.

Незабаром—нар. въ скорости, въ скоромъ времени.

Незабудька—растеніе *Myosotis sparsiflora* Мікан.

Незабутний—незабвенный, памятный.

Незаздрій—независтливый.

Незамайникъ—дарморос, **дереза, лицій, новій.** См. *Д. Л и П.*

Незараз—нар. не теперь, не сейчасъ.

Незаразом—нар. не въ разъ, не сразу, не вдругъ,

Незарний—безкорыстный, независтливый.

Незбожний—безбожный.

Незборонис—нар. безпрепятственно, безнаказно.

Незбутний—плохой на сбытъ или продажу.

Незвѣтяжний—непобѣдимый.

Незвичайний—1) необыкновенный. 2) Невѣжливый,

Незвичайність, незвичайность—1) необыкновенность, странность. 2) Невѣжливость.

Незвичайно—нар. необыкновенно; не по-обычаю; невежливо.

Незвідчого—нар. ни и съ чего дурнаго, ни съ чего. *Не звід чого, як з любовцівъ плаче.*

Незграба—неуклюжий, неповоротливый, безобразный человекъ, существует. общ. рода.

Незграбний—прилагательно отъ *незграба*.

Незгірш-с—нар. нехуже.

Незгірний—нехужій

Незгода, незгодонька—бѣда несчастіе.
Стоить звір над водою,
В воду похилився.
На козака незгодонька,
Козакъ зажурився. Пѣс.

Нездви́жимий, недви́жен—непоколеби-
мый.

Нездо́лати—небыть въ силахъ, несо-
владать.

Нездужа́ние—бессиліе, болѣзнь.

Нездужа́ти, недужа́ти—неимѣть силъ,
хворать, болѣть.

Нездужже—нездужаніе. См. выше.

Незблѣ́нный—неодолимый, недвиж-
ный.

Незблѣ́но—нар. стойко, крѣпко, не-
одолимо, недвижно.

Незичли́вий—нерасположенный.

Незичли́вость—нерасположеніе.

Незлі́чений—безчисленный.

Незмі́гти—нездолати. См. выше.

Незмі́рний—нео́мірний. См. ниже.

Незна́мий—неизвѣстный. *Прийшли якісь-
то незна́мі люди.*

Незна́мець—незнакомецъ.

Незна́емий—незнакомый, невѣдомый, не-
извѣстный.

Незна́мка—незнакомка.

Незнаро́шній—печальный, неожидан-
ный.

Незнаро́шеніе—нар. печально, нехотя.

Незрі́ти—невидѣть.

Незря́чий—слѣпой, невидящій.

*Незрячі прозрять, а криві,
Мов сарна з гаю помайнуть.*

Т Шевченко.

Незстрі́мно—нар. неудержимо.

Неклен—джугастро. См. Д.

Не́кнути—глаголь выражающій понуки-
ваніе лошади. *Не́кни мишень хлопце
на сіру, а то щось дуже вже тихо
їдем.*

Некотрі́й—нѣкоторый.

Не́крут—рекрутъ.

Неку́кібниця—недоброжелательница.
*Уставай невістко неробітнице
Та нашому добру неку́кібнице.* Пѣс.

Не́льга—нар. неможно. *Не́льга знати,
Шишацький-Ильч.*

Не́льзя—*Nec plus ultra.* До невозможности.

По саме не́льзя нахмистався.

Не́люб, нелю́бий—немилий, противный.

Нелю́дський—нечеловѣчскій, звѣрскій.

Нема́, нема́е—неимѣется, нѣту.

Неме́ткій—неловкій.

Немену́щий—неменуемый, необходимый.

Немо́в—союзъ какъ-будто, словно бы,
будто-бы.

Немовля́тко—младенецъ бесловесный.

Немо́жливо—нар. невозможно.

Немру́щій—бессмертный.

Нена́життє—ненасытность.

Ненаро́ком—нар. нечаянно, безъ умыслу
пенарочно, случайно.

Ненару́шеніе—нар. ненарушимо.

Нена́сичє—1) растеніе *Astragalus gly-
cyphylus* L; иначе еще оно назы-
вается: *девятилітник, крило орлине.*
2) Одинъ изъ самыхъ большихъ и
опасныхъ пороговъ Днѣпра.

Нена́ський—чужестранный.

Нена́цька—неожиданность.

Нена́че, винна́че—союзъ словно, будто,
какъ-бы.

Не́ндза, не́ндзний, не́ндзник—(акт. сл.)
бѣдность, нищета; бѣдный, жалкій.

Не́нуж—нар, нежеліи, чѣмъ.

Не́нька, не́ня—1) мать, матушка, упо-
требляется только въ пѣсняхъ въ
такомъ смыслѣ, какъ по-Великорус-
ски говорятъ родная, родимая;
зват. *надеж не́не, не́нько.* 2) Въ
Галиціи и Буковинѣ *не́ня* значить
старшая сестра.

Необба́чий—неосмотрительный, опро-
метчивый, неосторожный.
*„Эй вернися, Сааїдачний.
Візьми свою жінку,
Віддай тютюн, мольку,*

Необачний,

Гей, гей, необачний“. Пѣс.

Необачно—нар. опрометчиво, неосмотрительно, неосторожно.

Необáчность—безпечность, неосторожность.

Необзирь—нар. безъ оглядки.

Втікаєть необзирь помертвівши.

П. Ратай.

Необóрний—неодолимый.

Необóрність—неодолимость.

Неодмінно—нар. непременно.

Неодмóвний—безотговорочный.

Неодмóвність—безотговорочность.

Неодукований—невѣжественный.

Неомі́льний—безошибочный, основательный, непрерывный, безпрепятственный.

Неомі́рний—неизмѣримый, безмѣрный.

Неопáтрність—неосторожность.

Неопáдаль—нар. недалеко,

Неоподаль станувши обозом.

Величко.

Неполо́ханий, ненаполо́ханий—ненапуганный.

Неосáжний—неомі́рний. См. выше.

Неотмóвний—безпрекословный.

Неотмóвне—нар. безпрекословно. *Жеби неотмовне вовсім послушенство от-давали.* Мазепа.

Неофі́т—новокрещенный, новообращенный въ христіанство.

Неофі́тка—новокрещенка.

Неохáйний—неопрятный.

Неохáйність—неопрятность, неряшливость.

Неохендóзство—безобразіе.

Неошанований—неоцѣненный по достоинству.

Неошачóваний—безцѣнный, неоцѣненный.

Неошкульний—безобидный, безвредный.

Неошкульно—нар. безобидно, безвредно, неразорительно.

Неошкульность—безвредность, безобидность.

Непам'ять—забвеніе.

Непéвний—1) сумашедший, безумный. 2) Сомнительный, неизвѣстный. 3) Чародѣй.

Непéвно—нар. безумно, безъ-толку; сомнительно.

Неперéливки—нар. серьезно.

Він побачив що се неперелєвки тай утік.

Непова́га—непочтительность, неуваженіе, презрѣніе.

Непога́льмований—цѣлый, неспорченный.

Непода́лець—нар. вблизи.

Неподóбати—невзлюбить.

Неподóбий—странный.

Непо́зибкий—непоколебимый.

Непо́зибко—нар. непоколебимо.

Непокі́рливий—непокорный.

Непокі́рливість—непокорность.

Непомі́лний—безошибочный.

Непомі́лишию—нар. безошибочно, безъ промаховъ.

Непомі́лишність—безошибочность.

Непо́роки—дурные слухи.

Непорóшний—неприкосновенный.

Непри́лічний—незаконный.

Непри́пний—безпрепятственный, непрерывный.

Непри́тóмний—безпамятный, безсознательный.

Непри́торений—безмѣстный, неимѣющий мѣста.

Непри́ту́льний—неудобопримолжимый.

Непри́тьмом—нар. не къ спѣху, не сразу, не въ одинъ разъ.

Непро́міжно—нар. невозможно.

Непу́тятий—негодный, ничтожный.

Неразру́шно—нар. нерушимо. *Повелі́вається перебувати ві Львові.* Братс-

тву неразрушно і неподвижно. Чинъ Львовск. Брат. 1668 г.

Нерантом—непритьмом. См. выше

Неробочий—бродяга, неімѣющій опредѣленныхъ занятій.

Неросквічаний—нерасцвѣвшій, нераспустившійся.

Нерость—минераль.

Нерухомий—неподвижный.

Нерухомо—нар. неподвижно.

Неруш менє, недотика—растеніе *Impatiens Noli me tangere.*

Неряд, неряд—(акт сл.) безпорядокъ, блудодѣйство. *Допуститися мів неряду справного з некою черницею.* Справа 1605 г.

Несамовитий—самъ не свой, шальной, потерянный.

Несвічний—невѣжда.

Несвітній—небывалый, невозможный, темный.

Несвоечасний—несвоевременный.

Не свого часу—нар. не во время, преждевременно.

Несіяла—безсилъе, изнеможеніе.

Несятетво—ненасытность.

Нескажі—союзъ точно, словно, будто бы.

Нескрѣба—нечоса.

Неслава—(Галиц. сл.) позоръ, стыдъ.

Неслушний—пенадлежащій, неосновательный, несправедливый.

Неслушне—нар. неприлично.

Несміачний—неприятный, не по вкусу, не по нутру.

Несмертельний—(акт. сл.) бессмертный. *Не смертельна слава по Запорозцям, сталась.*

Несподіваний—неожиданный, печальный.

Несподіванка—неожиданность, печальность.

Несподіванно—нар. неожиданно, неча-

ленно.

Нespoгаданий—непзъяснимый.

Нespoгадати—невообразить.

Як тебе кохаю—неспогадаеш. Пѣс.

Нespoкoй, неспокій—безпокойство.

Нестак—нар. невозможно, несбыточно.

Несталость—непостоянство.

Нестаний—(акт. сл.) неявившійся къ суду

Нестанне—(акт. сл. *niestanie*) неявка къ суду.

Нестатѣчний—непостоянный, неприличный.

Нестатѣчність, нестатечность—неприличіе, непостоянство.

Нестатечне—нар. непостоянно, неприлично.

Нестаток, нестатки—1) недостатокъ, бѣдность 2) Непостоянство. 3) Безумецъ.

Послїдовам волі Хмельниченка нестатка. Величко.

Нестіпний—неспособный, несвѣдущій.

Нестѣтно—нар. точно; тождественно.

Нестѣяча—неустойка, безпокойство.

Нестям—упоеніе, восхищеніе.

Нестямитися—тыця—не опомниться.

Нетак щоб дуже—нар. неслишкомъ.

Нетець—заключенный, арестованный, плѣнникъ.

Нетѣча—непогода, ненастѣе.

Нѣтро, нѣдро—густой первобытный лѣсъ, чаща лѣсная.

Нѣтря—дебрь.

Нѣтутѣшний—нездѣшній.

Нѣтяга—1) бѣднякъ. 2) Безпечный человекъ. 3) Лѣнтяй, а иногда и негодий. 4) Бурлакъ, непосѣда; увеличит. *нетяжище*, уменьшит. *нетяженька.*

Ой нетяга, нетяга,
А нетяженька моя,
А де заслужчина твоя. Пѣс.

Неуважний—неразсудидельный, неосторожный.
На релію наступаючи, схилятимися неуважно називаєш, в чом великую кривду.... чинить Репротест на Тышкевича, 1619 г.
Неудобність—неспособность.
Неужиточний—негодный, грубый, неучтивый.
Нехай—нар. пусть, пускай. Это слово сложилось изъ отрицанія *не* и повелительнаго наклоненія *хай*; отъ глагола *хаяти*.
Нехаяти, занехаяти — хунить, пудить, небрежъ.
Нехворощ—растение *Artemisia Campetris* L.; изъ котораго дѣлають вѣники.
Нехибний—безошибочный, несомненный.
Нехибно—нар. безошибочно, несомненно.
Нехлюя—неряха.
Нехрист—изувѣръ, бусурманъ.
Нехтуваннє—небрежность.
Нехтувати—пренебрегать.
Нехуть—отвращеніе. *Всі нехути і розносити успокоїти*. Величко.
Нецнотливий—нечестный.
Нечема—невѣжа.
Нечемний—невѣжливый, грубый.
Нечасані панички — растение *Nigella damascena* L.
Нечипор, Нечипір—Никифоръ.
Нечисть—грязь; нечистая сила.
Нечля — нар. пельзя. *Що нечля, той неможе*. Погов.
Нечуй—вітеръ—растение *Hieratium Pilocella* Fauch.
Нечумазний — невидный, некрасивый, гадкій.
Нечупарний—неопрятный.
Нечупарно—нар. неопратно.
Нечути, нечуть, нечутно—нар. неслышно.
Нечутний—неслышный, тихій.

Нешпетний—изрядный.
Нешпор—вечеръ; отъ Латинскаго *vesper*.
Перед нешпором вийхав до Відня. Величко.
Нешо, нешо — нар. всеравно, безразлично.
Нещирість—неискренность.
Ниверсаль, универсаль—гетманскій рескриптъ или грамота.
Нивже—неужто.
Нигіч—ничего, нисколько. *Нигіч отвіту не дає. Нигіч, ні царіля тилинки*. Котляревський.
Нидіти—тосковать, скорбѣть.
Нижей—нар. ниже. *Млин і возовня нижей хутора*.
Нижник—подчиненный, младшій или нижний чинъ. *Нижник не вишник; нижник послухає вишника*. Погов.
Низ, Запорожье — винѣшній губерніи Херсонская и Екатеринославская или Новороссійскій Край.
Низовий—южный, нижній.
Да повійте вітри низові. Пѣс.
Низовина—низменность.
Низчий—низшій.
Ника́ти—всматриваться.
Никати—шляться, таскаться.
Нисчимний—ни съ чѣмъ; безъ ничего, пустой.
Нішкати—мелькать, шпырять.
Ницелоз—кустарникъ *Salix repens* L.
Нішкнути—замолчать, находиться въ молчаніи.
Нішком—нар. тайкомъ, украдкой, молча, тихомолкомъ.
Нішпорити—шарить; искать въ потѣмахъ кого или чего либо.
Ніщечки, ніщечком—крадькомъ. См. *К*.
Ніщити—уничтожать, разорять, искоренять.
Ніщук, ніщун—(съ презрѣніемъ) нищій.

Ні—нѣтъ; не то. *Ні не так се було добродію.*

Ніби—союзъ какъ будто, словно.

Нівець, вивець—ничто, въ ничто, ни во что. *Гайдамаки в час Великої Руїни все звівець обернули.*

Нівечини—порченныя.

Нівечити—порити; пздѣваться, ни во что ставить.

Нівже—нѣтъ ужъ.

Нівроку—невроку. См. выше

Ні в сіх, нів тіх—нар. въ недоумѣніи.

Нівсіх, нівтіх, як собака в човні.

Пов.

Нігде, нідє—нар. нигдѣ.

Ніж ножака—ножъ, ножище.

Ніж, ніжалі—союзъ нежели, чѣмъ. *Більш заходу, ніж свята.* Посл.

Нікділи—нѣтъ времени, нѣкогда, недосужно.

Ніколі—никогда, ни за что.

Нікольство—нерадѣіе, подъ предлогомъ что нѣтъ времени.

Нікчемний—ничтожный.

Нікчемність, нікчемность—ничтожество, негодность.

Нікчемно—нар. ничтожно, негодно.

Нільзя—нар. нельзя.

Нім—союзъ пока, прежде, нежели *Нім сонце зійде, роса очі виїсть.* Посл.

А нім тоє буде, приїли намисто з шії своєї. Мазепа къ Мотронѣ Кочубей.

Німан, Німань, Немань—рѣка Нѣманъ.

Німакя—нѣмая.

Німецъ, німчин—нѣмецъ а также чловекъ неумѣющій говорить по-Украински; пбо наши древніе предки, да и современные намъ простолюдины, называя себя только людьми тай годі всякаго неумѣющаго говорить по-Украински называютъ нѣмцемъ, не розличая національности чужеземца,

хотя бы то былъ Итальянецъ или даже и Турокъ кои вучився разумѣть и говорить Украинскимъ словомъ могли сдѣлаться вполнѣ ствiи съ нѣмцевъ словами т. е. разумѣющими слово, что означало въ древнія времена языкъ, рѣчь.

Німеччина, Німещина—Германія

Німій, німєнь—нѣмой, безсловесный.

Німій як риба.

Німіця—дурман. См. Д.

Німкєня—Нѣмка.

Німовати, німувати—молчать, быть нѣмымъ.

Ой німують по Україні.

Високі палати. П. Куліш.

Німоватий—молчаливый.

Німота—Нѣмецкій народъ.

Німоцот, німолік—Алгебра.

Німпки—прежде чѣмъ, до того времени, пока.

Ніпра—Дніпра. См. Д.

Ніс—носъ.

Ні-се—ні-те, нісенітниця—1) пустяки, вздоръ, мелочь, бессмыслица. 2)

Пѣсня *Нісенітниця*, очень популярная въ народѣ.

Лили дівки з Санжарівки,

А за ними два парубки;

А собака з Маківок,

Гав гав на дівок.

Ой дівчина Кулина,

Поїхала до млина.

Зачепила в сухий пенъ,

Тай стояла цілий день.

Продай, мамо, дві корови,

Купи мені чорні брови,

На колодці стояти,

Та на хлопців морати.

Продай, мати, дві телиці;
Купи мені инуровий;
В мене циці трясуться,
З мене хлопці сміються.

Ой сльх тай публіка,
Була жінка чоловіка;
А матінка боронила,
Аж коcherу изломала.

Чом, чом боса ходиш?
Чому кобит не заробиш?
Ой не жалуй дурнички
Купи нові черевички!

Ой їхав, їхав, їхав,
Чом до мене не заїхав;
В мене синці, в мене й хата,
В мене й курка волохата.

На дорозі да калюжа
Бо робити я не дужа;
Як-би скрипки да цимбали,
Тоб і ніжки все скакали.

Ой сів, зажурився,
Що з малою оженився,
Не журися мій Андрію,
Підросту я за неділю.

Ніт, ніту—ніть, ніту.

Нітити, нітувати—отрекатися, отпираться.

Нітник—растение *Helianthemus vulgare* Gärtn.

Нітовати, нютовати—(акт. сл.) заковать; спаять.

Військо, Сірка послухавши, дало
покій Мазепі, тільки в кріпкій ве-
міло ёю занютовати кайдани.

Величко.

Ніхто—никто.

Ніць, ниць—нар. лицомъ къ землѣ.

Ніцовати—пренебрегать, насмѣхаться,

Що чоловік собі обіцяє, тоє Бо-
гинує.—Посл

Ніч—ничто, ничего.

Що о дому ніч небачиш. Пѣс.

Ніч, нічка ніченька—ночь, ночька, но-
ченька.

Нічини, починаи—сумерки.

Нічитися-тьця—темнѣться, превращать-
ся въ ночь.

Ніччирк—междом. нигугу.

Нічѣго, нічогісінько—ничего, рѣши-
тельно ничего. Та йди сміло нічо-
гісінько тобі не буде

Нішо, ніщо—с. возъ ничто. Іж і ний
все, ніщо незавадить.

Ніік—нар. икакъ, нейтрально.

Ніякий—безразличный, индеферентный,
нейтральный.

Ніякийсь—кто то, нѣкто.

Нііково—нар. неловко.

Ніякѣсть—нейтралитетъ.

Новий рік—1-е Января, новый годъ.

Новіна, новінка—новость, обновка.

Новобіття—новость. См. Уст. Луцк.
Брат. 1624 г.

Новобранець—рекрутъ.

Новорочний—новогодній

Ноготки, дикі нагідки—растение *Calen-
dula officinalis* L.

Норѣ—пещера.

Норцевий—погребной (?)

Норицевого тива уточила. Пѣс.

Носѣтка—кувшинъ съ длиннымъ но-
сомъ.

Носики—козелки, сокирки. См. К. С.

Нуд, нудьга—тоска, скука.

Нудити, нудьговати—идити. См. выше.

Нудий—тошнвый, противный, отврати-
тельный.

Нудно—нар. тошно, тяжело, противно.

Нудота—нуд, нудьга. См. выше.

Нуж—ніж. См. выше.

Нуждити—принуждать.

Нужний—страшный, трудный; опасный.
Нук—(Бессарабск. сл.) орѣшникъ.
Нум, нумо—станемъ.
Во имя Божє нум до ролі! Д.
Лозовскій.
Нурт—теченіе, глубина. *Барабаша*
нуртам Дніпровим отдано. Величко.
Нюшити—нюхать, обнюхивать. *Собака*
нюшитъ коло дверей.
Нявчати—мяукать по кошачьи.
Няти—брать.
Нятися—тьця—браться, жениться;
Нятство—заклученіе, плѣнь.

О

О—предлогъ о, объ *Ні о що більш не*
просити. Гетьман Скоропадскій.
Обабок, бабка—растеніе *Boletus scaber*
Bull.
Обавлятися—тьця—(акт. сл.) бояться.
остерегаться. Сам обавляючись, щоб
у мене оних листов неперенято.
Кочубей.
Обаполки—по обѣ стороны бревна вы-
 пиленные доски, горбины, у которыхъ,
 одинъ бокъ ровный, а другой вы-
 пуклый.
Обач—осмотръ, обзоръ.
Обачєнє—свиданье; *до обачєнєнє*—досви-
 данія.
Обачити—увидѣть, осмотрѣть, обдумать,
 образумиться.
Обачний—осмотрительный, вниматель-
 ный, осторожный.
Обачність, обачность—осмотрительность,
 осторожность, внимательность.
Обачє—союзъ но, однако.
Обаїти—обворозить, околдовать; *отъ*
того обаянє.
Обваж—обвѣст.

Обважати—обвѣшивать, обманывать въ
 вѣсѣхъ.
Обваженіти—отяжелѣть.
Обваровати—(приказ. сл.) обезпечить,
 подтвердить, замѣтить, предостеречь.
Обвиновати—обвинить, сдѣлать ви-
 ннымъ.
Обвиняний—обвинный.
Обвіданє—посѣщеніе, визитъ.
Обвідати, обвідувати—посѣщать, отвѣ-
 дывать.
Обвієнти—повѣситъ. *Березецького обві-*
єнти велівши. Величко.
Обвієстити—извѣстить.
Чрез послів своїх обвієстити.
 Веллчко.
Обвод, обвід—1) уѣздъ, округъ, повѣтъ.
 2) Обводъ.
Обводовий—(Галицк. сл.) окружный,
 уѣздный, повѣтовый. *Коломия обво-*
дове місто.
Обволаєнє—(акт. сл.) публикація.
Обговтувати—пріучать, умирать.
Обгориїти—окружить; обернуть, оку-
 тать.
Обгорнули Наливайців
Лєстровиками. П. Кулиш.
Обгориїтий—окруженный, обернутый.
Обдзєбати—клевать. Говорится о пти-
 цахъ.
Обдієити—надѣлать.
Обдукія—(акт. сл. obductio) донесеніе
 объ осмотрѣ или освидѣтельствovanіи.
Обдурь, обдурка—обманъ.
Обдурити, обдурювати—обманывать.
Обєзгудіти—ошалѣть.
Обєзмоцїти—обезсилить.
Обєрати, обірати—избирать.
Обєрежний—осторожный.
Обєрежно—нар. осторожно, осмотри-
 тельно.
Обєрєжність—осторожность.

- Оберемок**—ошанокъ, что понестъ можно
обѣими руками.
- Обернѣнє** — обращеніе, направленіе.
*Обернєннє своѣх сил на Крым. Са-
мойловнч.*
- Обернути**—обратить; оборотить; пово-
ротить, направить куда.
- Обернутый**—обращенный; обороченный.
- Обжинатися**—**тьця**—оканчивать уборку
хлѣба.
- Обжики** — обрядъ, когда въ первый
день жатвы возвращаются всѣ жнецы
домой съ пѣніемъ. Дѣвушка впереди
несетъ малый снопъ, или *житяний*
вінок, который ставится хозяиномъ
на *покуті*, а жнецовъ угощаютъ.
- Обжи́ва, обжи́вка, обжи́вонька**—пѣсня
по окончаніи *жи́ва*.
- Обидва, обидѣ**—оба, обѣ, обое.
- Обидецъ, обидецъ**—родъ женскаго укра-
шенія.
- Обизвѣчити**—причинить увѣчье, скалѣ-
чить; выбить глазъ.
- Обиймище**—охватъ, объѣмъ.
- Обиклий**—обыкновенный.
- Обиклость**—обыкновеніе, обычай. *Удер-
жимося при старожитніх своѣх
обиклостях. Скоропадський.*
- Оби́сце**—обиталище.
- Обиходи** — границы и принадлежности
имѣнія.
- Обиходитися**—**тьця**—обходиться.
- Обицювати**—обѣщать.
- Обицянка**—обѣщаніе.
- Обичайка**—обручъ у рѣшета.
- Обіг**—1) курсъ. 2) Очеркъ.
- Обід, обідок**—кругъ, ободъ, ободокъ.
- Обід, обідець, обідчик**—обѣдъ, обѣдецъ
- Обіданнє**—обѣданье, столъ.
- Обідати, обідувати**—обѣдать.
- Обіждати**—обижать.
- Обіжниця**—1) орбита. 2) Мѣсто конс-
кихъ скачекъ; гипподромъ.
- Обійм, обійма**—объятіе.
- Обіймати**—обнимать.
- Обійняти**—обхватить, обнять; уразумѣть.
- Обійсте**—домъ, дворъ, усадьба.
- Обіруч, обіручки**—нар. въ двѣ руки,
двумя руками.
- Обіт, обітинця**—обѣтъ, обѣщаніе.
- Обіхід, обіхідка**—обиходъ, употребленіе,
примѣненіе.
- Обіцати**—обѣщать.
- Обіщанка**—обѣщаніе, обѣщанное.
- Обіщати**—обіцати, обіцювати. См. выше.
- Обкрутнутися**—**тьця**—обернуться, изво-
ротиться.
- Облава** — извѣстнаго рода поиски, а
также и охота на звѣрей.
- Обла́вка**—край судна.
*Тую галеру за малѣвани облавки
брали. Дума про Самійла Кішку*
- Облагодити**—привести въ порядокъ.
- Обладовати**—владѣть, обладать.
- Облаз**—глухая тропинка (?)
*Ясна нічка в Чорногорі,
Світить місяць з зіздочками,
С лєгіннями тисяч двісті
Кванить Добуш облазами.*
І. Федькович.
- Облєви**—блевотины; отъ глагола *блевати*.
Натисся до облєви.
- Облизень** — *облизня піймати* — засты-
диться, получить отказъ, потерпѣть
неудачу.
- Облік, обліг** — (акт. сл.) одолженіе,
обязательство, росписка, вексель;
отъ Латинскаго obligatio и Польс-
каго obliг.
- Обличчє**—я—лице, видъ, образъ.
- Облішити**—оставить.
- Обли́гання**—обязанность; отъ Латинс-
каго obligare.
- Облігуватися** — **тьця**—обязываться; да-
вать обязательство.
- Облѣва**—(акт. сл.) добыча, жертва.

облог—цѣлина, неоранная дѣвственная почва.

облога—1) блокада, осада 2) Ограда.

обложенец—осажденный.

обложене—покрытіе, осада.

облуда—(акт. сл.) помраченіе, обманъ, лукавство. *Лестною облудою покривити*. I. Скоропадскій.

облудний—лукавый; *облудна мова*—посмѣяніе, пропія, лукавая лестная рѣчь.

облупити—ободрать.

облюбенник—любовникъ.

облюбенница—фаворитка, любимица; любовница.

облямований—окаймленный.

облямовати—окаймить.

облята—(акт. сл.) 1) предложеніе, жертва. 2) Явленіе въ судѣ для снятія копій.

обмежка, обміжка—межеваніе, межевая черта. *Пійшов полем нивами по обмежках*.

обмин, обмина—миновеніе, пропускъ.

обминати, обминути—минать, минуть, пропустить.

обмыслити—1) имѣть попеченіе. 2) Обдумывать. Луцк. Брат. 20 Февр. 1619 года.

обмишляваніе—размышленіе. I. Тризна. 1648 Тріодъ.

обмишлявати—размышлять.

обмишлятися—тьця—обмануться, ошибаться.

обмір—объемъ, обхватъ.

обміркуваніе—обсужденіе, разсужденіе, размышленіе.

обміркувати—разсудить, размыслить.

обмовити, обмовляти—злословить.

обнікати—осмотрѣть.

обніжок, обніжже—узкія полосы земли, поросшія кормовыми травами, которыя окаймляютъ хлѣбныя нивы.

обночувати—переночевать, заночевать.

обняти—1) обнять. 2) Поселиться. *Обнявъ свою в Чигирині Президентію*. Величко.

обняття—1) величина, размѣръ. 2) Пріятіе. *Гетьман при обняттію свого уряду*. Орлик. 3) Замѣщеніе, напослѣдствіе. *В кріпости людей ратних до обняття не найдуться*. Самойлович.

обобѣчний—находящійся по обѣ стороны рѣки Днѣпра.

обовім—(акт. сл.) ибо.

обовязок—обязательство, договоръ.

ободва—обидва. См. выше.

обойга—оба, обоёе. *Коммисія обоиъ народів: Литовського і Польского*.

обожеволіти—ошалѣть, съ ума сойти.

обок—нар. возлѣ, подлѣ, при боку, вблизи.

оболок—облака, туча.

оболонь—поле; выгонное или луговое мѣсто. близъ города, такъ близъ Кіева, Галича, Переяслава, Сендомира. и проч. есть оболонь, которая въ Галиціи называется *болоничейко*.

обоз—1) артилерія. 2) Лагерь. *Обозом лежати*.

обозватися—тьця—отозваться, откликнуться; иначе еще *обизватися, обзиватися, озиватися*.

обознатися—тьця—познакомиться. *З козаками обознавшись*. Величко.

обозний—чиновникъ: а) *Генеральний*—Генераль-Фельдцейхмейстеръ. б) *Полковий*, замѣнялъ *Полковника* (т. е.) начальника войскаго округа на которые дѣлилась Украина во времена Гетманіи въ его отлучкѣ. в) *Компанійський*—въ конницѣ.

оболонщик—стекольникъ.

оболоня—тѣмный лугъ; иначе по-Украински *болоня*.

обо-поли, оба-поли—нар. по обѣ сто-

- роны. *Петро Дорошенко Гетьман України оба поли Дніпра і Запорожся.*
- Обо-польно**—нар взаимно.
- Обора, оборога**—ограда, заборъ; скотный дворъ, безъ крыши; иначе по-Украински — *бъркан, пъркан. Як жито в оборозі то надія в Бозі. Погов.*
- Оббѣри, волоки**—обовязи крестьянской обуви, верёвочки или ремни у лаптей. *Обори валовій.*
- Оборний**—одолимый, побѣдимый.
- Обориість**—одолимость, побѣдимость, осилимость.
- Оббѣрона=борона.** См. Б.
- Оборѣнець оборѣнця**—защитникъ, хранитель.
- Оборѣати**—1) оборачивать. 2) Управлять.
- Обослѣти**—прислать письмо, написать кому.
- Оббѣча**—нар. въ сторонѣ, вбокъ. *Забачив пшениченьку в поповій обочі. Цѣс.*
- Обпатранный**—обскубленный, очищенный отъ перьевъ.
- Обпатранне**—очистка отъ перьевъ или шерсти.
- Обпѣтрати**—очистить.
- Обрѣда**—соборъ, совѣтъ.
- Обрѣдование**—(иронія) бѣда, печаль, вмѣсто радости.
- Обрѣжати**—обижать, поносить. *Инфамією ображамі міщан красноставських. П. Могила.*
- Образа**—обида, непріятность.
- Обрѣзати**—обидѣть.
- Образки**—растѣіе *Calla palustris* L.
- Образность**—особа, лице. Основовъ 1706 г.
- Обрѣанне**—пзбраніе.
- Обрѣання, убрѣання**—нижнее платье, шальвары, рейтузы. *Дав лозиную кожу*
- понимать собі обрѣання і рукавички Маркович.*
- Обрѣховати обрѣхувати**—обсудить. *Кожеш по своїй уподобі обрѣхував тее.*
- Обрѣчити**—сбраковать.
- Обрѣчатися**—тьця—натрѣскаться, обжираться.
- Обри**—горизонтъ, небосклонъ.
- Обриділий**—опостылый, надѣвшій.
- Обриділо**—нар. опостыло, надѣло.
- Обриділость**—опостылость.
- Обрѣтъ**—веревочная узда.
- Обрус**—скатерть.
- Обручка**—обручальное кольцо.
- Обсервация**—(съ Латинск. яз.) почтѣніе. *То писаніе. воспріав я з подобающею имени Вашої Вельможности обсервациєю.*
- I. Мазепа.
- Обсвѣд, обсвѣдчини**—освѣдомленіе.
- Обсвѣдник**—слѣдователь, шпионъ, лазутчикъ.
- Обсвѣдница**—освѣдомительница.
- Обсвѣдок**—свидѣтель.
- Обсвѣдчитися**—тьця—узнать.
- Обсѣланне**—(акт. сл.) кзвѣщеніе, объявленіе. *А сходитися мають за обсѣланнем знамени Братського. Уст. Львов. Брат 1668 г.*
- Обсѣлати**—разсылать, присылать подарокъ.
- Обсѣлка**—взятка, подарокъ.
- Обсѣпѣтися**—тьця—воздвигать преграды, насыпать валы.
- Обсѣпати**—обдѣргать, осмакать.
- Обскубіти**—оборвать, ощипать.
- Обсмоктати**—смоктать, сосать.
- Обсорѣмити**—застыдить, привести въ замѣшательство.
- Обсорѣмлений**—пристыженный.
- Обстапѣва**—обстоятельства, обстановка.
- Обтѣка**—аптека.

Обтѣкар — аптекарь.

Обтѣла — обставка, ограда.

Обтулити — обставить, охранить.

Обтягати — (акт. сл.) обременять, облагать тяжестью.

Обудитися — тыня — проснуться.

Обурений — возмущенный, возставший.

Обурити — возмущать, бунтовать, веволновать.

Обути — обути, одѣть.

Обух — 1) широкая спинка тонгра. 2)

Оружіе, съєпра, геллебарда запорожская.

В Крим отпавив польских полонянників і здобив Лядських: обухів оправних, телембасів срібних і мідних позлоїстив.

Величко.

Обушок — 1) мѣшочекъ съ деньгами. 2)

Чеканъ; пначе-по-Украински — *кѣлен, келепѣк, келепѣць.*

Обход — патруль.

Обходини — обхождение, церемонія, процессія.

Обхождѣние — обходъ; этикетъ.

Обхопити, обхоплити — охватить.

Обцем — нар. вмѣстѣ, вдвоѣмъ, сообща.

Обцѣнки — клещи, щипцы слѣсарскіе.

Общескій — общественный.

Общество — общество.

Обчий — общій.

Обшарпанный — оборванный, ободранный.

Обшарпати — оборвать, ободрать.

Обшивля — родъ рѣчнаго судна.

Обшикати — обрѣзати.

Обуядний — обыкновенный. *Город сей нікому не може бути обуядний. Терлецький.*

Овад — оводъ *Tabanus bovinus*; иначе по-Галицки — *ювад, бомок, жак.*

Овалений — выщекатуренный извѣстью.

Овалити — выбѣлнить извѣстью, выщекатурить.

Оваа! — межд. худо! ого? Эва! куда! *Оваа, яке погане!*

Овакало — идіотъ, дуракъ часто говорящій *оваа.*

Оваканис — частое говореніе оваа!

Овдій, Овдієць, Овдійко — Авдѣй.

Овѣришписати — описать что въ стинахъ.

Всіх їх по имени о віришписати, Вірша 1809 г.

Овражок, оврашок — сусликъ.

Овражковий — сусликовый.

Овсѣй — Евсѣй.

Овсюг — растение *Avena pubescens* L.

Овсянка — 1) растение *Bromus secalinus* L; пначе по-Украински — *стоколос, костурь, костюльки.* 2) Птичка *Emberiza hortuland.*

Овця, вівця, овечка, бирка — овца.

Овча — барашекъ; множествъ число: *овечата* — барашки, ягнята.

Овчар — овечій пастухъ.

Овчарка — пастушеская собака.

Овчарник, овчарик — 1) бекасъ, птица барашекъ *Scolopax gallinago.* 2) Овечій пастухъ.

Овчарница — пастушка овечь.

Овшем — (акт. сл.) да, подлинно, именно тѣмъ болѣе, но.

Овшем при своїхъ вольностяхъ і словахъ заховани.

Скоронадскакий.

Овшний — другой, отдѣльный, особенный.

Огар — *Oestrus bovis.*

Огарь — гарь.

Огвалтованіе — насиліе.

Огвалтовати — учинить насиліе, пзнасиловать.

Огер, огирь — жеребець.

Нехай шкана підо мною

Ошрем гарцює;

Нехай крутить головою,

Стриба і басує. Гулак-Артемовскій.

Огіда—омерзеніє, гадость, позоръ. *Не зацінай жида, бо буде оида.* Посл.

Огідлий—опостылый, противный.

Огідливо—нар. отвратительно.

Огідло—нар. надоѣло.

Огидний—огидлий. См. выше.

Огідиути, обрідиути—омерзѣть, надоѣсть, опротивѣть.

Огірки, гурки—огурцы *Cucumis sativus* L.

Огірочник—растеніє *Borrago officinalis* L.

Оглядати—осматривать, обзирать.

Оглядатися—**тьця**—1) осматриваться, озираться. 2) Ожидать. *По учинивши успокоєня, оглядатися треба, аби не було помсти.* Мазепа.

Оглядни—осмотръ, обозрѣніє.

Оглядний—осмотрительный.

Огністий, огніний—огненный.
Над печерським стовп огняний.
І. Галка.

Огівтатися—**тьця**—привыкнуть, приучиться. *Та вже вона тута з нами обівтається.*

Оголоса—объявленіє, афиша.

Оголосити—опубликовать, объявить. *Отсіі універсали оголосивши перед народом котлами військовими і великим дзвоном, читано перед церквою.* Маркович.

Оголотити—опустошить, обнажить. *Мішканиців вислано, зо всею оголотивши.* Источн. Малорос. Исторіи

Оголочений—обнаженный.

Оголошений—опубликованный.

Огон—хвостъ.
Оюна безмалюва устрашатися. Величко.

Огріти—ударить.

Огряда—красота, пригожество.

Огрядий—красивый, пригожий.

Огуд, огудина—огуречные стебли.

Огудити—охулить.

Огулом—нар. гурьбой, оптомъ, разомъ, вообще. *Закупив огулом все. Гунем огулом по ворога. Огулом воно таки і правда.* П. Куліш.

Огульний—оптовый, общій.

Огульне—нар. съ-обща.

Огурний—штрафной. *Непослушный, повиненъ будетъ огурного в прошлой дати.* І Кошинський.

Огурность, огурство—отговорка, неповиновеніє. *Щоб тільки все робилося без жадного огурства.*

Огурятися—**тьця**—отказываться, неслушаться.

Одбуток—исполненіє.

Одвада—отвада.

Обвабити, одвадити—отклонить, отвалить.

Одвах—гаупвахта.
*У Чернівцях серед ринку
О-перед одважу
Стоить сімсот новобранців.*
Ю. Федькович.

Одверт—вычетъ, отворотъ.

Одвертати—высчитывать, убавлять. *Одвернув п'ять карбованців пені*

Одвернутися—**тьця**—отворачиваться.

Одвертий—откровенный.

Одвостовати, повостовати—воздавать равнымъ, отомстить. *Саранча прозна меновала навод орд Кримських і неповетованое Польскому панству поврежденіє.* Величко. т. I. 16 стр.

Одвильватися—**тьця**—увертываться.

Одвильжати—стать снова влажнымъ.
Доци землю орошали і одвильжали. Величко.

Одвіданне, одвідни, одвідь—навѣщеніє, посѣщеніє.

Одвідати—навѣститъ, посѣтитъ; поповобовать, отвѣдать.

Одвідач — посѣтитель.
Одвідачка — навѣстительница.
Одвірки, одвірок — обшивка дверей; столбы съ поперечною перекладиною, у которыхъ укрѣплены двери.
Одвістити — извѣстити, отвѣтити.
Одвість — извѣстіе, денеша.
Одвіт — отвѣтъ.
Одвітувати — отвѣчать; воздавать равное.
Оддѣтися — тыця — выйти замужъ.
Оддалеку, оддалі — нар. издали.
Оддика — взаимная благодарность.
Оддичити — отблагодарить.
Одгадати — отгадать, разрѣшить.
Одгадовати — отгадывать.
Одгилити — сильно ударить.
Одговорювати — отклонять, отговаривать.
Одѣжа — одежда, костюмъ.
Одейте — отшествіе, отходъ.
Оденутися — тыця — одѣться.
Одержати — (акт. сл.) получить. *Одержав лист од Гетьмана.*
Оджалувати — пожертвовать.
Отжартіватися — тыця — отшутиться.
Одже — вотъ же.
Оджив — отживанье.
Одживати — отживать.
Одживатися — тыця — объявлять, называться, именовать; возражать. *Салайдачній Гетьманомъ одзвася. Винницькій одзвася Митрополітою. Лѣт. Самов.*
Одзипити — отворить настежь.
Одка́з — отвѣтъ.
Одка́зати — отвѣчать, возразить. *Я смитав, а вінъ одказав.*
Одка́зовати — отсылать, отказывать, за-вѣщать.
Одкарабоватися — тыця — отдаляться, от-визываться.
Одкараскати — освободить, отдѣлать.

Одкараскатися — тыця — отвязаться, освободиться, отдѣлаться.
Одкасинок — растение *Asperugo gallioides* М. В.
Одлѣгость — отдаленіе, разстояніе.
Одлеглий — отдаленный. *Одлеглий край.* Орликъ.
Одліга — 1) оттепель. 2) Смягченіе, облегченіе.
Одлигнути — полечать, стать легче, перестать болѣть.
Одлог, одлога — поле оставленное подъ паръ.
Одломок — отломокъ.
Одлюдиий — 1) удаленный отъ людей. 2) Бѣгуній отъ людей. *Живе одлюдно на виноні. Облуда будь от насъ одлюдна. Пѣс.*
Одмагати — отнимать.
Одмагатися — тыця — отговариваться, уклоняться.
Одміна — разница, отми́на, переми́на.
Одмінити — переми́нить.
Не одміняйся ні чімъ, якъ южъ не поеднокрутъ слово своє і рученьку дала Мазепа.
Одмінитися — тыця — переми́ниться, изми́ниться.
Одміню́к, відміню́к — исключеніе;
Одмова — отговоръ.
Одмовляти — отговаривать, отклонять.
Одмовлятися — тыця — отгазываться. *Одмовлявся якъ стара дівка хорошого жениха.*
Оди́ак, оди́аки — однако.
Одиаківисінький — совершенно одинаковый, тождественный.
Одиніи — нар. съ этой поры, съ этого времени.
Одиодумець — единомыслящій.
Одиодумка — единомыслящая.

Однодумий—единомысленный.

Одномаітний—однообразный.

Однбсний—одинаковый.

Однестайний—единодушный.

Однестайность—единодушіе.

Однестайне—нар. единодушно.

Однесталь—*в одну сталь*—въ одну сталку.

Односум—сопечалиникъ. **соболезнователь.**

Односузка—сонечальница, **соболезновательница.**

Односумство—соболезнованіе.

Одомашка—адамашка См. А.

Одпись—письменный отвѣтъ.

Одписовати—отписывать, увѣдомлять.

Одпірати—1) отпирать. 2) Отдалять, отбѣснять.

Одпочінок—отдохновеніе; *на одпочінок стати*—сдѣлать привалъ.

Одпочіти, відпочіти, одпочивати—отдыхать.

Одповідь—отвѣтъ.

Одправа—богослуженіе.

Одправляти—1) служить литургію и вообще всякое Богослуженіе. 2) Отправлять обязанность, или службу. 3) Выпроважать, высылать.

Одпровадити—отослать, выпроводить, проводить. *Брат преставився; мають его всі братія одпровадити ко гробу...* Чинъ Львовск Брат. 1668.

Одпирхати—отпросить.

Одпужати, отпудити—говяты, отгнать. *Аби одпужав вовків драгсжних. П. Могила. 1640 г.*

Одразу—нар. въ одинъ разъ, въ одинъ мигъ, въ моментъ, живо.

Одрізня—постель, кровать.

Одрізняти—отдѣлить, выдѣлить, обособить.

Одрізнитися—тьця—отдѣлаться, выдѣлаться, обособиться.

Одробляти—отрабатывать.

Одружити—женить; выдать замужъ.

Одружитися—тьця—жениться, выйти замужъ.

Одсвятковати—отпраздновать.

Одеч—отраженіе, отпоръ, освобожденіе, выручка, избавленіе.

Одсторонь—нар. всторонѣ, особнякомъ.

Одстрадати—потерять; *одстрадати добрі і живота*—лишиться имущества и жизни.

Одсунути—отодвинуть.

Одтнати—отрубивать, отсѣкать.

Одтяти—отрубить.

Одтятий—отрубленный, отрѣзанный.

Одубити—окостенѣть, умерѣть, околѣть. *Дуба дав*—умеръ, околѣлъ.

Одужанне—выздоровленіе.

Одужати—выздоровѣть; оспилить, побороть.

Одурити—обмануть, одурачить, надуть.

Одурити—ошалѣть, обезумѣть.

Одхил—уклонъ, отклонъ.

Одхилити—отклонить, удалить.

Одхилитися—тьця—отдалиться, отклониться.

Одхильний—уклоняющійся, отстающій.

Одиур—отказъ, отреченіе.

Одиуратися—тьця—отказаться, отречься.

Одчахаути—оторвать, отщепить, отломать.

Одчепити—отвязать, оторвать.

Одчесаи—отрубить, отсѣчь.

Одчищений—отворенный открытый.

Одчиинити—открыть, отворить.

Одчизнсть—патріотизмъ

Одчизняк—патріотъ.

Одчизняцький—патріотическій.

Одчизнячка—патріотка.

Одчухрати — 1) отрубить. 2) Побить, поколотить.

Одшиб — отдаленіе, сторона.

Одшибити — снять что пришибленное булавкою.

Одягання — я — костюмъ; одѣванье

Одягати — одѣвать.

Одягаться — тыця — одѣваться.

Одягний — гамаликоватый. См *I*;

Одягнути, одягти — одѣть.

Одягнутися — тыця, одягтися — одѣться, нарядиться.

Ожеледь, ожеледиця, гололедиця, наст — гололедица, поверхность снѣга замерзшая послѣ оттепели.

Ожерел — жерди въ ригѣ.

Пийшов в клуню тай спав на ожерелі.

Ожина — ежевика *Rubus caesius* L.

Малое брови чорною ожиною. Да нема цвіту найсильнішого над ту ожиночку. Ой у лісі білий цвіт ожина. Було личко як яблучко, стало як ожина. Юж. Рус. гѣсни. Собран. Метлинскимъ стр. 48, 243.

Ожитися — тыця — обжиться.

Озватися — тыця — окликнуться.

Озвѣритися — тыця — сдѣлаться злымъ, какъ звѣрь.

Оздоба — краса, красота, украшеніе.

Оздобець — красавецъ.

Оздобка — украшеніе.

Оздоблений, оздобний — украшенный. *Оздоблений цаліонами.*

Озватися — тыця — отзываться.

Озирати — обозрѣвать, осматривать.

Озиратися — тыця — оглядываться, оборачиваться.

Озирк — взглядъ, обзоръ. *Озирк на виїсте мови люду козацькою.* Куций.

Озираються — тыця — ослотрѣться, окинуть окомъ.

Озиминий — озимый.

Озимовати — перезпмовать. *Озимивши швед в Голштейні.* Величко.

Озія — мріада. *Озі зорь сяють на небі блакитному.*

Ознайменис — извѣщеніе.

Ознаймити, ознаймовати — объявить во всеуслышаніе, извѣститъ.

Всімо в обеці і комуждо з особне, кому отім відати належить, альбо яким же способом належати може ознаймуемо і освідчасмо и проч.

Ознаймовати — объявленіе, извѣстіе, публикація.

Ознаймований — опубликованный.

Ознак, ознака — признакъ, примѣта, знакъ

Що се за ознака?

Озіблій — холодный, лѣнливый. *Мазена.*

Ой — мі! — увы! *Ой мі з такою справою.*

Ой-пенько — родъ танца.

Оклунок — клунок. См. *Б.*

Окнастий — съ большими окнами.

Будинок окнастий величезний.

Око, очи — глазъ. глаза; *в око впасти* — поправиться, попасть по глазамъ.

Оковита — водка, хлѣбное вино; отъ Латинскаго *aqua vitae*. *Оковита горілка в Чирині продавалась не оттом, а на око.* (мѣра).

Окобиця — 1) околодокъ, округъ, часть города или села. 2) Околошекъ фуражки.

Околія — округъ, уѣздъ.

Окободочник — окружной ближній житель.

Околот — смолоченный хлѣбъ, солома, за исключеніемъ ржаной.

Окомби, екомби, оконби — экономя.

Окомонія, окомонія — экономія.

Окомонський — экономскій, экономическій.

Окорм — провіантъ. *Почали незаконні окорми і намитки вимагати.* Куліш.

Окотітисся — тыця — родить дѣтеншей.
о кошкахъ, козахъ, овцахъ, зай-
цахъ и прочихъ животныхъ.

Окрáець, окрайчикъ — краюшка, ломоть.
Я вранці з'їв тільки окрасець чистого
хліба.

Окрепт — судно, большая лодка; корабль.
(Лѣт. самов., Величко).

Окрéслити — начертать, очеркивать.

Окривáтисся — тыця — покрываться.

Окрик — крикъ оглашеніе. *Зараз о крик*
учинив. Пѣс.

Окрити — покрыть, укрыть.

Окріп, окрѳи, укрѳи, опара 1) кипятокъ.
2) Растеніе *Anetlin graveolens* L.

Окрѳм — нар. кромѣ, особенно, отдѣльно,
порознь, врознь.

Окромі́шній — индивидуальный, особен-
ный отдѣльный, совершенно. *Син же*
окромі́шнім од батька, бо має свою
оселю й худобу.

Окромі́шняк — мужской индивидуумъ.

Окромі́шняця — женскій индивидуумъ.

Окрѳмний, окрѳмний — особенный, не-
обыкновенный, просѣлочный, скрыт-
ный.

Округі́й, округ — нар. вокругъ, кругомъ.
Округи́ шії у три сталки, дороге на-
мисто Пѣс. *Округи́ луна іде* — кру-
гомъ эхо раздается.

Окру́тний — свирѣпый, строгій, ужасный.
Окру́тний Прод збив младенців.
Палій.

Окрушки — крошки. *Окрушками викор-*
мився. Мазепа.

Оксáмет — растеніе и цвѣтокъ *Aquilegia*
vulgaris L.; иначе по-Украински —
орлики, дзвоночки.

Оксáмет коштовний — растеніе *Thalic-*
trum strictum Andr.

Оксáмит — бархатъ; отъ греческаго аха-
мит

Оксáмитка, оксаміточка — бархатка, бар-
хатная ленточка.

Оксáмитний, оксамітовий — бархатный.

Оксáна — Ксенія.

Окукѳитисся-тыця — 1) свить гнѣздо. 2)
Привести хозяйство въ порядокъ.
Окукѳилась мов та горличка. Г.
Барвінок.

Окульбáчити — 1) осѣдлать 2) обманыва-
ть.

Напрів і нам ти чуприну,
Як сам здоров знаси:
Окульбачиш мов скотину,
Та всюди й пасаси.

Гулакъ Артемовський

Окулі́ри — очки; отъ Польскаго *okulary*.

Окуля́сом — нар. увертываюсь. *Вона від*
нѣю окулясом. А. Александров.

Окунь — рыба окунь, а въ переносномъ
смыслѣ перадѣіе, сонъ. *Хто слуша,*
а хто окунів ловить. слушаючи.

Гр. Квитка.

Олѣ́са, Олѣ́сей, Олѣ́шко, Лесѣ́х —
Алексѣй.

Олѣ́на, Олѣ́я — Елена, Лена.

Олѣ́нка — насѣкомое *Aphovius fossor*.

Олешина, Олешник — ольха *Alnus glut-*
nosa Willd.

Олі́ва — 1) растеніе *Olea europaea* L. 2)
Деревянное масло.

Олі́йник — 1) производитель постнаго
масла. 2) Птичка иволга *Orilus gal-*
bula; иначе по-Галицки — *Ева, Зофія.*

Олі́йниця — 1) маслѳойня и сосудъ, въ
которомъ держать конопляное масло.
2) Торговѳа постнымъ масломъ.

Олі́нь, оленця, рогац, парогач, разо-
хач, рагляк, дикий бик — жуль *Cer-*
nus elaphus.

Олі́я — елей, масло постное конопляное;
отъ Латинскаго *Oleum*; *Олію вида-*
вити — выжать сокъ изъ кого, при-
жать, преслѣдовать.

Олондарь—арендаторъ. *Пани олондари все позабірали.*

Омаль—пар немного, мало.

Омама — ослѣпленіе, обманъ, заблужденіе.
Герцик не з заслуги але з мукової омами zostав Полковником. Кучубей.

Оман—растеніе *Verbascum nigrum* L.
«Варять оман і миютьця їм від хвороби, теж добре від юстєцю.»
Народ. погов.

Омана—обманъ глазъ, очарованіе; обольщеніе. *Неслухаючи оман мятєжничих. Мазепа. Весело здалось од чарівничої омани поета. П. Кулиш.*

Омапѹти—обойти и отуманить.

Омань—нар. недостаточно, мало.

Омаста — мазь, смазыванье, питанье, масть. *Сіль омаста, масло окраска.*
Посл.

Омег—болиголов, буглав, блекота, сивкавка, свитюля. См. *Б и С.*

Омела, омелюха, намелюшка—птичка *Bombusilla darrula*

Омелько, Омельян—Емельянъ.

Омета—1) обшивка платя. 2) Оправа рамы.

Омизливість—кокєтство.

Омѣла—*Loreanthus eugoraeps.*

Омилиги—обмануть. погрѣшить.

Омилигися-тьця — промахнуться, ошибься.

Омилка—погрѣшность, ошибка.

Омильний—ошибочный.

Омильность — ошибочность.

Омираиц—обмертвеніе, замиранье.

Омирати—замирать.

Омлівати—падать въ обморокъ.

Омрак—мракъ.

Омишник—погребъ куда ставятъ на зиму пчелиныя ульи.

Оп—нар. вонъ, тамъ.

Онагр—дикій кабанъ.

Онагра—дикая свинья.
Хибѣ рикѣ онагра серед пѣши.

П. Ратай.

Оначити—дѣлать, производить, поступать; эта форма древняя, актовая, нынѣ же употребляется въ формѣ *персоначити.*

Онде—нар. вонъ тамъ.

Оне — то, оное. *Да все було що онѣ. Хоть чоловік і не онеє, до коли жінці бачили тєє так треба уводити їй.*
Котляревський.

Онисько, Онисечко—Анисимъ.

Онипрій, Ондипрієць. Онопрійко—Онуфрій.

Опук—внукъ.

Онука, онучка—внучка.

Опал — запальчивость, горячность. *То він з опалу так кає.*

Опанѣс, Панѣс, Панѣско—Афанасій.

Опановати—овладѣть, зашибѣть.
І пустиню опанують. Веселі села. Т. Шевченка.

Опѣра—кипятокъ; закваска.

Опѣрити—обжечь кипяткомъ.

Опарканити, обаранити—захватить, прибрать къ рукамъ, накрыть *Опарканив Ёбѣ на дорозі та й нагодував стусанами.*

Опарувати — спарить, женить, выдать замужъ, случить въ пару.

Опарусити—снабдить парусами.

Опас—караулъ, караульный.
—*«Куди йдеш?»*
—*«Та же до опасу»*
«Аби пішов за доктором?»
Ю. Федькович.

Опасистий—жирный, плотный.

Опаска—опасеніе. *Чумаки безъ опаски спать ляли.*

Опатренєс—попеченіе.

Опатривати—заботиться, осматриваться.

Опахнути—орвѣять. *Опахнуло свіжим повітрям.*

Опачина—большое весло.

Опачний—1) вывороченный. 2) Неудачный. *За опачним отмінной фортуни поводом, не исповнив.*

Орлук.

Опенёк—родъ маленького гриба *Agaricus melleus Vahl.*

Опентати—опутать, отуманить голову. *Опентав ёю зовсім; він ёму вірить як рідному батькові.*

Оперезати — 1) опоясать. 2) Ударить. *Оперезався поясом червоним. Застав парубка з дочкою, як опереже ёю ціпом.*

Оперезоватися—тыця—опоясываться.

Оперіщити—сильно ударить. *Видно ломакою оперіщив.* Помис.

Оперётися — тыця, опертися — противиться.

Опецёк, опеціок—складышокъ, маленький толстый человекъ неуклюжаго вида.

Опѣченный—ожженный.

Опилий—пьяный, опившийся.

Опиватися—тыця—противиться, неслухаться.

Опишатися—тыця—очутиться.

Опінка—(Галицк.) фартухъ.

Скоро пришла на долинку,

Показала ему опинку.

Пѣс.

Описе, одише — письменный отвѣтъ, опись.

Опідня—нар. въ полдень.

Опівночі—нар. въ полночь.

Опізнитися—тыця—опоздать, запоздать.

Опіратися—тыця, опіретати—противиться, неслухаться.

Опісля, опосля—нар. послѣ, потомъ.

Опійка, опілець—пьяница.

Оплафѣвати—истаскать.

Опленути—выплыть, оправиться.

Оплин—подушка на диванѣ, скамьѣ, въ экипажѣ и тѣлегѣ.

Опівесні—нар. въ весеннее время.

Оповіданнє — повѣствованіе, разсказъ. *Народні оповідання Марко-Вовчка.*

Оповідати, оповідувати — повѣствовать, рассказывать. *Що отя молодичка оповідувала.* Куліш.

Оповідач—рассказчикъ, повѣствователь.

Оповідачка—повѣствовательца, рассказница.

Оповідний — повѣствовательный; газетный.

Оповідник—вѣстникъ.

Оповідниці—газета.

Оповістити—извѣстять. *Як то нам оповісено, так то ми і знаємо.*

Оповіщати—объявлять, рассказывать.

Опоживляти—оживлять, придавать новыя силы.

Опбли—часть обитателей Галиціи.

Опблнстий—полный, широкій.

Опобілка—прорубъ во льду на рѣкѣ или озерѣ.

Ополоник—1) уполовникъ, чумычка. 2) Головастикъ, т. е. необразовавшаяся лягушка.

Опобѣча—(Галицк. сл.) енанча, верхній кафтанъ.

Опоряджати, опоряджати—устранять.

Оповістити—выпустить въ свѣтъ, сдѣлать извѣстнымъ; издать.

Опослѣдній—последній.

Опочінок, опочівка—отдыхъ, сонъ.

Опрѣва—переплетъ, рама, обдѣлка.

Дати повіт на всю оправу військової арматуи. Статьи 1654 г.

Опресія — утѣсненіе; отъ Латинскаго oppressio. *Чинили опресію в вольнім уживаню набоженства.* Репротестъ 1619 г.

Опригоді — нар. подѣ часть, въ пору,
кстати о томъ, что нужно.
Оприскливий — своенравный, упрямый.
Оприч — нар. кромѣ, отдѣльно.
Опричний — отдѣльный, особенный.
Опричник — мужской индивидуумъ.
Опричниця — женскій индивидуумъ.
Опришок — горный карпатскій разбойникъ.
Опригтися — издохнуть, пропасть; умереть. *В сей день сю отецъ опригся* Котляревскій.
Опудало — страшилище, чучело, пугалище, тяжеловѣсный челоуѣкъ.
Опука — круглое тѣло вообще, мячъ обшитый кожей.
Опукий — круглый.
Орѣз — акт. нар. вмѣстѣ, разомъ.
Орѣнда, орѣнда — аренда, выкупъ; штейный домъ.
Орѣнка — паханье.
Орѣти — пахать.
Орда — татарское войско грабителей.
*Зажурилась Україна, що нїде прожити;
Витоптала орда кїньми маленькі діти.
Ой маленьких витоптала, великих забрала;
Назад руки постягала, аж у Крым пошла.*
Народ. пѣс.
Ордань — Иорданъ, мѣсто гдѣ святиать воду на Крещеніе. *Щоб тому попові на Ордані провалитця що нас-вінчав.*
Ордз — ячмень *Hordecum vulgare* L.
Ординанс, ординанц — приказъ какого нибудь военнаго начальника *ordunans*.
Орѣля — веревочная качель, а также дѣтская колыбелька; иначе по-Украински — *гойдалка, колиска, вішалка*.
Орѣдатор — откупщикъ.
Орѣшт — арешт. См. *А*.
Орештовати — арестовать, взять за стражу.

Орина, Оришка — Ирина.
Оріжжя — оружіе.
Оріх, орішки — орѣхъ, орѣшки.
Оріхи чортови, оріхи водяни, оріхи болотні, котелки, рогульки — растеніе *Trapa natans* L.
Орішина, орішник — дерево *Coryllus Avel-lana* L.
Орішник — растеніе *Knautia arvensis* Coult. иначе по-Украински — *синявки, вдовушки*.
Орішниця — торговка орѣхами.
Орлик — растеніе *Aquilegia vulgaris* L.; иначе по-Украински — *оксамет, дзвоночки*.
Орлідиний — штемпельный, имѣющій казенный штемпель съ орломъ.
Орлідина кобнерта — штемпельный конвертъ.
Орлівий — орлиный. *На орлових крилах.*
Орляк — растеніе папоротникъ *ptis, aquilina* L.
рлянка — старая польская монета въ 7 крайцеровъ или 8 коп. сер. См. *Лев*.
Оробица, горобица — рабина *Sorbus Aucuparia* L.
Орт — старинная Польская монета въ 32 коп. сер. или $\frac{1}{4}$ талера. См. *Лев*.
Орта — стадо, толпа; тоже что и *орда*.
Оруда — правленіе; средство, орудіе.
Орудач — правитель; ворогило.
Орудачка — правительница.
Орудник — администраторъ.
Орудниця — администрація, правленіе.
Орудовати — керувати. См. *К*.
Оружжя — ружье.
Оружний — вооруженный.
Орчик — валежъ, для пристяжной лошади.
Орчиковий — пристяжной.
Осад — колонія, населеніе.
Осадити — 1) колонизировать, заселить.

2) Огородить. 3) Заключить въ тем-
ниці. *Наш край людьми осадили.*
Скоропадський.

Осадив леваду навкруж. Осадили
всіх бранців в кучу

Осадний—колонизирований, заселенный

Осадинок—колонистъ, поселенець

Осадиця—колонистка.

Осаджувати—1) заселять. 2) Понижать.

Освідчати—увѣдомлять, объяснять.

Освіт—освѣщеніе.

Освіта—просвѣщеніе, образованность;
иначе по-Українски—*цивілізація*.

Освітити—освѣтити; просвѣтити. *Грім*
прюкнув, а блискавка так і освітила
весь степ.

Освіти чоловіка, то він і порозум-
нішає

Освіті не знати—потерять толкъ.

Освітний—образованный, просвѣщенный.

Осел—залъ,

«Одного разу поїхав царевич на охо-
ту, та там і забарився аж три
дні; а жінка ёго ходить по оселах,
таї плаче.» Сказки А. Рудченко. Вып.
I. ст. 97.

Оселѣдець—1) сельдь 2) Длинный хо-
холъ, чубъ; иначе по-Українски—
чуприна.

Оселка—оселокъ, брусокъ.

Оселя—усадебъ съ домомъ. и съ служ-
бами.

Оселяти—заселять.

Осеянник—растение *Colchicum autum-*
nale L.

Осеньщина—подать рожью, взносивша-
яся крестьянами помѣщику осенью.

Осика, осичина—осина *Populus Tre-*
mula L. *“Юда прибіг до трупи хо-*
тів повіситиця да колоча дуже; от
він прийшов до осики дай зависнув.
За тім то вона й тепер так дрі-
жить, і трупа дріжить і тря-

сетця да тільки не так.” Народ.
Пов.

Осиковий—осиновый. *Осиковим кілком*
мерця пробили, щоб не вситавсь у
ночі по цигитару.

Осичь—нар. кромѣ, исключая. *Осичь*
Польского языка не знала ніякого ин-
шого. Терлецкий.

Оситяк, сусак—растение *Butomus um-*
bellatus L

Осити, д’осити—нар. вволю, вдоволь,
достаточно.

Осканна—гримаса

Оскарженне—обжалованіе.

Оскаржити—оговорить, оклеветать, жа-
ловаться, доносить, обвинять.

Оскиряться—тыця—усмѣхаться презри-
тельно.

Оскѣма—оскомнина.

Оскубѣтися—тыця—одѣваться. *Заукай*
на жінку, щоб оскубалась мерщій.
Довгоносенко.

Ославовати—1) прославить. 2) Огово-
рить, обезславить, причинить дур-
ную молву. *Як би не був ославован.*

Осліп, ослон, осліпець, ослопець, ос-
лончик—скамья скамейка.

Осліп—нар. слѣпо, очертя голову. *Ос-*
ліп пошм на обоз. Величко.

Ослаба—освобожденіе, вызволеніе.

Ослободити, ослобонити—освободить.

Ослобонарь—освободитель.

Ослобонарка—освободительница.

Ослон—покрытіе, прикрытіе: отъ Польс-
каго *oslona*.

Осмалити—обжечь волосы, щетину или
шерсть.

Осмачка—2 четверти, осьмуха, осьмая
часть. *Жита стала осмачка позо-*
лотих три. Лѣт. Самов.

Осмѣх, осмѣшка—улыбка, улыбочка.

Осмѣхнутися-тыця—усмѣхнуться, улыб-
нуться.

Осмути́ти—опечалиться.

Осьма́к — монета въ 8 гривенъ. *Ідуть у корчму готового осьмака противати.* Дума.

Особи́ний — особенный, отличный. *По-трібно особиаго приготования.*

Особи́но—нар. собственно, лично

Осо́ка—болотная трава *Cerex acuta* L.
Осока кочковата—*C. coespitosa* L.

Осо́кір, со́корина, серебри́ста тополя́—
тополь *populus alba* L.

Осо́лоди́ти—уладить.

*Чим же я вам нагорожу,
Ваші труди осоложу.* Пѣс.

Осо́руга—ссора, позоръ, стыдъ.

Осо́ружиться-тьця—опустынуть. *Осо-
ружився весь світ.*

Осо́ружний—отвратительный, раздорный.

Озбо́т—растение *Sonhus arvensis* L.

Озни́лость—сонливость, равнодушіе.

Остава́ти—находиться.

Оста́лець — оставшійся. Величко т. 3.
169 стр.

Оста́нєць—остальной, послѣдній.

Оста́нній, оста́тній—послѣдній.

Оста́лок—остатокъ.

Остан, Оста́нко—Евстафій.

Остекла́й—гнѣвный

*„Звєліште мої люде, теперъ ще й дру-
жину!“*

*Так крикнув царь остеклай, той змії
лишь ся здрінув.* І. Федькович.

Осте́н—подстрекатель. Берында.

Осте́нство—подстрекательство.

Остерба́ти, остерба́ти, остерба́нути—нѣ-
сколько оправиться, напр. отъ бо-
лѣзни, страха и проч.; ожить, окрѣп-
нуть.

З якихъ мір остербавили. Величко.

Остива́ти—охлаждаться.

Ости́лий—постылый, ненавистный.

Ости́ти, ости́нути—1) надоѣсть, опосты-
нуть. 2) Простынуть, охолонуть.

Остовба́ти—остолбѣть.

Остогі́дити—омерзѣть, опротивѣть.

Осторо́нь—нар. стороною, бокомъ, не-
подходя, въ сторонѣ, особнякомъ,
отдѣльно.

Осто́ятися-тьця—1) оставаться. Велич-
ко. т. I. 158. 2) Остояться.

Остра́х—безпокойство отъ страха.
*Такий мене острах взяв що й крий
Боже.*

Острахи́тися-тьця—встрепенуться, за-
шевелиться.

Остри́ця—растение *Asperugo procum-
bens* L.; иначе по-Украински—*ле-
пчиця, лепець, мокрець.*

Острога́—шпоры.

Стиснув козак Нечай коня острогами.
Пѣс.

Остро́гон—растение *Artemisia Dracun-
culus* L.; иначе по-Южно-Русски—
эстрогон, турпун.

Осту́да—холодъ, простуда, болѣзнь отъ
простуды.

*Поїхав у ліс не взявши кожуха да її
остуда напала.*

Остудни́к—растение *Herniaria glabra* L.
иначе по-Украински—*мадун, грім,
собаче мило.*

Оступитися-тьця—споткнуться.

Осу́етитися-тьця—почестъ что за безно-
лезное.

Однак осуєтився в тій мислі. Величко.

Осяга́—объемъ, охватъ, пространство.

Осяга́ти—занимать, простираться.

Осягну́ти—достигнуть, овладѣть.

*Називається титулами, яких осягну-
ти не можетъ.* І. Мазепа.

От—вотъ.

Що пропаду, от лиш не видно.

Котляревський.

Ота́ва—трава на поёмныхъ лугахъ, вы-
растающая по снятін сѣна.

Ота́ман—атаман. См. А.

Отáмания—(собират.) старшины.

Отáманський—атаманскій.

Отара—большое стадо овец и курдюковъ. *Виввся чабан між отару.*

Отборонятися-тця—защищаться, отбиваться.

Отбувати—исполнять.

Отбути—выполнить.

Отбуток—исполнение чего. *Отбутків сусіда незна.* Номпс.

Отвористий—открытый; *отвористий лист*—открытый листъ, открытое письмо.

Отгожâtися-тця—отлучаться.

Отдâчити—отблагодарить тѣмъ-же, отомстить.

Отѣрпнути—окоченѣть, получить судорогъ.

Отестация—(акт. сл. atestacya, attestatio) удостовѣреніе, свидѣтельство.

Отетеріти—неопомниться; оглуѣть подобно тетереву.

Як мені сказано: одтайся так як й отетеріла і отерпла. Ганна Барвінок.

Отже, одже—союзъ вотъ же.

Отзивâtися-тця—1) въ приказномъ сло-
гѣ: относится, сослаться. *Але от-
зиваються до Ёю милості в Бозі
ввѣбного отця Іпатя.* Справа 1605
року. 2) Отвѣчать, откликаться.

Отиненція—(акт. сл. attinentia) принад-
лежности имѣнія, его границы, до-
ходныя статьи и т. д. При прода-
жѣ имѣній употреблялась обыкно-
венно формула, что они пропадаются
*ze wszystkiemi należnościami у przy-
należytościami*, или „*acum omni-
bus sattinentiis, pertinentiis et cir-
cumferentiis*“.

Откасики—растение *Thalictrum flavum*
L.; иначе по-Украински—*золотуха*.

Отки—нар. откуда, откудова.

Отлâс—атласъ.

Отлâсовий—атласный.

Отлѣглый—отдаленный.

*Пребуваю в отлелім краю полунощ-
нім за Балтійським морем.* Орлик.

Отлѣт—сторона; *на-отлѣті*—въ сторонѣ.

Отліга—одліга См. выше.

Отлігнути, одлігнути—полегчать, стать
легче, перестать болѣть.

Отмовляти—отговаривать, отклонять.

Отмолодѣчити—пережить молодость.

*Я вже своє отмолодечив, підтоп-
тався слава Боу.*

Отнести—1) отнести 2) *Отнести каран-
не*— понести наказаніе. Скоропад-
ський 1721.

Отиніні, одиніні—нар. съ этой поры, съ
этого времени.

Отиніні й довiка,

На многа лiта. Дума.

Отож-бâк, оток-пак—еще бы! какъ же!

Оток, отiка—островъ.

Отора—закваска.

Отбса—веревка въ повозкѣ, отъ перед-
ней оси до конца оглобли.

Оточâти—окружить, охватить.

*Оточили сторожею доброю гетьмана
на ніч.* Лѣт. Самов.

Отпадâти—отдѣляться.

Отпадлий—отпавшій.

Отписовати—отписывать, увѣдомлять.

Отпбвiдъ—отвѣтъ

Отпор, одпiр—(акт. сл.) отвѣтчикъ.

Отпорна сторона—сторона позванная,
отвѣтчикъ.

Отпбчинок—отдыхъ.

Отправовати—исправлять, исполнять,
окончить, употреблять, *Отправляю-
чиі люде.* Скоропадскій.

Судовне у Брестю отправоканих.

Отпужати—разогнать.

*Набли татарськийi отпужени бути мо-
жуть.* Величко.

Отрâжати—отговаривать, несовѣтовать.

*Отражали ему Хмельниченку того на-
міру.* Величко.

Отрібка—понось.

Отроба—1) утроба. 2) Понось.

Отруйний—отравленный.

Отруїти—отравить.

Отруйний—ядовитый.

Отруйник,—отравительница.

Отруєтися-тьця—страхнуть пыль, при-
вести въ порядокъ платье.

Отрута, **отруя**—отрава, ядъ.

Отрутити, **отручувати**—отравить ядомъ;
осквернять, заражать.

Отсе, **отсе**, **оце**—вотъ это.

Отсей—вотъ этотъ.

Отступовати—(приказ. сл.) отвергать,
отступаться.

Отступство—расколъ, отступленіе.

Отсеюль=**отсеіль**, **відсеіль**, **отсеі**. См. вы-
ше.

Оттакій—вотъ-какой.

Оттицьенький—вотъ такой.

Отті—нар. оттуда.

Отсеі, **отсеіль**, **відсеіль**—нар. отсюда.

Оттакеньки, **оттакнички**—вотъ такъ.

Оттакнички, безтакнички.—

Оттой—вотъ тотъ.

Оттати—отсеѣчь, отрубить.

*Того-жъ дня (1621 р.) Бородавці ота-
ману Запорожському, голову оття-
то у в обозі Полтавському.*

Гнилевскій у Величка.

Отуманити—одурачить.

Отуманіти—стать въ тупикъ, быть оше-
ломленнымъ.

Отуха—расположеніе.

*Случай цей дав моім думам і мені
ліпшу отуху та назався нам щасли-
вою ворожбою удачного путешествія.*

Терлецький.

Отцуратися-тєся—отказываться, отре-
каться.

Отческій—отеческій.

Отчїстїй—отечественный. *Отчїсте до-
бро*—отечественное благополучіе.

Отинїб, **на-отинїбі**—нар. въ сторонѣ.

Отютянт—адъютантъ.

Отютянтєскїй—адъютантскїй.

Охайливїй, **охайний**—нарядный, чистый,
опрятный.

Охайливїсть, **охайность**—опрятность.

Охамєнутися-тьця—опомниться.

Оханутєся-тьця—спохватиться.

*Оханєся, не дрочися, не басуй Панась-
ку!* Макаровскїй.

Охаяти—нарядить.

Охвіто—нар. выгодно, съ пользою, съ
барышемъ.

Охвітость—достатокъ, богатство, поль-
за, барышъ.

Охвітний—веселый, прїятный.

Охвітнїше—нар. охотиѣ.

Охвѣта—рождъ юнки.

Охвіра, **офіра**—посвященіе, жертва.

Охвіровати—посвящать; отъ польскаго
офігować.

Охендѣство—драгоценности, ювели.

*А серебра въ 40 гривен в розних
охендѣствах.* Кочубей.

Охиба—погрѣшность.

Коженїй сам свої охиби визначає. Погов.

Охи́за—слякотъ, непогода.

Охлінути—ослабѣть, похудать.

Охліи—нар. безъ сѣдла. *Сів охліи на
коня та й чкурнув.*

Охлієти—отощать.

Охматєся-тьця—охать, стенать, желать.

Моя доня ще й не охматєця замїж.

Охолонути—помертвѣть отъ испуга;
охладѣть.

Охорбєнецъ—охранитель.

Охочєбѣмонники—регулярная кавале-
рія гетмановъ.

Охочій—охотникъ, охотный.

Охоче—нар. съ удовольствіемъ, охотно.

Охреститися-тьця—принять христіанство; перекреститься.

Охрім, Охрімко—Ефремъ.

Оцѣ, отце—вотъ это.

Отец—(acetum) уксусъ.

Оцетовий—уксусный.

Оцупити—обтянуть, стянуть, сжать, обхватить.

Оцупалокъ, оцупок—отрубокъ, толстое полѣно.

Очанка—растеніе *Euphrasia officinalis* L.

Очевѣдки—нар. въ глазахъ, видимо, очевидно.

Карто утік у очевѣдки на коні.

II. Куліш.

Очевѣстий—очевидный; личный.

Сам ся очевидно настановив. Справа 1605 г.

Очеківати—ожидать.

Очепитися-тьця—схватиться, повиснуть.

Діти очепились за шию мені. Марко-Вовчок.

Очервивіти—крайніе надоѣсть; наполниться червями.

Очерѣт—камышъ, тростникъ. *Fragmites vulgaris* Frin

Очеретяний—камышовый, тростниковый.

Очеретянка, очеретяница—1) камышевая папиросница. 2) Камышовая изба.

Очерт—кругъ, кружокъ. *Очертом сидали, срібло паѣвали.* Дума.

Очи, вочи—глаза; уменьшит. *очіці, оченята, оченятка*; увелич. *очіща, баньки.*

Очиток—молодень. См. М.

Очіпок—родъ тяжелого чепца замужнихъ женщинъ и вдовъ въ крестьянскомъ быту. *очіпок* покрываютъ обыкновенно *наміткою*, грубою кисією

на подобіе покрывала у монахинь.

Очкнутися-тьця—оглянуться.

Очкѣ—кругъ; камень въ кольцѣ.

Покочу я перстень,

Він очком обернетця Пѣс.

Очкур, очкурий, учкур—гашникъ, тасомка, или шнурокъ, который вдѣвается женщинами въ юбки (очень рѣдко), а мужчинами въ исподнее платье, для прикрѣпленія надъ лядвіями вокругъ тѣла.

Очортіти—сильно надоѣсть, опротивѣть *до nec plus ultra.*

Очуматися-тьця—опомниться, придти въ себя.

Очувати—оправляться, выздоравливать, опомниться, приходитъ въ себя.

Очутися-тьця—опомниться, очнуться.

Ошаліти—обезумѣть.

Ошанцоватися-тьця—окружить себя шанцами.

Ошѣхрати—обмануть, обмошенничать.

Ошвабіти—ошуживаться.

Ошічка—ошибка.

Ошкарювати—поругать, очернить, огрызнуть, опятнать, обезчестить.

Бо мене незвинне ошкарювали і збили. зелжили; речі мої заговали, мамрять на мене силою, стоячи з шаблею над шиею моею. Справа о Грековичѣ 1605 г.

Ошуканець—обманщикъ.

Ошуканка, ошуканне—обманъ, хитрость, ловушка.

Ошукати—обманывать.

Ошукатися-тьця—обмануться, заблуждаться.

Ошуківати—ошукати. См. выше.

Ошукования—обыскъ.

Ошукovati—обыскивать.

Ошуст—клеветникъ, обманщикъ.

Ощепитися-тьця—родить щенятъ.

Ощадок—остатокъ, подонки.

П.

И—во время Гетманіи значило Пани, а два Пни значило Панове.

*Пани Гетьман Іван Скоропадський
Пану Полковнику Стародубовському,
Пн. Старшині полковій, держав-
цям.... Сотникам и проч 1721 г.
Ноября 5.*

Пава, павичка—павлинья самка. *Hi па-
ва, ні пави* Погов.

Павидло—пастила, фруктовое варенье.

Павиний—павлиный.

Павині очі—растение Adonis autumnalis L.

Павич—павлинь. *Росприндився як па-
вич.*

Павло, Павлусь—Павель, Павлуша.

Павук—1) паукъ насѣкомое. 2) Павлинь, птица.

Павутина, павутина—паутина, гнѣздо паука.

Павон, павониці — парость, отростокъ, вѣтви.

Паворок—бугоръ. *З гори паворків Вор-
склянних розбивалися.* Величко.

Паді—террасы.

Падло—падаль, брошенное тѣло издох-
шаго или убитого животнаго.

Падлюка—подлецъ; отъ падло.

Падѣл—(акт. сл.) юдоль долина.

На тім оплаканім падолі плачу.

Торкий.

Падчерия, падчерка, падчерочка—под-
дочерь.

Падь—обрывъ, обвалъ, пропасть.

Падькати—угождать, ухаживать.

Падвати—дѣлать паями.

Пажмурки, пажмурки, пажмурки—игра

въ жмурки.

Пазури—(съ польск. яз.) когти.

Пазя—Палагея.

Константина князя підпоїла Пазя.

Посл.

Пай—эквивалентъ, составная часть не-
органическаго тѣла.

Пайка, паёк—порція, часть.

Пак, бак—частица де, же. *Отак пак.
Я пак злякалась собаки. Дивись-пак
який! Хиба бак небачиш?*

Паки—нар. опять, снова.

Паклѣн—дерево Acer campestre L.

Паклун—растение Tenurium pollium L.

Пакт—договоръ, условіе, отдаю въ арен-
дное пользованіе. *Області вічно од-
дани і пактом обворовани зостали.*

Орлик.

Палажка, Пазька, Пазя—Палагея.

Паломар—пономарь.

Паламаренко—пономарскій сынъ.

Паламариха—жена пономаря.

Паламарівна—поломарская дочь.

Паламария—пономария.

Паламида—растение Arargia hirta L.

Палайка—1) огорожа, острогъ, заборъ;
сторожевая линія. 2) Запорожская
провинція управляемая полковни-
комъ; Запорожье раздѣлялось на 10
паланокъ, изъ коихъ 5 было на лѣ-
вой, а 5 на правой сторонѣ Днѣпра.
3) Запорожское селеніе въ которомъ
находилось Паланочное Управленіе.
4) Палагея.

Ой Паланка красна любя,

Багата і южа,

Не зацвіте і в городі

Черво́ниша рожа.

І, Верхратскій

Палас—мортира.

Палати — пылатъ. *Дивися як свічки
палають.*

Палатин—начальникъ воеводства.

Палатинат або **воєводство**—такъ назывались провинціи, области, на которыя дѣлилась Польша и Великое Княжество Литовское. Теперешняя западная Малороссія или Юго-западный край составлялъ 4 воеводства: I) **Кіевское**, съ повѣтомъ *Кіевскимъ*, *Житомирскимъ* и *Овручскимъ*, занимало нынѣшнюю Кіевскую губернію, кромѣ юго-западной ея части, восточную часть Волынской, до рѣки Случи, очень малую часть на юго-востокѣ Минской, а до присоединенія Малороссіи къ Московскому государству еще и всю Полтавскую и самую южную часть Черниговской; II) **Брацлавское**, съ повѣтами *Брацлавскимъ* и *Винницкимъ*, а въ послѣдствіи еще и *Звенигородскимъ*,—занимало остальную часть Кіевской и юго-восточную половину Подольской губерніи; III) **Подольское**, съ повѣтами *Каменецкимъ* и *Летичевскимъ*,—въ западной половинѣ Подольской губерніи и IV) **Волинское**, за р. Случью, въ которомъ были повѣты *Владимірскій*, *Луцкій*, *Кременецкій*

Паленій—обожженный

Палѣнка, **палюнка**—жгучая водка, настоянная на крѣпкихъ кореньяхъ.

Паленіи—горѣть, пылать.

Лице Дашка паленіе,

А мовъ искрами взір-сію.

Ю. Федькович.

Палет—(акт. сл. *palet*) записка, данная солдату, съ обозначеніемъ назначенной ему квартиры 2) Квитанція въ уплатѣ пошлины.

Палівода—пройдоха, удалецъ.

Палікона—27 Іюня, день Св. Пантелеймона, въ который по народному повѣрію молнія зажигаетъ конны сѣна.

Палити—1) сжигать. 2) Палить, стрѣлять.

Палій—1) собств. имя Пантелій. 2) Зажигатель.

Палія—инструментъ, снарядъ(?).

Плете дуби, як на паллі. Посл.

Палічка—палочка, тросточка.

Паліччя—шпицрутены.

Палкій палкѣнький—1) вспыльчивый, горячій. 2) Горючій, легко вспаламеняющійся.

Палочник—растеніе *Typha angustifolia* L; иначе по-Украински—*рогіз*, *султанчики*.

Палуба—большая крытая повозка.

По страті—Кочубея і Искри—в домовини тіла їх положили, і в палуби забравши, до Киіва пропровождали. Источн. Малор. пст. т. 2. 152.

Палубецъ—малый возъ о двухъ колесахъ, арба.

Палубчастій—крытый; *палубчастій віз*—балагула, крытый фургонъ.

Пальма—бальзаминъ, растеніе *Impatiens cornuta*.

Палюшка—(въ шутку) ручка, лапка.

Сестра вхопила двома палюшками ядере з горіха. Номис.

Палѣ—1) столбъ, свая; *у палі стоять*—стоять у позорнаго столба, въ качествѣ преступника, 2) Линейка; *палю дати*—ударить линейкою по рукамъ.

Паліяниця, **паліяничка**—родъ хлѣба, съ гречневой муки въ смѣси съ ячменной, или пшеничной.

Паліянишник—булочникъ.

Паліянишина—булочница.

Палѣвка—1) винокуренный заводъ.

2) Печь для обжиганія кирпичей.

Памфилъ—родъ старинной карточной игры.

Памнягати—помнить.

Памолодь—потомство; молодежь.

*Твій рід і плід розмножиця на світі,
І памолодь крутом тебе ростиме.*

II Ратай.

Памороки—разсудокъ, толкъ, память.

*Вона мені так памороки забила,
що я і о світі забув.*

Паміу́ха, паміу́шка—пышка гречневая.

Паміятка—подарокъ на память; воспоминаніе.

Паміятис = субітка, суботкове См. С.

Паміятovati—помнить.

Пан—господинъ, государь.

Пан на всю тубу. Посл. Ёю Вели́кство. *Пан Цесар Австріяцько Угорський Франц-Осип II.*

Пан-отець — 1) батюшка, отецъ. 2)

Священникъ; зват. падежъ *паноче, панотче.*

Панєство, панієство — дѣвственность, цѣломудріе, невинность. *І с панєством її розлучив*—лишилъ ея дѣвства. Сирваа о Грековичѣ, 1652.

Панєня—(общ. рода) господское дитя.

Паникаділо—висячая люстра

Паніч—баричъ; уменьш. *паниченько.*

Пані, панія, панєя—госпожа, барыня.

Панібрат—товарищъ другъ, пріятель.

Пані́йка—родъ пирожного

Хозяйновита хазяйка панєче пасок і всякої всячини: панійки, панушники, баби розні; прици прициять. Номис.

Паніма́тка—матушка, попадьи.

Паніста́ра—задница; *дати по паністарій*—высѣчь.

Панкрат—Панкратій

Панна—барышня, благородная дѣвица; уменьш. *панночка.*

Панова́—растение *Tropaneolium majus* L; иначе по-Украински—красоля, красульки.

Панова́нис—1) владѣніе 2) Царствованіе, господствованіе.

Пановати — господствовать, владѣть, царствовать.

Панове!—Господа! *Панове громадо* пл *Панове Добродійство*—Мпlostивые Государи!

Пановка—полка въ ружьѣ.

Пантелі́й, Панько́—Пантелеймонъ.

Пантелі́к—толкъ, умт, разсудокъ.

Пантравати, пантравати — наблюдать, присматривать.

Панчо́ха, панчо́шка—чулокъ

Панщина, паньщина, паньщина—барщина, оброкъ

Панщони—крѣпостные люди.

Паньскій—барскій, господскій, крѣпостной; невольный.

Паньство, панство — 1) государство, царство. 2) Господство. 3) Собир. господа, барство.

Пані́пка—молодая дворянка, господская дочь; камерюнгферъ.

Пані́йскій—дѣвичій, дѣвственный.

Пані́тко, пані́ятко—барское дитя.

Пана—(дѣтск. акт. сл.) печенный хлѣбъ.

Мамо дай пани.

Панер, панір—писчая бумага.

Пані́рчати —бумажный. *По переду буми гроші срібні та золоті, а тп-реньки пішла мода на пані́рчати.*

Пані́рка—кредитный билетъ, ассигнація.

Пані́рний—писчебумажный.

Пані́рник—1) бумажникъ. 2) Бумаго-продавецъ.

Пані́рниця—портфель.

Пані́рня—писчебумажная фабрика

Пані́юга—непотребная женщина

Паноротъ—растение *Strutiopteris germanica* Willd.

„Даютъ Ёю від листів: а ще мають щоб не було дітей“.

Папороть болотина — растение *Aspidium Thelypteris*.
Папороть, орляк — растение *Pteris aquilina* L.
Папороть, папоротник — растение *Polypodium vulgare* L.
Папужий — пмѣющий цвѣтъ попугая
Отласу кривавого да папужного 24 лікті, по 7 тинців. Маркович.
Папуша — связка листьєвъ курительнаго табаку.
В сакахъ: дві чехони, пів сотні смів і чотири папуши тютюну. Раевскій.
Папушник — сладкая баба пасхальная.
Папушоя — кукуруза *Zea Mays* L.
Пара — 1) паръ отъ воды или дыханья зимою. 2) Чета, пара. 3) Духъ голосъ.
Хікто і пари з уст не пустив.
Паразина — полевая осока *Carex Pseudocyperus* L.
Параска — 1) насѣкомое *Vanescus Cardui*. 2) *Параска, Парашка* — Парасковія; уменьш. *Парася, Парасочка*. 3) *Параска пѣрша* — 14-е Октября. 4) *Параска друа* — 28-е Октября.
Парахвія — церковный приходъ.
Парахвіяльний — приходскій.
Парі — родъ карточной игры
Париле — растение *Agrimonia Eupatoria* L.; иначе по-Украински — *ладиишник*.
Парістий, перистий, перістий — разпшерстный
Паркап — 1) заборъ. 2) Охотничьи сѣти.
Парло — паръ въ банѣ.
Парничок — 1) парникъ. 2) Родъ настойки.
Паріяга — парень-бѣдняга.
Паробійка, парубійка, парубіка — холостой парень.
Паробок, парубок — парень, работникъ; отъ слова. *роба*; множ. число *парубки, парубята, парубоцтво*.
Парубоцький — холостяцкій.

Парозап — ширмы.
Брату послав парован свій, або turum hispanicum. Маркович.
Пароватися-тѣцї — бракосочетаться, составлять пару.
Паровиця — пара чумацкихъ воловъ съ мажою.
Пароплава — пароходъ.
Пароплава, пароплаводство — пароходство.
Парост, паросток — древесный отростокъ.
Парѳ — (акт. сл.) приходскій священникъ.
Осип Левіцький парѳ Школьский, Дієцезїї Перемиської.
Парсуна — персона, лице.
Партач — плохо шьющій портной или сапожникъ.
Партесн — церковныя ноты.
Парубковати — быть холостякомъ.
Парубеля, кулька — дерево *Prunus insinitia* L.
Пархвѣя, Пархвія, Пархѳм — Парѳентій.
Парча сѹта — парча изъ одного серебра или золота тканная.
Парші — шолуді. См. III.
Пас — 1) пасторъ. 2) Проходъ. 3) Поясъ.
Пасербиця — падчерица
Пасинок — женинъ сынъ отъ перваго мужа.
Пасіка, пасічка — пасѣка, пчельникъ.
Пасічник, пасішник — пчеловодъ.
Пасішникованис — пчеловодство, разведение пчель.
Пасішникувати — заниматься пчеловодствомъ.
Паска — пасха; пасхальный хлѣбъ.
Христос воскрес! Рад мир увесъ.
Діждалися ласки:
Тепер усяк наістця в-смак
Свяченої паски.
Всі гуляють, вихваляють
Воскресшого Бога,

Що вже тая всім до рая

Простерта дорога.

Змії духи власно мухи,

Всі уже послизли.

Зачнав Ісус в пекло покус;

Щоб християн не кризли.

Бідна Ева одну з древа

Зірвала кисличку:

Збула власті, треба прясти

На гребіні мичку.

Бог милостив, Еву простив,

Адаму пробачив:

Для визволу сам до долу

Літти з неба рачив.

Вірша на Велидень.

Паскй—веревочки.

Паскүда—мерзавець.

Чого ти так мене, паскудо, в боки
пхаеш. Гребінка.

Паскүдити—марать.

Паскудний—мерзкій, дрянной.

Паскүдник—мерзкій чоловікъ

Паслѣн, паслина, паслін—растение So-
lanum nigrum L.

Пасок—ремень.

Пасока—кровь, сукровица, сокъ. Пасо-
кою вмитися—облитися кровью.

Пасочник—пасічник. См. выше.

Пасощі—лакомства.

Пасощохлист—сластолюбець.

Паствитися-тьця—(акт. гл.) пзъ мщенія
наслаждаться муками кого; радо-
ваться чужому несчастью.

Тирански паствився над зрадницею.

Пастернак, пүстернак—растение Pasi-
nea Sativa E.

Пастка—мышеловка, ловушка, западня
для мышей.

Пастівник—сожалѣнье объ умер-
шемъ, тоже что по французски Con-
doleance, по нѣмцѣи Condolenz.

Патѣки—(иронія) слѣзы.

Патѣрниця, патірниця, палиця—священ-
ческая палка, посохъ.

Патіка—кляча.

Патінки—туфли.

Патлѣтий—косматый, кудрявый, куче-
рявый.

Патли—космы. Натовкмачив і патли
обірав. Квітка.

Патолочъ—истоптанная трава.

Патрати—патрошить, очищать отъ перь-
евъ или шерсти.

Патрет—портретъ.

Патрѳіа—святой пля ангель; чье имя
носитея; покровитель.

Справляти патрона—праздновать
имянины.

Патіяти—нескладно говорить; болтать
всякій вздоръ. Патякае про каз-
нащо.

Пѣвний—вѣрный, надежный.

Пѣвно—пар. навѣрно.

Певность—вѣрность, надежность.

Недькѳ—Федька.

Пейси, пѣйсики—жидовскіе локоны.

Пек—междоиметіе чуръ.

Пекарь—хлѣбопѣкъ.

Пекѳрня—кухня, хлѣбня.

Пекѣльний—адскій.

Пекло—адъ, геена; иначе по-Украин-
ски—чортійнець.

Пеклуватий, пклуватий—заботливый.

Пеклуватися-тьця—заботиться, пек-
тись.

Пекти—печь, жечь. Пекти раків—кон-
фузиться, стыдиться, краснѣть отъ
стыда.

Пекучий—жгучій.

Пелена—подолъ женскаго платья или
рубахи.

Пелехати—рвать.

Пелехатій—пѣстрый, въ пятнахъ.

Пелька—глотка, пасть.

Пелюстик—лепестокъ.

Пелюшка—пелёнка.

*Треба ж і до малої дитини кину-
тись, підложити сузу пелюшку.*

Г. Квітка.

Пелюшник—дитя въ пелёнкахъ, младе-
нецъ.

Пендрак—(Австр. Укр.) дитя, шалунъ.

*Мамі пендраки, витинайте юпа-
ки. П'єс.*

Пенень—густая конопля (??)

Напальню віз увесь стрясась

На—стрім в глибочений яр лежить,

Слуа у пененьку злітає,

А пан скрівавлений летить...

I. Верхратський.

Пензель—кисть рисовальная.

Пенюк, пенъ — 1) пенъ, отрубковъ. 2)

Пчелиный улій Десятеро тів бджол

в пасіці. 3) У пенъ рубати, у пенъ

сікти — рубить какъ дерево и пс-

треблять до корня. Ой ти гадаєш,

Мазепо, в-пенъ Москву рубати. Ав

городі, у Батурині мужиків да жі-

нок у пенъ сікли да рубали. Думы.

Пеня—(акт. сл ропа) наказаніе, пеня,

штрафтъ, набасть, привязка. *От се*

справжня Московська пеня.

Пепона—огірок, гурок. См. О и Г.

Первѣк—первенецъ

Первѣток—молодая особа.

Первотвор—оригиналъ, подлинникъ.

Первѣцвіт—подсѣжникъ, ргішала.

Перебавити—перемыть (о посудѣ).

Перебѣдювати—капризничать, переби-
рять.

Перебігти—перебѣжать, бѣжать.

Перебієць, перебієця — боецъ, ратобо-
рецъ.

Перебієніс — 1) забійка. 2) Одинъ изъ
самыхъ видныхъ полководцевъ Гет-
мана Богдана Хмѣльницкаго при-

нимавшій самое дѣятельное участіе
въ революціи противъ Польши въ
1748 г.

Перебурхати—утихнуть, улежся (о вол-
нахъ).

Перебути-ся-тця—обойтись, довольство-
ваться, жить.

*Без яких літер є змога нам досто-
ту перебути-ся.* Гатчук.

Перебавляти — переманивать, перезы-
вать. *До себе народ перебавляю.*

Самойлович 1682 г.

Перевага—перевѣсъ.

Переважати—перевѣшывать, пересили-
вать.

Перевертень—оборотень, перемѣтчикъ,
измѣнникъ, отступникъ, apostato,
renegat.

Перевѣсло — соломенная связка для
сноповъ; отъ церковно-Славянскаго —
перевясло. *Перевела з бурьяну, бо*
соломи нема.

Перевести—пстрелить, промотать. *Чиня-
щійся порядок перевести.* Мазепа.

Перевѣдувати—навѣщать.

Перевѣдити—мотать, растрачивать. *Гуль-
віса все попереводив: худобу, оселю*
і поле.

Переводня—испорченная смѣсью поро-
да.

Перегага, перегапка—переборка.

Перегащений—перебракованный.

Переганити — перехулить, беребрать,
бранью, перебраковать.

Перегіджений—исковерканный, изгяз-
ненный.

Перегіжувати—переглядывать, осмат-
ривать.

Перегляд—пересмотръ.

Перегідам—нар. спусти нѣсколько вре-
мени.

Перегіби—*переібну дати*—поколотить хо-
рошенько; *переіби*—хороводная игра.

Перегриновати — (акт. сл. peregrinor) странствовать, путешествовать.

Перед — предъ, возлѣ, противъ. *Перед вести* — руководить, предводительствовать.

Дівок танок ходить,
А Бондарівна всіх передом водить. Пѣс.

Передив — пересмотрѣть.

Передивитися-тьця — насмотрѣться.

Передивлятися-тьця — переглядываться, пересматриваться.

Передмова — предисловіе, вступленіе, введѣніе.

Передієвати — провести день.

Передом — нар. впереди, напередъ.

Передущий — предшествующій.

Передягання — переодѣванье.

Передягати — переодѣвать.

Передягатися-тьця — переодѣваться.

Перез — чрезъ.

Перѣзва, перѣзѣв — свадебный поѣздъ.

Переймати — перехватывать, перенимать.

Перейматися-тьця — недоставать, прерываться, нехватать.

Переймом — нар. съ перерывами.

Переказ — поклонъ, пересказъ.

Переказа — (акт. сл.) пренятствіе *І перекази жадної втім їм чинити не мають.* Привил. Сигизмунда III. 1589 г.

Переказати — пересказать, передать на словахъ.

Перекідатися-тьця — переворачиваться съ боку на бокъ.

Сердешний звір перекидався,

Пливав, вертівся і качався.

Котляревський.

Перекідка — 1) все перекидаемое. 2) Отношенія.

Перекідчик — перемѣтчикъ, перебѣжчикъ.

Перекинути — 1) дать что нибуть; 2) опровергнуть. *Гляди ж панеbrate і мені де-*

щину перекинь. Собака перекинула млич.

Перекинутися-тьця — мпновать.

По старому Хмельницькому уже три гетьмана перекинулося. Величко.

Переклад — передвиженіе, переводъ, переноска.

Перекладати — перекладывать; переводить.

Перековерсати — перегибъ, перековерсать.

Все по своєму перековерсають. Артемовський.

Переконатися-тьця — убѣдиться.

Перекон — растение *Marubium peregrinum* L.; иначе по-Украински *білий замзяк*.

Перекореніти — очернить, злословить.

Перекоті-поле — [дикая спаржа, тепкое вѣтвистое растение *Gypsophila paniculata*; иначе по-Украински *по-коті-поле, кату*.

Перекрої — (Галицк. сл.) мѣсяць.

Ой місяцю, перекрою,

Білий місяченьку,

Ох ти видиш яку тугу.

Маю я в сердешку.

І. Верхратський.

Перекуп — базарникъ, торговецъ.

Перекупка — торговка, барышница.

Перелаз — мѣсто гдѣ перелѣзть можно.

Перелівки — употребляется только въ формѣ *не перелевки* — гешутя, сербѣзно.

Перелицьваний — на изнанку вывороченный.

Перелицьвати — выворотить, перевернуть на изнанку.

Перелицька — передѣлка.

Переліот — растение *Oenothera biennis* L.

Переліска, проліска — растение *Heptatica triloba* Chaix.

Перелічити — пересчитать, исчислить.

Перелѡг — почва, лежавшая нѣсколько лѣтъ непаханною.

Перелѡги — корчи, судорги. *Папани на скотину перелѡги.*

Перелѡбець — прелюбодѣй..

*Перелѡбець смерком свого чинае;
„Нѣкто мене під вечір не пізнає,“
І на лице покривало накинє.*

П. Ратай.

Перелѡбство — прелюбодѣяніе.

Перелѡкъ — испугъ. *З-перелѡку* — отъ испугу

Перелѡкѡний — испуганный.

Перелѡкѡти — испугать.

Перелѡкѡтися-тьця — перепугаться.

Перемагѡти — превозмогать, одолѣвать.

Перемагѡтися-тьця — перебиваться, кое-какъ жить.

Перемати — имѣть нѣсколько разъ.

Перемѡркувати — разобрать, разсудить.

*Перемѡркувавши все дочиста ми в
вбачаємо скрізь нестатечность прав
польскихъ.*

Перѡмова — переговоры.

Перемовити — переговорить.

Перемовлятися-тьця — переговариваться.

Перепѡдати — переманить.

Перепѡйти — передѣлать, уговорить.

*Перепѡйшов чрез тайній посланни-
ники Хана Кримського.* Величко.

Перепѡвець — крайняя порча.

Перепѡвеченій — перепорченный, изга-
женный.

Перепѡвечити — изгадить, попортить.

Перепѡносія — метафора.

Перепѡносія — носовой хрищъ.

Перепѡяти — научить, перепясть, остано-
вить.

Перепѡначити — перепначить, передѣлать.

Перепѡдати — перепастъ, улучшить, прио-
брѣсть.

Перепѡлати — перегорѣть.

Перепѡлати — пережечь.

Перепѡлиця — перепѣлка.

Перепѡня — преграждение, прекословіе.
Жадної перепѡні не учинилисмо.
Величко.

Перепѡрти — 1) уператься, переташить.
2) Отрицать. 3) Переспорить. *Уже
як бачу я, тебе неперепѡрти.* Арте-
мовський

Перепѡчайка, перепѡчайка — женщина,
пекущая хлѣбъ для продажи.

Перепѡчка, перепѡчка — ржаная лепешка;
сдобный хлѣбъ испеченный на олѣѣ,
солѣ и маслѣ въ видѣ рыхлаго тол-
стаго коржа.

Перепѡяти — ставать поперекъ, унимать,
удерживать.

Перепѡяти — преграждать.

Перепѡецъ — пьяница.

Перепѡйця — особый родъ печенаго бѣ-
лаго хлѣба, калачей.

*До шишок і перепѡйців без того не бра-
лись . . .*

Макаровський.

Переплут — узелъ.

Переплуті — запутанность.

Перепѡецъ — пьяница.

Перепѡлох — испугъ.

Перепѡлаханий — испуганный.

Перепѡлохати — испугать.

Перепѡлохи — болѣзнь отъ испугу. *Пере-
пѡлохи вилувати* — излѣчивать бо-
лѣзнь произшедшую отъ испуга; это
дѣлается слѣдующимъ образомъ: бро-
саютъ расплавленное олово или воскъ,
въ воду и чѣ примуть они подобіе, то
самое и перепугало больного; послѣ
чего по народному повѣрью испугъ
проходитъ.

Перепѡст — 1) срѣзь, кадъ; *перепѡсти*
дѣлаются обыкновенно такимъ об-
разомъ: борутъ бочку и разрѣзываютъ
ее въ поперечникѣ на двое, такимъ
образомъ получаютъ двѣ кади или
перепѡста, къ которымъ иногда при-

дѣлають крышки и даже замки, и тогда получается родъ сундука.
2) Подставъ, судно, въ которое въ винокурныхъ перегоняется хлѣбное вино.

Перепустити — 1) пропустить. 2) Уступить.

Скорійше своє перепустити, ніжє попустити з хазайського. Помпс.

Перераженіє—тревожное состояніе.

Переробити—передѣлать.

Перероблений—передѣланный.

Переробляти—передѣлывать.

Пересѣдніє—гнѣвъ, ссора.

Перескѣком, перескѣком—нар. скачка-ками, перебѣгая.

Переставитися-тця—умереть.

Перестерегати—предостерегать.

Пересторога—(Галицк.) предостереженіе, примѣчаніе.

Ми запобігли; от змливих приятелів маючи тайний перестороги. Мазепа.

Перестрибути—перескочить.

Перестрівати—встрѣчать на дорогѣ.

Переступень—растеніе *Bryonia alba* L.; иначе по-Украински—*нечітай*—зілле.

Пересунути—передвинуть.

Перетикати — переставить, вышивать, *Хустіки перетикали заплочю та голубцю.*

Перетник—перелѣсокъ.

Переточка—протокъ лѣтомъ высыхающій.

Перетривати—перенести, вытерпѣть, переждать.

Перековзнутися-тця—пробѣжать, вгляднеть.

Перехожати—переростать, переходить за извѣстный возрастъ, перезрѣвать.

Переход—перехватъ.

Переходити—перехватить, прервать.

Перехрист, перехрест — нехристіанинъ принявшій Христову вѣру.

Чоловік худородний, з жида перехрист.

Мазепа 1706 г.

Перешкода — помѣха, вредъ, убытокъ, противность.

Перешкодити — помѣшать, причинить убытокъ или вредъ; перебить.

Перешукати—обыскать, перепскать. *Я перешукав скрізь.*

Пержи—слива *Prunus domestica* L.

Пери—груша *Pyrus communis* L.

Перина—пуховикъ.

Перистий — разноперистый, разношерстный.

Ой дам тобі, чесний отче, перисту телицю. Пѣс.

Періач—султанъ.

Перора—(акт. сл.) 1) выговоръ; 2) Долгая проповѣдь.

Перик—*Persica vulgaris* L.

Перетник, перетінь—кольцо, перстень.

Перти—тащить, сунуть.

Пертися—соваться, напирать.

Куди пресея навіжений.

Пѣс, пейця, пѣюка—собака.

То тії і пєміі лловиці поскакали до тиєміці. Пѣс.

Пєсиголовецъ—людоѣдъ.

Пєсиголовка—людоѣдка.

Пєстивий—нѣжащій.

В тїм голос пєстивий так мило лунає. І. Верхратський.

Пєстити, пєстовати, пєстувати, пєстувати — ублажать, воспытывать, нянчить.

Іосиф святий ся радує,

Що на руцях Бога пєстуге.

Изъ Австрійско-Украинской колядки.

Пєстінія—баловство, ласкательство..

Пєстріня—пестрота.

Пєстриуга—пестра безъ лоску.

Пѣський—собачій.

Петрів Хрест—растеніє *Lathraea squamaria* L.
Петрівка—Петровка, Петровъ постъ.
Петрѣ, Петрусь—Петръ, Петруша.
Петрови Батоги—растеніє *Cychorium Intybus* L.
Петрова-закуска—растеніє *Achyrophorus Maculatus* Scop. и *Hypochaeris radiata* L.
Петрушечка—петрушка *Petroselinum sativum* Hoffm.
Пивниця—погребъ съ напитками.
Пизитися-тьця—дуться, важничать.
Піка—морда, рожа.
Піка́тий, піка́стий—мордатый, съ толстымъ лицомъ; уменьш. *піка́тенький*.
Пикиперія—регулярная украинская кавалерія въ царствованіе Екатерины II.
Піл—пыль, песокъ, прахъ.
Піліп, Піліпко—Филиппъ.
Піли́дни—1) раскольники. 2) Забубоны.
Пільний—пристальный.
Пільно—нар. пристально.
Пільно, пи́льно, подивилась.
Пільнова́ти, пі́лнува́ти—радіть, прилѣжно зачѣмъ смотрѣть, беречь.
Пі́льність—(акт. сл. *pilność, diligentia, manifestacja* и *pilnosci*) заявленіе, дѣлаемое лицомъ о чемъ-либо такомъ, что, оставаясь незаявленнымъ своевременно, могло бы въ послѣдствіи повредить его интересамъ. 2) Пристальность.
Піля́ти—пилить.
Пі́яти—удерживать.
Пі́ихва—*пихву дати*—озадачить, проучить.
Перей, пі́рій—трава *Agropyrum repens* L.
Пі́риж, пі́риж—пряникъ съ перцемъ.
Пі́рхнути—производить звукъ губами во свѣ. 2) Неудержать смѣха.
Пі́рциптаръ—(акт. сл. *Percepctarz*) пе-

речевая въдость сборщиковъ податей, о поступившихъ къ нимъ суммамъ.
Пісало—оловяный карандашъ.
Пісанка—яйцо съ рисункомъ религіознаго содержанія.
Пісанка—картина, портретъ.
Пісар—секретарь: а) *Писаръ Генеральний*—Министръ Внутреннихъ Дѣлъ б) *Суда Генерального Писаръ*.—Секретарь главнаго суда. в) *Земський писаръ*. г) *Полковий писаръ*.—секретарь провинціальной канцеляріи. д) *Компаннейський писаръ*. е) *Сотенний писаръ*. ж) *Волостний писаръ*.
Пісария—канцелярія.
Писарський—секретарскій.
Піснути—кричать, вижжать.
Писовня—ореографія.
Пісок—харя, рожа.
Пістоль—пистолеть.
Питання-с—вопросъ.
Пітати—спрашивать.
Пітатися-ться—доискиваться.
Піти, питки, пито́ньки—пить (по дѣтски).
Піті́ма—родимая кормилица.
Піті́мий—родимый, кормилецъ, отецъ.
Піті́ювати—петлеть муку.
Пі́точки—(по дѣтски) немножко пить.
Пі́зголосий—полугласный.
Пі́вень, пі́вник, пі́вничок—пѣтухъ, пѣтушокъ.
Пі́вк, ковк—1) провинція гетманіи которая раздѣлялась на 16 *полковъ* во времена Гетмана Богдана Хмельницкаго 2) Полкъ.
Пі́вколі́щатка—полукругъ.
Пі́вко́би—1) 25 коп. сереб. 2) 30 штукъ если считаются предметы.
Пі́влі́ктя—мѣра длины менѣе полъ аршина.

Півміток—полумотокъ.

Півники—растение *Iris sibirica*.

Півники-көкірічки—растение *Corydalis cava* Schweigg.

Півонія—реонъ *Paeonia corollina* Retz.

Півроку—поль-года.

Піврочий—полугоди́чний.

Півсінка—полуснопъ.

Півтора—полтора.

Півчак—оружіє (?)

Напав з гарматами, оружинами та сокирами і півчакми. Правда 1872 г.

Підбавляти—прибавляти.

Підбавлятися-тьця—прибавляться.

Підбарм'овуватися-тьця—поддѣлюватися, подражать, подходит осторожно, подбираться.

Підбіватися-тьця—подыматься выше (о тѣстѣ, о солнцѣ, о лунѣ)

Підбігти—побѣжать.

Підбіл—растение *Мать и Мачуха* *Tussilago Farfara*.

Підбільшати—стать большимъ, подро́сти

Підбори—подборы.

Підборний—подложный, фальшивый.

Підбрехати—солгать, преувеличить.

Підважити, підважовати—приподнимать возъ нагруженный кладью, посредствомъ кола.

Підварок, подворок—хуторъ, дача.

А подвірок свій Гончарівку, обієсти велів (Мазепа) знатним валом.

Кочубей.

Підвестися—приподняться.

Підвечерковати, підвечіркувати—имѣть поздній полдникъ.

Підвечорок—1) вечеръ. 2) Вечерній хлѣбъ.

Підви́сень—растение *Agaricus prunulus* L.

Підви́сеніє—(акт. сл.) повышение.

Підвідбивати—прибить кого,

Підвод, підводний, підводство—подводъ, подстрекательство, возлечение.

Підвода—подвода

Підводити—подводити.

Підводитися-тьця—привставать, приподниматься.

Підго́йний—заживленный.

Підгляжувати—подсматривать.

Підгоїти—заживить.

Піддәнець, піддәнек, підданий, піддәнеці—подданный, подданные.

Піддәнека—подданная.

Піддәне́ство—пода́нство, зависимость.

Піддәне́ствовати, піддәне́ствувати—находиться въ подданической зависимости.

Піддәне́ський—подданический.

Підрочувати—раздраживать.

Підру́жий—помощникъ дружка на крестьянской свадьбѣ.

Підру́зьський—шаферской.

Підубея—грибъ *Boletus calopus* Fries.

Підду́льки—родъ грушъ *Pyrus communis* L.

Підду́рити—сманить, подвести, обмануть

Підє—пойдетъ.

Підє́шний—(акт сл.) 1) много ходивший. 2) Пожилой.

Підє́мати—поднимать; вооружать, озлоблять.

Підє́ива—подкрѣпление.

Підє́ивитися-тьця—подкрѣпиться.

Підє́ивати—подзывать.

Підкәнек—монашеская или протоіерейская шапка.

Підкалаву́ром—нар. за коновоемъ, подъстражей.

Підкє́сник, підкє́сник, підкє́сничок—кісник, косник. См. К.

Підкомє́рий—урядникъ суду котораго подлежали споры о границахъ имѣній.

Підкомє́риха—жена подкоморія.

Підкоморич—сынъ подкоморія.
Підкоморівна—дочь подкоморія.
Підкоморський суд—межевой судъ, межевая палата.

Підкопувати—подкапывать.
Підкрастися—подкрадываться, тайно подойти

Підкроїти—подрѣзать, снизу отрѣзать.

Мене дівки підпоїли.

Жулан мені підкроїли Пфс.

Підкуп—подкупъ.

Підкупувати—подкупать

Підлабузнитися-тця—поддѣлаться, подлѣзть, приласкаться.

Підлагодити—подготовить.

Підлагодитися-тця—подойти подъ характеръ.

Підлебєнс, підлебєнє я—лѣбо во рту, поднебєнь.

Підлєва, підлїва, підливка—соусъ, подливка.

Підлєглий—подчинѣнный, зависимый.

Підлєглость—подчиненность, зависимость.

Має вона підлесть доброї волі мирян. Хмельницький.

Підлєститися-тця—подольститься.

Підлиственник—растєніє *Asarum europaeum* L.; иначе по-Украински—*подолішник, подолішник, копитці, копитник, копитняк.*

Підлісок—лѣсная фіалка *Viola mirabilis* L.

Підлога—полъ, помость.

Підложити—подложить, подкласть.

Підложниця—наложница. *Держить у себе дівку місто підложниці.*

Підліхє, Підгірре, Підгір'я—Перемышльскій и Савоцкій Округа Галиціи, а также часть воеводства Краковскаго, собственно Сандецкій Округъ, при вѣтви Карпатъ, извѣстной подъ именемъ Татра.

Підманювати—обманывать, подговаривать.

Підмѣт—мѣсто для посѣва конопли.

Підмѣва—подговоръ, подстрекательство.

Підмовити—подговорить, подстрекнуть, пригласить.

Підмовляти—подговаривать; подманивать.

Підмѣга—помощь.

Підморгати—мигать.

Підморгнути—подмигнуть.

Підморгувати—подмигивать, кивать.

Підневідити—поймать, обмануть.

Хотіла дітвора старєнких підневідити: гам, лємін. Номис.

Піднести—приподнять, взойти, стать на верху.

Піднесення Ульрика на трон. Орлик.

Підбѣва—обновленіє.

Підновити, підновляти—обновить, обновлять.

Підножичий—подножный, полагаемый къ ногамъ.

Підобгати—поджаты.

Підождати—обождать.

Підорка, підор'я—(искажительно) свиня.

Підбєски, підєски—жєлєзные полоски по всей той части оси, на которой обращается колесо, одна сверху, другая снизу; такимъ образомъ въ повозкѣ 8 *підбєсків.*

Підпал—поджечь; лучина для растопки печи.

Підпалити, підпалювати—поджечь, поджигать.

Підпальщик—поджигатель.

Підпальщиця—поджигательница.

Підпанок—памскій служебникъ.

Не так ті пани, як підпанки життя задають. Погов.

Підпарббочій—работникъ молодой.

Підперєзати—подпоясать.

Підперезатися - тьця , **підперезоватися**-
тьця, **підперізуватися**-тьця — опоя-
саться, подпоясаться.

Підперти—подпереть, покрьпнть, дока-
затъ.

Тую правду доводами підперти
латво. Мазена.

Підписок—писецъ.

Підпїток—на підпїтку —на веселъ, под-
гулявши.

Підпідьмканис—крикъ перепела

Підпідьмкати—кричать по перепелиному.

Підпїнок—простая водка.

Підпирати—подпирать, поддерживать.

Підпирзуванис — опоясаніе, подпоясы-
ванье.

Підпомагати—поддерживать, помогать.

Упадмх підпомогати. Уст. Луцк.
Брат. 1623 г.

Підєкакувати—подскакивать.

Підєкарбїй Генеральний—главный каз-
начей въ гетманїи.

Підєковзнутися-тьця—поскользнуться.

Підємїкатися-тьця — подобрать къ вер-
ху платъе.

Підємїовати—насмѣхаться.

Підєнізок—родъ горшка.

Підєпївач—подражатель.

Підєпїра—підмѣга. См. выше.

Підєпїряти—оказывать помощь.

Підєтароста — младшїй староста (на
свадьбѣ).

Підєтаршїй—второй.

Підєтикатися-тьця — заискиваться, ста-
раться обратитъ на себя вниманіе
кого.

Підєудок—помощникъ судьи.

Підєусїд, підєусїдок—сосѣдъ. См. *сусїд*.

Підєакати, підєаковати, підєакувати—
потакать, льстить.

Підтѣчка—нижня часть женской руба-
хи.

Підтиник — растение *Scrophularia po-*

dosa L.; иначе по-Українски—*ку-*
кулярия.

Підтїчка—нижня пришитая часть къ
юбокѣ.

Підтїпанка—порочная женщина.

Підтїтарний—помощникъ *титаря*, т. е.
церковнаго старосты.

Підтовкачка—1) колотушка. 2) Мелкій
плутъ.

Підтопаний—старый, отжившїй, уста-
рѣвшїй.

Підтрунїти — подстрекать, подзадори-
вать.

Підтрусити—повытрясть, издержать.

Підтюнцем—нар. мелкой рысцой.

Підтяжний—(акт. сл.) тягостный.

Хотячи народ казацький з підтяж-
ного на той час пановання польского
випровадити. Орлик.

Підуналїй, підуналїй—(акт. сл.) уста-
рѣвшїй, обѣднявшїй, клонящїй къ
паденію.

Підустїти, підустїти—подговорить, подъ-
учить.

Підїкнїти—быстро подрѣзать.

Підїупїти—подхватить, потянуть.

Підїбкувати — травить, поддѣть, кле-
ветать, раздражить.

Підїбковати—подрубать.

Підчеревїй—подбрюшный.

Піджити, пужити—колотить, бить.

Піджа, піджо—1) растение *Tanacetum*
vulgare L. 2) Покрывало.

Підклуванис-я—заботливость, попеченіе.

Підклуватїй — заботливый, попечитель-
ный.

Підклуватися-тьця—заботиться, пектися.

Підьга, польга—облегченіе.

Підьна, підьна—пѣна, пѣнка.

Підьнитися—тьця—пѣниться.

Підьна—пѣнная водка.

Підьнїчити—натягивать, намоетить (въ
насмѣшку).

Піявий—п'янистий, зап'янившійся.

Піязи—деньги. Величко. т. I.

Піютр—(акт. сл.) этажъ.

Піп—священникъ.

Пірий—пустой.

Бо з пірого колодязя не пить води й цяти. Шишацький.

Піркут—дикий голубъ.

Пірнач—жель правителя провинціи гетманіи или полковника, родъ булавы съ перьями, т. е. булава составленная изъ металлическихъ дощечекъ, которыя назывались перьями.

Пірник—пряникъ съ перцемъ.

Піро, пірце—перо, перушко.

Пірожитися-тьця—гордиться.

Непірожеся, коли не піри. Погов.

Піреа, пірса—грудь.

Пірья—опереніе, перья.

Піскаръ, піскоръ—(Галицк. сл.) рыба Raecilia.

Піскіява—пескъ. *Миши вночі таку піскіяву заводять, що ну.*

Пісковатий—песчаный.

Піскун, пісчун, пісчуг—песчаный грунтъ.

На Броварскихъ піскунахъ тільки бір росте.

Піскуни́вка—песчаная почва.

Пісня—п'сня; множ. — число будетъ сніви, въ смыслѣ п'янія.

Пісок, пісчуга—песокъ, пыль.

Пісна—1) клейстеръ изъ ржаной муки.

2) Яблочный квасъ.

Пістлівий—балованный.

Пістра—пестра.

Пістрівий, пістрівий—пестровый.

Пістрі́чка—накожная болѣзнь

Піт—потъ, испарина.

Пітьма—тьма.

Сонце ясне померкло, світні пітьма насіла. М. Шашкевич.

Письма́к—грамот'й.

Письма́чка—грамот'йка.

Письма́цький—литераторскій.

Письме́нний—образованный, грамотный.

Письме́нство—грамотность.

словесность, литература.

Письмо, писання—писаніе. *Святе Письмо*—Священное Писаніе.

Письмовець—писатель, литераторъ.

Піяк== 1) дурійца, голубецъ лахачі, лохач. См. Д. Г и Л. 2) Мужичка п'яница.

Піяка—женщина-п'яница.

Піятика—п'янство.

Плав—теченіе.

Плавний—(акт. сл.) походъ исполненный на пароммахъ. См. у Величка.

Плāvник—родъ судна.

Плавушник—растение *Hottonia palustris* L.

Плāзка—клядка См. К.

На бережку у ставка, на плазочці у млинка. П'с.

Плазовати—ползать, карабкаться, тащиться.

Плāзоватий—плоскій, унижительный, пошлый.

Ой гань плāзовита! П'с.

Плаку́н—растение *Lytrum Salicaria* L.; иначе по-Украински—твердык, тройчак, залізняк червонний.

Коли хоч щоб усі тебе боялись то виріж з цего зілля криже (Хрест) і носи на шиі. Ще воно й красить. Дють стебло.

Плāск—плоскость, равнина.

Плāскій—плоскій.

Хто служить з ласки, того мішок плāскій. Посл.

Плāст—рядъ досокъ въ плотѣ.

Плāt—(акт. сл.) платѣжъ, налогъ, подать.

Плātний—получающій плату или жалованье.

Плаун—растение *Lycopodium clavatum*

Л.

„Не несить плауна в хату, бо буде драка.“

Плахта—родъ несшитой юбки, состоящей изъ 3-хъ полотнищъ шерстяной или же шолковой матеріи, прикрѣпленныхъ къ тѣлу, широкимъ краснымъ поясомъ, съ большими кнѣтьми, плахта одежда парадная и всегда бываетъ изъ самыхъ яркихъ цвѣтовъ. *Плахта*—дрѣвничка, *картачка*—клѣтчатая плахта; *плахта коврова*—плахта изъ гаруса или же изъ шерстяной матеріи.

Ой надівай дівчинонько,

Плахту-дрѣвничку:

Поведе тебе козаченько,

У нову світличку.

Ой надівай дівчинонько,

Плахту-коврову:

Поведе тебе козаченько

У нову комору. Пѣс

Плахтяний—плахтовый.

Плацина, плацизна—степь, равнина.

Україна розляглася скрізь плациною. Куліш.

Плащоватий, плащуватий—ходящій почти нагымъ, въ одномъ лишь плащѣ (говорится о цыганахъ.)

Плевел—растение *Lolium perenne* L и *L. temulentum* L.

Пленіпотенція—(акт. сл. plenipotentio) довѣренность. *Plenipotentio generalis*—довѣренность на веденіе всѣхъ вообще дѣлъ довѣрителя. *Pl. specialis*—довѣренность по одному какому-либо дѣлу.

Пленіпотент—(акт. сл.) повѣренный.

Плѣтатися-тьця—тяжело тащиться.

Плес—плоскость, долина.

Дід спустився з-гори плесу.

Стороженко.

Плѣскати—болтать, сплѣтничать.

Люде плещуть на неї казнацю.

Плѣскатися-тьця—плескаться, плеснуться.

Плѣтка—сплѣтня, ябеда.

Плигати—скакать, прыгать.

Плинути—течь, плыть.

Плеск—плескъ.

Плесті—плыть.

Плід—плодъ, фруктъ, потомство. *Ні роду, ні плоду.* Погов.

Плік—битва, сраженіе.

Плітка—рыба плотва, плотница.

Пліття, пліть—стебли, стебель.

Плітуха—дзвонки, повеліка, व्युणोक.

См. *Д. П.* и *В.*

Пліхи є—нар. хуже.

Пліхий—хужій

Плішт, пліштеваніє—шумъ, смятеніе.

Пліщиний—1) бесплодный. 2) Неосновательный, пустой.

Плюнни який наносити клевети.

Самойлович.

Плюскія—простое полотно.

Плюскіновий, плюскунний—холщевый.

Плюскаха—чанолоць, чанула, чирчак, занолоць. См. *Ч.* „худоба не їсть цієї трави.“

Плюхєсєнький—самый ручной.

Плюхий—смирный.

Плюхота—смирядѣ, смирный.

Плюхутка—хилий.

Плюхатися-тьця—оплошать.

Плюща—плоскость, поверхность.

Плющики—металлическія наконечники стрѣлъ.

Плющина—плоскость, равнина.

Плугач—орач. См. *О.*

Плужити—орать плугомъ, удобрять.

Поки щастє служити, поти приятєль служити. Посл.

Плутяга—плутъ, обманщикъ.

Плюва́ти — блѣвати, блюнути. См. Б.
Плюга́ва — негодница, подозрительнаго поведенія женщина.
Плюга́вий — непотребный, нечистый, оплѣванный.
Плюндрова́ти — опустошать, разорять; отъ Пѣмцаго plündern.
Плю́ск, **плю́скота** — шумъ отъ дождя.
Плю́снути — хлюпнути, хлюснути, См. Х.
Плю́сь — междоименіе выражающее, фиркъ, бултыхъ.
Плю́щ, **брі́ця** — растеніе Hedera Hellex.
Л.
Плю́щити — раздавить, плющить.
Плю́га — бѣдствіе, ударъ, нужда.
Плю́жка — посягательство.
Плю́ма — пятно.
Плю́мти — покрывать пятнами.
Плю́мка, **кля́мка** — щеколда, крючекъ у дверей.
Плю́мкати — чавкать.
Плю́ж — плѣск. См. выше.
Плю́скати, **плю́снути**, **плѣ́скати** — быть въ ладоши, аплодировать.
Вийшла доня на улицу в білі ручки плече. Пѣс.
Плю́совиця — пляска, танцы; балетная труппа.
Плю́ст, **плю́стир** — (Галицк.) медовые соты, иначе по Украински — *сті́льник*, *сті́нник*.
*Медовчик їде, віз меду везе;
 Батькові плястир, матері друшій,
 А дітям по пластирнятам.* Пѣс.
Плю́ха — большая бутылъ, сулея.
Плю́ц — пустое мѣсто, гдѣ было прежде жилье.
Плю́цек, **плю́цки** — (Галицк.) пирожки.
Плю́шка — фляжка.
Плю́ра, **пону́ра** — свинья.
Плю́ти — натягивать.
Плю́тися-тьця — противиться.

Против волі Гожої пнуци скоро зинси.
Плю́ — предлогъ за.
Плю́ба́ту — нар. по многу.
Плю́ба́кати — погугорить.
Плю́балакати — покалякать.
Плю́барі́тися-тьця — промедлять.
Плю́ба́тьківські — нар. по отцовски.
Плю́баченний — увидѣнный.
Плю́бачити — усмотрѣть, завидѣть, по-смотреть.
Плю́бачитися-тьця — увидѣться.
Плю́бати — валѣять, нагнуть.
Плю́бит — способъ, поводъ, причина, быть.
Плю́баванє — забота.
Плю́бвати — оббить сукномъ или матерією
Плю́бва́тися-тьця — доживать за кѣмъ, стараться, радѣть.
Плю́бити — поколотить.
Плю́бда́ш — бѣднякъ.
Плю́бдашка — бѣдняга.
Плю́бдѣ́нный — горемычный.
Плю́бдѣ́ний — побѣдный.
Плю́бдѣ́ник — побѣдитель.
Плю́бдѣ́ница — побѣдительница.
Плю́блѣ́ти — выблѣть.
Плю́блѣ́лий — поблѣднѣвшій, блѣлый.
Плю́блѣ́ти — поблѣднѣть.
Плю́бля — нар. около, возлѣ, вблизи.
Плю́бля́ний — наблѣнный, выблѣнный.
Плю́бля́ти — просить, умолять.
Плю́близу́ — нар. вблизи.
Плю́блуд́ний — пустой, негодный,
Люблять мене все поблудні.
Плю́бжѣ́ний — богобоязненный, честный.
Плю́бжѣ́но — нар. честнымъ образомъ.
Плю́бжѣ́ность, **плю́бжѣ́ність** — набожность.
Плю́борця — (акт. см.) сборщикъ податей.
Плю́братим — другъ, названный братъ.
Плю́братима — подруга.
Плю́братѣ́ство — братерство. См. Б.
Плю́бра́тися-тьця — 1) отправиться куда либо. 2) Вступить въ бракъ.

Побрѣхенька—враки, болтовня, пусто-
словіе, сказки, побасенки.
Побризки—бризки.
Побріховати—врать, лгать.
Побудка—инстинктъ.
Побури́ти—будить
Побури́тися-тьця — (акт. сл.) разорить,
угрожать паденіемъ.
Пов, пів—поль, половина.
Поваба—покушеніе, польщеніе.
Пова́битися-тьця—покуситься, осмѣлится,
повадиться.
Повабились на́ми
На мбву лукаву,
Затоптали, заклали
Козацькую славу.
П. Куліш.
Пова́га—уваженіе, почтительность, важ-
ность, вѣсь, сила.
Пова́гом—нар. медленно, тихо, важно,
неспѣшно.
Пова́дити—подѣйствовать, помѣшать.
Пова́жати—уважать, цѣнить.
Пова́жити—узнать вѣсь, развѣсить на
вѣсахъ тяжесть.
Пова́житися-тьця—посагнуть, дерзать,
осмѣлиться.
Пова́жний—почтенный, почетный, замѣ-
чательный.
Пова́жене писаніе ваше дойшло. Ор-
лук.
Пова́жно—нар. почтительно.
Повальник—поборникъ, послѣдователь.
Повальница — поборница, послѣдова-
тельница.
Пова́лени́й—щекатуренный.
Пова́лити—выщекатурить.
Повдень, південь—полдень; югъ.
Поведѣ́нція — поведеніе, обыкновеніе,
привычка.
Повелика—дзвонки. См. Д.
Пове́ри, поверт—поворотъ, возвратъ.
Поверну́ти—поверотить, возвратить.

Пове́рся—этажъ.
Повертати—возвратить, отдать.
Повертатися-тьця—возвращаться, идти
въ обратный путь.
Повесели́шати—повеселѣть.
Повесова́ти—отомстить.
Повзати—ползти.
Повзко́м—нар. ползкомъ
Пови́йма́ти—вынуть, отобрать овлад-
дѣть.
*Шклов колись новий,mano Лѣт. Са-
мов.*
Повиме́рѣжувати—вышивать узоры.
Сорочечки повиме́решовані усе різною
мережкою. Г. Барвінок.
Повимі́нѣвати—вымѣнять.
Повинни́й—должный, обязанный.
Пови́новати́ти—обвинять, осудить.
Пови́новати́в—родство.
Пови́новаче́ний—обвиненный, осужден-
ный.
Пови́прати—изгонять, выталкивать.
Пови́ндолювати—выполоть огородъ.
Повислу́ховати—выслушать.
Повяти—пеленать.
Повите—пелѣнки, повигіе.
Батько в повитку, а син тійшов по
світі. Загадка. Дымъ.
Пові́вати—повѣвать.
Пові́д—поводъ, уздечка.
Узяв коня за пові́д.
Пові́дани́й—повѣданный, рассказанный
Пові́дати—повѣдать.
Пові́дач—рассказчикъ, повѣствователь.
Будь добрим послушачом будеш доб-
рим повідачом. Посл.
Пові́дачка—повѣствовательница.
Пові́дь—поливода. См. выше.
Повій—кустарное растеніе *Lycium bar-*
barum L.
Повійка—плющъ *Convolvulus* L.
Пові́лиця—растеніе *Cuscuta Epelinum*
Wahl.

Повіт—1) Сарай. 2) Уѣздъ, подраздѣленіе воеводства; 3) Волость, часть уѣзда, имѣющая центромъ какой нибудь городъ или мѣстечко. Въ послѣднемъ значеніи слово это попадается преимущественно въ древнихъ актахъ.

Повітка — сарай. *Казала стоючи під повіткою.* Пѣсн.

Повітовий—уѣздный.

Повітря—воздухъ, атмосфера.

Повітчик—низшей степени бюрократъ.

Повішати—повѣшать, повѣсить.

Півк—полк. См. ниже.

Повкладати—уложить, укласть, одолѣть; отправить на тотъ свѣтъ.

Повковий—полковой, областной, провинціальный.

Повкондія—полуендова.

Повкоби—півкоби. См. выше.

Повковник—полковник. См. ниже.

Повкоництво—постъ военного избирательнаго губернатора и командующаго войскомъ округа въ гетманщинѣ.

Півкупі—нар. совмѣстно, кучею.

Повлокта, півлокта—полулокоть мѣра длины.

Повміток, півміток — полумотокъ нитокъ.

Повний—полный.

Повнісінький—полнѣйшій, самый полный.

Повнісінько — нар. совершенно полно, биткомъ.

Півно, півненько—нар. полно, полненько.

Повнобкий—полный, жирный.

Повновидий—полнолицый.

Півнява—полнота, избытокъ.

*У повняві дізнає недостатку,
Всі злигодні підіймуця на ёго.*

П. Ратай.

Пововтузитися-тьця—повозиться, помучиться, потрудиться.

Повод—(акт. сл.) истецъ.

Поводатор, поводири—вожатый, руководитель, проводникъ, особенно у слѣпыхъ нищихъ. *Лрників.*

Поводбивати, повідбивати — бить, прибить кого.

Поводітися-тьця—происходить, случается, обходиться, имѣть обращеніе съ кѣмъ.

Отсе часом поводитиця у панів.

Небачивши сільского люду, як він поводиться по між собою.

П. Куліш.

Поводлежати, повідлежувати—отлежать бока.

Поводова сторона — (акт. сл.) сторона начавшая дѣло.

Повожєне—поживаніе, состояніе, положеніе, житье-бытье.

Півоз—эпизжъ.

Повѣзка, повозщина—тѣлега, тѣлежка.

Поволивати—(акт. сл.) призывать, жаловаться.

І на суд страциний поволиваю такого кожного з братії, котрий би мав старшого в зневазі мати.

Ил. Торський. Густынск. Лѣт.

Повблівщина, полѣвщина, поволцизна —(акт. сл.) налогъ на крестьянъ въ пользу владѣльца, съ принадлежавшаго имъ рогатаго скота.

Повблний — охотный, добровольный, свободный, *Часу повольного не маю Величко.*

Повдльность—(акт. сл.) готовность, покорность. *Повдльность свою объяви.* Марковичъ.

Поворѣзка—снурокъ, подвязка.

Поворотники—тропики.

Поворѣчати—поворачивать; имѣть на мѣреніе.

Поверу́шити—трогать, прикасаться.

Поврива́тися-тця—порваться. *Жили ми ся повривали.* П'єс.

Повстанець—мятежникъ, инсургентъ.

Повстанка—мятежница.

Поста́ння—востаніе, революція.

Поста́ти—возстать, возмутиться, под-
няться.

Побетка, повести́на—войлокъ.

Пове́сть—шерсть.

Повста́гливий—воздержный.

Повста́гливость—воздержность.

Повста́гнути—воздержать, удержать.

Повста́гну́тися-тця—воздержаться. *Не-
повста́гнулися от чиненія кривд.*
— Величко.

Повста́ний—войлочный, шерстяной.

Повсякча́сний—ежевременный.

Повта́ляра, півта́ляра—полталера.

Повтора́, півтора—полтора.

Повторі́е—нар. вторично, второй разъ.

Писано повторіе.

Пострача́ти—погубить, потерять, пстре-
бить.

Повтрета́, півтрета́—два съ половиною.

Погула́ти—поборотъ, одолѣть.

Погу́ль—оргія, кутежъ.

Погадати́—ворожить, подумать, размы-
слить, поговорить.

Погальмева́ти—останавливать.

Поба́ний—скверный, гадкій, языческий.

Поба́нии, поба́нецъ—язычникъ; негод-
никъ.

Поба́нка—язычица; негодница.

Поба́но—нар. скверно, гадко. *Побано*
Тетяно. Погов.

Поба́нь, га́нь—мерзость, дрянь.

Поба́ньбити—осрамить.

Поба́няйло, погонич—кучеръ, погон-
щикъ.

Поба́рда—презрѣніе.

Поба́рікати—сердиться, бранить, выго-
варивать.

Погли́нути—поглотить, проглотить.

Поглу́свати—надсмѣяться.

По́гляд—взглядъ, обзоръ, обзорѣніе.

По́гляд на Українську словесність.

Куліш.

По́глядати—поглядывать, смотре́ть.

По́глянути—взглянуть.

Погоди́ти—благопріятствовать.

Погоди́тися-тця—условиться, догово-
риться.

Пого́дний—удобный, *погодний час*—
удобное время.

Пого́дно—нар. удобно.

Погодо́вати—покормить.

Пого́жий—благопріятный, попутный.

Поголове́, поголовний плат—(акт. сл.)
поголовная подушная подать.

Поголо́ска—молва, слухъ.

Погомо́нити—поготорить, поговорить.

Пого́бець—погонщикъ.

Пого́ничка—погонщица.

Погорди́ти—пренебречь, презирать.

Погори́лець—человѣкъ у котораго по-
жаръ истребилъ имущество.

Погоржа́—пренебрежение.

Погоржа́ти—пренебрегать.

Погре́б—(акт. сл.) похороны, погребе-
ніе.

Погре́бати—пренебречь.

Погрѣ́жка—(акт. сл.) угроза.

Погрѣжка шведа на цесарію.

— Величко.

Погрѣ́жовати—грозить, угрожать.

Погрѣ́зливий—грозный.

Лісок почорнілий у мраці сумує,

Борей з півночі погрѣзливий дує.

I. Верхратський.

Погуба́—смерть, убійство, потеря.

Погуби́ти—растерять.

Погукну́ти—окликнуть, позвать.

Погуля́нка, погуля́нь—пирушка.

Погу́тка—поговорка, извѣстіе, слухъ.

Поданє, поданіє-я, подаваніє-я—даєніє.
милостыня; жалованная грамота.
Подароватися-тьця — простити другу
другу.
Подарувати, подаровати—подарити.
Податок—подушное, подать.
Подачка—сборъ, дань съ крестьянъ.
Подвідчик—фурманъ, извозчикъ.
Подвоеводій—(акт. сл.) урядникъ, и-
справлявшій должность воеводы въ
случаѣ его отсутствія, назначался
онъ воеводою.
Подголювати, підголити—съ низу под-
брить.
Подгорці—жители Подгоріи.
Поддаше, піддаша—крыша надъ крыль-
цомъ.
Подлубовик — грибъ *Boletus pachypus*
Fr.
Подѣйзренє—(акт. сл.) подозрѣніє.
Подѣйзрѣти—(акт. сл.) подозрѣвать.
Подѣйзрѣний—подозрительный.
Подѣйковати — думать, говорить, пред-
полагать *дейко*, т. е. авось.
Подѣйшлий—(акт. сл.) 1) много ходив-
шій. 2) Пожилой.
Подѣкуди—нар. Кое-куда.
Подешнеревати—отчаяться.
Подзбр—подозрѣніє, сомнѣніє.
Подзвін, подзвіне, подзвінє—плата за
трзвонъ по покойникъ и самый
трзвонъ.
Подзбрний—подозрительный.
Подзорним і завикладним стилем.
Величко.
Подивитися-тьця—посмотрѣть.
Подивовати—удивиться.
Подийматися-тьця—подниматься.
Подийма, подійма—дворъ, домъ съ ды-
мовою. трубою.
Подимє—подворная подать.
Подивовати—удивиться.
Подінути, подіти—дѣвать.

Подінутися-тьця—дѣваться, подѣться.
Подія—1) поступокъ, продѣлка. 2) Пор-
ча отъ колдовства.
Подіяти—подѣлать, совершить.
Подлуг, ведлуг—акт. нар. по силѣ, въ
силу.
*Подлу вірності нашої і уряду при-
сяженого ознаймуємо. Универсалъ.*
Подмареник — растеніе *Salium rubioi-*
des L.
Подіпріинципа—Малороссійскія губер-
ніи прилегающія къ Днѣпру на пра-
вой сторонѣ.
Подоба—сходство, видъ, приличіє.
Подобатися-тьця—правиться.
Подобгати—поджечь подъ себя ноги.
Подобєньство—подобіє.
Подобно—нар. вѣроятно, кажется.
Того ж року подобно преставився.
Подоглѣжуватися-тьця — приглядѣться,
всмотрѣться.
Сокотухи наші до всѣю подогле-жу
вались. Ганна Барвінок.
Подождати—обождать.
Подбл—нижняя часть женской рубахи.
Подбліє, Подолія, Поділле—Каменецъ-
Подольская Украина.
Подолішник—підлистяк. См. выше.
Подблля—шлейфъ.
Подорішник—тоже что и *подолішник*.
Подорбжжя—путешествіє.
Подорбжжик—растеніе *Plantago lanceo-*
lata и *P. major L.*; иначе по-Укра-
ински — *дорожник, собака язички,*
стягач, попутник, ранник.
Подорбжжій — проѣзжій, путешествен-
никъ.
Подосиновка—грибъ *Boletus aurandia-*
cus Schiff.
Подратовати—подразнить.
Подружки — подружки невѣсты на ея
сватѣбѣ.

По-дру́зський—нар. по-дружески, потоварищески.

Подр́пати—поцарапать.

Подсіток, підсіток—подрѣшето; сосудъ подъ рѣшетомъ при какой либо-работѣ.

Подскарбій—(акт. сл. podskarbi) казнохранитель, казначей. *Подскарбій коронний*—такъ назывался главный чиновникъ по завѣдыванію государственными доходами, Министръ Финансовъ.

Подстароста—(акт. сл. podstarości grodzki) чиновникъ, назначавшійся градскимъ старостою и исправлявшій въ его отсутствіи его должность.

Подстаростій—(акт. сл. podstarości) приказчикъ, управлявшій помѣщичьимъ имѣніемъ.

Подстолій—1) *великій*—должность при королевскомъ дворѣ; 2) *земскій*—почетный титулъ, не сопряженный ни съ какою обязанностию, жалуемый королями дворянамъ. Подстолій былъ въ каждомъ повѣтѣ.

Подсудок, підсудок—(акт. сл. podsedek) членъ суда, участвовавшій вмѣстѣ съ подвоеводіемъ, судьей и писаремъ въ рѣшеніи дѣлъ.

Подувати—распредѣлять добычу и военно-плѣнныхъ между воинами. *Сірко, зближившись до Січи, все військо свое здобичами і користями Кримськими подуванив.* Величко.

Подужати—одолѣть, опилить, побороть.

Подужий—мощный, могущественный.

Подужовати—преодолѣвать, брать перевѣсъ, опилывать.

Подупадлий—(акт. сл.) устарѣвшій, обѣднѣвшій, упавшій.

Подуріти—сума сойти.

Подути—быстро побѣжать, скоро пойти.

Подіяка, подякованіе—благодарность, благодареніе.

Подяковати—поблагодарить.

Пожаданний—воздѣленный.

Пожадати—сильно желать.

Пожадливість—жадность.

Пожаковати—разорить, опустошить.

Пожалітися-тьця—пожаловаться.

Пожалковати—пожалѣть, поскуниться.

Пожалковатися-тьця—пожаловаться на кого въ чемъ-либо; жалиться. *Пожалкувався та нічого невідяв.* *Пожалковався Бог над рака, дав му ззаду очи.* Посл.

Пожалувати—подарить, наградить.

Пожари́на, пожарище—мѣсто послѣ пожара, пожарныя развалины.

Пожартовати—пошутить.

Пождати—подождать.

Пожѣга, пожежа—пожаръ, зарево, зажигательство, огонь, горѣніе. *Пожежа скрізь за горою дуже жевріє.*

Пожеганіе—благословеніе, прощаніе.

Пожегатися-тьця—прощаться, раставаться, благословить.

Поженѣмося—погонимся; отъ глагола *погнатися-тьця.*

Поженімося—оженимся.

Пожитѣчний—полезный, выгодный.

Пожитки—угодья и доходныя статьи имѣнія.

Пожитковати—воспользоваться. *Хотів добрами моїми пожитковати.* Величко.

Пожіток—(акт. сл.) употребленіе, польза, выгода.

Пожичити—пожелать.

Поз—позв, поуз. См. выше.

Позабігати—предупреждать.

Позавчѣра—нар. третьяго дня, позавчера.

Позавчбрашній—позавчерашній, третє-дневний.

Позагáнювати—1) перепортити, засквернить. 2) Побраковати.

Позадавати—причинити.

З свѣта зонили, або рани позадавали. І. Гусак. 1684 г.

Позаквічбаний—убраний цвѣтами.

Позаквічовати—убрати цвѣтами.

Позанапрáсно—нар. напрасно.

Позаплішовати—укрѣпити.

Позаполдсковати—полоскати.

Позасівати—засѣяти.

Позаставляти—заложити, отдати подь залогъ.

Позаторік—нар. позапрошлый годъ.

Позаторішній—позапрошлогодній.

Позацвітати—заплѣсневѣти.

Позачиняти, позачинювати—затворити, закрыть.

Пбзва—судебный процессъ, призывъ съ судъ.

Позваний, позвана сторона—отвѣтчикъ.

Позверховність—поверхностность.

Позверховне—нар. слегка, поверхностно, только для виду.

Поздорбкати-ся-тьця—пожелать добро-го дня, поздравствоваться.

Позем—небесхл. См. *Н.*

Поземний—горизонтальный.

Пбземне—нар. горизонтально.

Позивати—просити на кого въ судѣ.

Позивати-ся-тьця—тягаться, съ кѣмъ по судамъ, имѣти съ бѣмъ тяжбу.

Позичений—взятый въ займы.

Позичати—осуждать, дать или братъ въ займы.

Позичити, позичити—пожелать.

Позичка—заѣмъ, ссуда.

Був голосок, та позички зѣли.

Т. Шевченко.

Позирати—посматривать.

Позисканє—достиженіе, выигрышъ, улучшение.

Позіх—зѣвокъ.

Позіхати, позяхати—зѣвать съ просо-нокъ.

Позлюцістий—позолоченный.

Позморщовати—поморщити.

Познати, пізнати—взнати познати.

Позневажати—оказывать неуваженіе презрѣніе.

Пбзній, пізній, піздній—поздній.

Позно, пізно, пізенько, пізнесенко—нар. поздно.

Пбзов—требованье явиться въ судъ для отвѣта. *Позов заложити*—завести процессъ. *Позов-ад-кассандум*—позовъ по кассационной жалобѣ, на состоявшееся уже рѣшеніе.

Пбздревати—спать на зарѣ.

Пбздрний—славный, достойный зрѣніи. *Іхав на коні барзо позорнім.*

Ханенко.

Пбзтнзати—посрубивать, обрубить.

Покабанищина—пошлина съ мельницъ.

Дозорця вимагав покабаницини в млинах. Маркович.

Показити-ся-тьця—сбѣситься.

Покаляти—испачкать замарать.

Покарббваний—нарѣзанный чертами.

Покарбовати—нарѣзати черты.

Покартати—побранити.

Покарявити-ся-тьця—потрескаться, по-корчвиться отъ засухи.

Поквѣнити-ся-тьця—польститься, пова-диться, посягнуть.

Поквблом—нар. тихо, неспѣша, медлен-но, кое-какъ.

Покенковати—подурачить.

Пбки, допбки—предлогъ пока.

Покідь, покідька—вздоръ, ничтожность, заброшенная вещь.

Ще воно не покідька. Шкода гро-шей на таку покідь тратити.

Покіль?—нар. до какихъ поръ? покуда?

Покірний—покорный, послушный.

Покірність, покірливість — покорность, послушаніе.

Покладати—принимать, покладать.

*Мусимо зносити і на себе покла-
дати.* І. Гусак. 1684 г.

Посласти—рѣшиться, вознамѣриться.

*Поклав в першу неділю сватів за-
силати*

Поклізати—уходить.

Поклякнути—гнуться, нагибаться.

Покоєвий—камердинеръ.

Покоївка—камеристка, горничная.

Поколихати, поколихнути—покачать, по-
колыбать, покачнуть, пошатнуть.

Поколющина — пошлина при переѣздѣ
черезъ мостъ и при перевозахъ.

Поковати — *поконати правом* — закон-
нымъ образомъ доказать. чью-либо-
вину, или неправоту въ тяжбѣ.

Покора—покірность. См. выше.

Покос — ряды только что скошенной
травы.

Покострубачити—сомять, взбешивать.

Покот—кличка собачья.

Покоти-поле—перекоти-поле. См. выше.

Покотиться-тьця — 1) котиться. 2) Ро-
дитъ дѣтеншей.

Покотібло—кружало.

Покбтом—нар. вповалку, лоскомъ.

Зійшло сонце—ляшки-панки

Покотом лежали. Т. Шевченко.

Всі вороти покотом полягли.

Величко.

Покохати—полюбить.

Покбшаний—склокоченный.

Покоштовати, покоштувати — попробо-
вать, отвѣдать.

*Покоштовавши сказали: дай Боже
і на той рік діждати!* Квітка.

Покрѣщати—похоронѣть.

Покраїний—изрѣзанный на куски.

Покраїти—порѣзать на куски.

Покрѣвний—родной.

Покритка—крытка.

Покроїстий—разноцвѣтный, различ-
ный.

Покуса—искушеніе, соблазнъ.

Покута—эпитемія, покаяніе, наказаніе
за грѣхи, наложенное духовникомъ.

Покутій—угловой, образной.

Покутнє вікно—окно близь образного угла

Покутівати—каяться во грѣхахъ.

Покуття—Буковина.

Побуть, покуття — посадъ, образной
уголь. красный уголь.

Покуховис—пошлина съ напитковъ.

Полáгодити—починить, привести въ по-
рядокъ.

Полáгодиться-тьця—исправиться, приго-
товиться.

Поланати—схватить, пощупать

Винних поланати і кару чинити.
Величко.

Поланцем—нар. ощупью.

Чого треба той поланцем намацаєм.

Полáта—(акт. сл.) хранилище.

*Полáта монастирська зовсім згорі-
ла.* Густ. Лѣт.

Полáйти—побранить.

Полба—растеніе *Triticum Speltar* L.

Полева гречка—растеніе *Capsella Bur-
sa pastoris* Moench L.; иначе по-
Южно-русски—*помолочник, сиріки.*

Полева горчиця — растеніе *Sisymbrium*
Sophia L.

Полева мята—растеніе *Mentha arven-
sis* L.; иначе по-Украински.—*драго-
люб, кіньска мята.*

Полева нехворощ—растеніе вѣничеп
Artemisia scoparia Waldst et Kit.

Полева осока—каразина. См. К.

Полева рожа—растеніе *Lavatera Thuringia* L.

Полева сосонка—хвощъ *Equisetum arvense* L.

Полюбавис—охота.

Полевий гірчак — растение *Malachium aquaticum* Fries.

Полевий ленок, пужник—растение *Turritis Glabra* L.

Полеві кісточки—растение *Poligata vulgaris* L.

Полеві сокірки—козѣлки. См. К.

Полеві чернобривці—травянець. См. Т.

Полѣгка—облегченіе. Величко.

Полегчати—(глагол. безлич.) сдѣлаться легче.

Полѣнути—1) полетѣть 2) Отправиться скоро.

Осідлав коня рябого, поленив в Теплиці. Макаровський.

Полецѣнс—(акт. сл. polecenie) препорученіе, наказъ, распоряженіе, приказаніе.

Видан универсал пану Стефановичу з полеценем розизку в полку П. о грошах.—По которой їх супликі заліцал (Гетьман) Писареві і Бунчучному кріпости розсмотріти. Пан Полуботок з полеценя Ею Вельможности відал і управовал. Хапенко. Полецам баченню і увазі вашим. Юрій Хмельницький.

Поліва—эмаль, глазурь, краска олійна на глиняной посудѣ.

Полівода—весеній разливъ рѣкъ.

З дня Св. Юрія поливода починає спадати. Гатцук.

Полівняний—муравленый, вылуженный съ глазурью. *Полівняний горшок*—горшокъ окрашенный глазурью.

Полінути—поленути. См. выше.

Полискотати—пощекотать.

Поліскуватися-тьця — блестѣть, сверкать.

Поліця—полка, ріоль.

Полій—блеховник. См. Б.

Полік—пзлѣченіе; исправленіе.

Полінець—растение *Artemisia austriaca* L.

Поліноватися-тьця—облѣниться.

Полінь, полинь—растение *Artemisia absinthium* L.

Полісея—Полѣсье.

Політіковѣтися-тьця—1) говорить о политикѣ. 2) Уचितво обращаться.

Вони політикуються, а нишком читають. П. Куліш.

Політічний — приличный, привѣтливый, учтивый.

Політованіе — (акт. сл. politovanie) состраданіе.

За яке з політованяє оказане над ними в таком утрапеню Милости...

Гр. Самойлович.

Полічати—вмѣщать.

Полічек—(акт. сл. policzek) 1) сторона. 2) Пощечина.

І полічком данім шкаредні обезчестивши. Величко.

Полічити—сосчитать.

Полішис—поличное, на лицо

Полк, полк—такъ назывались малороссійскія провинціи во времена гетманів; при гетманѣ Богданѣ Хмельницкомъ *Україна Обнихъ Сторонъ Дніпра* была раздѣлена на 17 полковъ, а Запорожье на паланки или округа.

Полковник — правитель полковой области, избиравшійся вольными голосами полковой рады пожизненно, въ званіи своемъ онъ утверждался гетманскимъ универсаломъ, а въ управленіи своемъ отдавалъ отчетъ полковой радѣ или провинціальному парламенту, который ограничивалъ его власть. Полковнику принадлежала судебная, административная и исполнительная власть въ провин-

цій, а равно и командованіе войсками своей области; когда онъ отлучался изъ управляемаго имъ полка, то управление дѣлами передавалъ *Полковнику Наказному*; или вице-полковнику, при отлучкахъ онъ оставлялъ всегда свои клейноды тѣмъ лицамъ, которые заступали его мѣсто, ибо безклейноднаго уполномоченнаго не признавали за власть. Власть полковниковъ (какъ и воеводъ въ Сербіи) какъ и власть самаго главы Украинско-Запорожской Земли гетмана была пожизненною, но непреемственною въ потомствѣ; гетманъ могъ могъ смѣнять и предавать суду полковниковъ; но въ послѣднее время гетманіи, при гетманахъ Скоропадскомъ, Апостолѣ и Разумовскомъ, полковники только по имени были подчинены гетманскому *реименту*, а въ сущности въ дѣлахъ своихъ полковъ были независимыми правителями. Иные полки были таковы, что выставляли отъ 40 до 50 тысячъ войска, а по величинѣ своей областной территоріи далеко превосходили многіе герцогства и княжества современной намъ Европы.

Полдѣва—мякина.

Полбѣй — 1) мякинный. 2) Имѣющій цвѣтъ мякины.

Вони же мої половини. Пѣс.

Половѣця—половина.

Половѣти—согрѣвать.

Полѣвѣцѣя, полуцѣця, полѣвѣця—дикорастущая клубника *Fregaria colli-*
na L.; родъ земляники.

Полѣг—равнина, низменность.

Полѣмѣя, полѣмѣя—пламя.

Полѣвѣцѣя, полѣвѣцѣя—плѣвѣцѣя.

Полѣвѣти—плѣвѣти, брать въ плѣвѣ.

Полѣвѣця — прорубъ на льду рѣки, полѣвѣця.

Полѣвѣцѣя—тѣця—1) мыть, полѣвѣцѣя.
2) Грабить.

Орди полѣвѣцѣя і ясир брали.

Величко.

Полѣхати—пугать, страшить.

Полѣхати—тѣця—пугаться.

Полѣхлѣвѣй—робкій, боязливый.

Полѣ, полѣ—1) половина; *розбити на полѣ*—разрубить на двое. 2) Продолговатый кусокъ говядины, солосолонины, также, жирная часть оной, окорокъ.

Полѣ ніхто не мастить. Посл.

На той бенкет комара з мурахи вбили,

Чотири повті солонини з них нар-
били

Сто ковбас начинили,

Головизку узвдили,

Схаби пропікали,

Гостей пріймовали. Пѣс.

Полѣвѣцѣя, півѣвѣцѣя — старинная польско-литовская монета, въ одинъ гульденъ или 65 коп. сер.

Полѣдень—полдень, полдникъ.

Полѣдѣвати—полдничать.

Полѣдрабок—бокъ малороссійскаго воза.

Полѣвѣцѣя—крестьянскій оброкъ по одному грошу съ лѣвѣ.

Полѣвѣцѣя—глиняная тарѣлка.

Полѣвѣцѣя—растеніе *Trifolium montanum* L.

Полѣвѣця—земляника.

Полѣвѣцѣя—шляхтичъ.

Полѣвѣця—30 Іюня, праздникъ собора 12 апостоловъ. *Скоілось на самого Полѣвѣця.*

Полѣвѣцѣя—старинная волнистая лоснящаяся шелковая матерія, родъ гроденаля только поплотнѣе.

Полѣвѣця—1) потачка, потворство, посла-

- бленіє. *Щоб нікому польи не дав.* 2) Льгота. 3) Подкладное бревно, для скатыванья колодь.
- Полюбляти**—любить
- Полюбовниця**—облюбовенниця. См. О.
- Полюваннє**—охота на дичь и звѣрей.
- Полякати**—пспугать.
- Помазанець**—помазанникъ. *Яко помазанцю Божею.*
- Помазатися-тьця** — недавно сдѣлаться бариномъ.
- Помайнувати**—побрестъ, удалиться, уйти
- Пома́лу, пома́леньку**—нар. тихо, осторожно.
- Помандровати**—отправиться въ путь.
- Поманути**—сманить.
- Помарніти**—исхудать, исцхнути.
- Пома́цати**—пощупать, найти.
- Помацьки**—полаицемъ. См. выше.
- Помело**—метла, голикъ.
- Поме́нє**—назваііе, наименованіе.
- Поме́нити**—именовать.
- Померѣжити**—пестритъ, испещрить.
- Померлий**—умершій.
- Помешка́є**—(акт. сл.) житіе-бытїе.
- Доброго помешканія всімъ вашимъ милостямъ упрійме жєласємъ і спріємъ.*
- Гетьман** Скоропадський.
- Помидори** — патлажаны *Lycopersicum esculentum* Mill.; *помидори сині*—спіє патлажаны L.; *malandenum*. Mill.
- Помикати**—устремляться въ высоту.
- Висще як орел помик,*
- Птах маленький королєк.*
- І. Верхратський.
- Помилитися-тьця**—ошибиться.
- Помилка**—ошибка, промашка.
- Помилятися-тьця**—ошибаться.
- Поминя́льниця, поминя́ник, поминя́ник**—синодикъ, поминальная книжка.
- Поминки**—панихида.
- Поміж**—нар. между, въ срединѣ.
- Помі́рковати**—размыслить, разсудить.
- Помі́рно**—нар. умѣренно.
- Помі́рья**—эпидемія, моръ.
- Челядниківъ вилюбить помірья,*
- І вдови їх слѣзами не заплачуть.*
- П. Ратай.
- Помі́ст, помі́ст**—поль, палуба.
- Помі́ч**—помощь.
- Помі́яти**—смѣть, помять.
- Помі́вка**—помолвка.
- Помі́вкнути**—помолчать, умолкнуть.
- Помога́й-Бі**—помоги Господи.
- Помога́ч, помочник**—сообщникъ, соучастникъ.
- Помо́рхлий**—поморщенный.
- По́мєта**—мєсть, мѣщеніе.
- О який вивороти немає ясновельможний Гетьман урожатися і помєти чинити.* Орликъ.
- Пому́шор біла**—(Бессар. сл.) черная смородина *Rhus rubrum* L.; *помушор нєру*—черная смородина *Ribes nigrum* L.
- Понадитися-тьця**—повадиться.
- Поназбі́гатися-тьця** — сбѣжаться, столпиться.
- Понакарб́дувати**—часто отмѣчать.
- Понастанові́ти**—наставить, назначить, избрать.
- Понахана́ти**—нахватать.
- Понахиля́нний**—привороченный. См. выше.
- Понахиля́ти**—приворотить, склонить на свою сторону.
- Понєваж**—потому что.
- Понєві́рїтися-тьця**—нести на себѣ всеобщее презрѣніе.
- Понєді́лок**—понедѣльникъ.
- Понєді́лковати, понєді́кувати**—поститься по понедѣльникамъ, что дѣлають часто старухи въ Украинѣ.
- Понє́хати**—пренебречь, оставить.
- Поні́ти**—пріуныть.

Попіваж—поневаж. См. выше.

Попітовати—отні́кватися.

Попочі—нар. ночью, въ потьмахъ.

Попочлежник—стражъ, пастухъ стере-
гущій по ночамъ стадо.

Попудливий—неподатливый, упрямый.

Попудливість—неподатливость.

Попура, пю́ра—1) сви́ля. 2) Угрюмый,
пониклый челове́къ.

Попу́рий—мрачный, угрюмый, пониклый.

Попу́ритися-тьця — поникнуть, бытъ
угрюмымъ.

Попя́ти—взять, стяжать, заслужить.

Попя́тися-тьця—вступитъ въ бракъ.

Пообі́рати—обобрати.

*Драпівці пообїздили вам ший і ху-
добу ваші всі пообірали.* Универсалъ
Петрика.

Пообшарнований—ободранный, голый.

Поодтя́нати—отрубить.

Пооса́жувати—заселить, поселить.

Пона́дя, пона́диха—жена или вдова свя-
щенника.

Пона́нячитися-тьця — заразиться бар-
ствомъ.

Пона́рти—1) двигать впередъ. 2) Про-
должать, что либо. *На попарте*—
къ продолженію, къ поддержанію.

*В нашій справі на попарте оної
постановили.* Орлик.

Пона́с—кормъ, кормленіе, отдыхъ.

Сивий коню, тяжко тобі буде:

Поїдемо разом з вітромъ,

Попасу не буде. Пѣс.

Пона́сання—пастбище.

Пона́сати, пона́сувати — кормить на
пастбищѣ лошадей или воловъ.

*Завітав я до веселої козачої хати
попасувати коні.* Куліш.

Пона́ски—нар. идти поѣдая траву.

*Отара ж попаски попхалась нав-
маня.* І. Гребінка.

Попеля́стий, попеля́стий—сѣрый.

Поперево́дити—промотать.

Попе́реду—нар. сначала, прежде, впереди
Посамапереду дружко коровай несе.

Попе́рѣк — поясница, крестецъ, попе-
рекъ.

Попи́льнува́ти—поберечь.

Пі́пис—(акт. сл. *poris*) реестръ, ка-
дастръ. *Піпис люду.* 2) Списокъ
лицъ, состоящихъ въ извѣстномъ.
отрядѣ войска, въ „хоругви“; 3)
Смотръ какого-либо военного отря-
да или посполитого рушенья.

Попита́ти—спросить.

Попі́вна—дочь священника.

Попі́вський—священническій.

Попі́дті́нню—нар. по подѣ плетнями, по
подѣ тынами.

*Пішла мати на старість попі́д-
ті́нню собак дражнить бо діти лихі.*

Пі́біл, пі́пел—зола, прахъ, пыль.

Поплаве́ць—поплавокъ.

Попле́чник—помощникъ, подручный че-
лове́къ.

Поплі́нути—поплыть.

Пі́пліч—нар. объ руку.

Поплі́чний—равный, тождественный.

Поплі́чник—ровесникъ, помощникъ.

Пі́білчнина—ровесница, помощница.

Попло́шитися-тьця, попло́шатися-тьця—
струсить, растиряться.

Попля́мкати—почавкать губами.

Попоби́ти—поколотить.

Попове́ гуменце—растеніе *Taraxacum*
officinale Wigger.

Поподби́вати, поподби́вати—подбить.

Поподперезу́вати, поподперезу́вати—под-
поясать.

Попога́рікати—посердиться, побранить.

Пополотні́ти—поблѣднѣть.

Пополо́хати, пополо́шити—испугать, на-
пугать.

Поподнеді́лковати—попостыться въ поне-
дѣльники.

Попобратися-тьця—похозяйничать.

Попобрєскати—спрыснуть.

Поприсєженє—(акт. сл.) присяга, клятва.

Поприсирнювати—разослатъ для сушки.

Що поприсирнювано, а дощ накрапа поприбіра. Номис.

Попровѣдити—отправить. *Пообіди попроважено.* Ханенко.

Попрогѣлювати—прогнать.

Попрокидѣтися-тьця—проснуться, прокинутъся.

Попроміювати—промѣнять, растратити

Попсований—испорченный.

Попеувати—испортити, сломать, изгадити.

Пѣпуск—попущеніе, потачка.

Попутник—растеніе *Plantago major* L.

Попьяти—напять, натянуть.

Попьятися-тьця—потянуться, лѣнливо уйти.

Порабовати—поработити, разграбить, обобрать.

Порáда, порáдонька—совѣтъ, утѣшеніе.

Порáдити—посоветовать, утѣшить, помочь.

Порáдитися-тьця—посоветоваться, утѣшиться.

Порáдний—утѣшительный.

Порáдник—совѣтникъ, утѣшитель.

Порáдниця—совѣтница, утѣшительница.

Порáдок—порядокъ.

Порáжати—порáдити. См. выше.

Порáза, порáзка—пораженіе, разбитіе.

Порáжник, порізник—подорожникъ *Plantago lanceolata*.

Пѣранне-я—хозяйничанье, приготовленіе, прибиранье.

Пѣрати—кончать.

Пѣратися-тьця—заниматься хозяйствомъ, готовить, приводить въ порядокъ, стряпать кушанье

Поратовати, порятувати—защитить, помочь.

Поратунок—помощь.

Пораховати, порахувати—сосчитать, посчитать.

Порахунок—расчетъ.

Пѣрая—порада. См. выше.

Пѣраятий—присовѣтованный.

Порáяти—присовѣтовать.

Порáятися-тьця—посоветоваться.

Порвати—разорвать, приподнять.

Пѣреготати—посмѣяться, похохотать.

Поррей, порр, праж—растеніе *Allium rosum* L.

Порѣмстовати—гнѣваться, сердиться.

Порѣпатися-тьця—потрескаться.

Поривати—1) восторгать, 2) Хватать, губить. *Недав возкам на дуб поривати.*

Пориватися-тьця—1) бросаться на что. *До шаблі пориваючися.* 2) Рѣшиться, отважиться на что.

Порівнути—потечь, двинуться, броситься.

Порихтовати—поправлять, мѣтить, прицѣливаться.

Порідшати—порѣдѣть.

Порізник—поранник. См. выше.

Порік—ропотъ.

Порікувати—роптать.

Порічки—смородина.

Поробити—1) надѣлать. потрудиться, заняться. 2) Околдовать.

Він не божєвільний, а то єму так чарівниця поробила, що розлюбив її.

Порѣжній—пустой.

Порожнованє—быть безъ дѣла.

Порѣжняя—пустота.

В порожняві він розпросторив сівер, Ні на чому важку повісив землю.

П. Ратай.

Порожняком—нар. по пусту, съ пустыми рукавами, ни съ чѣмъ.

Порєз влокатися-тьця—разобрестись.

Многі із драгунських тяжарів за Дніпро і в другий місяць порозволокалися. Скоропадський.

Пороздорівувати—роздарить, раздать.

Порозстановлювати—разстанавлять.

Порозтіціювати—тыкать по разным мѣстамъ, втыкать, всаживать.

Пороззіяляти—разинуть.

Порѣм, прѣм—плоть рѣчной.

Порѣснути—хлыснуть, бѣжать, разбѣжаться. *Всі пороснули в-ростити.*

Поросѣ, поросѣтко, поросѣточко—поросѣнокъ, поросѣночекъ.

Пѣрох, порѣшина, порѣшника—пыль, порошокъ.

Як порох у воці, так ти мені зо-сталася.

Порѣша—свѣжевыпавшій снѣгъ или утренняя роса, по которой охотники узнають слѣды звѣря.

Порѣщати, порѣщити—трещать, шумѣть, какъ мелкій дождь, также кричать, бранить.

Пориликник—растение *Verbena officinalis* L.

Порѣскати—броситься на кого. *Так у віці й порѣскає.*

Порѣський—живой, рѣзвый.

Портокаль—апельсинъ *Citrus Aurantium* Riss.

Поруга, поругонька—поруганіе, выговоръ, брань; изгнаніе.

Щоб Бог не давав Україні на позор та поруку невірних. Дума.

Пѣрукавічне—пошлина взимавшаяся при покункѣ и продажѣ имѣній, домовъ, заводовъ и при откупѣ питейной продажи водки, пива, меду, и пр.

Не малий приходи суть Пану Гетьману з порукашних і арендових. которі зо всіх полків і городів до рук єго приходять. В. Кочубей.

Пѣрух—движеніе.

Пѣрушник—растение *Centaurea Marschaliana* Spr.

Пѣрдковати—хозяйничать, проводить въ порядокъ.

Пѣрдний—исправный, чинный. *Збудоване порядне. Луцк. Брат. 1619 г.*

Пѣрдчик—распорядитель на сватѣбѣ.

Пѣсаг—приданное, вѣно.

Пѣсѣд—покутъ. См. выше.

Ти в мене пѣсаг самая. Пѣс.

Пѣсатити—взбѣситься, озлиться.

Пѣсѣр, пѣсѣра—ссора; неустройство, брань.

Пѣсѣритися-тьця—погрозить.

Пѣсѣдчити—посвѣдѣтельствовать.

Пѣсѣвити—посѣдѣть.

Пѣсилковѣтися-тьця—силиться.

Пѣсѣльщик—куррьеръ, посланецъ.

Пѣсѣпати—посыпать

Пѣсѣв—посѣвъ.

Пѣсѣдати—одолѣвать, овладѣвать.

Пѣсѣяти—посѣять.

Пѣсѣликѣти—посыывать.

Пѣсконь—конопля *Canabis sativa* L.

Пѣскорити—ускорить, поспѣшить.

Пѣскребок, пѣскрѣбки—негодный остатокъ, поддонки.

Пѣскромѣти—унять, усмирить.

Пѣслѣтися-ться—постилать, приготовить постель.

Пѣслизнути—исчезнуть.

Пѣслідок—разультать, послѣдствие.

Пѣсловниця—пословница; иначе по-Украински—*присловок, присловка, приповідка.*

Пѣсловник—лексиконъ, словарь.

Пѣслуга—служба, служеніе, услуга.

Пѣслухний—послушный, покорный.

Пѣслухнянство, пѣслухѣнство—послушаніе.

Пѣсля, після, опісля—нар. послѣ, потомъ.

Посмікати—дергати.

Посмівіско, посміховіско, посміховіще,
пбсмїх—посміяніе, посмішище, из-
дѣваніе.

Посміттюха, посміттюшка—птичка *Ala-
uda Cristata L.*

Посмішний—смѣшной, весѣлый.

Посмоктати—пососать.

Посмуговати—пополосать, поколотить,
побить до синяковъ.

Посніданок—завтракъ.

Поснідати—позавтракать.

Поснути—уснуть.

Посол—(акт. сл. *posel*) депутатъ отъ
воеводства на сеймѣ.

Посоловити—поблекнуть (о глазахъ).

З тьяна очі посоловім.

Посоромитися-тця—постыдиться.

Поспитати—спросить.

Поспів—пѣніе.

Поспівець—поэтъ.

Поспівний—поэтический, стихотворный.

Пбспїх—спѣхъ, поспѣшеніе.

Посповнїваний—исполненный, напол-
ненный.

Посповнївано—нар. исполнено.

Посповнївати, посповїяти—исполнить,
выполнить.

Посполїтак—крестьянинъ.

Посполїте рушення—возстаніе всего на-
рода; всеобщее вооруженіе.

Посполїтий—народный.

Посполїтка, посполїтачка—крестьянка.

Посполїтовати—(акт. сл.) 1) чернить
кого. 2) Имѣть обхожденіе, общеніе
съ негодаями.

*А хто би посполїтовав з тими
отлученними, посполу із ними осу-
дитця.* Чин. Львовск. Брат.

Пбсполу—(акт. сл.) вмѣстѣ, обще, въ
соединеніи.

Поспблство, поспульство—простоваро-
діе, чернь, крестьянскій классъ.

Посполюд—нація, народъ.

Посрѣдки—нар. посерединѣ, между.

Поссесія—(акт. сл.) 1) владѣніе, обла-
даніе. 2) Вводъ во владѣніе. 3)
Аренда.

Поссесор—(акт. сл.) владѣлецъ, арен-
даторъ.

Пост, піст—постъ.

Пбстав—штука сукна, свертокъ холста.

*По 15 локоть одомашки, а на їх
слуи по поставу сукна катришово.*

Уставъ о Волокахъ 1557 года. стр.
101.

Постава—образъ, фигура.

Поставецъ—1) шкафъ, репозиторіумъ.

2) Ковшъ, мѣра жидкости.

Було колись в Україні,

Дихо танцївало,

Журба в шинку мед-горїлку

Поставцем кружїла.

Т. Шевченко.

Постанова—постановленіе, условіе,
пунктъ, параграфъ.

Пбстать—видъ, осанка, фигура.

Постачати, постачити—доставить, по-
ставить.

Постачовати—постачать, заподозрѣть.

Постїжно—нар. скоропостїжно.

постїль—постель

Постбгнувати—становать, охать.

Іде мужик з поля та постбгнучи.

Пбс.

Постокрбтє—нар. стократъ.

Повторе і постократє прошу.

І. Мазєпа.

Постолї—дапти.

Пбсторонь—нар. поодаль.

Посторбнка—постромка, верѣвка.

Скаче, як теля на посторонку. Посл.

Постоальний двір—забзкій дворъ.

Постоальник—желець, постоялецъ.

Постоальниця—квартирантка, жилица.

Пбстрах—острашка.

Пострібуньчик—шалунъ, скакунъ.

*О, мій пострібуньчик, мій коколень
маленький.* Г. Барвінок.

Пострівати—подождать.

Постріл—выстрѣлъ.

Построма—посторонка.

Постромляти—натыкать, позакладывать.

Пбступ—прогрессъ.

Поступати—уступать, соглашаться.

Поступитися-тьця—пожертвовать, уступить.

Пбступки—постъ, говѣніе.

Поступовати—поступать.

Посувати—подвигать.

Посувовати—погрустить, горевать, печалиться.

Посунутися-тьця—подвинутися.

Посунитися-тьця—нахмуриться, надуться, принять угрюмый или сердитый видъ.

Посутеніти—потемнѣть, смеркаться.

Посу́ха—засуха.

Потабѣньки—вздоръ, балы.

Потай—нар. тайкомъ, украдкою.

Потайний—тайный, скрытый.

Потайник—тайный ходъ.

Потайниця—скрытная женщина.

Потайно—потай. См. выше.

Потакач—льстець.

*Потакач тим і живе що язиком
грає.* Погов.

Потала—истребленіе, уничтоженіе, съѣденіе, покорьмъ.

Поталути—растаять.

Потанці—окрошка хлѣбная.

Пбтвар—худая слава, молва, вымысль, оболганіе, очерненіе.

Аби не нанеслась потвар. Сорочинський 1707. *Тии ёю ложний потвари яви.* Скоропадський.

Потвержательный универсал—подтвердительная грамота.

Потвор—кариатура.

Потворний—карикатурный, смѣшной.

Потелитися-тьця—телиться.

Потѣнція—(акт. сл. potentia) власть, сила, могущество.

Поти—нар. до тѣхъ поръ, пока.

Потилиця—затылокъ.

Потилишник—тумакъ.

Потирати—терпѣть, топтать, безъ цѣли и пользы ходить.

Потіснутися-тьця—потѣсниться.

Потічка—стычка, сраженіе.

Потіомки—потьмы.

Потіпаха—потаскуха.

Поткати—встрѣтить.

Потлумити—придавить, уничтожить, сжать, утушить, утолить, унять.

Потовнитися-тьця—помѣститься.

Потдія—потачка.

Потбмний—будущій, грядущій.

Потоптом—нар. вытоптомъ.

Поторжка—аукціонъ.

Поторбча—чучело, видѣніе, призракъ, страшилище.

Поточка—потачка.

Потбчний—легкій, обыкновенный.

Поточний книги—книги, въ которыя вносились акты *сознанные*—жалобы протесты, объявленія, донесенія возныхъ, о доставленіи позвовъ, о вводахъ во владѣніе и т. под.

Потрава—кушанье, блюдо.

Потравити—уничтожить.

Потравка—соусъ.

Потравити—попасть, улучить.

Потрапляти—попадать, потрафлять.

Потратити—потратитъ, истерять, убить.

Потрѣчати—издерживать.

Потрѣба—1) потребность, нужда. *Для вшелякої потреби і зуби*—наслучай нужды или потери. 2) Стычка, сраженіе, схватка. *Которая-то потреба, альбо війна, під Корсунем була.*

— *Маючи з Татарами під час по-требу.* Лѣт. Самов.

Потривати — подождать, медлить, продолжаться.

Потрібжити — спутать ноги лошадымъ.

Потро́ху, потро́шку, потрошечку — нар. понемножку.

Потрутити — толкнуть, бросить.

Потрух — обыскъ.

Потрухлий — сгнившій.

Потрушити — вынимать внутренности.

Потуга — уси́ліе, сила; крѣпость, власть, могущество, отрада.

Що Турчин під Київ конечно з-поруками своїми бути мав. Самойлович. 1680 г.

По-туча — нар. послѣ тучи.

Потужний — сельскій, крѣпкій.

Тут потреба потужніиших сил.
Самойлович.

Потурати — поблжать, снимать, вѣрить.

Потурба, потурбованє — безпокойство.

Потурб́овати — обезпоконть, потревожить.

Потурити — погнать, спровадить, выгнать.

Потуритися-тьця — убраться, потащиться. *Потурился додому.*

Потуха — ободреніе, утѣшеніе, окончаніе, утишеніе жажды къ вину; удовлетворить потребности, выпить водки.

Выпити на потуху ще з крючок.

П́отя, потятко — неоперившійся птенчикъ.

П́отяг — поѣздъ.

Потягати, потягнути — 1) потянуть. 2) Пригласить, побудить.

Потя́ти — посрубливать.

Поу́з — нар. мимо.

Поїхав поуз двір, а не заїхав.

Поузбіч — нар. около, возлѣ, подлѣ.

Поува́лость — довѣренность, надѣжда, упованіе.

Поува́ти — полагать свою надѣжду, довѣренность, въ комъ или въ чемъ.

Поукѣнувати — вкопать, разставить.

Похáпати — похватать.

Похапцем — нар. быстро, скоро. на скорую руку.

Похаяти — лелѣять.

Похва́ — ножны.

Похва́лка — угроза, хвастовство, молва.

Похвалки змї чинити. Мазепа.

Похвальний диждень — 5 недѣля Великаго поста.

Похвалитися-тьця — угрожать.

П́охвatenь — спѣшное дѣло, спѣшная работа, поспѣшность.

Похверціовати — пощеголять.

Похізуватися-тьця — шалить, издѣваться.

Коли вже вам хочеться похізуватися вмоєму кобенячі. Номис.

Похілий — согнувшійся, наклоненный, наклонившійся, склонившійся.

На похіле дерево і кози скачуть.
Посл.

Похі́литися-тьця — пошатнуться, наклоняться.

Похі́пливий — прыткій, скорый, способный.

Похі́рити — ослабѣть.

Похі́т — качо́къ. дви́женіе.

Похі́тати — покачать, пошатать.

Похлі́бець — льстець, нахлѣбникъ.

Похлі́я — влія́ніе.

Похма́рити, пошма́рити — покрыться тучами.

Похи́бний, похи́бенський — печальный, угрюмый.

Похи́битися-тьця — повѣсить голову, потупить глаза.

П́оховані — похороны.

Похова́ти — 1) похоронить, погребать мертвеца. 2) Спрятать, скрыть.

Поховатися-тьця — спрятаться, скрыться.

Походи́ти — сходствовать, быть похожимъ.

Поці́лунок — поцѣлуй.

Поці́ний — стоящій, сходный по цѣнѣ.

Поці́пно — нар. сходно, недорого.

Поцѣнити—потащить.

Поцѣтитися-тьця—предложить для отгадыванья, взявши въ горсть орѣховъ спроситъ: *чи чіт чи мишка?*

Почадіти—угорѣть.

Почистовати, частувати—попотчевать.

Почати, начинати—начинать.

Початки—начала.

Початокъ—начало, начатокъ.

Почвара, прочвара—привидѣніе, чудовище, бродяга, уродъ, лѣшій.

Почервоніти—покраснѣть.

Почерзі—нар. поочередно.

Почесний—(Галицк. сл.) почтенный.

Почестя—благочестіе.

Почеські—нар. честнымъ образомъ.

Почимчикувати—пойти.

Почин—начало, начатокъ.

Починати—начинать.

Починіти, начиніти—сдѣлать, назначить, избрать.

Почінок—веретено съ пряжею, начатокъ, а также полное веретено напряденныхъ нитокъ.

Почітовати—упоминать.

Почкати—подождать.

Почтівий—почтенный, честный.

Почтівость—справедливость, почтенность.

Почуватися-тьця—примѣть что-либъ.

Почути—услышать, почувствовать.

Почутися-тьця—примѣтитъ что-либъ.

Почухати—почесать, потерѣть гдѣ зудитъ.

Почухрати—убраться, уйти безъ оглядки, пуститься, махнуть.

Почановати—почтить.

Пошарианий—оборванный, ободранный.

Пошариати—ограбить, ободрать.

Пошереть—эпидемія, повальная болѣзнь.

Пошити—спить, обратитъ. *Пошив ёго в дурні. Погов.*

Пошивки—наволочки.

Пошіювати—бить по шеѣ, въ шею.

Пошкандибати—пойти прихрамывая.

Пошмаровати—вытерѣть мочалкою.

Пошморгати—поцарапать.

Пошмуляти—натерѣть, поранить.

Кайданне залізо тіло пошмуляло.

Пошиурити—швырнуть, сильно бросить.

Пошта—почтамтъ, почтовая тройка.

Поштарь—почталіонъ, ящикъ.

Поштѣрхати—подраться.

Пошукати—поискать.

Пошурудирити—напроказничать, подурчиться.

Пошастіти—посчастливиться, удалиться.

Але в тим отроді їм не пошастилося. Лѣт. Самов.

Правд—администрація.

Права середд—Преполовение.

Права середд, чи Разманський тиждень, се чвертий тиждень, по Великодніх Святах. Гатцук.

Правдівий—настоящій, дѣйствительный.

Правдити—справедливо поступать.

Правдолюбця—(акт. сл.) проповѣдникъ истины.

Ти ж на правдолюбцю Пушкаря за тое уразився еси. Величко.

Праве—(акт. сл.) почти, напротивъ.

Недбаючи на конституцію, а праве наступаючи на сумненя людскія.

Репротест, 1619 г.

Правідо—правило.

Правити—1) требовать, запрашивать. 2) Отправлять Богослуженіе. 3) Толковать свое.

Правний—(акт. сл.) законный, честный, юридическій.

А той фундуци маю їм подати правний і неподозроний. Петро Могила 1613 г.

Право—1) законъ, справедливость. 2) Доказательства права владѣнія.

Правобѣтис-тця — 1) развѣдываться, развѣдаться. 2) Вести тяжбу.

Правозор—(съ Чешск. яз.) идеаль.

Правокіст—растение *Symphytum officinale* L

Праволетство—неправосудіе.

Право мети, правом чинити—вести съ кѣмъ дѣло, тяжбу.

Право припрожденіе — наслѣдственное право, право по наслѣдству.

Прагнути—желать, жаждасть.

Всі покою шире прагнуть. Мазепа.

Праж—пирей, порр.—См. выше.

Пражити—обдавать холодомъ

Вона каже: вітеръ пражить—мені студено!

Ходім мимий, ходім друже у море на дно. І. Федькович.

Пражкій — 1) настоящій, дѣйствительный. 2) Напрасный, пустой.

Пральник—прач. См. ниже.

Прам—паромъ, судно на рѣкахъ для перевоза людей и экипажей; отъ Польскаго *prum* Нѣмецкаго *Pruhm*.

Праник—прач. См. ниже.

Пранцибѣр, праницибѣр—чистое серебро, выжига.

Пранпор—полковое знамя.

Пранпорецъ—маленькій флагъ или значекъ на кавалерійскихъ пикахъ.

Пранѣришник—знаменоносець.

Прас—утюгъ; отъ Польскаго и Нѣмецкаго *Presse*.

Прасовальний—гладильный.

Прасовальня—гладильня.

Прасовати—утюжить, гладить.

Прасол—торговецъ солью и рыбою, мукѣвсь.

Праеунок—уныніе, печаль, забота; *праеунок лихий*—злая немочь. Пустой челоуѣкъ, негодяй.—*Прасунки пішли в вербуники.*—*Нехай вам прасунок!*—проваль васъ возьми!

Прати—1) стирать бѣльѣ. 2) Сражаться, бороться противъ кого или чего.

Пребагливий—лѣнивѣйшій.

Прегіркий—горчайшій.

Предиво—чудо, диво.

Предківщина — предковщина, наслѣдіе отъ предковъ.

Предковичій—древній, предковской.

Власна, предковична отчизна наша. Хмельницький у Конисьского 70.

Предмова—предисловіе.

Предмова до чительників.

Предмѣсть—нар. наканунѣ.

Предсвѣйте—(акт. сл.) намѣреніе.

Прѣся — (акт. нар.) 1) всё таки, всё же, несмотря на то, однакожъ. 2) Предъ симъ бывши.

Предузіття—предуриятіе.

Прѣдці, прѣтці—(Галицк. нар.) особенно, прежде.

Скажіть мѣ браття, що то—то за рівня,

Ні вона царина, ні вона царівна, А претці всіди сім корунків носить, Та ще гадає, що їй не досить.

І. Федькович.

Преж—нар. прежде.

Прѣз—нар. черезъ, чрезъ.

Презента—(акт. сл. *presenta*) дарственная записъ, въ пользу церкви.

Презентація — (акт. сл. *presentatio*)—представленіе въ судъ найденной вещи, прибуднаго скота, тѣла убитого и т. под.

Прѣзенція — (Галицк. сл. *praesens*) 1) присутствіе. 2) Присутствіе духа. 3) Хорошіе приѣмы, манера, умѣніе.

*Станув собі з презенцієв,
Мовить свиням орацію. Пѣс.*

Презирство—презрѣніе.

Прейти—пройти.

Прѣк—нар. передъ.

Преквітованє — чувственность; лакомство; пѣга; пначе еще: *юрность, нещота, роспуста, вистечность, розсвирѣпєння. Лексиконъ Словесно-Російскій. П. Беринды.*

Прекладати—(акт. гл.) объяснять, предлагать, перевести.

Прекрутѣнный—очень крутой.

Прелѣстный—прельщающій, соблазняющій

Преложѣнство — (акт. сл.) начальство, главный надзоръ. Апокризисъ, 1567 года.

Преложбный — (акт. сл.) начальникъ, властитель.

Митрополита яко властний сѹддя і преложоний духовенства Руського судити месть. Справа о Грековичѣ 1650 г.

Прелѣзний—могущественный, мощный.

Прѣнагабання—нападеніе.

Прѣнагабати—(акт. гл.) хватать, атаковать, нападать, дразнить.

Купцям збитків і прѣнагабання нечинити. Величко.

Прѣнт, прѣнтик—уволока. См. У.

Прѣних, перѣних—великолѣпіе, роскошь, пышность.

Прерѣбный—преждереченный, вышеупомянутый.

Прескурвий—*прескурвий син*—зват. падежъ какъ и въ церковно-Славянскомъ *прескурвий сину!* сынъ любви, незаконнорожденный. Его синонимы: *байстрок, бенкарт; бранныя слова.*

Престольниця—столъ подъ образами.

Престѹнство—преступленіе.

Престѹпця—(общ. рода) преступникъ.

Пресуд-віка—нар. съ поконъ вѣка.

Претекет—предлогъ, ложная причина, отъ Латинскаго *pretextus*.

Прѣтика—палка, дубина, рукоятка чего либо.

Вихватив дід велику прѣтику,

Побив бабі голову і тику. Пѣс.

Прѣто, надто—нар. сверхъ того, а потому. *Прѣто з того очевидно.*

Прехихій—смышленный, бойкій, продумной.

Прѣцентар=керцентар. См. выше.

Прѣчервоний—краснѣйшій, яркокрасный.

Прѣчїсник—праздненство 16-го августа, Нерукотв. Образа.

Прѣчїста — 1) Пресвятая Дѣва. 2) Всѣ Богородичные праздники. *Прѣчїста перва*, 25-е марта; *друга* или *велика*, 15-е августа; *третья* или *мала* 8-го сентября; *остатня* или *последняя*, 21-го ноября.

Прѣшкожати—вредить, дѣлать что на-противъ.

Прибаг—прихоть, капризъ.

Прибагливий—прихотливый, капризный.

Прибиральня—уборная, будуаръ.

Прибѣльшенє—преувеличеніе, умноженіе.

Прибѣльшити—умножить, увеличить.

Приборкавий—напуганный съ подрѣзанными крыльями.

Прибѣчок—чуланъ для вѣжи внутри дома.

Приватный—частный.

Приватною своєю владою в skutok приводити. Орлик.

Привать—частная польза.

Привендровати—прибыть съ путешествія.

Нендза і Біда на Україні привендровали і загостили. Величко.

Приверѣди—капризы.

Привѣрїєнє—присоединеніе, прилученіе.

Привѣртати—возвращать.

Привести—родить.

Привидѣнія—случай, особенно страшный, чудный.

Привидки—очевидность.

У привидки трібжеш мою душу.

П. Ратай.

Привилѣй, привилій, привилія—привилегія.

Привідця, приводця, приведець—предводитель, зачинщикъ, затѣйщикъ.

Привіт, привітання—привѣтъ.

Привітати—привѣтствовать.

Привітця—растение *Cuscuta monogina* Wahl.

Привлащати—присвоевать.

Гетьман мастностей і добр військовиз немає самовольне собі привлащати. Орликъ.

Привод—1) вина, уличеніе, проступокъ.

2) Руководство, распоряженіе.

Приволане — (акт. сл.) призваніе, приглашеніе. *За приволаннем сам ся не становив.*

Приворотень — растение *Neotti Nidus avis* L.

Приворотки—растение *Veronica Chamaedrys* L.

Пригадати—припомнить.

Пригара, пригарка, пригарок—кора на твердой кашѣ.

Пригйжуватий—*пригйжуватий вовк*—большой, жирный, волкъ съ большимъ хвостомъ.

Приглаголя—варѣчіе.

Приглядѣтися-тьця — присматриваться, всматриваться.

Пригѣда, пригѣдонька—случай, обстоятельство; бѣда, несчастье.

На козака пригѣдонька,

Козак зажурился. Пѣс.

Приголовач—изголовье.

Приголѣсний—согласный.

Пригориѹти—прижаты.

Пригориѹтися-тьця — прижаться, прильнуть.

Пригортати—прижимать, приворачивать.

Пригортатися-тьця—прижиматься, приклоняться, прислоняться.

Приготоване—(акт. сл.) приготовленіе.

Пригорщ—большая горсть; отъ церковно-Славянскаго *приорщъ*.

Пригрустити—утѣшать кого.

Пригубити—прикоснуться губами.

Приданки—свадебныя гостыя, женщины.

Коня в позикy не давай, а жінки в приданки не пускай. Посл.

Придати—(акт. сл.) придать, прикомандировать къ чему, такъ напримѣръ, если судъ послыалъ своего урядника для присутствованія при какомъ-нибудь юридическомъ дѣйствіи, то урядникъ этотъ назывался „*приданнымъ*“ тому, по чьей просьбѣ былъ посланъ.

Придатний—1) приложенный. 2) Способный, годный.

Придбання—приобрѣтеніе.

Придбати—приготовить, нажить, приобрести, стяжать.

Придзиглювака — кокетка, вертлявая, щенщина.

Придивлятися-тьця -- присматриваться, приглядываться.

Приділити—присоединить, постановить, опредѣлить.

Придба—удобство.

Придбний—удобный.

Придолинок—удоліе. *А на степу садочок, в придолинку.*

Придурковатий — глуповатый человекъ, очень ограниченаго ума.

Приѣмни—манеры, обращеніе.

Привольятися-тьця — изволить, отвѣдывать, пробовать.

Призначувати — приспособлять, примѣнять.

Приземок—низкій, касающийся земли.
Признака—знакъ, ознаменованіе. *Признаки військові* — войсковые знаки; отъ Польскаго *znaki wojskowe*.

Призначення—назначеніе.
Призра, прізра—подозрѣніе.

Прийма—пріемышъ
Пріймач—пріемщикъ.

Пріймачка—пріемщица.

Прійми—пріємъ, принятіе.

Приказка—алекдотъ, басня, сказка.

Приказувати—1) поручать. 2) Говорить пословицы и поговорки, приговаривать.

Почав як приказують веремія крутити. Величко.

Прикипіти—прикипѣть.

Приклад—1) примѣръ. 2) Приложение, прибавленіе.

Прикладати—прилагать, придавать.

Прикладка—смѣшное прозвище.

Як почнуть було прикладки прикладати, то хоч з вечерниць утікай.

Приклясть—непріятность.

Приклячка—причина.

У мене своя приклячка, а в тебе своя. Куліш.

Приклякнути—стать на колѣни.

Прикмета—примѣта, признакъ, знакъ; смысленность; удалство.

Прикметний—примѣтный, по праву.

Прикорень—пень.

Сіли на прикорняхъ тай давай балякати.

Прикоротити—1) укоротить. 2) Ограничить, сократить.

Прикорхнути—немного поспать, соснуть.

Прикрітися-тьця—докучать, досаждаютъ.

Ні о що більш в тим не прикрілися і не упоминалися. Духов. Гетьмана Скоропадського.

Прикро—нар. непріятно, больно.

Прикрость, прикорость—приклясть. См. выше.

Прикрутити—привернуть, строго приказать.

Прикукѣбити—приготовиться.

Прилавок—небольшая скамья.

Прилабузнитися-тьця—подбится.

Приладити—пристроить, приладить.

Приладний—подлпнало.

Прилатати—пришить заплату.

Прилаштоватися-тьця—приладиться, сдѣлаться угоднымъ, поправиться, получить выгодное положеніе.

Прилбїця—часть шлема надъ лбомъ.

Прилепути—прилетѣть.

Прилипнути—прильнуть, пристать.

Прилучати—присовокупить, присоединить, пріобщить.

Прилюдне—нар. публично, при людяхъ.

Примандровати—пригаскаться, придти.

Примерки, прѣморек—морь, моровая язва, наглая смерть.

Того ж року барзо примерки великої були в Корсуні. Лѣт. Самов.

Примірок—перемиріе, примиреніе.

Приміриик—экземпляръ.

Приміти—быть въ силахъ, въ состояніи что дѣлать.

Як би примів, у ложці води стопив. Посл.

Примѣвка—поговорка.

Примовляти—приговаривать.

Примось—лавка, скамья.

Цілісінький день пролежав на примості.

Примрїти—стемнѣть.

Примрїтися-тьця—пригрезиться, привидиться, представиться.

Примус—принужденіе.

Примусом не так навчилися як залюбки.

Причусити—принудить, заставить.

Примушати — принуждать, заставлять, прицеволивать.

Прімха — високомѣріе, капризъ, причуда, почестъ. *Се тільки все для примхи їм.*

Прімхати — прихотничать.

Прімѣда — приманка.

Прімѣдити — приманить.

Примаймні, примаймній — нар. по крайней мѣрѣ, по меньшей мѣрѣ.
*Примаймні в-купі сумовали,
Задавши той веселий край.*
Т. Шевченко.

Приналежати — принадлежать.

Приналежний — принадлежащій.

Принюка — принужденіе.

Принципал — (акт. сл.) 1) довѣритель 2) Зачинщикъ, главный руководитель дѣла.

Принципальна справа — (акт. сл. causa principalis) главное существенное дѣло. Въ позвахъ „ad cassandum“ призывался къ суду истецъ за неправильное вчатіе дѣла, которое, по отношенію къ послѣднему разбирательству, и называлось „causa principalis“, „negotium principale.“

Принципальний — главный, существенный.

Приньми — усыновленіе.

Припадати — припадать, слѣдовать, приходиться, прийти на мысль, въ очередь.

Припáдок — случай, нападеніе.

Припасти — 1) запасти, приобрѣсть. 2) Покрыться. 3) Прийти на очередь (о дѣлѣ); наступить (о срокѣ).

Припина — задержка.

Припинати — прикрѣплять, привязывать.

Припинѣти — приостановить.

Припинѣтися-тьця — приостановиться.

Припíчок — передняя часть печки, шестокъ подъ трубою, припечникъ, очагъ.

Приплентáтися-тьця — доташиться.

Приплентач — бродяга, приплещъ.

Приплющувати — жмурить глаза.

Приповідка — (Буковинсек. сл.) пословица.

Приповідний лист — (акт. сл.) королевскій листъ на право вербовки войскъ.

Припозвати — *припозвати* *позвом* — обвинить, обжаловать въ апелляціонномъ порядкѣ.

Припозов — апелляція.

Приполи — концы полъ у платъя, завороты полъ.

Припорúка — порученіе.

Приправляти — придѣлывать.

Припровáдити — привести, привезти.

Припутень — дикій голубъ.

Припъять — 1) привязъ. 2) Рѣка Припель.

Припýети — придавить, прижать, привязать близко.

Прирýяний — присовѣтовачный.

Прирýяти — присовѣтовать.

При́рва — бездна, морской водоворотъ.

При́рѣт — процентъ.

Прирожденний — природный, урожденный.

Приручѣти — поручить.

Присѣрбитися-тьця — поддѣлаться, подлизаться.

Присвятитися-тьця — стать святымъ.
Спасенний человек, вже може й присвятитися. Метлинскій.

Присилкувати, присиловати — принудить.

Присікатися-тьця — привязаться.

Присіки — передняя часть сѣней.

Присіпатися-тьця — придирается.

Прислів'я — нарѣчіе.

Прислòвье — **приповідка**. См. выше.

Прислòвка — пословица, поговорка.

Прислухáтися-тьця — прислушиваться.

Прислухач — слушатель.

Прислухачка — слушательница.

Прислухованє—прислушиваніє.

Прислушати—принадлежать, зависѣть.

Присмажити—прижарить.

Присмак, присмаки—десертъ, закуска, лакомства.

Присмерок—сумерки, полусвѣтъ.

Присничити—(гл. недост.) сильно хочется чего, не въ терпѣжъ. *От-се як їй присничило.*

Приснорати—увеличивать, умножать.

Приставок—деревянный кувшинъ.

Присгибувати—присегивать.

Присосовати—приладить.

Присрѣти—сглазъ, иначе по-Украински—*врѣк, урѣк.*

Присрѣтний—тотъ, кого зглазили, испортили глазами.

Присрѣтити—наполегнуть, прижать, заставить.

Присунути—придвинуть.

Присунутися-тьця—придвинутся.

Присыпа—завалина.

Присягаться-тьця—клясться, божиться.

Присяга тілесна—(акт. сл.) самоличная, непосредственная присяга.

Присядка—родъ танца въ присядкою.

притайковатий—скрытный, таившійся.

Притаманий—настоящій, собственный. присный, родной, дорогой.

Одиуралась і притаманная родина.

Пѣс.

Притачати, приточити—пришить, приточить.

Притяка—палка, дубина.

Пшов дід на тік, та взяв притяку. Пѣс.

Притягати—прикрѣпить, привязать, пробивать прижимать.

Притячина—невзгодье, бѣда, препятствіе, задержка.

Коли б не було нам якої притячини. Иродчук.

Притко—нар. скоро, быстро.

Притѣмний—присутствующій, настоящій
Приторкѣтися-тьця, приторкнутися-тьця—касаться, прикоснуться.

Притуга—нужда, горе.

Притул, притулок—престанще, пріютъ.

Притулити, притуляти—прислонить, спрятать, укрыть.

Притулятися-тьця—прислониться

Притьмом—нар. старательно, неотступно, настойчиво, совершенно. *Притьмом треба трошей.*

Притѣжний—принадлежащій.

Пріхати—прискать, злиться.

Пріхилєне—(акт. сл.) склоность, переходъ, передача, присовокупленіе.

Пріхилити—клонить, передать, склонить

Пріхилітися-тьця—склониться.

Пріхильний—приверженный.

Пріхильно—нар. приверженно.

Пріхильность—приверженность, наклонность, пріязнь.

Пріходень—пришлецъ

Пріцьковати—притравить собаками.

Прічѣл—пристань.

Прічвалѣти—прибрести.

Пріченийти—прицѣпить, привязать

Пріченийтися-тьця—привязаться.

Пріченка—1) придирство, привязка. 2) Что-либо привѣшенное.

Пріченурити—нарядить, пріодѣть.

Прічинуритися-тьця—нарядиться, пріодѣться.

Прічина—1) бѣда, несчастіе. *Склалася єму причина, головоньку пробила.* Пѣс. 2) Ходатайство заступленіе. *Надіючись собі милости і призріння за твоею ласковою, до Іх Величєства, причиною.* Гр. Сагайдачній. 1687 г.

Прічинєць—(акт. сл.) ходатай, зашникъ.

Прічиняти—притворять.

Причинїтися-тьця—(акт. сл.) нуждаться, просить, ходатайствовать.

Причинїда—засядько.

Причілля—темя, верхняя часть головы.

Причілок—уголь.

Як собаки із-за причілка на тебе заавкають. Гребінка.

Пришви—головки у сапогъ.

Пришлєповатий—неповоротливый, глуповатый.

Пришибяний—повѣса.

Пришкварити—прижечь, прижарить.

Пришпилювати—пришпиливать; *пришпилити квітку* — обидить, уколоть, словомъ, обезчестить.

Пришуканий—присканный.

Пришукати—приискать.

Прищї—родъ пирожного.

Прищїлити—прижать, полужакрѣть.

Прищїлитися-тьця—прижаться.

Приймак, приймит, приймиш—пріемишь, воспитанникъ.

Приймовати—принимать.

Од нас декрет приймовати мають. Гетьман Скоропадський.

Пріська, Пріся—Ефросинія, Ефросиньюшка.

Пріяти—усердствовать, доброжелательствовать.

Ми тобі усердно пріями.

Прѣба—(акт. сл. рѣба) пытка, допросы съ пыткой.

Пробачати, пробачити—пзвинить, простить, оставитъ безъ вниманія.

Пробачення—провидѣніе.

Пробелькотати—пролепетать.

Прѣбі, про-бі, про-біг—ради Бога, ей Богу, караулъ! спасите!

Аж тут—„прѣбі!“—Крикне ззаду Наймит молоденький. П. Куліш.

Про-бі церкв горить! Лѣт. Самов.

Проблукати—прошляться.

Пробѣвнути—поговориться, высказаться

Пробувати — пребывать, бывать, жить, находится.

Ходить мати в чистім полі,

Питаючи плаче:

„Сизий орле, сизий орле,

„Ти скрізь же літаєш:

Чи не бачив мого сина,

Де він пробуває“.

„В полі, мати, в полі мати,

Син твій пробуває,

На зеленій травиченькій

Коня попасає.“ Пѣс.

Пробуркатися-тьця—пробудиться, проснуться.

Пробуртїти—(гл. недост.) пробуравить, просверлить, пробить.

Ось-де куля пробуртїла. Макаровський.

Пробуток—статья дохода.

Щоб наши пробутки такі добрі та солодкі!..“ І. Федькович.

Провадити—1) провожать. 2) Говорить вздоръ. *Не знаєть що проводить.*

Прѣвесна—начало весны.

Провісень або:Сорок Святих—праздникъ, съ котораго въ Украинѣ начинается весна.

Провіди—освѣдомленіе, посѣщеніе, визитъ; *пійти на провіди*—значить посѣтитъ, навѣститъ.

Провод—каналъ.

Прѣводи—первый понедѣльникъ послѣ большого праздника. .

Проводи у перший понеділок після Великоднього Свята, Дядинки у вѣторок. Гатцук.

Проводничий—кондукторъ, проводникъ.

Прогайновати—промотать, разстратить безъ толку.

Прогалѣвина—отверстіе, прорѣха, прорубъ.

Проганяти—изгонять, прогонять. *Проганяти кутю*—стрѣлять.

Мужик бѣ маконом об стїну, щоб

кутю прогнати, не маючи рушниць, та порошу. Мордовцевъ.

Проглядѣ—разсмотрѣніе, просматриваніе, смотрѣ.

Прогной—мѣсто, гдѣ Запорожцы перетаскивали по-суху свои лодки изъ Чернаго моря въ Днѣпръ. Бопланъ

Прогодувати — прокормить, истратить кормъ или на кормъ.

Прогдич—желѣзный болтъ, коимъ внутри комнаты пригвѣряють на ночь ставни, при закрытіи окошекъ.

Продаж—продажа.

Прѣдки—предки, предшественники.

Проживий—пустой, порожній.

Прожновати—(акт. сл.) оставаться пустымъ.

Божниці наші будуть прожновати.
Величко.

Прождом—нар. стремглавъ.

Не сунься прожом у воду. Посл.

Прозвіско, прозвіще—прозваніе.

Прозирати—видѣть будущее; видѣть въ глубинѣ; просматривать.

Прозіриний, прозбриний, прозбрій—прозрачный.

Прѣжжачий—прожжій, путешественникъ

Пройди-світ—сорванецъ, удалецъ.

Проказати—сказать, произнести.

Проквиляти—завывать по волчьему.

Прокінутися-тыця — проснуться, пробудиться.

Прокільний—окольный, свободный.

Мій прокільний світе! Пѣсня.

Проклятєнний, проклятуций—проклятый

Проковтиүти—проглотить.

Прокди, Прокія, Процкд—Прокопій.

Прокотъ, приріст—процентъ, прибыль.

Пролой—прямецъ.

Поби до міста на пролай. І. Верхратський.

Проліска, пролісок, переліска—1) растение *Hepatica triloba* Chaix, по Ро-

говичу; 2) *Galanthus nivalis* L., по другимъ. 3) Прогалина.

Проліски—растение *Mercurialis perennis* L., по Роговичу; *Viola arenaria* Dl. β . *glauca* по Симеренку.

Пролісковатися-тыця—блестѣть.

Волос у мене сріблом проліскується.

Проматѣчити—промотать.

Промарець — представитель, депутатъ.

Промѣжний—промежуточный.

Промєністий—лучезарный.

Промєністость—лучезарность.

Промшлявати—промышлять.

Промѣж—нар. между.

Проміжно—нар. возможно.

Промінь, промін—лучъ.

Промінистий—променістий. См. выше,

Промований—представленный, рекомендованный.

Промовати, промувати — представлять, рекомендовать.

Промовляти, промѣвити — промолвить, сказать, выговорить слово, повторить заданный урокъ.

Промѣрія, прѣморок—моръ, эпидемія.

Того ж літа 1664 прѣморок був значний на Україні. Величко.

Промост—гать.

Промоція—(акт. сл. *promotio*) производство, повышение.

Прѣпизуватий—производительный.

Прѣбза—проныра, пройдоха.

Прѣнозуватий—пропырливый.

Прѣпаллий—пропавшій, потерянный.

Прѣпир—прѣпор. См. выше.

Прѣпитати—поразспросить.

Прѣпикати—пропѣкать прожигать.

Прѣпьяка—пьяница.

Прѣпѣй—запой.

Прѣрва—проточина.

Прѣрікання—пророчество.

Пророжати—пронзить, пробить коломъ, рожномъ.

Прбрубия—прорубь.

Проруха—ошибка.

Просвірки — растение *Malva borealis* Wall.

Просвіток—отдыхъ, пощада.

По вечерницям все ходим,

Просвітку не було дівамъ.

І. Котляревський.

Просвітчастий—прозрачный.

Прдсерень, прбсурень, прдсурника—растение *Crocus rictulatus* L. по Роговичу и *Galanthus nivalis* по Закревскому.

Просілье, просолье, просіа, просол—соленая рыба или говядина.

Проскурѧ—просфора.

Прбсукрень, проскурки—растение просвярки, *Malva rotundifolia* L.; иначе по-Украински—*колачки, пацёрки*.

Проскуріа—растение *Evonimus europaeus* L.

Проскуряк = альтей. См. А.

Прбсо—растение *Panicum miliaceum* L.; иначе по-Украински—*текач, палка*.

Простацький—простой, мужичій.

Простацати—добывать, доставать.

Простецъ—навипростецъ. См. Н.

Простигнути—простынуть.

Простовѧти, простувѧти — идти прямо, держать прямое направленіе.

Простоволдса—съ непокрытою головою женщина.

Простдого роду—изъ мужиковъ.

Простора, просторонь—пространство.

Просторій—просторный, свободный.

Просторнішати—дѣлаться просторнѣе.

Просторо—нар. свободно, пространно.

Простріа—1) прострѣль. 2) Растение *Pulsatilla pratensis* Mill.

Простроміти—проткнуть, пронзить, просверлить.

Простромлений—проткнутий, пронженный.

Прдстумки—переходъ тѣней.

Простягати, простягнути — простирать, протягивать.

Простягѧтися-тьця—простираться, протягиваться.

Простягті—протянуть.

Простягтіся—протянуться.

Простягніще—мужикъ.

Просувати—просовывать, продвигать.

Просувѧтися-тьця—просовываться.

Просяга, простяга—протяженіе.

Просягати, простягати—простирать.

Протѧ—нар. между тѣмъ, про то.

Протівко, противку—акт. нарѣч. противъ *Жадної вражди противко нас не діється.* Гетьман Скоропадський.

Протівний — 1) стоящій, напротивъ, враждебный. 2) Отвратительный.

Прѧтір, прѧтор—гла безъ ушка.

Протовітисѧ-тьця—протолпиться.

Прѧтори — убытки, происшедшіе отъ процесса.

Протрясти—1) трясти. 2) Издерживать, израсходовать.

На сей позов вона балацько грошей протрясла.

Протуотіти—пройти быстро.

Протуріти, протурѧти—прогнать, прогонять.

Протѧг—сквозной вѣтеръ.

Профуз—палачъ, прохвость.

Отворимсь нишині двері —

А поганий профуз,

Пхнув ристанця в середину.

Ю. Федькович.

Прочуматисѧ-тьця — просвѣжиться, отрезвиться, опомниться.

Прочути, прочувѧти—провѣдать, прослышать, узнавать.

Прочухѧн, прочухѧнка—наказаніе, потасовка.

Прочатися-тьця, прочхнутися-тьця — чихать, опомниться.

Прошати, пробишити — покрывать прахомъ или снѣгомъ.

Прошлорѣчній — прошлогодній.

Прощукати — проискать.

Прѣшухи — происки, интриги.

Прѣща — путешествіе, ко свѣтымъ мѣстамъ, на поклоненіе, молитва къ Богу о прощеніи грѣховъ, молитвенная прозьба.

Прощальний лист — разрѣшительная молитва покойнику.

Прощальник — Запорожець идущій на старости лѣтъ въ монахи, „в Межижор до Спаса“; разставаніе его со свѣтомъ, сопровождалось дикимъ весельемъ и разгуломъ, которое такъ превосходно изобразилъ Т. Гр. Шевченко въ своемъ „Чернеці“.

Прохати — просить.

Прохворостити — высѣчь хворостиною, побить.

Прохвостити — высѣчь плетью.

Пуями армаскими прохвостано.
Велячко.

Прохірний — хитрый, лукавый.

Прохукати — *прохукати вікно* — дышать зимою на окно, чтобы оно протаяло.

Прохукавши вікно іллянем на двір.
І. Гребінка.

Процедер — (акт. сл. *proceder*) весь ходъ процесса, совокупность относящихся къ дѣлу документовъ и произведенныхъ по нимъ судебныхъ дѣствій.

Процесовѣда — церемоніймейстеръ.

Проціндрити, проціндрити — промотать, спустить съ рукъ; потерять милость.

Прочане — богомольцы, захожіе, заѣзжіе, чужіе, выходцы, колонисты. *Такові прочане... пріч за рубеж, куда-муча запускають і уюнають.* Гетьман Скоропадський. Превосходный зна-

токъ Украинскаго языка г. Кулишъ говоритъ, что слѣдовало бы говорить *процане*, отъ слова *прѣща*, происходящаго отъ *просити*, съ чѣмъ и мы вполне согласны.

Прочвѣра, почвѣра — погромъ.

Прѣгга — пошель!

Гей проца! вороний, скрізь яру, скрізь ірлі.

Зоря Галицк. 195 стр.

Прочінок — пробужденіе.

Прѣчка — 1) прокъ, покой, убѣжище. 2) Удаленіе, чужая область, выселеніе, выходъ, колонизація.

От здирства і утмеження бідний люде, оставивши жимища, пішли в прочку і в заграничній панства.

Орляк.

Прочки, прічки — междом. долой, вонъ.

Против нічки помандровав козак прічки. Пѣс.

Проява — явленіе.

Іруг, іружбк — рубецъ, выпуклый жолобокъ.

Іруги — покровки.

Ірудітися-тьця — выгонять блохъ изъ бѣлья на огнѣ.

Ірудиус — усачъ.

Ірудкий, іруктый — скорый, быстрый.

Ірудко, ірукто, ірітко — нар. быстро, скоро.

Іручâtися-тьця — вырыватьсь.

Ірѣда — растеніе *Setaria viridis* P. de Beau.

Ірѣдево — лёнъ.

Ірѣдівяний — изъ прѣдева сдѣланный.

Ірѣдка, прѣслиця — пряжка.

Ірѣжа — нитки для холста.

Ірѣженецъ — пышка.

Ірѣжений — поджаренный на маслѣ.

Ірѣмітися-тьця — идти прямо.
У некло напростецъ ірѣмуйся.

І. Котляревський.

Прямовати, примувати — направляться; назначать, прочить.

Прямья ёму в супружество дочь свою Марію. Конисский 232.

Прѣт — (акт. сл.) имущество.

Псалмиста — псалмотворецъ, псаломщикъ.

Пейця, пёбка — собака.

Петруг — рыба (какал?).

Лишь часом красноперый петруг Водю заплюскоче. I. Верхратский

Пеутися-тыця — портиться.

Птаство — царство птицъ,

Птах, птаха — 1) птица. 2) Неуклюжий человекъ.

Пташина рута — растение *Fomaria officinalis*.

Пташний, птаський — птичий.

Пташка — птичка.

Публіка — развратница.

Публикация — (акт. сл. *publicatio*) объявление во всеобщее свѣдѣніе; судебные приговоры къ баниціи и инфаміи немедленно публиковались Возными; точно также въ случаѣ представленія въ судъ тѣла убитаго. Возный публиковалъ о происшедшемъ убійствѣ, при чемъ выставлялся и самый трупъ.

Публічность — публика.

Пуга, пужка — плѣть.

Пугар — большой стаканъ для вина.

Він с туаром у руці саме до краковья розіивався. П. Куліш.

Пугач — филинъ *Strix bubo*.

Пугу-пугу! — крикъ филина и приветственное восклицаніе сѣчевыхъ братчиковъ.

Пуделко — футляръ, ящикъ.

Пудити — мочить; бить, гнать.

Пудофѣт — тяжелый на подъѣмъ.

Пужало, пужально, пужалко — пнутовнище.

Пужина — сѣменная оболочка.

Пужник — растение *Tuwitis glabra* L.

Пузаль — брюхачъ.

Пуздро, пуздѣрко, пуздерок — погребецъ, ящикъ для храненія напитковъ, ларчикъ, футляръ.

Пузирчатко — растение *Coluthaca arborescens* L.

Пукати — стрѣлять.

Пукатися-тыця — лопаться, удариться, развиться.

Пукнути — произвестъ шумъ, лопнуть.

Пула — пола.

*Шла дівчина через двір,
На ній суконька в девять пуг.* Пѣс.

Пуляресик — бумажникъ.

Пундики — родъ пирожного.

Пункта — (*puncta*) точка.

Пуништ — пуншъ.

Пунышок — цвѣточная почка.

Пурипати — вырять.

Пустѣльник — пустынный.

Пустий — пустой.

Пустити — отпустить, освободить.

Пуститися-тыця — пуститься, оторваться; *він духу пустився* — умеръ. *Берега пустився* — отчаялся, погибаетъ.

Пустка — пустая изба; дикое уединенное мѣсто.

Пустовати — 1) шалѣть, рѣзвиться.

*Ой мати, мати, козак у хаті:
Пусте, жартує, не дає спати.* Пѣс.
2) Пустовать.

Пустота — шалость, вѣтренность, пустота въ душѣ, въ головѣ, сердцѣ.

Пустовливий — рѣзвый, вѣтренный.

Пустун, пустунчик — шалунъ, шалунчикъ.

Пустунька — шалунья.

Путивочка — круглое яблоко.

Путияця — эклиптика.

Пуття — удача, толкъ, порядокъ, умѣніе, прокъ.

Путря — родъ толокна.

Путящий, путний—хороший.
Пух—растение *Eriophorum vaginatum* L.
Пухір—пузырь, нарывъ.
Пуховія, пуховик—пуховая подушка.
Пуховіш—насъкомое *Philopterus*.
Пуць—междоименіе бахъ.
Пуцьверінок, пуцьвірок—птенчикъ.
Пучка—палець ручной.
Пушкар—начальникъ артиллеріи; артиллеристъ; пушечный мастеръ.
Пуца—дебрь, дремучій лѣсъ.
Пуцальный тижень—мясопустная недѣля.
Пуцання—запустъ, заговѣны.
На пуцання, як зав'язано Погов.
Пхельний—ничтожный.
Пхикання-є—всклипываніе.
Пхикати—(въ насмѣшку) всклипывать.
Пшик—*вийшов тишк*—пустяки.
Пюря—перья.
Пьесух—пѣтухъ.
Пятилиственник, пятиперетник—растение *Potentilla alba* L.
Пялити—пятигивать, распинаать, мучить.
Один пялить, другий хваить.
Пянюга—горькій пьяница.
Пясти—пучить. *В верцадло очі все паяла*
Пятинна—5-я часть.
Пятро—(съ Польск. яз.) этажъ.

Р.

Рабия—равнинъ.
Рабований—награбленный, поработенный.
*„От Припеті до Синюхи,
 Вславили себе Обухи,
 Та й не злотом рабованим,
 Не юнором купованим,*

*Не гербами—клейнодами,
 А своїми пригодами.“*

П. Куліш.

Рабованіє—поработеніе; грабежъ.
Рабовати—поработать, грабить, опустошать.
Рабунок—грабительство.
Рабуха—судьба, невзгода.
Равлик—кротъ.
Рада—1) совѣтъ, ряда, дума, судъ, судебное совѣщаніе. 2) Митингъ, сходка, собраніе.
Кияне, кияне, панове тромада, погана ваша рада. Посл.
Рада генеральна—парламентъ, конгрессъ, сеймъ.
Единогласною всіх обрадою і ухвалою назначаються три Генеральні, в кожному року, Раді. Орликъ.
Рада чорна—простонародный митингъ.
Ради—панове ради—высшій гетманскій или королевскій совѣтъ, сенатъ.
Радити—совѣтовать.
Радич—совѣтникъ; члены рады.
Радичка—совѣтница.
Радитель—попечитель, покровитель.
Радіти—радоваться.
Радний—парламентскій.
Радник—радич. См. выше.
Радніший—радъ, доволенъ.

Яб сам радніший був, колиб воно так сколось.

Радовати—быть на радѣ, держать совѣтъ.

Радовік, рядовік—растение *Sanguisorba officinalis* L.

„Корінъ цію зілля дуже гарно помагає коли жінка при родах дуже кривлею ходить.“ Народ. пог.

Радощи—радость.

Радут—уютное, безопасное, отрадное, утѣшительное мѣсто.

Рѣз-ураз, рѣз-по-раз—нар. безпрестанно, поминутно, то и дѣло.

Рѣзі—земледѣльческая борона.

Рѣзноцвіт—растение *Delphinium Ajacis* L.; иначе по-Украински—*синцевит, сікурки*.

Разовий хлѣб—хлѣбъ изъ муки, одинъ только разъ пропущенной сквозъ сѣто.

Разбѣк—1) пѣтка мониста, шнурокъ 2) Слѣдъ, черта. 3) Бороздна.

Рѣйна—рябина.

Рѣитися—совѣтоваться, совѣщаться.

Рѣйдревъ, скомпія—дерево *Rhus Cofinus* L.

Рѣйця, рѣця—совѣтникъ въ ратушѣ или магистратѣ.

Рѣкѣ пекти—красить, конфузиться.

Рѣкта—ветла, верба, дерево *Salix vitellina*.

Рѣктник—*Salix rosmarinifolia* L.

Рѣктовий куш—*Cytisus biflorus* L.

Рѣкови-шийки, рѣчешийки, рѣчки—растение *Polygonum Bistorta* L.

Рѣлець—1) совѣщаніе, совѣтъ. *Ходити на рѣлець*. 2) Поздравительный подарокъ, взятка, пошлина, подать. *За Хмельницького старого жили ми, не узнаною аренд, индукт, сердюків, подвод, рѣлців і иних догелливостей. Петрикъ, 1692.* 3) Добровольная дань отъ рѣла (рѣло, главная часть плуга) приносимая землевладѣльцу въ день Рождества Христова. *Хоречко*.

Рѣло—рѣзецъ у плуга.

Рѣма—плеча.

Рѣмецъ—ранецъ.

Рѣме—рука, употребляется въ формѣ *з-раменя, зраменя*—по силѣ, по праву, въ силу, именемъ кого. *З-раменя пастирства*. Грамота Патр. Киррила. 1623 г.

Рѣнда—мѣра жидкости. *Вино продавати бочкою на рѣнди, а пива і мед царницем*. Гетьманскі статті 1659 року ст. 5.

Рѣндар—арендаторъ.

Рѣндарський—арендаторскій.

Де спѣлками порубали, Рѣндарські ридвани. П. Куліш.

Рѣнкѣр—(акт. сл.) ненависть, злоба. *Ляхи своїми рѣнкорами привели Польщу до остатнѣй рѣни*. Величко.

Рѣниий—раненый. Величко.

Рѣниик—растение *Scrophularia aquatica* L., а подругимъ *Paris quadrifolia* L.

Рѣниій дуб—дуб. См. Д.

Рѣниіший—ранѣйшій, самый ранній.

Рѣнок—утро.

Рѣпе—суплиця, свѣпца. См. С.

Рѣптом—нар. вдругъ, сразу.

Рѣрог—родъ сокола *Falco buteo*.

Рѣса—1) родъ материн. 2) Порода, поколѣніе. *За молодого расою перти. Прибура*.

Рѣстоппа—растение *Silybum marianum* Gaerton.

Рѣструб—ястребъ.

Рѣсходник—растение.

Рѣта—1) срокъ платежа. 2) Сумма уплачиваемая, въ каждый изъ нѣсколькихъ сроковъ, на которые разложень платежъ.

Рѣтай—1) плугатарь. 2) Кротъ.

Рѣательний—старательный.

Рѣатище—бревко коня.

Рѣатця—копытъ

Мясо розідрать суддям на рівні часті Лисий же рѣатий оддать.

І. Гребінка.

Рѣатман—помощникъ бургомистра въ магистратѣ; отъ нѣмецкаго *Rathmann*.

Рѣатовати, рѣяувати—спасать избавлять, освобождать.

Ратунок—помощь, защита.

Раховати, рахувати — считать, соображать. *Раховати сир, масло: то й вареників не їсти.* Посл.

Рахуба—счетъ, отчетъ, понятіе, толкъ, смыслъ, соображеніе.

Рахунок—разсужденіе, расчетъ.

Рація—рѣчь; основная, побудительная причина; отъ Латинскаго Oratio.

Рач—изволь, благоволі. *Рач твоє Царське Величєство.* См. Договорныя статьи Гетмана Богдана Михайловича Хмѣльницкаго съ Царемъ Алексѣемъ Михайловичемъ 1654 г. *Рач зі мною обачитися для устнїї розмови.* Мазепа.

Рачей, рачій—(акт. нар.) охотнѣе, сираведливѣе, тѣмъ болѣе, вѣрнѣе, точнѣе.

Рачей би належало скажитися на свою жену. Мазепа.

Рачити—изволить, долженствовать, стараться, почитать за достойное, справедливое, потчивать, угощать.

Рачки—нар. на карячкахъ, на четверенькахъ, ползкомъ.

Рая, раяни—совѣтъ.

Раяний—совѣтованный.

Раяти—совѣтовать, рекомендовать.

Рвати—рвать, срывать.

Рвиній—ревнивый.

Рвия—ревность. Куций.

Ребѣри—ребро.

Реверенція—(акт. сл. reverenter) учтливое, почтительное къ кому обращеніе съ кѣмъ-либо

Ревний—настоящій, истинный.

Воно виходить ревною драмою життя сирїтською. П. Кулиш.

Ревс — позванный, отвѣтчикъ, pars citata.

Рѣгт, рѣгот, рѣготїй — громкій смѣхъ, хохотъ.

Реготати—хохотать.

Реготатися-тїя — смѣяться изъ всей мочи.

Рѣгула—(акт. сл. regula) правило, образецъ, устройство.

Рѣдєска, рѣдка — Raphus sativus L. Var. Radicula Pers. *Рѣдка дика* — Raphanus Raphanistrum L.

Рєєнт, рєєнт присяглий—(акт. сл. regens, regent) урядникъ ведшій актовыя книги и выдавшій изъ нихъ выписи; назначался отъ имперемъ.

Рєєстѣр козацій—регистръ или списокъ лицъ составлявшихъ казачье войско; отъ того всѣ записанные въ немъ назывались *рєєстровиками*.

Рєєстрованіє—регистрация.

Рєєда—растеніе Reseda odorata L.

Рєєзівїй, рєєзівїй—ржаной.

Рѣйвах—шумъ, бѣшенство.

Рєймєнт, рєймент—(акт. сл.) правитель, главнокомандующій; гетманъ.

Ми рєйментарь отцєвськи упоминаємо. Самойлович 1682.

Рєйментарювати—диктаторствовать, управлять, командовать.

Рєкогниція—(акт. сл.) росписка въ полученіи на сохраненіе какого-либо имущества или денегъ, сохранная росписка.

Рєкрѣтчина, пєкрѣтчина — рекрутскій наборъ, обязанность идти въ солдаты.

Рєлія—(акт. сл. religio) религія, вѣроисповѣданіе.

Рєліїїїй—религіозный.

Рєліяція—донесеніе, показаніе вознаго, сознаніе.

Рємєсляїй—ремесленный.

Рємєслик—ремесленникъ.

Рємєслиця—ремесленница.

Рємєство—ремесло.

Рємєство—претензія, неудовольствіе.

реметвовати—гнѣваться, сердиться.
ремунеровати—вознаградить.
рѣпатися-гця—трескаться, лопаться.
решет—крикъ отъ злости, шумъ, содомъ.
решетовати—кричать съ досады во все горло.
рѣшнути—разстреснутъ.
репозитум—(акт. сл. *repositum*) возраженія отвѣтчика противъ каждаго отдѣльнаго пункта иска объ убыткахъ.
Репреманд—(отъ франц. *reprimande*) выговоръ, брань.
Репротестація—(акт. сл. *reprotestacya, reprotestatio*) 1) встрѣчная жалоба, протестъ противъ чужой жалобы. 2) Протестъ суда противъ обвиненія его тяжущимся въ незаконныхъ дѣйствіяхъ при разбирательствѣ дѣла.
Решъях—репейникъ, *Arctium Lappa*.
Решъяхи полѣви—растение *Carduus nutans L.*
Решъяшки—растение *Xanthium Strumarium L.*; иначе по-Украински—*залучник, зобник*.
Ресерите—растение *Heliathus annuus L.*
Ресигнація—(акт. сл. *resignatio*) продажа.
Респект—(акт. сл. *respectus*) почтение, вниманіе.
Респектум—нар. по поводу, относительно
Респонс—(акт. сл. *responsum*) письменный отвѣтъ.
Реставровати—(акт. сл. *restauro*) возобновлять.
Ретѣльный—рительный. См. ниже.
Рѣтязь, ретязок—цѣпочка, верѣвочка.
Реуруска—(Бессараб. сл.) дикій винопрадъ.
Рефлѣкція—(акт. сл. *reflexio*) 1) отраженіе. 2) Размышленіе.

Реформация—(акт. сл. *reformatio*) вѣ-
 полная записъ; актъ которымъ мужъ
 обезпечиваетъ своей женѣ сумму,
 равную полученному за него при-
 данному.
Рецессія—(акт. сл. *recessio*) отказъ отъ
 какихъ либо правъ, напр. отказъ
 оставшагося въ живыхъ супруга, въ
 пользу своихъ дѣтей, отъ права по-
 жизненнаго владѣнія имуществомъ
 супруга умершаго.
Рѣч—вещь.
Реченець—срокъ.
Реченство—вещество.
Речникъ—адвокатъ, ходатай по дѣламъ.
Речництво—адвокатура.
Ржій—*Leslia paniculata*.
Рженецъ—растение *Phleum pratense L.*
Рибалка—рыболовъ.
Рибальскій цехъ—рыбной цехъ.
Рибальчиха—рыбачка, жена рыбака.
Рибка—*Lepisma saccharinum*.
Рибовчик—рибалка. См. выше.
Риботворъ—царство рыбъ.
А царь всёю звѣрѣя і риботвору.
 П. Ратай.
Ривити—ревѣть.
Ридванъ—парадная карета, рывантъ.
Риж—рисъ, сорачинское пшено *Oryza sativa L.*
Рижикъ—грибъ *Agaricus deliciosus L.*
Рижій—растение *Camelina sativa Cranz.*
Рижуха—растение *Draba nemorosa L.*
Римар—лимар. См. Л.
Ринигати, римигати—жевать жвачку.
 (о воллахъ).
Гей із-за юри, із-за кручи
Скриплять вози идуци,
Вози скриплять, ярма римпять,
Вѣли римигають. Пѣс.
Ринва—жолобъ для скота воды.
Ринка, риночка—глиняная вазка, ва-
 зочка.

Ринути—быстро течь.
Рипати—скрипѣть дверью отворя оную медленно, или часто.
Рипатися-тьця—безпрестанно отворять двери; выходить и снова входить.
Рипити—скрипѣть.
Рипливий—скрипучій.
Рипнути—скрипнуть.
Ріса, ріска—черта, черточка.
Рисовати—1) чертить. 2) Бороздить, раздирать.
Рись-коза—быстроногая коза.
*„Ой рись-коза! твій син плаче,
 Твій син плаче, їсти хоче.“*
 Изъ народ. сказки.
Рів—ровъ, канава.
Рівний—ровный.
Рівнобага—равновѣsie.
Рівнознака—синонимъ.
*Хананейці чи хвиникиї довоо орудо-
 вали торгами; через се слово хананеєць
 стало рівнознскою слова купець. П. Ра-
 тай.*
Рівчак—жолобокъ.
Ріг—рогъ.
Рід, род—родъ, фамилія, родство; на-
 примѣръ: *свекор* — мужнинъ отецъ;
свекруха — мужнина мать; *дівер* —
 мужнинъ братъ; *зовиця* — золовка,
 мужнина сестра.
Тесть—женинъ отецъ. *Теща*—же-
 нина сестра. *Зять*—сестринъ мужъ,
сноха, невістка, невісна—братнина,
 жена. *Брат-у-бруих*—двоюродный
 братъ; *ятрівка*—своячница, невістка,
 жена деверная, т. е. мужница брата.
Рідненький, ріднесенький — родствен-
 никъ, ближній человѣкъ.
Рідний—родной.
Рідня—родня.
Рідокоханець—любимецъ рода или фа-
 миліи.
Рідокоханий—любимый родомъ.

Рідокоханка — всеобщая любимца въ
 родѣ.
Ріж—ріж. См. выше.
Ріжка—грибъ *Agaricum deliciosus* L.
Ріжок—1) рожокъ. 2) Уголь. 3) Око-
 нечность.
Різа́к—1) ножъ острый. 2) Рѣзецъ. 3)
 Отважный человѣкъ. 4) Растеніе
Stratiotes Aloides L.
Різа́к степовой—растеніе *Falcaria Rivi-
 ni* Host; иначе по-Украински—*сер-
 поріз*.
Різанія—рѣзня, рѣзаніе.
Різдво Хрестове—Рождество Христово.
Рідвяний—рождественскій.
Різка—1) розга. 2) Растеніе *Najas ma-
 jor* All.
Різник—рѣзникъ, мясникъ.
Різийцький цѣх—цехъ мясниковъ.
Різийця—мясная лавка, салаганъ, бойня.
Різниця — раздѣдненность, разногла-
 спца, неурядица.
Різопути—разрѣзати однажды.
Рік, рок—годъ, срокъ.
Рік завитий—окончательный срокъ.
Ріковниця—годовщина.
Рілля—борозды на вспаханомъ полѣ;
 съоранная земля.
Рінь—(Австр. Укр. сл.) пески. *Перуня-
 на рінь*—Перуновы пески. Лаврен.
 Лѣт. Кіевлянинъ Максимовича II.
 22.
Ріпа—рѣпа *Brassica Rapa* L.
Ріпка — родъ кубка, вмѣщающаго форму
 рѣпы.
ріпяк—рель *Carduus nutans* L.; ина-
 че по-Украински—*скин, бодяк, чор-
 тополох*.
Ріска—(Галиц. сл.) 1) росника. 2) Ско-
 рость, быстрота. 3) Десна.
Ріскій—скорый, быстрый.
Ріско—нар. скоро, быстро.
Річ—вещь, предметъ, причина.

Річ-посполита—республика, народоправство.

Річка, річенька, річечка—рѣчка, рѣченька, рѣчонка.

Рішєнецъ—рѣшеніе приговоръ.

Рѣб, рѣба, рѣбота—работа.

Рѣбакъ, рѣбачѣк—дождевой червь.

Рѣбити, чинити—работать, дѣлать.

Вона тільки і робить трихи да млихи.

Рѣбильний—фабричный, заводской.

Рѣбильникъ—фабрикантъ.

Рѣбильниковати, рѣбильничати—изготавливать, готовить, фабричить.

Рѣбильня—фабрика заводъ.

Рѣбом—нар. способомъ, образомъ, манеромъ.

Рѣборація—(акт. сл. roboratio) утверждение на судѣ составленаго домашнимъ образомъ акта.

Рѣборовати—(акт. сл. roborare, roborare) утверждать совершенный домашнимъ порядкомъ актъ личнымъ признаніемъ его въ присутствіи уряда.

Рѣботящій—трудолюбивый, прилежный.

Рѣгачъ—1) ухватъ. 2) жукъ *Lucanus cervus*; иначе по-Украински—*ведмедчук, тур, дубовий рак, ронгалик, оленок, олінець, Божя коровиця*.

Рѣгачка—родъ шапки.

Рѣгіз, рѣгоз, рѣгоза—толстый ситникъ, который дѣдятъ; водяное растение *Scirpus palustris*.

Рѣгіз, налочник, султанчик—растение *Typha angustifolia* L.

Рѣгѣва, рѣгѣве, рѣгѣво—роговая подать, т. е. плата съ роговъ. Плата землевладѣльцу земли за пастбище скота, съ вола и коровы 4 крейцера, съ яловки 3, съ овцы и теленка 1 крейцеръ за цѣлый годъ въ Стрыйскомъ Округѣ или уѣздѣ (обводѣ).

Рѣгульки—чурови орѣхи. См. Ч.

Рѣдѣнки—изюмъ.

Рѣдѣлецъ, рѣдѣльці—родитель, родители.

Рѣдѣнецъ—падучая болѣзнь, или параличъ.

Рѣдина—родные, родство, мѣсторожденье, родина.

Рѣдини—роды.

Рѣдинний—родовой.

Рѣдѣтелька—родительница, мать.

Рѣдѣчий—плодоносный, плодородный.

Рѣдѣчка—плодородіе, плодородный.

Рѣж, жито—рожъ *Secale cereale* L.

Рѣжа городня—роза *Althea rosea* L.

Рѣжа дика, шипишина, голодовина, свербилу—роза шиповникъ *Rosa canina*.

Рѣжаний, рѣжєвий, рѣжєвий—розовый.

„Серце мое, кохане, квіте мій рѣжєвий. Мазена.

Зроблю тобі жату з рѣжєвого цвіту. Пѣс.

Мій квіту рѣжєвий. Котляревський.

Рѣжєн—1) коль. 2) Бѣда.

Рѣжки—растение *Scleotium clavus* Des; иначе по-Украински—*чорні пирѣжки, спорши, споринья*.

Рѣжєний—родный, урожденный.

Рѣзалия—*Caragana*.

Рѣзѣшака—разбойникъ, сорванецъ, буянъ.

Рѣзѣшацький—разбойнический.

Рѣзѣбора—разнятіе дерущихся или сражающихся.

Рѣзѣборяти—разнимать.

Рѣзѣрат—изъ друга брата, стать врагомъ.

Хан учинився рѣзѣрат Хмельницького. Величко.

Рѣзѣбрати—разбудить, расшевелить.

Рѣзѣхотѣтися-тѣця—разбушеваться.

Рѣзѣути—снять обувь.

Рѣзѣвага—утѣшеніе.

Розва́дити, розважа́ти, розва́жити—утішати, забавляти, розсѣяти, розвѣшивати.

Розва́жати—утішати.

Розва́жити—розвѣснити.

Розва́жовати—взвѣшивати, соображати, вѣснити.

Скарби і срібла Самойловичови і синів ёб всі на двоє розділені і шаями чрез кілька неділь розважени; бо лінуни їх мусили би много забавити часу.

Величко.

Розвередова́тися-тьця—розкапризняться, бѣситися.

Розви́нути—роспустити, развернуть.

Розви́нутися-тьця—раскрыться, развернуться, распуститься.

Розві́дка, розві́дник—ислѣдованіе, развѣдъ.

Рѣ́звйй, рѣ́звой—развѣтіе.

Бажаємо ми і тепер небагато—

Рідного розвою родині.

М. Старицький.

Розвѣ́ди—узоры.

Розга́рш—оргія.

*Сами ж лишлись при розгарші,
Де на товариша і ждуть.*

І. Верхратський.

Розга́дѣти—разгадати, рѣшити.

Розга́датися-тьця—разговоряться.

Розга́рдѣти—приволье, обжорство, чревобѣсіе, неурядица, безпорядокъ.

„Отамане наш;

Недбаеш за нас;

Бо бач наше товариство.

Як розгардѣши.“? Пѣс.

Розгля́дити—разглядываніе, осматриваніе.

Розгово́рити—утішити, розсѣяти, уговорити.

Розголо́сити, розголо́шати—разглашати.

Розбѣ́рити—добыть съ трудомъ.

Розгори́нути—разворотити.

Розгори́нутися-тьця—разворотитися.

Розгорта́ти—разворачивать, раскрывать.

Розгорта́тися-тьця—разворачиваться.

Розгору́вати—розбѣрити. См. выше.

Розгре́бти—разбросать, раскидать, разворушити.

Розгрі́шєнє—разрѣшеніе, прощеніе грѣховъ.

Розгуде́ць—хулиатель, порицатель.

Розгудити—отсѣловать, осуждать.

Роздивля́тися-тьця—разсматривать.

Роздѣ́мати—разнимать.

Розді́л—отдѣленіе, раздѣленіе, глава.

Роздобу́ти—достать, добыть.

Роздовба́ти—раздолбить, растолковать.

Роздовкѣ́ти—растолочь, разбить.

Роздролѣ́тися-тьця—разсвирѣѣть, разъяриться.

Роздрочѣ́ти—раздразнить, разсердить.

Роздрочѣ́тися-тьця—розкапризняться.

Розду́ванити—раздѣлѣть.

Рѣ́зум—размышленіе, раздумье.

Роздѣ́гати—раздѣвать.

Роздѣ́гати́ся—раздѣться.

Роздѣ́гати—раздѣть.

Роздѣ́гати́ся—раздѣться.

Роздѣ́ковати́ся-тьця—поблагодарить, распрощаться, раскланяться.

Розже́врілий—растлѣвшійся, взявшійся жаромъ.

Розже́врітися-тьця—разгорѣться, распаляться.

Розжи́ватися-тьця—пріобрѣтати, разживаться.

Роззу́вало—сапожная подножка.

Роззу́вати, роззу́ти—снять обувь съ ногъ.

Роззя́ва—разниа, ротозѣй.

Роззя́вити—разинуть.

Роззя́влений—разинутый.

Роззя́ляти—раскрывать ротъ или пасть.

Рѣ́зигри—1) Запустъ, заговоры. *Рѣзигри у першій понеділок Петрівки.* Гатцук. 2) Розыгрышъ.

Розійки—взю мѣ.

Розібгати—разворотить, раскрыть, разогнуть.

Розказати—повелѣть.

Цесарь Турецкий ханові сурово розказав. Величко.

Розказні—балагурство, болтовня, повѣсть.

Розквітий—разцвѣвшій, цвѣтистый.

Розкомпоувати—смѣкнуть, усмотрѣть, выдумать.

Розкошланий, розкошманий—роеспатланий. См. ниже.

Розкробис—разодраніе, разрывъ.

Розкудѣвати—растрепать.

Розлад—ссора.

Розляти—выбранить, разбранить.

Розлѣглий—отдаленный.

Розлѣглость—отдаленность, пространство,

Розледашити—разлѣниться, стать нераздивымъ.

Розлічнитися-тыя—растеряться.

Розлічити—расчитать.

Розлічитися-тыя—расчитаться, расплатиться.

Розлогий—обширный.

Розлюбити—разлучить влюбленныхъ.

Ой на серцю дівчиноньки

Великая туа.

Любив її козаченько

Розлюбила друа.

I. Верхратський.

Розмайтий—различный, разнообразный.

Розмай—развлечение, удовольствіе.

Розмайка—мотовство.

Розмайтий—разлѣвающийся, волнистый.

Розмайран—растение майранъ, *Origanum Majorana*.

Ройзмайрин—растение *Rosmarinus*.

Розмаяти—промотать, растратить.

Розминути-тыя—разойтись, пройти мимо.

Рѳмир—перемьіе.

Рѳмир Сербів с Турками вчинився зненацька.

Рѳмір—пошлина мукою за смолку зерповаго хлѣба, въ пользу владѣльца, мельницы.

Ще недавно діди сині

Млинів доглядали,

Та з унків розмір брали,

Панові зсипали. П. Куліш.

Рѳмѳва—разговоръ.

Рѳмовляти—разговаривать.

Рѳнемігтися—рознемочься, разболѣться.

Рѳзий—различный, всякій.

Рѳнокалѣрий—разноцвѣтный.

Рѳноція—рѳноція. См. выше.

Рѳзова чина—растение *Lathyrus tuberosus* L.

Рѳзовий цмий—растение *Antennaria di-vica* Gärt.

Рѳзор—разореніе.

Рѳзатрошити—разбить.

Рѳзач, рѳзач—отчаяніе.

Рѳзначливий—рыдающій отчаявшійся, вопиющій.

Рѳзперезати, рѳзперезувати—распоясать, распоясывать.

Рѳзперезатися-тыя—распоясаться.

Рѳзлатати—очистить вырѣзываньемъ, разрѣзать на двое или на части.

Рѳзлататися-тыя—растеряться.

Рѳзпорошити—разбить, въ пыль, въ прахъ, на голову.

Рѳзпорядкувати—привести въ порядокъ.

Рѳзправляти—разсказывать.

Рѳзправляє о всіх чудахъ,

Дивомядахъ, борбахъ, трудахъ.

Галицк. Зоря 2 стр.

Рѳзпридитися-тыя—раскапризиться,

Рѳзпукатися-тыя, рѳзпукуватися-тыя,

- розпукунутися-тьця** — распускаться, расцвѣтаться, лопаться.
- Розпуковка** — распускающийся бутонъ.
- Розпустиий** — розвращенный, распущенный.
- Розраїння** — разлука.
- Розраїти** — отсовѣтовать.
- Розрив** = черевички Божої Матері. См. Ч.
- Розрѣба** — разработка.
- Розроблений** — разработанный.
- Розробляти** — разработывать.
- Розруй** — разрушеніе, истребленіе.
- Розруйнований** — разрушенный.
- Розруйновати** — разрушить, истребить.
- Розруйнование** — развалины послѣ разрушенія.
- Рѣзрух** — шумъ, грохотъ, крикъ.
- Розсада заяча** — растеніе *Sedum Telephium* L.
- Розславити** — разнести, рассказать.
- Розстелѣний** — розослапый.
- Розстервѣтис-тьця** — остервениться.
- Рѣзсуд** — мѣѣніе.
- Розташовѣтис-тьця** — разобрать, разложить товаръ.
- Розтипати** — разнимать.
- Розтипати-тьця** — раздаваться.
- Розтропность** — расторопность.
- Розуміння** — понятіе.
- Розхвѣлитис-тьця** — въ волноваться (о водѣ).
- Розхѣтѣ** — высшее удовольствіе, наслажденіе.
- Розхрістаний** — распахнутый.
- Розхрістатис-тьця** — растегнуться, распахнуться.
- Розчавити** — раздавить.
- Розчати, розчинати** — начать, начинать.
- Розчовпѣти, розчовтѣ, рѣшовити** — по-
нять, догадаться, разобрать.
- Розчумати** — опомниться, почувствовать, узнать.
- Розчурнати = розчовпѣти.** См. выше.
- Розчухати, рѣшухати** — разобрать, распознать.
- Розчухрати** — расцѣять, разбить, раздробить.
- Розшарпати** — разорвать.
- Розшматковѣти** — разорвать на части.
- Розшолдпати** — понять, уразумѣть.
- Розшрубити** — развинтить, раздѣлить, на части.
- Розшѣсти** — блаженство.
- Розшѣбаний** — расколотый, растреснувшийся.
- Розшѣтити** — развередить.
- Рок, рік** — годъ.
- Роки, рочки** — (акт. сл.) судебная сессія городскихъ судовъ; сессій въ году было 4: мартовская, майская, сентябрьская и декабрьская.
- Роковий, рочний** — годовой.
- Рокош** — ропотъ, волненіе, мятежъ.
- Рокошанецъ, рокошанин** — недовольный, мятежный.
- Рокошанка** — мятежница.
- Рокошовати** — роптать, волноваться, возставать.
- Рокошовий** — глава мятежъ, мятежный.
- Рольник** — земледѣлецъ.
- Рѣли** — пашня, пахатное поле, борозда.
- Ром** — цыганскій паренъ.
- Ромашка, румянок** — растеніе *Matricaria Chamomilla* L.
- Ромѣи** — Ромны уѣздный городъ Полтавской губерніи.
- Ромѣи, романъ, романиецъ, ромунъ зїлле** — растеніе *Leucanthemum vulgare* Lam.
- Рѣмпи** — цыганская дѣвушка.
- Ромоданъ** — дорога, проложенная войсками Князя Ромодановскаго въ 1708 году.

Рѣд, **рѣнда,** **рѣдник**—конскій нарядъ.
Рѣпа—мокрста или пѣна на лицѣ мертвеца
Рѣсѣда—молодая капуста въ стебелѣхъ, для разсадки въ огородѣ.
Рѣска, **рѣска**—росинка, роса.
Рѣскавити—разбѣить.
Рѣскасъ—грязь, распутица.
Рѣскидовати—раскидывать, разбрасывать.
Рѣскиш—роскошѣ.
Рѣскоши—предметы роскоши.
Рѣскишитися-тьця—роскошничать.
Рѣскошувати—роскошничать, сибаритничать.
Рѣскѣщик—раскольникъ.
Рѣскѣщиця—раскольница.
Рѣслина—растеніе.
Рѣслиниця—Ботаника.
Рѣсѣха—вилы, вилки у плуга.
Рѣспалина—разсѣлина.
Рѣспалити—разжечь.
Рѣспанахѣти—разорвать, сильно разрѣзать.
Рѣспѣтланий—съ растрепанными волосами.
Рѣспѣч—отчаяніе.
Рѣспѣзати—распоясать.
Рѣспѣститися-тьця—избаловаться.
Рѣспис—утвержденное судомъ соглашеніе сторонъ объ отсрочкѣ разбирательства дѣла.
Рѣспитати, **рѣспитувати**—распросить, спрашивать.
Рѣсплатѣтися-тьця—растянуться упавши.
Рѣсплодженій—размноженный, расплодившійся, увеличившійся въ числѣ.
Рѣсплющити—раскрыть (о глазахъ), раздавить, расплескать.
Рѣсповѣдок—разсказъ, повѣствованіе.
Рѣспорошити—распустить, рассыпать.

Рѣспрѣва прѣвна—(акт. сл.) судебныя пренія, разбирательство дѣла.
Рѣспрѣзити—разослать, распредѣлить.
Рѣсприидитися-тьця—раскапризиться, возгордиться, надуться, похвастать.
Рѣспук—растрескъ.
Рѣспукути—трѣснуть.
Він сміється до роспуку.
Рѣспуста—развратъ.
Рѣспуття-с—распутица, непогода, грязь.
Рѣстанъ—распустіе.
Рѣстиканий—разложенный по разнымъ мѣстамъ.
Рѣстикати—раскладывать, или разбрасывать по разнымъ мѣстамъ.
Рѣстикатися-тьця—распространяться звуку.
Рѣстич, **в-рѣстич**—нар. въ рассыпную.
Рѣстикатися-тьця—разбѣгаться, расходиться, исчезать.
Рѣстірка, **рѣстірка**—(акт. сл.) ссора, не согласіе, разъединеніе, брань, размолвка, пакость, растрата, погнѣбель.
Рѣстопаш—**чистотіл.** См. II.
Рѣсторонша—растеніе *Aristolochia Clematidis* L.
Рѣсяний—роспѣтый.
Рѣсяхнути—разломать, разорвать, разодрать.
Рѣсянка, **росичка**—растеніе *Drosera rotundifolia* L.
Рѣта—клятва, присяга.
Повинен кожний формальную присягу, ведучи роту, публічно ухваленої, виконати. Орликъ.
Рѣтатій—разбойническій, забіячный.
Рѣчістій—годовой, нарочитый.
Рѣчитися-тьця—поклѣяться, проклинать.
Рѣчний—годовой, срочный.
Рѣчник, **рѣчиця**—календарь, альманахъ.
Рѣщина—мучной растворъ.
Рѣщувати—растворять мучу.

Рубанець—отрубокъ, полѣно.
Рубанка—рубленіе.
Лес онем, рубанками і мордерством руйновати і городи в свою область одбрати пришли. Мазепа.
Рубанок—полѣно.
Рубати—рубить.
Рубель—1) валѣкъ конямъ бѣлье катають на сналкѣ. 2) Жердь которой прикрѣпляютъ сѣно къ возу.
Рубець, рубці—рубща, дѣтскія пелѣнки.
Рубом—нар. ребромъ.
Руга—земля, отдаваемая въ пожизненное владѣніе какому либо чиновнику или священнику.
Рудѣ—кровь.
Рудий—рыжій, бурый.
Дід рудий, баба руда, Батько рудий, мати руда, І я рудий, руду взяв; Бо рудую сподобав. Пѣс.
Рудия—литейный заводъ.
Пан Полуботок власним коштом на одній греблі рудною, а на другій димарку на річці Борзні виставив. Самойлович 10 Февр. 1681 г.
Рудиний—кровяной, кровавый.
Ружже, ружниця, рушниця, ручниця—ружье.
Ружияний—розовый, румяный.
Руїна—развалины, разрушеніе.
Руїна Велика—гетманскія междоусобія послѣ смерти Богдана Хмѣльницкаго.
Руїнити, руйновати—разрушать.
Руйнованис—разрушеніе.
Рукавчята—рукавички.
Рукодѣйний—на честное слово съ поданіемъ руки.
Рукодѣльний—мануфактурный.
Рукодѣльня—мануфактура.
Рукоемство—(акт. сл.) поручительство, отдача на поруки.

Рукопѣш—нар. въ схватку.
Рулка—кранъ, горлышко.
Рум, румѣ—(акт. сл.) движеніе (?).
Единим румом увесь город тот Азов услали і зарузили. Велячко.
Рума—дорога, путь, направленіе.
Румѣк—ретивый конь, жеребецъ.
Прийшла свиня до коня, тай каже: ось бо я, рума. Посл.
Румати, румсати, рѣмсати—голосить,
Румація—(акт. сл. гитасау) выходъ аренднаго или заставнаго владѣльца изъ имѣнія; время которое давалось такому владѣльцу для перѣзда и перевозки своего имущества, сверхъ срока аренды или послѣ выкупа имѣнія.
Руйний—разрушительный.
Як звірюка лютий, руйний
Все в дорозі пометав.
 I. Верхратскій.
Руменовати—отжевать, пережевать.
Румовати, румувати—(акт. сл.) переселяться, очистить мѣсто.
Румянка—растеніе *Anchusa officinalis* L.
Румянок—растеніе *Matricaria Chamomilla* L.
Руидук, руидочок—1) крыльцо, крылечко. 2) Галерея. 3) Базарный ларь.
Руитора—кила, грижа, болѣзнь.
Руїра, руїя—дѣло, стволъ.
Русалка—умершій некрещенымъ ребенкомъ.
Русальки Великдень—Русальный свѣтлый праздникъ; онъ иначе еще называется *Сухій четверг* и бываетъ на *Троїцькому тижню, після клечального.* Гатчук.
Русавий—бѣлокурый
Рута—растеніе часто упоминаемое въ пѣсняхъ *Ruta graveolens* L.
Рутка полева, пташина рута—растеніе *Fumaria officinalis* L.

Рутый — цѣломудренный, всецѣлый, непорочный.

Рух — движеніе.

Рухва — жолобъ.

Рухомий — движимый.

Рухомость, рухомість — движимое имущество, рухлядь.

Ручай — ручей, источникъ, ключъ.

При дримаючимъ ручаю,

Буяли в небо крилаті орлиці.

П. Устиянович.

Ручний — ловкій, способный.

От-це ж Сарра, хоч і стара,

Та бач жінка руча,

Вся золота шла в ворота,

Вона ж куда-луча!

Изъ вірши на Великдень.

Ручковий — изъ собственныхъ рукъ данный.

Ручник, рушник — полотенце, утиральникъ.

Ручно — нар. ловко, удобно.

Рушай! — трогай! маршъ!

Рушати, рушити — трогаться съ мѣста, начинать, прикасаться; подняться, возстать, двинуться, ополчиться.

Рушеніе — поднятіе, встаніе, ополченіе.

Рушеніе носеніте — всеобщее ополченіе.

Рушизна — (акт. сл.) Русь, Русины т. е. Малороссіяне и Червоноруссы.

Румсати — румати. См. выше.

Рябець — рябчикъ.

Рябий — вѣстрый.

Рябкі — родъ мясного заиморожскаго кушанья.

Рябко — бровко. См. Б.

Ряди-годи — в-ряди-годи — рѣдко, изрѣдка, иногда.

Рядио, рядиіна — дерюга, простыня изъ грубаго полотна.

Ряжка — родъ ведра съ ушками.

Ряме — рубища; отъ *рѣма, рамення* — плечи.

Рягати, рясити — потряхивать, вѣткою.

Ряска — родъ рѣчной водоросли.

Рясний — частый, обильный, вѣтвистый, многоплодный, многолѣтний.

Рясно — нар. густо.

Ряст — 1) почва, земля покрытая травю. 2) Растеніе водяная риса *Cotyledon umbilicus*. 3) Вообще всякая стелющаяся трава; *ряст топтати* — жить; *пустив рясту топтати* — пощаждать жизнь.

Ряст білий — *Coridalis cava* Schweiget. Coert.

Рятований — спасаемый, избавляемый.

Рятовати — спасать; помогать.

Рятовник — избавитель, благодѣтель.

Рятовница — благодѣтельница.

С.

Сага, сагѣ — заливъ.

Сагайдак — лукъ (оружіе).

Садиба — усадьба.

Садовина, садовника — садъ, растенія садовыя.

Садовити — сажать, садить.

Саѣт, саѣта, сіѣта — англійское сукно.

Сажалка, сажавка, саживка — бассейнъ у источника; небольшое озеро, въ которомъ разводять рыбу.

Сайдѣх — сагайдакъ. См. выше.

Сайдакар — воинъ вооруженный лукомъ.

Сак — сътъ рыболововъ.

Сѣкви — мѣшокъ съ двумя посрединѣ отверстіями.

Саклак — растеніе *Eyonimus europaeus* L. иначе по Укривски — *бруслина* *вовче мико, вовчі сери*.

Сѣтка—военный строй и маршъ коло-
нами.

Сѣкора—(Бессараб. сл.) рожь *Secale
cereale* L.

Сѣламѣха—салата.

Сѣлат—салата—*Lactuca sativa* L.

Сѣлатник—чистикъ. См. Ч.

Сѣлва—(*salva*) обыкновенно въ концѣ
жалобъ, объявленій и т. под. обоз-
началось, что жалобникъ оставляетъ
за собою „*salvam meliorationem*“, но
иногда послѣднее слово опускалось,
и *salva* употреблялось какъ бы су-
щественное. *Salva mente*—
имѣя еще право дополнить, испра-
вить и проч....

Сѣлган—салотоння; строеніе въ конхъ
убиваютъ воловъ; вывариваютъ сало
и т. под.

Сѣлтра—селитра.

Сѣлогуб—мѣщанинъ, торговецъ въ бран-
номъ смыслѣ.

Сѣлмонѣй—нашатирь *Salammoniacum*.

Сѣльени—ива *Salix Fragilis* L.

Сѣлбір—виноградъ (?).
В мене ганки малѣвани
Сѣлами сѣлбір. Ю. Федьковичъ.

Сѣмѣ—нар. именно.

Сѣмѣ-тоді—нар. въ ту пору, въ то вре-
мя, именно тогда.

Сѣмісіянскій—совершенно самъ, одинокій

Сѣмѣволецъ—своевольный.

Сѣмѣволка—своевольница

Сѣмогрій, сѣмограй—(въ шутку) само-
варъ.

Сѣмѣзброецъ—бѣглець, выходець, пре-
ступникъ, пакостникъ.

Сѣмоѣтний—самостоятельный, незави-
симый.

Сѣмоѣтность—автономія, самостоятель-
ность, независимость.

Сѣмонѣл—ружье.

Сѣмоправда—аксіома.

Сѣморух—автоматъ.

Сѣмосил—растеніе *henirium Chamo-
maedrys* L.

Сѣмосносѣбный—существующій самъ по
себѣ, индивидуальный, автономный.

Сѣмоштай—1) нарѣч. самостоятельно.
2) Растеніе *Senetio acrucaefolius* L.

Сѣмоштайность, сѣмостойность—самосто-
ятельность, независимость.

Сѣмотѣ—удѣпненіе, одиночество; *на са-
мотѣ*—на единѣ, съ глазу на глазъ,
про себя.

Сѣмотѣний, сѣмотѣій—одинокій, уединѣн-
ный.

Сѣмотѣій—одиночество.

Сѣмотѣжки—нар. скоро, разомъ.

Сѣмохитъ—нар. добровольно.

Сѣмѣжѣк—(турецк. сл.) намѣстничество,
провинція.

Сѣмѣжарѣвка—киселѣница. См. Н.

Сѣмовѣтій—статный.

Сѣмовѣтость—статность.

Сѣп—насморкъ, охрипость, сморканіе,
тяжелое дыханіе.

Сѣпати—очищать гряды отъ сорныхъ
травъ.

Сѣпати і—осиплый (говорится о лоша-
дяхъ)

Сѣпѣтка—арендаторъ, скотоводъ. (?)
Да пішов би ти на Дон,
Та наплевя в сѣпѣтки,
А в сѣпѣтки добре
Там хлѣба доволі. Пѣс.

Сѣпѣкѣ—инструментъ для полотья грядъ.

Сѣпѣй—сафьянъ.

Сѣпѣйні—красные или желтые сафья-
новые сапоги.

Сѣранѣ—саранча, иначе по-Украински
она называется еще: *Гнів Божий*,
вѣруя что эти слова написаны у
саранчи на крыльяхъ Израильскими
буквами.

Сѣхария—сахарный заводъ.

Сачевія—чечевица.

Сбава—1) уменьшение, уничтожение. 2)
Смертная казнь.

Сбавляти—уменьшать; погублять; каз-
нить.

Свазбѣця, свазбѣць, свазбѣльник—свое-
вольникъ.

Свѣра, свѣрка, пѣсвар—ссора, брань.

Сваритися-тъця—ссориться, грозиться,
угрожать.

Свѣркий, свѣрливый—бранчивый.

Свѣха, свѣшка, свѣшечка, свѣнечка,
мчалка—сваха. Свахою избирается
обыкновенно молодая и ловкая жен-
щина.

Свашковѣти—сватать, высватывать, со-
дѣйствовать при сватовствѣ.

Свѣкор—мужнина отецъ.

Свѣкруха—мужнина мать.

Свербига—растение *Bunias orientalis* L.
иначе еще оно называется въ Во-
сточной Украинѣ—*катран, порчак*.

Свербигуз—опуцки. См. О.

Свербіти—чесаться.

Свѣрдел, свѣрдоб, свѣрдлик—буравъ,
буравчикъ.

Свѣрдлити—буравить.

Сверткѣе шкло—такъ называлось стекло,
которое употреблялось въ старину
для оконъ; оно имѣло обыкновенно
въ діаметрѣ около 3-хъ вершковъ, а
по срединѣ небольшую выпуклость;
стѣкла эти укрѣплялись въ оловян-
ныя рамки.

Сверечи—сбросить.

Свидина—растение *Cornus sanguinea* L;
иначе еще называется—*стиж*.

Свідомість—извѣстность.

Свинѣр—свинопасъ.

Свинка—*крати у свинки*—играть въ го-
родки.

Свинѣта—свинство; собираютъ свиньи.

Свиношник—1) растение *Salvia verticil-
lata* L. 2) Свиной хлѣвъ.

Свиничий—свиной, свинскій.

Свирид, Свиридко—Спиридонъ.

З 12-го дня студня з Свирида сон-
цесвѣтъ починає день білѣшатись, а
ночі менѣшатись. Гатчук.

Свирина—сурѣница.—См. ниже.

Свириница—растение *Sinapis arvensis* L.

Сvirка—дерево.

Свистѣлка—свирѣль.

Свистѣля—омег. См. О.

Свѣта, свѣтка, свѣтина—смурый каф-
танъ, сермяга, сермяжка; женская
свѣта бѣлая, а мужская обыкновенно
черная или темносѣрая.

Свѣтник—торгующій свѣтами.

Свѣдок—свидѣтель.

Свѣдомий—извѣстный, знакомый, вѣдо-
мый.

Свѣдоцтво—свидѣтельство, свидѣтель-
ское показаніе.

Свѣдчина—свидѣтельство, аттестатъ.

Свѣдчити—свидѣтельствовать противъ
кого-либо; жаловаться, заносить жа-
лобу.

Свѣдчиця, свѣдка—свидѣтельница.

Свѣкла—свѣкла *Beta vulgaris* L.

Свѣтотѣнське зілля—растение *Hypericum
elegans* L.

Свѣнути—расвѣтять.

Свѣрка—сверчокъ *Gryllus*.

Свѣт—міръ, вселенная, свѣтъ; *свѣт за-
вязати*—лишить свободы, свѣдѣть
несчастнымъ *Свѣт за очима*—без-
цѣльно, куда глаза глядятъ; *свѣт
піднявся*—послѣ бѣды получить от-
раду.

Свѣтанне-я—разсвѣтъ.

Свѣтати—разсвѣтать.

Свѣтѣлка, свѣтлиця, свѣтлонька—большая
чистая горница, пріёмная, гостинная,
залъ.

Світілька—младшая сестра невісты или родственница ея очень молодецкая, которая при вѣнчаніи держитъ саблю съ прикрѣпленною къ ней свѣчой.

Світло—освѣщеніе.

Світлуха—растение *Carthamus tinctorius* L.

Світниця—лампа.

Світобудівля, світобудова—мірозданіе.

Світобудовник—Міросоздатель, Богъ, Творецъ.

Світогляд—міросозерцаніе.

Світоспорида—**світобудівля**. См. выше.

Світоспоридач—Богъ, Творецъ.

Свічадо—зеркало; иначе по-Украински—*дзеркало, люстро*.

Свічення—просвѣщеніе.

Світитися - тьця — 1) просвѣщаться, учпться.

Світитись, люде, добре буде.

Світись, хоч помалу.

Прибура.

2) наказывать, приучать, упражнять.

3) Сбучать въ наукахъ, просвѣщать.

Свічник—пономарь, слуга церковный.

Свірка—свинное стадо.

Свободний—актовое слово, означающее боярина.

Своеумецъ—дуракъ, глупецъ.

Своеумка—дура.

Свблок—перекладина.

Святе Письмо—священное писаніе.

Святковати—праздновать святки.

Свято, свята, святки—праздникъ, святня, праздники.

Святоблївий—святый, набожный.

Святоблївость—святость, набожность.

Свячений—святый, освященный.

Свяченс—пасха; освященный предметъ.

Сдаток—матеріаль, вещь.

Сдвїгнути—сдвинуть.

Сдїрство—сдирство.

Се, сее—это.

Себе—возврат. мѣст. себя.

Сибелі—названіе рыбы.

Сего-бѣчній—по сю сторону находящійся, т. е. на восточной сторонѣ Днѣпра; говорится объ Украинѣ, которая теченіемъ Днѣпра раздѣляется на *сеобочну і толобочну*.

Сегорѣчній—настоящаго года.

Седїція—(акт. сл. *sedecio*) мятежъ.

Седїб—(Австр. Укр.) лядвія, лишка.

Трафиз го в седно. Посл.

Сей—цей. См. Ц.

Сеймик—сѣздъ, мѣтингъ. *Сеймик* *boni ordinis*—сеймикъ, для обсужденія мѣстныхъ нуждъ и составленія постановленій по этому предмету. *Сеймик депутатський*—сеймикъ для выбора депутатовъ въ трибунальскій судъ. *Сеймик елекційний*—сеймнѣя для избранія должностныхъ лицъ. *Сеймик посольскій*—сеймикъ для избранія депутатовъ или пословъ на общій государственный сеймъ.

Сеймовати—отправлять сеймъ.

Секлета—Синглитикія.

Секотерень—тетрадь.

Секетѣри—(акт. сл. *sextern.*) 1) десять бумагъ. 2) Листъ бумагъ въ разъ согнутый. 3) Тетрадка.

Сект—ликеры, варенье и проч.

Сѣкта—округъ, околотокъ.

Сѣлех—селезень.

Селїдѣба—усадебъ.

Сельбїше—поселеніе.

Селїок—поселянинъ.

Селїчка—поселянка.

Сѣмак—1) 3½ гроша. 2) Послушникъ, келейникъ.

Сѣмака, сѣмачка—семерка, семерочка.

Сембриля—жалованья, заработанныя плата.

А гаді ще недогода!
Хвалитця неситий,
Що й себрюлю не виплатить...
Оттакі-то люди?

Ю. Федькович.

Сѣмий—седьмой.

Сѣмилѣтний—семь латокъ, заплатокъ,
 т. е. одежда изношенная, изорван-
 ная вся въ заплаткахъ.

Сенс—(акт. сл. *sensus*) умъ, смыслъ.

Сеньга—рыба сѣмга.

Сѣрбати—хлѣбать, выхлѣбывать.

*Сѣрбай, неббай; хоч рідке аби багач-
 ицько.* Посл.

Сердѣк, сердѣчина—камзолъ, куртка.

Здерли з мене сердѣчину,

Ще хотіли й бити. Пѣс.

Сердѣга—бѣдняга.

Сердечний, сердешний—бѣдный, несчаст-
 твѣный.

Сердѣшна трава—растение *Orobis ver-*
nus L.; иначе по-Украински—*півни-*
ки, черевички.

Сердѣшник—растение *Erytraea centau-*
gium Pers; по-Украински—*центав-*
рія, центурія, золотомісячник.

Сердюк—гвардѣецъ, тѣлохранитель.

Сердючина—малороссійская гетман-
 ская гвардія; она состояла изъ 4-хъ
 кавалерійскихъ полковъ, набирае-
 мыхъ изъ охотниковъ или какъ тог-
 да говорили *охочихъ козаків*; *Сер-*
дючина всегда содержалась на соб-
 ственный счетъ гетмановъ; учреж-
 дена она въ 1674 году славнымъ
 гетманомъ Петромъ Дорошенкомъ.
 При гетманѣ Мазепѣ *Сердючина*
 состояла изъ всякаго сброда, питава-
 шаго собачью привязанность къ Ма-
 зепѣ, и была тѣмъ же самымъ для
 Украины, чѣмъ были *Опричники*
 для Московіи, а *Янычары* для Тур-
 ции; въ 1776 г. они были преобра-

зованны въ три полка строевой ка-
 валеріи, а въ 1785 размѣщены по
 карабинернымъ полкамъ составлен-
 нымъ изъ южноруссовъ и такимъ
 образомъ кончили свое существова-
 ніе полное славы до Мазепы и на
 оборотъ полное пятенъ при немъ и
 послѣ него.

Серебриста липа—липа *Tulia argentea*
 DC.

Серед—нар. среди.

Середохрѣстя, середохрѣстна середа—
 среда на 4-й недѣлѣ Великаго по-
 ста.

Середущий, середульший—средній.

Сѣрен—ожедь. См. О.

Сермяга—1) кафтанъ или свита сѣраго
 сукна. 2) Бѣдняга.

Серпанка, серпанок—кисей, барежъ.

Серпень—мѣсяць Августъ.

Серпоріз, стеновий ризак—растение *Fal-*
caria Rivini Hest.

Серпуха—растение *Serratula tinctoria* L.

Сестрѣнецъ—сестринъ сынъ.

Сестрики, Иван-да-Маруся—растение *Me-*
lamprugum nemorosum L.

Сивий—сѣдой.

Сивіти—сѣдѣть, сѣрѣть.

Сиворакша—птица вонючка.

Сивоусий—сѣдоусый.

Сидіти—сидѣть.

Сікавка—1) спринцовка. 2) Растение
Conium maculatum L.

Сікатися-тьця, сікнутийся-тьця—сунуть-
 ся, броситься.

Сикѣр—хорошая водка.

Сикізка—настойка.

Сикомор—смоковница *Ficus sycomorus*.

Сила—нар. много.

Силковѣтися-тьця—силиться.

Сіловати—принуждать.

Силодій—механикъ.

Силодійня—механика.

Силодійство—механизмъ

Силомиць—вар. насильственно, силою.

Силоснит—физикъ.

Сильдирій—растеніе *Arpium graveolens* L.

Сильяс—пар. грѣшко.

Сильница—физика.

Сильничий—физическій.

Сильтунс—пшеница *Triticum vulgare* Will.

Симигривеник—двадцатикопѣчная монета.

Синеголов—растеніе *Eryngium planum* L.; иначе по-Украински—*Миколайки*, *сині колючки*.

Синець—растеніе *Echium vulgare* L.

Синецвіт—растеніе *Nepeta nuda* E.; иначе еще называется—*маточник*.

Синички—растеніе *Delphinium elatum* L.; иначе по-Украински—*Цар-зілля*, *Цар-сил*.

Сині колючки—синеголов. См. выше.

Синій лониніе—циганки. См. Ц.

Синьва—певѣтка, жена сына.

Соповѣць—братиниъ сынъ, племянникъ.

Синдовський—сыновній.

Синодвий—синадальный.

Синюха—растеніе *Agaricus violaceus* L.

Синявка—растеніе *Knautia arvensis* Coult.

Синякъ—1) синия опухоль. 2) Растеніе *Echium vulgare* L.

Синятка—плахта синяго цвѣта.

Синячиик—растеніе *Isotis tinctoria* L.; иначе по-Украински—*вайда*.

Синати—сыпать; лить.

Синерей—печерниа. —См. П.

Сирѣць—невѣдѣланная кожа.

Сирияця—невѣдѣланный ремень.

Сирицький, сироцький—спротскій.

Сирно—родъ круглаго, низкаго, стола, при которомъ сидятъ на землѣ, его

употребляютъ будочники и обитатели землянокъ или куреней.

Сирѣватка, сирватка—сыворотка, простокваша; жидкость, оставшаяся отъ творогу.

Сировѣць—хлѣбный квасъ.

Сиройжки—родъ грибовъ *Agaricus Russula Schäf.*

Сиротень—растеніе *Crocus reticulatus* L.

Сисѣрка—мисѣрка. См. М.

Сита—вода подслащенная медомъ.

Ситити—насыщать; *ситити мед*—варить медъ.

Ситний—питательный.

Ситница—ситникъ; пеклеванный хлѣбъ.

Ситиѣг—*рогоз*, *рогоз*. см. Р.

Ситѣвий, ситѣвий—плодоносный, обильный.

Сі—*си*, эти.

Сібірий—каторжный.

Сів—посѣвъ.

Ой які то будем жинива

С того сіву мати. П. Куліш.

Сівба—сѣяніе.

Сіверко—сѣверный вѣтеръ.

Сівці—сѣто для просѣванія.

Сідало—насѣсть. мѣсто гдѣ садятся на ночь птицы.

Сідати—садиться.

Сідатися-тьця—надрываться, увередиться, озлиться.

Сідач—растеніе *Inula hirta* L.

Сідляр—сѣдельникъ.

Сідуха—торговка; посидѣлка.

Сідь—сѣдина,

Сіканка—1) родъ кушанья изъ мелкоизрубленныхъ жаренныхъ почекъ. 2) Наказаніе розгами 3) Истребленіе меча.

Сікирки—растеніе *Delphinium Ajacis* L.; иначе по Украински—*разноцвіт*, *си-нецвіт*.

Сікнути—однажды ударить.

Сікти—сѣчь; крошить.

Сіль—соль.

Сількісь, сількось—нар. пужды нѣтъ, какъ хочешь, про меня.

„Ну сількісь! Кє мені поспідає“,
Кавав Церері злій, Борей. Носенко.

Сімяжка—сермяга, старая свита.

Сіножать—сѣнокосъ.

Сін—междом. дѣргъ!

Сінати, сінпути—дергать, дернуть.

Сінач—муштель.

Сіре зілля, хрещатий барвінок—растеніе
Trifolium repens L.

Сірий—сѣрый.

Сірики—растеніе *Capsella Bursa pastoris* Möncb.

Сиріти—сирѣть.

Сірка—сѣра.

Сірко—собачья кличка, одна изъ общепотребительныхъ

Сіришки—зажигательныя спички.

Сірома—1) сѣрый. 2) Собираетъ голь, пролетаріатъ.

Закипіла на Вкраїні

Страшенна трівога

Як на шляхту піднялася

Сірома збога. П. Куліш.

Сіроманець, сіроманця—волкъ.

Сіромаха, сіромьяга—бѣднякъ; уменьш.
сромася.

Сіряк, сірячина—сѣрый армякъ.

Сітованіє—понеченіє.

Січ—главный лагерный или *Кошовой* городъ, Земли Войска Запорожскаго находившійся, какъ и Кіевъ, на правой сторонѣ рѣки Днѣпра; Сѣчь нѣсколько разъ мѣняла свое мѣсто, но никогда не переходила выше Днѣпровскихъ Пороговъ; первая *Стара* или *Велика Січ* была на днѣпровскомъ островѣ *Хортиці*, находящемся близъ мыса Кичкаса, за Порогами; обаяніе Сѣчи было

такъ велико, что она иначе не называлась въ народѣ, какъ *Січ—Мати*, а паденіе ея оплакано въ южнорусскихъ пѣсняхъ еще болѣе чѣмъ паденіе Іерусалима или Трои, ибо она была выразительницею народныхъ идей и стремленій къ свободѣ, а также защитницею правъ и имущества крестьянскаго и казацкаго сословія, стражемъ церкви и родины. Сѣчь сослужила незабвенную услугу Европѣ, въ качествѣ ея стражицы, но эта слава ея въ сравненіи съ тѣмъ величіемъ, которое состояло въ необычайно громадномъ вліяніи ея на умы Южнорусскаго народа ничто; ни одно событіе въ Южной Руси не происходило безъ содѣйствія Сѣчи и подчиненнаго ей Запорожья. Отдѣленіе Украины и Запорожья Обѣихъ Сторонъ Днѣпра отъ Польши было бы невозможно, безъ Сѣчи, безъ Сѣчи не возможенъ бы былъ успѣхъ и самое предпріятіе Богдана Хмѣльницкаго положившаго основаніе соединенію Русскаго Юга съ Московскимъ Государствомъ. Женщины въ *Січ* не допускались подѣ страхомъ смертной казни, а самая Сѣчь дѣлилась на участки или такъ называемые *Курені*, которыхъ всегда было столько сколько было въ Украинѣ *полковъ*, т. е. провинцій.

Січовий—сѣчевой.

Січовик—сѣчевикъ.

Сіявий—сѣяющій.

Сіянне—сѣяніе.

Сіяти—сѣять.

Сіяч—сѣятель.

Сжалю—нар. съ печали, отъ горя.

Скабка—заноза,

Скажѣний—бѣшенный.
 Скажѣніи—бѣсноваться.
 Сказитися-тьця—збѣситися.
 Скалѣти—скалѣть зубы.
 Скалѣчити—изувѣчить.
 Скалка—1) щепка, осколокъ. 2) Искры отъ камня. 3) Брызги отъ воды.
 Скалѣзорій—насмѣшливый.
 Скалѣбина—трещина.
 Скатиця—скамья.
 Скандзюбити—скорчить.
 Сканарѣтисѣ-тьця—торопиться.
 Скарайній—неумолимый, строгій, наказывающій.
 Скарати—наказать, казнить.
 Скарб—казна, капиталъ, кладъ, сокровище.
 Скарбиік, —казначей.
 Скарбиіця—казнохранилище.
 Скарбиічка—копилка; кружка для сбора общественныхъ пожертвованій.
 Скарга—жалоба.
 Скаржитисѣ-тьця—жаловаться.
 Скатерниця, скатертица—скатерть, настольникъ.
 Скати—искать.
 Скѣля, шкѣля—скала.
 Скиба, скибка—лѣста. См. Л.
 Скибка—щепка.
 Скиглити—выть по собачьему.
 Скикеувати, скиеувати—ошибаться; струсить; уничтожить.
 Скии—растѣніе *Carduus nutans* L.
 Скиндяк—повязка, лента.
 Скиндячка, скиндячка—родъ женской повязки или вѣячика.
 Скинути—сбѣнить, сбросить.
 Скира—викира. См. III.
 Скирта—скирда.
 Скік, скиць—межд. прыгъ.
 Скикнути—соскочить.
 Скилькі, скільки—нар. сколько.
 Скилькось—нар. неизвѣстно сколько.

Скипчаніе—окончаніе.
 Скипѣтисѣ-тьця—скипѣть, закипѣть.
 Скипчина, скончина—*віддати* землю за скипчину—значить отдать въ другія руки, подѣ посѣвъ, съ полученіемъ за это извѣстнаго числа копѣекъ жнива.
 Складати—складывать, уповать.
 Складатисѣ-тьця—полагаться.
 Складѣецъ—составитель.
 Скласти—сложить.
 Скластисѣ—приключиться, сложиться.
 Склеп—гробница; погребъ.
 Склепѣніе—сводъ.
 Склепѣтисѣ-тьця—сомкнуться, сжиться.
 Склѣцѣк—осколокъ.
 Склизнути—исчезнуть.
 Скликальчик—колокольчикъ.
 Сликати—сзывать, собирать.
 Склинцювати—набить стѣны клинушками, для обмазыванія потомъ глиною.
 Склѣ, шклѣ—стекло.
 Склиний—стекляной.
 Склинка—стаканъ; стекляная вещь вообще, а также и часть съ разбитой стекляной вещи.
 Склир, шклир—стекольщикъ.
 Скиара—скряга.
 Скиарость—скарѣдность.
 Скобзуни—коньки.
 Скойтисѣ-тьця—сдѣлаться.
 Скоби—скачки.
 Сколотити—взболтать.
 Скомпія—рай-дерево. См. Р.
 Скомпіювати—составить, сочинить.
 Скомпітисѣ-тьця—збитися въ комокъ.
 Скопати—умереть.
 Скопця, сконця—нар. сначала, съ извова.
 Скопчѣти, скипчѣти—окончѣть.
 Скопчѣтисѣ-тьця—окончиться.
 Скоп, сконецъ—баранъ.

Взяв корову і скотця,
Дупить хлопа як скота. Посл.

Ско́па—коршунъ.

Скопко́вий—сбереженный.

Ско́ра—скіра. См. выше.

Скороб́та—скорбь.

Скорботи́ий—скорбный, печальный.

Скорді́я—растение *Tenurium Scordium*.

L.

Скори́нка—хлѣбная корка.

Скорити—торопиться.

Скори́ше—нар. скорѣе.

Скоро́да—растение *Carex digitata* L.

Скороб́ити—разбивать, разметать.

Скорозри́ий—скороспѣлый.

Скоромни́к—лакомка на скоромную пи-
щу.

Скорихва́цький—молодецький.

Ско́та—яма, нора, берлога, углубленіе.

Скотарь—скотободъ.

Скотаре́ський—скотоводнический, пасту-
шеский.

Скотаре́ство—скотоводство.

Скочки—растение *Sempervivum hirtum*
L и *S. tectorum* L.

„Кажуть, що тим воно так зо-
вется, що шапочки в которых воно
виплоджується як достють то відска-
кують від матириного зілля.“

Скоштува́ти—спробовать.

Скраби́ий—складный, ловкий.

Скраглі́—родъ игры въ палки или от-
рубки.

Скреготати́—скрежеть.

Скрепли́—окоченѣвшій.

Горе бере трупи скреплі́,

На дунай пускає.

I. Верхратський.

Скрести́—треснуть, тронуться, (о весен-
немъ льдѣ).

Скри́ня—сундукъ.

Скри́нка, скри́нечка—ларецъ, шкату-
лочка.

Скри́зь—нар. вездѣ.

Скри́зний—сквозной.

Скри́зник—сквозникъ.

Скри́знити—сквозить.

Скромѣ́дити—скрестъ, скребти, згребать

Скромѣдити моркву. Посл.

Скра́нь—лпра.

—*Тожь думну мою скраню вам під
нош ложу,*

*Веліте віщи руки на ту скрань
вложити.* Ю. Федькович.

Скру́т—забота, тоска, суета, многодѣліе.

Скру́та—сокрушение, тяжелое состояніе.

Скру́титися-тьця—1) свернуться, 2) Взбѣ-
ситься.

Скрути́ий—многохлопотный.

Скру́тно—нар. очень трудно.

Скру́ха—раскаяніе, печаль, горестъ.

Скуб́нути—дѣрнуть, рвануть.

Скуб́ти—щипать перья, рвать шерсть,
драть за волоса.

Скуйб́дати, скуйб́дити—смять, помять.

Скулочи́к—растение *Malva Crispa* L.

Скуперд́ига—скряга.

Скуни́дя—супецъ (въ насмѣшку.)

Скупі́я, купе́ка, купі́на—растение *Con-
vallaria multiflora* L.

Скупі́тися-тьця—соединиться, сгрупи-
роваться.

Скурча́ти—пользоваться.

Ску́т—складъ (?)

*В третє тютюну із ску́ту в волю
накурился.* Макаровський.

Ску́течний—готовый, совершенно окон-
ченный.

Ску́ток—дѣйствіе, слѣдствіе, исполненіе,
результаты, окончаніе.

Слаб́іа́ти—слабѣть, ослабѣвать.

Сла́ва—1) повѣсть, молва, извѣстность.

2) Ура.

Славѣ́та—исторія.

Славѣ́тний—1) исторический, славный.

2) Мѣщанинъ.

Славити—славить, толковать, рассказы-
вать.

Славу́та—Дніпръ.

Дніпро—Славу́та іде по простору.

М. А. Максимович.

Славу́тиця—1) рѣка Дніпръ. 2) Знаме-
нитость.

Славу́тний—славный, знаменитый.

Сласте́ни—пышки, аладьи на постномъ
маслѣ.

Сла́ти—посылать, отправлять.

Слебезува́ти—калякать, болтать.

Слѣз креслатий—цвѣтокъ колокольчикъ(?)

Похилився слѣз креслатий.

І плаку́чая верба,

Созла, чахла бідна мати,

Аж забила їо ту́а.

І. Верхратський.

Слѣза́, слѣзонька—слеза слезка.

Слѣта—непогода, ненастье, распутица.

Сли—союзъ если, ежели.

Мног першим наказуеш тихо;

Велика же біда, ой лихо,

Сли дру́гою з третім нема;

А в купці все, то я сама.

Шарада.

Сли-бим—союзъ если бы.

Сливѣ—нар. почти.

Сливя́нка—водка настоящая на сли-
вахъ.

Сли́знути—понасть.

Слизба́—слизь.

Слизський—скользкий.

Слизько—нар. скользко.

Слимак—послушникъ, монастырскій слу-
житель.

Сли́нцти—плакать.

Слід—слѣдъ.

Слі́дити, слі́дковати—слѣдитъ, преслѣдо-
вать.

Слідо́ю—нар. слѣдкомъ.

Слі́нак, куко́лиця—растение *Lychnis ves-*
pertina Sibthorp.

Слі́ний—слѣпой, невидящій.

Слі́ний-мак—растение *Paraver oriental* L.

Слі́нота—слѣпота.

Слі́нота куря́ча—растение *Ranunculus*
polyganthemus L.

Слі́нучий—ослѣпительный.

Слі́щун—(Галицк. сл.) слѣпецъ.

Слі́щуня—слѣпая.

Слобба́—свобода.

Слобб́иний—свободный.

Слобоні́ти—освобождать.

Словен—ораторъ, краснорѣчивый.

Словни́к—словарь, лексиконъ.

Словни́цький—лексическій.

Словни́ця—небольшой лексиконъ, сло-
варчикъ.

Служба́—Литургія, Богослуженіе.

Служка́—слуга, лакей.

Слуп—столпъ.

Слу́хати—слушать; *слу́хати присягу*—
присутствовать въ судѣ при выпол-
неніи присяги противной стороны.

Слу́хатися-ты́ця—слушаться, повиновать-
ся.

Слу́хні́ний, слу́хя́ний—послушный, по-
корный, услужливый.

Слу́шний—законный, благопріятный.

Слуши́в—нар. надлежащимъ порядкомъ,
законно, по закону.

Слу́шность—справедливость.

Слю́па—слина.

Смага́—изсыхающія и запекшіяся отъ
жару и жажды уста.

А на мило смага впала

Мила перед милом на околішки впала.

Пѣс.

Смаже́ний—жаренный на маслѣ.

Сма́жити—жарить на маслѣ.

Сма́жний—привлекательный, горячій.

Смажні́ уста.

Смак—вкусъ.

Смакі́й, смаку́и—лакомка.

Сма́ковати—находить хорошій вкусъ.

Смалѣвий—смуглый, черный.

Смалець—топленый жиръ, птицйй, ба-
ранйй.

Смалити—обжигать.

Смальцуга—1) смольчукъ, или смола чер-
мая и желтая добываемая изъ обы-
кновенной сосны. 2) Засаленный ко-
стюмъ.

Смаркѣтися-тьця—высморгать носъ.

Смаркѣч—неопрятный, гадкйй, запачкан-
ный.

Смаровѣти=шмаровѣти. См. III.

Смерд, **опир**—насъкомое Blaps (obtusa).

Смердючка—растение Valeriana officina-
lis L.

Смердѣчйй—смердящйй, вонючйй.

Смерека—(карпатск. сл.) сосна

Смерк, **смѣркло**—сумерки.

Смертѣльний, **смертѣнный**—смертнйй.

Смик!=**си!** См. выше.

Смикати, **смѣкнути**—дѣргать, дернуть.

Смирна—Galium Mollugo L.

Смитапник—насъкомое Agrimonia cu-
patoria.

Смливість—смѣлость.

Смѣлка—растение Lychnis Floscuculi L.

Смѣлка, **смолянка**—Viscaria vulgaris L.

Смѣлка-червона—Lychnis viscaria L.

Смѣрна—растение Nasturium sylvestre
R. Br.

Смѣтати—сметать.

Смѣтте-я—соръ, смѣтки.

Смѣховище—посмѣшище.

Смѣшки—шутки.

Смѣшливий—смѣющййся.

Смвдъ, **мовдъ**—растение Peucedanum
Oreoselinum Moench.

Смовтъ—растение P. arenarium Valdst
et Kit.

Смок—1) водяной насосъ. 2) Змѣй,
родъ ящерицы.

Смоктѣти—сосать.

Сморчок—растение Morchella esculenta
Pers.

Смотолока—(Галицк. сл.) кризисъ, труд-
ное положеніе.

— „*Еле хлопці смотолока?*—

Яке нове лихо

Навіяло, що між вами

Як в церкові тихо?“

Ю. Федькович.

Смуга, **смужка**—полоса, полоска, отъ
удара.

Яка тура така й смуга. Посл.

Смута—анархія.

Смутковѣти—грустить, горевать.

Смутковйй—грустный, горестный.

Смѣтний—анархическйй, задумчивый,
грустный.

Смутовѣти=смутковѣти. См. выше.

Смѣток, **смѣота**—смущеніе, грусть, пе-
чаль.

Снѣга—способность, сила, возможность,
знаніе, средства, охота.

*Як би снага, тоб пошмився і я про-
меж люде.* Шинцацькйй—Ильч.

Скільки було ёго снаги і кибеги.

П. Куліш.

Снѣдний—соблазняющййся, легко подат-
ливый.

Снѣдис—нар. достаточно, легко, спо-
собно, готово.

*Чого требовати будеш все снѣдис
одержмиш.* І. Копинскйй.

Снѣсть—остовъ, скелетъ, подпорки, лѣ-
сы, снасти.

Снѣтъ—(акт. сл.) можетъ быть, вѣроятно.

Снѣмки—сливки.

Снѣще—сонъ, видѣніе, кошмаръ.

Снѣг—снѣгъ.

Снѣговиця—паденіе снѣга.

Ей на дворі метелиця,

Ей на дворі снѣговиця.

І. Верхратскйй.

Снѣгѣр—снѣгиръ.

Сніданис-я—пшца на завтракъ.
Снідапок—завтракъ.
Снідати—завтракати.
Снітій—наѣкомое *Uredo segetum*
Снітка—растеніе *Aegopodium Podagra-*
ria L.
Сніцарь—колѣсникъ, каретникъ.
Сніцаренко—сынъ каретника.
Сніцариха—колѣсница, каретница.
Сніцарівна—дочь *сніцаря*.
Сніцарський—колесницкій, каретницкій.
Сніцарювати—изготовлять экипажи или
 части оныхъ.
Снідер—рѣзчикъ.
Сніцерський—рѣзной.
Сніблвний—мягкій, воспрімчивый.
Сновати—1) ткать. 2) Шнырять, тас-
 каться.
Сновига—наѣкомое *Anthomyia* (me-
teorica).
Сновигати—мелькать, двигаться, хо-
 дить по ночамъ. *Як тінь сновигає*.
Сновідати—болтаться по свѣту, бродить
 безъ цѣли.
Сдб—цбб. См. II.
Собака кропива—растеніе *Leonorus Car-*
diaca L.
Собака иструшка—растеніе *Aethusa*
Synarium L.
Собака рѣжа—растеніе *Lavatera thurin-*
giaca L.
Собака ромашка—раст. *Maruta Cotula*
Dec.
Собаке мило—раст. *Sanonaria officina-*
lis L.; иначе по-Украпнски—*чисту-*
ха.
Собачитися-тьця—злится, нападать по
 собачьи.
Собачі конопі—растеніе *Galanthus ver-*
sicolor.
Собачи реняхи—раст. *Rideus tripar-*
tita L.

Собачі язички—раст. *Plantago lanceo-*
lata L.
Собачий перець—раст. *Polygonum Hid-*
ropiper L.
Собачка—чорнокорінь. См. Ч.
Собачки—растеніе Бессъ, кандыкъ съ
 красными цвѣтами *Erythronium dens-*
canis.
Собитіе—(акт. сл.) исполненіе, дѣйстви-
 тельность.
В собитіе привести.
 I. Скоропадський.
Совати—совать, двигать.
Совито—акт. нар. вдвойнѣ; такъ опре-
 дѣлялось въ нѣкоторыхъ случаяхъ
 вознагражденіе за убытки.
Совитость—удвоеніе платежа; если та-
 кая уплата была постановляема, то
 говорилось, чтобы платѣжь, былъ про-
 изведенъ и з *совитостю*.
Содѣржовати—держать.
Союз святоблмве содержували.
Соживецъ—сожитель.
Соживниця—сожительница.
Сознавати—объявлять лично и устно на
 судѣ для внесенія въ актовыя кни-
 ги.
Сознане—1) личное признаніе на судѣ
 документа. 2) Донесеніе Вознаго по
 какому нибудь дѣлу.
Сойко—(галицк. сл.) лѣсная ворона.
Соймъ—сеймъ.
Сскіра—топоръ.
Сокірки—раст. *Delphinium consolida* L.
Сокбли—соколы очи.
І в небо соколи
Вознесла по волі,
І верлась з яідковъ в лубину.
 Н. Устіянович.
Соколій перелѣт—растеніе *Anthyllis Vul-*
neraria L.
Сбкор, сокоріна—осокоръ, дерево, родъ
 тополи *Populus alba*.

Солерос, солянка—растение *Salicornia herbacea*. L.

Солець—патръ.

Солѣдкий—сладкій.

Солоди́ча—сладость.

Солома́ха—родъ кушанья, приготовляемаго изъ ржаной муки и воды съ солью.

Дивуютъ Ляхи, вражіи сини,

По ті козаки вживають:

Вживають вони щуку-рибаху,

Ще й соломаху з водою. Пѣс.

Соло́мин—большая корзина для хранения рожки въ землянкахъ.

Саломѣ́к—саламѣ́к. См. выше.

Солони́ця, солони́ще—соляная копъ, мѣсторожденіе соли.

Солоні́й—растение *Statice tomentella* Boiss.

Солоні́й—ротозѣй.

Солонити—*солонити* языка—держать высунутый языкъ.

Соло́ха—Соломонида.

Сом—рыба *Silurus glanis*.

Сон—растение *Pulsatilla pratensis* Mill.

Сон-бі́лий—раст. *Anemone sylvestris* L.

Сон-блакі́тний, сон трава—дикорастущіе цвѣты *P. patens* Mill.

Сѣнечко—Божья коровка, насѣкомое *Chrysomelinae* Murracae.

Сѣнце, сѣнечко—солнце, солнышко.

Сонцеворо́дъ—12-е Декабря.

Сонько—1) по дѣтски сонъ. *Соньки-дрімки в колисоньці. Пѣс.* 2) Соня 3) Сонливица.

Сонько—сонливецъ.

Сѣвя́шній, сѣя́шний—солнечный.

Сѣвя́шник, сѣя́шник—подсолнечникъ.

Соня́шниковый—подсолнечный.

Сѣня́шниця—боль въ животѣ; *Соняшниця зняти*—вылѣчать отъ боли живота.

Соні́лка—жоломі́йка. См. Ж.

Сѣні́л, сонля́к—возгри.

Сопрѣн, Супрѣн, Супрѣсь—Софронъ.

Сопті—храпѣть во время сна.

Сопуха—1) сажа. 2) Дымовая труба.

Сорокі́вка—40 грошей, 20-ти копѣечная монета.

Сорокопрі́точка—травя Воронецъ *Actaea spicata*.

Сѣром—стыдъ.

Сорѣ́митися-тьця—стыдиться, красѣть.

Соромі́цький—безстыдный, пахабный.

Соромлі́вий, соромля́жий, соромья́жливий, соромья́зливий—стыдливый.

Сосна, сосні́на—сосна *Pinus*.

Сосонка—растение *Equisetum sylvestre*.

Сососонка поле́ва—растение *Equisetum arvense* L.; *болотна*—*Hippuris vulgaris* L.

Сотник—начальникъ украинской казацкой станицы.

Сотникі́вна—дочь Сотника.

Сотни́ця— $\frac{1}{100}$ часть.

Сотникі́ча—жена сотника.

Сѣтя—часть полковой провинціи; войсковая станица, волость.

Софѣ́рок—фаршъ; *до софѣрку*—съ фаршемъ.

Сохрани Бо́же смерті на Папа Гетьма́на—выраженіе находящееся почти во всѣхъ Гетманскихъ Статяхъ а также въ универсалахъ и грамотахъ.

Соць́кий—сотскій.

Сочити—(въ переносномъ смыслѣ) поджидать съ нетерпѣніемъ.

Сѣшки—треножникъ.

Сѣя́шно—нар. солнечно, свѣтло.

Спа́гнути—догадаться, смекнуть.

Спа́дати—выпадать, упасть.

Спа́день—западъ.

Спа́док, спа́да, спа́дка—наслѣдство, остатокъ, спаденіе, *спадками живитися*—1) поживиться наслѣдіемъ. 2) Что падѣтъ, спадѣтъ, перенадѣтъ.

Спак, вспак—нар. напротивъ.

Спапахнути—вспахнути. См. В.

Спалений—сожженный, обгорѣвшій.

Спáлий—усыпленный.

Спáлити—сжечь.

Спальня—родъ экипажа для сна, въ походѣ.

Спанілий—аристократизовавшійся, возгордившійся барствомъ своимъ выскочка.

Спанілість—блескъ.

Спаржа—холодок, заячий холодок. См. Х и З.

Спарі—шпарі. См. III.

Спарній—возбужденный, возвышенный чувствомъ.

Спаріяти—возносить, воспарять.

Спаси-Бі! спаси-Біг!—нар. благодарю, спаси-Богъ, спасибо.

Спасити—погубить.

Спасила мя хуста дівки,

Та спасив мя кужоль зорівки.

Галицк. пѣс.

Спасівка—Спасовка, постъ съ 1-го по 15-е Августа.

Спасти—1) прийти на мысль, задуматься, запечалиться. 2) Вытравить скотомъ траву.

Спахнути—вспахнуть.

Спаш—потрава.

Спѣка—зной, жара.

Спекти—сжечь, засушить.

Спектіся-тьця—пжариться.

Сперед, спереду—нар. спереди, прежде, съ лицевой стороны, въ прежнее время.

Спермацѣт—мозгъ изъ костей кита бы; отъ Латинскаго spermaleti.

Спѣрчати—противиться, спорить.

Спершу, сперву—нар. сперва, вначалѣ.

Спеціал—монета. Велнчко.

Спикж—1) колокольный металлъ, а иногда бронза. 2) Растеніе *Cornus sanguinea* L.

Спикжовий—мѣдный, бронзовый.

*В неділю рано пораненьку города дістали,
Всім церквам Українським верхи по;
збивали.*

Полотняні образи під кульбаки клали.

Дзвонами спижовими коні наповали,

В святих церквах коні становили.

Народная пѣсня о разореніи Кіева Батыемъ.

Спикатися-тьця—сбѣжаться, собраться.

Мужичтво з челядю лѣсною спикувшиися город зашло. Велнчко.

Спільна—нар. пристально.

Спинатися-тьця—взбираться на что.

Спиніти—остановить, унять.

Спинітися-тьця—остановиться, удержаться, перестать.

Спиніяти—удерживать.

Списе—копѣ, пика.

Списати—списывать.

Списіця—1) копѣйка 2) Бревко у пикп.

Списовидий—остроконечный.

Спит, спітка—вопросъ.

Спитаний—спрошенный.

Спитати—спросить.

Спитатися-тьця—взять позволеніе, проситься.

Спитник—вопросительный знакъ.

Спіток—опытъ, проба.

Спичка—указка.

Спів, співка, співи—пѣсня, пѣсенка, пѣсни.

Співак, співака, співач, співець—пѣвунъ, пѣвець, пѣвчій.

Співа́нка—пѣсенка.

Співа́ти—пѣть.

Співа́чка—пѣвица.

Співуча пташка—пѣвчая птичка.

Співучий—пѣвчій, поющій.

Спід, спуд—низъ, домъ, подъ, низъ.

Спідний—юбка.

Се дівки честні, непорочні

Яким спідниці не було

Спідняк—нижний мельничний камень въ
отличіе отъ *верхняка*, верхняго.

Спідтиха—нар. сподтишка.

Спізнатися-тьця—познакомиться.

Спізнитися-тьця—опоздать.

Спільний—общій.

Спільность, спілка—общность, складчина.

Спітканий—захваченный, найденный.

Спіткати—1) встрѣтить, напасть въ рас-
плохъ, застать, постигнуть, случить-
ся. 2) Поддѣть, постигнуть, иску-
сить.

Спіткатися-тьця—встрѣтиться, приклю-
читься.

Сповіти, сповивати—пеленать.

Сповитий—находящийся въ пеленахъ.

Сповиток—пелѣнки.

Сповитуха—повивальная бабка.

Сповіданий—исповѣдуемый.

Сповідати—исповѣдывать.

Сповідатися-тьця—исповѣдываться.

Сповідач, сповідник—исповѣдникъ.

Сповідачка—исповѣдница.

Сповідь—исповѣдь.

Сповістити—оповѣстить, извѣстить.

Спогдал—вспоминаніе.

Спогадати—вспомнить, вздумать.

Спогадувати—вспоминать.

Споглянути—взглянуть, посмотреть.

Сподавній—старинный, древній.

Сподарь—сударь.

Сподарка—сударыня.

Сподарство—домохозяйство.

Сподарський—хозяйскій.

Сподіванє, сподівання, сподіваннячко—
надѣжда, ожиданіе.

Сподіватися-тьця—надѣяться, ожидать.

Сподоба—до *сподоби*—по душѣ.

Сподобанє-я—любовь, привязанность.

Сподобати—полюбить.

Сподобатися-тьця—полюбиться, попра-
виться.

Споживок—употребленіе въ пищу.

Спожитте-я—пожива, прибыль, употреб-
леніе.

Спозадѣвка—нар. очень давно.

Спозадѣвій—давнопрошедшій.

Спозаколішній—давнобывшій.

Спозарѣнок—нар. очень рано.

Споки час—нар. сначала. *Споки час
праці*—сначала работы.

Спокусити, спокушати—искушать, соб-
лазнять.

*Біда Польку спокусила,
Пішла Полька за Русина.*
Галицк. пѣс.

Спокута—покаяніе, эпитемія.

Спокутовати—каяться, нести эпитемію.

Сполѣчний—общій.

Сполка, спілка—1) дружба, согласіе, об-
щество, братство, пріязнь, знаком-
ство. 2) Право на половину чего-
либо; съ-обща.

Сполбом, спольє—нар. вмѣстѣ, совокуп-
но.

Сполотнити—поблѣдвѣть, сдѣлаться бѣ-
лымъ какъ полотно.

Сполохати—испугать.

Спомогати—помогать, вспомошествовать.

Спомогач—помощникъ.

Спориня—растеніе *Sclerotium clavus
Des.*

Спорійш—мелкая трава *Polygonum avi-
culare L.*

Спорічки—смородина.

Спорливий—спорящій.

Спорудѣ—созданіе, твореніе. произве-
деніе.

Спорудити—создать.

Спорудник—создатель, творецъ, зодчій.

Спорудниця—создательница, строитель-
ница.

Спорядити, споряжати—снарядить.

Спостити—пропустить.

Спотикайло—1) водка. 2) Храмой.

Спотикач—настойка, наливка.

Спотыгá—нар. печально, неожиданно.
Спóчив, спóчийнок, спóчівка — отдых,
сонъ.

Спочивáльня—спальня.

Спочувáти—заслышать, раздѣлять серд-
цемъ, переживать.

Спочу́йний—сочувственный.

Спочу́ття—сочувствіе.

Спохíлость—покаяность.

Спрáва—1) механизмъ, устройство. 2)
Дѣло, тяжба, процессъ, слѣдствіе,
справка управленіе, обстоятельство,
треба духовная.

Справдѣ́нный — настоящій, истинный
справедливый.

Справді́ти—осуществить, исполнить.

Справді́тися-тьця — сдѣлаться, испол-
нить.

Спрáвді—нар. точно такъ, въ самомъ
дѣлѣ.

Спражки—нар. серьезно, не шутя.

Справля́ти—сдѣлать, заказать, окончить.

Справни́ця—зала гдѣ засѣдаетъ судъ.

Заковали, та й одвели

У катуш варшові,

А в справниці остались.

Судці з аудитором.

Ю. Федькович.

Спрáвовáння — (акт. сл.) употребленіе,
распоряженіе.

Справовáти—управлять.

Справозна́вство—изданіе.

Справозна́вця—(Галицк. сл.) издатель.

Справщик—корректоръ.

Справщи́ця—корректорша.

Спрáжний—настоящій, истинный, точный

Спрéжду—нар. прежде, въ былое время.

Сприті́сний—(Галицк. сл.) выразитель-
ный.

Спритѣ́нный — настоящій, присутствующі-
й.

Спрі́яти—благопріятствовать.

Спроба—опытъ.

Спробований—испытанный, дознанный.

Спрóжиток—пробываніе.

Спрóмогáтися-тьця — снискивать сред-
ства.

Спрóмогáтися—(гл. средн.) разжиться на
что либо.

Спрóсний—(акт. сл.) безстыдный, безче-
стный, мерзкій.

Спрят—вещи, аммуниціи.

*Вольно уступити з арматою і зо
всіми спрятами.* Величко.

Спуде́я—ученикъ.

Спуза—пропасть, бездна.

Бóже, Бóже!... „Як стояла“—

Так упала в спузу.

Ю. Федькович.

Спу́ку—нар. отъ пуга, съ малолѣтства.

Спу́скалка—дѣтская забава зимой, ка-
танье со снѣжной или ледяной горы.

Спуст—заторъ въ 3 ведра.

Спусто́шáлий—опустошенный.

Спусто́шити—опустошить, разорить.

Срач—отхожее мѣсто, сортиръ.

Срáчка, бігунка, дрéля — поносъ, раз-
слабленіе желудка.

Сребло, срі́бло—серебро.

Сребло живе—ртуть.

Сребло-злото—богатство.

Возьміть собі сребло-злото

Та будьте богаті. Шевченко.

Сребня́й, сребрани́й—серебрянный.

Среброгáвъ, злотогáвъ—серебристая или
золотистая парча, глазеть.

Среброзлоці́стий—серебрянный, вызоло-
ченный.

В сосудах среброзлоцістих. Величко.

Средок—средство.

Срѣ́блхвѣ́лий—сереброволнистый.

Срѣ́бляник—серебранникъ.

Срѣ́бний—серебряный.

Срѣ́бриста тополя—тополь *Betus alba* L.

Срѣ́гій — строгій, страшный, ужасный,
жестокій.

Срѣго—нар. строго.

Срамѣтний—постыдный, мерзкий, срамный.

Срамѣчу—нар. стыдно.

Срубишак—столярный станокъ.

Ссѣти—сосать.

Став, ставок, ставина, ставочок—прудь, озеро, озерце.

Ставати—1) становиться происходить, совершаться. 2) Являться въ судъ для разбирательства.

Ставенис—представление кого либо къ суду.

Ставити-- представлять въ судъ кого-либо.

Ставлений—лицо которое должно было быть представлено въ судъ.

Ставний—статный стройный.

Ставник—церковный подсвѣшникъ.

Стадник—1) пастухъ, табуныщикъ. 2) Жеребецъ, также быкъ, боровъ и проч. для приплоду въ стадѣ вообще животное самецъ, руководящее стадомъ.

Стадница—загонъ для скота.

Стадѣл, стодѣла—1) житница, гумно, овинъ; строеніе гдѣ рожь складываютъ, сушатъ и молотятъ. 2) Скотный дворъ. 3) Въ постояломъ дворѣ намѣтъ вокругъ забора, подъ коимъ ставятъ лошадей и возы.

Стакъ—такъ.

Сталий—постоянный, существовавшій, бывшій.

Стѣлка, стѣлка—1) простая нитка. 2) Каждая изъ тѣхъ бичевокъ, изъ которыхъ свита верѣвка.

Стѣн—1) положеніе, сословіе, классъ. 2) Талія; станъ.

Стѣни—верхняя часть женской сорочки, которая бываетъ обыкновенно изъ лучшаго холста.

Становище—лагерь, обиталище, становище, ночлеги, квартира.

По силѣ своѣй непріятели громячи, на становища до війська єго жаднихъ живностей і запасів не возили. Скоропадський.

Становище—военный постой.

Доми козацькі од всякихъ становищъ вільни були.

Станѣк—кусокъ холста.

Стѣня—конюшня.

Старѣ—старуха.

Старѣзний, старѣзезний—очень старый

Старѣць, старці—нищій, нищие

Старѣцький—нищенскій.

Старій—старикъ.

Старовати—1) стараться, пещись, начальствовать, руководить. 2) Проводить старость, оканчивать жизнь.

Старовина—старое, бывшее, старина; приобретенное отъ предковъ.

Старовичій—древній, ископный.

Старѣзний—старательный.

Стародуб—растение *Laserpium latifolium* L. 2) Уѣздный городъ Черниговской губерніи, прежній *Стародубовскій Полк.*

Стародубка—растение *Helleborus niger* L.

Старосѣтскій—старинный.

Старѣста—1) градоначальникъ, старшина, управитель, намѣстникъ королевскій. 2) Въ свадебныхъ обрядахъ старосты, люди старшіе: *дружко и сват*, есть и *підстарѣста*.

Старѣстич, старѣстенко—сынъ старосты.

Старѣтка—старостинка.

Нещѣтливому Чаплинському, бенкартові Литовському, опіякові Польському, злодію і бездушиному здири Українському, Старѣстку Черинському ледащій, злодюзі, марю, пьяниці, ошусту і служці хорунжого. Величко.

Старѣтинка—дочь старосты.

Старѣщи—старость.

Старѣшек—(акт. сл.) старикъ.

До Риму прийшли два старушки.

Величко.

Старчук—презрѣнный нищій.

Стасько—Степанъ.

Стата—состояніе.

Статек, ста́ток—имѣніе.

Статѣчний—годный, постоянный, личный.

Стати—стать.

Статися-тьця—сдѣлаться.

Статкова́ти—выдержать, вытерпѣть, хозійничать, повиноваться.

В щасті не вміє чоловік статковати. Посл.

Статковий—принадлежащій къ какой либо посудѣ; находящійся въ сосудѣ.

Статок—1) рогатый скотъ. 2) Имѣніе. 3) Посуда. 4) Судно. 5) Мѣстопробываніе. 6) Порядокъ; благоустройство.

Стеблина—стебель

Сте́бнути, сте́бнути—ударить, хватить.

Стегнб—лядвія, бедро.

Сте́жити—слѣдитъ, преслѣдовать.

Сте́жка, стежечка—тропинка, тропиночка; отъ церковно-Славянскаго — *стежа*.

Сте́жка, сте́жка—лента, застежка.

Сте́льмах—колѣсникъ, тѣлежникъ.

Сте́льмахський—колѣсницкій.

Сте́ля—потолокъ.

Стемени́нько—нар. точнёхонько.

Степ—поле, на коемъ растѣтъ обильная трава и изрѣдка деревья.

Степа́н, Стецько́, Стець—Стефанъ.

Степова пивонія—растеніе *Paeonia tenuifolia* L., иначе по-Украински — *воронецъ*.

Степовий—степной.

Степовий василѣк—цвѣтокъ *Salvia sylvestris* L.

Степовий молочай—растеніе *Euphorbia nicaensis* Allion.

Степовий ряст—раст. *Muscari pallens* Fischr.

Степовий яцинт—цвѣтокъ *Muscari comosum* Mill.

Степовики—запорожцы (т. е. жители Херсонской и Екатеринославской губерн.)

Стербельковатий—малорослый человѣкъ.

Стерегти—стеречь.

Сте́рн, сте́рня—пахатное поле, на которомъ снята жатва.

Стерняк звичайний—насекомое *Emberiza miliaria* L., иначе по-Украински *каразій, ячмінник*.

Стернячий—кормчий, рулевой.

Сти́дка—руль, кормило.

Сте́ха, Сте́шка—Степанида.

Сти́дка—безстыдна.

Сти́дкий—постыдный, мерзкій.

Сти́дний—срамный, позорный.

Сти́кати—сажать на коль.

Сти́пати—обезглавить.

Ви́шано, стина́но і мордовано, як злочинців. Лѣт. Самовидца

Сти́пати́ся-тьця—схватываться.

Сти́рта—скирта.

Стирчати—торчать.

Сти́с—прессъ.

Сти́слий—сдавленный, сжатый, точный, тѣсный, скупой, опредѣленный.

Сти́слость—все узкое, точность, аккуратность.

Стих—1) стихъ, стихи. 2) Урокъ изъ Псалтира или Часослова.

Сти́ха—нар. тихо, потихоньку.

Сти́бок—стѣжокъ.

Сти́г—стогъ сѣна.

Сти́йка—стойка, стояніе въ караулѣ.

Мов перед судовим на стійці козаки.

I. Гребінка.

Сти́ло—стойло.

Сти́л—столь.

Сти́лець, столець—столикъ, каѳедра.

Сти́льний—стольный.

Стінка—роща по отлогостямъ горы надъ рѣкою.
Стінник—спільник. См. ниже.
Стіпний—способный.
Сто з оком—сто одинъ; *отдячити сто з оком*—воздать съ ляхвою, отомстить.
Стовб, стовба, стовп—столбъ, свая уменьш. *стовпець, стовбчик*.
Стовбула—*стовбула перекидається*—ковертаться, паясничать.
Стовбур—1) столбъ. 2) Неуклюжій чоловікъ.
Стовбці, стовпці—гречишники.
Стовкті—столочь.
Стовгати—стонать, охать.
Стоголівник—растение *Vaccaria vulgaris* Host.
Стожара—мѣсто гдѣ стоить сѣно во дворѣ.
Стожильник—растение *Cnedium venosum* Koch.
Стоколос—раст. *Bromus Mollis* L. B. *squarrosus* L.
Стоколоса—растение *Bromus secalinus*.
Стократки—маргаритки *Bonnis perennis* L.
Стокротъ—маргаритка *Bellis perennis*.
Столець—1) аналой церковный. *Поставили столець і молодих звінчали*. 2) *Stolec*, тронъ, кресло, каеэдра, сѣдалище, мѣсто.
Столець вдовій—акт. сл.) 1) промежутокъ времени, когда вдова, вслѣдъ за смертью мужа, не имѣла права вступать во 2-й бракъ. 2) Часть имущества приходящаяся вдовѣ.
Столѣчний—столличный.
Столечний город Кіев. Орлик.
Сто-лих—несчастіе, бѣда.
Стольний—престольный.
Стольник—земскій, урядникъ, на обязанности котораго было понеченіе

королевскомъ столѣ, въ случаѣ пріѣзда короля. Впрочемъ, это былъ скорѣе только почетный титулъ.
Стома—усталость.
Стонадцять—112.
Стобнити—сдѣлать тонкимъ.
Стововник—грибъ *Pyrola minor* L.
Стоньга—сороконожка *Oniscus murarius*.
Стопцѣваний—пстоптаный.
Сторік, сторіччя—столѣтіе, вѣкъ.
Сторжити—сторговать.
Сторбга—сторожъ.
Сторбжа—стража.
Сторожѣщина—крестьянскій оброкъ по 2 гроша съ дыму. Памят. Кіевъ. III
Сторджкий—осторожный.
Сторожже—нар. осторожно.
Сторбѣа—страна; партія.
Сторбѣа отпорна—(акт. сл.) отвѣтчикъ.
Сторочній—столѣтній.
Сторбжити—наставлять уши.
Сторч, сторчак, сторчака, сторчакомъ—нарѣч. къ верху ногами, стремглавъ.
Сторчати—стирчати. См. выше.
Стосовати—*тьця*—сообразжаться съ чѣмъ. относиться къ кому.
До того стосуюцяся і Гетьман рѣзислав свої універсали. Лѣт. Самов.
Стосоткротъ—10,000.
Стосуюк—отношенія.
Я зо всіми въ добрих стосунках маюся.
Стоян—смердючка. См. выше.
Стоятися-тьця—стоять, имѣть цѣну.
На йому була біла свита сім кін стоялася вона. I. Котляревскій.
Страва—яство, пища, кушанье.
Стравити—1) сѣсть, издержать. 2) Потерять.
Стравиній—питательный.
Стракатній—пѣгій.
Стравиній—путникъ, путешественникъ.
Страний—путешественница.
Страстник—мученикъ, страдалецъ.

страстниця—мученица.

тра́та—потеря, утрата, казнь, ускно-
веніе.

тратити—истребить, убить, издержать.

Утра́х—1) ужасъ. 2) Нарѣчіе много.

Страха́тися-тьця—страшиться.

Страховина—сказка объ ужасахъ.

Страхови́ний—страшный.

Страхопо́лѣх—1) трусъ. 2) Растеніе *Xanthium spinosum*.

Страхопу́д—(въ насмѣшку) трусъ.

Стре́мя—слѣдъ.

*Орликъ зоставши зятемъ Герцику,
вступивъ в ѣѣ стрема тестевське.*

В. Л. Кочубей.

Стрепену́тися-тьця—вдрогнуть.

Стри́б!—межд. прыгъ!

Стриба́ти—прыгать.

Стрибу́лькуватий—отличный (?)

Стрибу́чий—1) легко скачущій. Сухой,
и легкій.

Стри́гти—стричь, колотить, бить.

Стри́гун, стригу́нець—жеребенокъ, уко-
торого еще не выросла грива.

Стри́жень—середина. сердцевина; бы-
стрина рѣки.

Строй, стрій—уборъ, нарядъ.

Стрі́кізка—1) стрекоза. 2) Коромысло въ
вѣсахъ.

Стримі́ти—торчать, выдаваться.

Стрі́х—черта, сглаживание.

Стріва́й!—погоди!

Стріва́ти—встрѣчать; ожидать.

Стріва́тися-тьця—встрѣчаться.

Стрі́ла, стрі́лка, стрі́лочка—стрѣла,
стрѣлка, стрѣлочка.

Стрі́лець—стрѣлокъ.

Стрі́лиця—растеніе *Sagittaria sagittae-
folia* L.

Стрі́льцювати—охотничать.

Стрі́льчиха—жена стрѣлка.

Стрі́мкий—отвѣсный.

Стрі́мляти—натывать.

Стрі́тєння—праздникъ Срѣтєнія Господ-
ня.

Стрі́т—встрѣча.

Стрі́ти—встрѣтить.

Стрі́ха—кровля, крыша.

Стрі́ча́ти—встрѣчать.

Стрі́чка, стрі́чечка—лента, повязка, лен-
точка.

Стро́й—машинна.

Стро́йний—машинный.

Стро́йник—машинистъ.

Стро́йниця—машинистка.

Строкета поле́ва—растеніе *Centaurea
læssa* L.

Стро́п—потолокъ въ комнатѣ.

Стро́фовати—(акт. сл.) штрафовать, на-
казывать.

Стро́чити—1) дѣлать строку (о шитьѣ)
2) Писать.

Стро́чка—полоса другого пвѣта.

Стро́чок—растеніе *Helvella esculenta
Pers.*

Струг—байдак. См. Б.

Струга́ти—строгать.

Стругну́ти—1) одинъ разъ стругнуть 2)
Быстро пойти.

Стру́мь, стру́мѣчок—струя, ручеекъ.

Стру́ичити—разсерчать, выговаривать.

Стру́нький—тонкій, стройный.

Стру́єнутися-тьця—содрогнуться.

Стру́тити—отравить.

Стря́мкий—перпендикулярный.

Стря́мко—нар. перпендикулярно.

Студе́нь—сѣверъ.

Студе́нный—сѣверный, холодный.

Студѣ́ла—стодол. См. выше.

Стужа́ти—стяжать.

*Не разъ я бачивъ, що добро стужають
Бреде свободно собі розбішак.*

І. Верхратський.

Сту́жка—плетеная кадушка или коробка.

Стуко́тити—стучать.

Стуко́тня—стукъ.

Стулень—родъ пирога.

Стулигуз — растение *Lestera ovata* L.;
иначе по-Украински—*зоулини руш-*
нички; золини слѣзи.

Стулити—сжать рукою, сомкнуть.

Стума—мракъ, темнота.

Ступа—толчея, протъ.

Стунак—рысакъ, бѣгунъ.

Ступень—градусъ.

Ступир—пестъ, въ толчеяхъ, мельницахъ.

Носитьця, як баба зо ступіром.

Посл.

Стус—толчокъ.

Стусѣи—ударъ кулакомъ, толчекъ.

Стуснутися-тыця — сшибиться, сбиться,
сдвинуться.

Стягѣ—полоса.

Стягѣтися - тыця — стягиваться, отно-
ситься.

Стягач—растение *Plantago lanceolata* L.
а подругимъ *Saponaria officinalis* L.

Стягнути—собрать.

Паньщину і стацію стягнути.

Ханенко.

Стѣи—смысль.

Стѣмитися - тыця — опомниться.

Стѣмок—понятіе, смыслъ.

Стѣти—срубить, сомкнуть.

Субдедекгат — (акт. сл. *subdelegatus*)
исправляющій должность какого ни-
будь урядника по его порученію;
иногда такое исправленіе должности
поручалось только для внесенія въ
книги одного какого либо докумен-
та, ибо документъ этотъ вносился
самимъ должностнымъ лицомъ, и
тогда субдедекгатъ былъ только „ad
hunc solum actum.“

Субдедекгація—(акт. сл. *subdelegatio*).
исправленіе должности какого-ни-
будь урядника по его порученію.

Субѣтка, субѣтис, суботковс—наказаніе,

коему подвергались нѣкогда въ шко-
лахъ ученики каждую субботу.

По обѣді в субботу маєть даскал з
дѣтьми намовлятися, як мають би-
ти против Бога, родичом: на що
їм і памятного, субѣтковою, маєть
неборонити но чаши школьній испи-
ти. Писано бо есть: Не любляй си-
на щадити жезла. Уставъ Луцкой
Школы 1624.

Сувій, сувійчик, сувійник, сувійничок—
кусокъ, свѣртокъ, свитокъ холста.

Тобі мамко, да навійнички, а мені
да сувійнички. Пѣс.

Сувѣра — нотація, выговоръ, суровая
рѣчь, торжественно-внушительный
тонъ.

Сувѣрий—суровый.

Сугѣк, сайгѣк—дикая степная коза съ
съ бѣлыми рогами.

Судѣчити—судить, рядить.

Суджений—суженный.

Судина—сосудъ.

Судѣвий—принадлежащій с лу; судья.

Судовик—судебный чиновникъ.

Судопис—(акт. сл.) запись, написанное
дѣло, процессъ, произведенный судеб-
нымъ порядкомъ.

Судѣвна—дочь судьи.

Судѣний—судейскій.

Судья, судія—1) *Судья Генеральный*—
президентъ Главнаго Суда въ гет-
маніи. 2) *Земельный в повітовому*
суді. 3) *Повозный*—первый членъ
Городскаго суда.

Сук—сучекъ, свѣртокъ.

Сука, суцѣга, сучище—сука.

Сукамина—тутовое дерево.

Сукати—сучить.

Сукман, сукманка, сукмана—родъ сюр-
тука.

Сукія—женское платье.

Сукийний—принадлежащій къ платью.

Сукроватий—угреватый, нечистый, грязный.

Сула—1 родъ рыбы. 2) Рѣка въ Полтавской губерніи.

Сулія—большая бутылъ.

Султанчик—рогіз, палочник—См. Р. и П.

Султанчикъ—мячка, роagoza. М. и Р.

Сумѣнія—вензель именной.

Суміриний—смирный, скромный, тихій.

Сумірно—нар. тихо, смирно.

Сумленіе, сумлѣнія, сумлѣнія—совѣсть.

Сумма істна—(акт. сл.) капиталъ независимо отъ процентовъ иначе еще *сумма істотня або оригинальна, summa originalis.*

Сумний—печальный, боязливый, опасный, страшный.

Сумно—нар. страшно.

Сумованіе, сумѣта, сум—уныніе, грусть, печаль, тоска, страхъ.

Сумовати—печалиться, грустить, горевать, тосковать, страшиться.

Сумоватий, сумоватенький—печальный.

Сумп—(акт. сл. sumo, sumpsi, sump-tum) издержки, счетъ.

Сумятія—смятеніе, тревога.

Сунія, сунічник—земляника Fragaria.

Сунка, суночка—котомка, сумочка.

Сунути—двинуть.

Сунутися-тыця—двинуться.

Суперѣчка—споръ, противорѣчіе

І межі святыми буває суперѣчка. Посл.

Сунити—хмурить, морщить.

Суплаття—костюмъ, гардеробъ.

Нехай срібла намножать, як полови,

А суплаття надбають повні скрині,—

Оддямуція у ту одѣжу праві,

Поддямуція трохима непорочні.

П. Ратай.

Супліка—письмо, прозьба, жалоба, челобитіе; отъ Латинскаго *supplices literae.*

Суплікованіе—челобитіе, прозьба.

Суплікозати—просить письменно.

Супидити—бить ремнемъ.

Супидія—ремень у хомута.

Супорбеса—беременная (о свиньяхъ).

Супруг, супруга—пара воловъ.

Суптѣльный—хорошо сложенный, красивый.

Суражний, суражий—смѣшанный, печистый.

Сургач—сургучъ.

Сурѣлі—ляшки.

Суремка—труба, рожокъ музыкальный.

Суржик—смѣшанный зерновой хлѣбъ, когда къ заѣву новаго хлѣба поднимется прошлогодній.

Суріниця, свіріна—рапсъ Brassica Napus L. Var. oleifera DC.

Сурма—труба музыкальная.

Сурмач—трубачъ.

Сурмити—трубить.

Сурми засурмили,

Бубни забубіли, заорали. Пѣс.

Сусіда—сосѣдъ; безземельный крестьянинъ; *пійти у сусіди*—жить въ чужомъ домѣ, продавши свой, или не имѣя онаго.

Сусідами тут зовутьця, хто біля кого живе... тільки і ті ще, хто в чужій хаті не наймом. Буде от-се в чоловіка хата порожня, і він пустив в її кого жити, той вже і сусіда їд, хоть би та хата була тьх де небудь од ёго хоть би за селом, або і в друтому селі. Ціх сусідищ ще иноді і підсусідами зовуть; тільки то вже по письменному, а народ просто: „Сей чоловік“ каже, „сусіда мій.“ Номіс.

Сусіаль—междоиметіе выражающее собою моментъ внезапнаго появленія.

Ті стережуть, а вони сусіаль у хату.

Сусілка—сосуля, замерзшая въ рожокъ вода подъ кровлею.

Суслик — небольшой звѣрь, составляющій съ родами бѣлки и сурка одно семейство *Mus citilus vulgaris, spermophilus*.

Суслики — родъ прыпковъ.

Сутемно — нар. сумрачно, темновато.

Сутенѣти — смеркаться, темнѣть.

Сутій — сущій, настоящій; богато чѣмъ преисполненный.

Сутінь — полутѣнь.

Сутки — узкій коридоръ, проходъ.

Сутю — костюмъ.

Сутюзолѣтій — настоящій, золотой, червонный.

Суточки — уголь.

*Завісив мене в суточки та й каже:
„пристатьмо й ми, братіку, в колії.“*

П. Куліш.

Сутага — ябедникъ.

Сухпій четвер = Русальчин Великдень.

См. Р.

Сухмієс — сухое мѣсто.

*На острів лодки водний сушеменем
позатями.* Велічко.

Суховершки — лоѣк, лоюк. — См. Л.

Суходіл, суходѣл — материкъ.

Сухозлѣтниця — фольга, мишюра.

Сухомлявий — чахотный, сухой.

Сухоперпий — вымытый на просто (о бѣлье), безъ бученія.

Сухоброгий віл — худощавый тощій быкъ.

Сухота, сухотонька — печаль, зазнобушка.

Дівчино сухотонько моя!

Сучасний — современный, настоящій.

Сучий — сукинъ.

Суш — сухое дерево.

Сушники — сухіе крендели.

Схаб — плечо, ребро свинное или баранье

Схадзка — сходка.

Аби жадних схадзок і бесід не мали.

Велічко.

Схажка — собраніе сходка.

*Не отходяючи, мають поставити два
брати до другої схажки.* Чипъ Львовск.
Братства.

Схаменутися-тьця — опомниться, прійти въ себя.

Схибнути — отступиться, промахнуться сойти съ правого пути.

Схизматик — отступникъ, раскольникъ. Этимъ именемъ Поляки называли православныхъ.

Схизматичький, схизматичний — раскопическій, отщепенскій.

Схилий, схильний — склонный.

Схиліти, схилѣти — склонять, наклонять.

Схильчивий — сговорчивый.

Схильчивость — податливость, сговорчивость.

Схилітися-тьця — наклоняться, склоняться.

Схованка — спрятанка.

Схованс — сбереженіе.

Сховати — 1) спрятать. 2) Похоронить мертвое тѣло.

Сховатися-тьця — спрятаться.

Схвник — ларець.

Схѣвок = схѣванка. См. выше.

Лихий сховок і доброго пошуку. Посл.

Сход — 1) восхожденіе, востокъ. 2) Сельское кладбище.

Схѣдень — востокъ.

Сходи, схѣдці — ступени, сходы, лѣстница.

Сходовий — восточный.

Схѣжий — похожий.

Схоніти — схватить.

Схонитися-тьця, схѣлюватися-тьця — вскочить на ноги-схватиться.

Сцільніки — медовые соты.

Сцільючий — цѣлебный. цѣлительный.

Сцільяти — сжимать. *Сцільила зуби від злості.*

Счахати — остывать, охлаждаться.

Сченіти — сцѣплять.

Сченурляти—очищать, убирать.
Счервоніти—покраснѣть.
Счильніш-е—нар. плотнѣе, тѣснѣе.
Счїинити—сдѣлать, совершить, поднять.
Счїинїтїся-тьця—произоити, сдѣлаться.
Счїсток—чистецъ, чистякъ. См. Ч.
Счу́тїся-тьця, счува́тїся-тьця—опом-
 ниться, оглядѣться.
Сфора—свора, соединеніе.
Сфоровати, схворовати—соединить.
Сфороватїся-тьця—соединиться.
Сфорцоватїся-тьця—ускорять.
Сябріня, сябрѡва—сосѣдка.
Сябрѡ—сосѣдь.
Сягати—посягать, отваживаться.
Сїйво, сїєво нївніче—сѣверное сїявіе.
Сякати—сморгаться.
Сякий—таковой, таковский.
Сяпра—соперница, антагонистка, про-
 тивница.
Сяпро—противникъ.
Сїати, сїяти—сїять, блистать.

Т.

Та—союзъ и, да. *Пан та собака.*
Та-ба!—и чтожъ! но увь!
Табака—нюхательный табакъ.
Таба́х—гулъ гулъ, шумъ.
Табачка—растеніе *Ranuncullus sceleratus*.
Табашний—табачный.
Табашник—потребитель табаку.
Табия—родъ матерїи.
Дарѡвав лектичку свою з балдахином табину зеленою з златими квіточками. Величко.
Табора, табур—лагерь; обозъ; вагенбургъ;
 стадо.

Табуляція—рописка.
Табун—стадо птицъ или лошадей.
Табунщик—стадникъ.
Таджѣж—разумѣтся, конечно.
Та́емний—тайный.
Та́ємность, та́ємница—тайна.
Тай, та й—союзъ да, и.
Так-де!—такъ куда.
Таки-так—нар. совершенно такъ.
Таківський—таковский.
Такічки, такечки—такъ, вотъ какъ.
Такса—1) оцѣнка судомъ какой либо вещи. 2) Определенное закономъ вознагражденіе за украденнаго, и уби-
 таго и т. под. крестьянина и вооб-
 ще за убытки.
Та́к-са́ме—нар. совершенно такъ, точно
 такъ.
Талабан, тарлабан—растеніе *Spiraea Filipendula* L. иначе по-Украински—
поритник.
Талап—участь, счастье, доля; дарованіе,
 способность, талантъ.
Талимбас, таламбас, телембас, тулумбас
 —тимпанъ, родъ бубна.
Талірка, тарілка—тарѣлка.
Таловірка—родъ сельды.
Таляр—талеръ, 2 гульдена.
Тамбор—барабанщикъ.
Як стали тамбори дрібний вірбіаль прапи. Ю. Федькович.
Таметов—цинтарь. См. Ц.
Тамечка, тамечки—нар. тамъ, въ томъ
 мѣстѣ, въ той сторонѣ.
Тамовати—гати, заурдѣть, остановить
 теченіе воды
Тиха вода береги ломить, а бистра тамуе. Посл.
Танїй, таньшїй—дешевый.
Танѡк, танѡчок—хороводная игра дѣ-
 вѣцъ.
Ой у місті Немірові дівок танок ходить. Пѣс.

Тапути—таять, угасать, истлѣвать.

Танцювати, таньчити—танцевать.

Танцюра—танцоръ, любитель танцевъ.

Танцюристка—танцовщица.

Тарабан—барабанъ.

А за Дністра тарабани.

Глухо-глухо чули.

Ю. Федькович.

Тарадайка—малая повозка; возокъ на двухъ колёсахъ.

Таранковатий—пѣгій, рябой отъ оспы.

Тарань—родъ рыбы, лабарданъ, сушеная треска.

Тарган—Blatta.

Тарель—таляр. См. выше.

Тарифа—(акт. сл. tolyffa) раскладка по-датель, окладной листъ извѣстнаго воеводства, въ которомъ показывалось и число жителей или „дымовъ“, подлежащихъ обложенію.

Тасовати—колотить, бить.

Татарва—(собираетъ) Татары.

Татарське зілля—аер. См. А.

Татарщина—Татарія.

Татарюга, Татарюка—Татаринъ.

Тато, татусь—отецъ, батюшка.

Тэхелька—дощечка.

Тахтарити—тащить.

Таця—поднось.

Тачати—шить сапоги.

Ташовати—тасовать, раскладывать.

Ташоватися-тьця—приводить въ порядокъ.

Тая—та, сія.

Твань, тванюка—тина, грязь, болото.

З помененої твані і кружкості вибейкавшися, деруться Ляхи на прикрую гору, а часть їх зарузли і другимъ путемъ затарасовала.

Величко.

Твар—лице.

Тварь, тварюка—тварь, животное.

Твій—твой.

Твориво—созданіе.

Тевкати—сильно качать или трусить.

Теди—(акт. союзъ) тогда.

Теж—тоже, также, то самое.

Текач—просо.

Телемак—колокольчикъ.

Телѣнькати—звенѣть.

Телсень—болтунъ; болванъ, дуракъ.

Телепий—болтливый, глупый.

Телесовагися-тьця—скучать, нудиться

Телія—телушка, корова.

Тельбухи—требухи. См. ниже.

Тельмом—нар. съ азартомъ.

Або рвоне опять тельмом,

То знав вольнѣе его спускае

Мотилѣк в мукахъ загибае.

І. Вѣрхратскій.

Телі, телітко—теленокъ.

Теменжѣнс—давленіе, преслѣдованіе.

Теменжити—преслѣдовать.

Темник—погребъ, лѣхъ.

Темнісінький—самый темный.

Темноба—невѣжественность; безграмотный людъ; темнота.

Темперовати—(акт. сл.) чинить.

Тѣмрява—мракъ, темнота.

Тѣмрявий—сумрачный, тѣмный.

Тенгерія—кукуруза.

Тендітний—нѣжный, деликатный, тонкій, учтивый, смиренный.

Тендітник—изнѣженный, избалованный человекъ.

Тендітниця—нѣженка.

Тендітничати, тендітинковати—нѣжничать.

Тѣнтра, Тѣнтрів—островъ близъ Днѣпровскаго Лимана и Кинбургской косы.

Тенута—(акт. сл. tenuta) арендная плата.

Тепѣр, теперѣчки, тепереньки—нар. нынѣ, теперь.

Теперечний—настоящій, теперешній.

Теплець—теплородъ.

Теплий—тёплый, южный.
Теплий край—южный берегъ.
Теплівщина—тропическія страны.
Тепло—теплота.
Тёплого Олѣкса—17-е Марта Алексѣя Божія Человѣка. Съ этого дня въ Украинѣ начинаютъ выставлять пчелиныя ульи.
Тепломір—термометръ.
Тепре—нар. теперъ.
Теревѣні-вѣні—галпматья, чепуха.
Терезі—коромысло на вѣсахъ.
Поламались терези, сімъ важучи на вози..
Теремѣк—бумажныя цвѣты для украшенія образовъ.
Терен, тери, тернівник—кустарное плодовитое дерево *Prunus spinosa* L.; другой видъ терновника называется *тарнославе*.
Терліця—1) деревянное сѣдло, въ которомъ назади находится небольшой дучокъ *Mrongovius*. 2) Терка, или инструментъ, коимъ растирають лёнъ.
Терментія—растение *Potentilla Tormentella Schrank*; иначе по-Украински—*дубровка, кур-зілля*.
Термин—окончаніе, заключеніе, в *термині*—нар. кратко,
Терпиця—терліця. См. выше.
Терпівка—водка настоянная на терпыхъ ягодахъ.
Тершбіда—растение *Ranunculus acris*.
Тершівка—тершівне, ожиданіе.
Тершівчий—тершівный.
Тертіця—тѣсъ, доска.
Тертішник—пыльщикъ, вынѣпывающій нѣзъ брусевъ доски.
Тѣртушка—терка.
Тѣсельскій—столярный.
Тескійця—тоска, печаль.

Тесля—плотникъ, столяръ, зодчій, ремесленникъ.
Тѣсник, тесельчик—столяръ.
*Ой шло, шло, два тесельчика;
 Січуть, рубаютъ самбор деревце.*
 Пѣс.
Тестъ—женинъ отецъ.
Тестамент—(акт. сл. *testamentum*) духовное завѣщаніе.
Тестатор—(акт. сл. *testator*) завѣщатель.
Тестимонія—(акт. сл. *testimonium*) свидѣтельство, свидѣтельское показаніе.
Тетеря, тетервак—1) тюра; остатки кн-слага ржаного тѣста солью приправленнаго. 2) Птица тетеревъ. 3) *Тетері дати*—убрать всё; съѣсть все.
Тихомѣжний—тихий, скрытный.
Тіць, тіці—(Галлц. сл.) полнота, тучность.
Вовк через посли не тисе. Пословица.
Тіць!—междом. тыкъ! *Тіць ёмъ піро в руки.*
Тічет—*що ся тічени*—что касается.
Тичіна—вѣха.
Тичѣк—1) *тічка подутти*—попробовать силы. 2) Коль.
Тіша—тпшина, затишье.
Тішковатися-тьця—говорить, сидѣть тихо.
Панночки звістно тишкуючись, на сміх ёго с паничми піднімали. П. Куліш.
Тіждень—7 дней, недѣля.
Тижніввий, тижніввий—недѣльный, седмичный.
Тизкѣні—(акт. сл.) возжи.
Брюховецький своїмъ участю тизкѣнів попустивши Величко.
Тій, тая, тѣе—тотъ, та, то.
Тікати—(акт. сл.) касаться, относить-ся. *Тікати рішення.*
Тіква—1) родъ кувшина. 2) Арбузъ—кабакъ.

Тилекрот, клекрот—нар. столько, сколько.

Клекрот Військо Запорозьке насильство терпіло, тилекрот принуждено було кровію і одвагами цілості прав і вільностей своїх боронити.

Орлик.

Тильчастий—массивный.

Тилягі—латы изъ желѣзныхъ или се-ребрянныхъ дощечекъ, нашитыя на бархатѣ, сукнѣ, или кожѣ, то что у Великороссіянъ *куяки*. П. Куліш.

Тиміш, Тимось—Тимофѣй.

Тимуш—союзъ будетъ, какъ-бы, словно.

Закопимъ пику, тимуш тертого хріну понюхав.

Тін—плетень, заборъ, частоколъ.

Тина—растеніе *Conferva*.

Типѣтця—(безл. гл.) случиться, попадет-ся, встрѣтится.

Тіпфа, тімфа—1) грубая шутка пускать кому (сонному) дымъ въ носъ или въ глаза. *Тинфи дати*. 2) Польская старая монета въ 20 коп.

Тиня́тися-тыця—шляться около заборовъ, безцѣльно бродить.

Тинѣць—растеніе *Festuca ovina* L.

Тирити—тащить. *Коняка на силу тирить*.

Тирка́тій—драчливый.

Тирліч—травя горечавка *Gentiana Amarella* L.

„Хто тирлич носить на шиї, той завше буде в ласці у панів.“ „Кажуть, що як відьми збираються летіти то мастять собі під пахвами.“

Народ. пов.

Тірло—мѣсто для сходки, соединенія, препровожденія времени и проч.

Тірса—ковыль-травя.

Тис—дерево тисъ *Taxus baccata* L.

Тиск—толпа, множество.

Тиснява—тѣснота.

І тиснява і цук і драга.

Бодянский.

Тись—ты. *Тись покинув сестру сиротоньку.* І. Федькович.

Тисячаголов, стоголов—растеніе *Vaccaria vulgaris* Host.

Титар—ктиторъ, настоятель, церковный староста.

Титаренко—сынъ ктитора или церковнаго старосты.

Титариха—жена титаря.

Титарівна—дочь ктитора.

Титарія—ктиторня, столъ, сундукъ, на которомъ въ церквахъ продають восковыя свѣчи. *)

Тишком—нар. втихомолку.

Тіка́ти—уходить, бѣжать.

Тіки—нар. столько.

Тіліпатис-тыця—болтагся, качаться.

А китиці то сюди, то туди тіліпатюця.

Гр. Квітка.

Тільки, тільки—нар. только, столько.

Тімаха—повѣса, разгульный удалый.

Тіменниця—головная нечистота.

Тімія—цмія. См. Ц.

Тінь—тѣнь.

Тінявий—темноватый.

Тісна ба́ба—игра въ тиски.

Тітка, тіточка, тітуся—тѣтка, тѣтушка, тѣтинька.

Тка́ля—женщина ткачъ.

Ткавіна—ткань, матерія.

Тка́нка—шерстяная тканная матерія.

Продай дівчино тканку—шерстянку.

Пѣс.

Тка́цький—ткаческій.

Тло́мити—уничтожать, загашать.

*) Примѣч. По недосмотру слѣдующее за нимъ слово *тихомолужный* и 7 другихъ слѣдующихъ за нимъ словъ помѣщены на предыдущей страницѣ. Ошибка явилась при перетасовкѣ словъ, произведенной вслѣдствіе (независящаго отъ меня) измѣненія принятаго мною алфавита. Авторъ.

Тломок—1) узѣлъ, чемоданъ. 2) Багажъ.
Тлумачѣннє—переводъ, изъясненіе.
Тлумачити—переводить, изъяснять.
Тлумка—мерѣченне, отуманеніе взора, или понятія.

Тлустий—толстый, жирный.
Тмѣно—нар., печально скучно.

Товѣлья, тувѣлья—большое полотенце на алтарѣ.

Товѣр—рогатый скотъ.

Жениха придбаємо самі із товаром і вісцями. Пѣс.

То вѣрина, товаріка—скотина, животное.

Товариство—1) товарищество, компанія.

2) Чпновничество Казакаго Войска.

3) Артель.

Товарищ—1) другъ, пріятель. 2) *Товарищ Військовий*—адъютантъ въ казацкой сотнѣ. 3) *Товарищ значковий*—хранитель малаго знамени.

Товарята—телята.

Товарячий—скотской.

Товк—толкъ.

Товкѣти—толкать, пихать.

Товкатися-тьця—шататься.

Товкѣч, товкѣчка—толкачъ, пестикъ для ступки.

Товкмѣчити—толочь, колотить, бить, вколачивать, затверживать.

Товкти—толочь, твердить, заучивать.

Товктися—(гл. средн.) толочься, возить-ся.

Товкувати—толковать.

Товкущій—2) толкущій. 2) Заботливый, неугомонный, прилежный, разбитый.

Товпа—толпа.

Товпѣтися-тьця—толпиться, тѣсниться.

Товпѣга—толстякъ, здоровякъ, нескладный мужчина.

Товстий—толстый.

Товстун—растение *Nuphar luteum* Smith.

Товстуха—растение *Gentiana cruciata* L.; иначе по-Украински—*михоманник*.

Товстѣчий—очен^б толстый, жирный.

Тогді, тоді—нар. тогда.

Тогдѣшній—тогдашній.

Тогобѣчий—по правой сторонѣ рѣки Днѣпра находящійся.

Тогдѣний—принадлежащій тому прошедшему времени, о которомъ говорится.

Тѣс—союзъ то, какъ бы.

Тѣж-бѣк, тѣж-пѣк—вотъ еще! еще бы! какъ-же!

Тѣжто—союзъ то-то.

Тѣй, тѣл, тѣс—тотъ, та, то.

Тѣйді—тогді. См. выше.

Ток, тѣк—гумно, мѣсто гдѣ молотятъ хлѣбъ.

Токотѣти—мѣрно и тихо стучать (о часахъ).

Толань—растение *Berteroa incana* Dc. иначе по-Украински—*іковка, бабишник*.

Тѣлока—выгонъ, пастбище для скота.

Тѣлока—1) смятый, потолоченный хлѣбъ.

2) Работа обществомъ за угощеніе для священника, помѣщика и проч.

Тѣлѣтити—мѣть вытаптывать.

Тѣлуб, тѣлуп—туловище.

Тѣнокѣг, тѣконожка—полевая трава *Festuca ovina* L.; иначе по-Украински—*типець*.

Тѣпя—1) мѣсто гдѣ ловятъ рыбу. 2) Крайняя опасность.

В якій нещасливій тоні будучи Дмитрашко писав до Гетьмана слѣзне обширне вимірюючись. Велпчко.

Тѣпелиця—(Галиц. сл.) русалка.

Тѣпѣло—ложбина съ водою, лужа.

Тѣпѣлька—*Arenaria serpullifolia*.

Тѣр—дорога, путь, слѣды, колея.

Тѣрба, тѣрбина, тѣрбинка, тѣрбиночка—котомка, котомочка, мѣшокъ у нищихъ.

- Коли кою лях налякає, то послі й торба спати не дасть.* Погов.
- Тѳрг**—рынокъ, базаръ.
- Торік**—нар. прошлаго году, въ прошедшемъ году.
- Торіч, сіріч**—то есть.
- Торічний, торочний**—прошлогодній.
- Торкати**—слабо толкать, поталкивать.
- Торкатися-тьця**—прикасаться, дотрогиваться.
- Торкути**—тронуть, прикоснуться.
- Торок**—торік. См. выше.
- Торока**—ремни у задней сѣдельной луки, конми что-либо привязывается.
- Тороплєний**—остолбенѣвшій.
- Торох**—стукъ, гулъ.
- Торохкотіти**—болтать безъ умолку, гремѣть.
- Торохтій**—болтунъ.
- Торохтійка**—болтунья, трещотка.
- Торохтити**—чѣмъ-либо производить шумъ, гремѣть, стучать.
- Торбичити**—болтать, говорить вздоръ.
- Торчак**—растение *Helvella esculenta* Pers.
- То-те**—нар. именно, такъ и есть.
- Тоскливецъ**—тоскующій.
- Тоскно**—нар. печально, грустно.
*Ой і в мене журні думи
Тоскно затужили.*
Ю. Федькович.
- Тотѳжний**—тождественный.
- Тотѳжность**—тождественность.
- Тѳя**—растение *Aconitum Napellus* L.; иначе по-Украински—*борецъ*.
- Тра, грѣба**—надо, нужно.
- Травєнь**—Апрѣль.
- Травний**—вкусный, питательный.
- Травник**—гербарій.
- Травяний**—травянистый.
- Травьянка**—распорядитель на сѣнокосахъ и смотритель за сѣномъ.
- Травянецъ**—растение *Diathus Carthusiaporum* L.; иначе по-Украински—*полеві ввоздички*.
- Траковати**—угощать.
- Трандафилъ, повна рожа**—роза *Rosa centifolia* L.
- Трапа**—случай, происшествіе.
- Трапѣзна кімнiта**—столовая.
- Трапити**—трафить.
- Трапитися-тьця**—случиться.
- Трапля**—трапа. См. выше.
- Трапiтися-тьця**—случаться, попадаться.
- Трафунок**—(акт. сл.) 1) случай. 2) Бѣда.
*Вперед було дожидатися смерті,
а нежєлі такового трафунку родичєві
моєму.* Гр. Самойлович, 1687.
- Трѣа=тра, грѣба**. См. выше.
- Трѣба, тріба**—1) необходимость, потребность. 2) Нарѣчіе надо, нужно.
- Требуха**—тельбухи. См. выше.
- Трейцiтій**—(Галицк. сл.) тридцатый.
- Трѣйчи, трічі**—нар. трижды, три раза.
- Трембач**—трубачъ.
- Тремтити**—дрожать трепетать.
- Третьак**—трехлѣтній бычокъ.
- Трешати, трішати**—шумѣть.
- Триб**—(акт. сл.) побужденіе, средство, путь.
- Трибулька**—растение *Allium Schoenaprasum* L.
- Трибунал**—(акт. сл. tribunal) судъ высшей инстанціи, въ который переходили дѣла по апелляціи изъ городскихъ и земскихъ судовъ. Трибунальскихъ судовъ было нѣсколько и каждый изъ нихъ имѣлъ свой округъ; нынѣшнія югозападные губерніи входили напр. въ составъ округа Люблинскаго Трибунала.
- Тривалий, тревалий**—прочный.
Громадєськѳ трапєвѳ зоздвигнутъ

*Хороший хором і тревалий—
Нерукотворний, вічно сталий.*

І. Верхратський.

Тривання—ожиданіє.

Тридцятковий—состоящий изъ 30-ти.

Тризнице—поле битвы.

Тризнувати—сражаться, пировать послѣ боя.

Трийціятий—тридцатый.

Трикрат—кубъ.

Трикратний—кубическій.

Трилистник—бобовник. См. Б.

Тримати—держать, владѣть.

Тримбіта, трумбета—пастушій или охотничій рогъ.

Аби по мені з-раз хотъ затужила.

Тримбіта мила. І. Федькович.

Тридикати—бить баклуши.

Трискотати—трещать.

Трієтя—1) болото, лужа. 2) Тюрма.

Тривай—погоди, жди, постой.

Тривальний—прочный.

Тривати—ожидать, терпѣть.

Тримати—тримати. См. выше.

Тринотати—трепетать, дрожать.

Трієски, трієчки—щенки, щепочки.

Трієкотня—трескотня, частый трескъ.

Трієнути—производить трескъ, сильно ударить.

Тріє!—межд. тресь!

Трой-зілє—трилистникъ.

Тройко—трое.

Тройця—растеніє *Veronica prostrata* L.

Трой чак—растеніє *Lytrum Salicaria* L.;
иначе по-Украински—*підкун, твєр-
дяк, залізняк червоний.*

Тройчатка—плеть съ тремя концами.

Трбієта музика—скрыпка, цымбалы и бубень.

Троїєтий—тройственный.

Троїєтність—тройственность.

Троїєцькі пієні—пѣсни которыя поють
обыкновенно во время *Зелєних Свѣт,*

начиная съ Духова дня, которымъ
называется въ Украинѣ и Запорожьи
обѣихъ сторонъ Днѣпра, а также и
въ Черноморіи, воскресеніє, а *Трої-
ця*, т. е. Троицкій день празднуется
въ понедѣльникъ.

Троїця—Троица.

Трбієки—родъ сѣдельнаго прибора, сос-
тоящаго изъ разныхъ ремешковъ
и тесемокъ.

Тропѧ—стезя, слѣдъ.

Тропѧк, гоцѧк—родъ танца.

Трбєска—печальная мысль, забота.

Троскати—пожирать.

А сестрицю-жалібницю

Люта троскала печаль.

І. Федькович.

Троскливий—снѣдающій, пожирающій.

Трохѧ—чуть ли, едвали, немного, нѣ-
сколько.

Трѧхи, трошки, трошєчки—немного, ма-
ло, нѣсколько, мало по малу, по-нем-
ногу, по-немоожку, чуть-чуть.

Троцїти—сокрушать, ломать на мелкія
части, превращать въ щепки, тро-
щить.

Трбѧк—1) три четвертака или 75 коп.
сер. 2) Тріумвіратъ, тропца.

Троїєн—1) растеніє *Trifolium pratense*
L.; иначе по-Украински — *Ієвєсик,
конюшина, попки, вязіль, дятлови-
на.* 2) Родъ дѣтской игры.

Троїєнда—роза (центифолія) *Rōsa centi-
folia* L.

Трудоїєтий—трудолюбивый, прилежный,
пріобрѣтенный трудомъ.

Трудѧщий—дѣятельный.

Труна—гробъ, гробница.

Трунок—напитокъ, отъ Нѣмецкаго *trün-
ken.*

Трупария—часовня для мертвыхъ тѣлъ.

*Що ступить, камїнь йойкне, бїльєє
нїч не чути,*

Хиба в кутку в трунарні розпачливі
нуди. І. Федькович.
Трус—1) землетрясеніє. 2) Обыскъ.
Трусити—сыпать, чистить, обыскивать,
 потрясать.
Ресидовати і трусити їх річей, в
обозі ніхто не будетъ. Величко.
Сегодня комин трусили
Труситися-тьця—трястись.
Труск—сухой хворостъ.
Трут—1) губка, труть. 2) Растеніє *Rolulus ignarius Fr.*; иначе по-Ук-
 раински—*губка, трутник.*
Трута—отрава, ядъ.
Трутизна—отравленіє, ядовитое веще-
 ство.
Трутий—ядовитый.
Труфель—растеніє *Tuber cibarium Sibth.*
Трухати, трюхати—бѣжать рысцой.
Трухва—гниль въ деревѣ, труха.
Трухла—согнившая колода.
Трухлий, трухлявий—согнившій, истлѣв-
 шій.
Очи свѣтятьця, як трухле дерево
у в-осені. І. Галка.
Тручати—толкать, пихать, ставить.
Труїл—болѣзнь, недугъ.
Трямки—перекладины, подъ потолкомъ.
Трясучка, трясця—лихорадка.
Тряскати—хлыстать, щелкать.
Трясучка—растеніє *Brisa media L.*
Тубалець, тубилецъ—туземець.
Туболія—туземное народонаселеніє.
Туболка, тубілка—туземка.
Тубольний—туземный.
Тувальня—**товальня.** См. выше.
Туга—печаль.
Тудеж—(акт. сл.) туда же, притомъ,
 близко, сейчасъ.
Тудю—туда, сюда.
Тужурѣк—баранья куртка.
Тузинок—самое дешевое сукно.
Туїти—прижимать, прикладывать.

Туїтисия-тьця—прижиматься, сторо-
 ниться.
Туїоб—туловище.
Туломбас, тулумбас—бубенъ.
Туїтисия-тьця—скитаться, слоняться.
Туманіти—покрываться туманомъ; глу-
 пѣть.
Тумульт—(акт. сл. *tumultus*) тревога,
 шумъ.
В обозі учинився тумульт. Величко.
Тупати—стучать ногами.
Тупе́рь, тупи́рь—глупецъ, тупоумный
 челове́къ.
Тупи́ця—1) тупой топоръ. 2) Глупецъ.
Тупкати—клепать, клеветать.
Тупотіти—тонать, стучать ногами.
Тупцюва́ти—толочь ногами на одномъ
 мѣстѣ.
Тур—буйволъ, быкъ, дикій волъ.
Турба, турбо́та—забота.
Турба́ця—безпокойство; *заживати тур-*
баці—безпоконься.
Турбова́ти, турбува́ти—безпоконть, ут-
 руждать, тревожить.
Турготіти—стучать, дребезжать.
Тургун—растеніє *Artemisia Dracuncu-*
lus L.; иначе по-Украински—*экстро-*
гон, острогон.
Туре́цький, туре́ський—турецкій.
Туре́ччина, Туре́тчина—Турція.
Туркати—наговорить, оболгать, навести
 на мысль.
Туркот, турку́т—турманъ, косматый го-
 лубъ.
Туран—*Carabus.*
Туса́н—толчокъ кулакомъ.
Ту́та, ту́теньки, тутка, тутки, тутечка,
тутечки—нар. тутъ, здѣсь.
Тутеля—(акт. сл. *tutella*) опека, попе-
 чительство.
Туте́шний—здѣшний, мѣстный.
Туті́р, тутор—(акт. сл. *tutor*) опекунъ,
 попечитель.

Туторія—актъ которымъ поручалась кому-либо опека надъ малолѣтними и ихъ имуществомъ.

Тѣха—*тѣху дати*—разбить, крѣпко наказать., *чим тѣху*—что есть силы, со всей мочи.

Тютюнница—табачница.

Тьмавий—туманный.

*А тьмавий зникнуть мороки по волі,
Тяженний зикне тих мороків нет.*

І. Верхратський.

Тюкати—покрикивать тю! тю!

Тюліпан—тюльпанъ *Tulipa Gesneriana* L.

Тюпати—**трѣхати**. См. выше.

Тюпки—нар. рысью, рысцою.

Тюпотіти—производить шумъ своимъ бѣгомъ.

Аж тюпотить; ледві поспішається.

Номіс.

Тютьки—нар. не вдогадъ, не вдоmekъ.

Тютю!—эхъ, какой! *Тютю дурнà!*—о дура!

Тютюн—курительный табакъ *Nicotiana rustica* L.

Тютюнник—табачникъ.

Тютюновий, тютюнний—табачный.

Тяблиця—таблица, доска.

Тябличка—влагалище (Беринда).

Тяг—*тягу дати*—уйти, убѣжать, скрыться.

Тягальник—работникъ на сѣнокосѣ.

Тягарь—пространство.

І під лук ёго зводистий

Найвисшій кораблі

Ідуть вільно; не волочуть,

Горі на цім тарі.

І. Верхратський.

Тягіня—городъ, нынѣ селеніе въ Херсонскомъ уѣздѣ, между рѣкою Ингульцемъ и гор. Бериславомъ или Кизикерманомъ.

Тяглий—оброчный, податной; имѣющій рабочей скотъ крестьянинъ.

Тягті, тягнути—тянуть.

Тяж—баласть.

Тяжар, тяжарі—тижесть, бремя.

Притиснути будучи тяжарем сим.

Самойлович. 1686 г.

Тяжина—1) вѣсъ, тяжесть. 2) Пестрядь, пестрое, полосатое полотно.

Тяжиновий, тяжбвий—сдѣланный, сшитый изъ пестряди, полосатого холста.

Тяжко, тяжёнько—нар тяжело, тяжелько.

Тямити—понимать, разумѣть, смыслить, также помнить, памятовать.

Тямуций—смышленный, разумный; понимающій, смыслящій.

Тяп!—междом. стукъ!

Тяпати—давать маленькими частями.

Тяти—рубить.

У.

У—предлогъ въ, у.

Убава—уменьшеніе.

Убавити—уменьшить.

Убавленне=убава. См. выше.

Убавлений—уменьшенный, сокращенный.

Убгати—сѣсть; схватить, убратъ.

Убиватися-тыця—заботиться, горевать, соболѣзновать о чемъ или о комъ.

Убийний—убійственный.

Убийник—убійца.

Ублагати—умолить.

Убогачене—обогащеніе.

Убожати, убожити—бѣднѣть.

Уболівати—страдать, соболѣзновать.

Убѣч—усторонье, сторона, бокъ.

Сидить пукач на убочу,

На вітер надувся:

Іде козак в Україну,

На михо здобувся. Пѣс.

Убрѣння-я—нарядъ.

Убрѣти—нарядить, одѣть.

Убрѣтися-тьця—одѣться, нарядиться.

Увага—вниманіе; *звернути увагу*—обратитъ вниманіе.

Увеперовати—почтить.

Уверед—надрывъ, поврежденіе.

Увередитися-тьця—надрываться, почувать вредъ отъ чрезмѣрнаго напряженія физическихъ силъ.

Увесь—*десѣчки*—нар. цѣлый, увесь день.

Увилѣвати—уклоняться, уйти.

Увійти—1) убѣжать, избѣгнуть. 2) Войти.

У-вісні—нар. весною.

Увійходини—вхожденіе, вступленіе.

Увійходити—входить, вступить.

Уволока, вблок, волока—мѣра 40 морговъ, или около 19 десятинъ, въ моргѣ 3 квадр. шнура, или 300 квадр. прентовъ.

Уволнити—освободить, увольнить.

Увиданне—увиданіе.

Увидити—выявлять.

Угадати—угадать.

Угадовати—угадывать.

Угамоватися-тьця—успокоиться.

Уганяти—угнать, гонить, догонять, преслѣдовать, стремиться.

За дорогими напитками уганям. Пѣс.

Угарок—(Галицк. сл.) огарокъ.

Угаяти—хлопотать.

Угледіти—увидать.

Угодливий—достойный примѣчанія, угодный, нужный.

В сей день до записання в діаріюш нічого угодного не лучилося. Ханенко.

Угомбінна Палата—(въ шутку) Уголовная Палата.

Угомонити—успокоить.

Угонзати, угонзи́ти—ускользнуть.

У-гѣру—нар. вверхъ.

Угризок—угрыземіе.

Угризки, троски всі ся укоїли.

І. Федькович.

Удавати—играть, доносить, вѣровать, выставлять, притворяться, казаться.

Удаватися-тьця—относиться, обращаться съ чѣмъ къ кому.

Аби жаден в справах своїхъ духовний до свѣцького роду не мав удаватися.

І. Копинський.

Удѣне—вымысль, ложь.

Ударовати—дарить, обдарить.

Удати—представить, скопировать, потрафить.

Добрий майстер удав як слід.

Удача, вдача—способность, снаровка.

Уджигнути—ускользнуть, уйти; сдѣлать что либо скоро по молодецки.

Удовѣ—вдова.

Удовець—вдовецъ.

Удѣвж, вдѣвж—нар. вдоль.

Удѣвовати—вдовствовать.

Удовольнити, удовольнятися-тьця—удовлетворить, удовлетворяться.

Удряинути—царапать.

Ужака—ужъ.

Ужанція—обычай.

Уживанне—употребленіе, удовольствіе, наслажденіе.

Уживати—употреблять, довольствоваться.

Уживки—верѣвки.

Узапасити—запаситься.

Узбрѣтися-тьця—надѣть зброю, вооружиться.

Узвар, взвар—кушанье изъ сушенныхъ грушъ, сливъ, вишень, и яблокъ съ корицею и лимонными корками сваренными въ водѣ.

Узвар родинний—узваръ который посылается къ лицу приглашаемому на банкетъ, по случаю рожденія ребенка.

Приїхав слуга от Пана А. Полуботка із з родинним взваром і пісьмом, що ёму родилась доч Уліяна.

Маркович.

Уздріти—увидѣть, усмотрѣть, узрѣть.

Узіка—заёмъ.

Узічити—пожелать.

Узліссе-я—опушка лѣса, перелѣсье.

Узіика—взятіе.

Узіти—взять, занять.

Уйма—ущербъ, потеря, уменьшеніе, отнятіе.

З уймою нашої слави і честі. Рубан.

Уїдлиивий—неспокойный, неотвязный, мучительный.

Не будь уїдлиивий і впартій мов оса.
Артемовський—Гулак.

Уїдлиивость—неотвязчивость, уїдлиивость.

Уїщёние—выполненіе, исполненіе, приведеніе въ дѣйствіе.

О уїщёню должною платежу. Величко.

Укаліти—замарать, загрязнить.

Уквічати, уквітчати—украсить цвѣтами.

Уквічаний—убранный цвѣтами.

Уклад—уговоръ, соединеніе, порядокъ.

Укладникъ—растеніе *Lathyrus sylvestris*

Л; иначе по-Украински—люби—мене не-покинь, горошок журавлиный.

Укласти—уложить.

Укластися—уложиться, улечься.

Укленатися-тыця—обознаться.

уклоца—поклонъ.

Уклонений—преклоненный.

Уклонітися-тыця—поклоняться, преклоняться.

Укпований—приготовленный, готовящийся.

Укдіти—сдѣлать учинить.

Уконтентувати—удовлетворить, накормить.

Укорпнути—оторвать, отламать, тронуть, отдѣлать часть.

Україна, Вкраїна—1) Кіевская Русь, губернія лежащая по Днѣпру и Днѣстру. 2) Область, страна край.

Мати Україна,

Наше горе наша радість,

Надія єдина

Святе слово—рідна Мати

Єсть ище свѣтиня

Вища, Богові милійша—

Рідная Вкраїна. П. Куліш.

Чи то ж стара мати

Замовкла на вік

Чи то-ж народила

Німих та калік?

Чи тож відцурались

Від неї сини,

Чи тож насміялись

Над нею вони.

И. Кулик.

Поляки жальючи утрати України, расм світа її наричаху. См. Лѣтопись Величко.

Українець—Южнорусъ (т. е. Малоросіяннъ, Червонорусъ, Буковинець, Черноморець и проч.)

Українка—Малоросіянка.

Україняий—пограничный.

Україньскій—южнорусскій, малоросійско-червонорусскій.

Укривало—одѣяло.

Укривджати, укривджати—обижать обманывать.

Укривдженіє — обида, несправедливое огранпченіє.

Укривджіиий — обманутий, обпженный.

Укрѡма — отдѣльность.

У-куні — нар. вмѣсть.

Укутати — 1) укутывать. 2) Съѣсть, выпить чего-либо много.

Улагодити — привести въ порядокъ, смягчить.

Але Дорошенко кільконадцятьми куфами горілки улагодив звiроправне вiйсько козацьке. Велпчко.

Уламок — отломокъ, кусокъ, часть.

Улестити — уласкати.

Улещати — соблазнять, льстить.

Улік — улей.

Улиця, улонька — улица; улпчное сборище.

Улічйтися-тьця — лѣчиться; обесчитаться.

Уломок = уламок. См. выше.

Улоиность — слабость; разстройство, слабосліє.

Улуда — мечта, обманъ.

Унятаиий пієні вторую з тихенька, Літ марно минулих задалась улуда — І лєдві стямився — з оий як річенька Гірких слєз поплине і будитиця туга.

І. Верхратський.

Улузати — (акт. сл.) уйти.

Улузйти, влузйти — понасть.

Улягати — налегать.

Улягатиця-тьця — прилечь, утѣшить, уступитъ, согласитъся.

Уляіа, Улька, Улечка — Уліанія.

Уманець — житель г. Умани.

Уманка — извѣстная гайдамацкая пієня.

„Свиснув вітер, свиснув,
Загула холодна хвортуна;
Словце Максим писнув —
Зібралась війсьчина.

Дві тисячі бурлак
Лепнули на Україну Поляську,

Рушили вони з байрак

Дати ляхам хлосту.

Ой годі ж нам козаченьки.

Рибу по Дністру і Богові ловити,

Сідайте в човники бурлаченьки

Та підемо жилову і ляха палити.

Зібрав Максим, зібрав бурлак

І всю Україну збунтовав;

Тисячу сіромах, тисячу гайдамак,

В ватагу свою звербував.

— „Эй батьки, отамани,

Що то буде з нами?

Здається, що наше життя мине

І нас візьмуть з вами.“

— „Не тужіте мої діти,

Не журітеся бистрі орленята

Ще дамо ми Уманеві крові пити

Ше дадуть нам горілки ляхи і жи-денята.“

— „Ох батьку Максиме, прости

Ми й забули що с тобою;

Кажи, вели, куди йти,

А ми хоч в пекло з тобою.“

— „Ой Полковнику Залізняку

Ходімо ж ми палити

Кого спершу почнемо бити,

А кого будемо полонити.“

„Ляхів будемо бити,

А жидів шаблями хрестити,

Ляшина превража дитина,

А жидовим зайцеві дружина.

Із жидом усе втнеш,

Куди треба то й пошлеш,

А не хоче то й обдереш,

А вражого ляха того не вжуеш.“

— „Ох Максиме Залізняку!

Ходімо в Смілу ляхів гафтовати

А після тої поживи

Підемо Умань штурмувати.“

— „Ой ходімо діти,
Умань штурмовати
І свою братську кров.
Від кателіка одбивати.

„Ой братці годиночка дорога,
Трєба ж нам починати
Од Нухима до Бороха,
Всім голови счипати!“

В Умань вже ми пішли,
Та й почали штурмовати,
Там багато панів знайшли
Та й давай їм ніжки розсправляти.

Теперичка ляхи щось починають.
Кондирацію і палків собі збирають;
Ходімо до **Потоцького** мості
До ёго г. апської вельможності.

Що тільки там у ёго найдемо,
То все у ёго візьмемо,
Ой пішов **Залізняк** до воріт
Та й сдибав три кони хлопіт

Ой пішов **Швачка** голкою шити
Ляхів, жидів по Умані лупити;
А наш **Неживий** цокоче,
Аж Умань зубами скригоче.

А **Журба** ходючи зажурився,
Що головко-бідна Умань загорівся,
Та в бандуру міцно грає
Себе козака піснею розважає.

А паш **Сотник Гонта** пацєр від Цариці
дав

Тай давши нам, всім в голос сказав:
— „Що Цариця Кошовому звиліла так
служити,
Щоб ити в Україну Польску жидову
й ляха бити.

І жидам і ляхам ратунку не робити,
А всіх жидів та ляхів колоти,
Та топити;
А добра їх і пожитки меж нами ділити.

Тільки **Сотник Мотилиця**
Ні к чортовому батькові не годитьця,
Мабуть він хотів змилити
І на нас залізні цяцьки надіти.

— „Знай кобила де брикати,
А тут тобі вже не фидяти,
Оттак **Сотнику Мотилиця**
Так робити негодитьця.“

Каже ёму **Швачка**

І **Залізняк**:

„Ти хотів нас в шори вбрати
Тепер же тобі світа не видати.

„Слухай **Максима**, **Швачка** й **Неживий**
Бодай же кінець ваш був нудний та
гіркий

Махнув Максим раз, **махнув Швачка**
два,

Покотилася Іванова на землю голова.

Умань до-кілка спалили;
Ляхів і жидів до-ноги побили;
А самі коні посідлали,
Тай за Бог і Синюху влупили.

Буде **Сміла** і **Чигирин** нас знати
Коли були ми в гостях,
Буде Умань пам'ятати,
Як був в наших пазурах.

Уминати—жрать.

Умкинути—уйти; отнять.

Умова, умівка—договоръ, условіе, уго-
воръ.

„Годі *млузувать* з чортами!

Слова—не *полова*:

Чи забув, яка між нами

З тобою умова? **Артемовський.**

Умовити—уговорити, урезонити.

Умовитися-тьця—уговоритися, усло-
виться.

Умовлений—условленный.

Умовляти—урезонивать, уговаривать.

Умовлятися-тьця—уговариваться, услов-
ливаться.

Умодеровати—(акт. сл.) умѣрять.

Умор—смерть; *стояти до умору*—т. е. до смерти стоять.

Умоцняти — укрѣплять, утверждать, скрѣплять.

Умоцнований — (акт. сл. *umocnowany*) уполномоченный.

Умочати, умочити — умочать, умочить, размочить.

Умудруватися-тьця—умудриться.

Унада—повадка.

Упадитися-тьця—повадиться.

Упадиний—повадный.

Универсал, увересял, ниверсял — гетманскій манифестъ или грамота; доводящая до всеобщаго свѣдѣнія о какомъ либо событіи, или же содержащая въ себѣ распоряженія, преимущественно военныя, касающіяся всего народа; прокламація, всеобщее возваніе Гетмана къ членамъ Генеральной Рады, къ народу, къ войску и проч.

Униждиний — покорный. *Вашої Милости унижоний слуга.*

Унишкнути—стихнуть, смолкнуть, утишиться.

Уніт—уніать.

Унітовий, унієнийний—союзный, федеративный.

Унія—союзъ, лига, федерація, конфедерація.

Уніятка, унітка—уніатка.

Уніяр—федералистъ.

Уніярка—федералистка.

Уніярний — федераціонный. *Північно-Американські Уніярні Землі*—Сѣверо-Американскіе Соединённые Штаты

Уніятливий—внимательный.

Уніятливість—внимательность.

Упад—вредъ, несчастіе.

Упадати—выпадать на долю.

Упаповати-тьця—приобрѣсть господство

Упѣвняти, упевняти—удовлетворить, обнадѣживать.

Упередити—опередить, обогнать.

Упертий—упрямый, капризный.

Уперш, упѣрве—нар. въ первый разъ.

Упинатися-тьця—отказываться.

Упиняти—остановить.

Упир, упиряка—уродъ, колдунъ, а также по народному повѣрію хвостатый челоуѣкъ, который по ночамъ возить на себѣ вѣдьмъ.

Упиристий, упартий—упорный, неуступчивый.

Уписе—списокъ, перечень.

Уписаний — вписанный, внесённый (въ реестръ).

Уписати—1) съѣсть, сожрать; 2) Вписать, записать!

У-півни—нар. вполнѣ, полнякомъ.

Уподоба, уподобанис—вкусъ, удовольствіе, мнлость, любовь.

Уподобати—полюбить.

Уподобатися-тьця—понравиться.

Уподобж, уподобш—нар. вдоль.

Упокорятися-тьця—покоряться, раскаяваться.

Упомиєис—напомиравіе.

Упідня—(Галицк сл.) постройка, верѣвка.

Упоперек—нар. поперекъ.

Упідрати—1) покончить съ дѣломъ. 2) Умертвить, уходить.

Упобратися-тьця — окончить хозяйственные работы.

Упоруч—нар. объ руку, около рукъ, возлѣ, подлѣ себя.

Упдрливість—упорность, упрямяство.

Упдсли—після, опісля. См. *П и О*.

Упрацьованийний — утружденный, отягощенный.

Упрѣєис—нар. сердечно, искренно.

Упривілеовати—набдѣть привилегією. Величко.

Урадити—посоветовать, обсудить.

Уражати́ся-тѣя — обижаться, оскорбляться, сердиться, злобиться.

Ура́за, ура́зка — рана, порча, неприятность, оскорбленіе, укоризна, проступокъ.

Ура́зѣти — ранить, портить, оскорбить, попрекать.

Ура́зівський — уразовскій.

Свита з уразівською сукни. Квітка.

Уразли́вий — обидный, оскорбительный, ёдкій, колкій, пикантный.

Ура́зовий — раненный, болѣзненный.

Ура́чити — честить, отличать, а также кричать ура.

Як ся убрав, так го урачили. Посл.

Урви́голова — забійка, дебоширь.

Урдá — збоины.

Урежа́ти — рядить.

Урйво́к — отрывокъ.

Урлі́анський, урлі́анський — восточный.

Перед самої жінки моєї перл урліанських 3 шнури. В. Л. Кочубей.

Уроби́ти — выстроить, составить, обдѣлать.

Уроби́яти — зарабатывать.

Уро́да, уродо́нка — красота, дородство, пригожество.

Уродли́вий — хороший, красивый, дородный.

Уродни́к — красавецъ.

Уродни́ця — красавица, красотка.

Урожа́ний — (акт. сл.) дворянинъ.

Уро́к, вр́к, уроки — болѣзнь отъ глазъ; испортить кого глазомъ, по понятіямъ черни.

Уроповина — уронъ, потеря.

Уроста́ти — растить, выростать.

Уростич — нар. въ разсыпную, куда кто попало.

Урочи́стость — празднество, церемонія.

Уруга́ніє — ругательство.

Уряд — 1) постъ, должность, санъ, до-

стоинство, мѣсто. 2) Судъ, присутственное мѣсто и старшій присутствующій въ данное время въ судѣ чиновникъ, какъ представитель этого суда.

Урядни́к — чиновникъ.

Урядни́ця — чиновница, должностное лицо женскаго пола.

Уря́жений — наряженный.

Уряжнѣи́к — франтъ, щеголь.

Уряжнѣи́ця — франтиха.

Уса́жоватися-тѣя — разсеѣться; сѣсть по мѣстамъ.

Уси, ву́си — 1) усы. 2) Галуны нашитые на крестъ по сторонамъ листа на женскихъ кунтушахъ.

Уси́лбовуватися-тѣя — силиться; стараться.

Ускаража́тися-тѣя — жаловаться.

Уско́ба — перебѣжчикъ, перемѣтчикъ; бѣглець приставшій къ Запорожцамъ.

Ускроби́ти — гйти.

Ускромѣ́ти, ускромля́ти — усмирить, умѣрять.

Уску́бути — дернуть за волоса.

Усла́вити — прославить.

Усмі́х, усмі́шка — улыбка, усмѣшка.

Усправедли́вити — оправдать, признать законнымъ.

Уста́ва — (акт. сл.) уставъ, узаконеніе.

Устави́чне — нар. всегда, совершенно, безпрестанно, постоянно.

Уставичне при боку гетьманськимъ резидуючи. Орликъ.

Уста́вляти — утвердить на мѣстѣ.

Устано́ва — постановленіе.

Уста́ти — подняться съ мѣста, возстать, возмутиться.

Усти́ий — разговорный, словесный.

Усти́я — гірло. См. Г.

Усто́вка — нижняя часть рукава въ женской рубахѣ.

Устрахитися-тьця—устрашиться испугаться.

Устрігти—схватить.

Устрой—часник. См. Ч.

Устромити, устромляти—вонзять; втыкать.

Устя, Усточка—Устинія.

Усюди, усюдечки—нар. вездѣ.

Утѣрка—стычка, схватка.

Утвор, утвора—произведение, сочинение.

Утеменєне—притѣсненіе, обида.

Незносну шкоду, праволомство і утеменєне учинено. Орлик.

Утеменжити—утѣснять, преслѣдовать.

Утечка—богатство.

Утѣск—притѣсненіе.

Утискати—притѣснять, утѣснять, прижать.

Утихомірити—успокоить, смирить.

Утихоміритися-тьця—успокоиться, утѣшиться.

Утїкати—убѣгать, уходить.

Утїкач—бѣглець.

Утїкачка—бѣглинка.

Утка, утонька, утїка—утка, уточка.

Утнѹти—сдѣлать, отрубить, укоротить.

Утома—усталость, утомленіе.

Утомити—измучить.

Утор—вырѣзка въ бочкѣ, куда вставляется дно.

Баби на утори слабї Пословица.

Уторѣнати—уразумѣть, постигнуть, понять.

Утрѣкованне—угощеніе, прїемъ.

Утрактовати—угощать, задобрить.

Утрапити, утрапляти—попадать, потрясать.

Утрапенє, утрапенє—печаль, скорбь, мученіе.

Утрѣта—издержка.

Утрѣтитися-тьця—издержаться.

Оженився, утратився,

Тай жїнки чорт-має. Пѣс.

У-трїконь—нар. тройкою лошадей.

Утрїбки—внутренность, потрохъ, родъ кушанья.

У-трѣпі—нар. по слѣдамъ.

Утї, утїтко—утѣнокъ. утѣночекъ.

Утягчєнс, утяжєнс—угнетеніе, отягощеніе.

Умїмити—уторѣнати. См. выше.

Утямки—нар. вдогадъ, понятно.

А менї й не утямки про що він каже.

Утїти, утнѹти—1) Отрубить, снять. 2) Смастерить, съ умѣть, ударить.

Уфїдєсть—надежда. *Полагаючи сталую уфїдєсть в помощи Божїей.* Орлик.

Ухвала—1) предписаніе, положеніе, заключеніе, сентенція утвержденіе. 2) Постановленіе сеймика, laudum.

Ухвѣлений—принятый, законами подтвержденный.

Присягу, публічне ухвалєну, виконати. Орлик.

Ухвѣлость—надежда, довѣріе, расположеніе.

Ухѣкати—утомить, доконать, вспотѣть.

Ухибляти—пропустить, минуть, прозѣвывать, сдѣлать ошибку, не исполнить.

Ухилити—уйти, избѣжать.

Ухилитися-тьця—скрыться, избѣгнуть.

Ухилѣтися-тьця—избѣгать, уклониться.

Ухїтїя—наслажденіе.

Ухмїлка—улыбка.

Ухнѣль—лошадиный гвоздь.

Не жалуй ухнєля, бо підкову зубиш. Посл.

Ухѣ, вухѣ, вухї—ухо, уши.

Ухѣвий—ушной.

Ухѣити—ухватить, схватить, вбѣжать.

Ухѣитися-тьця—ухватиться, схватиться.

Учадіти—угорѣть.

Учень—ученикъ.

Ученьскїй—ученический.

Ученїтися-тьця—привязаться.

Учиня́ти—начинать.
Учини́ти—учинягъ, сдѣлать.
Учи́нок—поступокъ, дѣло, дѣйствіе.
Учини́ти — 1) причинять. 2) Замѣсѣть тѣсто.
Учи́ти, вчи́ти—учить, поставлѣть.
Учу́р—гашникъ-
Учли́вий—учтивый.
Учня—ученица.
Учо́ркати—уразумѣть, понять, смѣкнуть
Учора—нар. вчера, прошлаго дня.
Учта, ушта — приѣмъ, угощеніе, пиръ, потчѣваніе.
Учтивий—(акт. сл. uczciwy) слово, означающее челоуѣка свободнаго состоянія, но не дворянина.
Учу́т—слухъ, молва.
Учу́ти—услышать.
Учу́тий—услышанный.
Уше́стя, Вше́стя—Вознесеніе Господне.
Уши́к—приведеніе въ порядокъ.
Ушиковани́й—устроенный, упорядоченный.
Ушиковати—устроить, привести въ порядокъ.
Ушиковати́ся-тьця—устроиться,
Ушкѣл, ушкѣй—рѣчной пиратъ, разбойникъ.
*То не верби млови́ зашуміли,
 Як безбожний ушками налетіли,
 Хведора Безри́дного,
 Отамана Курі́нного,
 Постреля́ми, поруба́ми,—
 Ті́мки чури не пійма́ли.* Дума.
Ушкварити—ударить, сдѣлать съ азартомъ. Сильно политься.
Ушки—вареники съ говядиною.
Ушкоже́не—вредъ, убытокъ.
Ушкуя—рѣчное пиратское судно.
Ушпи́гнути—уколоть, уязвить.
Ушта—учта. См. выше.
Ушу́ла—столбъ вкопанный въ землю.
Ущипли́вий—колкій, язвительный.

Ущу́хати—почувствовать.
Ущу́хнути—утихнуть.

Ф.

Ф—произносится по-Украински почти какъ хв.
Фа!—междом. фи!
Фа́вор—(акт. сл. fawor) милость.
Фасерка—жаровня.
Фа́йний—тонкій, хоро́шій, нѣжный, милый.
Фалендиш—дорогая матерія; рипсъ.
Фа́льшер—обманщикъ, мошенникъ.
Скарати горломъ яко фальшера. Уста́въ о волокахъ.
Фамузний—толковый.
Фамузно—нар. толково. *Фамузно на́тисано.*
Фа́на—знамя.
*При́хали,
 Роскотили́ фану;
 Прочита́ли артику́ли
 В неди́леньку рано,
 Та й за́мили у чужину
 Як ка́мінь у море.* Ю. Федькович.
Фанабе́рія—(акт. сл. fanaberye) жеманство, лицемеріе, гордость.
Фаналѣ́вий—фланельный.
Фанель—фланель.
Фандо́ля—(Галицк. сл.) ендова (?)
Дав Богъ ї́й до́лю як фандо́лю. Посл.
Фа́нт—закладъ; игра въ фанты; драгоценность.
Велика в ска́рбахъ і фантахъ здобича.
 Величко.
Фа́рба—краска, цвѣтъ, колоритъ.
Фарбовале́ць—красильщикъ,
Фарбований—крашеный.

Фарбованис—окраска, окрашивание.
Фарбовати—красить, окрашивать.
Фарботи—красные сапожки, тоже что и сап'яниці. См. С.

Кути боти зелені;

Ще й фарботи червоні.

Изъ пѣсни о Дворянѣхъ.

Фармуза—альковъ.

Фартух, **фартушина**, **фартушок** — передникъ, передничекъ.

Фарча—парча.

Фарчовий—парчевый.

Фаськовати—промышлять.

Фаталашки—бездѣлушки, пустяки.

Фатига—(fatigatio) усталость, трудъ.

По тих фатигах відпочити. Величко.

Фейверок—фейерверкъ.

Фель—1) шуба. 2) Родъ, сортъ, видъ.
Дивного фелю чоловік. Поговорка.

Фельфебер — (Галицк. сл.) фельдфебель.

Фельфебри, а ви що?—

„Ми все так як нам Майор;

Ми у всьому ниці,—

Хай умиа. Ю. Федькович.

Феровати—миѣние полагать, условиться, присуждать, опредѣлять.

Скасоване ферованиих декретів.

Величко.

Фѣртик—пустой, вѣтранный человекъ.

Ферфелити—шелохнуть.

На раз вишикло—всюди тихо,

Більш вже не ферфелить.

І. Федькович.

Феська, **Хвеська**-- Θεοδοσία.

Феськоб, **Хвесько**—Θεοδοσίη.

Фига—кукишъ.

Фигель, **фиглі**—шутка, шлука, фокусъ.

Фигляр—фокусникъ.

Фіги, **хвіги**—винныя ягоды смоквы *Ficus carica* L.

Фіги-миги—1) фокусъ-покусъ. 2) Лакомства.

Фижа—сильная мятель.

Фижевий—мятежный.

Филѣнщики—гвоздички *Dianthus*.

Филижайка—чайная чашка.

Филонник—растение *Aristolachia Clematitis*; иначе по-Украински—*хвилинник*, *хвилійчанк*.

Филька—1) валетъ. 2) Родъ игры въ карты для 4 особъ.

Филюванис—водяная зыбь.

Филювати—волновать, производить волны.

Филюватися-тия — волноваться, вздыматься валами.

Філя—волна.

Филизетій—волнистый.

Финджал—бокаль.

Горілки доброї финджал з рук її випив. Маркович.

Финдѣрка—потаскуха, проститутка.

Финдиорованис—развратъ, проститутничанье.

Финдиоровати — развратничать, проститутничать.

Фіртка, **фірточка**—калитка, калиточка.

Фіялка — цвѣтокъ *Viola canina* L.

Флѣрес—трауръ, траурный нарядъ.

Флѣресний, **флѣрессовий** — траурный, печальный.

Флѣрка, **димчайка**—вѣтренница.

Флѣркованис—вѣтренничество, вѣтренность.

Флѣрковати—вѣтренничать.

Фліяка—любовница.

Фліята—родъ ружья.

Флояра—свирѣль.

Фліяжка, **флішка**, **плішка**—бутылка.

Фольварок—проселокъ, дача, хуторъ, предмѣстіе.

Фольга—1) порядокъ, смягченіе, облегченіе. 2) Тонкій металлическій лис-

токъ покрытый краскою для обдѣлки образовъ.

Фольговати — давать послабленіе, потворствовать, щадить, потахать.

Фолюш — суконная валяльня.

Форѣмний — правильный, форменный, хорошаго образца.

Фбрес — форрейторъ.

Фортель — 1) прибыль, барышъ, польза.

2) Хитрость, уловка, козни, некуство.

Фортеця — крѣпость.

Фортуна — (акт. сл. fortuna) имущество, собственность, преимущественно недвижимая.

Форум — (акт. сл.) соотвѣтственный дѣлу и участвующимъ въ немъ лицамъ судъ; если дѣло оказывалось подсуднымъ извѣстному суду, то этотъ судъ по отношенію къ данному дѣлу назывался forum compens, въ противномъ же случаѣ — forum incompetens; если же судъ, то decretъ его признавался незаконнымъ, какъ состоявшійся justa forum.

Фдес — (Le fosse) каналъ, бастионъ.

В самихъ бо fossахъ передъ обозомъ яничари падали.

Величко.

Фрайтер — рекрутъ.

Пійшов фрайтеръ молоденький

Стойку мозовати,

За нимъ иде облюзунокъ. Ю. Федькович.

Фрасеп — есепъ Fratinus excelsior L.

Фрасѣнок — печаль, скорбь, зло, неприятность, горе, трудность.

Фрашки — смѣшки, шутки.

Неділя завтра, на вечерню звона,

О якъ ти нути жалостливо піють,

Ажъ годі чути, — ойкми, вже німіють,

А людямъ фрашки, з радости гомонять. І. Федькович.

Фрізи — малина Rubus jdaeusl. L.

Фришт — срокъ.

Фу́га — вьюга, метель.

Така фу́га, що світа не видно.

Шевченко.

Фудулити — показывать высокомеріе.

Фудулитця отъ що скажуть,

Така моя доля. Ю. Федькович.

Фу́зѣя, фу́зія — родъ ружья, винтовка; отъ Французскаго Le fusil.

Фу́зійникъ — воинъ вооруженный фу́зіей.

Фу́кати, фу́кнути — прикрикнуть, дѣлать пакость, озлиться, напасть.

Але військо на Виловського фукнувши, одержало позволене. Величко.

Фу́ндатор — основатель.

Фу́ндувати — строить, создавать, созидать.

Фу́ндуш — документъ, крѣпость, крѣпостный актъ, данный изъ суда, или какимъ либо владѣльцемъ, съ обезпеченіемъ правъ на учрежденіе какого либо заведенія и владѣнія онымъ; или на основаніи монастыря, школы и проч.

Фу́ркальце — часть женскаго одѣянія.

Фу́ркати — скоро проноситься. можно летѣть.

Фу́ро — фу́ркальце. См. выше.

Фу́тити — крутить.

І свище і футьти жуужмом.

І. Верхратський.

Фу́тро, ху́тро — мѣхъ.

Фу́йра — большая флейта.

Вийти при бубнахъ і фу́йрахъ з оружжємъ.

Фу́ярець — флейтистъ.

Х.

Ха́балиня — развратница.

За-ді Дзвінки хабалині

Свого брата хочеш вбити.

І. Федькович.

Хабар, хавтур, хантур—взятка, подарокъ.

Судѣї, підсудки, писарі

Що одбірали хабарі.

І. Котляревський.

Хабарник, хабарій—взяточникъ.

Хавтуровати—пользоваться отъ приходажанъ по большимъ праздникамъ подарками и приношеніями, состоящими, большею частию въ сѣбѣстномъ.

Нехай попи хавтурують. І. Сірко.

Хазійка—хозяйка.

Хазійновитий—бережливый.

Вона хазійновита хазійка. Номис.

Хазійн—хозяинъ.

Хозійнувати, хозійновати — хозійничать.

Хай—нар. пусть, пускай.

Хай тобі всячина, відчепися від мене зла личина. Поговорка.

Хакати—засапаться, тяжело дышать.

Халабуда—(въ шутку) будка, шалашъ, навѣсъ; кибитка, еврейскій крытый фургонъ.

Халазія—наказаніе; потасовка; *халазію дати*—отодратъ розгами.

Халастра—(акт. сл.) сволочь.

Поляки маючи множество з посполі, того рушення в війську своєму халастри. Величко.

Халепа—бѣда, напасть, нелѣгкая.

Халимон—Филимонъ.

Халуна—простая избѣнка.

Халупина—старая бѣдная изба.

Халѣва—1) голенище. 2) Ничтожная личность по своему бездѣйствію.

Халѣндра—цыганская пляска; *халѣндри скакати* — танцовать по-Цыгански; въ переносномъ смыслѣ: трусптъ, бояться, беспокоиться.

Хамаркати—говорить на непонятномъ языкѣ.

Хамло—2) неуклюжій и невѣжествен-

ный человекъ. *Вже й з тебе хамло.* 2) Хворость. *Заховався за хамлом що під ногами ёму плуталося.* Гр. Квітка.

Хандожити—чистить, убирать, украсить.

Хандрижний—напускающій на себя хандру, хандрищій.

Хандрижниця, хандрижка—ханжа, хандрящая.

Ханькі—(въ насмѣшку) бездѣлье.

Нехай тепер ханьки мне.

Хап!—междом. хватъ!

Хапанка—вынужденная взятка или подарокъ. *Він хапанкою тільки й живе.*

Хапати—хватать.

Хапатися-тця — торопиться, спѣшить, хвататься.

Ханиця—(иносказательно) рука.

Хапани в ханиці, ханиця же по тци. Погов.

Ханкий — живой, быстрый; проворный; вороватый, нечестный на руку.

Хантура—хабаръ. См. выше.

Хантурний—лихоимный, стяжательный.

Хануга, ханун—взяточникъ, сдирщикъ, стяжатель.

Ханун такий що й з рідного батька злупить. Погов.

Характерний—колдовской, знахарскій.

Характерник—колдунъ, знахаръ.

Характерниця—колдунья, знахарка.

Характерство—колдовство, знахарство.

„Ой велике характерство!“

Нам ёго не бити.

Треба, браття, срібним гудзьком.

Ручницю набити.“ П. Куліш.

Харамаркати, хархамаркати — бормотать или невнятно произносить.

Харамаркає там собі щось під ніс, лихий ёго розбере, що він там верзе.

Харамаркач—плохо читающій дьячекъ.

Хараби—Фараонъ.

Хараонський—фараонскій.

Ой циане, не діжде рід твій хараонський мене двічі обманювати. Ша-лопутнява.

Харитія, Харько—Харитонъ.

Харки—плевки, флягма.

Харпак—бѣдняга, грубый мужикъ.

Харпатий—бѣдный, невѣжественный.

Харпачка—крайне бѣдная женщина.

Харпачковати, харпачити—бѣдствовать, страдать.

Хархіровати—хитрить, лукавить.

Колиб і чорт, Пане Гетьмане, по-могав людям... То брезловати тім не годиться... а нам то тільки дивно, що ти багато коло нас хархіруєш, мов твій покійний батько на хвстурах с пархвіянами у Зінкові, чою ми і вам у прийме жадаємо. Сірко.

Харціз, харцизія—удалець, нахаль, разбойникъ.

Харцизство—удальство, грабѣжъ.

Харчовати—кормить.

Харчоватися-тьця—кормиться.

Харьків—Харьковъ. Городъ зтотъ построєнъ казакомъ Харьковъ, отсю-да и названіе его.

Харьківщина—гайдамацкое возстаніе въ западной Украинѣ 1786 года подъ руководствомъ Сотника Харька. Отъ имени котораго оно и получило свое названіе и объ которомъ существуетъ въ народѣ слѣдующее предааніе: „*єб хата і тепер єсть; він був такий, що один на сто ляхів, і по-пудить їх. Ім здавалось, що у него 12 юлов, так і пече од єго. Раз пан, що в замку жив, зазвав єго до себе, до него юсті понаїздили. „Покажи нам, кажуть, Харька! „Він показав.—„Е, се не він, кажуть; як він, кажуть, за нами юнився, та ми*

бачили в єго 12 юлів“, так то єго болясь. Був пан Паволоцький і заз-вав до себе у юсті Харька і на-поїв єю вином.—Він він як напив-ся, на панське ліжко похилився, єю й забито.

Хата—пзба, комната; уменьшит. *хат-ка, хатйна, хатинка, хаточка, ха-тиночка, хатинонька*. **Прійшов ха-ти холодити**—пришелъ не во вре-мя, некстати.

Хатній—комнатный.

Хаяти, хайти—порицать, пренебрегать.

Хвалитися-тьця—похвалиться, угрожать нахвалками.

Лає, лає, да хвалитця бити. Пѣс.

Хвалька—молва, хвастовство, угрозы.

Хвальба—похвала, хвастовство, величіе.

Хвалько—хвастунъ.

Хвальш—фальшь.

Хвасбля—турецкіе бобы.

Хваст—непотребная трава.

Це все хваст, худоба єго не їстиме.

Хвататися-тьця—торопиться, спѣшити.

Хватаєтця, як поїзна заміж. Посл.

Хваткий—живой, поспѣшный, торопли-вый.

Хватко, хватком—нар. скоро.

Хвѣна—Оеодосія.

Хверт—буква Ф.

От пан стоить собі узавивши в бо-ки, як той хверт що у Київській драматці. Гр. Квітка.

Хверцювати—щеголять.

Хвѣст—(Галицк. сл.) праздникъ, праз-денство. *На хвѣст сей созвані*. Пѣс.

Хвіга—Фіга. См. Ф.

Хвилѣвати—волноваться.

Хвилина—минута.

Хвиля—волна.

Хвилястий—волнистый.

Хвісь!—межд. хлысь!

Хвискання-с—свистъ отъ взмахиванія, прутомъ, плетью и т. п.
Хвискати—хлестать. *Дерево у лісі так і хвиска по пиці.*
Хвиский—бьющій.
Хвіртка—фіртка. См. выше.
Хвіст—хвостъ; *хвіста скрутити*—убавить спѣс.
Хвиляковий—фіолетовый.
Хвилятися-тьця—(акт. сл.) колебаться, шататься, измѣнять.
Літнюю тие славу і повагу мають, которі сунъ в вірі своїмъ стали; а нежлі тіі, що ся хвиють і статечне в вірі своїй не тривають. I. Копияевскій
Хвороба, хороба—болѣзнь.
Хворост—сухая лоза.
Хвостач—растение *Achyrophorus maculatus* Scop.
Хвостик—хвостикъ.
Хвостняк—растение *Hippuris vulgaris* L.
Хвоц—растение *Equisetum limorum* L., иначе по-Украински—*хвоиц*.
Хвоя—сосна *Pinus sylvestris* L.
Хвуга—хуга. См. ниже.
Хелманська міра—старинная польская *Chełmińska мѣра*.
Хелпливий—(акт. сл. *chełpliwy, chełpliwiec, chełpicieł*) хвастунъ, лгунъ.
Хиба,—ошибка, порокъ.
Хиба́—нар. развѣ.
Хибѣта—способность, счастье, удача, умѣніе.
Хибити—кривить, лукавить, измѣнять.
Хибкий—суетный, колеблющійся, пустой.
Хибко—нар. шатко.
Хибний—злочащественный, злокозненный.
Хибнути—склоняться.
Хибчи—пороки, недостатки.
Хижа, хижка—чуланъ, амбаръ, клѣтъ, избушка.
Хижацтво—хищничество.

Хижий—хищный, жадный. *Хижий на чуже добро.* П. Куліш.
Хижий—комнатный.
Хизувати—хвастать, гордиться.
Хилити—гнуть, клонить, склонять.
Хилитися-тьця—гнуться, клониться.
Хилястий—зыбкій.
Хилятися-тьця—склоняться, увѣртываться, избѣгать.
Химѣра—мечта, вздоръ.
Химерний—вздорный, пустой, несбыточный, невозможный.
Химѣрик—мечтатель, фантазеръ, чудакъ.
Химерница—мечтательница, чудака, **Химѣрувати**—фантазировать, мечтать, капризничать.
Химка, Химочка—Евфросинія, Евфросинюшка.
Химородний—колдовской, фокуснический, фиглярскій, продувной.
Химородин—колдунъ, фокусникъ, фигляръ, хватъ на всѣ руки, юродивый человекъ.
Химородиня—колдунья, фокусница.
Хомородинчати—колдовать, показывать фокусы, сбивать съ толку разными штуками.
Хирий, хирний—хворый, слабосильный, болѣзненный.
Хирити—хворать, болѣть.
Хиря—1) болѣзнь. 2) Большой человекъ.
Хирявий—хирый. См. выше.
Хист—наклонность, охота, расположение, способность.
Тобі яке діло до чужого хисту. Не хист тобі паномъ бути.
Хисткий—способный, находчивый, разносторонний.
Да воно в тебе сокровище, бач яка хистка. Ганна Барвінок.
Хита—1) качель. 2) Колыбель. 3) Способность, ловкость.

Хитання-є—качаніє.
Хитати—качать, колебать, колыхают.
Хитатися-тьця—качаться, колыхаться, колыбаться.
Хитлянець—вѣтренникъ.
Хитлянка—вѣтренница.
Хитляньство—непостоянство, вѣтренность.
Хитун—1) поршень. 2) Маятникъ.
Хіт—хита. См. выше.
Хіть—склонность, воля, желаніе, охота, хотѣніе.
На всяку хіть твою неспорна.

I. Котляревський.

Хі-хі!—межд. ха-ха!
Хіхикати—смѣяться, хохотать втихомолку.
Хлебчати—осквернять.
Хлипання-є—всхлипываніе.
Хліпати—плакать, рыдать.
Хліб—хлѣбъ.
Хлібний—хлѣбный, доходный.
Хлібник—хлѣбникъ.
Хлібниця—хлѣбница.
Хлібня—хлѣбная, хлѣбня.
Хлібвчик—хлібник. См. выше.
Хлібвчик їде, віз хліба везе. Пѣс.
Хлібороб—земледелецъ.
Хліборобка—землепашка, крестьянка.
Хліборобство—земледѣліе, землепашество.
Хліборобський—земледѣльческій.
Хліора, хліра—(въ шутку) наказаніе.
Хлоп—(съ Польск. chłop) холопъ, мужикъ.
Хлопець, хлопця, хлопчик, хлопча, хлопнятко, хлопчятко—парень, мальчикъ, мальчишка.
Хлопство—холопство, чернь
Хлопський—холопскій, мужицкій.
Хлѣста—наказаніе розгами.

*Дві тисячі бурлак
 Леннули на Вкраїну польску,*

*Рухали вони з байрак
 Дати Ляхам хлосту. Пѣс.*
Хлюба—хвала, хвастовство.
*Суєта его хлюба нічим так бардзій
 обличитця, як... Скоропадський.*
Хлюпати—брызгать,
Хлюпатися-тьця—полоскаться.
Хлюпнути, хлюснути—брызнуть водою.
Хлюст—1) родъ карточной игры. 2)
 Эхо, звукъ отъ удара бича.
Хлюща—ливень, а также сильно промокшая одежда.
Онучи, як хлюща, хоч вижми.
Хлющати—(гл. недост.) промокнуть, облить кого водою. *А в чоботях аж хлющить.*
Хліга—непогода; иначе по-Украински—*непогода, фуга, хуа, хвуа.*
Хліки—рубцы; желудокъ животныхъ.
Хмара—1) туча, облако; уменьш. *хмарка, хмарина, хмаринка, хмарочка, хмаронька.* 2) Множество, тьма.
Хмаритися-тьця—покрываться тучами, помрачаться.
От се як хмаритьця сьогодні.
Хмарія—пасмурный день, пасмурная погода, дождливое время.
Хмарний—облачный, пасмурный.
Хмаріти—хмаритися. См. выше.
Хмарно—нар. облачно, пасмурно, сумрачно.
Хмарновиця—хмарія. См. выше.
Хміз, хмізок—сухой, мелкій хворостъ, изрубленный кустарникъ.
Хміза—1) хворостина. 2) Малая невзрачная лошадь.
Хміль болѣтяний—хмѣль *Humulus Lupulus L.*
Хмілик полѣвий—растеніе *Trifolium agrarium L.*
Хмурій, хмурний—пасмурный, сумрачный.

Хованка—спрятанка, мѣсто для прятанья

Ховати—прятать, погребать.

Хвост—гуль.

Той спаду шум і хвост і гряк

В твій мовь грає грудь.

Верхратський.

Ходà—1) походка, поступь. *Поплівся в лис тихою ходою.* 2) Иносказатель-но свинья.

Віса вісить, хода ходить; віса впа-ла, хода зйла. Загадка.

Ходàки—(Галицк. сл.) лапти.

Коби мя приз чобот тоби не жаль, а то ходак. Пословица.

Ходити—ходить

Ходник—аллея.

Ходник—корридоръ.

Ходня, хідня—хождение.

Ходор—*ходором ходити*—шататься, тря-стись. *Чарки пляшки по столу ходором ходять; бо діти вовтузяться в хаті.*

Перед паном Хведорком

Ходить жид ходорком. Шевченко.

Ходусеньки—уменьшительное отъ дожде-ние, ходить, имѣть къ тому способность.

А в ніженьки ходусеньки. Колыб. пѣс.

Холера—растение *Xanthium Spinosum* L.

Холива, курень, курінь—1) часть, го-рода, кварталъ въ Запорожской Сѣ-чи. 2) Бурка; соломянный или трост-никовый шалашъ, лѣтомъ на лугахъ. 3) Общество, община.

Холодѣць—ботвинье, студень.

Холодна мьята—растение *Jontha piperi-ta* L.

Холоднѣча—холодъ, морозъ, стужа.

Холоднісінький—совѣшенно холодный.

Холодѣк—1) тѣнь подъ чѣмъ либо отъ зноя; прохлада. *Сіли собі в холодку.* *Підемо додому в вечері холодком.* 2) Навѣсъ, шатѣрь.

Ой напинай козаченьку,

Холодок, холодок,

Щоб не згорів у дівчиноньки

Біленький видок.

3) Растение спаржа, заячій холодокъ *Asparagus officinalis* L; по Роговичу; растение ежевика, *Rubus fruticosus* по Закревскому.

Холѣши—нижняя часть шараваръ.

Хольварок—**фольварок.** См. Ф.

Холя—нѣга.

Холива—**халива.** См. выше.

Хома, Хомусь.—**Ома, Омушка.**

Хѣп—**хѣп.** См. выше.

Хѣпѣти—**хѣпѣти.** См. выше.

Хорбѣк—призрѣнный, худородный.

Хорѣти, хорѣвати—хворать, болѣть.

Хороватий, хорий—больной

Хорѣвати—**хорѣти.** См. выше.

Хорѣмина—зданіе, хоромы; отъ церков-но-Славянскаго *храмина.*

Хоростѣль—(Галицк. сл.) птица дергачъ, коростель *Rallus*, отъ церковно-Сла-вянскаго крастель или Польскаго *Chròsciel.*

Хорохоньки—растение *Cucurbita* Pers. L. Var. *citriformis.*

Хорѣиный—красивый, превосходный, доб-рый. *Така хороша дівчина як на-малевана.*

Хорѣити—хорошѣть.

Хорошки—**хорохоньки.** См. выше.

Хорошко—красавецъ, добрякъ.

Хороше—нар. прекрасно.

Хорт—борзая собака.

Хортовий—борзой.

Хоружий, хоружий—1) Знаменосецъ.

2) *Хоружий Полковий*—офицеръ имѣвшій въ своемъ вѣдѣніи Знамя Козацкаго Полка. 2) *Генеральний Хоружий*—блюститель большого вой-сковаго знамени или гетманскаго штандарта, такъ называемой *Геть-манської Надвірної Корови.*

Хорявий—болѣзненный.

Хоцѣ—нар. *хотя*.

Хоцто мовять адверсори наші, же...

Іс. Копинський.

Хоч—1) Сокращ. хочешъ. 2) Союзъ *хотя*. *Хоч жити признавайся зараз шибеннику. Хоч би й так, той то дуже добре.*

Хоча́, хоча́й—союзъ *хоть, хотя*.

Храбуєт, хробуєт, хробує—растение *Carduus crispus* L. *Cirsium Oleraceum* Scopol. *Зелене як храбуєт. Приказка.*

Хрест, хрестик—крестъ, крестикъ.

Хрѣстики—растение *Trifolium repens* L. *иначе по-Украински—хрещатий барвінок, сіре зілля.*

Хрестіни, хрестьбини—крестины, крещение.

Хрестіти—крестить.

Хрестітися-тыця—кресгиться.

Хрестний—крестный. *Хрестний тиждень*—4-я недѣля Великаго поста.

Хрестник—крестникъ.

Хрестниця—крестница.

Хрестці—4 недѣля Великаго поста.

Хрестя, хрѣще—середина на 4-й недѣль Великаго поста.

Хрещатий—крестовидный.

Хрещата коро́гов—крестовая хоругвь или знамя.

Хрещатик—самая главная и самая шумная улица въ Кіевѣ, получившая свое названіе отъ крещенія на этомъ мѣстѣ въ рѣкѣ Почайнѣ (теперь уже несуществующей), кіевлянъ при Великомъ Князѣ Владимірѣ Равноапостольномъ.

Хрещений—крещенный.

Хрещеник=хрестник. См. выше.

Хрещениця—хрестниця. См. выше.

Хрещення-с—крещение.

Хрещенський—крещенскій.

Хрещи, Водохрещи, Водохристя—тор-

жественная церемонія освященія воды 6 Января.

Хрѣщик—хороводная игра.

Христов посоро́к—растение *Phlomis tuberosa* L.

Хрі́стя—Христина.

Хріп, хрон—хрѣвъ *Cochlearia Armoracia* L.

Хрі́ниця—растение *Lepidium Catfolium* L.

Хроба́к, гробок, роба́к—червь могильный.

Хробачливий—съ червями.

Не червиві, хробачливі,

Як бували все тамті

I. Верхратський.

Хронопис—лѣтопись.

Хронописний—лѣтописный.

Хронописця—лѣтописецъ.

Хро́сти—храни́ть.

Тоді Рябо простяє, захріп, в своїй норі. Артемовський.

Хрум—хрупкое тѣло.

Це все хрум треба єго переносити обережно.

Хрум-хрум—межд. хрупъ-хрупъ.

Хруматі, хрумтіти—скрипѣть зубами.

Хрумча́ти—хрустѣть.

Хрупотіти—хрустѣть.

Хруст—1) хворость. 2) Шумъ.

Хру́сть!—межд. хрупъ!

Хрі́пнути—ударить.

Хті́вость—желаніе, жадность, любостяжаніе, подобострастіе.

Хті́ти, хоті́ти—желать, хотѣть.

Хто—кто.

Хтодонт—Оедотъ.

Ху́га, ху́га=фу́га. См. Ф.

Худоба—1) рогатый скотъ. 2) Имущество. 3) Бѣдность.

Худоба́—художникъ.

Худобахо́лок—работникъ.

Многі худобахо́лки на обітницях

панських звикли заводитися, а панове мати не встидаються. Величко.

Худорлявий—худощавый.

Худорѣдний—низкаго происхожденія чело-
вѣкъ.

*Чоловік худородний, з жида пере-
рест.* І. Мазепа.

Хукати—дышать въ руки, согрѣвать ды-
ханіємъ рѣки отъ мороза.

Хундамент—фундаментъ.

*Унію до хундаменту касуємо і ніво-
чимо.* Хмельн. Конписк. 94.

Хунт—фунтъ.

Хунтовий—фунтовый.

Хупавий—опрятный, красивый.

Наша пані хупава, чепурна.

Пѣс.

Хупаво—нар. хорошо. Берында.

Хупавость—гордость.

Хура—фура, возъ.

Хурба—преступленіе, худое дѣло.

Хурбѣт, хурлѣт—худой чело-
вѣкъ, мазу-
рикъ.

Хурбѣтський, хурлѣтський—мошенниче-
скій.

Хурбѣтство, хурлѣтство—мошенничество,
злое дѣло.

Хури́ти—волноваться, бурить.

Хури́я—мятель.

Хуртовина—напасть, бѣда, буря.

Хуртовина суне, насувається.

Хурувати—нагружать фуры.

Хуруваття—нагрузка фуръ.

Хурча́ти—гудѣть. *Як дзига, або вер-
тено хурчить.*

Хури́щик—фурманъ.

Хусти—бѣлье.

Хустка—платокъ; уменьшит. *хусточка,
хустина, хусти́нка, хустиночка,
хустинонька.*

Хут—футъ.

Хуткий—скорый.

Хутко, худко—нар. скоро, срав. ст.
хуткій.

Хутовий—футовый.

Хутор, хутір—мыза, дача, ферма.

Хуторі́ни—дачники, мызники.

Хуторі́нка—мызница.

Хуторі́ньскій—хуторской.

Хутрѣ—мѣхъ, шуба; собственно подклад-
ка, подбой; отъ Польскаго futro или
Нѣмецкаго Futter.

Хутрований—подбитый мѣхомъ.

Хутровання-є—1) подбивка, подшивка.
2) Внутренняя мазка и поправка
печи.

Хутровати—вымазывать; подбивать мѣ-
хомъ.

Хуть—желаніе, охота, стремленіе.

*І тим велику хутю надо все пом-
ноження хвали Божої значи.* Привил.
Сигизмунда III Вилинскому Братству.

Ц.

Цабе, сабе!—нар. на лѣво, въ лѣвую
руку. Такъ погоняють въ Украинѣ
волово.

Цаль—дюймъ.

Цали́нка—дюймовочка.

Цап—1) козель. 2) Бородачъ. 3) Вели-
корусъ (въ насмѣшку) 5) Междо-
петіе хватъ! 5) Родъ игры. *Гра́ти
в цати.*

Цапати—хватать.

Цапі́страх—военная зоря.

„Ходім хлопці спати!“—

— „Ходім батьку,—вже цапі́страх.“

Ю. Федькович.

Цапленій—козлинообразный, шальной,
бѣшеный.

Цара—застава.

*Ой гараз то було тутки жити,
Нім я нішов був царями блудити,
О, добре було, добре памятаю.*

I. Федкович.

Царювати—царствовать.

Царина — селькій шлагбаумъ, застава, рогатка, таможня.

Цариний—заставний или таможенный страж.

Царівна—царевна.

Царівство, царство—царство.

Царівщина—царское имѣніе или лѣсъ.

Царь-зілля—растение *Ranunculus sceleratus* L., по Роговичу; *Aconitum lycoctonum* по Закревскому; иначе по-Украински оно называется еще *царь-трава, чорне зілля*—по Симе-ренку—*Orobis niger* L.

Царь-сил—растение *Daucus elatum* L.; иначе по-Украински—*синичка, му-хомор*.

Царська борода—растение *Mirabilis Jalapa* L.

Царська лоза—растение *Elaeagnus hortensis* L.; иначе по-Украински—*лох, цариградська лоза*.

Царська свічка—растение *Everbascum phlomis* L.; иначе по-Украински—*коровякъ, канделя*.

Царювалий—царствовавший.

Царюваннє-я—царствованіе.

Царювати—царствовать.

Царя, Цариця—царица.

Царянець, царини — подданный царя; царскій приверженець; роялисть.

Царянка—царскоподданная, роялистка.

Царяньскій — анти-польскій, принадле-жащій къ партій *царям*.

Цвѣнькати—худо выговаривать.

Цвигати—колотять, бить.

Цвинтарь—погость, кладбище.

Цвіль—плѣсень.

Цвїдрпти—мотать.

Цвїрінькати—чиркать.

Горобець і ластівка цвїрінькають.

Цвїріньчати—болтать, щебетать

Зацвїріньчала дїтворя.

Цвїркуц, цвїрінєк, свїргуц, свершук — сверчокъ *Gryllus*.

Цвїтка, кєїтка—цвѣтокъ.

Цвїтна капуста—капуста *Brassica oleracea* L. Var. *Botricis* Dc.

Цвїченїй—образованный, воспитанный.

Цвїченнє-є—образование.

Цвїчїти—образовывать, цивилизовать.

Цвях—1) цѣль. 2) Гвоздь.

Цвяхований—украшенный гвоздями.

Цвяховати—набивать гвоздями, набивая украшать оными.

Цвяхкований—цвяхований. См. выше.

Цвяхєк—гвоздикъ.

Цебенїти—сильно литься (о жидкостяхъ)
Джорить і цебенить мов із відра.
Витавський.

Цебер, цебрик—ушатъ, чанъ; большое ведро.

Постановили на полі косарям 6 цеб-рів горїлки після толоки.

Цегельний, цегляний—кирпичный.

Цегельник—кирпичникъ.

Цегельня—кирпичный заводъ.

Цѣгла—(собираетъ) кирпичъ.

Цеглина—плитка кирпичу.

Цебрїна—кедровое дерево.

Цедула—записка, письмо, записъ.

Цей, це, цее, ця, ция—этотъ, это, эта; сей, сія, сіе.

Цекавз—(акт. сл.) артиллерійскій дворъ, арсеналь.

Целюрик—цѣрульникъ.

Целюря—цѣрульня.

Цѣма—(дѣтск. сл.) поцѣлуй.

Цѣмати—цѣловать.

Центаврія, центурія—растение *Erytraea*

Centaurium Pers; иначе по-Українськи—сердушник, золототисячник.

Цѣна—цѣнь.

Цѣра—цвѣтъ лица, лице.

Посли з цери і розмови Хмельницького зрозуміли, же... Величко.

Цергелі—етикетъ, тонкость въ оброщеніи.

Цередія—актеръ, дѣйствующее лице.

Цередійство—лицедѣйство, представлення.

Церія—1) фамилія, семейство. 2) Клубъ, собрание.

Церква—церковь.

Церковенство—духовная ієрархія.

Церковник—духовная особа.

Церковниця—женщина изъ духовнаго званія, монахиня.

Церковця—каплица, часовня, маленькая церковь.

Церковщина—церковная земля.

Церокграф—(акт. сл.) долговая росписка.

Цесарь—Австрійскій Императоръ. *Его Цесарська Милость Господарь Цесарь Франц-Іосиф.*

Цесаревич—императорскій принцъ.

Цесарѣць, цесарчик—Венгерець, Мадьярь.

Цесариха, Цесарниця, Цесарша—Австрійская Императрица.

Цесарія, цесарство—имперія.

Цесарівна—Эрцъ-Герцогиня, Цесаревна.

Цесарка—Мадьярка.

Цесарський—императорскій австрійскій.

Цесарщина—Австро-Венгрія.

Цессія—(акт. сл. Cessio) уступка, передача.

Чинить віцистую цессию. Мазепа, 15 Іюля 1707 г.

Цет—ацет. См. А.

Цехмістер—глава цеха.

Ци—союзъ или. *Ци ся врачимо, ци не врачимо, хай ся хоч побачимо.*

Цибатий—тонконогій, длинноногій.

Цибуля—лукъ *Alium Cera L.*; иначе по-Українськи—*сяна*.

Цибульниця—растение *Sagittaria sagittae-folia*.

Цибух—чубукъ.

Циган—цыганъ; обманщикъ.

Цигане! якої ти віри?—„А якої тобі треба?“—Циганська кобила день б-жить, а три дні лежить.—Циган межі двома хлібами вмер: старого не стало, а нового недіждав.

Циганити—мошенничать.

Циганки—цвѣтокъ *Clematis integrifolia L.*; иначе по-Українськи—*синій лониніс, забій круча*.

Колись-то бились козаки з татарвою, татари почали їх перемогати, козаки побачивши, що нічого не вдіють, давай навіткача, а отаман із серця свиснув собі в тімъ ратищем та як свіп з коняки звалився. Тоді саме схопилась круча стрешення, підняла всіх невірних козаків у—гору, пороздирала їх у шматки, перемішала з чорною землею, і як бачите розсипала їх кісточки аж там десь далеко по Татарві; з цих кісточок і поросла *забій-круча*. Ще кажуть під ту пору була зіма страшенна, то святий Панько пожалував їх тай дав їм кожухи. На чужні мабуть не дуже то добре було, от козацькі душі і стали просить у Бога щоб Він засіяв їх на Україні, щоб дівчата *забій-кручу* рвали, в вінки заплітали, от Біг і змішувався над ними.

Посіяв в Україні

По під лісами

По під скирдами,

Щоб дівчата рвали

В вінки заплітали.

В вінки заплітали,

В коси затикали,

Щоб всі люде знали

Яку козаки ганьбу мали.

Так то воно колись діялось! А кажуть, колиб всі хлопці разом *забий-кручу* за пояс заткнули, то всі б то ті козаки знов пооживали.

Циганкуци — (Бессараб. сл.) гвоздички *Tagetes patula* L.; иначе по-Українськи — *чорнобривці*.

Циганча — цыганенок.

Цигари, цигарки — сигары, сигаретки.

Цигирний — обворожительный.

Що там за очі цигирні. І. Федькович.

Цикластер — отвертка для ружейных винтов, носимая козаками вмѣстѣ съ ложкою *въ гамані*, т. е. кожаной сумочкѣ.

Цимбали — (отъ Славянскаго *кимваль*) родъ гуслей съ металлическими струнами, по которымъ бьютъ палочками, а не пальцами.

Цимбалиста, цимбаляр — гусярь.

Цимбалярка — гусярка, арфянка.

Цинамон, цинамок, цинамон — *Cynamon*, пряность; корица.

Циндра — желѣзные опилки.

Цинш, чинш — оброкъ.

Циприс — кипарисъ.

Циприсовий — кипарисный.

Циранка, цираночка — родъ утки.

Циркювати — хулить, бранить.

Вони циркюють з дурнички.

Цитрика — *Colias rhamni*.

Цить! — междоиметіе цыць!

Цицѣк — растение *Pedicularis comosa* L.

Циці, цицѣки — сосцы, грудь.

В мене циці трясутьця,

З мене хлопці сміютьця. Пѣс.

Цици - vaci — растение *Orobanche alba* Steph.

Циці-капри — растение *Vitis vinifera* L.

Цівка — малая трубочка, которую надѣвають на проволоку, и съ оною

вставляють въ челнокъ, коимъ ткуть полотно. Пряжа (нити для означенной трубочки) такъ же называется *цивкою*; отъ того: *цивочки сукасти. Цівки сукали.*

Цідити — цѣдить.

Ціділка — цѣдїлка.

Цікавий — 1) любопытный. 2) Образованный.

Мазепа як чоловік цікавий і довірливий, на ласку у Самойловича скоро заслужився. Величко.

Цікнути — рубнуть.

Цікорій — растение *Cichorium Intybus* L.

Цілечкий — цѣлехонькій.

Ціліна — дѣвственная почва.

Купив ниву з ціліною по 100 кін за 8 рублів. Маркович.

Цілісінський — совершенно цѣлѣй.

Ціловати, цілувати — цѣловать.

Цілунок — поцѣлуй.

Цілушка — цѣлое.

Хліб зрізаний в цілушки.

Ціндрити — мотать, покручивать.

Ціндра — киноваръ, *Cinna baris*.

Цінбований — цѣбимый.

Ціновий — цинковый.

Ціновка — родъ рогожи выплетенной изъ болотной травы.

Ціновий — драгоцѣнный.

Цінок, цінъ — цинкъ.

Цілування — оцѣнка.

Цілувати — оцѣнивать.

Ціп — цѣпъ, молотило.

Ціп! ціп! — такъ зовуть куръ къ корму.

Ціпок — палка.

Ціпура — большая палка съ булавою.

Цмія — тминъ *Antenaria divica* Cărt.

Цмок — 1) насосъ; пожарная труба. 2) Поцѣлуй (въ насмѣшку), чмокъ.

Цмокати — цѣловаться (въ насмѣшку).

Цмокнути — производить извѣстный шумъ губами: 1) для побужденія запря-

женной лошади, также для зова или приласканія собаки. 2) Цмокать, чтобы взойшло тѣсто. *А вже звичай велить, приміром сказати, замісять діжу... Хрест зробить на тісті пальцем, перехрестить її, закрити і цмокнути щоб добре stodило; то для сего баба Миниха.* Номис.

Цний—(акт. сл.) высокопочтенный, добродѣтельный, честный.

Пред вашу княжюю милость, цного дому. Ис. Копинський.

Цюба—добродѣтель.

Цютливий—добродѣтельный, честный, образованный.

Чого би кожному цютливому не належало чинити. Скоропадський.

Цоб, соб!—на право, въ правую руку! (на воловъ).

Цок-цок—стукъ-стукъ! *Цок-цок підківками.*

Цокотати—говорится о крикѣ курицы, также означает болтать.

Цокотить—1) зубъ на зубъ бѣется. 2)

Болтать, гуторить вздоръ.

Дріжить як мокрий хорт,

Зубами знай цокоче. Гребінка.

Цокотун—болтунъ, щебетунъ, будильникъ.

Цокотуха—болтунья, пустомеля.

Цѳати—(акт. сл.) пятиться.

Поляки цѳгнулися і ошанцовалися.

Величко.

Цугел, цуглі—возжа, возжи.

Хмельниченко нестатку своєму попустивши цуглі, намірив уйти.

Величко.

Цукарня—1) сахарный заводъ. 2) Кондитерская.

Цукор—1) сахаръ. 2) Египетскій голубъ.

Цунити—тянуть, тащить, хватать.

Цупкий—крѣпкій, сильный.

Цупко—нар. крѣпко, сильно.

Цур!—межд. чуръ! *Цур дурня та масла гудка! Цур тобі та пек тобі!*

Цуратися-тьця—чуждаться, отрезаться, отказываться. *Цурається як чорт ладану.* Посл.

Цураха—анафема.

Цураха поганим очам.

Цурка—свернутая солома въ видѣ верѣвки, коей вяжутъ снопы ржи, пшеницы.

Цурки—родъ игры отрубками; игра въ городки.

Цурѳма, цурѳмка—труба, рожокъ. *На бубни на цурѳмки виправали.*

Шѳс.

Цурпалок, цурупалок—отломокъ, отрубокъ.

Цѳкати—бить слабо, мелко колотить, легко рубить.

Цюра, цюрка, цюрочка—дыра, отверстіе.

Цябр—срубъ.

Цябрина—колодка въ срубъ.

Цябрѳ, сябро, сяпро—сосѣдь.

Цямрина—1) рычагъ, коимъ достаютъ воду изъ колодца. 2) Обрубъ. *Цямрину лагодити коло колодця, бо обвалилась, не добре воду тягати.*

Номис.

Цята—крошка, капля.

Цятка—пятно.

Цяткований—въ пятнахъ, испещренный.

Цяцькований—узорчатый.

Цяця, цяцька—цаца, игрушка.

Ч.

Чабак—родъ тарани *L. Cobitis.*

Чабак буває крулий, або платаний.

Чаба́н—степной пастухъ.
Чаба́ний—выхоженный, откормленный.
Мої воли чабанні. Пѣс.
Чабанський—пастушескій.
Чабанувати—пастушествовать.
Чабер—растение *Satureja hortensis* L;
 иначе по-Украинскл.—шабер.
Ча́вати—медленно идти, пробираться.
Чаву́н, чаву́нець, чаву́нчик—железный
 или чугунный горшокъ, горшочекъ.
Чага́рь, чага́рі, чага́рикі — кусты,
 кустарники, перелѣсокъ; камышъ
 и кусты прирѣчные.
Чад—угарь.
Ча́ліи—издавать угарь.
Чадвий—угарный.
Ча́йка—1) птица пегольца, луговка. 2)
 Запорожско-козацкая лодка. 3) Пѣсня
 Чайка, приобрьвшая универсальную
 извѣстность ко всему Русскому Югу,
 которой сочинение приписывается
 Мазепѣ.
*Ой біда, біда чайці небозі,
 Що вивела дітки при битій дорозі.
 Киш! киш! Злетівши в гору—
 Тільки втопиться в Чорному морю!
 Жито поспіло, приспіло діло;
 Йдуть жєни жати, діток збирати.
 Киш! киш!....*
*І кулик чайку взяв за чубайку!
 Чайка киличе; зинь ти, куличе.
 Киш! киш!....*
*А бурай буру! не чайку в дуру:
 Не кричи чайко, бо буде тяжко!
 Киш! киш!....*
*Як не кричати, як не літати,
 Дітки маленькі—а я їх мати!
 Киш! киш!....*
Чайковий—чаечный.
Чайковия—запорожская флотилія изъ
 чаекъ.
Чайковник—чаечникъ.

Ча́йма—мачта съ парусами.
*Стали корабелі свої чайми підій-
 мать.* Дума.
Чака—шинель.
*Стоять сіромахи
 Укабатах та у чаках—
 В чорних порошинцях,
 Через плече реміннячко—
 На плечу рушниця.*
 Ю. Федькович.
Чакло́вине—колдовство.
Чакло́вати—колдовать, ворожить.
Чаклу́н—колдунъ, чародѣй.
Ча́лий—буланный.
Чамбу́л — татарскій или запорожскій
 развѣздъ; полчища въ степи.
Чаплія—сковорода.
Чаноло́ть, чануга—растение (*Calamog-
 rostis epigejes* Roth.
Чану́ла — растение *Slerochloa borealis*
 R. et Sult.
Ча́ри—волшебство, колдовство.
Ча́рівний — прелестный, обворожитель-
 ный.
Ча́рівник—колдунъ.
Ча́рівниця, чаровниця—колдунья, воро-
 жея; красавица.
Ча́рівничий—чарующій.
Ча́рка, ча́рочка, ча́рчина—рюмка, рю-
 мочка.
Ча́роді́йство—чародѣйство.
Ча́родія—чародѣй.
Чарува́ння—прельщеніе.
Чарува́ти—привлекать, привораживать
 къ себѣ.
Час—время, пора.
Часло́вець—часословъ.
Часни́к—чеснокъ *Allium Sativum* L.
Ча́сом—нар. иногда, порою.
Часо́пись—газета.
Часо́писний—газетный.
Частесе́нький—самый частый, густой.

Частесенько—нар. очень часто, густо.

Частина—частица.

Часованье—потчваніе.

Часовати—потчивать, честить, угощать

Частуха—растение *Alisma plantago* L.; иначе по-Украински—*шильник*, *водный подоріжник*.

Чата—разъездъ для наблюденія за неприятелемъ, обсервационный отрядъ войска.

Чатовати—дѣлать рекогносцировку, т. е. разъезды для наблюденія за неприятелемъ.

Чаус, чауш—(Турецк. сл.) 1) гонецъ. 2) Придворный, царедворецъ.

Чахирія—растение *Linosis Villosa* DC. иначе по-Украински—*грудница*.

Чахоня, чехоня—рыба *L. Cyprinus salatratus*.

Чвалай, чвалання-с—неуклюжая и медленная походка.

Чвалати—тяжело ступать.

Чвалом—нар. тихимъ шагомъ.

*В нас празник нині,
Так оповідали,
І чвалом далі.* І. Федьковч.

Чванецъ—сосудъ.

Чванитися-тьця—хвастать.

Чванливий—хвастливый.

Чвара, шквира, свбра—смута, гроза, невзгода.

Бували у нас мори й військові чвари. Дума.

Чварний—грозный, страшный.

Чварити—дѣлаться грознымъ или страшнымъ

Чвая—свая.

Чвертка—1) старая польская монета въ 4 нѣмецкихъ гроша, или 12 коп. серебр. 2) Мѣра водки, $\frac{1}{4}$ кварты, штофа.

Чвертковати—раздѣлить на четверти, четвертовать.

Чверть—четверть.

Чвир, чвира, чвирк—1) мятель, вьюга. Остатокъ послѣ перегонки спирта. 3) Остатокъ хмѣля въ головѣ.

Як же чмира злая чвира застукала в полі. Павловскій. 4) Табачный осадокъ.

Чвіркнути—приснуть.

Чебѣрячка—танецъ.

А в чеберячці потанцюємо рачки. Пѣс.

Чебрѣць—Богородичная трава *Thymus Serpyllum* L. по Роговичу; *Satureja hortensis* по Закревскому и *чебрѣць*, *чѣбник* по Симеренку *Thymus Serpyllum* L. β . *villosus* Sect. Роче на пискъ. Синенько цвіте. Пахуще.

Чебрѣць лісовий—растение *Theurium chamaedris* L. *Цвіте червоно*, по Симеренку.

Чеверинця—*Rugoschoa coccinea*.

Чей—нар. авось. можетъ быть.

*Поїдемо в чисте поле
С Французом-Сардом воювати,
Чей перестану вже думати.*
І. Федькович.

Чека—затычка въ оси, чтобы не съдало колесо.

Чекалий—ожиданный.

Чекати—ждать, ожидать.

Челен—членъ.

Челѣпати—тяжко ходить, тащить ноги, какъ бы по грязи.

Челомбитєвє—челобитіе.

Чель, чєлі—разсказъ, декламація.

*Славні Серби при боянській чєлі
При грі шєздари празник закінчили.*

І. Федькович.

Чѣлюсти—1) пасть. 2) Отверстіе въ печи.

Челя́дка, челядо́вка, челя́дника—служанка.

Челя́дин, челя́динецъ—служитель, рабочий.

Че́лядь—1) прислуга. 2) Сельская молодежь обоого пола въ играхъ.

Чемери́ца бі́ла—растение *Veratrum album* L. *β. lobelianum* Koch.

Чемери́ца чорна — растение *Veratrum nigrum* E.

Чене́ць, чорне́ць—монахъ.

Чени́ця, чори́ця—монахиня.

Че́шця не́кти—поставить мѣдный чайникъ въ печку для нагрѣтія воды.

Чепели́к—испорченный, старый, перочинный, ножикъ.

Чепи́ти, чепля́ти—прицѣпить; употребляется съ предлогами *за, на, по; пере, при* и проч.

Чепи́га—1) ножки у плуга. 2) Созвѣздіе Близнецы (?). *Віз став супротив півночи над хатами, чепіга вияснилась.*

Чепля́—чаплія. См. выше.

Чепору́ха—1) щеголха, опрятная женщина. 2) Полная большая рюмка водки.

Чепури́ти—прибирать, охарашивать, дѣлать лучшимъ.

Чепури́тися-тьця — наряжаться, украшаться.

Чепурко́ватий—жемаинный, манерный.

Чепури́й—опрятный, чистый.

Чепури́ця—чистючка.

Чепури́о—нар. опрятно, чисто

Чепури́у—щеголь, чистюкъ.

Че́пчик горо́дній—растение *Thymus vulgaris* L.

Че́пчик стено́вий—*Thymus Serpilium* L. *β. angustifolium* Sed.

Черв, черва́к—*Teredo*.

Черве́нь—*Coccus polonicus*.

Черве́ць, чарви́шник—растение *Potentilla*

argentea L. по Роговичу и Л. Соусиллиус по Верхратскому.

Черви́нецъ—чевонецъ, имперіаль.

Черви́ця—*Cossus ligniperda*.

Черви́нка—золотая вещь.

Черви́ний—золотой.

Черво́ний—красный.

Черво́ність—красота.

Черво́ніти—краснѣть, алѣть, рдѣть.

Черво́на бузина—*Sambucus racemosa* L.

Черво́на лобода—растение *Atriplex hortensis* L.

Черво́не дре́во—красное дерево.

Черво́нь—рыба красноперъ.

Черво́тока—червь *Anobium*.

Червя́ки—1) родъ постнаго кушанья изъ гороховой муки приготавлиаемаго 2) Черви.

Че́рга—очередъ.

Чергова́тися-тьця—чередоваться, слѣдовать по очередно одинъ за другимъ.

Черго́вий—очередный.

Черда́к—палуба.

Черева́нь—брюхачъ.

Черевáта—беременная.

Черевики, черевички—башмаки, башмачки.

Черевички—растение *Orobus vernus* L. и *Caprypedium Calceolus* L. по Роговичу.

черевички Божої Матері—растение *Impatiens nolitangere* L.

Черевични́й—башмачный.

Черевични́к—башмачникъ.

Черевични́ця—башмачница.

Черевични́к—растение *Nepeta nuda* L.

Че́рево—чрево, брюхо, животъ.

Че́реда—1) сборное общественное стадо. 2) Растение *Bidens tripartita* L. иначе по-Украински—*стрілки, собачки*.

Чере́дний—пастушескій.

Чере́дник—пастухъ.

Чередница—пастушка.

Черёмуха — черемха *Prunus Padus*;
иначе по-Украински—*калакалуша*.

Чѣрес, череслѣ, чѣрез, череш—1) кожаный поясъ отъ цевковно-Славянскаго *чрѣсло*. 2) Бороздникъ, какъ принадлежность пики.

Он що дурній жишови смитьця! По нашому череслѣ, а в їх ножсака. П. Кулиш.

Черешня, черешня — дерево *Prunus Avium* L.

Чериль—поль, подъ въ печѣѣ, на которомъ горять дрова.

Черкати—пуститься куда, начать что скоро. *Черк ёб в пику*.

Черкѣска—чекмень.

Чернецъ—1) монахъ. 2) растение *Actaea spicata* L, иначе по-Украински—*вовчі ягоди*.

Чернецкій—монашескій, монастырскій.

Чернѣцтво—монашество.

Чернеча—(обират.) монашествующіе.

Чернечій—монашескій.

Черница, черничка — 1) монахиня. 2) Раст. *Vaccinium myrtillus*.

Черноклѣя, черноклина—кленъ *Acer tataricum* L.; иначе это дерево еще называется *джурастро, negro*.

Черноталь—растение *Salix cinerea* L; иначе еще—*черноміз, івина лоза*.

Чернушка—растение *Nigella sativa* L.

Чернушка дика—раст. *Nigella arvensis* L.

Черсаки—растение *Amýgdalus nanna* L; иначе по-Украински — *дівоца кров, бабчук, заячі опішки*.

Чертопхайка—натечанка.

Чѣсати—уходить, спасаться.

Чесний—честный. *На чесного, значить на Воздвиженіе*.

Чесник, чашиник—земскій урядникъ, который въ прїѣздъ короля заботился о напиткахъ.

Чет—частица, доля, часть.

Четвѣр—четвергъ.

Чех—старая монета.

І хоч би не рад, мусить косарів за тяти, по 5 чехів і по три шали на день давати. Климентій.

Чечевица—растение *Ervum Lens* L.

Чечуга—родъ рыбы (какой?)

Чи—союзъ ли, или, не развѣ.

Чигати—выжидать случая, или минуты для нападенія.

Чиж—развѣ.

Чижмар—(Галицк. сл.) сапожникъ.

Чижми—сапоги.

Чий, чия, чие—чей, чья, чье.

Чикчири—панталоны военного покроя.

Чили—союзъ или.

Чильчибель—растение *цѣлибуха Srychnos Nux vomica*.

Чималий—довольно большой, порядочный, изрядный.

Чимало—нар. изрядно, довольно, достаточно.

Чимбори—шелковый поясъ.

*Як же ви прибрані
У красні шати, у чимбори брані,
При боці шабля у Дамашку бита.*
І. Федькович.

Чим-дуж—чѣмъ сильнѣе, тѣмъ болѣе, сколько есть силы.

Чимчикувати, чемчикувати—скоро идти.

Чибарь—кожевникъ.

Чибарьскій—кожевничскій.

Чингал—кинжалъ.

Чинити—дѣлать, произвестъ, причинять, употребляются съ предлогами: *в, за, од, у*.

Чинча, чинш—оброкъ, налогъ, подать, дань, контрибуція.

Чиншдвий—оброчный, податной.

Чиншовик — данникъ, оброчный чело-вѣкъ.

Чиншовница—дащица, оброчница.

Чип, чіп, чоп — деревянный гвоздь, втулка въ боченкѣ, затычка вмѣсто крапа.

Чипати — задѣвать.

Чипуга — растущій дико-кустарникъ *Sagapa frutescens* Dc.; иначе по-Украински — *дереза, люкреція*.

Чірва — черви.

Чірва — карты червей.

Чирвий — содержащій въ себѣ гервей.

Чирвовий — червенный, первова филька — валеть червей.

Чирейник — растение *Thalictrum angustifolium* Jacq; по-Украински — *яложник, медуница*.

Чіріпка, чириночка, чирка — родъ утки *Anas Querquedula*.

Ой наставу наставочку,

Там плавають чириночки. Пѣс.

Чірка, чиряк — чирей, болячка, вередъ.

Числениця — математика.

Числити — числить, считать, почитать.

Чистецъ — растение *Statia Holostea* L. (*Orob. albus* L. β . *versicolor* Ld.

Чистик — раст. *Sedum acre* L.; иначе по-Украински — *очиток, молодень, інець, росхідник, мошнач*.

Чистяк — растение *Stachys recta* L.; иначе еще называется *счи́ток*.

Чистобрѣха — изворотливый лжець.

Чистотіл — растение *Chelidonium majus* L.; иначе по-Украински — *ростопаш, жовтий чистик, лекопар, гладшник*.

Чистотне — нар. чисто, цѣломудрено.

Чита́ч, читѣльник — чтець, читатель.

Чита́чка, читѣльниця — читалка, читательница.

Чіп — чипъ.

Чіт — пара, четъ.

Чкуріти — скоро уходить.

Чкуріти — дать драла, махнуть, уйти.

Члобок — членъ; составъ.

І всі члонки цілюю любовно. Мазепа.

Чмалений — пасмурный.

Під чмалену сю незлоду,

Мов чмалені люде сплять.

Чма́ра — пугальще.

Чмель, чміль, джміль, бжів, шершень —

1) насѣкомое изъ породы осъ *Вомбус*; *чмелі слухати* — быть ошеломленнымъ, впасть въ безпамятство; не скоро образумиться. 2) Растение *Helichrusum orenarium* Dc.; иначе по-Украински — *свармивець, головокрут, жовтушка, жовта гарячка*.

Чмига, шмига — 1) *до шмиги* — съ толкомъ, со вкусомъ, кстати, въ дѣлу. 2) Вътренная женщина. 3) *Szmiga*, крыло вътренной мельницы.

Чмир — хмѣль въ головѣ; пьяное состояние, опьянение.

І шов з корчми Вакула Чмир — т. е. горькій пьяница. Павловскій.

Чмола — *Xylocora Violacea*.

Чмутник — шалунъ.

Чмутова́ти — обласкать, потчивать.

Стусанами по губахъ,

Коцюбою по зубахъ,

Охоче ёму чмутуе. Пѣс

Чо — нар. отъ чего, почему.

Чо я така нещаслива,

В широкому світі,

Чою мене убивають

Як тес залізо?

Чо він мене незарівав,

Ножем незарівав

На неділю в опівночи.

Ю. Федькович.

Чобіт удобів — растение *Viola tricolor* L.; иначе по-Украински — *полуцвіт, Іван да Марья, брѣтки, братіки*.

Чоботарь — чижмар. См. выше.

Чоботаренко — сынъ сапожника.

Чоботариха, чоботарка — сапожница.

Чоботарівна—дочь сапожника.

Чоботи, чобітки, чоботки—сапоги, сапожки. Пісня *чоботи*, очень популярная въ народѣ. По принятому въ Украинѣ обычаю женихъ предъ свадьбою обязанъ, въ видѣ выкупа за будущую жену свою, принести матери ея пару *червоних чобіт*; въ такомъ случаѣ они получаютъ для нея важное значеніе. Подгулявши на *весіллі* мать поетъ эту пісню пританцовывая тренака почти всерда со слезами на глазахъ.

Чи се тиї чоботи, що зять дав?

А за тиї чоботи дочку взяв!

Чоботи, чоботи, ви мої,

Чом діла не робите ви мені?

На річку йшла чоботи—рипали;

А з річки шла чоботи—хлипали,

Чоботи, чоботи із бичка,

Не хочете робить діла як дочка.

Чбвен, човник—челнъ, челнокъ.

Човити—разбирать, понимать, смыслить.

Чбвник—растение *Sagittaria sagittaeifolia* L.

Чого?—чего, зачѣмъ?

Чогось—почему.

Чблний—главный, главенствующій, лобный.

Чбло—лобъ, чело; *чолом дати*—бить челомъ, отдавать поклонъ, привѣтствуя дать руку.

Чоловѣк, чоловѣга, чоловічина—человѣкъ, мужичина; мужъ.

Чоловічий вік—растение *Nemogacallis fulva* L.; иначе по-Украински—*жовта лілея*.

Чом, чому—почему, отчего, зачѣмъ.

Чомусь—отчего-то.

Чбрна рада—митингъ черни во время на гетманіи.

Чорна рожа городова—роза *Altaea rosea*

Чорні ріжки—растение *Sclerotium Clavus* Des; иначе по-Украински. *чорні пиріжки, спориш*.

Чорнобаль—растение *Artemisia vulgaris* L.; иначе по-Украински—*нехворощ забудки*.

Близко одного села находился большой лѣсъ. Въ этотъ лѣсъ одинъ разъ на *Здвиги* (Воздвиженіе Честнаго Креста) за грибами пошла дѣвочка; долго она ходила по лѣсу и не находила грибовъ, но замѣтила, что въ одну сторону движется множество разныхъ гадовъ, свившихся между собою, и когда начала возвращаться домой, то упала въ глубокую яму, въ которой сначала было темно, но потомъ она замѣтила свѣтящійся камень и свившихся въ клубки тьму тьмущую разнаго рода гадовъ, между ними была змѣя царица больше другихъ и съ золотыми рошками, которой всѣ остальные повиновались. Всѣ эти гады ничего не ѣли, но когда хотѣлось имъ ѣсть, то онѣ одна за другой приползали ко свѣтящемуся камню и лизали его, сначала царица, а потомъ всѣ остальные; такъ и дѣвочка, когда хотѣлось ей ѣсть, то она лизнула камень и отъ этого голодъ прошелъ. Такимъ образомъ она просидѣла до самой весны, когда пришло время расползаться гадамъ. Тогда гадины, по приказанію царицы, переплелись въ видѣ лѣстницы, по которой вышла на свѣтъ сначала дѣвочка, а потомъ царица, но когда она выходила, то царица ей сказала: „ну теперь ты будешь понимать разговоръ всѣхъ травъ, каждая изъ нихъ будетъ говорить одна другой, какія болѣзни излѣчаетъ и какую пользу можетъ принести человѣку, только не говори: *чорнобиль*, а если скажешь это слово, то все забудешь. Дѣвочка была

очень рада, что вышла изъ ямы, и когда она возвращалась въ деревню лѣсомъ и лугами, то слышала весь разговоръ деревьевъ и травъ; какъ вдругъ слышитъ, что кто-то за нею бѣжитъ и спрашиваетъ какая трава на межахъ растетъ съ черными быльями! она не долго думавши и сказала: „*чорнобилъ*“, какъ сказала это слово, то вдругъ всё, что слышала отъ деревьевъ и травъ забыла, отъ этого *чорнобилъ* называется *забудкою*. (Разсказъ записанъ въ Стародубскомъ уѣздѣ) См. Записки Юго-Западнаго отдѣла Русскаго Императорскаго Географическаго Общества т. I. 1873 г.

Чорнобриці—1) чорнобровые люди. 2)

Растеніе бархатцы и его цвѣтокъ *Tagetes patula* L. 3) Отборные орѣхи. *Горіхъ було носитъ, та ще все, один в один, чорнобриці*. Номис.

Чорноклен—дерево *Acer campestre*.

Чорнокорінь—растеніе *Cynoglossum officinale* L.; еще называется *волоый языкъ, собачка*.

Чорномазий—(въ шутку) чернявый, смуглый, черноволосый.

Чорнэ зілля—растеніе *Orobis niger* L.

Чорнэ ребро—раст. *Thalaspi arvense* L.

Чорнушка—раст. *Nigella sativa*.

Чорт-ма, чорт-мас, чорт мав—самъ бѣсъ ничего не сыщеть, нѣту, не пмѣется.

Чортеня—чертенюкъ.

Чортіха—чертовка.

Чортів хліб—растеніе *Nannea pulla* Dec.

Чортова борода—растеніе *Vincetoxicum officinale* L. Moench., иначе по-Украински—*бородач, зміїний корінь, ранник*.

Чортова веселка—растеніе *Phallus capinus* L.

Чортова вишня—дерево *Prunus Cha-maecerasus* Jacq.

Чбртове ребро—растеніе *Valeriana dubia* Bung.

Чбртове яйце—растеніе *Phallus impudicus*

Чбртови горіхи—растеніе *Trapa natans* L.

Чбртополох—растеніе *Xanthium Spinosum* L.

Чбртіка—сатана, діаволь.

Чбртітко—чбртеня. См. выше.

Чбртітство—чбртовшина, черти.

Чбртійчий—чбртовскій.

Чбсе—ударъ.

Чбтірі—4.

Чбтириадцять—14.

Чуб—хохолъ на головѣ.

Чубайка—птичій хохолокъ.

І кулик чайку взяв за чубайку! Пѣс.

Чубатий—хохлатый.

Чубіти—драть за волоса.

Чубітися-тьця—драть одинъ другого за волоса.

Пани чублятьця, а в крепаків чуби болять. Погов.

Чубрікатися-тьця—(въ шутку) низко кланяться.

Чудасія—удивительная штука, комедія, диво.

Чудасійний—комедіантскій, смѣшной.

Чудсіний—удивительный.

Чудо—диво.

Чудий—странный.

Чудоватися-тьця—удивляться, дивиться

Чудбвий—чудесный, превосходный.

Чудбвийний—чудотворный.

Чудодивний—восхитительный.

Чужеварник—раст. *Phlomis tuberosa* L.

Чужинецький—чужой, чуждый совершенно.

Чужиня—чужбина.

Чуйка—плащъ съ рукавами.

Чуйний—сознательный, чуткій.

Чук!—междоиметіе гопъ!

Ой чук Тетяна

Чорнобрива кохана! П'єс.

Чукати—подбрасывать на руках вверх (говорится о дѣтяхъ).

Чулий—нѣжвый, осторожный.

Чулость—нѣжность, чувство, осторожность, чувствительность.

Чума́к—человѣкъ, ѣздящій на волахъ за рыбою, (особенно таранью) и солью, обыкновенно въ Крымъ и на Донъ.

Чумакувати—быть чумакомъ, заниматься пввозомъ рыбы и соли.

Чумандра—чумичка; п'єсня чумандра.

А хто любить гарбуз,—а я люблю диню;

А хто любить господаря, а я господиню;

Гоп, чук, чумандра,—чумандриха молода

А хто любить цуби, цуби,—а я печериці,

А хто любить тільки дівок—а я молодичі.

Гоп, чук і то-що.

Хотів Сава женитися, — та що ему з того!

Бо не стає десять грошей—до півзолотою!

Гоп, чук і то-що.

Недавно й я оженився;—буде рік в Петрівку;

Ой заберу дітей в торбу, — пійду на мандрівку.

Гоп, чук і то-що.

Та й вийду я на село, і стану на горбі.

Оглянуся назад себе,—чи всі діти в торбі?

Гоп, чук і то-що.

Чумацька валка—чумацкій обозъ.

Чупер—чубъ, хохолъ.

Оба і в поемі ми грались,

Оба ходили й нізда дратъ,

Обом і чупер обрубали,

Оба ходили й франка знали.

І самого моря пити.

Ю. Федькович.

Чупні—(съ Цыганск. яз.) плеть, служащая знакомъ достоинства для предводителя цыганскаго табора.

Чуприна—тоже что и *чуб*; иначе еще *чуприна* въ шутку называлась *оселедцем*.

Чуприди́рь—здоровякъ съ большимъ чубомъ или чуприною.

Чупру́н—мужикъ.

Хвортуна зробила паном із чупруна. Котляревскій.

Чу́ра, джу́ра—слуга; отъ Турецкаго *джауръ*, что значить невѣрный,—такъ какъ джауры были у Турокъ рабами.

Чу́стрити—давать нагоняя.

Чу́ти, чува́ти—слышать, ощущать, чувствовать.

Чутка, чу́ття—вѣсть, слухъ.

А що Миколо яка чутка в городі? — Нема й чу́ття.

Чу́тливий—чуткій, чувствительный, нѣжный.

Чу́ткий—слышный.

Чу́тно, чу́ть—нар. слышно.

Чухати—чесать.

Чуха́рчити—подкрадываться, обманывать, льстить.

Чухма́ритися-тьця—чесаться.

Чухра́ти—убираться, уходить, улизнуть.

Чучве́рити—корявѣть, изживаться, пропадать.

Чха́ти—чихать.

III.

Ша!—междом. цыцъ!

Ша́баш—еврейскій праздникъ; суббота.

Шаба́м!—нар. баста! довольно! конецъ дѣлу!

Шабельный, шаблёвнй—сабельный.

Шабельтас—сабельныя ножны; отъ Нѣмецкаго *Sebeltasche*.

Шаблёваннй—знатный, шляхетскій, козацкій, имѣющій право носить саблю.

Шабля—сабля; уменьш. *шабелька*; увеличивает. *шаблюка*.

Шавлія, шалхвея, бабки—растеніе *Salvia pratensis* L.

Шэг, шажок—грошъ, грошикъ.

Шаговый—грошевой.

Шайтан—(съ Турецк. яз.) сатана, чортъ.

Шалбір, шалвир—мошенникъ, негодяй.

Коли лишу честь у вас мають похмбці, плути і шалвіри, нежлі ми Запорозці. Т. Сагайдачний.

Шалбірний—мошеннический.

Шалёвки, тертниця—тёсъ, доска.

Шалёний—сумасшедшій.

Шаліти—сходить стума.

Шалівлівий—шалунъ.

Шалькі—небольшіе вѣсы.

Шамкій—скорый, быстрый, шелестящій.

Шамотіти—шелестѣть.

Тополі листом шамотіти

Шамотня—суета, шумъ.

Шана, шаноба, шанованне—почтеніе, уваженіе, пріёмъ, угощеніе.

З веселої учти

Голка утікає,

І панська шаноба

Его не втішає. П. Куліш.

Шандр—растеніе *Marrubium vulgare* L.

Шановати—беречь, хранить, почитать, чествовать.

Шановатити-тьця—быть благопристойнымъ, беречься.

Шановний—почтённый.

Шановник—почтитель, послѣдователь.

Шановниця—почтительница, послѣдовательница.

Шанта—растеніе *Nepeta Catarctica* L.

Шанар—продавецъ церковнаго меду.

Шанка-рогачка—старинная малороссійская шанка въ родѣ кучерской.

Шанковати—кланяться, снимать шанку при встрѣчѣ.

Шанік—срѣзь.

Шановал—шерстобой, валяльщикъ.

Шоповалка—шерстобойница.

Шановальскій—шерстобойнический. *Свита з шановальского сукна.*

Шапран—шафранъ, растеніе *Crocus Sativus* MB.

Шарбовій—сѣроватый.

Шарасть!—междом. шарахъ!

Шарбалам-барамурачний—безтолковый, безсвязный.

Шарій—(Галицк. сл.) сѣрый.

На ёму був шарій жулан.

Шаріло—растеніе *Echium vulgare* L; иначе по-Украински—*синецъ, синяк, колючки*.

Шарж—нижній воинскій чинъ въ Австріи.

Штирі шаржі, два гемайні

Всі будуть судити

Арештанта молодого. Ю. Федькович.

Шарварок, шарварка—шумъ, бѣготня.

Шаровати—вытирать или мыть, что-либо, съ помощью хвощанки.

Шарпак—злодѣй, грабитель, оборванецъ

Шарпаніва—1) грабѣжъ. 2) Родъ кушанья изъ рыбы.

Збогатилися шарпаніною добр шляхетських і жидівських. Лѣт. Самов.

Привезли сомини і ляців на шарпанину.

Шарпанія-є—дерганье.

Шарпати—рвать, драть.

Шарпáтий—оборванный, ободранный.

Шарпатися-тьця—рваться на куски.

Шарпнути—схватить.

Шаснути—мелькнуть, пробѣжать.

Шастатися-тьця—таскаться.

Шата—риза на иконѣ, окладъ, броня.
Шатанський—сатанинскій.
Шатѣрникъ—человѣкъ живущій въ палаткѣ
Шати—богатая одежда.
*Ой злинула лебідонька із нїзда;
 Грає конем Рарожинська молода:
 Біли шати, золотий береги,
 Сиплють искрами каміння дорогі.*

П. Куліш.

Шатковати—шинковать, крошить, мелко изрѣзывать.
Шатковийця—1) инструментъ на которомъ крошатъ капусту. 2) Женщина крошащая капусту.

Шатно—нар. параднымъ образомъ.

Шати́тися-тъця—поспѣшно обратиться къ чему, начать что.

Шатоносецъ, шатопосецъ—броненосецъ.

Шатрикъ—зонтикъ.

Шафиръ—сафиръ.

Шафировий—сафирный.

Шахрай—шалбѣр. См. выше.

Шахрайничати, шахраювати—мошенничать, плутовать.

Шваб—1) насекомое *Carabus Scheidler.*

2) *Шва́ба да́ти*—наказать, отодрать.

Швагръ—зять.

Шва́гра—эскадра.

Швагря—эскадронъ.

Швагроикетий—эскадронный командиръ.

Шва́йка, шва́йца—шпilo.

Гди ж такові речі без швайци золотої жити не можуть. Универсалъ П. Могилы, 1640 г.

Шваля—швея, портниха.

Швадига́ти—лѣтать, шнырять.

Шва́ндяти—таскаться, бродить.

Шванк—(акт. сл.) 1) колебаніе, неустойка. 2) Несчастье.

Шванковати—колебаться, быть не устойчивымъ.

Гна всіх потребах Турки шванковали. Лѣт. Самов.

Шварнути—ударить. *Шварнула блискавка, трім трюкнув і заув.* І. Гребінга.

Швацький—швейный.

Швацтво—швейное ремесло.

Швач—портной.

Шва́чка—шваля. См. выше.

Швачковати—портняжить, шить.

Шве́дчина—Швеція.

Швець—сапожникъ; во множествен. числѣ—*шведці*.

Шведати, шведяти, шведѣвати—часто ходить, таскаться.

Швеия—непосѣда.

Швигавки полєві—раст. *Plantago media* L.

Швидкий—скорый, быстрый, шибкій.

Швидко—нар. быстро, скоро; сравнит. ст. *швидче, швидше*.

Швирга́ти—бросать.

Шви́рнути—кинуть.

Шварншварк—свита.

Шво́ра—свора собакъ.

Шеб—ещебъ.

Шебер—растение *Satureia hortensis* L.

Шевлюга—мерзавка.

Шевия—швальня.

Шёвський—сапожническій.

Шевченко—сынъ сапожника.

Шедивий—(акт. сл.) старый, сѣдой, почтенный.

Безпам'яті в подєйших і шедивих жисті літах суцї.... Величко.

Шелест—шумъ листьевъ.

Шелестити—шумѣть листьями. *Очеретом не шелестне.*

Шелюг, шелюга, шелюжина, красноталь, червоний верболіз—красная лоза, растущая по низменнымъ мѣстамъ *Salix acutifolia* Willd.

Шеляг, шеляжокъ, шеляжочок—мелкая старинная монета; грошъ; отъ церковно-Славянскаго *шлѣтъ*.

„ Давай гроши!“

— „Де мнѣ їх взяти?“

Ні шеляга; я панською ласкою багатий“. Шевченко.

Шемерований—вышитый золотомъ, серебромъ.

Докай в шемерованні золотом і сріблом сукні повбірані. Ханенко.

Шемеровати—гантовати. См. Г.

Шемраїне—(акт. сл.) ропотъ, роптаніе.

Шемрати—роптати.

Шепотаніе—шопотъ.

Шепотати—шептать.

Шептуха—знахарка, ворожея, лѣкарка.

Шерегуванис-я—очистка отъ шелухи или чешуекъ.

Шерегувати—очищать (говорятъ о зерновомъ хлѣбѣ).

Шермаїнис—ворчаніе, журчаніе.

Шермицѣрія—фехтованіе, схватка, стычка, сшибка.

Шермір—фехтующійся.

Шермірство—фехтованіе.

Шершень, шершун—дикая оса *Vespa crabro*.

Шибеник—вѣсѣльникъ, негодяй.

Шибка—оконное стекло.

Розбив шибку в вікні, тепер дірка.

Шидѣрство—(акт. сл.) глумленіе, усмѣшка

Усмотрін з облудою і шидѣрством.

Величко.

Шельвах—часовой; *на шельваху*—на часахъ, въ караулѣ.

1.

А тим часом дали знати,

Що шельвах убився.

2.

Серед Відня на шельваху.

Ю. Федькович.

Шездара—арфа, гусли (?).

Будуть срібні струни на шездарі жити. І. Федькович.

Шік—строй, дисциплина; *до шіку!*—стройся.

Шиковати—устанавливать, готовить.

Шікуйся в лави!—стройся въ ряды—*Належитим своїм порядком ушиковались*. Ханенко.

Шіло—швака.

Шильник—растеніе *Alisma plantago* L.

Шинк, шипок—питейное заведеніе.

Шиякаръ—цѣловальникъ.

Шинкарка—цѣловальница.

Шияковати—торговать водкою.

Шинований—обтянутый желѣзною полосою. *Возик на шинованих колесах*.

Шипотійник—злоумышленникъ.

Шипотіиниця—змѣя, злая женщина, злоумышленница.

Шипотіти—шипѣть.

Шипотять мов гадюки.

Шипшина—шиповникъ *Rosa canina* L.

Ширачитися-тьця—ширяться. увеличиваться

Ширецъ—Васильки, растеніе *Amarantus paniculatus* L.

Ширіпка, ширіпочка—платокъ изъ холста.

Ширіния—рѣйня, плаванье въ воздухѣ.

Ширіти—рѣять, носиться въ воздухѣ; распространяться, расширять.

Ширітвас—срѣзь, чанъ, распиленная на 2 кади бочка.

Ширмѣр—шермірь. См. выше.

Ширмірство—шермірство. См. выше.

Ширмовати—фехтовать, защищать, подвизаться, заслонять.

Широчѣйний—широчайшій.

Широканчикъ—родъ горшка.

Шішка—1) шишка, почка. 2) Особенный родъ печенаго бѣлаго хлѣба на свадьбахъ.

Шія—шея.

Шкабуртіна—отломокъ, часть.

Ранен гарматним ядром, одломаною з окренту шкабуртиною. Величко.

Шкалѣвати—поносить, безславить, безчестить.

Шкалешник — торговецъ стеклянными штофиками.

Шкалешница — бугылочница.

Шкалик—штофикъ.

Шкандибал, шкиндибал—1) хромыи челоуѣкъ. 2) Все то, отъ чего челоуѣкъ хромаеть, качается, а также *водка*.

*Як ся напив шкандибалу,
То став не тверезий.* Пѣс.

Шкандовати—сочинять стихи.

Шкандор—стихотворецъ.

Шкапа—кляча.

*Хмельницький Витовскою у татари-
на за одну виміняв шкапу.* [Величко.
Шкапа, шѣхва, шѣфа—шкафъ.

Шкаповий — 1) лошадиный, яловый.

Шкапові чоботи набув. 2) Шкафный.

Шкаповитий—истасканный, измученный, загнанный.

Шкарадинъ—скарденый, гадкій

Шкарадуна—скорлупа.

Шкарбани, шкарбуни—старые истасканные сапоги.

Шкатула—ларецъ.

Шквар—толика, доза, малая часть.

Пісня дума нани браття

Від самого Бога,

Ні купити, ні продати,

Ні шваровъ посіять,

Ні у жида заложити,

Така чародія!

Ю. Федькович.

Шкварити—жарить, жечь.

Шкваркотий—шумъ или кипѣніе воды на раскаленномъ желѣзѣ или камнѣ.

Шкварчати—трещать на огнѣ; говорится о маслѣ или салѣ, когда ихъ топлятъ.

Шквира—чвара, хляха, фуга, fuga. См. Ч. Х и Ф.

Шкеля, скѣля—скала.

Шкеребѣртъ — нар. вверхъ ногами, на выворотъ, обратнымъ порядкомъ, вверхъ дномъ.

Шкіра, скіра — (Галлц. сл.) кожа, шкура.

Шкіряні грѣши—кожаные деньги.

Шкітильгати—прихрамывать.

Шкоба—нар. тщетно, жаль, досадно, дурно.

Шкода—вредъ, убытокъ, уронъ, потеря, изъянъ.

Шкодити—портить, вредить.

Шкодливий—вредный.

Шкодя—(акт. сл.) вредитель.

Тою Маховскою, шкодю і розорителю отчизни, на голову поразилем.
Петро Дорошенко.

Школа—синагога; школа; умъ.

Школяр—ученикъ; педантъ.

Школярка—ученица.

Школярство—ученичество, ученикъ; педантство. безтолковые схоластики.

Школярецький—школьнический, педантскій.

Шкрѣбати—царапать.

Шкула—скула.

Шкулявий—скулистый.

Шкура — 1) кожа. *Він мені залив за шкуру сала.* т. е. сильно надосолплъ. Иронія. *Іх же салом та по іх же шкурі й мажуть.* Посл. 2) Непотребная женщина. *Хиба то дівка—то шкура.*

Шкурат, шкураток — старая засохшая кожа. *Дметьця, мов шкурат на огні.* Посл.

Шкурятиний—кожаный.

Шкуратяним кашуком чванитьця.

Шкута, шкота—родъ рѣчнаго судна.

Шлейка—нѣмецкая упряжь вмѣсто хомута. *Пара коней у шлейках.*

Шлейка — силезской породы овцы; шерсть оныхъ.

Шлейск—Силезія.

Шлик, шличок — коническая, высокая барашковая шапка.

За гордостю, за пишностю з главы шлика нездйимам. Дума.

Шлихви, шлифи—эполеты..

Шлунок—горло, желудокъ.

По третій чарці скинули на шлунок. Макаревський.

Шлюб—1) бракъ, вѣнчальный обрядъ. *Чи станеш ти дивчино зо мною до шлюбу?* 2) Обѣтъ, общаніе. *Добрим словом і шлюбом себе обязавши.*

Справа о Грековичѣ 1605 р.

Шлюбний—вѣнчальный, брачный.

Шлюбник—женихъ.

Шлюбниця—невѣста.

Шлюндра—перяха.

Шлюха—потаскуха.

Шлях — большая дорога, почтовый трактъ.

Гей од Висли до Киіва пробитиї шляхи
Завладали неправдиво нашим краєм
Ляхи. Пѣс.

Шляхѣтний — дворянскій, благородный, честный.

Шляхетник—безземельный дворянинъ.

Шляхѣтство — дворянство, дворянское званіе.

Шляхта—сословіе дворянъ; привилегированное сословіе.

Шляхтич—дворянинъ.

Шляхтичка—дворянка.

Шмагати—бить чѣмъ либо.

Шмарagd—смарагдъ.

Шмальцуга—смола изъ сосны.

Шмарованій—мазанный.

Шмаровати—мазать.

Шмаровбз—подмазывать ввозъ; неприятный человѣкъ.

Шма́ток — 1) кусокъ, часть, отрывокъ, отрѣзокъ. 2) Часть *отари*, т. е. овечьего стада.

Шма́ття—дохмотья, тряпки.

Шматува́ти—раздѣлять на части.

Шмерка—дерево *Pinus Picea* L.; иначе по Украински—*свирка, свиркове дерево.*

Шмига—чмига. См. Ч.

Шмигати—метаться, бѣгать, соваться.

Знай шмигале, наливає. Шевченко.

Шмигнути—внезапно убраться, уйти.

Шморгати—тереть.

Шморгати́ся-тыця — совокупляться съ женщиною.

Шморгнути=шмигнути. См. выше.

З проібнича зздри́в, дїрку,
Тай шморну́в із хати.
Артемовський.

Шмуга—рана отъ удара.

Шмукляр—позументный мастеръ.

Шипорити—понимать, смыслить.

Шмур—(старинная линейная мѣра, называемая *хелминська*) 10 прентовъ, или 100 прентиковъ, или 75 локтей, 63 аршина.

Шмуровиця—корсетъ, шнуровка.

Шо?—что? что такое?

Шоб—чтобы.

Шовк—шелкъ.

Шовкѣва трава—трава *Phalaris arundinacea* L. Var. *picta*.

Шовкѣвий—шелковый.

Шовкѣвина—шелковина.

Шовкуи—шелковичное или тутовое дерево *Morus alba, nigra, rubra*.

Шовкуи—безплодное шелковое дерево.

Шока́ти—говорить какъ старый беззубый человѣкъ.

Шола́нда—берлина, барка.

Шолопа́й—зѣвака, простакъ, невѣжда.

Усі мовчать! Гай, гай які шолопаї.

Гребінка.

Шолопути, шалопути—такъ называются малороссійскіе сектанты живущіе въ южной части Полтавской и Екатеринославской губерній: секта эта очень малонзвѣстна, все что объ ней извѣстно желающіе могутъ прочесть „въ Киевскомъ Телеграфѣ“ въ рефератѣ И. Левицкаго и въ статьѣ „Нѣсколько словъ объ шалопутахъ.“ Ф. Пискунова, тоже въ Киевск. Телегр за 1874 № 101.

Шолопути — обманывать зѣвакъ, простаковъ.

Шолопутя, шолопутнява—плутовство.
Цианську шолопутняву бачив.

Шолудивий—паршивый.

Шблуді—1) парши. 2) жолуді.

Шолудівник—раст. *Pedicularis comosa* L.

Шопа—сарай.

Шори—*убратъ в шори*—значить взять въ руки, прибрать, одурачить.

Шось—что-то.

Шост—шесть, жердь.

Шпада—шпага.

Військо своє флинтами, пістолетами, шпадами, палацами німецькими наповнивши. Величко.

Шпак—скворецъ.

Шпаківий—скворцовый.

Шпаківня—1) казематы, темница. 2) Кѣтка для скворцовъ. 3) Дупло скворцовъ въ ямѣ или безводномъ колодязѣ или въ стволахъ вѣковыхъ деревьевъ.

Шпаківний—казематный, дуплистый.

Шпаргал—старая исписанная бумага.

Шпаргальниця—1) складъ старой исписанной бумаги. 2) Собираательница старыхъ бумагъ.

Шпаргальний—старобумажный.

Шпаргальник—собиратель старыхъ бумагъ.

Шпаргальти—бросать, швырять.

В трубу так таки і впре шпаргала все. Артемовський.

Шпари—1) трещины. 2) Онѣмѣніе пальцевъ отъ мороза. 3) Пальцы. 4) Кроквы, стропила на кр влѣ.

Шпарити—1) морозить. 2) Наполнять, приневоливать, бить, допекать.

Шпаркий—скорый, быстрый, живой.

Шпарко—нар. вдругъ, скоро, немедленно, сейчасъ.

Шпарун—подпорка.

Шпаруни коло хати скрізь.

Шпєник—конецъ стрѣлы или вообще острія.

Шпєнити—обезобразить, поносить, бранить.

Шпєтний—скарєдный. (Беринда).

Шпєтно, шпєтєнько—нар. аккуратно, аккуратноенько.

Шпєтєсть, пєхєндєзьство—безобразіє

Шпигути—уколотъ, кольнуть.

Шпигон—шпіонъ.

Шпигонка—шпіонка.

Шпигунка—колька.

Шпїклїрж—подвальная дверь.

Шпїлєчок—возвышеніє, бугоръ.

Шпїлька—булавка.

Шпїлєстий—остроконечный, готическій

Шпїнат—растєніє *Spinacia obracea* Mill.

Шпїрїути—шпигути. См. выше.

Шпїталь—госпиталь.

Шпїг—лазутчикъ, сыщикъ.

Шпїговати—лазутничать, шпїювничать.

Шпїль—вершина, остріє.

Шпїровати—драть, мучить.

Шпїдька—запонка.

Шпїриш—мелкая стелющаяся по землѣ травка *Polygonum aviculare* L. (?)

Шпїувати—блєвать; волноваться. *Море шпїує, хурїа будє.*

Шпуги—желѣзные полосы или шины.
Шпуйний—сильный, пронзительный (о вѣтрѣ).
Шпундри—часть тѣла животнаго между спиною и реберъ.
Шпунт—деревянная затычка, втулка въ днѣ бочки.
Шпунтовати—1) заткнуть дыру. 2) Запереться.
Сам комендант в замку зашпунтовався Величко.
Шпурляти—бросать, швырять.
Шпурнути—бросить, кинуть.
Шрам—рубець.
Штаба—металлическая полоса.
Штапдари—подпечье.
Штахета—рѣшетка.
Штаподран—растение *Azalia pontica* L.; иначе по-Украински—*бранустан*.
Шти—6 (шесть).
Штилі—вилы.
Штиль—стиль, строй, родъ, образъ.
Штимоватий—имѣющій пробѣлы, имѣющій голыя, непокрытыя шерстью мѣста (о животныхъ).
Штирі—(4) четыре.
Штиркати—колоть.
Штирхонѹти—шпиговѹти. См. выше.
Штиб—орденъ въ архитектурѣ.
Штовкати, штовхати—толкать, совать, пырять.
Штовхнути—толкнуть.
Штрикнути—шпиговѹти. См. выше.
Штука—1) что нибуть странное, не совсѣмъ понятное. 2) Пушка.
З трех ттук полѣвиж—(армат) гасло вчинено. Величко.
Штунда—нововозникшая, подобно шалопутамъ, малороссійскія релігіозна секта между жителями Одесскаго и Ананьевского уѣздовъ Херсонской губ. Секта эта отвергаетъ почитаніе иконъ и проч.

Штуцеръ—франтъ, щоголь.
Штучний—искусственный.
Шуббевнути—упасть съ шумомъ въ воду.
Шуббевсти!—междометіе бултыхъ!
Шувар—асер. См. А.
Шуга!—а кишь!
Ой, шуми в лути, райські пташки. Колядка
Шугалия—большая лодка.
А роблять окренти, корабелі і гелі, катори, обшивні, струни й шуралі. Также особно роблять липи й байдаки, шкути, дуби, лоді, човни, і плавники. Климентій около 1700 г.
Шугнѹти—начать что, подняться вверхъ.
Як шуми прозою.
Шуйбіч—лѣвая сторона.
Шуйбічний—лѣвосторонній.
Шукайка, шукака, шукайниця—ищейка.
Шукавица, шукавие—искательство исканіе.
Шукати—искать.
Шуліки—сухія лепешки съ макомъ и медомъ дѣлаемыя въ день 40 Мучениковъ 9 марта.
Шулк—придаточный, неразвившійся качанъ капусты.
Шулка, шулік, шуляк, шульпик—коршунъ.
Шульга—лѣвшя.
Шуляк—(Галицк. сл.) родъ рыбы.
Шумиха—мишура; сусальное книжное золото.
Шумний—веселый, рѣзвый.
Взяв він жінку шумну, младу, що вичеше сиву браду. Пѣс.
Шумпо—шатино. См. выше.
Шумовати—пѣниться. *Шумує горілка.*
Шуп—смысль, понятіе.
Шупити—смыслить, понимать.
Шура—амбаръ.
Шурм—бунтъ, возстаніе, волненіе, безпорядки.
Шурмовати—бушевать.

Шурхнути — 1) зашелестѣть. взлетѣть.

3) Уйти.

Шуряк — женинъ братъ.

Шуеть! — межд. шасть!

Шутковання — шутки

Шутковати — шутить.

Шушоби, шушуби — родъ капота.

Щ.

Щавель водяний — растеніе Rumex Hydrolapathum L.

Щавель кінський — растеніе Rumex obtusifolius L.

Щавель наський — R. Acetosa L.

Щавух заячий — раст. Oxalis acetosella L.

Ща́док — отдаленный потомокъ.

Щасливість — счастье.

Жадаемо помислних щасливостей.

1720 г.

Щасни́ця — счастливецъ.

Щастє — счастье.

Щастити — благопріятствовать.

Щебетати — щебетать, рѣзко разсказывать.

Щебетливий — болтливый.

Доноу, пташка моя, щебетлива.

Щебетун — болтунъ.

Щебетуха — болтунья.

Щедрий вечір — канунъ Нового Года, 31-е Декабря.

Щедрик, Багата Кутя — Щедрий вечір.

Щедрівки — пѣсни которыя поють подъ Новый Годъ, вотъ напр. одна изъ нихъ.

В чистім полі да намет стоїть,

Щедрий вечор, добрий вечор,

Добрим людям да на здоровья!

Під тим наметом пан Н сидить,

Держить коня да за поводья,

Держить хорта да на ретязі,

Держить сокола да на рученькахъ.

Пустив коня в чисте поле,

Пустив хорта в темні ліси,

Пустив сокола по під небеса;

І кінь біжить. пару коней мчить,

І хорт біжить; заєнька мчить,

І сокіл летить і утінку мчить,

То ж панну Н да на кушанья

Добрим людям да на здоровья.

Щедровати — пѣть подъ окнами поздравительную пѣсню съ Новѣмъ Годомъ.

Щедрувальник — пѣвецъ щедривок.

Щелени — челюсти.

Розявляє свої щелени, щоб у роті поковирати.

П. Ратай.

Щемелива — растеніе Pulmonaria officinalis L.

Щентити — уничтожать совершенно.

Щеня, щенятко, щенюк — щенокъ.

Щенина — балка, связывающая снизу стропила.

Щеплуватий — тощій, худощавый.

Щеплуватість — худощавость.

Щерб, щѣрба, щѣрбина — 1) пища Запорожцевъ изъ квашенной жидковаренной муки житной съ рыбою.

2) Вызубрина.

Щербак — тупой вызубренный ножъ.

Щербатий — вызубренный.

Щербецъ — чебрець. См. Ч.

Ще-сѣрце — на тще 'серце — значитъ на тощакъ.

Щерт — сгребаніе мѣры, гребло.

Міра орліонна муки в щерт без верха
Маркович.

Щиголь — щигленокъ.

Щиколоток — изгибъ у пальца.

Щилина — щель, скважина.

Щильне — нар. безскважно.

Щінавка — 1) клещатый жукъ, насѣкомое Staphilinus. 2) Взятчикъ, плуть.

Щінавка водяна — насѣкомое Ditisisus.

Щипецъ — растеніе Festuca ovina L; иначе по-Украински — тонконі.

Щіпка — щіпки дати — значитъ пощипать.

Щир, **щурій**, **щурець**, **щур**, **щирія**—
растение *Amaranthus retroflexus* L.
Щирей, **щирня**—раст. *Amaranthus Blitum* L.
Щірий — чистый, искренний, прямой,
истинный, подлинный, настоящий,
ревностный, роскошный.
Щирозлотий—настоящий золотой.
Щіро—вар, искренно.
Щиресердно—вар. чистосердечно.
Щирість—искренность.
Щиростий—справедливый, неподдѣль-
ный.
Щиростность—ширость. См. выше.
Щиростис — вар. вѣрно, справедливо,
искренно.
Щитітися-тьця — защищаться, ограж-
даться.
Щитячися привілеґіями обрам со-
бі Гетьмана. Величко.
Щівник, **дика гречка**, **щавій**, **щевій**—
растение *Rumex acetosa*.
Щільвий — плотно прилегающий, без-
скважный.
Щільно—щільно. См. выше.
Щільность—безскважность.
Щіточки—*Dipsacus sylvestris*.
Щічки—щечки.
Щд?—южнорусскій плеоназмъ а? что?
сколько.
Коли що, або що: то нехай мені
Бо'знащо, а не тільки що.
Щов єго служок, що волів, що
грошей, той не перелічи всією.
Щоб—союзъ чтобы. *Щоб і дух твоїй*
не пах.
Щовечір, **щовечора**—вар. каждый ве-
черь.
Щодівний—ежедневный.
Що-день, **що-дня**—вар. ежедневно.
Щодрабрівость—(акт. сл.) щедрость.
Що-ночі, **щонічно**, **щоночно**—вар. каж-
дую ночь.

Що-ранку—вар. каждое утро.
Що-року, **щорочис**—вар. ежегодно.
Щорочній—ежегодный.
Щось—что-то.
Щочасний—всегдашний.
Щуд—1) чудо. 2) уродъ. *Аки щуд який*
чорний в обозі хождажу. Величко.
Щулити—прижимать, опускать что. *Щу-*
лик щулить вухи.
Щунак—щука.
Рибовчик їде, віз риби везе:
Батькові щунак, матері щунак,
А дітям по щуначиням. П'єс.
Щуплий—п'ѣжный, тонкій, худощавый,
невзрачный, малый, слабаватый.
Щур—птичка *Merops apicter*.
Щурик—*Amar (fulva)*.
Ще—еще.

Э.

Э—э, оно еще имѣетъ другую форму
е, которая въ противоположность
первой формѣ э ставится всегда въ
концѣ словъ, напр. *сине, чорне* и
т. д; въ началѣ же словъ всегда
употреблялась первая форма э.
Эвасія — (акт. сл. *evasia* оправданіе,
объясненіе дѣла.
Эвект, **эвекта**—**евект**. См. *Е*.
Эвікція—(акт. сл.) обезпеченіе (долга,
платежа) какимъ-либо не движи-
мымъ имуществомъ.
Эвінкова́ти—(акт. сл.) обезпечить долгъ
имѣніемъ; поручиться.
Эге!—межд. да, да! какъ бы не такъ
то-то! такъ-ли?
Эге! ухопив шилом потоки. Посл.
Эгекати—агакать.
Эксактор—(акт. сл.) сборщикъ податей.
Экскуза—(акт. сл. *excusatio* извиненіе.

При такій екскузі; уж тоє стало-
ся ненарочне, Величко.
Екскузовати́ся-тьця—извиняться.
Елекційний —избирательный.
Елекція—(акт. сл. electio) избране.
Эмбарь—амбарь, сарай.
Эмбарний—анбарный.
Эи—вотъ, вотъ гдѣ.
Эи-геть—далеко.
Эиварь—(Галицк. сл.) январь.
Эиварьскій—январскій.
Эрихонська рожа—растение Anastatica
hierochuntica L.; иначе по-Укра-
ински—*ручка Божої матері*.
Эрра́та—(акт. сл.) ошибка, промахъ,
пропускъ.
Эстрогон—растение Artemisia Drancu-
culus L.; иначе по-Украински —
турури.
Эть—вѣдь. *Эть тут пробує ти не го-
док*.
Эч!—ишь, смотри!
Эч-як!—ишь какъ!
Эч-який!—ишь какой!

Ю.

Ю—предлогъ у, въ.
Ювелі́ра—ювелирь.
Юга— тепло, теплый вѣтеръ, зной, жаръ.
Югівець—южанинъ, Малороссъ, Черво-
норусъ.
Югіве́ський — малороссійско-червонорус-
скій, южнорусскій.
Югну́ти—шмыгнуть, нырнуть, выскочить.
Юговий—1) южный. 2) Знойный, жар-
кій, жгучій.
Юго-руській — южнорусскій. *Словниці
Української (або югової руської) мови
праця Ф. Піскунова.*

Юда—негодяй, предатель, Іуда.
Южак, юговець—югівець. См. выше.
Южевий, южовий—юговий. См. выше.
Юзе́фка—растение Hyssopus officinalis
L.; иначе по-Украински—*исоп. ізуп*.
Юла́—1) вертлявая женщина. 2) Родъ
игры въ деньги, посредствомъ осо-
баго волчка.
Юлити—вертѣться, метаться, лазить.
Юлиця —улица, уличное сборище; уменьш.
цлонька.
*Юлиця ожитиця, та до сліз до-
водниця*. Посл.
Юлки́—вертлявый
Юлка—волчокъ.
Юмір—юморъ.
Юміриний, юмористичний — юмористичес-
кій.
Юи—налимъ.
Юнак—(новосербск. сл.) молодець, па-
рень, козакъ.
Юнарь—рыбакъ-налимникъ.
Юна́цький—молодецкій.
Юна́цтво — молодечество, козацкая
ухватка, хвастовство, самохвальство.
Юначка—молодая дѣвица.
Юначний, юначий—юношескій.
Юначество—юношество.
Юнка, юнчина—фуфайка, кофта; коф-
точка.
Юрба́; юрби́ця—толпа, стая.
Юрда́—збонны изъ коноплянаго сѣмени.
Юри́гельт, юргельт—годовое жалованье,
пенсія, отъ Нѣмецкаго Jahrgeld и
Польскаго Jurgield
*Маячи в дворах своїх сторожу се-
рдюцькую, котрим плачували роковий
юригельт*. Лѣт. Самов. 78.
Юри́ста—законникъ, прововѣдь, адво-
катъ.
Юристичний—юридическій.
Юристевис—нар. юридически.
Юрити—дуться, сердиться, шалить,

*Дідона дуже заюрила,
Горишок з вареною розбила.*

І. Котляревський.

Юркò, Юрась—Георгій, Егорка.

Юрливий—вертлявий.

Юрлити—юрити. См. выше.

Юрма—толпа, ватага, отрядъ, дружина, сборище.

Юрмитися-тяя—толпиться.

Юрность—похоть, развирѣйненіе, своеволие, иначе по-Украински—*пещота, роспушта, вищечность, сваболя, преквінтоване*. Беринда.

Юрта—юрба. См. выше.

Юртоватися—юрмитися. См. выше.

Юхà, юшкà—уха, супъ, жижи.

Юхатий—ушатый, имѣющій большіе уши.

Юхи, ухи вухи—уши.

Юхта—юфта.

Юхтовий—юфтовий.

Юшити—(глагол. среди.) выступать въ большомъ количествѣ, появляться (о крови, о жидкостяхъ.)

Юшитися-тяця—литься.

Юща—гуща.

Я.

Ябò, ябòуко—яблоко.

Ябòуя—яблоня *Pyrus malus*.

Яблучко від яблоньки не далеко відкотитиця.

Явòбòхà, Явòбòшкà—Евдокія, Авдотья.

От Явòхòи (1 Марта) починається оранка на ярину. Гатцук.

Явзà—самолюбіе.

Явзатися-тяця—любить только себя.

Явзач—эгоистъ, самолюбецъ.

Явìр, явор, яворенько—дерево *Acer Pseudoplatanus L.*

Стоїть явìр над водою,

В воду похилився. Пѣс.

Явтух—Евтихий. *Явтух рябка все знай по жиждках чеше.* Артемовский.

Яга—вѣдьма.

Ягидки—растение *Daphne Mezereum L.*; иначе по-Украински—*вовче мико*.

Ягидник—растение *Fragaria Vesca L.*

Яглиця—растение *Aegopodium podagraria L.*; иначе по-Украински—*смітка*.

Ягни—родъ кушанья.

Ягнийя—овечка.

Ягну́сик—крупное монисто съ дукатами.

Ягнятко, ягняточко—ягненокъ, ягненокъ.

Ягода—сушиця. См. С.

Язик—переводчикъ, драгоманъ; плѣнникъ.

Язикатий—говорливый.

Язиковати—переводить, шпионичать, сплѣтничать; болтать чепуху.

Язички—растение *Veronica longifolia L.*

Язичник—растение *Ophioglossum vulgatum L.* „Язичник погане зиле, коли воно в господі, то буде мимъ людьми лайка.“ Народ. погов.

Як—какъ. *Як дерево зотнуть, каждый тріски збирає* Погов. *Як есть то шелестъ; як нема, то скверестъ.* Погов.

Як-кольвек—(приказ. сл.) какъ бы то ни было, но то вѣрно. *Як-кольвек теди есть, то уже певно....* Величко.

Як-мога, яко-мога—нар. сколько можно, сколько силы.

Яко-мога старався ёго з тої ти́сно-ти увольнити. Величко.

Якій—какой. *Який дідько печений такий і верений.—Який Сава така ему й слава.* Погов.

Якій-кольвек—какойнибудь.

Якійсь-я—какой то.
Яків, Якусь—Яковъ, Яша.
Яковѣ?—каково?
Яктап—вогнутая турецкая сабля.
Яліна, ялинка—1) шесть, багоръ. 2)
 Елка, ель, Pinus Abies L.
Ялібно, елобно—нар. пристойно.
Ялмужна—(акт. сл.) милостыня, пода-
 ние.
Ялова бузина—раст. Sambucus Ebulus L.
Яловѣць—можжевельникъ Juniperus com-
 munis L.
Яловіяця—яловая корова, т. е. неимѣв-
 шая еще приплода.
Яловичина—говядина. *Наварили борщу*
з яловичиною.
Ялѣвник—(Галицк. сл.) 1) корови п те-
 лята. 2) *Thalictrum angustifolium*
Iacq.; иначе по-Украински — *меду*
ниця.
Ялѣзити—пачкать.
Яломѣк—скуфія, круглая шапка вален-
 ная изъ коровьей шерсти.
Яма—могила.
Ямлити, наймлити—купить, закупить.
Наямлив товар. Макаровський.
Яи, Ячик—(Галицк.) Иванъ, Ванюша.
Яндролѣ—большая глиняная миска.
Янигарка—родъ ружья.
Яр, ярок, ярочок—оврагъ, овражокъ.
Ярѣма, Ярѣмко—Іеремія. *На пророка*
Яреми (1-го мая) починається сімба
ярини пооранках, які підняті з
осени на язб. Гатцук.
Ярепуд—ерепуд. См. Е.
Ярепудовий—(въ шутку) безпокойный.
Яріга, яріза, ярижник—1) чинovníкъ,
 взяточникъ, стяжатель, лихоимецъ.
 2) Сыщикъ.
Ярий—весенній, лѣтній.
Віночок із ярѣї рѣти. Народ. пѣс.
Ярий базник—растаніе *Syringa vulgaris.*

Ярина, ярина—1) Яровой хлѣбъ. 2)
 Разная огородная зелень. *Саранча*
ую ярину зѣла. Маркович.
Ярка—1) однолѣтняя овца. 2) Яровой
 хлѣбъ, яровая пшеница.
Ярковатий—дольный.
Завалом ярковате поле зеленіе мо-
лодими хлѣбами. Куліш.
Ярмалка, армарок—ярмарка.
Ярмарковати—производить торговлю на
 ярмаркахъ.
Ярмарковий—все что куплено на яр-
 маркѣ, Гостинець, подарокъ куп-
 ленный на ярмаркѣ.
Ярмиз—безпорядокъ, непріятность.
Юнона повернула, щоб зараз учи-
нить ярмиз. Котляревський.
Ярмѣ, ярем—иго.
Ярмолѣй—прмологій потнаго пѣнія.
Яровати—яриться.
Яросливий—яростный, злобный, бѣшен-
 ный.
Ярчук—собака съ волчьимъ зубомъ,
таку має натуру, що й од чорта
устереже і відьму задавить; хоч яку
мару чутиєм почує. А. Стороженко.
Ярь—весна.
Ярь наш отець і мати; хто не по-
ле, nebude збирати. Погов.
Ясѣль—дерево *Fraxinus excelsior*; ина-
 че по-Украински—*фрасен.*
Ясенѣць—растеніе *Dentaria bulbifera* L.
 по Симеренку, а по мнѣнію проф.
 Роговича назв. *ясенець* относится
 къ раст. *Dictamnus Fraxinella* L.
Ясир—плѣнь, въ собирательномъ смы-
 слѣ; извѣстное число плѣнниковъ!
Хан у Крим повернув, набравши
ясиру Лѣт. Самов.
Аби добитими лупами; збобичами
і ясирами, не отягчатися. Величко.
Яска, ясочка—звѣзда, звѣздочка.
Очі, як ясочки заграми. Квітка.

Яскія—(акт. сл.) пещера, вертепъ.

*Сплячу ми в мойй темній яскіні в
добрі.* Величко.

Яскравий—сверкающий, блестящий.

Ясли—десны; ясли.

Ясный—свѣтлый.

Ясно—1) ясная погода. 2) Нар. свѣтло.
видно. 3) Свѣтъ, освѣщеніе.

Ясновельможный — высокопревосходи-
тельный.

Ясновельможность — Высокопревосходи-
тельство; президентскій или гет-
манскій титулъ ибо гетмановъ титу-
ловали: *Ваша Ясновельможность.*

Ясность—свѣтлость.

Ясować, ясувати—салютовать, возда-
вать честь; объявлять, публиковать,
открывать тайну.

Ясокір, осокір—осина; иначе по-Украин-
ски—*осика, осичина.*

Ясса — 1) салютъ, залпъ, почестъ. 2)
Огласка, опубликованіе; *ясуу возда-
вати*—салютовать.

„Ой Хмѣло“, каже, Хмеліку!

Вчинав еси ясу

І по між панами великую трусу. Пѣс.

Ястер, гайстер—раст. *Aster chinensis* L.

Ясь, Ясько—**Яцько.** См. ниже.

Ятер—верша.

Ятка, яточка—палатка; лабазъ.

Ятритися—съ предл. *за, роз,* гл. недост.

1) Гнойться, пухнуть. 2) Сердиться,
злобиться.

Ятрівка—своляница, невѣстка, жена де-
верная, т. е. мужнина брата.

Ятряний—сильный, страшный.

Ятряний поживєть огонь. І. Верхратський

Яцінт—гіацинтъ, растеніе и цвѣтокъ
Hyacinthus.

Яць, Яцько—Яковъ, Яша.

Ячати, ячати—кричать по лебединому.

Чи то гуси кричать,

Чи лебеді ячать,

Чи ушками гудуть,

Чи може козаки

Дніпром ідуть. Нарѣд. дума.

Ячити—тихо дѣйствовать, отходить. *Ви
помаленьку ячите.*

Ячмінь—ячмень *Hordeum vulgare* L.;
иначе по-Украински—*ордз, ячмѣнь
юлий, Н. Vulgaris* L.; var. *nudum.*

ОПЕЧАТКИ.

НАПЕЧАТАНО:

СЛѢДУЕТЪ БЫТЬ:

А.

Страница — строка — столбецъ	
3 — 23 — 1	
<i>Та своѣй ниві.</i>	<i>Та на своѣй ниві.</i>
5 — 4 — 1	
Приминіе.	Примиреніе.
Активанс—	Актикованис—
Акторат—(акт. сл. Actoratus, actoratus).	Акторат—(акт. сл. actorat, actoratus).
Ангельскій—Агелянскій.	Ангельскій—ангелянскій.

Б.

9 — 30 — 1	
mygdalus.	Amygdalus.
Банни—	Банний—
Безеумліня—	Безеумліня—

В.

Верек—	Вереск—
Війся—	Війя—
Всипляти—	Всипляти—

Г.

Грѣти, гратованне-я—	Грѣти, гр тованне-я—
----------------------	----------------------

Г.

Габелковий—сафьянный (?)	Габелковий —каблукъовый, на высокихъ
47 — 26 — 1	коркахъ.
Сильерь.	Сильфъ.
” — 18 — 2	
<i>Да Нін риби їсти,</i>	<i>На Дін риби їсти,</i>
49 — 35 — 1	
Притоны рыболовъ,	Притоны рыболововъ,
Гвер—(Гуцульск. сл.) киверь.	Гвер—(Гуцульск. сл.) ружье.

50 — 41 п 42 — 2.

Вонной республики

Военный министр.

4 — 27 — 2

птатя.

Гостивник—растение *Geranium sanguineum*

L.

Военной республики

Военный министр.

Плата.

Гостивник—растение *Geranium sanguineum*

L.

Д.

Деревій—раст. *Achillea millifolium* L.

Діворта—(акт. сл. *givortium*).

Деревій—растение *Achillea millifolium* L.

Діворта—(акт. сл. *divortium*).

Е.

Единості краї, елності землі—

Езуїтський—

Единості краї, едності землі—

Езуїтський—

Ж.

Жлїр—

Жрстокий—

Жолїр—

Жорстокий—

З.

Зостум—

Збіг—бѣглець, дезертирть.

Збувати—съ рукъ сбить.

Здабутий—

Зімний—холодный.

Застум—

Збіг—бѣглець, дезертирь.

Збувати—съ рукъ сбить.

Здобутий—

Зімний—холодный.

К.

Контина—келія (?)

Курика—

Контина—келія, образной уголь.

Курика—

Л.

Лгккодух—

Лїшки—

Лгккодух—

Лїшки—

М.

Маре—
Миколайці—раст. *Neottia N. dus avis L.*
Маноксила—
Мурмур—

Маре—
Миколайці—раст. *Neottia nidus avis L.*
Мноксила—
Мурмұт—

Н.

Навишки —
Навлязка—вознаграждініе.
Надйти—приманувать,
евпокій—
Міжелі—ніж.

Страница—151 строка—28 столбець 2.
Невежливо.
" — 35 — "
Прилоготельно
Неошкульний—
Назівина—

Наввишки—
Навлязка—вознагражденіе.
Надйти—приманывать,
Невпокій—
Міжелі—ніж.

Невѣжливо.
Прилагательное
Неошкульный—
Назівина—

О.

Овіршописати — описать что въ сти-
нахъ.
Одкаеник—растеніе *Asperugo gallioides*
М. В.
Одхилний—уклоняющійся, отстающій.
Окорм — провіантъ. *Почам незаконні*
окорми і намитки виминати. Куліш.
Орляк—растеніе папоротникъ *ptris, aquilina L.*
рлянка—
Осять,
Оцец—

Овіршописати — описать что въ сти-
нахъ.
Одкаеник — раст. *Asperugo gallioides*
М. В.
Одхилний—уклоняющійся, отстающій.
Окорм — провіантъ. *Почам незаконні*
окорми і напитки вимагати. Куліш.
Орляк -растеніе папоротникъ *Pteris aquilina L.*
Орлянка—
Осять,
Оцет—

П.

Паламарівна—поломарская дочь.
Паміиський—
181 — 21 — 2
Перевела з бурьяну,
Перебодом—

Паламарівна—пономарская дочь.
Паміиський—
Перевесла з бурьяну,
Перебодом—

Переполоханий—

Підпарббочій—

190 — 33 — 1

Plenipotentie generalis

Побризки—бризги.

Повиновѣцтво—

Пострагати—

Послѣсти—

Покрѣщати—

Потлумити—

Переполоханий—

Підпарббочій—

Plenipotentie generalis

Побризки—бризги.

Повиновѣцтво—

Пострагати—

Покрѣсти—

Покрѣщати—

Потлумити—

P.

Реестрованне—

Рйга—

Розшѣрнати—

Реестрованне—

Рйса—

Розшѣрнати—

S.

244 — 37 — 1

Spermaleti

244 — 11 — 2

Город заило.

тра́та—

тра́тити—

Сумованне, сумѣта—

Сченурля́ти—

Spermaceti

Город запамило.

Стра́та—

Стра́тити—

Сумованне, сумѣта—

Сченурля́ти—

T.

Табачка — растение Ranunculus sceleratus.

Тарифа—(акт. сл. toryffa).

262 — 10 — 1

Зикне тих

Табачка—растение Ranunculus sceleratus.

Тарифа—(акт. сл. taryffa).

Зикне тих

U.

Уклонитися-тьця—

Учѣркати—

Уклонитися-тьця—

Учѣдрокати—

X.

Хитати—

Хлю́патися—

Хитати—

Хлю́патися—

Ц.

Цесарь—

| Цесарь—

Ч.

Чака—шинель.

| Чака—каска.

Чечуга—

| Чечуга—

Я.

Янигарка—

| Яничарка—

88
E 12 224

P

E12.224

Br $\frac{W141.4}{n-345}$

ВХОДЯЩАЯ
В КОЛЛЕКЦИЮ
815.